ספר

חיי הלוי

חלק אחד עשר

על סדר תרי"ג מצוות

חלק ד

ובתוכם ברורי הלכות, שיעורים כלליים

לפי סדר המצוות

קונטרס היכי תמצא ואיפה תמצא

אשר חנן ה' אותי

הצעיר באלפי ישראל

יוחנן סג"ל וואזנער

ראב"ד חסידי סקווירא

ודומ"ץ דקהל תולדות יעקב יוסף

דחסידי סקווירא מאנטריאל יע"א

שנת תשפ"א לפ"ק

כתובת המחבר

RABBI Y. WOSNER
5748 Hutchison Ave.
Montreal, Quebec H2V 4B6
TEL. (514) 274-3414
FAX (514) 274-4940

©
Copyright 2021
כל הזכויות שמורות

עריכה ראשית: **מכון "חיי הלוי"**
משה אהרן אליהו שווארץ (מונטריאל) 514-8043994 אימייל: 6441111@gmail.com
---
הגהה ועריכה:
שיפור הספר
854-608 0393

עיצוב ועימוד
בנימין בלום (אר"י) 972-52-7640108

"קול חיי הלוי"
לשמיעת שיעורי הדומ"ץ שליט"א
1-845-286-1012

הרב ראובן יואל שמעון מעסינגער - 514-621-3167

Printed in E. israel

ברכת קודש
מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יעזור ה' סייעתא דשמיא והצלחה בלי שום מכשול ח"ו, בהוציאו לאור הספר בירורי הלכות על סדר תרי"ג מצוות, וכבר אמרו חז"ל (מדרש תנחומא פ' לך לך ה"א) אתה מוצא כל המדקדק על המצוות שכרו מרובה.

וכה יצו ה' את הברכה להבא שיזכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא מתוך הרחבת הדעת, ללמוד וללמד לשמור ולעשות מתוך נחת ושמחה וכל טוב סלה.

מצבת זכרון

לאמי מורתי
האשה החשובה והצנועה בעלת מעשים טובים
שגידלה אותי לתורה ולמצוות

מרת **חיה הינדל** ע"ה

בת מוה"ר **משה יחיאל חיים** ז"ל פעדערוויים

נכדת הצדיק המקובל מוה"ר יצחק אהרן פעדערוויים זצוק"ל

נפטרה בשם טוב ה' מרחשון תשס"ה לפ"ק

ת. נ. צ. ב. ה.

מצבת זכרון

לחותני החשוב והיקר בר אורין שעסק בתורה ועבודה וגמילות חסדים

מו"ה הרה"ח **משה נפתלי** ז"ל

בן מוה"ר **שלמה זלמן ברייער** ז"ל

נפטר בשם טוב י"ג תשרי תשע"ח לפ"ק

ת. נ. צ. ב. ה.

מצבת זכרון

לחמותי האשה החשובה והצנועה
בעלת מעשים טובים

מרת **יהודית** ע"ה

בת מוה"ר **אברהם צבי** ז"ל פעדערוויים

נכדת הצדיק המקובל מוה"ר יצחק אהרן פעדערוויים זצוק"ל

נפטרה בשם טוב ט' אלול תשס"ב לפ"ק

ת. נ. צ. ב. ה.

ברכה לראש משביר

נוה הצדק לצב"י בתפארתו, יעלה על ראש הדרתו, של כבוד האי גברא יקירא
רב פעולתו, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, במדה גדושה, רחים ומוקיר רבנן,
ואיהו גופיה צורבא מרבנן, עושה צדקה וחסד במיטב הכשרון,
שמו הטוב הולך לפניו, שם שמים נתקדש על ידיו, בונה ומקים עולה של תורה

הנגיד המפואר

מוה"ר חיים צבי (הערשי) פריעדמאן הי"ו

אב"י בעירנו מאנטריאל יצ"ו

שהוזיל זהב מכיסו בעין יפה וברוח נדיבה להדפסת הספר הנוכחי

לעילוי נשמת

אביו ר' **ישראל דוד** בן ר' **פנחס אליעזר** ע"ה
נלב"ע ר"ח שבט תשד"ם לפ"ק

אמו מרת **אסתר** בת ר' **יהודה אריה** ע"ה
נלב"ע כ"ו תמוז תשס"ד לפ"ק

ממונטריאל יצ"ו

חמיו ר' **דוב צבי** בן ר' **פנחס** ע"ה **שטוהל**
נלב"ע ג' אדר תשס"ד לפ"ק

חמותו מרת **חיה מלכה** בת ר' **מנחם מנדל** ע"ה
נלב"ע כ"ו אדר תשס"ד לפ"ק

מברוקלין יצ"ו

אשרי לו ואשרי חלקו שזכה להרים קרן התורה בישראל, ה' הטוב ישלם פעלו
ומשכורתו תהא שלימה מאלקי ישראל, והמקום יהא בעזרו לילך מחיל אל חיל
בריבוי פעלים וחיילים לתורה ותעודה, כאוות נפשו היקרה, וירוה רב נחת
ותענוג מיו"ח בנעימים, לאורך ימים ושנים, אכי"ר

הסכמות

יעקב יצחק ניימאנן
אב"ד דקהל חסידי בעלזא ומחזיקי הדת
מונטריאל, קנדה

בס"ד

ישמח לבי גם אני שכבוד ידיני חביבי האי גברא יקירא הרה"ג המפורסם בעירנו לשבח ולתהלה כש"ת מו"ה יוחנן הלוי וואזנער שליט"א דומץ דקהל תולדות יעקב יוסף העומד תחת נשיאות כ"ק מרן אדמו"ר מסקווער שליט"א, עומד כעת להוציא לאור פרי עמלו חלק שני שו"ת חיי הלוי על ד' חלקי שו"ע.

הנה ספרו היקר והחשוב חיי הלוי חלק ראשון נתקבל בשביעת רצון בין לומדי התורה ומורי הוראות בקרב עם סגולה, כי תורתו והוראתו בקדושה בבירור הענינים ממקור מקומו עד פסקי האחרונים.

וכעת הוסיף עוד כמה וכמה בירורי הלכות בכמה ענינים נחוצים, ובמשך השנים הי' לי עמו כמה פעמים פא"פ מו"מ בהלכות שונות, ונהנתי תמיד כי לבו יהגה תבונה ופיו ידבר חכמות ובויראתו הטהורה זוכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא.

ע"כ הנני עוד הפעם שניות מדברי סופרים להסכים להוצאות ספרו היקר, ולברכו ברכת הדיוט הקב"ה יעזור לו ויפוצו מעיינותיו חוצה, ויזכה לישב בבית ה' לאורך ימים ושנים טובים מתוך נחת וכל טוב, ולזכות את הרבים בבירורי הלכותיו להגדיל תורה ולהאדירה עד בג"צ בב"א.

הכותב וחותם לכבוד התוה"ק ולומדיה
יום א' כ"ג מרחשון תנש"א לפ"ק

יעקב יצחק ניימאן

משה ניישלאם
אב"ד דק"ק שיכון סקווירא

ב"ה

יום ה' פ' תולדות תשנ"א

כבוד ידינ"פ מחותני הרב הגאון המופלא ירו"ש ותיק וחסיד מוה"ר יוחנן הלוי וואזנער שליט"א דומ"ץ דחסידי סקווירא במונטריאל בעהמח"ב שו"ת חיי הלוי, הביא לפני ספרו חלק שני, כמעשהו בראשון כן מעשהו בשני חיבור נאה ויאה מה שהשיב לשואליו בטוב טעם ודעת, ולא באתי בתור הסכמה כי זה נאה ויאה לגדולי ישראל, וגם לא עברתי על כל הספר, רק באתי להודיע שגם בחלק השני מצאתי את שאהבה נפשי דברים ברורים להלכה למעשה, והרבה פעמים נתייעץ עמי.

ויזכהו השי"ת להמשיך מעשיו ולהורות את בני ישראל דרכי השם בברה"ג לאורך ימים ושנים טובים בלי שום מכשול ח"ו לכבוד ותפארת כ"ק מרן אדמו"ר הרה"צ שליט"א ואבותיו שי' עד ביאת גוא"צ בב"א.

כעתירת ידידו מחותנו מוקירו

משה ניישלאם

הסכמות

פנחם הירשפרונג
רב הראשי דעיר מאנטריאל

בס"ד

חזית איש מהיר במלאכתו (עי' רש"י תהלים מה) ה"ה הרב המאוה"ג החו"ב, בקי בחדרי תורה וכו' מו"ה יוחנן וואזנער שליט"א אשר שלח לי את ספרו חיי הלוי ועיינתי בו ומצאתי מלא דבר ה' זו הלכה מפלפל בארבע חלקי שו"ע, ומוציא פסק הלכה ומברר את הפסק לאמיתה של תורה, וכבר הו"ל זה מקודם ספרו חלק א', וכמעשהו בראשון כך מעשהו בשני, שואל כענין ומשיב כהלכה, בכל יום דאיתא בשאלה כאחד מהמורים המצוינים.

והנני מברכו כאשר עד כה זכה להיות מפיץ תורה ויר"ש, כן יזכהו הקב"ה להגדיל תורה ולהאדירה.

באעה"ח לקיים מקרא שכתוב סלסלה ותרוממך
ט"ו לחודש שבט תשנ"א

פנחם הירשפרונג

משה פיינשטיין
ר"מ תפארת ירושלים, בנוא יארק

בע"ה

בשמחה ראיתי כמה גליונות מהספר החשוב בעניני שו"ת להלכה שחיברו הרה"ג מוהר"ר יוחנן וואזנער שליט"א. ואף שאני נזהר מליתן הסכמה על ספרי הלכה, מ"מ באתי בזה להזכיר שמהמקצת שראיתי נהניתי מאד בראיתי איך שהרה"ג המחבר הנ"ל ביאר סוגיות מסובכות בבקיאות וחריפות כראוי לת"ח גדול.

והריני מברכו שיצליחהו השי"ת בהפרצת ספרו זה ושיזכה לחבר עוד ספרים חשובים לתפארת ה' ותורתו.

ועל זה באתי על החתום
בכ"ג שבט שמו"ת בנוא יארק

משה פיינשטיין

הסכמות

הסכמת
כ"ק הגאב"ד הגר"יי וויים שליט"א
רב וגאב"ד עיה"ק ירושלים ת"ו
והגאוה"צ שרי התורה הביד"צ שליט"א

פעיה"ק ירושלים ת"ו
יום י"ב לחדש טבת שנת תשמ"ו

מוכ"ז ה"ה הרב הגאון המופלג בתורה ויראה כש"ת מו"ה רבי יוחנן הלוי וואזנער שליט"א רב ומו"צ דק"ק סקווער במונטריאל יצ"ו בקנדה, אתא ואייתי ספרו בידו חיבור נאה שו"ת שהשיב לשואליו, והנה הגם שבספרי פסק הלכות אין אנו נוהגים לבוא בהסכמה מפאת חוסר הפנאי לעיין בהם לפי הצורך בכדי לתת הסכמה על הפסקים.

אבל בכל אופן קוב"ה חדי בפלפולא דאורייתא וספרו היקר בנוי על אדני שכל וסברא ישרה וחזקה על חבר שיוציא מתח"י דבר מתוקן, כפי שמעידין עליו גדולי תורה בהסכמותיהם שאיתמחי גברא בהוראה ושמו הטוב הולך לפניו, בין המוצי"ם המצויינים. ע"כ גם ידינו תכון עמו לאדפוסי אידרא לזכות את הרבים ולהנות את הלומדים ויעלה ספרו על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן.

ברכתינו שיזכה ויפוצו מעיינותיו חוצה מתוך הרחבת הדעת ועל מנוחות ינהל עדת קודש לתפארת רבוה"ק ולהגדיל תורה ולהאדירה כיד ה' הטובה עליו ויראתו הקודמת לחכמתו ונועם מדותיו, עדי ביאת ינון בב"א.

נאם **יצחק יעקב וויים** רב ואב"ד פה עיה"ק ת"ו

נאם **משה ארי' פריינד** ראב"ד פה עיה"ק ת"ו

נאם **ישראל משה** בלאאמו"ר הגה"ק מהרי"ץ זצוק"ל **דושינסקי**

נאם **בנימין ראבינאוויטץ**

נאם **אברהם דוד הורוויץ**

נתן געשטעטנער
אבד"ק קרית אגודת ישראל
ור"מ מתיבתא פנים מאירות, בני ברק

בס"ד, פה ק"ק מונטריאל יצ"ו י"ד טבת תשד"מ לפ"ק.

בהיותי אורח נוטה ללון פה, אתי לקמן מע"כ ידידי הרב הגאון החו"ב צנא מלא ספרא וו"ח מוה"ר יוחנן וואזנער שליט"א, רב ומו"צ דק"ק תולדות יעקב יוסף דפה, והראני תכריך כתבים בירורי הלכה למעשה מה שהורה לשואליו בענינים הנוגעים בד' חלקי שו"ע, ובהביטי בין עלי התרופה ראיתי רב חילו באורייתא לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא בסברא ישרה דבר דבור על אופניו, קולע אל השערה ולא יחטיא, ואמינא לפעלא טבא יישר, ויזכהו השי"ת להפיץ מעיני חכמתו חוצה להגדיל תורה ולהאדירה ולזכות את הרבים, כחפץ נפשו היקרה, ונפש ידידו תדרשנו לטובה.

הכו"ח לכבוד שוקדי תוה"ק

נתן געשטעטנער

הסכמות

רפאל בלום
ראב"ד ור"מ דק"ק קאשוי
בעדפארד הילס, ניו יארק

ב"ה

נשלחו אלי עלים לתרופה, איזה תשובות, מעשה ידי ידידנו הרב הגדול החו"ב בחדש"ת וו"ח כש"ת מו"ה יוחנן סג"ל וואזנער שליט"א, דומו"צ דק"ק סקווירא במנטריאל יע"א, והם חלק מספרו שו"ת, אשר בדעתו להוציאם לאור בע"ה, לתועלת עם סגולה, והנה אם כי רק איזה תשובות אשר באו לידי יד כהה, אולם הלא מכיר אני את הרב ואת שיחו זה הרבה שנים, וטיילנו מאז ארוכות וקצרות באיסור והיתר, וכבר היה בקי להפליא מן הקצה אל הקצה, ומאז ועד עתה שיושב ב"ה על כס ההוראה להורות צדק ולברר הלכה כדרך המקובל, לילך בעקבות רבותינו גאוני ארץ, להיות מתון בהוראה, ולא לגבב קולות, רק לטרוח להבין דבריהם ולאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא, בטוח אני באלה שיצא מתחת ידו דבר מתוקן, ראוי להעלות על שולחן יושבי כסאות למשפטי וחוקי תוה"ק. ה' הטוב יעזרהו ע"ד כבוד שמו, שיזכה להגדיל תורה ולהאדירה מתוך הרחבת דעת, לישב על מי מנוחות ושובע שמחות מעו"ע בע"ה אכי"ר.

יום א' לפ' ויתן לך הא' מטל השמים ומשמני הארץ תשמ"ו לפ"ק.
הכו"ח למען כבוד תוה"ק ועוסקי'

הק' רפאל בלום

משה שטערן
אב"ד דעברעצין וניהייזל יצ"ו
בעהמ"ח שו"ת באר משה ז"ח
בלאאמו"ר הרא"ש בעמ"ח ספרי גפי אש ומליצי אש וש"ס

בעזהי"ת

הן הראה לי קונטרסים רב הכמות ורב האיכות בירורים נפלאים בדרך הישר והאמת בשאלות הזמן, ונשתוממתי על המראה איך מחברינו כבוד ידיד"נ הרב הגאון החריף ובקי עצום מופלא ומיפלג בהפלגת חכמים ונבונים ירא וחרד לדבר ה' ודחיל חטאין מו"ה יוחנן וואזנער שליט"א רב דקהל סקווירא במאנטריאל יצ"ו יורד לעמקו של הלכה בים התלמוד ומפרשיו ראשונים ואחרונים ובשכלו הצח מדמה מילתא למילתא ומעלה מרגניתה טבא דלית לי' טימה מכירו הייתי לשעבר ועתה ביותר, ואשרי לו ואשרי חלקו שזכה לכך לחבר חיבור מופלא שבערכין הראוי והגון לאחד מגדולי בעלי הוראות היותר מובהקים ובטוח אני ביראתו הקודמת לחכמתו שיכוון האמת בכל הוראותיו בטהרה, ורבים יהנו לאורו ולאילנא רברבא יתעבד.

וע"ז בעה"ח אור ליום ב' חנוכה
שנת תשמ"ו לפ"ק, פה ברוקלין יצ"ו

משה שטערן

הסכמות

יחזקאל ראטה
דומ"ץ דקהל ייטב לב דסאטמאר
בארא פארק, ברוקלין נ. י.

ב"ה, לסדר התיצבו וראו ישועת ה' תשמ"ה

הן בהיותי פה במונטריאל יע"א איקלע לפני חד מצורבא דרבנן במתא, בידעי ומכירו מאז ומקדם מעיר ברוקלין בהיותו שמש לפני בהוראה ומאז התנכר לפני כי האיש הלזה הולך וגדול להיות מורה הוראה בישראל ה"ה ידי"נ הרב הגאון המופלא ומופלג בקי בחד"ת ומתון ומסיק שמעתתא אליבא דהלכתא ה"ה כמוה"ר יוחנן וואזנער שליט"א דומו"צ דק"ק סקווירא יע"א בעיר מונטריאל וכעת הראה לפני אשר עלה בידו לסדר שו"ת בירור הלכות אשר נשאל עליהם ונחית להשיב תשובה ברורה וצלל בקרב הפוסקים והעלה פנינים בשכל וסברא ישרה ומאד נהנתי ושמח לבי כי הרה"ג הנ"ל שמש לפני זמן רב בהוראה וגם סמכתי ידי עליו להסמיכו בכתר ההוראה, וב"ה עלתה בידו לעלות במעלות התורה לפסוק הוראה לאחרים, להנות מהן בני תורה שבוודאי ישמחו רבנן ותלמידיהון על בירורי ההלכות שבתוכו, ומצוה לסעדו ולתמכו בכל היכולת, והשי"ת יעזור שיוכל לישב על התורה והעבודה מתוך אורך ימים ושנות חיים אכי"ר.

הכוה"ח לכב' התוה"ק ולומדי'
ה"ק יחזקאל ראטה

אפרים פישל הערשקאוויטש
אב"ד דק"ק האלין
כעת בברוקלין נ.י.

בעזהשי"ת

אוקיר אנוש מפז ואדרכמונים ה"ה הרה"ג המאור הגדול לממשלת התורה עוטה אורה המהולל בתשבחות מוה"ר יוחנן וואזנער שליט"א רב דביהמ"ד דחסידי סקווירא במאנטריאל. ראיתי אחד מדבר בדבר ה' זו הלכה בהלכות גדולות ועמומות וכל יקר ראתה עינו לגלות צפונות שפונות וחדשות מנבכי ים התלמוד מלא חפנים נטעי נאמנים ופרי מגדים מראשונים והאחרונים, ערוכה בכל ושמורה בסדר נכון במועצות ודעת. מקשה ומפרק, מתון ומסיק, עושה ציצים ופרחים עד השתרגו יחד גדודים מגדים חדשים וגם ישנים, הולך קדמת אשור רגל ישרה בחכמה ובתבונה ודעת, ופורס הדבר כשמלה הלכה ברורה ונכונה למעשה ואשרי שלו ככה. וחפץ ה' בידו יצליח ויזכה לעשות עוד פעלים לתורה ולתעודה עד ביאת ינון בב"א.

הכו"ח ג' ויחי תשמ"ו ברוקלין יע"א.
אפרים פישל הערשקאוויטש

תוכן העניינים

סדר תרי״ג מצוות לפי סדר פסוקי התורה ..... **טו**

מפתח המצוות לפי סדר הסימנים ..... **לה**

הקדמה ..... **לט**

סימן א מצות שביתת יו״ט ..... **מא**

סימן ב מצות שמחת יו״ט ..... **סא**

סימן ג איסורי דרבנן ביו״ט ..... **סד**

סימן ד הלכות קבורת מת ביו״ט ר״ל ..... **עד**

סימן ה הלכות יו״ט שני והלכות בני ארץ ישראל ובני חו״ל ..... **עו**

סימן ו הלכות עירוב תבשילין ..... **פא**

סימן ז הלכות חול המועד ..... **פח**

סימן ח מצות קרבנות החג ..... **צז**

סימן ט מצות השי״ת בענין איסור אכילת חדש לפני העומר ..... **קב**

סימן י מצות ספירת העומר ..... **קו**

סימן יא הלכות ומנהגי ימי העומר ..... **קטז**

סימן יב מצות קרבן שתי הלחם ..... **קכה**

סימן יג הלכות ומנהגי חג השבועות ומצוות השייכות בו ..... **קכח**

סימן יד הלכות ומנהגי ראש השנה ומצוות השייכות בו ..... **קמה**

סימן טו הלכות ומנהגי חודש אלול ימי הסליחות וער״ה ..... **קמז**

סימן טז מצות תקיעת שופר בר״ה ..... **קנו**

סימן יז סדר תפילות ראש השנה ..... **קסח**

סימן יח הדלקת נרות וסעודת יו״ט ומנהגי ראש השנה ..... **קעז**

סימן יט מצות תענית יום הכיפורים ..... **קפא**

סימן כ הלכות ומנהגי יום כפורים ומצוות השייכות בו ..... **קצא**

סימן כא שיעור כללי בהלכות ארבעה מינים, מצות השי״ת בענין נטילת ארבעה מינים בחג הסוכות ..... **רח**

סימן כב הלכות הדס ..... **ריג**

סימן כג הלכות ערבה ..... **ריז**

סימן כד הלכות אתרוג ..... **רכ**

סימן כה דברים הפסולים ביום הראשון וכשר בשאר ימים ..... **רכז**

סימן כו שיעור כללי בהלכות נטילת לולב ... **רלא**

סימן כז שיעור כללי בענין שהארבעת המינים צריך להיות שלו ..... **רלו**

סימן כח שיעור כללי בהלכות סוכה, מצות השי״ת בישיבת סוכה ..... **רמ**

סימן כט שיעור כללי בהלכות סוכה, בענין אי צריך כוונה בהנחת הסכך ..... **רמג**

סימן ל שיעור כללי בהלכות סוכה, בענין דפנות הסוכה ..... **רמו**

סימן לא שיעור כללי בהלכות סוכה, בענין שיעור גודל הסוכה ..... **רנ**

סימן לב שיעור כללי בהלכות סוכה, בענין שלא לעשות סוכה תחת הגג ותחת האילן. ..... **רנב**

סימן לג שיעור כללי בהלכות סוכה, בענין סכך פסול או אויר באמצע הסכך. .. **רנו**

סימן לד שיעור כללי בהלכות סוכה, בענין שיעור גודל הסוכה ועשיית סוכה בחוה״מ, ובענין ממה לעשות הסכך ..... **רנח**

סימן לה שיעור כללי בהלכות סוכה, בענין מעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה, ובענין שצריך להיות ראשו ורובו בסוכה ..... **רסב**

סימן לו שיעור כללי בהלכות סוכה, בענין נוי סוכה ..... **רסה**

סימן לז שיעור כללי בענין מצות אכילה ושינה בסוכה ..... **רסז**

סימן לח שיעור כללי בענין חיוב קטן בסוכה, ובענין שמיני עצרת בחוץ לארץ ..... **ערב**

סימן לט מצות שביתת הארץ בשמיטה ויובל ..... **ערה**

סימן מ בענין איסור ספיחים ..... **רפא**

סימן מא בענין איסור אסיפת פירות בשמיטה ..... **רפג**

סימן מב בענין ביעור פירות שביעית..... **רפז**

סימן מג בענין איסור הוצאת פירות שביעית מא״י לחו״ל..... **רצא**

סימן מד בענין מצות ספירת שבע שבתות שנים ..... **רצג**

סימן מה במצות השי״ת לשנת היובל ..... **רצה**

שאלות היכי תמצא ..... **שא**

תשובות היכי תמצא ..... **שמב**

מפתח הענינים על פי סדר השו״ע ..... **שצא**

מפתח הענינים - ענינים שונים .....**תמא**

מפתח היכי תמצא ואיפה תמצא ..... **תנ**

סדר תרי״ג מצוות
לפי סדר פסוקי התורה

ספר בראשית

בראשית

א) מצות פריה ורביה, שנאמר (א כח) ׳ויברך אותם אלקים ויאמר להם אלקים פרו ורבו׳.

לֶךְ לְךָ

ב) מצות מילה, שנאמר (יז ט-י) ׳את בריתי תשמור וגו׳ המול לכם כל זכר׳.

וישלח

ג) שלא לאכול גיד הנשה, שנאמר (לב לג) ׳על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה׳.

ספר שמות

בא

ד) מצות קידוש החודש, שנאמר (יב ב) ׳החודש הזה לכם ראש חדשים׳.

ה) מצות שחיטת הפסח, שנאמר (שם ו) ׳ושחטו אותו כל קהל עדת בני ישראל בין הערבים׳.

ו) מצות אכילת בשר הפסח, שנאמר (שם ח) ׳ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו׳.

ז) שלא לאכול הפסח נא ומבושל, שנאמר (שם ט) ׳אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים׳.

ח) שלא להותיר מבשר הפסח, שנאמר (שם י) ׳ולא תותירו ממנו עד בוקר׳.

ט) מצות השבתת החמץ, שנאמר (שם טו) ׳אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם׳.

י) מצות אכילת מצה, שנאמר (שם יח) ׳בערב תאכלו מצות׳.

יא) שלא ימצא חמץ ברשותינו בפסח, שנאמר (שם יט) ׳שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם׳.

יב) שלא לאכול מכל דבר שיש בו חמץ, שנאמר (שם כ) ׳כל מחמצת לא תאכלו׳.

יג) שלא נאכיל מן הפסח לישראל מומר, שנאמר (שם מג) ׳כל בן נכר לא יאכל בו׳.

יד) שלא נאכיל מן הפסח לגר ותושב, שנאמר (שם מה) ׳תושב ושכיר לא יאכל בו׳.

טו) שלא להוציא מבשר הפסח חוצה, שנאמר (שם מו) ׳לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה׳.

טז) שלא ישבור עצם מן הפסח, שנאמר (שם) ׳ועצם לא תשברו בו׳.

יז) שלא יאכל ערל מן הפסח, שנאמר (שם מח) ׳וכל ערל לא יאכל בו׳.

יח) מצות קידוש בכורות בארץ ישראל, שנאמר (יג ב) ׳קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא׳.

יט) שלא לאכול חמץ בפסח, שנאמר (שם ג) ׳ולא יאכל חמץ׳.

כ) שלא יראה לנו חמץ בפסח, שנאמר (שם ז) ׳ולא יראה לך חמץ, ולא יראה לך שאור בכל גבולך׳.

כא) מצות סיפור יציאת מצרים, שנאמר (שם ח) ׳והגדת לבנך ביום ההוא׳.

כב) מצות פדיון פטר חמור, שנאמר (שם יג) ׳וכל פטר חמור תפדה בשה׳.

כג) מצות עריפת פטר חמור, שנאמר (שם) ׳ואם לא תפדה וערפתו׳.

בשלח

כד) שלא נצא בשבת חוץ לתחום, שנאמר (טז כט) ׳אל יצא איש ממקומו ביום השביעי׳.

יתרו

כה) מצות האמנה במציאות השם, שנאמר (כ ב) ׳אנכי ה׳ אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים׳.

כו) שלא נאמין באלוה בלתי השם לבדו, שנאמר (שם) ׳לא יהיה לך אלהים אחרים׳.

כז) שלא לעשות פסל, שנאמר (שם ג) ׳לא תעשה לך פסל וכל תמונה׳.

כח) שלא להשתחוות לעבודה זרה, שנאמר (שם ד) ׳לא תשתחוה להם׳.

כט) שלא לעבוד עבודה זרה במה שדרכה להעבד, שנאמר (שם) ׳ולא תעבדם׳.

ל) שלא לישבע לשוא, שנאמר (שם ו) ׳לא תשא את שם ה׳ אלקיך לשוא׳.

לא) מצות קידוש שבת בדברים, שנאמר (שם ז) ׳זכור את יום השבת לקדשו׳.

לב) שלא לעשות מלאכה בשבת, שנאמר (שם ט) ׳לא תעשה כל מלאכה׳.

לג) מצות כיבוד אב ואם, שנאמר (שם יא) ׳כבד את אביך ואת אמך׳.

לד) שלא להרוג נקי, שנאמר (שם יב) ׳לא תרצח׳.

לה) שלא לגלות ערות אשת איש, שנאמר (שם) ׳לא תנאף׳.

לו) שלא לגנוב נפש מישראל, שנאמר (שם) ׳לא תגנוב׳.

לז) שלא להעיד בשקר, שנאמר (שם) ׳לא תענה ברעך עד שקר׳.

לח) שלא לחמוד מה שיש לחבירו, שנאמר (שם יג) ׳לא תחמוד׳.

לט) שלא לעשות צורת אדם אפילו לנוי, שנאמר (שם יט) ׳לא תעשון אתי אלהי כסף׳.

מ) שלא לבנות אבני מזבח גזית, שנאמר (שם כא) ׳לא תבנה אתהן גזית׳.

מא) שלא לפסוע על המזבח, שנאמר (שם כב) ׳ולא תעלה במעלות על מזבחי׳.

משפטים

מב) מצות דין עבד עברי, שנאמר (כא ב) ׳כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד׳ וגו׳.

מג) מצות יעוד של אמה העבריה, שנאמר (שם ח) ׳אם רעה בעיני אדוניו אשר לא יעדה׳.

מד) מצות פדיון אמה העבריה, שנאמר (שם) ׳והפדה׳.

מה) שלא ימכור אמה עבריה הקונה אותה מיד האב, שנאמר (שם) ׳לא ימשול למכרה׳.

מו) שלא לגרוע מאשתו שאר כסות ועונה, שנאמר (שם י) ׳שארה כסותה ועונתה לא יגרע׳.

מז) שלא להכות אב ואם, שנאמר (שם טו) ׳ומכה אביו ואמו מות יומת׳ [והאזהרה נכללת בהלאו של ׳לא יוסיף׳ (דברים כה ג)].

מח) א)מצות בית דין להרוג בחנק המחויב, שנאמר (שם) ׳מות יומת׳.

מט) מצות ב״ד לדון דיני קנסות, שנאמר (שמות כא יח) ׳וכי יריבון אנשים׳ וגו׳.

נ) מצות ב״ד להרוג בסייף המחויב, שנאמר (שם כ) ׳נקום ינקם׳.

נא) מצות ב״ד לדון בנזקי בהמה, שנאמר (שם כח) ׳וכי יגח שור את איש׳ וגו׳.

נב) שלא לאכול שור הנסקל, שנאמר (שם) ׳ולא יאכל את בשרו׳.

נג) מצות ב״ד לדון בנזקי הבור, שנאמר (שם לג) ׳וכי יפתח איש בור׳ וגו׳.

נד) מצות ב״ד לדון גנב בתשלומין, שנאמר (שם לז) ׳כי יגנוב איש שור או שה׳.

נה) מצות ב״ד לדון בנזקי שן ורגל, שנאמר (כב ד) ׳כי יבער איש שדה או כרם׳ וגו׳.

נו) מצות ב״ד לדון בנזקי האש, שנאמר (שם ה) ׳כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או קמה׳ וגו׳.

נז) מצות ב״ד לדון בדין שומר חנם, שנאמר (שם ו) ׳כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וגונב מבית האיש׳ וגו׳.

נח) מצות ב״ד לדון בדין טוען ונטען, שנאמר (שם ח) ׳על כל דבר פשע׳ וגו׳.

נט) מצות ב״ד לדון בדין נושא שכר ושוכר, שנאמר (שם ט) ׳כי יתן איש אל רעהו חמור או שור׳ וגו׳.

ס) מצות בית דין לדון בדין שואל, שנאמר (שם יג) ׳וכי ישאל איש׳ וגו׳.

סא) מצות בית דין לדון בדין מפתה, שנאמר (שם טו) ׳וכי יפתה איש בתולה׳ וגו׳.

סב) שלא להחיות מכשף, שנאמר (שם יז) ׳מכשפה לא תחיה׳.

סג) שלא להונות הגר בדברים, שנאמר (שם כ) ׳וגר לא תונה׳.

סד) שלא להונות הגר בממון, שנאמר (שם) ׳ולא תלחצנו׳.

סה) שלא לענות יתום ואלמנה, שנאמר (שם כא) ׳כל אלמנה ויתום לא תענון׳.

סו) מצות הלואה לעני, שנאמר (שם כד) ׳אם כסף תלוה את עמי׳.

סז) שלא נתבע חוב מעני שאין לו מה לפרעו, שנאמר (שם) ׳לא תהיה לו כנושה׳.

סח) שלא נשית יד בין לוה למלוה ברבית, שנאמר (שם) ׳לא תשימון עליו נשך׳.

סט) שלא לקלל הדיין, שנאמר (שם כז) ׳אלקים לא תקלל׳.

ע) לאו דברכת השם, שנאמר (שם) ׳אלקים לא תקלל׳.

עא) שלא לקלל הנשיא, שנאמר (שם) ׳ונשיא בעמך לא תאור׳.

א) כ״ה בספר מצות השם, אמנם בספר החינוך מקדים מצוה זו למצות ל״ת שלא להכות אב ואם.

עב) שלא להקדים חוקי התבואות, שנאמר (שם כח) ׳מלאתך ודמעך לא תאחר׳.

עג) שלא לאכול טריפה, שנאמר (שם ל) ׳ובשר בשדה טריפה לא תאכלו׳.

עד) שלא לשמוע טענת בעל דין שלא בפני בעל דינו, שנאמר (כג א) ׳לא תשא שמע שוא׳.

עה) שלא יעיד בעל עבירה, שנאמר (שם) ׳אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס׳.

עו) שלא לנטות אחרי רבים בדיני נפשות בשביל אחד, שנאמר (שם ב) ׳לא תהיה אחרי רבים לרעות׳.

עז) שלא ילמד חובה מי שלמד זכות תחילה בדיני נפשות, שנאמר (שם) ׳ולא תענה על ריב לנטות׳.

עח) מצות הטייה אחרי רבים, שנאמר (שם) ׳אחרי רבים להטות׳.

עט) שלא לרחם על עני בדין, שנאמר (שם ג) ׳ודל לא תהדר בריבו׳.

פ) מצות פירוק משא, שנאמר (שם ה) ׳כי תראה חמור שונאך וגו׳ עזוב תעזב עמו׳.

פא) שלא להטות משפט רשע, שנאמר (שם ו) ׳לא תטה משפט אביונך בריבו׳.

פב) שלא לחתוך הדין באומד הדעת, שנאמר (שם ז) ׳ונקי וצדיק אל תהרוג׳.

פג) שלא ליקח שוחד, שנאמר (שם ח) ׳ושוחד לא תקח׳.

פד) מצות שמיטת קרקעות, שנאמר (שם יא) ׳והשביעית תשמטנה ונטשתה׳.

פה) מצות שביתה בשבת, שנאמר (שם יב) ׳וביום השביעי תשבות׳.

פו) שלא לישבע בעבודה זרה, שנאמר (שם יג) ׳ושם אלהים אחרים לא תזכירו׳.

פז) שלא להדיח רבים מישראל אחר עבודה זרה, שנאמר (שם) ׳לא ישמע על פיך׳.

פח) מצות חגיגה ברגלים, שנאמר (שם יד) ׳שלש רגלים תחוג לי בשנה׳.

פט) שלא נשחט שה הפסח בי״ד בניסן בעוד שהחמץ ברשותינו, שנאמר (שם יח) ׳לא תזבח על חמץ דם זבחי׳.

צ) שלא נניח אימורי הפסח לפסול בלינה, שנאמר (שם) ׳ולא ילין חלב חגי עד בוקר׳. ונאמר (לד כה) ׳ולא ילין לבוקר זבח חג הפסח׳.

צא) מצות הבאת ביכורים, שנאמר (כג יט) ׳ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה׳ אלקיך׳.

צב) שלא לבשל בשר בחלב, שנאמר (שם) ׳לא תבשל גדי בחלב אמו׳.

צג) שלא לכרות ברית לשבעה עממים וכן לכל עובד ע״ז, שנאמר (שם לב) ׳לא תכרות להם ולאלהיהם ברית׳.

צד) שלא לשכון עובדי ע״ז בארצינו, שנאמר (שם לג) ׳לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי׳.

תרומה

צה) מצות בנין בית הבחירה, שנאמר (כה ח) ׳ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם׳.

צו) שלא להוציא בדי הארון מן הארון, שנאמר (שם טו) ׳בטבעות הארן יהיו הבדים לא יסורו ממנו׳.

צז) מצות סידור לחם הפנים ולבונה, שנאמר (שם ל) ׳ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד׳.

תצוה

צח) מצות עריכת נרות במקדש, שנאמר (כז כא) ׳באוהל מועד מחוץ לפרוכת אשר על העדות יערוך אותו אהרן ובניו׳.

צט) מצות לבישת בגדי כהנים, שנאמר (כח ד) ׳ועשו בגדי קודש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו לי׳.

ק) שלא יזח החושן מעל האפוד, שנאמר (שם כח) ׳ולא יזח החושן מעל האפוד׳.

קא) שלא לקרוע המעיל של כהנים, שנאמר (שם לב) ׳שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג כפי תחרא יהיה לו לא יקרע׳.

קב) מצות אכילת בשר חטאת ואשם, שנאמר (כט לג) ׳ואכלו אותם אשר כופר בהם׳.

קג) [ב] שלא יאכל זר קדשי קדשים, שנאמר (שם) ׳וזר לא יאכל כי קודש הם׳.

קד) מצות הקטרת קטורת, שנאמר (ל ז) ׳בבוקר בהטיבו את הנרות יקטירנה׳.

ב) כ״ה בספר מצות השם, אמנם בספר החינוך אינו חושב מצוה זו, ולפ״ז כל המצוות מכאן עד מצוה תפ״ז לדעת החינוך הכל מוקדם בחשבון מצוה אחת. [ועי׳ בספר מצות השם שתמה על החינוך שכתב כמ״פ שאינו רוצה לנטות מדברי הרמב״ם, וכאן נטה מדבריו, אמנם ראה מנחת חינוך [מכון ירושלים], בהקדמה (הע׳ 1 והע׳ 17), ובהערות למצוה תפ״ז, שהיה כמה כת״י, וכנראה שהרמב״ם כתב מקודם כדברי החינוך, ואח״כ חזר בו, עיי״ש].

קה) שלא להקטיר ולהקריב על מזבח הזהב, שנאמר (שם ט) ׳לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה ונסך לא תסכו עליו׳.

תשא

קו) מצות נתינת מחצית השקל בכל שנה, שנאמר (שם יג) ׳זה יתנו כל העובר על הפקודים׳.

קז) מצות קידוש ידים ורגלים, שנאמר (שם יט) ׳ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם׳.

קח) מצות משיחת כהנים גדולים ומלכים בשמן המשחה, שנאמר (שם כה) ׳ועשית אותו שמן משחת קודש׳.

קט) שלא יסוך זר בשמן המשחה, שנאמר (שם לב) ׳על בשר אדם לא ייסך׳.

קי) שלא לעשות כמתכונת שמן המשחה, שנאמר (שם) ׳ובמתכונתו לא תעשו כמוהו׳.

קיא) שלא לעשות כמתכונת הקטורת, שנאמר (שם לז) ׳במתכונתה לא תעשו לכם׳.

קיב) שלא לאכול ולשתות מתקרובת עבודה זרה, שנאמר (לד טו) ׳פן תכרות ברית ליושב הארץ וזנו אחרי אלהיהם וקרא לך ואכלת מזבחו׳.

קיג) מצות שביתת הארץ בשנת השמיטה, שנאמר (שם כא) ׳ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות, בחריש ובקציר תשבות׳. וכן כתוב (ויקרא כה ב) ׳ושבתה הארץ שבת לה״.

קיד) שלא לאכול בשר שנתבשל בחלב, שנאמר (שמות שם כו) ׳לא תבשל גדי בחלב אמו׳.

ויקהל

קטו) שלא יעשו ב״ד משפט מות בשבת, שנאמר (לה ג) ׳לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת׳.

ספר ויקרא

ויקרא

קטז) מצות מעשה העולה, שנאמר (א ג) ׳אם עולה קרבנו׳.

קיז) מצות קרבן מנחה, שנאמר (ב ד) ׳וכי תקריב קרבן מנחה׳ וגו׳[ג].

קיח) שלא להקריב שאור או דבש, שנאמר (שם יא) ׳כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה״.

קיט) שלא להקריב קרבן בלא מלח, שנאמר (שם יג) ׳ולא תשבית מלח ברית אלקיך׳ וגו׳.

קכ) מצות מליחת הקרבן, שנאמר (שם) ׳על כל קרבנך תקריב מלח׳.

קכא) מצות קרבן ב״ד אם טעו בהוראה, שנאמר (ד יג) ׳ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל׳ וגו׳.

קכב) מצות קרבן חטאת ליחיד ששגג במצות ל״ת שחייבין עליה כרת, שנאמר (במדבר טו כז) ׳ואם נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה וגו׳[ד].

קכג) מצות עדות, שנאמר (ה א) ׳והוא עד או ראה, אם לא יגיד׳ וגו׳.

קכד) מצות קרבן עולה ויורד, שנאמר (שם ז) ׳ואם לא תגיע ידו׳ וגו׳.

קכה) שלא להבדיל הראש בחטאת העוף, שנאמר (שם ח) ׳ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל׳.

קכו) שלא ליתן שמן זית במנחת חוטא, שנאמר (שם יא) ׳לא ישים עליה שמן׳.

קכז) שלא ליתן לבונה במנחת חוטא, שנאמר (שם) ׳ולא יתן עליה לבונה׳.

קכח) מצות תוספת חומש להמועל בהקדש, וכן לאוכל תרומה בשוגג, שנאמר (שם טז) ׳ואת אשר חטא מן הקודש ישלם וחמישיתו יוסף עליו׳.

קכט) מצות קרבן אשם תלוי, שנאמר (שם יז-יח) ׳ואם נפש כי תחטא וגו׳ ולא ידע וגו׳. והביא איל תמים מן הצאן׳.

קל) מצות השבת הגזילה, שנאמר (שם כג) ׳והשיב את הגזילה אשר גזל׳.

קלא) [ה] מצות קרבן אשם ודאי, שנאמר (שם כג-כה) ׳והיה כי יחטא ואשם וגו׳, ואת אשמו יביא לה״.

צו

קלב) מצות הרמת הדשן, שנאמר (ו ג) ׳והרים את הדשן׳ וגו׳.

ג) כ״ה בספר מצות השם, אמנם בספר החינוך ציין כאן להכתוב (שם ב) ׳ונפש כי תקריב קרבן מנחה׳ וגו׳, ומציין עוד הכתוב (שם ה) ׳ואם מנחה על המחבת׳. וכן (שם ז) ׳ואם מנחת מרחשת׳.

ד) כ״ה בספר מצות השם, אמנם בספר החינוך ציין כאן להכתוב (שם כז-כח) ׳ואם נפש אחת תחטא בשגגה וגו׳ והביא קרבנו׳ וגו׳.

ה) כ״ה בספר מצות השם, אמנם בספר החינוך מקדים מצוה זו למצות השבת הגזילה.

קלג) מצות הדלקת אש על המזבח בכל יום, שנאמר (שם ו) ׳אש תמיד תוקד על המזבח׳.

קלד) שלא לכבות אש מעל המזבח, שנאמר (שם) ׳לא תכבה׳.

קלה) מצות אכילת שיירי מנחות, שנאמר (שם ט) ׳והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו׳.

קלו) שלא לעשות שיירי מנחות חמץ, שנאמר (שם י) ׳לא תאפה חמץ חלקם׳.

קלז) מצות קרבן מנחה של כהן גדול בכל יום, שנאמר (שם יג) ׳זה קרבן אהרן ובניו׳ וגו׳.

קלח) שלא תאכל מנחת כהן, שנאמר (שם טז) ׳וכל מנחת כהן כליל תהי׳ לא תאכל׳.

קלט) מצות מעשה החטאת, שנאמר (שם יח) ׳זאת תורת החטאת׳.

קמ) שלא לאכול מבשר חטאות הנעשים בפנים, שנאמר (שם כג) ׳וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אוהל מועד וגו׳ לא תאכל׳.

קמא) מצות מעשה האשם, שנאמר (ז א) ׳וזאת תורת האשם׳.

קמב) מצות מעשה זבח השלמים, שנאמר (שם יא) ׳וזאת תורת זבח השלמים׳.

קמג) שלא להותיר מבשר קרבן התודה, שנאמר (שם טו) ׳לא יניח ממנו עד בוקר׳.

קמד) מצות שריפת נותר הקדשים, שנאמר (שם יז) ׳והנותר מבשר הזבח באש ישרף׳.

קמה) שלא לאכול פיגול, שנאמר (שם יח) ׳פגול יהי׳, והנפש האוכלת ממנו עוונה תשא׳.

קמו) שלא לאכול בשר קדשים שנטמא, שנאמר (שם יט) ׳והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל׳.

קמז) מצות שריפת בשר קודש שנטמא, שנאמר (שם) ׳והבשר אשר יגע בכל טמא וגו׳ באש ישרף׳.

קמח) שלא נאכל חלב של בהמה, שנאמר (שם כג) ׳כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו׳.

קמט) שלא נאכל דם בהמה חיה ועוף, שנאמר (שם כו) ׳וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם לעוף ולבהמה׳.

שמיני

קנ) שלא יכנסו הכהנים למקדש מגודלי שער, שנאמר (י ו) ׳ראשיכם אל תפרעו׳.

קנא) שלא יכנסו הכהנים למקדש קרועי בגדים, שנאמר (שם) ׳ובגדיכם לא תפרומו׳.

קנב) שלא יצאו הכהנים מן המקדש בשעת העבודה, שנאמר (שם ז) ׳ומפתח אהל מועד לא תצאו׳.

קנג) שלא להכנס שתויי יין במקדש, וכן שלא יורה שתוי, שנאמר (שם ט-יג) ׳יין ושכר אל תשת וגו׳ בבואכם אל אהל מועד וגו׳, ולהורות את בני ישראל׳.

קנד) מצות בדיקת סימני בהמה וחיה, שנאמר (יא ב) ׳זאת החיה אשר תאכלו׳ וגו׳. וכן כתוב (כ כה) ׳והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה׳[ו].

קנה) שלא לאכול בהמה וחיה טמאה, שנאמר (יא ד) ׳אך את זה לא תאכלו׳ וגו׳.

קנו) מצות בדיקת סימני דגים, שנאמר (שם ט) ׳את זה תאכלו מכל אשר במים׳.

קנז) שלא לאכול דג טמא, שנאמר (שם יא) ׳ושקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו׳.

קנח) שלא לאכול עוף טמא, שנאמר (שם יג) ׳ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו׳.

קנט) מצות בדיקת סימני חגבים, שנאמר (שם כב) ׳את אלה מהם תאכלו׳, את הארבה וגו׳.

קס) מצות טומאת שמונה שרצים, שנאמר (שם כט) ׳וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ׳ וגו׳.

קסא) מצות ענין טומאת אוכלים ומשקים להתנהג בזה ע״פ חוקי התורה, שנאמר (שם לד) ׳מכל האוכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא, וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא׳.

קסב) מצות ענין טומאת נבילה, שנאמר (שם לט) ׳וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה הנוגע בנבלתה יטמא עד הערב׳.

קסג) שלא לאכול שרץ הארץ, שנאמר (שם מא) ׳וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל׳.

קסד) שלא לאכול מיני שרצים דקים הנולדים בזרעים ובפירות, שנאמר (שם מב) ׳לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום׳.

קסה) שלא לאכול משרץ המים, שנאמר (שם מג) ׳אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ׳.

קסו) שלא לאכול מן השרצים המתהוים מן העיפוש, שנאמר (שם מד) ׳ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ׳.

תזריע

קסז) מצות ענין טומאת יולדת, שנאמר (יב ב) ׳אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים׳.

קסח) שלא יאכל טמא מן הקדשים שנאמר (שם ד) ׳בכל קודש לא תגע׳.

קסט) מצות קרבן יולדת, שנאמר (שם ו) ׳ובמלאת ימי טהרה וגו׳ תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת׳.

ו) ובספר החינוך מוסיף גם הכתוב (שם מז) ׳להבדיל בין הטמא ובין הטהור׳.

קע) מצות עניַן טומאת מצורע, שנאמר (יג ב) ׳אדם כי יהי׳ בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת׳ וגו׳.

קעא) שלא לגלח שיער הנתק, שנאמר (שם לג) ׳ואת הנתק לא יגלח׳.

קעב) מצות הנהגת המצורע וכל מטמאי אדם בקריעה ופרימה, שנאמר (שם מה) ׳והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים׳ וגו׳.

קעג) מצות עניַן נגעי בגדים, שנאמר (שם מז) ׳והבגד כי יהי׳ בו נגע צרעת׳ וגו׳.

מצורע

קעד) מצות הטהרה מן הצרעת שתהיה במינים ידועים, שנאמר (יד ב) ׳זאת תהי׳ תורת המצורע ביום טהרתו׳ וגו׳.

קעה) מצות תגלחת מצורע ביום השביעי, שנאמר (שם ט) ׳והי׳ ביום השביעי יגלח את כל שערו׳ וגו׳.

קעו) מצות טבילה לטמאים, שנאמר (שם) ׳ורחץ את בשרו במים וטהר׳.

קעז) מצות קרבן מצורע כשיתרפא מצרעתו, שנאמר (שם י) ׳וביום השמיני יקח שני כבשים׳ וגו׳.

קעח) מצות עניַן נגעי בתים, שנאמר (שם לד) ׳ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם׳.

קעט) מצות עניַן טומאת זב להיות טמא ומטמא, שנאמר (טו ב) ׳איש איש כי יהי׳ זב מבשרו זובו טמא הוא׳.

קפ) מצות קרבן זב כשיתרפא מזובו, שנאמר (שם יד) ׳וביום השמיני יקח לו שני תורים׳ וגו׳.

קפא) מצות עניַן טומאת שכבת זרע שיהא טמא ומטמא, שנאמר (שם טז) ׳ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע וגו׳ וטמא עד הערב׳.

קפב) מצות עניַן טומאת נדה שטמאה ומטמאה, שנאמר (שם יט) ׳ואשה כי תהי׳ זבה וגו׳, שבעת ימים תהי׳ בנדתה׳ וגו׳.

קפג) מצות עניַן טומאת זבה שטמאה ומטמאה, שנאמר (שם כה) ׳ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה׳ וגו׳.

קפד) מצות קרבן זבה כשתתרפא מזובה, שנאמר (שם כט) ׳וביום השמיני תקח לה שתי תורים׳ וגו׳.

אחרי

קפה) שלא יכנסו הכהנים בכל עת במקדש, וכ״ש זרים, שנאמר (טז ב) ׳ואל יבא בכל עת אל הקודש׳.

קפו) מצות עבודת יום הכפורים ע״י כהן גדול, שנאמר (שם ג) ׳בזאת יבא אהרן אל הקודש׳.

קפז) שלא לשחוט קדשים חוץ לעזרה, שנאמר (יז ג) ׳איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור׳ וגו׳.

קפח) מצות כיסוי הדם, שנאמר (שם יג) ׳ושפך את דמו וכסהו בעפר׳.

קפט) שלא להתחתן באחת מכל העריות, וי״א שהלאו הוא שלא להתקרב לעריות, שנאמר (יח ו) ׳איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו וגו׳.

קצ) שלא לגלות ערות אב, שנאמר (שם ז) ׳ערות אביך וגו׳ לא תגלה׳.

קצא) שלא לגלות ערות אם, שנאמר (שם) ׳וערות אמך לא תגלה׳.

קצב) שלא לגלות ערות אשת אב, ואע״פ שאינה אמו, שנאמר (שם ח) ׳ערות אשת אביך לא תגלה׳.

קצג) שלא לגלות ערות אחותו בכל צד שהיא אחותו, שנאמר (שם ט) ׳ערות אחותך וגו׳ לא תגלה ערותן׳.

קצד) שלא לגלות ערות בת הבן, שנאמר (שם י) ׳ערות בת בנך וגו׳ לא תגלה ערותן׳.

קצה) שלא לגלות ערות בת הבת, שנאמר (שם) ׳או בת בתך לא תגלה ערותן׳.

קצו) שלא לגלות ערות הבת, ונלמד מק״ו וגזירה שוה.

קצז) שלא לגלות ערות אחותו מן האב והיא בת אשת אביו, שנאמר (שם יא) ׳ערות בת אשת אביך וגו׳ לא תגלה ערותה׳.

קצח) שלא לגלות ערות אחות האב, שנאמר (שם יב) ׳ערות אחות אביך לא תגלה׳.

קצט) שלא לגלות ערות אחות האם, שנאמר (שם יג) ׳ערות אחות אמך לא תגלה.

ר) שלא לבוא על אחי האב, שנאמר (שם יד) ׳ערות אחי אביך לא תגלה׳.

רא) שלא לבוא על אשת אחי האב, שנאמר (שם) ׳אל אשתו לא תקרב דודתך הוא׳.

רב) שלא לבוא על אשת הבן, שנאמר (שם טו) ׳ערות כלתך לא תגלה׳.

רג) שלא לבוא על אשת אח, שנאמר (שם טז) ׳ערות אשת אחיך לא תגלה׳.

רד) שלא לבוא על אשה ובתה, שנאמר (שם יז) ׳ערות אשה ובתה לא תגלה׳.

רה) שלא לגלות ערות אשה ובת בנה, שנאמר (שם) ׳את בת בנה וגו׳ לא תקח לגלות ערותה׳.

רו) שלא לגלות ערות אשה ובת בתה, שנאמר (שם) ׳ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה׳.

רז) שלא לבוא על שתי אחיות מחיים, שנאמר (שם יח) ׳ואשה אל אחותה לא תקח וגו׳ בחייה׳.

רח) שלא לבוא על אשה נדה וזבה, שנאמר (שם יט) ׳ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב׳ וגו׳.

רט) שלא ליתן מזרעו למולך, שנאמר (שם כא) ׳ומזרעך לא תתן להעביר למולך׳.

ריִ) שלא לבוא על הזכרים, שנאמר (שם כב) ׳ואת זכר לא תשכב׳ וגו׳.

ריא) שלא לשכב עם בהמה, שנאמר (שם כג) ׳ובכל בהמה לא תתן שכבתך׳ וגו׳.

ריב) שלא תשכבנה הנשים עם הבהמות, שנאמר (שם) ׳ואשה לא תעמוד לפני בהמה׳ וגו׳.

קדושים

ריג) מצות יראת אב ואם, שנאמר (יט ג) ׳איש אמו ואביו תיראו׳.

ריד) שלא לפנות אחר עבודה זרה לא במחשבה ולא בדיבור ולא אפילו בהבטה, שנאמר (שם ד) ׳אל תפנו אל האלילים׳.

רטו) שלא לעשות ע״ז אפילו לאחרים, שנאמר (שם) ׳ואלהי מסכה לא תעשו לכם׳.

רטז) שלא לאכול נותר, שנאמר (שם ו-ח) ׳והנותר וגו׳, ואוכליו עוונו ישא׳. והאזהרה נלמדת מהפסוק (שמות כט לד) ׳לא יאכל כי קודש הם׳.

ריז) שלא לכלות הפאה בשדה, שנאמר (ויקרא יט ט) ׳לא תכלה פאת שדך׳.

ריח) להניח פאה בשדה, שנאמר (שם י) ׳לעני ולגר תעזוב אותם׳.

ריט) שלא ליקח שבלים הנופלים בשעת הקציר, שנאמר (שם ט) ׳ולקט קצירך לא תלקט׳.

רכ) לעזוב הלקט בשדה, שנאמר (שם י) ׳לעני ולגר תעזוב אותם׳.

רכא) שלא יבצור עוללות הכרם, שנאמר (שם ט) ׳וכרמך לא תעולל׳.

רכב) מצות לעזוב העוללות לעניים, שנאמר (שם י) ׳לעני ולגר תעזוב אותם׳.

רכג) שלא ללקוט פרט הכרם, שנאמר (שם ט) ׳ופרט כרמך לא תלקט׳.

רכד) מצות הנחת פרט הכרם, שנאמר (שם י) ׳לעני ולגר תעזוב אותם׳.

רכה) שלא לגנוב שום ממון, שנאמר (שם יא) ׳לא תגנובו׳.

רכו) שלא נכחיש על ממון שיש מאחר בידינו, שנאמר (שם) ׳ולא תכחשו׳.

רכז) שלא לישבע על כפירת ממון, שנאמר (שם) ׳ולא תשקרו איש בעמיתו׳.

רכח) שלא לישבע לשקר, שנאמר (שם יב) ׳ולא תשבעו בשמי לשקר׳.

רכט) שלא לעשוק את חבירו, שנאמר (שם יג) ׳לא תעשוק את רעך׳.

רל) שלא לגזול, שנאמר (שם) ׳ולא תגזול׳.

רלא) שלא לאחר שכר שכיר, שנאמר (שם) ׳לא תלין פעולת שכיר׳.

רלב) שלא לקלל אחד מישראל בין איש ובין אשה, שנאמר (שם יד) ׳לא תקלל חרש׳.

רלג) שלא להכשיל לחבירו בשום דבר, שנאמר (שם) ׳ולפני עור לא תתן מכשול׳.

רלד) שלא לעוול המשפט, שנאמר (שם טו) ׳לא תעשו עול במשפט׳.

רלה) שלא לכבד גדול בדין, שנאמר (שם) ׳ולא תהדר פני גדול׳.

רלו) מצות שופט שישפוט בצדק, שנאמר (שם) ׳בצדק תשפוט עמיתך׳.

רלז) שלא לרגל, דהיינו שלא יאמר לחבירו דברים שדיברו עליו, שנאמר (שם טז) ׳לא תלך רכיל בעמך׳.

רלח) שלא למנוע מלהציל את חבירו, שנאמר (שם) ׳לא תעמוד על דם רעך׳.

רלט) שלא לשנוא את חבירו בלבו, שנאמר (שם יז) ׳לא תשנא את אחיך בלבבך׳.

רמ) מצות תוכחה לישראל שאינו נוהג כשורה, שנאמר (שם) ׳הוכח תוכיח את עמיתך׳.

רמא) שלא להלבין פני אדם מישראל, שנאמר (שם) ׳ולא תשא עליו חטא׳.

רמב) שלא לנקום, שנאמר (שם יח) ׳לא תקום׳.

רמג) שלא לנטור, שנאמר (שם) ׳ולא תטור׳.

רמד) מצות אהבת ישראל, שנאמר (שם) ׳ואהבת לרעך כמוך׳.

רמה) שלא להרביע בהמה מין עם שאינו מינו, שנאמר (שם יט) ׳בהמתך לא תרביע כלאים׳.

רמו) שלא לזרוע כלאי זרעים ולא נרכיב אילן בשום מקום בארץ, שנאמר (שם) ׳שדך לא תזרע כלאים׳.

רמז) שלא לאכול ערלה, שנאמר (שם כג) ׳שלש שנים יהי׳ לכם ערלים לא יאכל׳.

רמח) מצות נטע רבעי, שנאמר (שם כד) ׳ובשנה הרביעית יהי׳ כל פריו קודש הלולים לה״.

רמט) שלא לאכול ולשתות כדרך זולל וסובא, שנאמר (שם כו) ׳לא תאכלו על הדם׳.

רנ) שלא לנחש, שנאמר (שם) ׳לא תנחשו׳.

רנא) שלא לעונן, שנאמר (שם) ׳ולא תעוננו׳.

רנב) שלא להקיף פאת הראש, שנאמר (שם כז) ׳לא תקיפו פאת ראשכם׳.

רנג) שלא להשחית פאת זקן, שנאמר (שם) ׳ולא תשחית את פאת זקנך׳.

רנד) שלא נכתוב בבשרינו כתובת קעקע, שנאמר (שם כח) ׳ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם׳.

רנה) מצות היראה מן המקדש, שנאמר (שם ל) ׳ומקדשי תיראו׳.

רנו) שלא לעשות מעשה אוב, שנאמר (שם לא) ׳אל תפנו אל האובות׳.

רנז) שלא לעשות מעשה ידעוני, שנאמר (שם) ׳אל תפנו וגו׳ ואל הידעונים׳.

רנח) מצות כיבוד חכמים, ולקום מפני שיבה, שנאמר (שם לב) ׳מפני שיבה תקום, והדרת פני זקן׳.

רנט) שלא להונות במדות [וכל המדות בכלל], שנאמר (שם לה) ׳לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה׳.

רס) מצות צידוק המאזנים והמשקלים והמדות, שנאמר (שם לו) ׳מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק יהי׳ לכם׳.

רסא) שלא לקלל אב ואם, שנאמר (כא יז) ׳ומקלל אביו ואמו מות יומת׳[ז]. [והאזהרה הוא בכלל הלאו של ׳לא תקלל חרש׳ (יט יד)].

רסב) מצוה שישרפו מי שיחייב שריפה, שנאמר (כ יד) ׳באש ישרפו׳ וגו׳.

רסג) שלא ללכת בחקות הגוים, שנאמר (יח ג) ׳ובחקותיהם לא תלכו׳[ח].

אמור

רסד) שלא יטמא כהן הדיוט במת זולת הקרובים המבוארים בכתוב, שנאמר (כא א) ׳לנפש לא יטמא בעמיו׳.

רסה) מצות ענין טומאת הכהנים לקרוביהם, ובכללה שיתאבלו כל אחד מישראל על ששה מקרוביהם הידועים, שנאמר (שם ב-ג) ׳לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו הבתולה וגו׳ לה יטמא׳.

רסו) שלא ישמש כהן טבול יום עד שיעריב שמשו, שנאמר (שם ו) ׳ולא יחללו שם אלקיהם׳.

רסז) שלא ישא כהן אשה זונה, שנאמר (שם ז) ׳אשה זונה וגו׳ לא יקחו׳.

רסח) שלא ישא כהן אשה חללה, שנאמר (שם) ׳וחללה לא יקחו׳.

רסט) שלא ישא כהן גרושה, שנאמר (שם) ׳ואשה גרושה מאשה לא יקחו׳.

ער) מצות חילוק כבוד לכהן, שנאמר (שם ח) ׳וקדשתו׳.

רעא) שלא יכנס כהן גדול באהל המת, שנאמר (שם יא) ׳ועל כל נפשות מת לא יבא׳.

ערב) שלא יטמא כהן גדול בשום טומאה במת, שנאמר (שם) ׳לאביו ולאמו לא יטמא׳.

רעג) מצות כהן גדול לישא נערה בתולה, שנאמר (שם יג) ׳והוא אשה בבתוליה יקח׳.

ערד) שלא ישא כהן גדול אלמנה, שנאמר (שם יד) ׳אלמנה וגו׳ לא יקח׳.

ערה) שלא יבעול כהן גדול אלמנה, ואפילו בלא קידושין, שנאמר (שם טו) ׳ולא יחלל זרעו בעמיו׳.

רעו) שלא יעבוד כהן בעל מום במקדש, שנאמר (שם יז) ׳אשר יהי׳ בו מום לא יקרב׳.

רעז) שלא יעבוד כהן בעל מום עובר, שנאמר (שם יח) ׳כי כל איש אשר בו מום לא יקרב׳.

רעח) שלא יכנס בעל מום למקדש מן המזבח ולפנים, שנאמר (שם כג) ׳אך אל הפרכת לא יבוא, ואל המזבח לא יגש׳.

רעט) שלא יעבוד כהן טמא, שנאמר (כב ב) ׳וינזרו מקדשי בני ישראל, ולא יחללו׳ וגו׳.

רפ) שלא יאכל כהן טמא תרומה, שנאמר (שם ד) ׳איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר׳.

רפא) שלא יאכל שום זר תרומה, שנאמר (שם י) ׳וכל זר לא יאכל קודש׳.

רפב) שלא יאכל תושב כהן ושכיר תרומה, שנאמר (שם) ׳תושב כהן ושכיר לא יאכל קודש׳.

רפג) שלא יאכל ערל תרומה, ונלמד מגזרה שוה מפסח.

רפד) שלא תאכל חללה מן הקודש, שנאמר (שם יב) ׳ובת כהן כי תהי׳ לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל׳.

ז) כ״ה בספר מצות השם, ובספר החינוך מוסיף גם הכתוב (כ ט) ׳איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו׳.

ח) כ״ה בספר מצות השם, אמנם בספר החינוך כתב הכתוב (כ כג) ׳ולא תלכו בחקות הגוי׳. ומוסיף גם הכתוב (דברים יב ל) ׳השמר לך פן תנקש אחריהם׳, שדרשו רז״ל (ספרי) ׳השמר׳ בלא תעשה, ׳פן׳ בלא תעשה.

רפה) שלא לאכול טבל, שנאמר (שם טו) ׳ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו׳.

רפו) שלא להקדיש בעלי מומין למזבח, שנאמר (שם כ) ׳כל אשר בו מום לא תקריבו׳.

רפז) מצות הקרבן להיות תמים, שנאמר (שם כא) ׳תמים יהי׳ לרצון׳.

רפח) שלא ליתן מום בקדשים, שנאמר (שם) ׳כל מום לא יהי׳ בו׳.

רפט) שלא לשחוט בעל מום לשם קרבן, שנאמר (שם כב) ׳עורת או שבור וגו׳ לא תקריבו אלה לה״׳.

רצ) שלא להקטיר מאימורי בעלי מומין, שנאמר (שם) ׳ואשה לא תתנו מהם על המזבח לה״׳.

רצא) [ט] שלא לזרוק דם בעל מום על המזבח, שנאמר (שם כד) ׳ומעוך וכתות וגו׳ לא תקריבו לה״׳.

רצב) שלא לסרס אחד מכל המינים, שנאמר (שם) ׳ובארצכם לא תעשו׳.

רצג) שלא להקריב בעל מום מיד הנכרי, שנאמר (שם כה) ׳ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלקיכם מכל אלה׳.

רצד) מצות הקרבן שיהיה מח׳ ימים ולמעלה, שנאמר (שם כז) ׳ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה״׳.

רצה) שלא לשחוט בהמה ובנה ביום אחד, שנאמר (שם כח) ׳ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד׳.

רצו) שלא לעשות דבר שיתחלל בו שם שמים בין בני אדם, שנאמר (שם לב) ׳ולא תחללו את שם קדשי׳.

רצז) מצות קידוש השם, שנאמר (שם) ׳ונקדשתי בתוך בני ישראל׳.

רצח) מצות שביתה ביום ראשון של פסח, שנאמר (כג ז) ׳ביום הראשון מקרא קודש יהי׳ לכם׳.

רצט) שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של פסח, שנאמר (שם) ׳ביום הראשון וגו׳ כל מלאכת עבודה לא תעשו׳.

ש) מצות קרבן מוסף כל שבעת ימי הפסח, שנאמר (שם ח) ׳והקרבתם אשה לה׳ שבעת ימים׳.

שא) מצות שביתה בשביעי של פסח, שנאמר (שם) ׳ביום השביעי מקרא קודש׳.

שב) שלא לעשות מלאכה ביום שביעי של פסח, שנאמר (שם) ׳ביום השביעי וגו׳ כל מלאכת עבודה לא תעשו׳.

שג) מצות קרבן העומר של שעורים, שנאמר (שם י) ׳והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן׳.

שד) שלא לאכול מתבואה חדשה קודם כלות יום ט״ז ניסן, שנאמר (שם יד) ׳ולחם וגו׳ לא תאכלו עד עצם היום הזה׳.

שה) שלא לאכול קלי מתבואה חדשה עד יום ט״ז ניסן, שנאמר (שם) ׳וקלי לא תאכלו׳ וגו׳.

שו) שלא לאכול כרמל מתבואה חדשה עד יום ט״ז ניסן, שנאמר (שם) ׳וכרמל לא תאכלו׳ וגו׳.

שז) מצות ספירת העומר, שנאמר (שם טו) ׳וספרתם לכם ממחרת השבת וגו׳ שבע שבתות׳.

שח) מצות קרבן מנחה חדשה מן החטים ביום עצרת, שנאמר (שם יז) ׳ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתים שני עשרונים׳.

שט) מצות שביתה ממלאכה ביום עצרת, שנאמר (שם כא) ׳וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהי׳ לכם׳.

שי) שלא לעשות מלאכה ביום חג שבועות, שנאמר (שם) ׳כל מלאכת עבודה לא תעשו׳.

שיא) מצות שביתה ביום ראש השנה, שנאמר (שם כד) ׳בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון׳.

שיב) שלא לעשות מלאכה ביום ראשון בתשרי, שנאמר (שם כה) ׳כל מלאכת עבודה לא תעשו׳.

שיג) מצות קרבן מוסף ביום ראש השנה, שנאמר (שם) ׳והקרבתם אשה לה״׳.

שיד) מצות תענית ביום עשירי בתשרי, שנאמר (שם כז) ׳אך בעשור לחודש השביעי וגו׳ ועניתם את נפשותיכם׳.

שטו) מצות קרבן מוסף של יום הכפורים, שנאמר (שם) ׳והקרבתם אשה לה״׳.

שטז) שלא לעשות מלאכה בעשרה בתשרי, שנאמר (שם כח) ׳וכל מלאכה לא תעשו׳.

שיז) שלא לאכול ולשתות ביום הכפורים, שנאמר (שם כט) ׳כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה׳.

ט) כ״ה בספר מצות השם, אמנם בספר החינוך מקדים מצוה זו למצות ל״ת שלא לשחוט בעל מום לשם קרבן, ויליף זריקה ושחיטה מהפסוק ׳עורת או שבור וגו׳ לא תקריבו אלה לה״׳. ועי׳ במנחת חינוך (מצוה רפח אות א) מה שהקשה ע״ז.

שיח) מצות שביתה ממלאכה ביום הכפורים, שנאמר (שם לב) ׳שבת שבתון היא לכם׳.

שיט) מצות שביתה ממלאכה ביום ראשון של חג הסכות, שנאמר (שם לה) ׳ביום הראשון מקרא קודש׳.

שכ) שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של חג הסכות, שנאמר (שם) ׳כל מלאכת עבודה לא תעשו׳.

שכא) מצות קרבן מוסף בכל יום משבעת ימי הסכות, שנאמר (שם לו) ׳שבעת ימים תקריבו אשה לה״.

שכב) מצות שביתה ממלאכה ביום שמיני עצרת, שנאמר (שם) ׳ביום השמיני וגו׳ מקרא קודש.

שכג) מצות קרבן מוסף ביום שמיני עצרת, שנאמר (שם) ׳והקרבתם אשה לה״.

שכד) שלא לעשות מלאכה ביום שמיני עצרת, שנאמר (שם לו) ׳כל מלאכת עבודה לא תעשו׳.

שכה) מצות נטילת לולב ואתרוג והדס וערבה, שנאמר (שם מ) ׳ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל׳.

שכו) מצות ישיבה בסוכה, שנאמר (שם מב) ׳בסכות תשבו שבעת ימים׳.

בהר

שכז) שלא נעבוד האדמה בשנה השביעית, שנאמר (כה ד) ׳ובשנה השביעית וגו׳ שדך לא תזרע׳.

שכח) שלא נעשה עבודה גם באילנות, שנאמר (שם) ׳וכרמך לא תזמור׳.

שכט) שלא נקצור ספיחים בשנה השביעית, שנאמר (שם ה) ׳את ספיח קצירך לא תקצור׳.

של) שלא נאסוף פירות האילן בשביעית כדרך שאוספים אותם בכל שנה, שנאמר (שם) ׳ואת ענבי נזירך לא תבצור׳.

שלא) מצות ספירת שבע שבתות שנים, שנאמר (שם ח) ׳וספרת לך וגו׳ שבע שנים שבע פעמים׳.

שלב) מצות תקיעת שופר ביום הכפורים של יובל, שנאמר (שם ט) ׳ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם׳.

שלג) מצות קידוש שנת היובל, שנאמר (שם י) ׳וקדשתם את שנת החמשים שנה׳.

שלד) שלא נעבוד הארץ בשנת היובל, שנאמר (שם יא) ׳יובל הוא וגו׳ לא תזרעו׳.

שלה) שלא נקצור ספיחי תבואות של שנת היובל, שנאמר (שם) ׳ולא תקצרו את ספיחיה׳.

שלו) שלא לאסוף פירות האילנות בשנת היובל כדרך שאוספים אותם בשאר השנים, שנאמר (שם) ׳ולא תבצרו את נזיריה׳.

שלז) מצות לדון דין מקח וממכר, שנאמר (שם יד) ׳וכי תמכרו ממכר לעמיתך וגו׳.

שלח) שלא להונות במקח וממכר, שנאמר (שם) ׳אל תונו איש את אחיו׳.

שלט) שלא להונות אחד מישראל בדברים, שנאמר (שם יז) ׳ולא תונו איש את עמיתו׳.

שמ) שלא למכור שדה בארץ ישראל לצמיתות, שנאמר (שם כג) ׳והארץ לא תמכר לצמיתות׳.

שמא) מצות השבת קרקע לבעליהן ביובל, שנאמר (שם כד) ׳גאולה תתנו לארץ׳.

שמב) מצות פדיון בתי ערי חומה עד השלמת שנה, שנאמר (שם כט) ׳ימים תהיה גאולתו׳.

שמג) שלא לשנות ממגרשי הלוים ושדותיהן, שנאמר (שם לד) ׳ושדה מגרש עריהם לא ימכר׳.

שמד) שלא להלוות ברבית לישראל, שנאמר (שם לז) ׳את כספך לא תתן לו בנשך׳.

שמה) שלא נעבוד בעבד עברי עבודת בזיון כעבודת כנעני, שנאמר (שם לט) ׳לא תעבוד בו עבודת עבד׳.

שמו) שלא נמכור עבד עברי על אבן המקח, שנאמר (שם מב) ׳לא ימכרו ממכרת עבד׳.

שמז) שלא נעבוד בעבד עברי עבודת פרך, שנאמר (שם מג) ׳לא תרדה בו בפרך׳.

שמח) מצות עבודה בעבד כנעני לעולם, שנאמר (שם מו) ׳לעולם בהם תעבודו׳.

שמט) שלא להניח לעכו״ם לעבוד בעבד עברי עבודת פרך, שנאמר (שם נג) ׳לא ירדנו בפרך לעיניך׳.

שנ) שלא נשתחוה על אבן משכית אפילו להשי״ת, שנאמר (כו א) ׳ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה׳.

בחקותי

שנא) מצות מעריך אדם שיתן דמים הקצובים בתורה, שנאמר (כז ב) ׳איש כי יפליא נדר בערכך נפשות לה״.

שנב) שלא נמיר הקדשים, שנאמר (שם י) ׳לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב׳.

שנג) מצות הממיר בהמת קרבן בבהמה אחרת שתהיינה שתיהן קודש, שנאמר (שם) ׳ואם המר ימיר בהמה בבהמה והי׳ הוא ותמורתו יהי׳ קדש׳.

שנד) מצות מעריך בהמה שיתן כפי שיעריכנה הכהן, שנאמר (שם יא-יב) ׳ואם כל בהמה טמאה וגו׳ והעמיד את הבהמה וגו׳ והעריך׳.

שנה) מצות מעריך בתים שיתן כפי שיעריכנה הכהן, שנאמר (שם יד) ׳ואיש כי יקדיש את ביתו קודש לה״ וגו׳.

שנו) מצות מעריך שדה שיתן כערך הקצוב בפרשה, שנאמר (שם טז) ׳ואם משדה אחוזתו יקדיש איש לה׳, והי׳ ערכך כפי זרעו זרע חומר שעורים׳.

שנז) שלא לשנות הקדשים מקרבן לקרבן, שנאמר (שם כו) ׳אך בכור אשר יבוכר לה׳ בבהמה לא יקדיש איש אותו׳.

שנח) מצות דין מחרים מנכסיו שהוא לכהנים, שנאמר (שם כח) ׳אך כל חרם׳ וגו׳.

שנט) שלא תמכר קרקע שהחרימו אותה בעלים אלא תנתן לכהנים, שנאמר (שם) ׳לא ימכר׳.

שס) שלא יגאל שדה החרם, שנאמר (שם) ׳ולא יגאל׳.

שסא) מצות מעשר בהמה טהורה בכל שנה, שנאמר (שם לב) ׳כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהי׳ קודש לה״.

שסב) שלא למכור מעשר בהמה כשהוא תמים, אלא יאכל בירושלים, שנאמר (שם לג) ׳לא יגאל׳.

ספר במדבר

נשא

שסג) מצות שילוח טמאים חוץ למחנה שכינה, שנאמר (ה ב) ׳וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש׳.

שסד) שלא יכנס טמא בבית המקדש, שנאמר (שם ג) ׳ולא יטמאו את מחניהם׳. ועוד כתוב ביולדת (ויקרא יב ד) ׳ואל המקדש לא תבא׳.

שסה) מצות וידוי על החטא, שנאמר (במדבר ה ו-ז) ׳איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו׳ והתודו את חטאתם׳.

שסו) מצות סוטה שיביאנה הבעל אל הכהן ויעשה לה כמשפט הכתוב, שנאמר (שם יב-טו) ׳איש איש כי תשטה אשתו וגו׳ וקנא וגו׳, והביא האיש את אשתו אל הכהן וגו׳.

שסז) שלא ליתן שמן בקרבן סוטה, שנאמר (שם טו) ׳לא יצוק עליו שמן׳.

שסח) שלא להשים לבונה בקרבן סוטה, שנאמר (שם) ׳ולא יתן עליו לבונה׳.

שסט) שלא ישתה הנזיר יין, שנאמר (ו ג) ׳מיין ושכר יזיר, חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה, וכל משרת ענבים לא ישתה׳.

שע) שלא יאכל הנזיר ענבים לחים, שנאמר (שם) ׳וענבים לחים וגו׳ לא יאכל׳.

שעא) שלא יאכל הנזיר צמוקים, שנאמר (שם) ׳ויבשים לא יאכל׳.

שעב) שלא יאכל הנזיר גרעיני ענבים, שנאמר (שם ד) ׳מחרצנים וגו׳ לא יאכל׳.

שעג) שלא יאכל הנזיר קליפת ענבים, שנאמר (שם) ׳ועד זג לא יאכל׳.

שעד) שלא יגלח הנזיר שערו, שנאמר (שם ה) ׳כל ימי נדר נזרו תער לא יעבור על ראשו׳.

שעה) מצות גידול שער ראש הנזיר, שנאמר (שם) ׳גדל פרע שער ראשו׳.

שעו) שלא יכנס הנזיר לאהל המת, שנאמר (שם ו) ׳כל ימי הזירו לה׳ על נפש מת לא יבא׳.

שעז) שלא יטמא הנזיר במת, ובשאר טומאת מת אפילו לקרובים, שנאמר (שם ז) ׳לאביו ולאמו וגו׳ לא יטמא׳.

שעח) [י] מצות גילוח הנזיר והבאת קרבנותיו, שנאמר (שם ט-יח) ׳וגלח ראשו ביום טהרתו וגו׳. וביום השמיני יביא שתי תורים וגו׳. והביא כבש בן שנתו לאשם וגו׳. וגלח הנזיר פתח אוהל מועד את ראש נזרו׳.

שעט) מצות ברכת כהנים בכל יום, שנאמר (שם כג) ׳כה תברכו את בני ישראל אמור להם׳.

שפ) מצות משא הארון בכתף, שנאמר (ז ט) ׳בכתף ישאו׳.

בהעלותך

שפא) מצות פסח שני בי״ד באייר, שנאמר (ט י) ׳איש איש כי יהי׳ טמא לנפש או בדרך רחוקה וגו׳ ועשה פסח׳ וגו׳.

שפב) מצות פסח שני שיאכלנו ביחד עם מצה ומרור, שנאמר (שם יא) ׳על מצות ומרורים יאכלוהו׳.

שפג) שלא להותיר כלום מבשר פסח שני למחרתו, שנאמר (שם יב) ׳לא ישאירו ממנו עד בוקר׳.

י) עי׳ ספר המצוות להרמב״ם (מצות עשה צג; קיא) שחושבים תגלחת טומאה ותגלחת טהרה למצוה אחת, משא״כ בתגלחת מצורע, יעו״ש הטעם.

שפד) שלא לשבור עצם מעצמות פסח שני, שנאמר (שם) ׳ועצם לא ישברו בו׳.

שפה) מצות תקיעת חצוצרות במקדש, ובמלחמה, שנאמר (י ט-י) ׳וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות וגו׳, וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם׳.

שלח

שפו) מצות הפרשת חלה, שנאמר (טו כ) ׳ראשית עריסותיכם חלה תרימו׳.

שפז) מצות ציצית, שנאמר (שם לח) ׳ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם׳.

שפח) שלא לתור אחר מחשבת הלב וראיית העינים, שנאמר (שם לט) ׳ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם׳.

קרח

שפט) מצות שמירת המקדש, שנאמר (יח ג) ׳ושמרו משמרתך ומשמרת כל האהל׳.

שצ) שלא יתעסקו כהנים בעבודת לוים, ולא לוים בעבודת כהנים, שנאמר (שם ג) ׳אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו, ולא ימותו גם הם גם אתם׳.

שצא) שלא יעבוד זר במקדש, שנאמר (שם ד) ׳וזר לא יקרב אליכם׳.

שצב) שלא לבטל שמירה מבית המקדש, שנאמר (שם ה) ׳ושמרתם את משמרת הקודש׳.

שצג) מצות פדיון בכור אדם, שנאמר (שם טו) ׳אך פדה תפדה את בכור האדם׳.

שצד) שלא לפדות בכור בהמה טהורה, שנאמר (שם יז) ׳אך בכור שור וגו׳ לא תפדה׳.

שצה) מצות עבודת הלוים במקדש, שנאמר (שם כג) ׳ועבד הלוי הוא את עבודת אהל מועד׳.

שצו) מצות מעשר ראשון, שנאמר (שם כד) ׳כי את מעשר בני ישראל וגו׳ נתתי ללוים׳.

שצז) מצות הלוים לתת מעשר מן המעשר, שנאמר (שם כו) ׳ואל הלוים תדבר וגו׳ והרמותם ממנו תרומת ה׳ מעשר מן המעשר׳.

חקת

שצח) מצות פרה אדומה, שנאמר (יט ב) ׳ויקחו אליך פרה אדומה תמימה׳.

שצט) מצות טומאה של מת, שנאמר (שם יד) ׳אדם כי ימות באהל׳ וגו׳.

ת) מצות מי נדה שמטמאים אדם טהור, ומטהרים אדם טמא, ואינם מטהרים רק מטומאת מת בלבד, שנאמר (שם יט) ׳והזה הטהור על הטמא׳ וגו׳.

פנחס

תא) מצות דיני נחלות, שנאמר (כז ח) ׳איש כי ימות ובין אין לו והעברתם את נחלתו לבתו׳ וגו׳.

תב) מצות קרבן תמידים בכל יום, שנאמר (כח ב) ׳צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי׳ וגו׳.

תג) מצות קרבן מוסף של שבת, שנאמר (שם ט) ׳וביום השבת שני כבשים׳ וגו׳.

תד) מצות קרבן מוסף בכל ראש חודש, שנאמר (שם יא-טו) ׳ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לה׳ פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה וגו׳, ושעיר עזים אחד לחטאת׳.

תה) מצות קרבן מוסף בחג השבועות, שנאמר (שם כו-ל) ׳וביום הביכורים וגו׳ פרים בני בקר שנים ואיל אחד שבעה כבשים בני שנה וגו׳, שעיר עזים אחד׳.

תו) מצות שופר בראש השנה, שנאמר (כט א) ׳יום תרועה יהי׳ לכם׳.

מטות

תז) מצות דין הפרת נדרים, שנאמר (ל ג) ׳איש כי ידור נדר לה׳׳ וגו׳.

תח) שלא נחל דברינו בנדרים, שנאמר (שם) ׳לא יחל דברו׳.

מסעי

תט) מצות ישראל לתת ערים ללוים לשבת בהן, והן קולטות, שנאמר (לה ב) ׳ונתנו ללוים מנחלת אחוזתם ערים לשבת׳.

תי) שלא להרוג מחויב קודם שיעמוד בדין, שנאמר (שם יב) ׳ולא ימות הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפט׳.

תיא) מצות בי״ד לשלוח מכה נפש בשגגה מעירו לערי מקלט, ועל הרוצח בעצמו ללכת שם, שנאמר (שם כה) ׳והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו׳.

תיב) שלא יורה עד אחד בדיני נפשות, שנאמר (שם ל) ׳ועד אחד לא יענה בנפש למות׳.

תיג) שלא נקח כופר להציל הרוצח ממות, שנאמר (שם לא) ׳ולא תקחו כופר לנפש רוצח׳.

תיד) שלא נקח כופר מהמחויב גלות לפוטרו מגלות, שנאמר (שם לב) ׳ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו לשוב לשבת בארץ׳.

ספר דברים

דברים

תטו) שלא למנות דיין שאינו יודע בדיני התורה, שנאמר (א יז) ׳לא תכירו פנים במשפט׳.

תטז) שלא יירא הדיין בדין, שנאמר (שם) ׳לא תגורו מפני איש׳.

ואתחנן

תיז) שלא להתאוות ממון חבירו, שנאמר (ה יז) ׳ולא תתאוה׳.

תיח) מצות אחדות השם, שנאמר (ו ד) ׳שמע ישראל ה׳ אלקינו ה׳ אחד׳.

תיט) מצות אהבת השם, שנאמר (שם ה) ׳ואהבת את ה׳ אלקיך׳ וגו׳.

תכ) מצות ללמוד תורה וללמדה, שנאמר (שם ז) ׳ושננתם לבניך ודברת בם׳.

תכא) מצות לקרות שמע פעמיים בכל יום, שנאמר (שם) ׳ודברת בם וגו׳ בשכבך ובקומך׳.

תכב) מצות להניח תפילין על היד, שנאמר (שם ח) ׳וקשרתם לאות על ידך׳.

תכג) מצות להניח תפילין על הראש, שנאמר (שם) ׳והיו לטוטפות בין עיניך׳.

תכד) מצות לקבוע מזוזה בפתחים, שנאמר (שם ט) ׳וכתבתם על מזוזת ביתך ובשעריך׳.

תכה) שלא לנסות נביא אמת יותר מדאי, שנאמר (שם טז) ׳לא תנסו את ה׳ אלקיכם כאשר נסיתם במסה׳.

תכו) מצות להחרים שבעה עממים, שנאמר (ז ב) ׳החרם תחרים אותם׳.

תכז) שלא לחון ולרחם על עובדי עבודה זרה, שנאמר (שם) ׳ולא תחנם׳.

תכח) שלא להתחתן בעובדי עבודה זרה, שנאמר (שם ג) ׳ולא תתחתן בם׳.

עקב

תכט) שלא ליהנות מעבודה זרה ומשמשיה, שנאמר (שם כה) ׳לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך׳.

תל) שלא ליהנות מתקרובת עבודה זרה, שנאמר (שם כו) ׳ולא תביא תועבה אל ביתך׳. ועוד כתוב (יג יח) ׳ולא ידבק בידך מאומה מן החרם׳.

תלא) מצות לברך להשי״ת אחר אכילת מזון, שנאמר (ח י) ׳ואכלת ושבעת וברכת את ה׳ אלקיך׳.

תלב) מצות לאהוב את הגרים, שנאמר (י יט) ׳ואהבתם את הגר׳.

תלג) מצות לירא מהקב״ה, שנאמר (שם כ) ׳את ה׳ אלקיך תירא׳.

תלד) מצות לעבוד השי״ת בתפלה בכל יום, שנאמר (שם) ׳אותו תעבוד׳.

תלה) מצות להדבק בחכמים ובתלמידיהם, שנאמר (שם) ׳ובו תדבק׳.

תלו) מצות להשבע בשמו יתברך באמת, שנאמר (שם) ׳ובשמו תשבע׳.

ראה

תלז) מצות לאבד עבודה זרה ומשמשיה, שנאמר (יב ב-ג) ׳אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים׳ וגו׳. ׳ונתצתם את מזבחותם וגו׳ ואבדתם את שמם מן המקום ההוא׳. וכן כתוב (ז ה) ׳כי אם כה תעשו להם מזבחותיהם תתוצו׳ וגו׳.

תלח) שלא לאבד דברים שנקרא שמו יתברך עליהם, שנאמר (יב ד) ׳לא תעשון כן לה׳ אלקיכם׳.

תלט) מצות שיביא כל נדריו ברגל ראשון, שנאמר (שם ה-ו) ׳ובאת שמה וגו׳, והבאתם שמה וגו׳ ונדריכם ונדבותיכם׳.

תמ) שלא להקריב קרבן חוץ לעזרה, שנאמר (שם יג) ׳השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה׳.

תמא) מצות להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה, שנאמר (שם יד) ׳כי אם במקום אשר יבחר ה׳ וגו׳ שם תעלה עולותיך׳.

תמב) מצות לפדות קדשים שנפל בהם מום, שנאמר (שם טו) ׳רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר׳.

תמג) שלא לאכול דגן של מעשר שני חוץ לירושלים, שנאמר (שם יז) ׳לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך׳.

תמד) שלא לאכול תירוש של מעשר שני חוץ לירושלים, שנאמר (שם) ׳ותירושך׳.

תמה) שלא לאכול יצהר של מעשר שני חוץ לירושלים, שנאמר (שם) ׳ויצהרך׳.

תמו) שלא לאכול בכור תמים חוץ לירושלים, שנאמר (שם) ׳ובכורות׳.

תמז) שלא לאכול קדשי קדשים חוץ לעזרה, שנאמר (שם) ׳בקרך וצאנך׳.

תמח) שלא לאכול בשר העולה, שנאמר (שם) ׳וכל נדריך אשר תדור׳.

תמט) שלא לאכול קדשים קלים קודם זריקת דמים, שנאמר (שם) ׳ונדבותיך׳.

תנ) שלא יאכל כהן בכורים קודם הנחתם בעזרה, שנאמר (שם) ׳ותרומת ידך׳.

תנא) שלא לעזוב הלוי מליתן לו מתנותיו, שנאמר (שם יט) ׳השמר לך פן תעזוב את הלוי׳ וגו׳.

תנב) מצות לשחוט בהמה חיה ועוף כראוי, שנאמר (שם כא) ׳וזבחת וגו׳ כאשר צויתיך׳.

תנג) שלא לאכול אבר מן החי, שנאמר (שם כג) ׳ולא תאכל הנפש עם הבשר׳.

תנד) להביא קדשים גם מחוץ לארץ לבית הבחירה, שנאמר (שם כו) ׳רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה״׳.

תנה) שלא להוסיף על המצוות ופירושיהן, שנאמר (יג א) ׳לא תוסף עליו׳.

תנו) שלא לגרוע מכל המצוות ופירושיהן, שנאמר (שם) ׳ולא תגרע ממנו׳.

תנז) שלא לשמוע למתנבא בשם עבודה זרה, שנאמר (שם ד) ׳לא תשמע אל דברי הנביא ההוא׳.

תנח) שלא לאהוב המסית, שנאמר (שם ט) ׳לא תאבה לו׳.

תנט) שלא לעזוב שנאה מהמסית, שנאמר (שם) ׳ולא תשמע אליו׳.

תס) שלא להציל המסית, שנאמר (שם) ׳ולא תחוס עינך עליו׳.

תסא) שלא ללמד זכות על המסית, שנאמר (שם) ׳ולא תחמול׳.

תסב) שלא למנוע מללמד עליו חובה, שנאמר (שם) ׳ולא תכסה עליו׳.

תסג) שלא להסית לעבוד עבודה זרה, שנאמר (שם יג-יב) ׳כי יסיתך אחיך וגו׳, וכל ישראל ישמעו ויראון ולא יוסיפו לעשות׳ וגו׳.

תסד) מצות לדרוש ולחקור העדים, שנאמר (שם יז) ׳ודרשת וחקרת ושאלת היטב׳.

תסה) מצות לשרוף עיר הנדחת ולהרוג אנשיה, שנאמר (שם יז) ׳ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל לה׳ אלקיך׳.

תסו) שלא לבנות עיר הנדחת, שנאמר (שם) ׳והיתה תל עולם לא תבנה עוד׳.

תסז) שלא ליהנות מממון עיר הנדחת, שנאמר (שם יח) ׳ולא ידבק בידך מאומה מן החרם׳.

תסח) שלא להתגודד, שנאמר (יד א) ׳לא תתגודדו׳.

תסט) שלא לקרוח שער ראשו על מת, שנאמר (שם) ׳ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת׳.

תע) שלא לאכול פסולי המוקדשים, שנאמר (שם ג) ׳לא תאכל כל תועבה׳.

תעא) מצות לבדוק בסימני העוף איזה טמא ואיזה טהור לאכילה, שנאמר (שם יא) ׳כל צפור טהורה תאכלו׳.

תעב) שלא לאכול שרץ העוף, שנאמר (שם יט) ׳וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו׳.

תעג) שלא לאכול נבלה, שנאמר (שם כא) ׳לא תאכלו כל נבלה׳.

תעד) מצות להפריש מעשר שני, שנאמר (שם כב) ׳עשר תעשר את כל תבואת זרעך׳.

תעה) מצות להפריש מעשר עני וליתן לעניים, שנאמר (שם כח) ׳מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך׳.

תעו) [יא]מצות להשמיט כל הלואותיו בשביעית, שנאמר (טו ב) ׳שמוט כל בעל משה ידו׳.

תעז) שלא לתבוע חוב שעברה עליו שביעית, שנאמר (שם) ׳לא יגוש את רעהו וגו׳ כי קרא שמיטה לה״׳.

תעח) מצות לנגוש את הנכרי, שנאמר (שם ג) ׳את הנכרי תגוש׳.

תעט) שלא יאמץ את לבבו על העני, שנאמר (שם ז) ׳לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון׳.

תפ) מצות נתינת צדקה כמסת ידו, שנאמר (שם ח) ׳פתוח תפתח את ידך׳ וגו׳. וכן כתוב (ויקרא כה לה) ׳גר ותושב וחי עמך׳.

תפא) שלא ימנע מלהלוות קודם שמיטה, שנאמר (דברים שם ט) ׳השמר לך פן יהי׳ דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה׳.

תפב) שלא לשלוח עבד עברי ריקם, שנאמר (שם יג) ׳וכי תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם׳.

תפג) מצות להעניק לו בצאתו לחפשי, שנאמר (שם יד) ׳הענק תעניק לו מצאנך ומגרנך ומיקבך׳.

תפד) שלא לעבוד בבהמת קדשים, שנאמר (שם יט) ׳לא תעבוד בבכור שורך׳.

תפה) שלא לגזוז צמר הקדשים, שנאמר (שם) ׳ולא תגוז בכור צאנך׳.

יא) כ״ה בספר מצות השם, אמנם בספר החינוך כתב מצוה זו אחר מצות לנגוש את הנכרי, ויליף לה מהכתוב (שם ג) ׳ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך׳, וגם מהכתוב ׳שמוט כל בעל משה ידו׳.

תפו) שלא לאכול חמץ בערב פסח אחר חצות, שנאמר (טז ג) ׳לא תאכל עליו חמץ׳.

תפז) יב) שלא להותיר מקרבן חגיגה עד יום שלישי, שנאמר (שם ד) ׳ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבוקר׳.

תפח) מצות לשמוח ברגלים, שנאמר (שם יד) ׳ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך׳.

תפט) מצות להראות בבית הבחירה ברגלים, שנאמר (שם טז) ׳שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה׳ אלקיך׳.

תצ) שלא להראות שם בלא קרבן, שנאמר (שם) ׳ולא יראה את פני ה׳ ריקם׳.

שופטים

תצא) מצות למנות שופטים ושוטרים, שנאמר (שם יח) ׳שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה׳ אלקיך נותן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק׳.

תצב) שלא ליטע אילן ולבנות בית בהר הבית, שנאמר (שם כא) ׳לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח אשר ה׳ אלקיך אשר תעשה לך׳ (וכדפרש״י שם).

תצג) שלא להקים מצבה, שנאמר (שם כב) ׳ולא תקים לך מצבה אשר שנא ה׳ אלהיך׳.

תצד) שלא להקריב בעל מום עובר, שנאמר (יז א) ׳לא תזבח לה׳ אלקיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע כי תועבת ה׳ אלקיך הוא׳.

תצה) מצות לשמוע בקול בית דין בכל זמן, שנאמר (שם י) ׳ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך׳ וגו׳.

תצו) שלא לסור מדבריהם של בית דין הגדול, שנאמר (שם יא) ׳לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל׳.

תצז) מצות למנות מלך מישראל, שנאמר (שם טו) ׳שום תשים עליך מלך׳.

תצח) שלא להקים עלינו מלך נכרי, שנאמר (שם) ׳לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא׳.

תצט) שלא ירבה המלך סוסים, שנאמר (שם טז) ׳רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס׳.

תק) שלא לשכון בארץ מצרים, שנאמר (שם) ׳לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד׳.

תקא) שלא ירבה המלך נשים, שנאמר (שם יז) ׳ולא ירבה לו נשים, ולא יסור לבבו׳.

תקב) שלא ירבה המלך כסף וזהב, שנאמר (שם) ׳וכסף וזהב לא ירבה לו מאד׳.

תקג) מצות המלך שיכתוב לו שתי ספרי תורות לעצמו, שנאמר (שם יח-יט) ׳וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים הלוים. והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה׳ אלקיו לשמור את כל דברי התורה הזאת ואת החוקים האלה לעשותם׳ (וכדפרש״י שם).

תקד) שלא יטול שבט לוי חלק בביזה, שנאמר (יח א) ׳לא יהי׳ לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל׳.

תקה) יג) שלא יטול שבט לוי נחלה בנחלת א״י, שנאמר (שם ב) ׳ונחלה לא יהי׳ לו בקרב אחיו׳.

תקו) מצות נתינת זרוע ולחיים וקיבה לכהן, שנאמר (שם ג) ׳ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה׳.

תקז) מצות להפריש תרומה גדולה לכהן, שנאמר (שם ד) ׳ראשית דגנך תירושך ויצהרך וגו׳ תתן לו׳.

תקח) מצות נתינת ראשית הגז לכהן, שנאמר (שם) ׳וראשית גז צאנך תתן לו׳.

תקט) מצות שתהיינה המשמרות שוות ברגלים, שנאמר (שם ח) ׳חלק כחלק יאכלו׳.

תקי) שלא לקסום, שנאמר (שם י) ׳לא ימצא בך וגו׳ קוסם קסמים׳.

תקיא) שלא לכשף, שנאמר (שם) ׳ומכשף׳.

תקיב) שלא לחבר חבר, שנאמר (שם יא) ׳וחובר חבר׳.

תקיג) שלא לשאול באוב, שנאמר (שם) ׳ושואל אוב׳.

תקיד) שלא לשאול בידעוני, שנאמר (שם) ׳וידעוני׳.

יב) כ״ה בספר מצות השם, אמנם בספר החינוך חשב כאן מצות ל״ת שלא להקריב קרבן פסח בבמת יחיד, שנאמר (שם ה) ׳לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך׳ [ועי׳ לעיל מצוה קג].

יג) כ״ה בספר מצות השם, אמנם בספר החינוך מקדים מצוה זו למצות ל״ת שלא יטול שבט לוי חלק בביזה, ויליף שניהם מהכתוב ׳לא יהי׳ לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל׳, וכמו שדרשו רז״ל (ספרי) ׳חלק בביזה, ונחלה בארץ׳.

תקטו) שלא לדרוש אל המתים, שנאמר (שם) ׳ודורש אל המתים׳.

תקטז) מצות לשמוע אל נביא אמת, שנאמר (שם טו) ׳נביא מקרבך מאחיך כמוני יקים לך ה׳ אלקיך אליו תשמעון׳.

תקיז) שלא להתנבא בשקר בשם ה׳, שנאמר (שם כ) ׳אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא צויתיו לדבר וגו׳ ומת הנביא ההוא׳.

תקיח) שלא להתנבא בשם עבודה זרה, שנאמר (שם) ׳ואשר ידבר בשם אלהים אחרים, ומת הנביא ההוא׳.

תקיט) שלא לגור מהריגת נביא שקר, שנאמר (שם כב) ׳בזדון דברו הנביא, לא תגור ממנו׳.

תקכ) מצות להפריש ערי מקלט בא״י, שנאמר (יט ב) ׳שלש ערים תבדיל לך בתוך ארצך אשר ה׳ אלקיך נותן לך לרשתה׳ [חוץ משלש שבעבר הירדן].

תקכא) שלא לחוס על הרוצח וחובל, שנאמר (שם יג) ׳לא תחוס עינך עליו ובערת דם הנקי׳.

תקכב) שלא להשיג גבול, שנאמר (שם יד) ׳לא תסיג גבול רעך׳.

תקכג) שלא יקום דבר העדות בעד אחד, שנאמר (שם טו) ׳לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת׳.

תקכד) מצות לעשות לעד זומם כאשר זמם, שנאמר (שם יט) ׳ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו׳.

תקכה) שלא לערוץ ולפחוד במלחמה, שנאמר (כ ג) ׳ואל תערצון מפניהם׳[יד].

תקכו) מצות למנות כהן משוח למלחמה שידבר אל העם במלחמה, שנאמר (שם ב-ז) ׳והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן ודבר אל העם׳ וגו׳.

תקכז) מצות לשלוח שלום לערים שצרים עליהם, שנאמר (שם י) ׳כי תקרב אל עיר להלחם עלי׳ וקראת אלי׳ לשלום׳.

תקכח) שלא להחיות נשמה משבעה עממים, שנאמר (שם טז) ׳לא תחי׳ כל נשמה׳.

תקכט) שלא להשחית אילני מאכל, שנאמר (שם יט) ׳כי תצור אל עיר וגו׳ לא תשחית את עצה׳.

תקל) מצות עריפת העגלה בנחל, שנאמר (כא א-ד) ׳כי ימצא חלל באדמה וגו׳ נופל בשדה לא נודע מי הכהו וגו׳, וערפו שם את העגלה בנחל׳.

תקלא) שלא לעבוד ולזרוע באותו קרקע, שנאמר (שם ד) ׳אל נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע׳.

תצא

תקלב) מצות לדון דין יפת תואר ככתוב בתורה, שנאמר (שם י-יא) ׳כי תצא למלחמה וגו׳. וראית בשביה אשת יפת תואר׳ וגו׳.

תקלג) שלא למכור יפת תואר, שנאמר (שם יד) ׳והי׳ אם לא חפצת בה וגו׳ ומכור לא תמכרנה בכסף׳.

תקלד) שלא להעבידה אחר שבעלה, שנאמר (שם) ׳לא תתעמר בה תחת אשר עניתה׳.

תקלה) מצות לתלות המחויב תליה, שנאמר (שם כב) ׳ותלית אותו על עץ׳.

תקלו) שלא להלין התלוי, שנאמר (שם כג) ׳לא תלין נבלתו על העץ׳.

תקלז) מצות לקברו בו ביום, וכן כל המתים, שנאמר (שם) ׳כי קבור תקברנו ביום ההוא׳.

תקלח) מצות השבת אבידה לישראל, שנאמר (כב א) ׳השב תשיבם לאחיך׳.

תקלט) שלא להעלים עיניו ממנה, שנאמר (שם ג) ׳לא תוכל להתעלם׳.

תקמ) שלא להניח בהמת חבירו נופלת תחת משאה, שנאמר (שם ד) ׳לא תראה את חמור אחיך או שורו נופלים בדרך והתעלמת מהם׳.

תקמא) מצות טעינת המשא שנפל, עם חבירו, שנאמר (שם) ׳הקם תקים עמו׳.

תקמב) שלא תלבש אשה עדי איש, שנאמר (שם ה) ׳לא יהיה כלי גבר על אשה׳.

תקמג) שלא ילבש איש מלבושי אשה, שנאמר (שם) ׳ולא ילבש גבר שמלת אשה׳.

תקמד) שלא ליקח אם על בנים, שנאמר (שם ו) ׳לא תקח האם על הבנים׳.

תקמה) מצות שילוח האם מן הקן קודם שיקח הבנים, שנאמר (שם ז) ׳שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך׳.

תקמו) מצות עשיית מעקה לגג, שנאמר (שם ח) ׳ועשית מעקה לגגך׳.

תקמז) שלא להניח מכשול בבית, שנאמר (שם) ׳ולא תשים דמים בביתך׳.

יד) כ״ה בספר מצות השם, אמנם בספר החינוך מציין כאן הכתוב: ׳לא תערוץ מפניהם׳ (דברים ז כא), והכתוב: ׳לא תיראום׳ (שם ג כב).

תקמח) שלא לזרוע כלאים בכרם, שנאמר (שם ט) ׳לא תזרע כרמך כלאים׳.

תקמט) שלא לאכול וליהנות מכלאי הכרם, שנאמר (שם) ׳פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם׳.

תקנ) שלא לעשות מלאכה בשני מיני בהמות, שנאמר (שם י) ׳לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו׳.

תקנא) שלא ללבוש שעטנז, שנאמר (שם יא) ׳לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו׳.

תקנב) מצות קידושין באשה, שנאמר (שם יג) ׳כי יקח איש אשה׳.

תקנג) מצות שתשב אשת מוציא שם רע תחתיו לעולם, שנאמר (שם יט) ׳ולו תהי׳ לאשה׳.

תקנד) שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו, שנאמר (שם) ׳לא יוכל לשלחה כל ימיו׳.

תקנה) מצות בית דין לסקול באבנים למי שיתחייב סקילה, שנאמר (שם כד) ׳וסקלתם אותם באבנים׳.

תקנו) שלא לענוש לעושה עבירה באונס, שנאמר (שם כו) ׳ולנערה לא תעשה דבר׳.

תקנז) מצות שישא האונס את אנוסתו לאשה, שנאמר (שם כט) ׳ולו תהי׳ לאשה׳.

תקנח) שלא יגרש האונס את אנוסתו, שנאמר (שם) ׳תחת אשר ענה לא יוכל שלחה כל ימיו׳.

תקנט) שלא ישא סריס בת ישראל, שנאמר (כג ב) ׳לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה״.

תקס) שלא ישא ממזר בת ישראל, שנאמר (שם ג) ׳לא יבא ממזר בקהל ה״.

תקסא) שלא ישא עמוני ומואבי בת ישראל, שנאמר (שם ד) ׳לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה״.

תקסב) שלא לקרוא שלום לעמון ומואב, שנאמר (שם ז) ׳לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימיך לעולם׳.

תקסג) שלא להרחיק זרע עשו שנתגיירו, מהתחתן עם זרע ישראל, אחר שני דורות, שנאמר (שם ח-ט) ׳לא תתעב אדומי כי אחיך הוא. בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה״.

תקסד) שלא להרחיק זרע מצרי שנתגיירו, מהתחתן עם זרע ישראל, אחר שני דורות, שנאמר (שם) ׳לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו. בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה״.

תקסה) שלא יכנס טמא למחנה לויה, שנאמר (שם יא) ׳כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה, לא יבא אל תוך המחנה׳.

תקסו) מצות להתקין יד במחנה, דהיינו מקום להפנות בו, שנאמר (שם יג) ׳ויד תהי׳ לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ׳.

תקסז) מצות להתקין יתד עם שאר כלי זיין, כדי לחפור ולכסות צרכיו, שנאמר (שם יד) ׳ויתד תהי׳ לך על אזנך, והי׳ בשבתך חוץ וחפרת בה ושבת וכסית את צאתך׳.

תקסח) שלא להחזיר עבד שברח מאדוניו מחו״ל לארץ ישראל, שנאמר (שם טז) ׳לא תסגיר עבד אל אדוניו אשר ינצל אליך מעם אדוניו׳.

תקסט) שלא להונות עבד זה הברוח מאדוניו מחו״ל לארץ ישראל, שנאמר (שם יז) ׳עמך ישב בקרבך במקום אשר יבחר באחד שעריך בטוב לו, לא תוננו׳.

תקע) שלא תהי׳ קדשה מבנות ישראל, ולא יהי׳ קדש מבני ישראל, דהיינו שלא ינשאו בלי קידושין, שנאמר (שם יח) ׳לא תהי׳ קדשה מבנות ישראל, ולא יהי׳ קדש מבני ישראל׳. וכן כתוב (ויקרא יט כט) ׳אל תחלל את בתך להזנותה, ולא תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה׳ (וכדפירש״י).

תקעא) שלא להקריב אתנן זונה ומחיר כלב, שנאמר (דברים שם יט) ׳לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה׳ אלקיך לכל נדר כי תועבת ה׳ אלקיך גם שניהם׳ (וכדפירש״י).

תקעב) שלא ללוות ברבית מישראל, והיינו אזהרה על הלוה, שנאמר (שם כ) ׳לא תשיך לאחיך׳ וגו׳.

תקעג) מצות הלואה לנכרי ברבית, שנאמר (שם כא) ׳לנכרי תשיך׳.

תקעד) שלא לאחר הנדרים והנדבות יותר משלש רגלים, שנאמר (שם כב) ׳כי תדור נדר וגו׳ לא תאחר לשלמו׳.

תקעה) מצות לקיים מוצא שפתיו, שנאמר (שם כד) ׳מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת׳ וגו׳.

תקעו) מצות להניח השכיר לאכול בזמן שכירותו מפירות מחוברים שהוא עוסק בו, שנאמר (שם כה-כו) ׳כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך. כי תבא בקמת רעך וקטפת מלילות בידך׳ וגו׳.

תקעז) שלא ליקח הפועל בידו יותר על אכילתו, שנאמר (שם כה) ׳ואל כליך לא תתן׳.

תקעח) שלא יאכל הפועל בשעת מלאכה, רק בגמר מלאכה, שנאמר (שם כו) ׳וחרמש לא תניף על קמת רעך׳.

תקעט) מצות הרוצה לגרש את אשתו שיגרשנה בשטר, שנאמר (כד א) ׳כי יקח איש אשה ובעלה, והי׳ אם לא תמצא חן בעיניו וגו׳ וכתב לה ספר כריתות׳ וגו׳.

תקפ) שלא יחזיר גרושתו משנישאת לאיש אחר, שנאמר (שם ד) ׳לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה׳.

תקפא) שלא יצא החתן מביתו כל השנה אפילו לצרכי צבור, שנאמר (שם ה) ׳כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר׳.

תקפב) מצות שישמח החתן עם אשתו שנה אחת, שנאמר (שם) ׳נקי יהי׳ לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח׳.

תקפג) שלא למשכן בחובו כלים שעושים בהם אוכל נפש, שנאמר (שם ו) ׳לא יחבול רחיים ורכב׳.

תקפד) שלא לתלוש סימני צרעת, שנאמר (שם ח) ׳השמר בנגע הצרעת׳.

תקפה) שלא למשכן בעל חוב בזרוע, שנאמר (שם י) ׳כי תשה ברעך משאת מאומה, לא תבוא אל ביתו לעבוט עבוטו׳.

תקפו) שלא למנוע המשכון מבעליו בעת שצריך לו, שנאמר (שם יב) ׳ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו׳.

תקפז) מצות להחזיר המשכון לבעלים בעת שצריך לו, שנאמר (שם יג) ׳השב תשיב לו את העבוט׳.

תקפח) מצות נתינת שכר שכיר ביומו, שנאמר (שם טו) ׳ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש׳.

תקפט) שלא יקבל הבי״ד עדות של קרוב זה על זה, שנאמר (שם טז) ׳לא יומתו אבות על בנים׳.

תקצ) שלא להטות משפט גר יתום, שנאמר (שם יז) ׳לא תטה משפט גר יתום׳.

תקצא) שלא למשכן בגד אלמנה, שנאמר (שם) ׳ולא תחבול בגד אלמנה׳.

תקצב) שלא ישוב ליקח השכחה, שנאמר (שם יט) ׳ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו׳.

תקצג) [טו] להניח לעניים השכחה, שנאמר (שם) ׳לגר ליתום ולאלמנה יהי׳׳.

תקצד) מצות להלקות למי שמחויב מלקות, שנאמר (כה ב) ׳והיה אם בן הכות הרשע, והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר ארבעים׳.

תקצה) שלא להוסיף על ל״ט מלקות, ובכלל זה שלא להכות לשום אדם מישראל, שנאמר (שם ג) ׳לא יוסיף׳.

תקצו) שלא לחסום בהמה בשעת מלאכה, שנאמר (שם ד) ׳לא תחסום שור בדישו׳.

תקצז) שלא תינשא אשת המת בלא בנים לאיש אחר עד שתחלוץ, שנאמר (שם ה) ׳לא תהי׳ אשת המת החוצה לאיש זר׳.

תקצח) מצות יבום, שנאמר (שם) ׳יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה׳.

תקצט) מצות חליצה, שנאמר (שם ט) ׳וחלצה נעלו מעל רגלו׳.

תר) להציל הנרדף בנפשו של רודף, שנאמר (שם יב) ׳וקצותה את כפה׳.

תרא) שלא לחוס על הרודף, שנאמר (שם) ׳לא תחוס עינך׳.

תרב) שלא להשהות ברשותו משקלות ומדות חסרות, שנאמר (שם יג) ׳לא יהי׳ לך בכיסך אבן ואבן וגו׳ איפה ואיפה׳.

תרג) מצות זכירת מעשה עמלק, שנאמר (שם יז) ׳זכור את אשר עשה לך עמלק׳.

תרד) מצות מחיית זרעו של עמלק מן העולם, שנאמר (שם יט) ׳תמחה את זכר עמלק׳.

תרה) שלא לשכוח מה שעשה לנו עמלק, שנאמר (שם) ׳לא תשכח׳.

תבא

תרו) מצות קריאת פרשת ביכורים כשמביא ביכורים, שנאמר (כו ג) ׳הגדתי היום לה׳ אלקיך׳ וגו׳.

תרז) מצות וידוי מעשר, שנאמר (שם יג) ׳ואמרת לפני ה׳ אלקיך בערתי הקודש מן הבית׳.

תרח) שלא לאכול מעשר שני באנינות, שנאמר (שם יד) ׳לא אכלתי באוני ממנו׳.

תרט) שלא לאכול מעשר שני בטומאה, שנאמר (שם) ׳ולא בערתי ממנו בטמא׳.

תרי) שלא להוציא דמי מעשר שני רק לאכילה ושתיה, שנאמר (שם) ׳ולא נתתי ממנו למת׳.

טו) כ״ה בספר מצות השם, אמנם בספר החינוך מקדים מצוה זו למצות ל״ת שלא ישוב ליקח השכחה.

תריא) מצות ללכת ולהדמות בדרכי השי״ת, שנאמר (כח ט) ׳והלכת בדרכיו׳.

וילך

תריב) מצות להקהיל את כל ישראל בחג הסוכות לאחר שנת השמיטה, שנאמר (לא יב) ׳הקהל את העם האנשים והנשים והטף׳.

תריג) מצות שיכתוב כל אחד ספר תורה לעצמו, שנאמר (שם יט) ׳כתבו לכם את השירה הזאת׳.

שבע מצוות דרבנן

א) מצות קריאת הלל בזמנים ידועים.

ב) מצות קריאת מגילת אסתר בזמנה.

ג) מצות הדלקת נרות שמונת לילות חנוכה.

ד) מצות הדלקת נרות שבת.

ה) מצות נטילת ידים.

ו) מצות ברכת הנהנין.

ז) מצות עשיית עירובין.

מפתח המצוות שבחלק זה
לפי סדר הסימנים

מצות שביתת יו"ט - סימן א

[מצוה חצר] **מצות שביתה ממלאכה ביום ראשון של פסח.**

[מצוה רצט] **מצות ל"ת שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של פסח.**

[מצוה שא] **מצות שביתה ממלאכה בשביעי של פסח.**

[מצוה שב] **מצות ל"ת שלא לעשות מלאכה ביום שביעי של פסח.**

[מצוה שט] **מצות שביתה ממלאכה בחג השבועות.**

[מצוה שי] **מצות ל"ת שלא לעשות מלאכה בחג השבועות.**

[מצוה שיא] **מצות שביתה ממלאכה בראש השנה.**

[מצוה שיב] **מצות ל"ת שלא לעשות מלאכה בראש השנה.**

[מצוה שטז] **מצות ל"ת שלא לעשות מלאכה ביום הכפורים.**

[מצוה שיז] **מצות שביתה ממלאכה ביום הכפורים.**

[מצוה שיט] **מצות שביתה ממלאכה ביום ראשון של חג הסכות.**

[מצוה שכ] **מצות ל"ת שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של חג הסכות.**

[מצוה שכב] **מצות שביתה ממלאכה ביום שמיני עצרת.**

[מצוה שכד] **מצות ל"תשלא לעשות מלאכה ביום שמיני עצרת.**

מצות שמחת יו"ט - סימן א.

[מצוה תפה] **מצות עשה לשמוח ברגלים.**

[מצוה תפט] **מצות עשה להראות כל זכר בבהמ"ק בשלש רגלים**

[מצוה תצ], מצות ל"ת שלא לעלות לרגל בלי קרבן.

[מצוה פח] **מצות עשה להקריב שלמי חגיגה כשבא להראות בעזרה.**

מצוה לזכור את היו"ט בקידוש ובתפלה.

מצוה להוסיף מחול על הקודש.

מצות כבוד ועונג.

מצות שמחה יו"ט שאסור בהספד.

הלכות עירוב תבשילין - סימן ו.

מצות עירוב היא אחת משבע מצוות דרבנן, ונכלל בזה גם עירוב תבשילין.

מצות קרבנות החג - סימן ח.

[מצוה תפט] **מצות עשה להראות כל זכר בבהמ"ק בשלש רגלים**

[מצוה תצ], מצות ל"ת שלא לעלות לרגל בלי קרבן.

[מצוה פח] **מצות חגיגה ברגלים, שצריך להביא קרבן שלמי חגיגה.**

[מצוה צ] **מצות ל"ת שלא להניח אימורי הקרבנות לפסול בלינה.**

ולפי שיטת כמה ראשונים, חושבים שלא ילין אימורי קרבן, ושלא ילין מאימורי זבח הפסח, לב' לאוין.

[מצוה ש] **מצות קרבן מוסף כל שבעת ימי הפסח.**

[מצוה תה] **מצות קרבן מוסף ביום חג השבועות.**

[מצוה שיג] **מצות קרבן מוסף ביום ראש השנה.**

[מצוה שיח] **מצות קרבן מוסף ביום הכפורים.**

[מצוה שכא] **מצות קרבן מוסף בכל יום משבעת ימי סוכות.**

[מצוה שכג] **מצות קרבן מוסף ביום שמיני עצרת.**

[מצוה תד] **מצות קרבן מוסף בראש חודש.**

[מצוה שג] **מצות קרבן מנחת עומר, ביום שני של פסח.**

מצות השי"ת בענין איסור אכילת חדש לפני העומר - סימן ט.

[מצוה ד"ש] **שלא לאכול מתבואה חדשה קודם כלות ששה עשר בניסן**

[מצוה ש"ה] **שלא לאכול קלי מתבואה חדשה עד ששה עשר בניסן.**

[מצוה ש"ו] **שלא לאכול כרמל מתבואה חדשה עד ששה עשר בניסן.**

מצות ספירת העומר - סימן י.

[מצוה שז] **מצות עשה לספור מ"ט יום מיום הבאת העומר.**

ויש בזה שתי מצות, מצוה למנות הימים, וגם יש מצוה למנות שבועות.

מצות קרבן שתי הלחם - סימן יב.

[מצוה שח] **מצות עשה להקריב שתי הלחם בשבועות עם הקרבנות השייכים לזה.**

הלכות ומנהגי חג השבועות - סימן יג.

[מצוה שט] **מצות עשה לשבות ממלאכה בחג השבועות**

[מצוה שי] **מצות ל"ת שלא לעשות מלאכה בחג השבועות.**

ולפי שיטת בה"ג ויראים נחשב עוד מצוה, לקדש היום במאכל ובמשתה ובכסות.

[מצוה תה] **מצות עשה להקריב קרבן מוסף בחג השבועות. חוץ מהקרבנות שבאים עם שתי הלחם.**

[מצוה צא] **מצות עשה להביא ביכורים לבהמ"ק. והתחלת הבאתו הוא מחג השבועות, הנקרא גם חג הביכורים.**

[מצוה תרו] **מצות עשה לקרות פרשת בכורים.**

[מצוה תנ] **מצות ל"ת שלא לאכול ביכורים חוץ לירושלים.**

הלכות ומנהגי ראש השנה - סימן יד.

[מצוה שיא] **מצות עשה לשבות ממלאכה בראש השנה**

[מצוה שיב] **מצות ל"ת שלא לעשות מלאכה בראש השנה.**

[מצוה שיג] **מצות עשה להקריב קרבן מוסף בראש השנה.**

[מצוה תו] **מצות תקיעת שופר בראש השנה.**

[מצוה לא] **מצות עשה לקדש יום השבת בדברים, שיטת המהר"ם מרוטנבורג שגם ביו"ט הקידוש מדאורייתא. ועוד חידוש גדול יש בשיטת המהר"ם, שגם הקידוש של יום הוא מדאורייתא.**

יש אומרים שמצות עשה מן התורה להוסיף מחול על הקודש באיסור עשיית מלאכה בכניסת שבתות וימים טובים וביציאתם.

יש עוד שתי מצוות שהן כבוד ועונג, דלפי כמה פוסקים הם מדאורייתא.

בב"ח כתב שמצות 'ושמחת בחגך' שייכת ג"כ בראש השנה.

מצות תקיעת שופר בר"ה - סימן טו.

[מצוה תו] **מצות תקיעת שופר בראש השנה.**

מצות תענית יום הכיפורים - סימן יט.

[מצוה שיד] **מצות תענית יום הכיפורים.**

[מצוה שיז] **מצות ל"ת שלא לאכול ולשתות ביום הכפורים.**

הלכות ומנהגי יום כפורים - סימן כ.

[מצוה שטו] **מצות קרבן מוסף ביוכ"פ.**

[מצוה שטז] **מצות ל"ת שלא לעשות מלאכה ביוכ"פ.**

[מצוה שיח] **מצות שביתה ממלאכה ביוכ"פ.**

מצות השי"ת בענין נטילת ארבעה מינים בחג הסוכות - סימן כא.

[מצוה שכ"ד] **מצות נטילת לולב, ואתרוג והדס וערבה.**

מצות השי"ת בישיבת סוכה - סימן כח.

[מצוה שכ"ה] **מצות ישיבת סוכה כמו שנאמר בסכות תשבו שבעת ימים.**

לפי שיטת ר' יצחק ברגלוני יש גם מצוה לזכור בישיבת סוכה כי הש"י הושיבני בענני הכבוד כשהוציאנו ממצרים

מצות שביתת הארץ בשמיטה ויובל - סימן לט.

[מצוה פד] **מצות עשה להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנת השמיטה.**

[מצוה קיג] **מצות עשה לשבות מעבודת הארץ בשנת השמיטה.**

[מצוה שכז] **מצות ל"ת שלא לעבוד האדמה בשנת השמיטה.**

[מצוה שכח] מצות ל"ת שלא לעשות עבודה באילנות בשנת השמיטה.

יש סוברים שיש גם מצות עשה על איסור זריעה, ועוד מצות עשה על איסור זמירה של שביעית.

בענין איסור ספיחים - סימן מ.

[מצוה שכט] מצות ל"ת שלא לקצור ספיחים בשמיטה.

בענין איסור אסיפת פירות בשמיטה - סימן מא.

[מצוה של] מצות ל"ת שלא לאסוף פירות האילנות בשמיטה.

לשיטת הרמב"ן יש עוד מצות עשה, שלא לעשות סחורה בפירות שביעית.

לשיטת הרמב"ן והתשב"ץ יש עוד מצות עשה, והוא מה שאמר הכתוב (ויקרא כה ו) 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה', ודרשו חז"ל לאכלה ולא להפסד. ובחרדים הביא שיטת הרמב"ן והתשב"ץ שיש מצוה לאכול פירות שביעית, עיי"ש.

בענין ביעור פירות שביעית - סימן מב.

לפי שיטת הבה"ג ורבינו אליהו זקן נחשב עוד מצות עשה מה"ת לבער פירות שביעית מן הבית, כשכלה לחיה מן השדה.

בענין איסור הוצאת פירות שביעית מא"י לחו"ל - סימן מג.

לשיטת כמה פוסקים יש איסור מדאורייתא להוציא פירות שביעית מא"י לחוץ לארץ.

בענין מצות ספירת שבע שבתות שנים - סימן מד.

[מצוה שלא] מצות עשה על הבית דין הגדול לספור שבע שנים שבע פעמים.

במצות השי"ת לשנת היובל - סימן מה

[מצוה שלב] מצות עשה לתקוע בשופר ביום כפור בשנת היובל.

[מצוה שלג] מצות עשה שיקדשו בית דין הגדול שנת החמשים [היא שנת היובל].

[מצוה שלד] מצות לא תעשה שלא לעבוד אדמה ואילן ביובל.

[מצוה שלה] מצות לא תעשה שלא ללקוט ולקצור ספיחים ביובל.

[מצוה שלו] מצות לא תעשה שלא לאסוף פירות אילן ביובל [כמו בשאר שנים].

[מצוה שמ] מצות לא תעשה שלא למכור נחלה בא"י לחלוטין.

[מצוה שמא] מצות עשה להחזיר קרקעות לבעליהם ביובל.

הקדמה

ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, להדפיס עוד חלק מתרי"ג מצוות שזכיתי ללמדם ברבים, ולכתוב בהם קצת קיצורי וחידושי הלכות, אשר בטוח אני שהגעתי הלום רק בזכות הורי ומורי שליט"א שגידלו אותי לישב בד' אמות של הלכה ועומדים תמיד לימיני לחזקנו ולאמצנו בעבודת הקודש, ועל ראשם כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א אשר זכיתי לחסות בצל כנפיו יאריך השי"ת שנותיו בטוב מתוך נחת והרחבת הדעת שיוכל להמשיך בעבודתו הקודש להשפיע שפע ברכה מן השמים בכלל ובפרט בבני חיי ומזוני רויחי עד ביאת גואל צדק בב"א.

ואודה לה' הטוב על מה שזכיתי שחלקים הראשונים מתרי"ג מצוות עלה על שלחן מלכים, ובזה אביע ברכת ישר כח לכל שהעירו והאירו בענינים שונים.

כתבנו הספר בעזרת ה' יתברך כמעשהו בחלקים הראשונים, שכתבנו לפי סדר המצות הפרשיות של התורה, לפי שיטת הרמב"ם, והחינוך, והוספנו כמה מצוות לפי שיטת שאר הראשונים כפי מה שכתב בספר מצוות הערוך, אכן בכל מקום שיש מענין זה עוד מצות בפרשה אחרת, הוספנו המצות ביחד.

ובכל מצוה הקדמנו לשון ספר מצות השם, ואיישר בזה למע"כ ידידי ש"ב האדמו"ר מטעמשוואר הגה"צ רבי יהושע לייפער שליט"א שהועיל בטובו להרשות להעתיק מספר מצות השם בהוצאת עוז והדר, ויזכהו השי"ת שיזכה עוד רבות בשנים לזכות את הרבים ברוב נחת והצלחה.

בספר דרך פיקודיך כתב דכל מצוה צריך לקיים במחשבה דיבור ומעשה, ובחלק הדיבור כתב דבכל מצוה צריך לחדש איזה הלכה עיי"ש, ואולי יש לומר על פי שמובא בספרים לענין מה שכתב בשערי תשובה (או"ח סי' ר"צ סק"א) בשם הזוה"ק דבמוצאי שבת קודש בחזרת נשמה יתירה למקומה, שואל אותה הקב"ה מה חידוש אמרת בתורה, ובמחזיק ברכה כתב בשם האר"י הק' שאם מחדש בתורה מעטרין לאביו באותו עולם, לכן נסמך כיבוד אב למצות שבת.

וזכרוני כשהייתי טליא קודם הבר מצוה, זכיתי ללמוד בכל שבת, הלכות שבת אצל מו"ר הגרמ"נ אב"ד סקווירא ז"ל, וכשלמדנו סימן שכ"א (ס"י) אסור לגרור הגבינה בשבת במורג חרוץ בעל פיפיות שקורין ראליי"ו. אמרתי שראשי תיבות ראליי"ו הוא ריב אייזן לשון יידיש ואשכנז, ואמר לי מורי שעכשיו כבר קיימת הענין שצריך לחדש בכל שבת חידוש.

וכתבו בספה"ק דאם אין יכול לחדש יוצא בזה שלומד דבר חדש, ומובא במשנ"ב (שם סק"ג) ולפי זה יש לומר דגם לענין קום התרי"ג מצות, שהגם שאינו מחדש בעצמו, אם לומד דבר חדש בזה מקיים המצוה גם בחלק הדיבור.

ואבקש מה' הטוב שלא נכשל בעולם הזה ולא נכלם בעולם הבא, ונזכה להיות מהמזכים את הרבים, והנה בהקדמה לחיי הלוי חלק שלישי כתבנו מעשה שהיה אצל הבאר מים חיים

זי"ע, ומה שפירש בזה כפל הלשון בהבקשה המובא בגמרא (ברכות כ"ח:) שלא אכשל בדבר הלכה, שלא אמר על טמא טהור עיי"ש.

ויש להוסיף עוד מספר דברי יצחק שהביא מעשה פלא שהיה אצל הרה"ק מראזדיל זי"ע שפעם היה שאלה שמצאו מחט בדקין, והכשירו, ואח"כ נתגלה שתינוקות תחבו שם המחט עיי"ש, ועל זה צריכים להתפלל להשי"ת שיהיה סייעתא דשמיא.

והנני בזה להחזיק טובה על המסייעים בעריכת והגהת הספר ובראשם ידידי הרה"ג ר' **משה אהרן אליהו שוואריץ** שליט"א, הרה"ח ר' **מרדכי פנחס איינהארן** שליט"א, הרה"ח ר' **יעקב יוסף בן אחי הגרי"ש וואזנער** שליט"א, הרה"ח ר' **ראובן יואל שמעון מעסינגער** שליט"א, והרה"ח ר' **בנימין בלום** שליט"א, שהשקיעו מיטב כשרונותיהם לסדר את הדפים ולהוציא כל המכשולים כדי שיעלה הספר ברוב פאר והדר, וכן אברך על כל שסייעו בממון להוצאת הספר ישלם השי"ת לכולם שיתברכו בבני חיי ומזוני רויחי.

אודה את השי"ת שזכיתי לשמש בקהילה נאה וחסידה קהל **תולדות יעקב יוסף** דחסידי **סקווירא במאנטריאל** יע"א העומדת תחת נשיאות והדרכת עטרת ראשינו **כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א** יאריך ימיו בטוב ובנעימים, שמתפללים ולומדים שם אנשים חשובים חסידים ואנשי מעשה תלמידי חכמים מופלגים יראי השם עם מדות טובות להפליא, כולם אהובים בלב ונפש להשי"ת ולתורתו, וב"ה זכיתי שאנשי הקהילה הם אנשי מעלה וחסד ובזכותם יכולתי לברך על המוגמר להעלות הספר לאור עולם, וכן יעזור השי"ת להלאה שיזכו להוסיף כהנה וכהנה ברוחניות ובגשמיות מתוך נחת והרחבת הדעת בני חיי ומזוני רויחי וסייעתא דשמיא עד שנזכה במהרה לישועתן של כל ישראל בביאת משיח צדקינו בב"א.

חיי הלוי

חלק אחד עשר

על סדר תרי"ג מצוות

סימן א

מצות שביתת יו"ט

[מצוה רח"צ-רצ"ט] **מצות** עשה לשבות ממלאכה ביום א' של פסח, שנאמר (ויקרא כג ז) 'ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם'. ומצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה ביום א' של פסח, שנאמר (שם) 'כל מלאכת עבודה לא תעשו'. ומלאכת אוכל נפש מותר בשביל ישראל, אבל לא לעכו"ם, שנאמר (שמות יב טז) 'רק אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם'. וכל העושה מלאכה שלא לצורך אוכל נפש, כגון בנה או ארג וכיוצא בהם, ביטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, ולוקה. והבערה והוצאה מותר אפילו שלא לצורך אוכל נפש. ומדברי סופרים אסור לעשות מלאכת אוכל נפש שהיה אפשר לעשותה מערב יו"ט, ולא יהיה בה הפסד ולא חסרון. העושה מלאכות הרבה בהתראה אחת, אינו לוקה אלא אחת, שאין חילוק מלאכות לי"ט כמו לשבת. כל שאסור בשבת בין משום שהוא דומה למלאכה, או מביא לידי מלאכה, בין משום שבות, אסור גם בי"ט, אא"כ היה בו צורך אכילה וכיוצא בה, או דברים שהם מותרים בי"ט. וכל שאסור לטלטל בשבת, אסור לטלטל ביו"ט, אלא לצורך אכילה וכיוצא בה. גם מוקצה אסור ביו"ט. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות:

[מצוה שא-שב] **מצות** עשה לשבות ממלאכה בשביעי של פסח, שנאמר (ויקרא כג ח) 'ביום השביעי מקרא קדש'. ומצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה בשביעי של פסח, שנאמר (שם) 'כל מלאכת עבודה לא תעשו':

[מצוה שט-שי] **מצות** עשה לשבות ממלאכה בחג השבועות, שנאמר (שם פסוק כא) 'וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם'. ומצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה בחג השבועות, שנאמר (שם) 'כל מלאכת עבודה לא תעשו'. [כל עניני שתי מצוות אלו כמו במצוה רצח-רצט]:

[מצוה שיא-שיב] **מצות** עשה לשבות ממלאכה ביום א' בתשרי [הוא ראש השנה], שנאמר (שם פסוק כד) 'בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון'. ומצות לא

תעשה שלא לעשות מלאכה בראש השנה, שנאמר (שם פסוק כה) 'כל מלאכת עבודה לא תעשו'.

[מצוה שטז-שיז] **מצות** לא תעשה שלא לעשות מלאכה ביום כפור, שנאמר (שם פסוק כו) 'אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכפורים הוא וגו' כל מלאכה לא תעשו'. ומצות עשה לשבות ממלאכה ביום כפור, שנאמר (שם פסוק לב) 'שבת שבתון היא לכם'. וכל העושה מלאכה ביו"כ ביטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, וחייב על זדונו כרת ושגגתו חטאת. וכל מלאכה שאסור בשבת אסור ביו"כ, אלא שבשבת זדונו בסקילה וביו"כ זדונו בכרת. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות:

[מצוה שיט-שכ] **מצות** עשה לשבות ממלאכה ביום א' של סכות, שנאמר (שם פסוק לה) 'ביום הראשון מקרא קודש'. ומצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה ביום א' של סכות, שנאמר (שם) 'כל מלאכת עבודה לא תעשו'. [כל עניני שתי מצוות אלו כמו במצוה רצח-רצט]:

[מצוה שכב-שכד] **מצות** עשה לשבות ממלאכה בשמיני עצרת, שנאמר (שם פסוק לו) 'ביום השמיני מקרא קודש יהיה לכם'. ומצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה בשמיני עצרת, שנאמר (שם) 'כל מלאכת עבודה לא תעשו'. [כל עניני שתי מצוות אלו כמו במצוה רצח-רצט]:

א) [מצוה חצר] **מצות** שביתה ממלאכה ביום ראשון של פסח, שנאמר (ויקרא כג ז) 'ביום הראשון מקרא קודש יהיה לכם'. [מצוה רצט] מצות ל"ת שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של פסח, שנאמר (שם) 'כל מלאכת עבודה לא תעשו'. [מצוה שא] מצות שביתה ממלאכה בשביעי של פסח, שנאמר (שם פסוק ח) 'ביום השביעי מקרא קדש'. [מצוה שב] מצות ל"ת שלא לעשות מלאכה ביום שביעי של פסח, שנאמר (שם) 'כל מלאכת עבודה לא תעשו'. [מצוה שט] מצות שביתה ממלאכה בחג השבועות, שנאמר (שם פסוק כא) 'וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם'. [מצוה שי] מצות ל"ת שלא לעשות מלאכה בחג השבועות, שנאמר (שם) 'כל מלאכת עבודה לא תעשו'. [מצוה שיא] מצות שביתה ממלאכה בראש השנה, שנאמר (שם פסוק כד) 'בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון'. [מצוה שיב] מצות ל"ת שלא לעשות מלאכה בראש השנה, שנאמר (שם) 'כל מלאכת עבודה לא תעשו'. [מצוה שטז] מצות ל"ת שלא לעשות מלאכה ביום הכפורים, שנאמר (שם פסוק כז) 'אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכפורים הוא וגו' כל מלאכה לא תעשו'. [מצוה שיז] מצות שביתה ממלאכה ביום הכפורים, שנאמר (שם פסוק לב) 'שבת שבתון היא לכם'. [וכנראה שרק ביו"כ שחל בשבת הקדישו הכתוב המצות ל"ת להמצות עשה של שביתה]. [מצוה שיט] מצות שביתה ממלאכה ביום ראשון של חג הסכות, שנאמר (שם פסוק לה) 'ביום הראשון מקרא קודש'. [מצוה שכ] מצות ל"ת שלא לעשות מלאכה ביום ראשון של חג הסכות, שנאמר (שם) כל מלאכת עבודה לא תעשו'. [מצוה שכב] מצות שביתה ממלאכה ביום שמיני עצרת, שנאמר (שם פסוק לו) 'ביום השמיני מקרא קודש יהיה לכם'. [מצוה שכד] מצות ל"ת שלא לעשות מלאכה ביום שמיני עצרת, שנאמר (שם) 'כל מלאכת עבודה לא תעשו'.

ב) **כל** מלאכה שאסור לעשותה בשבת, אסור לעשותה ביו"ט, חוץ ממלאכת אוכל

נפש והוצאה והנערה, וכמבואר בשו"ע (או"ח סי' תצה ס"ח). וגם זה לא הותרה אלא כשצריך לו ביו"ט עצמו. ממנס קיבלו חז"ל כל מלאכות אוכל נפש, מתוך שהתירה התורה לעשותן לצורך אכילת יו"ט, הותרו אפילו שלא לצורך אכילת יו"ט, ובלבד שיהא בהן קצת צורך יו"ט, אע"פ שאינו צורך אכילה, אלא צורך הנאת הגוף, או צורך מצוה עוברת שזמנה בו ביום, שהוא ג"כ כהנאת הגוף לענין זה.

ג) **קצירה**, טחינה, סחיטה, ולידה, הגם שהם מלאכת אוכל נפש, אסור לעשותן ביו"ט, ואינו מותר אלא מליפה ואילך, וכמו שמבואר בשו"ע (שם ס"ג), ומקורו מהירושלמי. ונחלקו הפוסקים מי הקצירה והטחינה עד הליפה אסורים מדאורייתא, ובשו"ע הרב (שם ס"ט) פסק כהסוברים שאינם רק מדרבנן, שכדי שלא יתבטל מעשות יו"ט אסרו כל המלאכות שדרך לעשותן הרבה ביחד, וע"כ אסרו לעשותם אפילו ע"י אינוי, ואפילו לא היה אפשר לעשותן מערב יו"ט. ומטעם זה אסרו חז"ל גם חליצת הבהמה, יעו"ש.

ד) **יש** פוסקים הסוברים שאוכל נפש שהותר לצורך יו"ט היינו דוקא באופן שיש צורך לעשותו ביו"ט, אבל מאכל שאינו מפיג כלל הטעם כשנעשה מקודם, כגון לביצות (לאקס"ן) [דהיינו עשיית הלאקס"ן, ולא ביצולו], אין לעשותו ביו"ט. וכן ביצול פירות יבשים, וכמבואר ברמ"א (שם ס"ח). ונקטו האחרונים להחמיר לכתחילה כדיעה זו. ובדיעבד אם היה לו אוכל מערב יו"ט, מותר לעשותו ביו"ט. וכשלא היה לו אוכל, יש לעשותו ביו"ט ע"י אינוי (עיי"ש באחרונים).

ה) **אבן** בדרך כלל בכל מיני ביצול ואפיה אין חשש, כיון שהטעם משובח טפי כשמבשל סמוך לאכילה, ואין לומר שכהיום יכולים לשום האוכל במקרר (פריזע"ר), שסו"ס לא קרב זל"ז, ואינו דומה מה שנתבשל היום למה שנתבשל אתמול, וגם מי שיש לו קיבוץ בימים שלו צריך לאכול דוקא מה שנתבשל היום, וע"כ שוב לא החמירו כלל, וע"ע בשו"ת באר משה (ח"ח סי' רכה). ושוב ראיתי בס' הלכות המועדים (פ"ג ס"ה) שכתב שברור יש להתיר אפילו באופן שנאמת אין נפק"מ בטעם, מפני שלא החמירו זה רק בדבר שאינו מפיג טעם מעצמו, אבל בדבר שיכול לעשות עצה לא החמירו בזה, ועיי"ש מש"כ בטוב טעם ודעת. וע"ע באחרונים שאפילו בליל יו"ט הראשון מותר לבשל, ואין צריך לבשל דוקא מבעוד יום.

ו) **ומבואר** בגמ' (ביצה כח:) שרק לאוכל נפש התירה התורה, אבל לא מכשירי אוכל נפש, כגון לתקן שפוד כדי לצלות בו, וכן לתקן כלי לאכילה וכדומה. ומנס אמרו רז"ל שזהו דוקא כשאפשר לעשותו מערב יו"ט, אבל באופן שנשבר ביו"ט, מותר לתקנו ביו"ט. ועי' בשו"ע הרב (סי' תצה ס"ד במוסגר) שלהלכה נקטינן שאם היה אפשר לעשותם מערב יו"ט, אפילו באופן שבערב יו"ט היה אנוס, לא מהני, כיון שהיה אפשר לו לעשותו כמה ימים קודם יו"ט. אבל באופן שנשבר בערב יו"ט, ולא היה אפשר לתקן מאמת אונס, אז מותר לתקנו ביו"ט [ועיי"ש בקו"א].

מלאכת בורר

ז) **בענין** מלאכת בורר ביו"ט, כתב המחבר בשו"ע (סי' תקי ס"ג): הבורר קטניות ביו"ט בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי, אם רואה לאכלו בו ביום, אבל לא בטבלה ולא בנפה ולא בכברה. ומבואר אם שבזה קיל יו"ט יותר מאמת, שבאופן שהאוכל מרובה על הפסולת

מותר לגרר הפסולת מתוך האוכל, והיינו בפופן שיותר קל לגרור הפסולת, עיי"ש. ובשו"ע הרב (שם ס"ד) מבואר שבפופן זה צריך לגרר דוקא הפסולת. ואם האוכל והפסולת שניהם שוים בכמותם ובטירחתם, הרשות בידו לגרור מיזו שירצה.

ח) **ובתב** עוד שם (ס"ה) שכל זה בשלא היה אפשר לו לגרור מערב יו"ט, אבל אם היה אפשר לו לגרור מערב יו"ט אסור לגרור פסולת מתוך האוכל אפילו בידו, אע"פ שהאוכל מרובה על הפסולת, ויש יותר טורח בגרירת האוכל מגרירת הפסולת. ואפילו אוכל מתוך הפסולת אין לו לגרור אלא מה שהוא צריך לאכול לאלתר כמ"ש בסי' ש"ו לענין שבת, לפי שכל מלאכת אוכל נפש שהיה אפשר לו לעשותה מערב יו"ט ולא יהיה בכך הפסד ולא חסרון טעם, אסור לעשותה ביו"ט.

ט) **ובתב** המג"א (שם סק"ד) בשם הי"ם וכן פסק בשו"ע הרב (שם ס"ו) שאפילו אם לא היה אפשר לגרור מערב יו"ט, אסור להניח הקטניות במים כדי שילוף הפסולת למעלה, או כדי שירד העפרורית למטה. ואין צריך לומר שאסור לנפותם בנפה וכברה.

י) **והנה** ברמ"א (סי' תקו ס"ג) הביא מחלוקת הפוסקים בקמח שנרקד מערב יו"ט, ונפל לתוכו גרור או קיסם ביו"ט, אי מותר ליטלו משם בידיו, ובשו"ע הרב (שם ס"ד) פסק להחמיר מפני שהוא גורר פסולת מתוך האוכל, והגורר פסולת מתוך האוכל אפילו בידו חייב משום גורר, כמ"ש בסי' ש"ו. ומלאכת הבריה היא ממלאכות האסורות ביו"ט אפילו לצורך אכילה כמ"ש בסי' תל"ה. ובקו"א (שם סק"ח) כתב לפרש שאינו דומה לקטניות שכתבנו לעיל שאם הפסולת הוא המועט יש ליטול הפסולת, משום דשאני קמח שדרכו לעשותו לימים רבים, יעו"ש.

יא) **ולפ"ז** כשנפל זבוב וכדומה לתוך הרוטב ביו"ט, לכאורה לכו"ע מותר ליקח הפסולת מתוך האוכל. אמנם בט"ז (שם סק"ג) כתב להחמיר בזה, שאסור לגרור גלא שינוי עיי"ש, וכן כתבו כמה אחרונים שעכ"פ לכתחילה יש להחמיר בזה. ויש שכתבו שגם כוונת הט"ז שם אינו רק בשבת, ולא ביו"ט, עיי"ש.

יב) **בענין** קליפת פירות, כיון שאין דרכו לעשותו לימים רבים, לכאורה יש להתיר לקלוף אפילו עם כלי הנעשה לכך. וכן כתבו כמה אחרוני זמננו שאינו דומה לנפה וכברה שאסור משום שהדרך לגרור בו לצורך ימים רבים, משא"כ קליפות פירות דומה לגורר ע"י חיקו ותמחוי, שמותר אפילו אם אינו לאלתר, אם עושה זה כדי לאכלו בו ביום.

יג) **מחיטת** פירות, אסור ביו"ט כמו בשבת (כמבואר לעיל אות ג). ועי' מה שכתבנו בשו"ת חיי הלוי (ח"ג סי' כה) בענין לטבל פרוסת המוניה בחלת דבש בר"ה, שיש לדון להקל בזה. אמנם למעשה לכתחילה יש לרסקו קודם יו"ט, ומכ"ש ביו"ט שחל בשבת.

מלאכת טוחן

יד) **בענין** טחינת ושחיקת תמכא (תרייו"ן), נחלקו הפוסקים אי מותר לעשותו ביו"ט בלי שינוי, וכמבואר בשו"ע (סי' תקד ס"ח) שיש סוברים שאין צריך לעשות שום שינוי, כיון שאי אפשר לו לעשות מלאכת אוכל נפש זו בערב יו"ט גלא הפסד וחסרון טעם, שהרי אם ידוך אותם מערב יו"ט יפיגו טעמן, והוא הדין כל הנידוכין המפיגין טעמן כגון

שוס ושחלים ופלפלין. ויש סוברים שאפילו תבלין המפיגין טעמן אסור לדוכן כדרכן ביו"ט בלא שוס שיעור, שמחמת קלקול טעם מועט שהיה מתקלקל אם היה נידך מערב יו"ט אין אנו מתירים לו לעשות מלאכה גמורה ביו"ט. ולמעשה כתבו המג"א (שם סק"ח) והשו"ע הרב (שם ס"ח) שיש להחמיר לעשותו ע"י שינוי.

טו) **כתב** המחבר בשו"ע (שם): אין שוחקין את הפלפלין ולא את המרדל בריחים שלהם, משום דהוי כעובדין דחול. וכתב המג"א (שם סק"ג) שאפילו אחק אחד אסור. וכתב בשו"ע הרב (שם ס"ד) דהיינו אפילו בריחים קטנים אסור, משום שהדרך לשחוק הרבה בימד ביום אחד לצורך ימים רבים, והר"ז דומה לעובדין דחול.

טז) **עוד** כתב בשו"ע הרב (שם) שמטעם זה אסור לגרור התמכא בגורג חרוץ (ר"ב-אייז"ן) ביו"ט, לפי שדרך לגררו הרבה בימד לצורך ג' וג' ימים. ומשמע מדבריו שאסור אפילו בשינוי, כמו בריחים. ובמג"א (שם סק"ז) כתב בשלמי עיגול שהאיסור הוא דוקא בלא שינוי. ועי' בפמ"ג שהביא מא"ר שנוטה להתיר לגרור התריי"ן בריב-אייז"ן, וכ"כ בשו"ע (שם סקי"ט) להלכה, משום שיש לצדד ולומר שלא גזרו חכמים בזה לאסור אפילו בטוחן ליומו, שלא גזרו רק בריחים שהוא מעשה חול גמור וכדרך כל טחינה. וכתב ומיהו עכ"פ יש לשנות קצת. וכשטוחן התמכא שלא ע"ג קערה, שלא על המפה או על השולחן, מקרי שינוי.

יז) **אמנם** עדיין י"ל שלא נהגו להקל בזה רק לצורך מצוה, כגון בליל פסח, לפי שיש נוהגים שלא לאכול תריי"ן כשעבר עליו הלילה בלי הקליפה. והגם שבגמ' ובשו"ע (יו"ד סי' קטז) לא נזכר רק בצל ושום, יש שהיו מחמירים בזה גם בכל דבר חריף. ועכ"פ אם אין לו תריי"ן בליל הסדר נהגו להקל לגררו בריב-אייז"ן ע"י שינוי. אבל כשרוצה לגרר לסעודת יו"ט, י"ל שלכתחילה יש להחמיר כשיטת השו"ע הרב.

יח) **כתבו** עוד האחרונים שמותר לחתוך ביו"ט ירקות דק דק בלי שינוי, אלא רק בכדי שיעור שצריך לאותו היום, עי' במ"ב (שם).

מלאכת צידה

יט) **צידה** היא מהמלאכות שאסור לעשותם ביו"ט (כמבואר לעיל אות ג). והיה ועוף המחוסרים צידה בענין שהלך אותו בשעת חייב, אפילו זימן אותו מערב יו"ט ולעתו עליו, אין מועיל כלום. ואסור ליקח אותו ביו"ט אפילו ניצוד מאליו ביו"ט, כיון שבהשמ"ש היה מחוסר צידה הרי זה מוקצה, וכמבואר בשו"ע (סי' תנז) ובשו"ע הרב (שם סי"ג). ולפי שיטת כמה ראשונים הרי זה מוקצה אפילו לשיטת רבי שמעון, דהוי כמו שלחמו בידים, עי' בשו"ע הרב (סי' תנח ס"ה, ובהע' שם אות כו), ועי"ע בקונ"א (סי' תנז סק"ה, ובהע' שם אות קמח).

כ) **ובל** שמינו מחוסר צידה, כגון חיה ועוף שהן בני תרבות וגדלים בביתו של אדם, או שכבר ניצודו מערב יו"ט למקום שאין צריך לצודם משם ע"י מצודה או תחבולות אחרות, מותר ליקח אותן ביו"ט, אפילו לא זימן אותם מערב יו"ט, לפי שמן הסתם הן עומדים לאכילה, אלא ג"כ היה דעתו בבירור עליהם לגדל וולדות, או לגדל ביצים, שאז הן נריכים זימון מערב יו"ט לצורך יו"ט, לדברי האוסרים מוקצה ביו"ט, וכמו שנתבאר בשו"ע (שם) ובשו"ע הרב (שם ס"ד).

כא) **בדגים** יש עוד חומרא שאפילו הם נמים
נאופן שאינם מחוסרים גידה,
מעפ"כ אסרו חז"ל ליקח מהם ביו"ט, כיון
שהם מכוסים מן העין, אלא מ"כ הכינם מערב
יו"ט, כגון שהכניסם למרגז מלא מים, וכמבואר
בשו"ע (שם) ובשו"ע הרב (שם ס"ח).

כב) **ומבואר** עוד שם, שאם בשעה שהכניס
הדגים למרגז, או בשעה שסכר
פתח המים, היה בדעתו שאפשר שיטטרף ביו"ט
לכל הדגים שבמרגז או שבפתח המים, מ"כ הרי
הוכנו כל הדגים, ולכן מותר לברור מהם ביו"ט
מה שצריך ולהחזיר השאר למים, ואין זה
מטלטל מה שאינו ראוי לו, כיון שכבר הוכנו
כולם קודם יו"ט לצורך יו"ט.

כג) **אבל** אם בשעה שהכניס הדגים למרגז או
לפתח המים היה יודע שבודאי לא
יטטרף ביו"ט לכל הדגים, רק למקצתן, מ"כ
הרי לא הוכנו רק אותם שיטטרף להם ביו"ט,
ולכן אסור לברור מהם ביו"ט מה שצריך לו,
ולהחזיר השותר למים, שהרי הוא מטלטל
מוקצה, אלא צריך ליקח ולאכול כל מה שיעלה
בידו בין טוב ובין רע, וכמבואר בשו"ע הרב
(שם ס"ז).

כד) **כל** שאסור לאכלו ביום טוב מפני שהוא
מוקצה בין בהמה בין חיה ועוף בין
דגים, אסרו חז"ל ליתן להם אוכל ומשקה, שמא
יאכא ויקחם לאכול. אמנם ברחוק מהם קצת
מותר ליתן מזונות או מים, והן בחיים ואוכלים
ושותים, דכיון שהגריכוהו להרחיק מהם קצת
יש לו היכר ולא יאכא ולא יבא ליקח אותן,
וכמבואר בשו"ע (שם) ובשו"ע הרב (ס"ה).
אמנם כל דבר שאין ראוי לאכילה כגון בהמות
טמאים ועופות טמאים, כיון שאין לחוש שמא
יאכא ויקחם לאכול, מותר ליתן מזונות לפניהם
ממש, ולהשקותם, אם מזונותיהם עליו, כמבואר
בשו"ע הרב (שם ס"ו).

מלאכת שחיטה

כה) **שחיטה** היא ממלאכות אוכל נפש
המותרות ביו"ט, אבל אסור
לשחוט רק בהמה חיה ועוף שהיו מוכנים
ועומדים לשחיטה, וכמבואר בשו"ע (סי' תצח
ס"ג) שאותן הרועות והלנות חוץ לתחום, אם
בא ביו"ט אין שוחטים אותן ביו"ט, מפני
שהן מוקצין ואין דעת אנשי העיר עליהן, והני
מילי בבהמות ישראל, אבל של עכו"ם לית בהו
משום מוקצה, מ"כ בא בשביל ישראל שאז
אסור. ועי' כמה פרטי הלכות בזה בשו"ע
ובמחרונים שם.

כו) **ולפי** הסוברים שמוקצה אסור ביו"ט,
אסור לשחוט ביו"ט בהמה
העומדת לחלבה, ותרנגולת העומדת לגדל
ביצים, ושור העומד למריאה, עד שיכין אותם
מערב יו"ט, דהיינו שיחשוב עליהן לאכילה,
כמבואר בשו"ע הרב (סי' תצה ס"ג). ואפילו לפי
המתירים מוקצה ביו"ט, אסור לטלטל העור
שנפשט מהבהמה, דמקרי גולד, שאתמול היתה
טפלה לבהמה ונחשב כבהמה עצמה, ועכשיו
היא כלי בפני עצמה, כמבואר בשו"ע הרב (סי'
תצט ס"ח). אמנם אעפ"כ בשעה שהעור עדיין
לח, ויש חשש שלא יפשד, התירו חז"ל לטלטלה
מחמה לצל, אע"פ שאין עליה בשר. ומותר
ליתנה במקום דריסת הרגלים שלא יפשד העור,
שאם לא נתיר לו ימנע מלשחוט ונמצא ממעט
בשחיטת יו"ט, ועי' כמה פרטי הלכות בזה
בשו"ע (סי' תצט).

כז) **עוף** או בהמה שיש בה חשש טריפות,
נחלקו האחרונים (סי' תצח) אי מותר
לשוחטם ביו"ט, וכתבו הפוסקים שהגס שעיקר

ההלכה להתיר, מעפ"כ יש להחמיר שלא לשחטם, ולפ"ז כיון שאינו הבהמות מצויות מאד שיהיו נטרף ע"י סרכות, אין לשחטם ביו"ט. וכתבו האחרונים בשם המהרש"ל שהמנהג הוא שלא לשחוט בהמה ביו"ט אפילו במקום שאין הטריפות מצויים, שמא תמצא טריפה. אמנם כתב המג"א (סקט"ז) ובשו"ע הרב (שם סט"ז) דכיון שהוא רק חומרא יתירה, לכן אם צריך לה ביו"ט או במקום הפסד יש להקל. והגם שלענין לשחוט חלב מבהמות מצוינו בשו"ע (יו"ד סי' פח) שאין לנו לחוש שבהמה היא טריפה, כתבו האחרונים (שם) שהגם שמצוי סירכות בריאה וצריכים לבדוק אחריו, מעפ"כ רוב פעמים מה שאנו מטריפים אינו רק מחומרא, וע"כ לענין חלב אין צריך להחמיר לחוש לזה, עיי"ש.

כח) **באופן** שחשט בהמה או עוף, מצוינו בשו"ע (סי' תצח סי"ב-יג) שלא יתלוש את הצמר וכן הנוצה במקום השחיטה, רק יפנה הצמר והנוצה בידו אילך ואילך, עיי"ש. ובענין מצות כיסוי הדם, מצוינו בשו"ע (שם סי"ד) שצריך להיות מוכן עפר תיכף מקודם יו"ט, ויניח עפר למטה במקום שישחוט, ואחר השחיטה יכסנו בעפר התיכף גם למעלה, ועי' בשו"ע ובאחרונים (שם) כמה פרטי הלכות בזה. ומותר גם למלות הבשר להוציא את דמו כמבואר בשו"ע (סי' תק ס"ה), ועי' בשו"ע ובאחרונים (שם) כמה פרטי הלכות בזה.

כט) **ולמעשה** בדרך כלל המנהג שלא לשחוט בכלל ביו"ט. ומעפ"כ מותר להרוג בהמה שאין בזה משום צידה, ואז מותר גם להסיר הקשקשת והעלמות, וגם מותר למולחם, כמבואר בא"ח (סי' תק סקי"ח) ובשו"ע הרב (שם סכ"ח-כג). אבל במקום שכבר אינם חיים מערב יו"ט, אין לעשות כל מלאכות אלו רק ע"י אינו, הגם שבשר שרוצה לאכלו ביו"ט מותר למולחו, מעפ"ה שהיה אפשר לו למולחו מערב יו"ט, מכל מקום דגים שקרעו אותם מערב יו"ט אסור למולחם ביו"ט, מפני שהדגים משנים כשהוחים במלח. אבל מיני דגים שבשרם רך ומתקלקלים כשהוחים במלח מותר למולחם ביו"ט, מעפ"ה שהיה אפשר לו למולחם בערב יו"ט, ודינם כמליחת בשר לכל דבר, עיי"ש.

מלאכת בישול

ל) **גם** איסור בישול לא הותרה ביו"ט רק במקום שהיא הנאה השוה לכל נפש, וכמבואר בדברי האחרונים בשו"ע (סי' תקיג ס"ק-ב). ועיי"ש בשמ"ג (משז"ת שק"ב, ומ"ש שק"ט) וביה"ל (ס"ד ד"ה אין) שהכל תלוי לפי מנהג המקום שהוא שם, שאם רוב אנשי המקום רגילים בזה נקרא שוה לכל נפש, ואם האוכל אינו ערב לרוב אנשי המקום, אינו נקרא שוה לכל נפש.

לא) **אמנם** מבואר בדברי האחרונים דהיינו דוקא במקום שהאוכל אינו ערב להם, אבל אם אינם אוכלים מאכל ההוא מפני שהם עניים, ואין אוכלין מאכל כזו רק עשירים, וכמו"כ מאכלים שרק האנשים שאוכלין רק מאכל טובים אוכלין אותן, כל זה נקרא שוה לכל נפש, כיון שבאמת הוא ראוי לכל נפש.

לב) **ובענין** לבשל או לעשות מלאכה לצורך רפואה, נחלקו האחרונים אי נקרא שוה לכל נפש. וכתבו האחרונים שעכ"פ לבשל תרופה שאינה ראויה לאכילה לבריאים וודאי אינו נקרא שוה לכל נפש. אבל בוויטאמינע"ן שגם בריאים אוכלין אותו, יש סברא לומר שזה נקרא שוה לכל נפש. [ובעיקר

מכילת התרופות, עי' להלן (סי' קיח אות ו) שציו"ט שני יש להתיר].

לג) **הנה** מצומאר בשו"ע (סי' תצח ס"ו) שבהמה מסוכנת שירא שמא תמות, והוא אינו כבר ואין צריך לה, מסור לשחטה, אלא מ"מ יש שהות ביום כדי לאכול ממנה כזית אלי מצעוד יום. ולכאורה פשוט דהיינו דוקא בבהמה מסוכנת שעיקר כוונתו להנילה, בזה צריך דוקא שיהא זמן לאכול כזית אלי, אבל מי שרוצה לשחל מאכל מותר לשחל גם פחות מכזית.

לד) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תקיב ס"ח): אין מצחלים לצורך כותים ציו"ט, לפיכך מסור להזמינו, אמא ירבה בשחילו. וכתב הרמ"א שמותר להרבות בשחיל עבדו ושפחתו בחותה קדירה שמשחל בה לעצמו, אבל לשאר כותים בכל ענין מסור. ועיי"ש בשאירים פרטי ההלכות בזה.

לה) **והמנן** מבריסם (שם סק"ח) הביא מחלוקת אי לצורך קרואים מותר, וטעם המתירים משום שטועים הם ומנהג אבותיהם בידיהם, אבל בשומר לע"ז או לחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעכו"ם ומסור לשחל בשחילו, עי' מ"ב (שם סק"ג). ממנם מי שרוצה לקרב בני ישראל לעבודת השי"ת ומזמינו ליו"ט, בדרך כלל י"ל שהם כתינוקות שנשבו שלא למדו מעולם דרך הישר. ממנם צריך להתנות עמם שלא יסעו בשמונית (קמ"ר) וכדומה.

לו) **ומצוי** הדבר בשנים שבאים להתגייר, ורוצים לבוא לסעודת יו"ט, ולכאורה אין בזה היתר, כיון שעכשיו הם עכו"ם ומסור לשחל בשחילו, וממילא יש בזה גזירת חז"ל שלא להזמינו שמא ירבה בשחילו. וגם בשופן שיש מי שיצא מדעת ישראל ל"ע, אי אפשר לומר שנקרע תינוק שנשבה, ומסור להזמינו אפילו כשכוונתו לקרבו לקדושה.

לז) **וכתב** המג"א (שק"ג) בשם התניא שאחר שתיקן כל צרכי סעודה מותר להזמינו שמוך לסעודה, וכתב דהיינו דוקא כשלא היה דעתו עליו קודם סעודה, כגון שבא אליו שמוך לסעודה, עיי"ש. ממנם רוב האחרונים מחמירים שגם בזה אסור להזמינו, וכ"כ בשו"ע הרב (שם ס"ג) שגם כשתיקן כל צרכי סעודה אסור להזמינו. אכן אם בא מאליו לבית הישראל שלא הזמינו כלל, מותר להאכילו. אבל אסור להפציר בו שיאכל אצלו, אפילו כבר בישל ותיקן כל צרכי סעודתו, דכיון שהוא מפציר בו ורוצה לכבדו יש לחוש שמא ישחל עוד קדירה אחרת בשבילו.

לח) **וכתב** הרמ"א (שם) שמותר לשלוח לעכו"ס מאכלים לביתו, ומ"כ הרמ"א שהתיתר לשלוח הוא ע"י עכו"ס, כתבו האחרונים דהיינו במקום שאסור לטלטל בשבת, ולא הותר ציו"ט רק לצורך ישראל, אבל במקום שמותר לטלטל, מותר גם לישראל להביא המאכל להעכו"ס. ומבואר בפוסקים דהיינו דוקא ממה שבישל והזמין לעצמו, אבל וודאי אסור להרבות בשבילו העכו"ס, אפילו הינו מזמינו לביתו. ועי' בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' קיח) בענין מלון של ישראל המיך להתנהג.

לט) **ובן** למדו חז"ל מהכתוב (שמות יב טז) אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה 'לכם', שלא התירה תורה לבשל ולעשות מלאכה לצורך אוכל נפש רק לאנשים, ולא לבהמות אפילו כשמזונותיהם עליו, ומכ"ש של הפקר, וכמבואר בשו"ע (שם ס"ג), וע"ע כמה מילוקי הלכות בזה בשו"ע ובאחרונים (שם).

מ) **כל** מלאכת מוכל נפש לא הותרה ביו"ט אלא ע"כ עושה אותה כדי ליהנות בה ביו"ט, אבל אסור לאפות ולשחוט ולבשל ביו"ט מה שיאכל בחול. ואם אפה ושחט ובישל או עשה שאר מלאכות מוכל נפש ביו"ט לצורך מחר, אפילו הוא שבת שחל להיות אחר יו"ט, הרי זה לוקה מן התורה. אמנם אם יש זמן ביום לאכול ממנו, אינו לוקה מן התורה אפילו כבר אכל סעודתו, דאמרינן הואיל אם יבואו אורחים שלא אכלו עדיין היום היתה מלאכה זו צריכה להם, והיה מותר לו לעשותה, ע"כ הרי מלאכה זו נקראת מלאכת מוכל נפש. ואף שאין לו אורחים, אין איסור מה"ת לעשותה, ומכל מקום מכמיס אסרוה, והעושה כן מכיס אותו מכת מרדות, וכמבואר בשו"ע (סי' תקג) ובשו"ע הרב (שם ס"ק ג).

מא) **אמנם** אם עושה המלאכה בשת אחת, כגון שממלא קדירה של מיס קודם שנותנה על האש, הגם שכוונתו הוא לצורך מחר, מותר בשופן שאינו אומר בפירוש שעושה לצורך מחר. ויש שופן שמותר אפילו אינו עושה מלאכה בשת אחת, והיינו בשופן שנשתנה המאכל ע"י ההוספה, כגון שמוסיף עוד בשר לתוך הקדירה, ועי"ז ניתוסף טעם גם למה שרוצה לאכול ביו"ט. וגם בזה אסור לומר בפירוש שעושה לצורך מחר, וכמבואר כ"ז בשו"ע (שם) ובשו"ע הרב (שם ס"ד-ה).

מב) **בשמוסיף** מיס לקדירה (הנקרא פירקלעיטע"ר), אפילו אם הוא לצורך היום, צריך ליזהר שלא יכבה הגר הדולק בשעה שמריק מיס צונן לתוך הקדירה, וע"כ אין להוסיף מיס רק כשאינו דולק האור. ויש עוד עצה ליתן לתוך הקדירה מיס חמין, כגון שיחמם מיס בקדירה על האש, ואח"כ יתנם לתוך הקדירה.

מג) **ובן** מותר לאפות פת יותר ממה שצריך, בשופן שע"ז לא יהא אקוס לאוס להתפשט, והפת נאפה יפה. וכתב המחבר בשו"ע (סי' תק"ז ס"ו) שזה לא היה רק בתנוריהם שהיו קטנים והיו מדבקים הפת בדפנותיהם, אבל בתנורים שלנו אין לאפות יותר ממה שצריך. ועיי"ש במג"א (סק"ד) שיש מקילים בזה, וכתב בשו"ע הרב (שם ס"ט) שיש לסמוך על דבריהם בשעת הדחק, כגון מי שלא היה עירוב תבשילין, ולריך לו פת לשבת, עיי"ש.

מד) **יש** שכתבו שאין לחמם מיס ביו"ט בקומקוס המשמיע קול לסימן שהמיס נתבשלו, משום איסור השמעת קול, כמו שמבואר בשו"ע (סי' רנב ס"ה) שלא ליתן חיטים בריחיים משום זילותא דיו"ט. אמנם נראה לע"ד שאינה אלא חומרא, מפני שמעיקר הלכה מסתבר דלא שייך זילותא רק בשום שנראה כעושה מלאכה אסורה, משא"כ בקומקוס שהכל יודעים שמותר לבשל ביו"ט, וגם הקול ניכר וידוע לכל שבא מהקומקוס.

מלאכת הבערה

מה) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תק"ג ס"א): אין מוליאין אש לא מן העליס, ולא מן האבנים, ולא מן העפר, ולא מן המיס. והגם שהבערה הוא מהמלאכות שמותרות לעשותם לצורך מוכל נפש, אסרו חז"ל לעשות אש חדש, ולא הותר רק להדליק אש מאש שכבר דולק. והנה שיטת הט"ז (שם סק"א) הוא שמן התורה קאמר שאין מדליקין עיי"ש, אבל שיטת רוב הפוסקים שאינו אלא מדרבנן.

מו) **אסור** להגדיל מדת האש מתנור-עלעקטרי"ק [כגון ממספר 2 על מספר 3], שבכמה תנורים

המניחות הוא שמוליד בזה אף מדם, וכן שמעתי ממורי הגר"ם ווחזנער בעל שו"ת שבט הלוי ז"ל. ומכ"ש שאסור להקטין המספר, שבזה יש איסור מכבה. וזה אסור גם בתנור של גע"ז, וכ"כ בשו"ת ויען יוסף (או"ח סי' שלב), וכתב שמה שיש סומכים להקל להקטין הלהב משום שאם לא יקטין יקדיח תבשילו, והו"ל כיבוי לצורך אוכל נפש, אין טעם זה מספיק אלא בכירה שאין בו מקום אלא להדליק להב א' או ב' ומבשל בשניהם, ושניהם בוערים בלהב גדול, אבל רובא דרובא כירות יש להם כמה מקומות של בישול יותר ממה שמבשל בעת ההיא, ומ"כ יכול ליקח הקדירה מלהב הגדול וליתנה על מקום השני שבכירה ולהדליק שם להב קטן, כמ"ש הט"ז שם (סק"ח) בשם הרמ"א, עיי"ש. ויש עוד עצה לתת פה המפסיק בין האש להקדרה.

מז) **ובתנור** של גע"ז לכאורה אין בזה חשש להגדיל האש, שהרי הוא רק כמוסיף עצים למדורה שאין בזה חשש הגס שנגדל המדורה יותר. ולפ"ז בתנור של גע"ז שיש בו אש קטן הנקרא פיילע"ט, מותר גם להדליק הגע"ז מתחילה. אבל כ"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה מסקווירא החמיר בזה ולא היה בדיעתו להגדיל האש, ומכ"ש שלא היה להדליק הגע"ז מתחילה, הגס שלמטה דולק אש הקטן. ובתנורים של גע"ז שעובד גם עם עלעקטרי"ק, וודאי אסור להדליק אש מדש, כיון שבזה הוא מדליק העלעקטרי"ק. אבל להגדיה מדת החוס בדרך כלל הרי הוא כמו כל תנור של גע"ז.

מח) **בענין** פתיחת המיס חמיס של הסיי"ק ביו"ט, יש שהחמירו שלא לפתוח, מפני שיכול להיות שעי"ז ידליק אש מדש או עלעקטרי"ק בהמיחס הגדול הנקרא בוילע"ר, אמנם יש שכתבו להתיר מפני שאין זה רק גורם או גורם לגורם, וגרם הבערה לצורך יו"ט שיטת כמה פוסקים שמותר, וכ"כ בשו"ת באר משה (ח"ו סי' מד), עיי"ש. וע"ע בשו"ת ויען יוסף (או"ח סי' שכו) שהעלה שמעיקר הלכה יש להקל, מפני שיש בזה ספק ספיקא, וע"כ המחמיר יחמיר לעצמו, אבל אין למחות ביד המקילים, יעו"ש. אבן בחותן הבוילעער"ס שחיכף כשפותח המיס חמין נדלק האש או העלעקטרי"ק, ודאי אין להתיר לפתוח ביו"ט.

מט) **מותר** להעריך שבת-זייגע"ר מערב יו"ט אפילו על תנור בחופן שידלק האש ביו"ט, ואינו דומה לשבת שבזה יש איסור של שהיה לכתחילה, אבל ביו"ט שמותר לבשל הרי הוא כמו כל כלי עלעקטרי"ק שעכ"פ מעיקר הלכה מותר להעריכו מערב שבת ויו"ט. אבן ביו"ט עצמו אין לתקן שום דבר בהשבת-זייגע"ר, אפילו בחופן שאינו רק גורם הבערה או כיבוי. ואפילו בחופן שמעיקר הלכה היו יכולים להתיר, קיבלתי מגדולי הוראה שאין להכניס עצמו בזה, מפני שלא יבואו לידי טעות לעשותו בחופן האסור.

נ) **בשו"ת** כתב סופר (או"ח סי' סז) כתב שאסור להדליק גפרור (שוועב"ל) ע"י שיתחוב אותו בחפר כירה חס. וכן לחכך הגפרור בגרזל חס מלובן כמו בתנור ברזל, ג"כ לא נראה להתיר. אבל אם יש גחלת בוערת, מותר ליגע בה הגפרור. ובגחלים עוממות מסתפק שם, ומצדד דשרי עיי"ש, ומובא במ"ב (סק"ד). ולכאורה גם בתנור של עלעקטרי"ק שלנו אסור ליגע בה הגפרור, ואפשר שאפילו בחופן שנעשה אדום אסור, שאוכ"ש הוא ממש אש. ובשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סי' עה) כתב שכשהוא אדום יש להתיר דהוי כמו אש. אבן כ"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה מסקווירא

היה מחמיר שלא להדליק גפרור אפילו מנר, וכן רמיתי בשו"ת יגל יעקב (או"ח סי' סה) שמפקפק בזה משום שאין הגפרור נדלק מן השלהבת רק ע"י החוט, וממילא הוי כמוליד אש מדש, עיי"ש.

נא) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תקנ ס"ב): מגודה של עניס שהודלקה במדורה, כל עץ שלא אחזה בו האש מותר לשמטו, ואינו דומה למסיר שמן מהנר. וכתב המג"א (סק"י) בשם הב"י דמשמע שאם אין מגודים יחד, אפילו אותן שאחזה בהם האור מותר לסלקן. ודוקא אם העניס גסים, אבל אם העניס דקים אסור, שמשונים כמו שהם מגודים. ולעת הא"ר (מובא בשעה"ל סקי"ט) שלא לחלק בזה. אבן דעת הרמ"א הוא שאפילו אינם מגודים נמי אסור, אם מכוון לכיבוי. ואם אינו מכוון לכיבוי, שלא רואה להניחו בגד אחר של המדורה, או במדורה אחרת מותר. וכן אם רואה ליקחו כדי להאיר לפניו מותר.

נב) **אמנם** כתב במג"א (שם) בשם הגה"מ שהעולם רגילים ליזהר בזה בכל אופן שאחזה בו האש, ונכון להחמיר. והטעם להחמיר בזה, משום שרגיל להתעטף אורו. ולפ"ז כתב בשעה"ל (סקכ"ג) בשם הא"ר שמותר ליקח קי"ן-הא"ך ממדורה להאיר לפניו, מפני שאין דרכו להתעטף כ"כ אורו אפילו כשהוא עומד בפני עצמו, עיי"ש.

נג) **ועב"פ** מבואר שכל האיסור הוא דוקא כשנתעטף האור בהגר שלוקח, אבל אם מחלק מדורה גדולה לשני מדורות קטנות אין איסור, ולפ"ז פשוט היתר מה שנוהגים בי"ט שאל במוצ"ש כשמדליקים אורות מאורי האש שמחבירים ב' גרות, ואח"כ מפרידים אותם, וכן שמעתי מכמה גדולים שהורו להתיר. ולכאורה יש להביא ראיה לזה מהמבואר בשו"ע (סי' תקיד ס"ח) שאין אותכין הפתילה לנרות, אלא באופן שנותן שמי ראשיה בפי שתי גרות ומדליקה בשתיהן, והוא שיהא צריך לשתיהן, עיי"ש. ודוחק לומר דמיירי דוקא כשהפתילות מונחים כבר במקומן, ואין צריך להפרידם. ונראה לכאורה בכל פעם שמדליקים גרות יו"ט ע"י גר אחר הלא הוא מפרידו אח"כ. ויש שכתבו עוד סברא להתיר, שאם מתחילה היה הכוונה להפרידו אין חשש כלל, כיון שמתחילה לא נעשה כגר אחד.

נד) **ונראה** שעכ"פ באופן שיש חלב גלוי בראש הגר, יש ליזהר שלא להטות הגר, כדי שלא יהא בכלל מסתפק מהגר כשיערה ממנה בשעת הטיה, וע"כ בברכת מאורי האש רצוי להדליק שתי גרות מחדש באופן שלא יהיה שם חלב גלוי. אמנם באופן שאי אפשר ליזהר, יש ג"כ לצדד להתיר בזה, כמו שכתבו האחרונים מפני שהוא דבר שאינו מתכוון, ואפילו במקום פסיק רישא, הוי פס"ר דלא ניחא לי' שיש מתירים באיסור דרבנן, וגם הכיבוי אינו רק דרבנן, ועי' שעה"ל (שם סקנ"ז), וע"ע בשו"ת קנה בושם (או"ח סי' ל) שמצאר העניין, וכתב שאפילו לדעת הרמב"ם שסובר שמלאכה שא"צ לגופה אסור מדאורייתא, י"ל הכיבוי מותר מה"ת דאמרינן ממוך, ועכ"פ לדינן דקיי"ל שמלאכה שא"צ לגופה מותר מה"ת, ודאי יש להתיר לצורך, עיי"ש.

נה) **ובענין** אי מותר לאחוז מנר של חלב הדולק, נחלקו הפוסקים כמבואר בשו"ע (סי' תקיד ס"ג), ולמעשה כתבו הפוסקים להחמיר. אמנם מבואר בים של שלמה (בילה פ"ב בשם או"ז, וכ"כ בהגהות מהרי"ק שם) שאם יש תחיכות חלב בגר הדולק מותר לכו"ע ליטול תחיכה

מחת מהכלי, וכ״כ בשו״ע הרב (שם ס״ט), וע״ע בערוך השלחן (סי׳ רסה ס״ו).

נו) **כתב** הרמ״א (סי׳ תק״ח ס״ז): לפידים שנשארו מיו״ט ראשון שכבו, מותר לחזור ולהדליקם לפילו ביו״ט שני של ר״ה, או יו״ט אחר שבת. ועי׳ במ״ב שנכון לנעת ידי הכל ולהכין פתילות חדשות, ואם לא הכין ירשה עכ״פ להדליק הפתילות מנר השני, עיי״ש. ולכתחילה אין להדליק גם מנר השני משום גזירה, כמ״ש בשו״ע הרב (סי״ת).

נז) **אמנם** מבואר שם שביו״ט שני שאל בשו״ע מותר להדליק נר השני, כיון שיו״ט שני אינו אלא מדברי סופרים לא גזרו שמא ילדיק נר שנדלק בבר, וכיון שהן רואים להדלקה מותר ג״כ לטלטלם כדין כלי שמלאכתו להיתר [שנתבאר בסי׳ שם]. ויש עוד עצה לכל הנ״ל, להדליקם בתחילה בערב שבת ולכבותם ולחזור ולהדליקם לצורך שבת.

נח) **והנה** יש נוהגים להבהב הנרות בכל ער״ש, וכתב בקרבן נתנאל (בילה פ״ל אות פ) טעם לשבת, משום יו״ט אחר שבת, שיש סוברים שאז צריך להדליק הפתילה ולכבותה קודם שבת, שאם לא יעשה כן נמצא שבת מכין ליו״ט, והגם שלהלכה לא קיי״ל כן כמבואר ברמ״א (סי׳ תקל) עיי״ש, אכן כיון שיש אחרונים שכתבו להחמיר בזה, ע״כ נהגו לעשות כן בכל שבת.

נט) **אמנם** לפי מה שכתבנו בשו״ת חיי הלוי (ח״ג סי׳ יח אות ה) שבנרות שלנו של חלב אין צריך להבהב עיי״ש, לכאורה לפ״ז גם אין בה משום הכנה במה שדלק בשבת, ומ״כ גם בער״ש שקודם ליו״ט אין צריכים להבהב הנרות. אכן בנרות של שמן שם מדליק בפתילות של ווטע״ע וכדומה, בזה וודאי שייך הכנה, שבפעם השני נדלק הנר יותר מהר. וגם בזה יש לומר בפתיל-לף שאינו נדלק יותר מהר בפעם השני. ועכ״פ לכתחילה בכל אופן יש ליקח פתילות חדשים. ויש שכתבו שמותר להכניס ביו״ט הפתיל-לף תוך הפקק, אבל כמה פוסקי זמנינו כתבו שלכתחילה יש להכינו קודם יו״ט, וכ״ש באופן שהנקב עדיין לא נקוב לגמרי, ואם לא הכינו קודם יו״ט, יכולים לעשותו ע״י תינוק. והמנהג בפקווירא שלא להדליק ביו״ט נרות של שמן, אוך שם חל בשבת. [ובאג הפסח המנהג שאין מדליקים בשמן אפילו בשבת].

ס) **בענין** לומר לעכו״ס להדליק העלעקטע״ר ביו״ט, לכאורה כיון שלפי רוב הפיטות מוליד אש הוא רק מדרבנן, יש להתיר לצורך מצוה. ומכ״ש ביו״ט שני, הגם שמבואר בשו״ע (סי׳ תצ״ו ס״ח) שגם ביו״ט שני אסור לומר לעכו״ס לעשות מלאכה, הגם שהכל הוא מדרבנן, מפני שעשו חז״ל יו״ט שני כמו הראשון, אכן במקום שיש מקילים ביו״ט ראשון מצינו בכמה דברים שכתבו האחרונים להקל ביו״ט שני. והדרך היותר נאות כשצריכים לכך הוא לומר שיעשה בדרך גרם, דהיינו שיעריך שעון שידלק בזמן מה שא״כ. ובכל אופן אין להתיר בכל זה רק אם בשת הוא לורך גדול.

סא) **כתב** המחבר בשו״ע (סי׳ תקי״ח ס״ד): אין עושין מוגמר, דהיינו לפזר מיני בשמים על הגחלים, בין להריח, ובין לגמר הבית או הכלים, ובעש האיסור הוא משום שאינו שוה לכל נפש, וקיבלו חז״ל שלא התירה התורה לעשות מלאכה לצורך אוכל נפש רק לבר השוה לכל נפש.

סב) **ובענין** עישון טיגארעט״ן, האריכו האחרונים אי זה מקרי שוה

לכל נפש, ועי' מה שהאריך בזה בביה"ל (שם). ומפילו לפי המקילים לומר דמקרי שוה לכל נפש, כתבו הפוסקים שצריך ליזהר במה שרגילים בחמצע העיטון להוריד האפר מהגיגית"כ, שלא לבצות שום חש. ועוד יש שכתבו שצריך למחוק האותיות שנכתב על הנייר קודם יו"ט, אמנם יש שכתבו להקל בזה, וכמבואר בדעת תורה, וע"ע מש"כ בזה בשו"ת חסד יהוסף (ח"ח סי' כה). ויש שכתבו להחמיר שלא לעשן ביו"ט לרשון, והקילו לעשן ביו"ט שני.

סג) **והעלה** בביה"ל (שם) שמפילו לשיטת המקילים היינו דוקא בשותן מקומות שהעולם רגילים בזה, והוא דבר השוה לכל נפש, דלא"ה מדינא אסור. ולפ"ז כתבו כמה גדולי אחרוני זמנינו, שבזמנינו שנתגלה שיטו טוב לבריאות הגוף, וודאי נקרא שינו שוה לכל נפש.

סד) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תקיד ס"ה): נר של בטלה, דהיינו שאינו צריך לו, אסור להדליקו. אבל של בית הכנסת לא חשיב של בטלה, ומותר להדליקו אפילו ביו"ט שני אחר מנחה, ואין זה אשוש מכין לאוב, שהרי בהדלקתו יש מצוה לאותה שעה. ולתקן הפתילות והעשיות ביו"ט אחר מנחה, אם רוצה להדליק בו ביום מותר, ואם לאו אסור, ע"כ. אמנם כתב בשו"ת רב פעלים (ח"ד או"ח סי' כג) שאותם המקנלים יו"ט שני מבעו"י מותר להם להדליק הנרות לכבוד יו"ט, ומע"פ שהוא מקדם ואוכל כשעליין אור היום מאיר, ליה לן בה, ואין זה חשש שנראה שהוא מכין מבעוד יום לצורך הלילה, כיון שהוא מדליק לצורך מצוה של אותה שעה שהוא מקדם בה, שיש זה מצוה לקדם לאור הנר, עיי"ש.

סה) **אבן** בשו"ת חיי הלוי (ח"ד סי' לט אות ד) כתבנו בשם ספר מנהגי וורמייזא (עמ' נח) שהיה המנהג להמתין ביום רשון של יו"ט בין תפילת מנחה לתפילת ערבית עד הלילה, כדי שלא יבואו לעשות מלאכה מבעוד יום בשביל הלילה, ובהע' שם הביא שכ"כ במנהגי מהרא"ק (סי' כב) ובספר המנהגים (פסחא) וביוסף אומץ (סי' תתכו) שכן היה מנהג רוב הקהילות. וע"ע מה שכתבנו בשו"ת חיי הלוי (שם אות יח) שלהלכה יש להקל בשני דברים, דהיינו בכל מוקמי יו"ט לחבירו יש להתיר לאחר חשיכה קודם תפילת מעריב לעשות אפילו מלאכות גמורות. ובמוקמי שבת ליו"ט לאחר חשיכה וגם כבר עבו הקהל ברכו, יש להקל לעשות הכנות שאין בהם מלאכה. ועכ"פ לעשות מלאכה שאסור בשבת, אסור לעשות עד שיאמר ותודיענו במעריב, או עד שיאמר ברוך המבדיל בין קודש לקודש.

סו) **בענין** להדליק נרות לסעודת יו"ט ביום, לכאורה יש להביא ראיה ממש"כ בשערי תשובה (סי' תרל"ה) דבסעודת פוריס גם בסעודת היום יש להדליק נרות עיי"ש, ונראה מזה להגם שאמרו חז"ל שרגא בטיהרא מה מהני, מעפ"כ יש חשיבות וכבוד בהדלקת נרות, וע"כ מסתבר דה"ה לאפילו בשים לעקטיר המאיר, מעפ"כ יש חשיבות להדליק נרות לכבוד יו"ט, ומ"מ בדרך כלל אין נוהגין להדליק נרות ביום, רק בבית הכנסת.

סז) **בענין** נר של יאהרצייט, נחלקו האחרונים מי מותר להדליקו ביו"ט, ולמעשה כתבו האחרונים שיש להדליקו מערב יו"ט. וע"ע בביה"ל (שם ד"ה נר) שאם לא הדליקו בערב יו"ט, ילוקנו עכ"פ בחדר שאוכלים בו, שמוסיף אורה בחדר. ויותר טוב שילוקנו בביהכ"נ, ולא אחשש נר של בטלה. אמנם כתב

נמס שו"ת כתב סופר (או"ח סי' סה) שנשענת הדחק מפשר שיש להתיר בכל גווני, דהוי כעין נר של מצוה, שמדליקו לכבוד מצותיו.

סח) **ולבאורה** יש לעורר בענין זה, מה שמלוי בחג הסוכות שכמה מנשים נוהגים להדליק בסוכה רק ג' נרות, ושאר כל הנרות מדליקים בבית, שהנרות בבית יש להדליקם במקום שאוכלים הנשים, או בחדר שאין שם חור עלעקטע"ר.

סט) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תקיד ס"ז): אין פוחתין נר של חרס, דהיינו בעודו רך כמו ביצים של יוצר למעך חותו ביד לעשות לו בית קבול, מפני שהוא עושה כלי. וכתבו האחרונים שנר שנשתם בחלב מותר לנקותו בסכין וכדומה, עי' בס' ליקוטי רימ"ץ (מקרץ קודש סי' כג סקכ"ד), ובשו"ת נאר משה (ח"ג סי' עו). ממנ שמור לחמם את הנר ולדבקו, גזירה שמא ימרח, כמ"ש בשג"ץ (סק"ו), עיי"ש.

ע) **ויש** לעיין מי מותר לחטט בית קיבול נר נתפוחי אדמה, שם זה דומה לאין פוחתין נר של חרס, או משפר כיון שלא יקיים חותו אלא יזרקנו אחר יו"ט, והוא דבר שלא יוכל להתקיים זמן מרוך, משפר לא הוי בזה עשיית כלי, ועי' בשו"ת חבני נזר (או"ח סי' תק) לענין נר חנוכה שכתב שכלי כזה לא נקרא כלי עיי"ש, ממנ י"ל לגבי תיקון כלי ביו"ט גם זה שמור, ושוב ראיתי בשו"ת ערוגת הבושם (או"ח סי' קע) שכתב שחייב בזה משום תולדת בונה, ובשו"ת יגל יעקב (או"ח סי' מט) מפרש דבריו שהגם שאינו דבר המתקיים חייב משום בונה, ואינו דומה למה שמבואר בשו"ע (סי' שכב ס"ד) שאוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי, לפי שהם אינו עושה כלי גמור. וע"ע שם מה שהאריך בזה.

עא) **כתב** הרמ"א (שם ס"ג) בשם המהרי"ל שאסור להעמיד נר במקום שהרוח מנשבו. ועיי"ש במג"א (סק"י) שאין להביא נר מבהכ"נ לביתו, שמא יכבנו הרוח, ואם הנר מכוסה מכל הצדדים מותר. ועי' מש"כ בזה בשו"ת נאר משה (מ"ג סי' נח).

מלאכת כתיבה

עב) **מלאכת** כתיבה פשוט שאסורה ביו"ט כמו בשבת, ואפילו על אוכלים אסור לכתוב אותיות וציורים, וכ"כ במ"ב (סי' תק סקי"ז) בשם הח"ל שאסור לעשות ציורים בשאר דרך סימן, עיי"ש. וע"ע בשעה"צ (שם סק"כ) שפשוט שאפילו כתיבה בדבר שאינו מתקיים שהוא רק מדרבנן ג"כ בודאי לא התירו משום אוכל נפש, שהרי אפילו מלאכה של אוכל נפש לא הותרה רק מליאה ואילך כידוע, וכ"ש שאר ל"ט מלאכות שאין חילוק בהן בין שבת ליו"ט, ואפילו שבותים שלהם, עיי"ש.

מלאכת הוצאה

עג) **מלאכת** הוצאה היא מהמלאכות המותרות לעשותן ביו"ט, וכתב המחבר בשו"ע (סי' תקי"ח ס"ג) שמתוך שהותרה הוצאה לצורך מלילה, הותרה אפילו שלא לצורך מלילה, אם יש בו צורך קצת, וכגון קטן וולוג וספר תורה וכלים הצריכים לו. וע"כ צריך ליזהר גם במפתחות שלא יוציא רק מה שצריך לו. וגם אסור להוציא מיו"ט לחשון ליו"ט שני.

עד) **ובתב** הרמ"א (שם) דה"ה אם מתירא שלא יגנבו, או משום שאר פסידא, מותר להוציא ביו"ט. ממנ כיון שדעת הרבה פוסקים הוא שלא הותרה הוצאה רק

לאוכל נפש ממש, או לצורך מצוה, או לצחר דבריס הצייכיס לאותו היום, ע"כ כתבו האחרונים שנכון להחמיר. אבל בהמחזוריס שהביאס ביו"ט לביהכ"נ ומתירה שיאבדו, אע"פ שאין צריך להס עוד ביו"ט, כתבו האחרונים להחיר להביאס לביתו, שהתירו סופן מצוס תחילתן, עיי"ס.

עה) **וכתב** המחבר בשו"ע (סי' תקכ"ג ס"ח): אין הסומא יוצא במקלו, וכתב הרמ"א (שם) שדין מיגר דינו ביו"ט כמו בשבת. והגס שביו"ט מותר להוציא כל דבר שצריך להאדס, כתבו הפוסקיס שאעפ"כ יש בזה זילותא דיו"ט, וע"כ גס ביו"ט אין לצאת במקל רק מי שאינו יכול לילך בלא זה, וכמו שמצותר בשו"ע (סי' ש"ח ס"ו) לענין שבת. אבל במקוס שיש ספק אי מותר לו לצאת עס המקל, תולי יש להקל יותר ביו"ט.

עו) **כל** מה שמותר להוציא בשבילו, מותר להוציא גס לצורך חבירו. אבל אסור להוציא בשביל עכו"ס, כמבואר בשו"ע (סי' תקי"ח ס"ב). וכל איסור הוצאה היינו במקוס שאין עירוב, אבל בשיש עירוב הרי הוא כרשות היחיד ואין בו שוס איסור הוצאה. אבל לפ"ז צריכיס גס לעשות עירובי חצרות, וע"כ אותן שמערביס בכל שבוע צריכיס ליזהר בשבוע שאל יו"ט בתוכו שהעירוב יהא קייס גס ביו"ט.

עז) **מבואר** בשו"ע (סי' תל"ה ס"ג) ובשו"ע הרב (שם סי"ח) שגס אין מוציאיס משא על בהמה ביו"ט, משוס שהוא זלזול ליו"ט, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, ועוד משוס שאין משתמשיס בבעלי חייס. אבל אין האיסור משוס שביתת בהמתו, שהרי גס בעלמו מותר להוציא ביו"ט.

שביתת בהמה

עח) **בענין** שביתת בהמה ביו"ט ממלאכה נחלקו הפוסקיס, שיש סובריס דכיון שאין בין יו"ט לשבת אלא מלאכות שהותרו בגלל אוכל נפש, א"כ שביתת בהמה אסורה גס ביו"ט. ויש סובריס ששביתת בהמה אינו בכלל מלאכה, ומה שאסור בשבת אינו אלא מהכתוב (שמות כג יב) 'למען ינוח שורך וחמורך', ואינה נוהגת ביו"ט כלל. והוא הדין לשביתת עבד שאינה נוהגת ביו"ט לפי דבריהס, לפי שאינה בכלל מלאכה, אלא מצוה אחרת היא שלומדיס מהכתוב (דברים ה, יד) 'למען ינוח עבדך וחמתך כמוך'. ובשו"ע הרב (סי' רמ"ו סי"ט) כתב שלענין הלכה יש להחמיר בשל תורה לאסור גס ביו"ט שביתת בהמה ושביתת עבד.

מילה

עט) **מילה** שלא בזמנה, כשס שאינה דוחה שבת אינה דוחה יו"ט. אבל ביו"ט שני נחלקו הפוסקיס אי מילה שלא בזמנה דוחה אותה, והנה המחבר בשו"ע (יו"ד סי' רס"ו ס"ח) פסק כדעת הרא"ש, שגס ביו"ט שני אין מילה שלא בזמנה דוחה אותה, והוסיף עוד שאפילו ספק מילה שלא בזמנה אינה דוחה, והש"ך (סק"ח) דעתו לפסוק כהרמב"ס שמילה שלא בזמנה דוחה יו"ט שני, ובפתחי תשובה (סק"ו) הביא משו"ת נודע ביהודה (מהדו"ק או"ח סי' ו) לחלק בין ספק לודאי עיי"ס. ובשו"ת חתס סופר (יו"ד סי' רנ - רנג) יש סתירה לענין ספק שלא בזמנה, ועיי"ש בפתחי תשובה שכתב שהתשובה שכתב החת"ס להקל כתבה בחחרונה, וע"כ כתב בשו"ת חתס החפוד (ח"ג סי' קלד) לכיון שגס הנו"ב נוטה להקל, וגס הרעק"א בחדושיס כאן נוטה להקל בספק מילה שלא בזמנה, ע"כ יש להורות כן למעשה.

פ) **ולפ"ז** גס ביומא דופן שחל שמיני שלו ביו"ט שני, שגס זה יש ספק מחלוקת אי נימול לשמיני בשבת ויו"ט, ג"כ יש למולו ביו"ט שני. וכן פסק מורי הגרי"י נייטמאן מצ"ד בעלזא-מאנטריאל ז"ל שכיון שיש כמה ספיקות בזה אין לדחות המצוה בזמנה. אכן מורי הגר"מ נייסלאס מצ"ד סקווירא ז"ל החמיר בזה שלא להכניס עצמו בספיקות, ומעשה שהיה שנולד בן זכר ביום רביעי פרשת במדבר שבעה ומרבעים דקות אחר השקיעה, ובשבוע הבעל"ט היה מג שבועות ביום ד' וה', ונמנע שביום א' דשבועות לא היו יכולים למולו שהוא ספק יום השמיני, והורה שגס אין למולו ביו"ט שני, ואמר הטעם דכיון שאנו נוקטין כשיטת ר"ת, אי אפשר לנו לומר שנקרא ספק לעשות הברית. והגס שיש לפלפל בזה שסוכ"ס אי אפשר לומר שאינו ספק כלל, וכמ"ש בשו"ת תגרות משה (או"ח ח"ד סי' סב), מעפ"כ נטה דעתו להחמיר, שאפילו אם נאמר דהוי ספק, וממילא נמנע שיש לנו ספק ספיקא, מעפ"כ אין להכניס עצמו לכתחילה בזה, וע"כ גס במעשה שהיה ביומא דופן, הורה ג"כ למולו אחר יו"ט. וע"ע מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ו סי' נג אות ה).

קריאת התורה ותפילת מוסף

פא) **ביו"ט** של פסח אם טעה ביום ראשון וקרא שור וכשב, ונזכר לאחר שכבר גמרו הקריאה, כתב בשער אפריים (שער ח' סעי' ט"ו) שגס ביום ב' יקרא שור או כשב, ויש"ס קריאת משכו ביום ג' שהוא סמוך לקדש לי שקוראים ביום זה, [ובפמ"ג (סי' ת"ץ) מסתפק בזה שלכאורה היו יכולים לקרות ביום שני קדש לי, ומובא בביה"ל (שם ס"ה) עיי"ש], ובמוה"מ פסח אם טעה בקריאת הפ"ת הראשון, וקרא ביום אחד מה שצריך לקרות ביום שני, מבואר בשחרונים שבדיעבד יצא.

פב) **אבל** אם טעה בקריאת הפ"ת השני, וקרא בקרבן של יו"ט אחר, כתב בשפר שער אפריים (שער ח' סעי' ג') שאף שכבר סילקו הפ"ת מהשלחן והחזירו אותה לארון, צריך לחזור ולהוציא ס"ת ולקרות בפרשת המוספין של אותו היום, ולכתחילה לפניה ולאחריה.

פג) **וביו"ט** של סוכות אם קרא מקרבן של סוכות רק שטעה מיום ליום, מבואר (שם סעי' מ"ז) דאם סכ"ס קרא לאחד מהעולים מיום שהוא עומד בו, יצא עיי"ש.

פד) **אבל** בתפילת המוספין העלו השחרונים שבדיעבד אפילו אם החליף לומר קרבן אחר, יצא, ואפילו לא הזכיר כלל את פסוקי המוספין, כיון שאחר ואת מוסף וגו' נעשה ונקריב וגו', יצא.

והשי"ת יצילנו משגיאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) מצות שביתת מלאכה ביו"ט, בכל המועדים.

ב) גדר מלאכות האסורות והמותרות ביו"ט - בענין מתוך שהותרה לצורך, הותרה גם שלא לצורך - בענין שצריך להיות קצת צורך יו"ט, והנאת הגוף.

ג) בענין שלא הותרו מלאכות אוכל נפש אלא מלישה ואילך - אי קצירה וטחינה וכדומה אסור ביו"ט מה"ת, או מדרבנן, ואי מותר ע"י שינוי, ובאופן שלא היה אפשר לעשותו מערב יו"ט - איסור חליבת בהמה ביו"ט.

ד) בענין מאכל שאינו מפיג טעמו כשעושהו מקודם יו"ט, כגון לביבות (לאקש"ן), אי מותר לעשותו ביו"ט.

ה) בענין כל מיני בישול ואפיה כהיום שיכולים להניחם בפריזע"ר קודם יו"ט, אי מותר לאפות ולבשל מחדש ביו"ט - אי מותר לבשל בליל יו"ט הראשון.

ו) בענין מכשירי אוכל נפש, שאסור לעשותם ביו"ט - באופן שנשבר הכלי ביו"ט, אי מותר לתקנו ביו"ט - באופן שנשבר הכלי קודם יו"ט, ולא היה לו פנאי לתקנו בערב יו"ט, אי מותר לתקנו ביו"ט.

מלאכת בורר

ז) מלאכת בורר ביו"ט - באיזה אופן מותר לברור פסולת מתוך האוכל.

ח) דין בורר ביו"ט, באופן שהיה יכול לברור מערב יו"ט.

ט) אי מותר להניח קטניות במים, כדי שיצוף הפסולת למעלה, או שירד העפרורית למטה - אי מותר לנפות קטנית בנפה וכברה.

י) קמח שנרקד קודם יו"ט, ונפל לתוכו צרור או קיסם ביו"ט, אי מותר ליטלו בידיו - בענין הבורר פסולת מתוך אוכל בידו בשבת ויו"ט.

יא) זבוב שנפל לתוך הרוטב ביו"ט, באיזה אופן מותר להוציאה.

יב) אי מותר לקלוף פירות בכלי המיוחד לכך.

יג) איסור סחיטת פירות ביו"ט - אי מותר לטבול פרוסת המוציא בדבש שאינו מרוסק, ביו"ט של ר"ה.

מלאכת טוחן

יד) בעינן טחינת ושחיקת תמכא (חריי"ן), אי מותר לעשותו ביו"ט בלי שינוי - בענין דברים המפיגים טעמן כשדכין אותם מערב יו"ט, אי צריך לעשות שינוי ביו"ט.

טו) איסור שחיקת פלפלין וחרדל בריחים שלהן, משום עובדא דחול - אי גם בריחים קטנים אסור.

טז) אי מותר לגרור תמכא במורג חרוץ (רי"ב-אייז"ן) - באיזה אופן מקרי שינוי.

יז) בענין לגרור התמכא לסדר ליל פסח - בענין המנהג שלא לאכול שום ובצל ותמכא שעבר עליהם הלילה בלי קליפה.

יח) אי מותר לחתוך ירקות דק דק בלי שינוי.

מלאכת צידה

יט) איסור צידה ביו"ט - אי מועיל הזמנה מערב יו"ט לחיה ועוף המחוסרים צידה - באופן שניצוד מאליו ביו"ט, אי מותר ליקח אותו - אי הוי כמוקצה שדחאו בידים, שאסור גם לרבי שמעון.

כ) בענין חיה ועוף שהן בני תרבות ואינם מחוסרים צידה, או באופן שכבר ניצודו מערב יו"ט, אי מותר ליקח אותם בלי הזמנה מבעוד יום - באופן שדעתו בבירור עליהם לגדל וולדות, או לגדל ביצים, אי צריך הזמנה מבעוד יום.

כא) בענין חומרא בדגים שאפילו אינם מחוסרים צידה אסור ליקח מהם, כיון שמכוסים מן העין, אלא א"כ הכינם מבעוד יום.

כב) באופן שבשעה שהכניס הדגים לארגז המים, או בשעה שסכר המים, היה בדעתו שאפשר שיצטרך לכל הדגים, הוכנו הכל ליו"ט.

כג) באופן שבשעה שהכניס הדגים לארגז המים או לאמת המים, היה בדעתו שלא יצטרך רק למקצת הדגים, לא הוכנו רק מה שצריך ביו"ט.

כד) בענין איסור נתינת מאכל ומשקה לפני בהמה חיה ועוף המוקצים, גזירה שמא יקחם לאכול - אופן ההיתר כשנותנם בריחוק קצת מהם - היתר נתינת מזונות לפני בע"ח טמאים שאינם ראוים לאכילה.

מלאכת שחיטה

כה) בענין שחיטה ביו״ט - באיזה אופן אסור לשחוט משום איסור מוקצה.

כו) בענין בהמה העומדת לחלבה, ותרנגולת העומדת לגדל ביצים, ושור העומד לחרישה - איסור טלטול עור שנפשט מהבהמה, משום נולד - היתר ליתנה במקום דריסת הרגלים, כדי שלא ימנע משמחת יו״ט.

כז) אי מותר לשחוט עוף ובהמה שיש בהם חשש טריפות - בענין המנהג שלא לשחוט כלל בהמה ביו״ט - בענין שתיית חלב מבהמה, שאין חוששים לטריפה.

כח) בענין שלא יתלוש הצמר והנוצה במקום השחיטה - בענין מצות כיסוי הדם, שצריך שיהיה עפר תיחוח מוכן מבעוד יום - אי מותר למלוח הבשר להוציא הדם.

כט) בענין הריגת דגים - אי מותר להסיר הקשקשת והעצמות - אי מותר למלוח הדגים - באופן שלא היו חיים כבר מבעוד יום, צריך לעשות שינוי - בענין דגים שבשרם רך ומתקלקלים כששוהים במלחם - בשר שהיה יכול למולחו מערב יו״ט, אי מותר למולחו ביו״ט.

מלאכת בישול

ל) בענין שגם בישול אינו מותר רק כשהוא שוה לכל נפש - גדר מאכל השוה לכל נפש.

לא) באופן שאין אוכלים המאכל מפני עניות, או שרק אנשים שאוכלים רק מאכל טבעי אוכלין אותו, אי מקרי שוה לכל נפש.

לב) אי מותר לבשל ולעשות מלאכה לצורך רפואה.

לג) בענין בהמה מסוכנת שירא שמא תמות, באיזה אופן מותר לשוחטה - אי מותר לבשל מאכל פחות מכזית.

לד) איסור לבשל לצורך כותים - איסור להזמין כותי, גזירה שמא ירבה בשבילו - אי מותר להרבות באותה קדירה שמבשל בה לעצמו.

לה) אי מותר לבשל לצורך קראים - אי מותר לבשל למומר לע״ז, או למחלל שבת בפרהסיא - המקרב נדחי ישראל, אי מותר לו להזמינם לסעודת יו״ט.

לו) אי מותר להזמין לסעודת יו״ט עכו״ם הרוצה להתגייר - אי מותר להזמין לסעודת יו״ט מי שיצא מדת ישראל ל״ע, כשכוונתו לקרבו לקדושה.

לז) אי מותר להזמין סמוך לסעודה, כשכבר תיקן כל צרכי הסעודה - באופן שבא מאליו, אי מותר להאכילו, ואי מותר להפציר בו שיאכל אצלו.

לח) אי מותר לשלוח מאכלים לבית העכו״ם - ואי מותר לישראל עצמו להביאו לביתו.

לט) איסור לבשל ביו״ט לבהמות וחיות, גם כשמזונותיהם עליו.

מ) איסור לבשל ביו״ט לצורך מחר - באופן שאפה ובישל ביו״ט לצורך מחר, אי לוקה - דין הואיל.

מא) אופני ההיתר לבשל לצורך מחר: באופן שעושה המלאכה בבת אחת, כגון שממלא קדירה מים קודם נתינתה על האש - באופן שהמאכל נשתבח ע״י ההוספה.

מב) זהירות בהוספת מים לפירקלעיטע״ר, שלא יכבה הנר הדולק.

מג) היתר אפיית פת הרבה יותר ממה שצריך - חילוק בין תנורים קטנים לתנורים שלנו.

מד) אי מותר לחמם מים ביו״ט בקומקום המשמיע קול - בענין איסור נתינת חיטים לריחים, משום זילותא דיו״ט.

מלאכת הבערה

מה) איסור מוליד אש חדש - אי הוי מה״ת, או מדרבנן.

מו) אי מותר להגדיל מדת האש - אי מותר להקטין האש - בהנ"ל, אי בתנור של גע"ז ג"כ אסור.

מז) אי מותר להגדיל האש בתנור של גע"ז - אי מותר להדליק האש בתחילה בתנור של גע"ז שיש בו אש קטן (פיילע"ט) - חומרת כ"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה מסקווירא בזה - תנור של גע"ז העובד עם עלעקטרי"ק, אי מותר להדליק האש בתחילה, ואי מותר להגביה מדת החום.

מח) אי מותר לפתוח המים חמין שבסינ"ק - בענין גרם הבערה ביו"ט.

מט) אי מותר להעריך שבת-זייגע"ר מערב יו"ט שידלק אש התנור ביו"ט - זהירות שלא לתקן השבת-זייגע"ר ביו"ט עצמו, גם באופן גרמא.

נ) אי מותר להדליק גפרור (שוועב"ל), ע"י שתוחבו לתוך אפר חם - אי מותר לחכך גפרור בברזל חם מלובן - אי מותר ליגע הגפרור בגחלת בוערת, ובגחלת עוממת - אי מותר ליגע הגפרור בתנור של עלעקטרי"ק - חומרת כ"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה מסקווירא, שלא להדליק גפרור אפילו מנר.

נא) אגודה של עצים שהודלקה במדורה, באיזה אופן מותר לשמוט עצים ממנה - אי מותר ליקח עץ הדולק בצד אחד של המדורה, ולהניחו בצד האחר, או במדורה אחרת - אי מותר ליקח עץ ממדורה, כדי להאיר לפניו.

נב) בהנ"ל, מנהג העולם להחמיר - אי מותר ליקח קי"ן-האל"ץ ממדורה, כדי להאיר לפניו.

נג) אי מותר לחלק מדורה גדולה לשתי מדורות - בענין מה שעושים ביו"ט שחל במוצ"ש, שמקרבים ב' נרות, ואח"כ מפרידים אותם - בענין אין חותכין הפתילה לשנים, אלא נותן ב' ראשיה בפי ב' נרות ומדליקה באמצע.

נד) זהירות באופן שיש חלב צלול בראש הנר, שלא לערות אותה בשעת הטיה - סברא להתיר גם באופן שאי אפשר ליזהר בזה - סברא להתיר כיבוי ביו"ט מה"ת - גם לשיטת הרמב"ם שסובר מלשאצ"ג חייב.

נה) אי מותר לחתוך מנר חלב הדולק - אי מותר להוציא חתיכות חלב שיש בנר הדולק.

נו) לפידים שכבו שנשארו מיו"ט ראשון, אי מותר לחזור ולהדליקם ביו"ט שני של ר"ה, או ביו"ט שאחר שבת - לכתחילה יש להכין פתילות חדשות.

נז) בענין יו"ט שני שחל במוצ"ש, שמותר להדליק בצד השני של הפתילה - בענין שאין בה מוקצה, כיון שראוי להדלקה - עצה להדליק הפתילה מער"ש, ולכבותה, ולחזור להדליקה.

נח) בענין מנהג הבהוב הנרות בער"ש - טעם למנהג משום יו"ט שחל במוצ"ש.

נט) אי צריך להבהב נרות חלב שלנו - אי יש בהדלקתן בשבת הכנה ליו"ט שלאחריו - בהנ"ל, אי יש משום הכנה כשמדליק בפתילה של נרות שמן (כגון וואט"ע), או בפתיל צף - אי מותר לתחוב ביו"ט פתיל צף בפקק - בענין מנהג סקווירא שלא להדליק ביו"ט בשמן.

ס) אי מותר לומר לעכו"ם להדליק העלעקטע"ר ביו"ט - בענין שאין להקל ביו"ט שני אפילו באיסור דרבנן - דרך הנכון לומר לעכו"ם שיעשה דרך גרם, כגון להפעיל שעון שיגרום להדליק לאחר זמן.

סא) בענין שלא התירה תורה מלאכה ביו"ט אלא דבר השוה לכל נפש - איסור עשיית מוגמר להריח, או לגמר הבית והכלים.

סב) אי מותר לעשן ציגארעט"ן ביו"ט - זהירות להמקילים בדבר - יש מחמירים ביו"ט ראשון, ומקילים ביו"ט שני.

סג) בהנ"ל, גם המקילים לא התירו אלא במקומות שרגילים בזה - בזמנינו שנתגלה שאינו טוב לבריאות, לא מקרי עוד שוה לכל נפש.

סד) איסור הדלקת נר של בטלה - היתר הדלקת נר של בהכ"נ, ואי מותר להדליקו ביום שני אחר מנחה - אי מותר לתקן הפתילות והעששיות ביו"ט אחר מנחה - אותם המקבלים יו"ט שני מבעוד יום, אי מותר להם להדליק נרות לכבוד יו"ט.

סה) בענין מנהג קדום להמתין ביום א' של יו"ט בין מנחה לערבית, שלא יבואו לעשות מלאכה קודם הלילה - בענין מה שמותר לעשות במוצאי יו"ט ראשון קודם תפילת ערבית, ומה שמותר לעשות במוצ"ש קודם אמירת ברוך המבדיל, או ותודיענו.

סו) בענין הדלקת נרות ביו"ט בסעודה ביום - מותר להדליק נרות בבית הכנסת ביו"ט אפילו ביום.

סז) אי מותר להדליק נר של יארצייט ביו"ט.

סח) זהירות בחג הסוכות בהדלקת הנרות בבית.

סט) בענין אין פוחתין נר של חרס - נר שנסתם בחלב, אי מותר לנקותו ע"י סכין - אי מותר לחמם הנר ולדבקו.

ע) אי מותר לחטט בתפוחי אדמה לעשות בית קיבול לנר - בענין אוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי.

עא) איסור העמדת נר במקום שהרוח מנשב - באיזה אופן מותר להביא נר מבהכ"נ לביתו.

מלאכת כותב

עב) מלאכת כתיבה ביו"ט - אי מותר לכתוב אותיות וציורים על אוכלים - אי מותר לכתוב כתיבה שאינה מתקיימת, לצורך אוכל נפש.

מלאכת הוצאה

עג) בענין מלאכת הוצאה ביו"ט, שמתוך שהותרה לצורך הותרה ג"כ שלא לצורך, ובלבד שיש בו צורך קצת - זהירות שלא להוציא מפתחות ביו"ט בלא שום צורך, וכן אסור מיו"ט ראשון לשני.

עד) אי מותר להוציא, באופן שמתיירא שלא יגנובו, או משום שאר פסידא - אי מותר להחזיר המחזורים מבהמ"ד לביתו.

עה) אי מותר לסומא לצאת במקל - אי מותר לחיגר לצאת במקל - אי יש להקל בזה ביו"ט יותר משבת.

עו) אי מותר להוציא בשביל חבירו - אי מותר להוציא בשביל עכו"ם - בענין מקום שיש עירוב, שאין שום איסור הוצאה, וצריך לעשות עירובי חצירות - זהירות באופן הנ"ל להמערבים בכל שבוע, שיהיה העירוב קיים ביו"ט.

עז) איסור הוצאת משא על הבהמה.

שביתת בהמה

עח) בענין שביתת בהמה ביו"ט - בענין שביתת עבד ביו"ט.

מילה

עט) בענין מילה שלא בזמנה אינה דוחה יו"ט - מחלוקת הפוסקים אי דוחה יו"ט שני - סתירה בדברי החת"ס בענין זה - הלכה למעשה בזה.

פ) בענין מילת יוצא דופן שחל שמיני שלו ביו"ט שני - מעשה רב אצל הגר"מ ניישלאס ז"ל בתינוק שנולד מ"ז דקות אחר השקיעה, וחל יום שמיני שלו ביום א' דשבועות, והורה שלא למולו גם ביום ב'.

פא) בענין אם טעה בקריאה ביו"ט פסח.

פב) בענין אם טעה בקריאת הס"ת השני בחוה"מ פסח.

פג) בענין אם טעה בקריאה של סוכות.

פד) בענין אם טעה בתפילת המוספין בקרבנות המוסף.

סימן ב

מצות שמחת יו"ט

[מצוה תפח] **מצות** עשה לשמוח ברגלים, **שנאמר** (דברים טז יד) 'ושמחת בחגך'. כשהיה בהמ"ק קיים היה השמחה שיקריב שלמים יותר על שלמי חגיגה, ונקרא שלמי שמחה. וגם נשים חייבות בשמחה זו. ובזמה"ז אין שמחה אלא בבשר ובין. וחייב לשמח אשתו בבגדים נאים, ולחלק לבני ביתו מיני מתיקה. וחייב לשמח עניים, ומי שאינו משמח עניים אין זו שמחת מצוה, אלא שמחת כריסו, ושמחה כזו קלון הוא להם, שנאמר (מלאכי ב ג) 'וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם'. ואע"פ שאכילה ושתיה במועדות מכלל מצות עשה, לא ימשך בין ובשחוק וקלות ראש, שזה הוללות וסכלות, ולא נצטוינו אלא על שמחה שיש בה עבודת השי"ת, **שנאמר** (דברים כח מז) 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב', הא למדת שהעבודה בשמחה, ואי אפשר לעבוד את ה' לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שכרות, אלא מתוך שמחה של מצוה. והשמחה שישמח אדם בעשיית המצוה עבודה גדולה היא:

[מצוה תפט-תצ] **מצות** עשה להראות כל זכר בבהמ"ק בשלש רגלים, **שנאמר** (דברים טז טז) 'שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך', ומחויב להביא קרבן עולת ראיה. ומצות לא תעשה שלא לעלות לרגל בלא קרבן, **שנאמר** (שם) 'ולא יראה את פני ה' ריקם'. ואין לוקין על לאו זה שאין בו מעשה. וצריך לעלות עמו כל בן זכר שיוכל ללכת לבדו ברגליו ויתראה בעזרה. והכל חייבין בראיה, חוץ מחרש, שוטה, וקטן שאינו יכול ללכת לבדו ברגליו, ונשים, ועבדים, ואילם, וסומא, וחיגר, וטמא, וערל, וזקן, וחולה, ורך וענוג שאינן יכולין לעלות ברגליהן. ונוהג בזמן הבית:

[מצוה פח] **מצות** עשה לחוג בשלש רגלים, **שנאמר** (שמות כג יד) 'שלש רגלים תחוג לי בשנה'. להקריב שלמי חגיגה ביום טוב הראשון בבואו להראות בעזרה. ונוהג בזמן הבית בזכרים:

א) [מצוה תפח] **מצות** עשה לשמוח ברגלים, שנאמר (דברים טז יד) 'ושמחת בחגך'.

ב) [מצוה תפט-תצ] **מצות** עשה להראות בזית המקדש, ולהביא קרבן עולת ראיה, שנאמר (דברים טז טז) 'שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר'. ומצות ל"ת שלא לעלות לרגל בלא קרבן, שנאמר (שם) 'ולא יראה את פני ה' ריקם'.

ג) [מצוה פח] **מצות** עשה להקריב שלמי חגיגה כשבא להראות בעזרה, שנאמר (שמות כג יד) 'שלש רגלים תחוג לי בשנה'.

ד) **בספר** מרדיס [מצות עשה פרק ד אות ו - ז - ח - ט] כתב בשם הסמ"ג וכל הפוסקים דהמועדות נקראו שבתות, ולריך לזוכרם בתפלה ועל הכוס בכניסתם ובילאתם

כמו שבת, ונשים חייבות בקידוש והבדלה דכר תורה, וע"ע לקמן (סי' י"ד אות ד').

ה) **יש** אומרים שמצות עשה מן התורה להוסיף מחול על הקודש בתוספת עשיית מלאכה בכניסת שבתות וימים טובים ובליל"תס, וכפי שדרשו חז"ל (ר"ה ט.) מהכתוב (ויקרא כג לב) 'מערב עד ערב תשבתו שבתכם'. ויש סוברים שהוא מלא מספקא, ורק ביוכ"פ הוא מדאורייתא.

ו) **יש** עוד שתי מצוות שהן כבוד ועונג, שלמדום חז"ל מהכתוב 'מקרא קודש', ותפרשו ע"י הנביאים להיינו לקדשו ולכבדו בסעודות נקיות, ולענגו בעונג מכילה ושתיה. ונחלקו הפוסקים אם הן מדאורייתא, או מדרבנן ומסמכוהו מקרא.

ז) **וכתב** עוד בספר חרדים [שם אות יח] ושמחת בחגך, מכאן למדו רז"ל דכל ז' ימי הפסח ושמונת ימי החג ושאר "ימים טובים" מצורין בהספד.

ח) **כתב** המחבר (סו"ע או"ח סי' תקכ"ט ס"ק) מצות יום טוב לחלקו, חציו לבית המדרש, וחציו לאכילה ושתייה. ואל ישמש בהוצאות יום טוב. ולריך לכבדו ולענגו כמו בשבת.

ט) **וכתב** הרמ"א (שם) דאסור לאכול ממנחה ולמעלה בערב יום טוב, כמו בשבת, שזהו מכלל הכבוד. מיהו אם ערב יום טוב שבת, יכול לקייס סעודה שלישית, ויאכל מעט פת. ומצווה לגוף פת בערב יום טוב לכבוד יום טוב, כמו בערב שבת.

י) **כתב** המחבר (שם) דחייב לבלוע על שתי כיכרות ולקבוע כל סעודה על היין. ובגדי יום טוב יהיו יותר טובים משל שבת. ולא נהגו לעשות בו סעודה שלישית. וכתב הרמ"א דבזמוס טוב מחברין לבוא לבית הכנסת וממהרין לצאת, משום שמחת יום טוב.

יא) **ובן** מדליקין נרות לכבוד יו"ט כמו לכבוד שבת ומברכים להדליק נר של יו"ט, ובכל יו"ט מברכים גם שהחיינו, חוץ משביעי ואחרון של פסח [ומי שמברכת שהחיינו בשעת הדלקה אינה יכולה לעשות תנאי שלא לקבל היו"ט], ואם שכח לברך שהחיינו בתחילת היו"ט, יברך כשנזכר אפילו בחול המועד, עי' מג"א (סי' תע"ג סק"ח), והנה במנחת חינוך (מצוה ג') כתב להסתפק מי בפסח יש לו להמתין לברך שהחיינו על הכוס ביום שביעי של פסח עיי"ש, ועי' משכ"ח בחיי הלוי (ח"ו סי' פ"ט) כמה טעמים שלא להמתין על שביעי של פסח.

יב) **ואם** שכח ובירך שהחיינו ביום שביעי של פסח, כתבו כמה אחרונים שאינו הפסק בין ברכת בורא פרי הגפן להשתיה, כיון שהוא סבור שלריך לברך, ומ"כ הוי מעיני הקידוש ולא משום הפסק, אבן אם לא אמר רק ברוך אתה ד', לא יסייס לומר למדנו תקין, רק ישתה מעט ויאמר למדנו תקין ואח"כ יגמור השתיה.

יג) **כתב** המחבר (שם ס"ג) דחייב אדם להיות שמח וטוב לב בפועד, הוא ומשפחתו ובניו וכל הנלווים אליו. כילד משמחן, הקטנים, נותן להם קליות ואגוזים, והנשים, קונה להם בגדים ותכשיטין כפי ממונו. וחייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר עניים.

יד) **כתב** המחבר (שם ס"ג) אדם חוכל ושותה ושמח ברגל. ולא ימשוך בשחר ובין ובשחוק וקלות ראש, לפי שאין השחוק וקלות

רמז שמחה, אלא הוללות וסכלות, ולא נצטווינו על ההוללות והסכלות, אלא על שמחה שיש בה עבודת היוצר.

טו) **ובתב** המחבר (סס ס"ד) דמייבים בית דין להעמיד שוטרים ברגלים, שיהיו משוטטים ומחפשים בגנות ובפרדסים ועל הנהרות, שלא יתקבצו שם לאכול ולשתות אנשים ונשים ויבואו לידי עבירה. וכן יזהירו בדבר זה לכל העם, שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיהם בשמחת יו"ט, ולא יבואו לידי עבירה, אלא יהיו כולם קדושים.

והשי"ת יצילנו משגיאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) מצות שמחה ברגלים.

ב) מצות עליה לרגל.

ג) מצות קרבן שלמי חגיגה.

ד) מצוה לזכור את היו"ט בקידוש ובתפלה.

ה) מצוה להוסיף מחול על הקודש.

ו) מצות כבוד ועונג.

ז) מצות שמחה יו"ט שאסור בהספד.

ח) מצות יום טוב לחלקו, חציו לבית המדרש, וחציו לאכילה ושתייה - לא יצמצם בהוצאות יום טוב -צריך לכבדו ולענגו כמו בשבת.

ט) אסור לאכול ממנחה ולמעלה בערב יום טוב, כמו בשבת - אם חל ערב יום טוב בשבת, יכול לקיים סעודה שלישית - מצווה ללוש פת בערב יום טוב.

י) חייב לבצוע על שתי כיכרות - צריך לקבוע כל סעודה על היין - בגדי יום טוב יהיו יותר טובים משל שבת - לא נהגו לעשות ביו"ט סעודה שלישית - ביום טוב מאחרין לבוא לבית הכנסת וממהרין לצאת, משום שמחת יום טוב.

יא) מדליקין נרות לכבוד יו"ט - מברכים להדליק נר של יו"ט - בכל יו"ט מברכים גם שהחיינו, חוץ משביעי ואחרון של פסח - שכח לברך שהחיינו בתחילת היו"ט, יברך כשנזכר אפילו בחול המועד - אי בפסח יש לו להמתין לברך שהחיינו על הכוס ביום שביעי של פסח.

יב) בענין אם שכח והתחיל לברך שהחיינו בקידוש של שביעי של פסח

יג) חייב אדם להיות שמח וטוב לב במועד, הוא ואשתו ובניו וכל הנלווים אליו - הקטנים, נותן להם קליות ואגוזים - הנשים, קונה להם בגדים ותכשיטין כפי ממונו - חייב להאכיל ביו"ט לגר ליתום ולאלמנה עם שאר עניים.

יד) אדם אוכל ושותה ושמח ברגל - יזהר שלא יגיע לידי שחוק וקלות ראש ביו"ט - לא נצטווינו על ההוללות והסכלות, אלא על שמחה שיש בה עבודת היוצר.

טו) חייבים בית דין להעמיד שוטרים ברגלים, שלא יתקבצו לאכול ולשתות אנשים ונשים ויבואו לידי עבירה - יזהירו שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיהם בשמחת יו"ט, ולא יבואו לידי עבירה, אלא יהיו כולם קדושים.

סימן ג

איסורי דרבנן ביו"ט

א) **כל** האסור לעשות ביו"ט, אסור לומר לנכרי לעשותו, שהאמירה לנכרי היא שבות ביו"ט כמו בשבת, וכמבואר בסמג"ע (סי' תנ"ה סק"ח) ובשו"ע הרב (שם ס"י).

ב) **אסור** להשתמש בבעלי חיים ובמחובר לקרקע ביו"ט כמו בשבת, כמבואר בשו"ע (סי' תקכ"ד ס"ח) שאין עולין על גבי אילן, ולא רוכבין על גבי בהמה, ולא שטין על פני המים, ולא מספקין להכות כף על יבך, ולא מטפחין להכות כף על כף, ולא מרקדין, ולא דנין, ולא מקדאין, ולא כונסין, ולא מיבמין, ולא מגרשין, ולא חולצין, ולא מקדישין, ולא מחרימין, ולא מפריסין תרומות ומעשרות. וכתב הרמ"א (שם) שדין פדיון הבן, כדינו בשבת כך דינו ביו"ט.

ג) **הלש** עיסה ביו"ט, מותר להפריש חלה ביו"ט. אבל אם לא העיסה קודם יו"ט ושכח להפריש, אסור להפריש ביו"ט, כמבואר בשו"ע (סי' תק"ו ס"ג). ובאו"ל מותר לאכול ולהניח מהעיסה הזה על אחר יו"ט, ואז יפריש ממנו חלה. ובמגן אל פסח כה"ג אם עדיין לא הפריש חלה ואינו יודע אם היה מעיסה אחת או מכמה עיסות, צריך להניח מכל אלה, ואחר יו"ט יפריש ממנה חלק לחלה.

ד) **ובשאר** ימים טובים [חוץ מפסח], אם יש לו עיסה שנילושה מערב יו"ט, ורוצה לאפותה ביו"ט, אין לאפות כל העיסה, מפני שאסור לו לאפות החלק שיפריש בשביל חלה, ע"כ יפריש חלק מהעיסה קודם האפיה, ואחר יו"ט יפריש ממנה החלה. אבל יש מקילים לאפות כל העיסה ביחד, וכמו שמבואר בארמ"ע (סי' תק"ו ס"ג). וכתב בשו"ע הרב (שם ס"ו) שלכתחילה יש לחוש לשיטת המחמירים.

מוקצה ונולד

ה) **כל** איסור מוקצה שאסורה בשבת אסורה ביו"ט, ואדרבה לענין מוקצה לכמה פוסקים עוד חמור יותר יו"ט משבת. ויש מהפוסקים שאסרו כל מוקצה, דהיינו דביו"ט נקטינן כרבי יהודה ולא כרבי שמעון, מפני שלא יבואו לזלזל ביו"ט, וממילא לפ"ז כל מוקצה מחמת מיאוס אסור, וכן דבר שהוקצה מדעתו קודם יו"ט אפילו אוכלין כגון שהכניסן לאוצר ולא היה דעתו להסתפק ממנו עד אחר זמן, אסור ליהנות ממנו ביו"ט. אמנם מהני זה מה שאומר מבעוד יום שרוצה להשתמש בהן ביו"ט, אבל במוקצה שהקצאתו בשה לו ע"י מעשה בני אדם, כגון תמיס וענבים שהעלן לגג ליבשן שיעשו גרוגרות וצמוקים, אם הם בעינן שמועלת להם הכנה מבעוד יום, כגון שכבר הן רחויים לאכילה למקצת בני אדם שדעתם יפה, אלא שלמקצת בני אדם אינם רחויים לאכילה, ולכן צריך להזמינם מבעוד יום [כמו שנתבאר בסי' ש"י], וכן שאר מיני פירות שהעלן לגג ליבשן, צריך להזמינם מבעוד יום ע"י מעשה, דהיינו שיעשר בדעתו מערב יו"ט כמה יצטרך ליטול מהם ביו"ט, ומייחד להם

מקום אחד בתוך הפירות שמאותו מקום נלבד יטול פירות ביו"ט, וירמוס, פי' שיעשה סימן על אותו המקום בתחילתו ובסופו, ויאמר מכאן ועד כאן מני אוכל ביו"ט, עי' בשו"ע הרב (סי' תנה סי"ד).

ו) **ויש** מהפוסקים שלא התמירו כלל ביו"ט יותר משבת. ושיטת המחבר (שם ס"ד) הוא להחמיר במוקצה ביו"ט, וכן נוהגים הספרדים. אבל למעשה נקטו האחרונים להלכה כשיטת הים מתירים שכתב הרמ"א, שלא אסרו ביו"ט רק במוקצה של גוף, ולכן אפילו מי שאינו מחמיר בשבת, יש ליזהר בזה ביו"ט, כגון כלי שנשבר ביו"ט, ואינו יכול להשתמש בשבר הכלי מה שהיה יכול להשתמש כשהכלי היה שלם רק משמיש אחר, כגון כלי מקרקע שנשברו או נקבו ביו"ט, ואינו יכול להשתמש בשבריהם מקרקע כמקודם, אלא אוכלין או דברים אחרים, אסור לטלטל השברים ביו"ט שנשברו בו, מפני שמשמיש זה גוף ביו"ט, ואתמול לא היה הכלי עומד ומוכן למשמיש זה. וכן אסור לטלטל עצמות שנתפרקו מן הבשר, וכן קליפות פירות הגס שהן רגויים למאכל בהמה המצוי, כיון שקודם יו"ט היו מחוברים להמאכל, והיה נחשב לאכילת אדם, הרי זה גוף. [ומכ"ש קליפות ביצים וכדומה שאינם רגויים כלל, שאסור לטלטלם רק בשופן דמקרי גרף של רעי (עי' סי' ש"ח סל"ד), או אגב פת וכדומה, ולכתחילה טוב להניח התחיבת פת בקערה קודם שקולף עליה קליפות הבצים והשגוזים (עי' מג"א סי' ש"ח סקנ"ו ובהגהות מת"ס שם)]. וגוף של היה כלל בעוף, כגון אפר הנעשה מעצים שהוסקו ביו"ט, לכו"ע יש בזה איסור מוקצה [כמבואר בסי' תנ"ח סט"ו]. ובשו"ע הרב (סי' תנ"ה סוסי"ג) כתב שהמחמיר ביו"ט בכל מוקצה תבוא עליו ברכה.

ז) **איסור** גוף ביו"ט נוגע גם לעניין חלב שנחלב ביו"ט, וכמבואר בשו"ע (סי' תק"ח) ובשו"ע הרב (שם ס"ג), שבהמה שהקנוה לחלבה כיון שאין דעתו לשחטה אין עליה תורת אוכל כלל, אפילו להמתירים מוקצה ביו"ט, שהרי אין דעתו לאכלה, ומשום שהחלב המופרש ממנה יש עליו תורת גוף, שהרי כשהיה בגוף הבהמה לא היה אוכלו ביו"ט, ולפיכך אע"פ שחלבו לתוך המאכל ויש תורת אוכל עליו, מכל מקום אסור לאכלו ביו"ט משום גוף.

ח) **אמנם** היינו דוקא בבהמה שעומדת לחלב, אבל בהמה העומדת לאכילה, הגם שחליבה היא מהמלאכות האסורות לעשותן ביו"ט, היינו דווקא כשחולב בתוך כלי ריקן, אבל כשחולב בתוך מאכל כדי לתקן המאכל, או שחלב נפלע בתוך המאכל, הרי זה כמפריד אוכל מאוכל ומותר, וכמו שמבואר בשו"ע (שם).

ט) **אמנם** זהו דוקא בבהמת ישראל, אבל מותר לחלוב בהמת הנכרי לתוך המאכל, אע"פ שהיא מוקצת לחלבה, שאין מוקצה שייך בשל נכרי, כמבואר בשו"ע (סי' תנ"ו סט"ו, סי' תנ"ח ס"ג), והרי זו כאילו היתה עומדת לאכילה שמותר לחלוב ממנה לתוך המאכל.

י) **ובדיעבד** יש מתירים בבהמות נכרי, אפילו כשחולב לתוך כלי ריקן, אם היא בהמה העומדת לאכילה. אבל להלכה מבואר ברמ"א (שם) שבכלי ריקן יש לאסור אפילו בדיעבד, שהגם שאין בזה משום גוף, יש בזה משום גזירת משקין שזבו שאסרו חז"ל משום גזירה שמא יסחוט. וע"ע בשו"ע הרב (שם) מש"כ בזה.

יא) **ולפי** המבואר בשו"ע (שם) שנוכרי לא שייך מוקצה, ונמצא שאפילו לפי המוסכים מוקצה ביו"ט להיינו כל דבר שהוקצה ממנו, כגון חומר של פירות העומדים למחורה ולא הוזמן מבעו"י, אם הוא של נכרי מותר לישראל לאוכלם. ועי' בשו"ת נחל משה (מ"ז דיני בני מ"י ומו"ל סי' תל"ה אות ג') מה שדן בזה בענין בן מ"י שהוא בחו"ל, ובן חו"ל שהוא בא"י.

יב) **ולשיטת** הסוברים שמוקצה ביו"ט חמור משבת, כתב בדעת תורה (סי' תרי"ח ס"ג) שיוכ"פ דינו כשבת [ועי' ברשם יוסף (מגילה ז:) שנסתפק בזה]. ובענין יו"ט שחל בשבת, כתב בשו"ת חלקת לך שלמה (חו"מ סי' של"ג) להחמיר כמו ביו"ט, אבל בשו"ת רב פעלים (חו"מ ח"ג סי' ל') כתב להקל בזה, וכן כתבו כמה אחרונים. וע"ע מה שדן בזה בשו"ת שומר ומציב (מהדורת תניינא ח"ג סי' ס"ג, ח"ג סי' י"ד, מהדורת רביעאה ח"ב סי' פ').

יג) **ומבואר** בפוסקים שמה שאסרו מוקצה ביו"ט אפילו לצורך אוכל נפש זהו דוקא לאכול או להשתמש במוקצה, אבל לטלטל המוקצה כדי להגיע לאוכל, או כדי לאפות במקומו וכדומה, מותר ביו"ט. וזה מותר בכל מוקצה, אפילו במוקצה מחמת גופו, וכמבואר במג"א (סוס"י תק"ט), ולפ"ז מותר לטלטל ביו"ט מוקצה המונח על השלחן כדי שיהיה המקום פנוי לאכילה.

יד) **ביון** דקיי"ל להלכה שנולד אסור ביו"ט, כתבו כמה אחרונים דה"ה שאין לשבר קרח לעשותו כמיס, רק באופן שמערבו מקודם עם עוד מיס. וכן אין להמיס שומן ע"י שמטגנו, רק אם מערבו מקודם עם שמן וכדומה, עי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ו סי' ל"ג). אבל יש סוברים שאיסור נולד ביו"ט הוא רק בדבר חדש ממש, אבל מה שמצינו הדבר ממה שהיה הרי הוא כמו כל אפיה ובישול שמותר ביו"ט, ועי' בפסקי תשובות (סי' תל"ה אות י') מש"כ בזה.

טו) **חז"ל** גזרו שלא לטלטל סולם ביו"ט, ולא גזרו בזה רק בסולם של עליה, ולא בסולם של שובך, וכמבואר בשו"ע (סי' תקי"ח ס"ד), וטעם האיסור הוא כדי שלא יאמרו להטיח גגו הוא לריך, כמבואר בגמ' (בילה ט.). ומחלקו הפוסקים (שם) בסולם שבבית אי נכלה בכלל הגזירה, עי' באחרונים (שם), ובמ"ב (שם סקכ"ח) הביא דעת האחרונים שהכריעו לחלק שברה"י יש לסמוך להקל לטלטל סולם שבבית, ובשה"ל נכון להחמיר. ולפ"ז אולי י"ל שגם בחנר יש להקל.

טז) **אמנם** כל האמלה אינו שלא לטלטל הסולם, אבל כשהסולם מונח במקום אחד ואינו לריך רק לעלות עליו, מבואר באחרונים שאין זה בכלל הגזירה, שלא אסרו חז"ל רק לטלטל הסולם, ובזה גזרו אפילו בשופן שמטלטלו לצורך יו"ט, ואפילו באדרי אדרים כמבואר בגמ' ובשו"ע (שם), אבל כשאינו מטלטלו כלל לא שייך לגזור שיאמרו להטיח גגו הוא לריך, שהרי כל מי שרואהו שעולה רואה למה הוא עולה, וכ"כ בשו"ע הרב (סי' תקיח ס"ז) ובמ"ב (שם סקכ"ט). וע"ע מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ד סי' לח).

ממצוא חפצך - מקח וממכר

יז) **כל** דבר שאסרו חכמים בשבת משום 'ממצוא חפצך ודבר דבר' (ישעי' נח יג), אסור גם ביו"ט. וכן מבואר בביה"ל (סי' תקכ"ט ד"ה לכבדו) על מש"כ המחבר שם (ס"ח) שלריך לכבד את היו"ט ולענגו כמו בשבת,

שהטעם הוא משום שבשבת נלמד זה מהכתוב (שם) 'לקדוש ה' מכובד', וכמו"כ בימים טובים ג"כ נאמר 'מקרא קודש'. ולפ"ז גם הא דמסיים הכתוב (שם) 'וכבדתו מעשות דרכיך ממנות חפצך ודבר דבר', שלומדים מזה בחיוב חפצים מותר לדבר בשבת, ובחיוב איסור, ושלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול (עי' סי' ש"ו-ש"ז), ה"ה ביו"ט איסור בכל זה, עיי"ש.

יח) **וכן** האיסור של קריאה בשטרי הדיוטות, וכל מה שאסרו חז"ל משום זה, אסורים גם ביו"ט. וכן איסור שכר יו"ט בלא הבלעה, ואיסור לומר הלויני, וכן איסור של התרת נדרים כשאינו לצורך היום, או לצורך מצוה, אסור כמו בשבת. ובשבת או אשתו מותר להפר נדרים, כיון שלא יוכל להפר לאחרי יום שמעו.

יט) **וכן** כל דיני מקח וממכר אסור ביו"ט, אפילו כשלוקח מאכל לצורך יו"ט. וע"כ מי שצריך ליקח מאכל צריך להיות כדרך המבואר בהלי' שבת, שלא יאמר מכור לי, רק תן לי, וגם לא יזכיר סכום דמים, וסכום מדה, ומנין, וכמבואר בשו"ע (סי' תקי"ז). ואפילו לוקח אפץ או מאכל מנכרי, צריך ליזהר שלא ידבר בעד המעות. אמנם מותר להניח שהנכרי בעצמו יכתבנו בפנקסו.

כ) **ומבואר** בשו"ע (שם ס"ג) שלומר לחבירו מלא לי כלי זה יין, דינו ביו"ט כמו בשבת, והיינו שמותר לומר מלא לי כלי זה, אע"פ שהכלי מיוחד למדידה, כיון שאינו מזכיר לו לשון מדידה. אמנם זהו דוקא באופן שהלוקח נוטל כלי הזה לביתו, אבל אם אחר שנתנו המוכר בכלי שלו שופך תוכו לכלי של הלוקח, אז ניכר שמתכוון למדידה ואסור [וכמו שנתבאר בסי' שכ"ג], עיי"ש.

כא) **ובתב** הרמ"א (שם) דה"ה לאסור להטיל גורלות ביו"ט כמו בשבת, והטעם הוא כדי שלא יבא לידי מדה ומשקל, או משום דדמי למקח וממכר. ומבואר בפוסקים (סי' שכ"ג) שלהטיל גורל בחופן שאינו מחלק כלום רק מי יזכה לעלות לתורה וכדומה מותר, ויש מחמירים גם בזה שלא לעשותו ע"י פתקאות, עיי"ש.

כב) **ולבן** יש ליזהר שלא לעשות גורלות לילדים של חברת תהלים וכדומה. ורמיתי בס' אוצר הלכות (סי' תקי"ז סט"ז) שכתב עצה טובה, שיכול להטיל גורל מערב שבת ויו"ט, בחופן שכותב מספרים כמה שצריך, ומוציא אחת מהם מערב יו"ט, וביו"ט מחלק כל הפתקאות להילדים, ואח"כ אומר מי שיש לו מספר כך וכך הוא זכה בגורל.

כג) **ובתב** בשו"ע הרב (שם ס"ו) שאע"פ ששומתו ידוע, אסור לשלם לו המעות ביו"ט עצמו, אפילו אם מראה לפני הנכרי את המעות כדי שיטול בעצמו אסור. ואפילו ע"י נכרי אחר אסור לשלם לו, שכל שהמעות מגיעים ליד המוכר ביו"ט ניכר הדבר שהוא מקח וממכר שאיסורו מפורש בכתוב, ולא התירו אלא כשאינו נותן לו מעות, שאז אינו נראה כמקח וממכר אלא כשאלה [וכמו שנתבאר בסי' שכ"ג], יעו"ש.

כד) **עוד** כתב בשו"ע הרב (שם ס"ז) שאפילו בערב יו"ט אסור לומר לנכרי שיקנה לו למחר מיני מאכל, אפילו כשהוא צריך להם לשמחת יו"ט, ואפילו אומר להנכרי שיקנה לו בעד מעות שלו ואחר יו"ט יחזיר לו מעותיו, הרי זה אסור, שהרי הנכרי הוא שלוחו לקנות ביו"ט. ואפילו בדיעבד שכבר קנה לו הנכרי בשליחותו, אסור ליהנות מהם ביו"ט, אם

הישראל הוא רגיל לעשות כן, שאם נתיר אותם בפירוש ביו"ט יש לחוש שיחזור לעשות כן, כיון שהוא חשוד על כך. אבל אם אינו רגיל לעשות כן אין לקונסו על זה, ומותר לו לאכול אותם ביו"ט עצמו, אם ידוע שהובאו מתוך התחום, או שהיא עיר שרובה נכרים.

כה) **בענין** מאמר על האינטערנע"ט [משומר, וע"פ הוראת מכס] ביו"ט, עי' מה שכתבנו בשו"ת חיי הלוי (ח"ה סי' יז, ח"ו סי' ק"ג אות י"ח) שלכתחילה יש לסמוך על שבת ויו"ט, ובפופן שא"א לו לסגור המאמר, יש לו להתנות עם הקונים שאינו משעבד עצמו כלל לזה, עיי"ש. ויש לעשות בפופן שהמעות של הקונה לא יכנסו לחשבון המוכר, רק יהא מונח בחשבון נפרד כמו שליח, ומאר שבת ויו"ט אם יגמר הקניה אז יכנסו המעות לחשבון המוכר. ובענין מאמר הנקרא עמעזא"ן, יש כמה חופנים שיכולים לסדרו, ויש לדבר עם מורה הוראה, ומ"מ בודאי מי שיכול לסמוך המאמר לגמרי על שבת ויו"ט, יתברך מן השמים בגדר כפולה.

כו) **עוד** כתב בשו"ע הרב (שם ס"ג) שאסור ליקח מחנוני נכרי דבר שיש בתוכו המין במחובר, או מחוסר לידה, כגון פירות רטובים או דגים, אלא א"כ ניכר בהם שלא נלקטו ושלא נילודו היום. וכן אסור ליקח ממנו בילים, שמא נולדו היום. אבל דבר שאין במינו במחובר, ולא מחוסר לידה, כגון פירות יבשים וחוזיס ותרנגולים מותר ליקח ממנו אפילו הובאו היום מחוץ לתחום, אם היא עיר שרובה נכרים, עיי"ש.

כז) **עוד** כתב (שם ס"ג) שמותר ליקח מנכרי קמח, אפילו נטחן היום, אם רוב לוקחי קמח שבעיר הן נכרים שבודאי לצורך נכרי טחנוהו. ואע"פ שקמח זה נולד ביו"ט, אעפ"כ הוא מותר אף להמוסרים נולד ביו"ט, דכיון שגם התבואה קודם שטחנה היא ראויה לאכילה לעשות ממנה קליות או דייסא, נמצא שקמח הזה אינו אלא כאוכל שנפרד מאוכל אחר, ואין בו דין נולד, כיון שאף כשהיה קמח זה כעוס בתוך החטה היה עליו תורת אוכל.

כח) **עוד** כתב (שם ס"ד) שמותר ליקח מנכרי פת שנאפה ביו"ט, במקום שנוהגים היתר בפת של פלטר נכרי שאפאו כדי למכרו, אם רוב לוקחי פת שבעיר הן נכרים שבודאי בשבילם נטחן הקמח. ואם ידוע שהקמח נטחן מערב יו"ט, כגון שהביאו קמח להפלטר מערב יו"ט, ואחמו ישראל בחומו מערב יו"ט, כדי שלא יחליפו הנכרי בקמח שנטחן ביו"ט, ולמחר בא הישראל ורואה שלא נתקלקל חומתו, מותר ליקח מקמח זה, אפילו אם רוב לוקחי קמח שבעיר הן ישראל. וכן מותר ליקח הפת שאפה הנכרי מקמח זה, אפילו אם רוב לוקחי פת שבעיר הן ישראל.

איסור הכנה

כט) **אפילו** דבר שאין בו מלאכה כלל, כגון להדיח כלים וכיוצא בזה, אסור לעשות ולהכין ביו"ט לצורך חול, כמבואר בשו"ע הרב (סי' תק"ג ס"ג), ואפילו לצורך שבת שלאחריו, אם לא היה עירובי תבשילין. וכן לצורך יום טוב שני בגולה, ואפילו לצורך יום טוב שני של ר"ה שהן קדושה אחת ונחשבים כיום אחד ארוך להחמיר, אבל לא להקל, שהרי אנו בקיאים בקביעות החדש, ואנו יודעים שיום אחד הוא קודם מן התורה, ויום שני חול גמור מן התורה, ונמצא מכין מיו"ט לחול. ולכן יש ליזהר שלא להכין יין ביו"ט רשאון לצורך קידוש של ליל יו"ט שני.

ל) **ונחלקו** המחרונים מי העירוב תבשילין מהני גם לשאר דברים שאינם צורך אכילה לשבתם מיו"ט לשבת, ובשו"ע הרב (שם) כתב כשיטת המחמירים, וכתב שע"כ לא יחפש בספר תורה ביו"ט רשאין מה שצריך לקרות ביו"ט שני או בשבת שאחר יו"ט, אע"פ שהניח עירובי תבשילין, שאין עירוב תבשילין מתיר אלא תיקון לרבי סעודות שבת, אבל לא שאר הכנות מיו"ט לשבת. וע"כ כשבא להתפ"ד ביו"ט שחל בער"ש ומביא סידור או חומש, יש לעיין בו מבעוד יום, כדי שיהא ההולאה לצורך יו"ט.

לא) **ובדיעבד** אם עשה מלאכה לצורך מול, מבואר בשו"ע (שם) שיש חופנים שאסרו חז"ל ליהנות מהמלאכה אפילו אח"כ, והיינו בחופן שעשה ע"י הערמה. אבל המבשל במזיד ביו"ט לצורך חול, הרי תבשיל זה מותר במוצאי יו"ט מיד אפילו להמבשל עצמו, דכיון שהוא רשע שעשה במזיד אין לחוש שמא ילמדו אחרים ממנו לעשות כמעשהו במזיד, וגם הוא עצמו מסיח אל לבו ושב, לכך לא קנסוהו חכמים. ואינו דומה למעשה שבת שאסרו חז"ל למי שעשה במזיד ליהנות ממנו אחר שבת, שביו"ט לא גזרו חז"ל ע"ז. וע"ע בשו"ע הרב (שם סי"ג) מש"כ בזה.

איסור רחיצה

לב) **בענין** רחיצה ביו"ט, כתב המחבר בשו"ע (סי' תקי"ח ס"ב): מותר להחם ביו"ט מים לרחוץ ידיו, אבל לא כל גופו, אפילו אינו רוחצו בבת אחת, כיון שאינו שוה לכל נפש. אבל לרחוץ אבר אחד מותר לחמם המים אפילו ביו"ט. ולכן כשצריכים מים חמין לצורך ה"ט, מותר לחמם המים ביו"ט.

לג) **ויש** להסתפק אי מותר להחם מים ביו"ט כדי להדיח הקערות, ולמעשה יש לחמם מים בשביל שתיה, ואח"כ יקח המים להדיח הקערות. וכן ליתן מים לתוך וועפערייזע"ר בחופן שאין חשש סכנה, ג"כ לכאורה נקרא אינו שוה לכל נפש, וע"כ יש לחמם מים לשתיה, והנשאר יתן לתוך הוועפערייזע"ר.

לד) **ובמים** שהוחמו מערב יו"ט, מותר לרחוץ כל גופו אפילו כאחד, מיהו דוקא חוץ למרחץ, אבל במרחץ אסור. וכתב הרמ"א ויש מוסרים בכל עניין, וכן נוהגים. ועי' מה שכתבנו בשו"ת חיי הלוי (ח"ג סי' כ"ו) שלפי מה שכתבו האחרונים (סי' שכ"ו) שנוהגים שאין רוחצים כלל בשבת אפילו בצונן, מפני שלא יבא לידי סחיטת שער, ועוד כמה חששות, לפ"ז גם אין לרחוץ ביו"ט אפילו ע"י מקלחת. ממנ"ם יש שכתבו להתיר בזה במקום הדוחק עיי"ש, ועכ"פ לכתחילה בודאי אין להכניס עצמו בזה.

לה) **וכתב** עוד המחבר בשו"ע (שם ס"ג): אדם מותר לטבול ביו"ט מטומאתו. ומבואר בגמ' טעם היתר מפני שאינו נראה כמתקן, רק נראה כמיקר. ולפ"ז לכאורה היה אסור לטבול בחמין, ממנ"ם כבר כתבו הפוסקים שלאחר שלא גזרו חז"ל על הטבילה, שוב אין איסור כלל לטבול אפילו בחמין, וכמ"ש בקרבן נתנאל (שבת פ"ב סי' כ"ג). וע"ע מש"כ בזה בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת או"ח סי' כ"ה). ממנ"ם צריך ליזהר שלא יהיה כוונתו לרחיצה, ושלא לשהות במים החמין. ועיקר הטעם שהקילו האחרונים בזה הוא כדי שלא ימנעו מלטבול במקוה.

לו) **בענין** טבילה ביום רשאון של יו"ט לצורך יו"ט שני, שמעתי ממורי הגר"מ

ניישלמא אב"ד סקווירא ז"ל איש להקל בערך לאחר חמשים מינוט מאחרי השקיעה. ממנ"ם אם רוצה לטבול קודם תפילת מנחה ג"כ שפיר דמי, אבל לאחר תפילת מנחה אין לטבול קודם זמן הנ"ל. וכשחל יו"ט בערב שבת, יש עוד טעם להתיר לפי שיטת הפוסקים הסוברים שהעירוב תבשילין מהני גם לשאר דברים אפילו שלא לצורך אכילה. ושמעתי מהאדמו"ר מרחמסטריווקע שליט"א עוד סברא להקל בכל זה, שהרי בכל פעם שטובלים יש ענין של תוספת טהרה.

איסור תחומין

לז) **איסור** יציאה חוץ לתחום נוהגת ביו"ט כמו בשבת, וכמבואר בשו"ע (סי' תקט"ו), ולכן מי שצריך לילך חוץ לתחום, צריך לערב עירובי תחומין. אבל עירובי חצירות אין צריך לערב, כיון שמותר לטלטל ביו"ט. ממנ"ם למעשה כתבו הפוסקים להניח העירוב גם על יו"ט, כדי להתיר הוצאה שלא לצורך.

לח) **אסרו** חז"ל (ביצה לז., תו"מ סי' שנ"ז) להוציא גם כלים ומוכלים מתחום שלהם, דהיינו ממקום שהיו הבעלים שם בזמן השמשות. וקי"ל להלכה (סי' ת"ח ס"ח) שחפצי הפקר אינם קונים שביתה, ואינו דומה לשדה היכן שקונה שביתה במקומו, וכמבואר שם בשו"ע. וע"כ מי שמגביה חפץ בשבת, נעשה החפץ כרגלי זה היום הזוכה. ואם זכו שנים בחפץ, שיטת רוב האחרונים שהוא כרגלי שניהם, כמו כל חפץ של שותפים, ונמצא שאם אחד עירב למזרח לאחר שלפים, ואחד למערב, אסור להזיזו ממקומו. אכן שיטת הט"ז (שם סק"ח) שמה שאמרו חפצי הפקר אינם קונים שביתה זהו דוקא לקולא, שאם זכה בו אדם שעירב לאחר שלפים מותר לו להוליכו עמו, אבל כשתנא מזה חומרא, כגון שאנים זכו בו, אז אמרינן שזכה העירוב במקומו, ומותר להוליכו עד שלפים מכל הצדדים. ועיי"ש בביה"ל.

לט) **חפצי** עכו"ס, קיי"ל להלכה (שו"ע שם) שקונים שביתה במקומם. ושיטת רוב האחרונים דהיינו שהולכים אחר הבעלים, גזירה משום חפצי ישראל. וע"כ אם הניח לו נכרי בשבת או ביו"ט מיזה חפץ חוץ מתחום של הנכרי, אסור לישראל להוציאו ממקום שהניחו הנכרי. וע"ע באחרונים (שם) מה שכתבו בזה.

תיקון כלים

מ) **כל** מה שאסור לעשות בשבת משום תיקון כלי, או משום עובדין דחול, אסור לעשותו גם ביו"ט, כמבואר בשו"ע (סי' תק"ט), וע"כ יש לפתוח כל הבקבוקים והקופסאות קודם יו"ט. ובדיעבד שלא פתחום מעיו"ט, יש להקל לפתחם ע"י תינוק. וע"ע מה שכתבנו בשו"ת חיי הלוי (ח"ב סי' יט אות ד') בענין עשיית סמ"ע בשבת ויו"ט.

מא) **ובן** מבואר בשו"ע (סי' תקי"ט ס"ג) שלהתיר ולהפקיע ולחתוך חותמות שבכלים ובקרקע, ולשבר פותחות (עי' סי' שי"ד ס"ז), דינם ביו"ט כמו בשבת. וכן מבואר בשו"ע (שם ס"ד) שקטימת קש או קיסם או תבן או עני בשמים (עי' סי' שכ"ג ס"ד) דינם ביו"ט כמו בשבת.

מב) **אמנם** מצינו בכמה מקומות שהקילו קצת ביו"ט יותר משבת, וכמבואר בשו"ע (סי' תקי"ט ס"ג) בכלים שהם מפוצלים,

כגון מנורה של מוליות, וכסא ושלחן שהם מתיכות מתיכות, שמותר להעמידם ביו"ט, והוא שלא יתקע. וכתב המג"א (שם סק"ד) אע"ג דבשבת אסור (עי' סי' רע"ט), ביו"ט לא גזרו, כיון דאין בנין ומתירה בכלים. וכן מבואר בשו"ע הרב (שם ס"ה).

מג) **ובן מלינו עוד בשו"ע** (סי' תקכ"ו ס"ו) **ובשו"ע הרב** (שם ס"ג) **דבשמשלשים פירות דרך מרובה שבמותו הגג, מותר לשלשל מפילו הרבה קופות בבת אחת. ומפילו יש בגג הרבה מאד, מותר לפנות הכל שלא ישאר בו מאומה, ואין מושמים שמא יבנד את הגג ויבוא הגומות שבו, כמו שמושמים בשבת** (עי' סי' שלו"ז), **מפני שביו"ט לא התמירו כל כך.**

והשי"ת יצילנו משניאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) איסור אמירה לעכו"ם ביו"ט.

ב) איסור השתמשות בבע"ח ובמחובר לקרקע - איסור שיטה - איסור סיפוק טיפוח וריקוד - איסור לדון דין - איסור אירוסין ונישואין יבום גירושין וחליצה - איסור להקדיש ולהחרים - איסור הפרשת תרומות ומעשרות - איסור פדיון הבן.

ג) אי מותר להפריש חלה ביו"ט - דין חלת חו"ל אוכל ומשייר ואח"כ מפריש.

ד) באופן שיש לו עיסה מערב יו"ט, אי מותר לאפות ביו"ט כל העיסה קודם הפרשת חלה.

מוקצה ונולד

ה) איסור מוקצה ביו"ט - לכמה פוסקים חמור מוקצה ביו"ט יותר משבת - בענין מוקצה מחמת מיאוס - בענין דבר שהוקצה מדעתו מערב יו"ט - פירות שהעלם לגג כדי לייבשן, באיזה אופן מועיל להזמינם לאכלם ביו"ט.

ו) בהנ"ל, שיטת המחבר והרמ"א בדין מוקצה ביו"ט - איסור נולד ביו"ט - כלי שנשבר ביו"ט, ואינו יכול להשתמש בשבר בשימוש שהיה ראוי בעודו שלם - בענין טלטול עצמות שנתפרקו מן הבשר - בענין טלטול קליפות פירות - בענין טלטול קליפות ביצים - איסור נולד בדבר שלא היה כלל בעולם.

ז) בענין חלב שנחלב ביו"ט - בענין בהמה שהקצוה לחלבה.

ח) באיזה אופן מותר לחלוב בהמה העומדת לאכילה.

ט) אי מותר לחלוב בהמת נכרי שהקצה לחלבה - בענין אין מוקצה לנכרי.

י) באופן שחולב בהמת נכרי לתוך כלי ריקן, אי מותר בדיעבד.

יא) בענין פירות של נכרי שהקצום לסחורה - בהנ"ל, בענין בן א"י שהוא בחו"ל, ובן חו"ל שהוא בא"י.

יב) להסוברים שמוקצה חמור ביו"ט מבשבת, אי יוכ"פ דינו בזה כיו"ט.

יג) בענין טלטול מוקצה כדי להגיע לאוכל, או כדי לאפות במקומו - אי מותר להסיר מוקצה מהשלחן, כדי שיהא המקום פנוי לאכילה.

יד) אי מותר לשבר קרח לעשותו כמים - אי מותר להמיס שומן ע"י טיגון - שיטת הסוברים שאיסור נולד הוא רק עשיית דבר חדש ממש.

טו) איסור טלטול סולם של עליה - היתר טלטול סולם של שובך - אופן היתר טלטול סולם של בית.

טז) באופן שאינו מטלטל הסולם, אי מותר לעלות עליו - בענין איסור טלטול סולם, שגזרו גם לצורך יו"ט, ואפילו בחדרי חדרים.

ממצוא חפצך - מקח וממכר

יז) איסור ממצוא חפצך - בענין חיוב כבוד ועונג יו"ט - איסור ודבר דבר, שלא יהא דיבורך ביו"ט כבחול.

יח) איסור קריאת שטרי הדיוטות - איסור שכר יו"ט בלא הבלעה - איסור התרת נדרים.

יט) איסור מקח וממכר - תנאי ההיתר בלקיחת מאכל לצורך יו"ט - זהירות כשלוקח מאכל מנכרי, ואי מותר להניח הנכרי לכותבו בפנקסו.

כ) בענין לומר לחבירו מלא לי כלי זה יין, באיזה אופן מותר.

כא) איסור הטלת גורלות - טעם האיסור - אי מותר לעשות גורל מי שיזכה לעלות לתורה.

כב) אי מותר לעשות גורל בחברת תהלים לילדים - עצה טובה לעשיית גורל בשבת ויו"ט.

כג) באופן ששומתו ידוע, אי מותר להראות המעות לנכרי שיקחנו ביו"ט - אי מותר לשלם לנכרי ביו"ט ע"י נכרי אחר.

כד) אי מותר לומר לנכרי בערב יו"ט שיקנה לו למחר מיני מאכל הצריך לו ביו"ט - בהנ"ל, אי מותר לומר לו שיקנה לו במעות שלו, ואחר יו"ט יחזיר לו המעות - בדיעבד כשכבר קנה הנכרי בשליחותו, אי מותר ליהנות מזה ביו"ט.

כה) בענין מסחר על האינטערנע"ט בשבת ויו"ט.

כו) בענין איסור ליקח מחנוני-נכרי דבר שיש במינו במחובר, או מחוסר צידה - איסור לקיחת ביצים - היתר לקיחת פירות יבשים, אווזים ותרנגולים.

כז) היתר לקיחת קמח מנכרי, אפילו נטחן ביו"ט - טעם שאין בו איסור נולד.

כח) היתר לקיחת פת שנאפה ביו"ט מנכרי - בענין פת פלטר - באיזה אופן צריך שיהיה רוב לוקחים נכרים.

איסור הכנה

כט) איסור הכנה מיו"ט לחול - איסור הכנה מיו"ט ראשון ליו"ט שני - אי גם בב' ימים דר"ה יש איסור הכנה מיום א' ליום ב' - זהירות שלא להביא יין ביו"ט ראשון לקידוש ליל יו"ט שני.

ל) נחלקו האחרונים אי העירוב תבשילין מועיל גם לדברים שאינם צורך אכילה - אי מותר ביום ראשון של יו"ט לחפש בס"ת מה שצריך לקרות ביום שני - כשבא לבהמ"ד ביו"ט הסמוך לשבת, אי מותר להביא עמו סידור וחומש.

לא) עשה מלאכה בדיעבד לצורך חול, אי מותר ליהנות מזה - המבשל במזיד ביו"ט לצורך חול, אי מותר לאכלו - חילוק בין מעשה שבת למעשה יו"ט.

איסור רחיצה

לב) דין רחיצה ביו"ט - באיזה אופן מותר לחמם מים בשביל רחיצה.

לג) אי מותר לחמם מים כדי להדיח הקערות - אי מותר לחמם מים כדי ליתנם לתוך הוועפערייזע"ר.

לד) באיזה אופן מותר לרחוץ במים שהוחמו מערב יו"ט - בענין המנהג שלא לרחוץ בשבת בצונן - אי מותר לרחוץ ע"י מקלחת (שויע"ר) ביו"ט.

לה) בענין טבילה ביו"ט - אי מותר לטבול בחמין - זהירות בטבילה, שלא יכוון לרחיצה, ושלא ישהה במים.

לו) אימתי יכולים לטבול ביו״ט ראשון - לכבוד ליל יו״ט שני - בענין שביו״ט שחל בער״ש יש להקל יותר.

איסור תחומין

לז) איסור תחומין ביו״ט - אי צריך לעשות עירובי חצירות ליו״ט.

לח) בענין שאסור להוציא כלים ואוכלים מתחום שהיו בבין השמשות - בענין חפצי הפקר אינם קונים שביתה - בענין אדם ישן שקונה שביתה במקומו - בענין הזוכה בחפץ הפקר, שנעשה כרגלי הזוכה - בענין חפץ של שותפין - שנים שזכו בהפקר, אי נעשה כתחום שניהם לחומרא - שיטת הט״ז בזה.

לט) בענין חפצי עכו״ם, אי קונים שביתה במקומם, או הולכים אחר הבעלים.

תיקון כלים

מ) בענין דברים האסורים משום תיקון כלי, ועובדין דחול - בענין פתיחת קופסאות ביו״ט - בענין עשיית סאד״ע ביו״ט.

מא) בענין להתיר ולהפקיע חותמות שבכלים ושבקרקע, ושבירת פותחת - בענין קטימת קש ותבן וקיסם ועצי בשמים.

מב) בענין דברים שהקילו ביו״ט יותר מבשבת - אי מותר להעמיד ביו״ט מנורה של חוליות, וכסא ושלחן שעשוי חתיכות חתיכות.

מג) בענין משלשלין פירות דרך ארובה שבגג, שביו״ט מותר אפילו הרבה קופות בבת אחת, ואין חוששים שמא יכבד הגג וישוה גומות.

סימן ד

הלכות קבורת מת ביו"ט ר"ל

א) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תקכ"ו ס"ח): מת המוטל לקברו, ביום טוב ראשון לפ יתעסקו בו ישראל וכו', וכל זה בעשיית קבר ותרון ותכריכין, אבל להלבישו ולחמם לו מים לטהרו ולהוליכו ולשומו בקבר, מותר על ידי ישראל. וכתב הרמ"א בשם תרומת הדשן שטוב ליזהר לטהרו ע"י קש על גב עור או נסר, ולפ ע"י סדינים, שלפ יבא לידי סחיטה.

ב) **ובתב** עוד המחבר (שם ס"ד): מת ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל, אפילו ביום שני של ר"ה, ואפילו לפ שמתי, אפילו לתוך לו הדם מהמחובר, ולעשות לו תכריכין ותרון, ולחפוד לו קבר, ולחמם לו מים לטהרו, ולגזוז לו שערו. ואפילו אפשר בעכו"ס, יתעסקו בו ישראל. והרמ"א כתב שבשכנו ובמדינות אלו נוהגים להיכא דאפשר בעכו"ס עושים הקבר והתרון ותכריכין ע"י עכו"ס, ושאר הדברים עושים ישראלים כמו ביו"ט ראשון. וכתבו האחרונים דהיינו דוקא כשיש עכו"ס לפנינו, אבל אם צריך להמתין הרבה שעות עד שיבאו עכו"ס, ומתוך כך יבא המת לידי בזיון לנפוח וכיו"ב, אין צריך להמתין, ויתעסקו בו ישראל.

ג) **ובתב** עוד הרמ"א (שם ס"ח): אם אין בעומה העיר מקום קברות לישראל, מוליכים אותו לעיר אחרת שיש בה שכונת קברות, אפילו תוך לתחום, ומשכירים לו ספינה להוליכו ממקום למקום, דיו"ט שני לגבי מת כחול שויה רבנן. והורו כמה גדולי הוראה שאם בעיר של הנפטר אין בו קברות ישראל, וצריך להוליכו מהתחום, אז מותר גם להוליכו למקום שרצה ושיה שיקברוהו שם. ועכ"פ וודאי לפ יניחו ישראל את הקל"ר.

ד) **כתב** המחבר בשו"ע (שם ס"ו): מותר לעות המת ביו"ט ראשון תוך התחום, וביו"ט שני אפילו חוץ לתחום, ומוזרים למקומם בו ביום. וכן מותר להחזיר כלי הקבורה שהוליכו עמהם חוץ לתחום. אמנם כתב (שם ס"ז) שהמלוים את המת אסורים לרכוב על בהמה, אפילו ביו"ט שני, ואפילו האבלים, אבל הקובעים שריכים לקברו, אם אי אפשר, מתירים להם ביו"ט שני לרכוב ע"ג בהמה. ובגלויית הגה"ק מב"ד שאפרקן ז"ל, שהיה גליל אחרון של פסח שנת תשכ"ט לפ"ק, הביאו המטה מעיר ניו יארק לשיקון סקווירע ע"י נהג נכרי, ופסק הגה"ק מפאפע בעל ויחי יוסף ז"ל שעם הקל"ר שהביאו הנפטר מותרים ליסע עמו כמה מנשים שיכולים ליכנס בהקל"ר, ואמר הטעם שאם יארע איזה תקלה עם הקל"ר בחמנע הדרך צריך להיות מנשים שיטפלו בו, ולמעשה צריך בכל פעם להורות לפי הענין. ויעזור השי"ת שלפ יצטרכו לזה.

ה) **ובתב** עוד המחבר (שם ס"ט): תינוק שמת בתוך שלשים, אם גמרו שערו וצפרניו, הוא בחזקת בן קיימא ודינו כמת גדול, אע"פ שאין אנו יודעים אם כלו לו חדשיו, דרוב נשים יולדות ולד קיימא. ובמג"א (שם סקי"ט) הביא שיטת הי"ם להחמיר שלפ לקברו, דכיון דמת מיתרע רובא, דהפ רוב בני קיימא אינם

מתים בתוך ל', ומסתמא נפל היה. ובמ"ב (שם סקמ"ז) פסק שיש להחמיר לקוברו ע"י עכו"ס, ומיהו ע"י עכו"ס מפסר להתיר מפילו בלא גמרו שערו וצפרניו, שעכ"פ הוי ספק בן קיימא.

ו) **אמנם** בנפליס כתב הרמ"א (שם ס"י) שמסור לקברו ביו"ט. וגס בתינוק שמת תוך ל', כתב בשו"ע הרב (שם ס"ט) שמה שמותר לקברו היינו כשמת למחר המילה, או שהיא נקבה, אבל תינוק שמת קודם מילתו, מפילו מת ביו"ט שני של גליות, אין לקברו בו ביום, לפי שצריך להסיר ערלתו בצרור או בחתן קודם שיקברוהו כמ"ש ביו"ד סי' רס"ג, וביו"ט אסור להסיר הערלה, לפי שדבר זה אינו מצרכי הקבורה, וגס אינו בשביל כבוד המינוק כלל שנחלל יו"ט שני בשביל כך, ע"כ יש להמתין עד אחר יו"ט.

ז) **ובתב** עוד המחבר (שם ס"ח): אין קורעין על המת מפילו ביו"ט שני, מפילו קרובין. והיינו מפילו על אביו ואמו שקורעין בחוה"מ, כמבואר ברמ"א (סי' תקמ"ז ס"ו), ביו"ט אין קורעין, ולריך לקרוע במועלי יו"ט. ויעזור השי"ת שיקוייס במהרה הכתוב (ישעי' כה ח) 'בלע המות לנצח ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים', בביאת משיח לדקנו בב"א.

ח) **בם'** כתב סופר (אמור) כתב לבאר דברי רז"ל (תו"כ אמור ט, הובא ברש"י ויקרא כג ג): כל המחלל את המועדות, מעלין עליו כאילו חילל את השבתות, וכל המקייס את המועדות, מעלין עליו כאילו קייס את השבתות. שהכוונה בזה שבעלס שביתה ביום השבת, אינו ניכר עדיין כוונת החדש שהוא כדי לקיים מלות בוראו, לפי שיכול להיות שמתכוון לנוח ממלאכתו יום אחד בשבוע, כדי שלא יחלש ולא יתייגף מהעבודה. משא"כ כשאוכל בימים טובים, שהוא כמה ימים בשבוע, ניכר פעולת החדש שמתכוון לשם שמים, לקייס מלות בוראו. וזהו 'כל המקייס את המועדות, מעלין עליו כאילו קייס גס את השבתות', שהרי בשביתה ביום טוב, מרחה החדש שגס שביתתו בשבת הוא בכוונה לקייס מלות בוראו.

והשי"ת יצילנו משגיאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) דיני מת ביו"ט ראשון, עשיית הקבר והארון ותכריכין, ואופן הטהרה.

ב) דיני מת ביו"ט שני, עשיית הקבר והארון ותכריכין, והטהרה - באופן שאפשר בעכו"ם, אי יתעסקו בו ישראל.

ג) באופן שאין קברות ישראל באותה עיר, אי מותר להוליכו לעיר אחרת - באופן שצריכים להוציאו חוץ לתחום, אי מותר להוליכו בכל מקום שרצה וציוה שיקברוהו שם.

ד) דיני הלויית המת ביו"ט - אי מותר ללוות חוץ לתחום - אי מותר להחזיר כלי הקבורה שהוליכו חוץ לתחום - אי מותר לרכוב ע"ג הבהמה - מעשה רב בלוויית הגה"ק אב"ד שאפראן ז"ל, שהתיר הגה"ק מפאפא זצ"ל ליסע עם קא"ר ביו"ט שני.

ה) דיני קבורת תינוק שמת בתוך שלשים, ביו"ט.

ו) דיני קבורת נפל ביו"ט - אי מותר לקבור ביו"ט תינוק שנפטר קודם המילה - בענין הסרת הערלה מתינוקות שמתו ל"ע.

ז) הלכות קריעה ביו"ט - הלכות קריעה בחוה"מ.

ח) ביאור בענין כל המקיים את המועדות, מעלין עליו כאילו קיים את השבתות.

סימן ה

הלכות יו"ט שני

מדברי סופרים לעשות בחוץ לארץ כל יו"ט שני ימים. וראש השנה עושים שני ימים גם בא"י. ומה שאסור ביו"ט ראשון אסור ביו"ט שני, ואין ביניהם הפרש אלא לענין מת, שביו"ט ראשון יתעסקו בקבורתו גוים, וביו"ט שני יתעסקו בו ישראל כמו בחול. שני יו"ט של גליות שתי קדושות הן, ושני יו"ט של ר"ה קדושה אחת הן. המחלל יו"ט שני, מכין אותו מכות מרדות, או מנדין אותו אם אינו מן התלמידים. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות:

א) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תנ"ו ס"ח): בגליות שעושין שני ימים טובים מספק, כל מה שאסור בראשון אסור בשני. ומבואר בפוסקים שלכל דבר הרי הוא כיו"ט ראשון, ואסור לעשות מלאכה אפילו ע"י עכו"ס, והיו מנדין למי שמזלזל בו, ואם הוא צורבא דרבנן לא היו מחמירין לנדותו, אלא היו מלקין אותו. ומבואר במג"א (שם סק"ח) ובשו"ע הרב (שם ס"ג) שכשעשה מלאכה ביו"ט שני אפילו רק מלאכה דרבנן, מנדין אותו, מפני שזה עוקר כל היו"ט, משא"כ ביו"ט ראשון אין מנדין רק כשעשה מלאכה לתורייתא. [ועי' במג"א (סק"ז) בשם המבי"ט שבן ז' שעשה מלאכה בשו"ל אין מנדין אותו, יעו"ש].

ב) **והנה** בגמ' (פסחים נב.) כשמביא הלכה זו בשעשה שהיה בצורבא מרבנן שעשה מלאכה ביו"ט שני, היה המעשה ביו"ט של עצרת. ורמיתי בשו"ת מגדלות מרקחים (סי' נה) שכתב שסברת הצורבא מרבנן היה ע"פ משא"כ הרמב"ם (הל' קידוש החודש פ"ג הי"ב) ובמפרש שם טעם ליו"ט שני של עצרת, שהרי עצרת תלוי ביום החמשים של ספירת העומר, ומז כל הגולה כבר ידעו מתי הוקבע חדש ניסן, וכתב טעמא כדי שלא לזלזל בשאר יו"ט שני של גליות. ולפ"ז י"ל שהמורה ההוא לא חש לחשש הזה, ומעפ"כ החמירו עליו חז"ל, עיי"ש.

ג) **וע"ע** בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קמ"ה) בשעשה שהיה בחולה אחד ביום ב' דשבועות, ולא היה לו בנים, והיה חשש שחשאר אשתו זקוקה ליבם, והיה מקום עיגון שהיבם הוא במקום רחוק מאוד בעיר רומי, והאשה ענייה ואין בהשג ידה להגיע לשם, ולזה המורה להתיר לכתוב גט ולחתום ביו"ט ב'. וכתב החת"ס כמה טעמים להחמיר, ובסוף התשובה כתב שלפי הערה הנ"ל נמצא שיו"ט של שבועות חמיר טפי משאר יו"ט שני, כיון שלא מחמת ספק נתקבל, וכמו ביו"ט של ר"ה שאם באו עדים מחצות ואילך לא נתקבלו, ומ"מ גמרו היום בקדושה, ולא מחמת ספק, ומשו"ה חמיר טפי, וה"נ דכוותיה. וכתב עוד שם שחפשר משום דבעי חיזוק טפי רמז לנו משה רבינו ע"ה בשבועות דוקא, כמו שהביא המג"א (ריש סי' תנ"ד) בשם הרמ"ע מפאנו ז"ל.

ד) **וכתב** המחבר בשו"ע (שם ס"ג) שאין חילוק בין יו"ט ראשון ליו"ט שני אלא לענין מת, וכן לכאול את העין, והיינו בחופן שאינו רק חם בעינו קצת, בחופן שאסור

לעשותו בשבת ויו"ט רשאון, אעפ"כ מותר לעשותו ביו"ט שני. והרמ"א הוסיף שכ"ה בכל שאר חולי שאין בו סכנה, שאע"פ שאסור ביו"ט רשאון לעשות מלאכה, ולא התירו רק על ידי עכו"ס, אעפ"כ ביו"ט שני מותר אפילו ע"י ישראל, חוץ מיו"ט שני של ר"ה, שאני הימים קדושה אחת מריכתא הן.

ה) **ובתב** הרמ"א דהיינו דוקא שבות דרבנן דומיא דמכחל עינא, אבל אב מלאכה אסור לישראל לעשותו אפילו ביו"ט שני. ולפ"ז לכאורה נ"ל דמכחל עינא לא היה בדרך מריחה, שא"כ הלא מבואר בפוסקים שיש בזה חשש דאורייתא, וע"כ גם ביו"ט שני יש ליזהר שלא למרוח משחה על גבי מכה, רק ליתנו ע"ג המכה בלי מריחה. ועי' בשעה"ל (שם סק"ט) שמשתפק אי מותר לישראל לעשות מלאכה לצורך רפואה ע"י שינוי, עיי"ש.

ו) **ובתבו** האחרונים שעכ"פ יש להתיר ביו"ט שני ליקח כל מיני רפואות, אפילו כשאינו חולה בכל גופו. ומכ"ש שיש להתיר ביו"ט שני ליקח כל מיני ווייטאמינע"ן. ועי' בא"כ מהדורת 'דרשו' (סק"ז) שהביא בשם הגרש"ז מויערנאך ז"ל והגרי"ש אלישיב ז"ל, שאין להחליף בעטער"י בא"כשיר שמיעה (העריו"ג-עי"ד) ביו"ט שני, לפי שאין זה נחשב מעשה רפואה.

ז) **אסור** לעשות שום הכנה ביו"ט רשאון ליו"ט שני, חוץ מהכנה שאינה לריכה מעשה, וכמבואר בשו"ע (סוסי' תנ"ה). והנה בהגהות רעק"א (סי' תנ"ה ס"ק) ליין למה שדן בחשובה (גוזי רעק"א סי' כח), אי מותר לבשל בבין השמשות של מוצאי יו"ט, כדי לאכלו בבין השמשות. וכן אי מותר ליקח גחלת להבעיר הטוטי"ן בבין השמשות עיי"ש, והספק הוא כיון שבכל רגע יש ספק אי הוא יום או לילה, ומצינו שאפשר עשה מלאכה ביו"ט לחול, או ביום רשאון לשני. ועי' בס' הלכות המועדים [למוה"ר שלמה זלמן גרוסמן שליט"א] (עמ' פח) שהאריך בזה, והביא שיש שכתבו להקל בחיסור דרבנן, ויש שהחמירו גם בזה, עיי"ש. אכן נראה שבענין הכנה שאין בה מלאכה אין לריכים להחמיר בזה, דהיינו כשרוצה ליהנות ממנו בבין השמשות עצמו, ומכ"ש אם רוצה להשתמש בו תיכף ממש, כגון ליקח ספר או ספסל להשתמש בו. אבל עכ"פ אם כוונתו בהדיא על יום השני יש להחמיר גם בדבר שאינו אלא הכנה, ואפילו לאחר שענה ברכו. וע"ע מש"כ לעיל (סי' ג' אות ס"ה).

ח) **והנה** מבואר בשו"ע (סי' רס"ג, שמ"ג) שבבין השמשות אסור לעשות מלאכה דאורייתא, אבל מותר לעשות מלאכה דרבנן, וכן מלאכה דאורייתא ע"י עכו"ס בחופן שהוא לצורך מצוה, או טרוד ונחפז עלי'. וכתב בשג"א (סי' שמ"ג) להסתפק אי גם בבין השמשות של מוצ"ש מותר לעשות מלאכה דרבנן לצורך, שיש סברא לומר דשאני אפוקי יומא שלא יצא עדיין מחזקת שבת, ולמעשה כתבו האחרונים להחמיר בזה, ועיי"ש בביה"ל.

ט) **ובבין** השמשות שבין יו"ט רשאון ליו"ט שני, נראה פשוט שגם לפי סברת המקילים בבין השמשות של מוצ"ש, כאן ממ"נ אסור לעשות אפילו בדרבנן, שהרי יש לנו ספק אם הוא יום רשאון או יום שני, אבל ודאי שאינו יום חול, והגם שיו"ט שני הוא ספק בעצמו, אכן הלא סוכ"ס אסרו חז"ל לעשות מלאכה דרבנן אפילו ביו"ט, וא"כ ממ"נ אם הוא עדיין יו"ט רשאון אסור לעשות מלאכה אפילו דרבנן בעצמו, או מלאכה דאורייתא ע"י עכו"ס. ואפילו אם נאמר שכבר הוא לילה, הרי הוא יו"ט שני, שגם בזה אסרו חז"ל. ושוב

רחימי בפמ"ג (מ"מ סוסי' תט"ז) שכתב לענין עירוב, וז"ל: וכ' י"ט של גליות בפת מ' לרוח מ' להוה עירוב, וקייס בב' הימים, י"ל גם ביום ב' צריך הוא ועירובו במקום אחד בלי מלאכה, ומצות דרבנן דוקא ביום חול בערב יו"ט לא גזרו, לא כה"ג, וכ"ש שבת ויום טוב דממ"נ, והבן ול"ע עכ"ל, יעו"ש.

בן אר"י ובן חו"ל ביו"ט שני

י) **כתב** המחבר בסו"ע (סי' תצ"ו ס"ג): בני מרן ישראל שבאו לחוצה למרן, מסורים לעשות מלאכה ביו"ט שני כישוב, אפילו דעתו לחזור. וכל זמן שלא הגיע לישוב, אפילו אין דעתו לחזור מותר, לפי שעדיין לא הוקבע להיות כמותן. אבל אם הגיעו לישוב, דהיינו תוך התחום של ישוב, ואין דעתו לחזור, נעשה כמותן ואסור בין במדבר בין בישוב. והנה במג"א (שם סק"ה) כתב בשם שו"ת הרדב"ז (ח"ד אלף קמ"ה) שאפילו הגיע רק לישוב עכו"ס ג"כ כבר צריך לנהוג כבן חו"ל. ובמ"ב (שם סקי"ח, ושעה"ל אות ט"ז) מביא בשם הבגדי ישע להקל בזה דדוקא כשהגיע לישוב ישראל. וכתב בשו"ת באר משה (ח"ז דיני בני מ"י וחו"ל) שדעת המחרונים להחמיר כהמג"א. ועכ"פ אם הוא עדיין בספינה וודאי נוהג יו"ט רק יום אחד, אבל אם באמצע הדרך נמה הספינה בחיזה מדינה בחו"ל, ינהוג כבן חו"ל, ועי' בשו"ת בצל החכמה (ח"מ סי' נ"ו-נ"ז).

יא) **אמנם** בחופן שדעתו לחזור, אין צריך לנהוג יו"ט שני רק כשהגיע לישוב של ישראל. ומצואר בסו"ע (שם) שתוך התחום של חומו העיר נקרא כמו שהוא כבר בחומו העיר. ומסקנת הפוסקים שבדרך כלל יש להחמיר לבני מ"י שלא לעשות שום מלאכה אפילו בצינעא, וגם צריכים ללבוש מלבושי יו"ט. אמנם כתב המג"א (שם סק"ז) שבשעת יו"ט שני בערב שבת מותר לו לבשל בלא עירוב תבשילין. ומחלקו גדולי הורחה אי מותר לבן חו"ל הנמצא בא"י, לבקש ביו"ט שני מבן מ"י לעשות לו מלאכה, ולכתחילה יש להחמיר בזה. וע"ע מש"כ לקמן (סי' ו אות נב).

יב) **כתבו** הפוסקים שבן מ"י בחו"ל צריך להתפלל שמו"ע וכן כל התפילות כמו בן מ"י. וגם צריך להניח תפילין בצינעא [והיינו ביו"ט שני שהוא אסרו חג בא"י]. וגם אם רוצים לעשות מנין של בני מ"י צריך להיות בצינעא. וכן להיפך דהיינו בני חו"ל בא"י צריכים להתפלל כל תפילות של יו"ט. ויש שהורו גם בזה להתפלל רק בצינעא, וכ"כ במ"ב (סי' תצ"ו סקי"ג). ממנס שמעתי ממורי הגר"ח וואזנער ז"ל שהמנהג הוא שבני חו"ל בא"י עושים מנין אפילו בפרהסיא ומתפללים ככל בני חו"ל, וכן מפורש בשו"ת מנחת רוכל (סי' כו) שכן היו נוהגים לפני גדולי עולם.

יג) **במוצאי** יו"ט רשאין צריך בן מ"י לעשות הבדלה ולא קידוש, וכשחל יו"ט ראשון בשבת, צריך גם לברך על הבשמים ועל האש, וישתדל לעשותו בצינעא, וגם יאמר כל הזמירות של מוצ"ש, ונראה דגם יש לו לומר ויהי נועם, הגם שהוא אסור במלאכה ביום ראשון שהוא יו"ט שני, כיון שאין האיסור רק מחומרי מקום שהלך לשם, ושלא יהיה זלזול ביו"ט שני.

יד) **כתב** המג"א (שם סק"ז) בשם שו"ת הרדב"ז (שם) שהעוקר דירתו עם אשתו מא"י לחו"ל, אע"פ שדעתו לחזור דינו כמי שאין דעתו לחזור. וכתבו האחרונים לפרש דברי הרדב"ז דהיינו דשתתא דמילתא כיון שהלך עם אנשי ביתו ליצע וליתן ולהרויח וודאי אם ימצא פרנסתו מרווחת יאחר שם, עי' בפר"ח המובא במ"ב (שם סקי"ג). ולפ"ז משקנת רוב הפוסקים שבזמה"ז בדרך כלל

אפילו הולך עם מנחי ביתו, אם דעתו למזור, דינו כהמקום שינח משם. וכתב עוד במג"א (שם) שכל שאין דעתו למזור, אע"פ שאמתו נשארת במקום הרחמון, הוי כאין דעתו למזור.

טו) **מי** שדר אלי שנה בא"י ואלי שנה בחו"ל, שמעתי ממורי הגר"ש ווזנער ז"ל שינהוג בכל מקום כמו שהוא שם, וכן פסק מורי הרב אב"ד דעברעצין ז"ל, וכ"כ בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ו סי' ע"כ).

טז) **מי** שבא לדור על שנה או חיזה שנים לא"י, ואח"כ יחליט מה לעשות, נחלקו גדולי הוראה אי דינו כבני א"י. ויש שהורו שעכ"פ אם נשאר על שלש שנים וודאי דינו כבני א"י, ושמעתי ממורי הגר"ש ווזנער ז"ל שבדרך כלל יש להורות שינהוג כבני א"י בכל ענייניו, זולת לענין מלאכה ינהוג כבני חו"ל. ואפילו בחופן שיש לו דירה קבועה בחו"ל, ובא"י רק שכר דירה. ואפילו כשנסע בחמלא הזמן לחו"ל על יו"ט, פסק ג"כ שינהוג כבני א"י, חוץ לענין מלאכה, כיון שסוכ"ס דר עכשיו עם משפחתו בקביעות בא"י, ולא הוחלט לחזור לחו"ל. ממנו כמה גדולי פוסקי זמנינו נקטו שבחופן זה בזמן שהוא בחו"ל ינהוג כבני חו"ל, שבזה יש לנו לנרף שיטת השו"ע הרב (סי' תלו ס"י, וע"ע במהדו"ת סי' ו ס"ח) שסובר שבכל חופן יש לנהוג כהמקום שנמצאים שם.

יז) **אמנם** בחופן שדעתו לישאר בא"י אם לא יהיה סיבה שישנו את דעתם, אז אפילו בחופן שאביו וגם חותנו דרים בחו"ל, וודאי דינם כבני א"י לגמרי. ובחופן זה נראה שאפילו כשבאו בחזרה על יו"ט לחו"ל, ועדיין לא היו שם יו"ט בא"י, מעפ"כ נחשבים כבני א"י. ומה שפסקו כמה גדולי הוראה שעכ"פ אין להתחיל לשנות אם חינו שם, נראה שזה חינו רק בחופן שהוא חינו דר שם עדיין, רק החליט בדעתו להיות שם, או אפילו שכבר היה שם על ביקור קצר, אבל בנידון דידן שכבר דר שם בחופן קבוע, נראה פשוט שאין לו לקיים יו"ט שני של גליות, שאל"כ נמצא שמי שדר בא"י ובכל יו"ט בא לחו"ל, לעולם יקיים יו"ט שני, ואין סברא לומר כן. וכן שמעתי מגדולי הוראה. וע"ע מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ו סי' ל"ג אות ג').

יח) **הבחורים** ממו"ל שלומדים בא"י, נחלקו גדולי הפוסקים היאך ינהגו, ושמעתי ממורי הגר"ש ווזנער ז"ל שלמעשה יש להורות שינהגו כבני חו"ל. וכן אם בא לא"י לעשות שידוך, כיון שעדיין לא הוחלט הדבר ליאמר בא"י, ינהוג כבן חו"ל. וכן להיפוך בבן א"י שבא לחו"ל. והיה מעשה בחמור שעשה שידוך בא"י קודם שבועות, והוחלט שידורו בא"י, אכן כיון שעדיין היה בדעתו לחזור לחו"ל עד זמן החתונה שנקבע בכסליו, וגם בדעתו היה להיות בסוכות בחו"ל, אמר מורי הגר"ש ווזנער ז"ל שגם בשבועות ינהוג עדיין כבני חו"ל. ומכ"ש מי שהוא בחו"ל הגם שהחליט לגור בא"י, כל זמן שהוא בחו"ל צריך לנהוג יו"ט שני. וכן להיפוך, מי שהוא בא"י הגם שהחליט לילך לחו"ל, כל זמן שהוא בא"י נוהג כבני א"י.

יט) **מי** שרוצה לעקור דירתו לחו"ל, וכבר היה קודם יו"ט בחו"ל, ושכר דירה ואכל ויצן קצת שם, ואח"כ חזר לא"י לדירתו, ובדעתו להיות שם בי"ט, נראה דכיון שסוכ"ס עכשיו עדיין הוא גר בא"י, ורק הכין הדירה בחו"ל, אבל למעשה לא נעקר עדיין דירתו מא"י, ובפרט שכל המשפחה היו בכל הזמן בא"י, ע"כ אין להם רק יו"ט רחמון. ועי' מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (שם אות ד).

והשי"ת יצילנו משגיאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן העניינים

א) דין יו"ט שני של גליות - בענין החומר שלא לעשות מלאכה אפילו ע"י עכו"ם - בענין שמנדין למי שעשה מלאכה דרבנן ביו"ט שני.

ב) בענין המעשה שהובא בגמ' בצורבא מדרבנן שעשה מלאכה ביו"ט שני של עצרת.

ג) מעשה שהיה אצל החת"ס שהמורה רצה להתיר לכתוב גט ביום ב' דיו"ט, במקום עיגון - סברא שיו"ט שני דשבועות חמיר טפי משאר יו"ט שני.

ד) היתר עשיית מלאכה לחולה שאין בו סכנה ביו"ט ראשון - ע"י עכו"ם - היתר עשיית מלאכה לחולה שאין בו סכנה ביו"ט שני - ע"י ישראל.

ה) בענין היתר לכחול את העין ביו"ט שני.

ו) היתר ליקח רפואות ביו"ט שני - היתר ליקח ווייטאמינע"ן ביו"ט שני - אי מותר להחליף הבעטער"י במכשיר שמיעה.

ז) איסור הכנה מיו"ט ראשון ליו"ט שני - אי מותר לבשל בבין השמשות של מוצאי יו"ט, כדי לאכלו בבין השמשות - אי מותר לעשות הכנה בבין השמשות, על דבר שרוצה בבין השמשות - בענין שבבין השמשות יש ספק בכל רגע אי נעשה לילה.

ח) היתר עשיית מלאכה דרבנן בבין השמשות - היתר עשיית מלאכה דאורייתא ע"י עכו"ם בבין השמשות - אי מותר לעשות מלאכה דרבנן בבין השמשות של מוצ"ש.

ט) אי מותר לעשות מלאכה דרבנן בבין השמשות של מוצאי יו"ט ראשון - אי גם בבין השמשות של יו"ט שני צריך להיות הוא ועירובו במקום אחד.

בן אר"י ובן חו"ל ביו"ט שני

י) הלכות יו"ט שני לבני א"י שבאו לחו"ל - בענין הגיעו לישוב צריכים לנהוג כמותם, אי זהו רק בישוב ישראל, או אפילו בישוב עכו"ם - באופן שהוא עדיין בספינה.

יא) באופן שדעתו לחזור - בענין שבני א"י אסורים לעשות מלאכה בחו"ל אפילו בצינעא - אי צריכים בני א"י שהן בחו"ל לעשות עירוב תבשילין ביו"ט שני שחל בער"ש.

יב) בענין שבני א"י בחו"ל צריכים להתפלל כל התפילות של חול - בענין הנחת תפילין בצינעא לבני א"י בחו"ל - בענין עשיית מנין לבני א"י בחו"ל - בענין עשיית מנין לבני חו"ל בא"י.

יג) במוצאי יו"ט ראשון צריך בן א"י לעשות הבדלה ולא קידוש - כשחל יו"ט ראשון בשבת, צריך גם לברך על הבשמים ועל האש - ישתדל לעשותו בצנעא - נראה דגם יש לו לומר ויהי נועם.

יד) בענין שיטת הרדב"ז שהעוקר דירתו מא"י לחו"ל עם אשתו, אע"פ שדעתו לחזור, דינו כאין דעתו לחזור.

טו) בענין הדר חצי שנה בא"י, וחצי שנה בחו"ל.

טז) בענין מי שבא לא"י לדור שם כמה שנים, ואח"כ יחליט בדעתו מה לעשות - בהנ"ל, באופן שנוסע באמצע הזמן לחו"ל על יו"ט.

יז) בהנ"ל, באופן שבדעתו לישאר בא"י, אם לא יהיה סיבה שישנו דעתם - בענין פסק גדולי הוראה שאין להתחיל לשנות דין יו"ט שני כשאינו במקום ההוא - בענין הדר בא"י, ובכל יו"ט נוסע לחו"ל.

יח) בענין בחורים בני חו"ל הלומדים בא"י - בענין בחור מחו"ל הבא לא"י לעשות שידוך - מעשה רב והוראת הגר"ש וואזנער ז"ל בזה - בענין הדר בחו"ל, והחליט לגור בא"י, וכן הדר בא"י והחליט לגור בחו"ל.

יט) בענין מי שרוצה לעקור דירתו מא"י לחו"ל, והיה כבר בחו"ל קודם יו"ט ושכר דירה וישן שם, ואח"כ חוזר לא"י על יו"ט.

סימן ו
הלכות עירוב תבשילין

א) **מצות** עירוב היא לאחת משבע מצוות דרבנן, ונכלל בזה גם עירוב תבשילין, דהיינו כשחל יו"ט בער"ש צריך לעשות עירוב תבשילין בערב יו"ט. וכשחל יו"ט ביום חמישי ושבת, אין העירוב מועיל רק לבשל ביום שבת לצורך שבת, אבל ביום חמישי אסור לבשל לצורך שבת.

ב) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תקכ"ז ס"ג): עירוב זה עושין אותו בפת ותבשיל. וכתבו האחרונים בשם הירושלמי שיקח פת כביצה, ותבשיל כזית. וכתבו בשם השל"ה שיקח לחם שלם, וגם התבשיל יקח חתיכה משובחה. ולכתחילה יש להדר ליקח תבשיל שנתבשל בערב יו"ט. ועי' במג"א (סק"ב) שיש להדר ליקח מאכל שאין אוכלים בכל יום, כדי שיהא ניכר שנעשה לכבוד שבת.

ג) **עשה** העירוב בתבשיל לבד בלי פת, מהני בדיעבד אפילו לאפות פת. ואם אינו רוצה לאפות, יכול לכתחילה ליקח רק תבשיל. אבל אם עשה רק עם פת לחוד, וודאי אינו רשאי לעשות תבשיל, ונקטו הפוסקים שאפילו לאפות פת לא מהני, ועי' מ"ב (סק"ו). ומאכל שבישלו בתופן אפיה, כגון דגים וכדומה, נראה פשוט דמקרי תבשיל, דלא גרע מצלי שמבואר בשו"ע דהוי כתבשיל.

ד) **לכתחילה** יש ליקח מאכל שרוצה לאכילה לכל הזוכים בעירוב, ועל כן יש לערב עם פת שנאפה בבית ישראל, ותבשיל הרוצה לכל אדם, כגון בילים.

ה) **כתב** המחבר בשו"ע (שם ס"ד): צריך שיהא תבשיל זה דבר שהוא רצוי ללפת בו את הפת, לאפוקי דייסא. וע"כ המוהגים לברך על קממפע"ט בחמצע הסעודה, שאין זה רק לקינוח, לא יעשו עירוב תבשילין מזה. ומש"כ המחבר (ס"ה) שתפוחים מבושלים יכולים לערב, מיירי בילוע שדרך אותו מקום ללפת בהן את הפת (עי' בי"ל).

ו) **צריך** לייחד מאכל ופת לשבת, ולא יקח כל הקדירה המיוחדת ליו"ט ולשבת. ויש סוברים שאפילו בדיעבד לא מהני, ועכ"פ לכתחילה וודאי צריך ליזהר בזה. ויש סוברים יותר מזה שלכתחילה יבשל תבשיל חדש בשביל שבת.

ז) **לכתחלה** יש להחזיק בידו את התבשיל והפת, אמנם מבואר בפוסקים שבשעת הדחק יכול לומר בתבשיל פלוני המונח בביתי יהא שרי וכו', עי' שו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סי' ח), ובשו"ת באר משה (ח"ג סי' י"ה), וע"ע שו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קכ"ג). ויש שרצו להקל יותר מזה שאפילו אינו מייחד מאכל, אלא אומר שאותו התבשיל שיקח כשיצא לביתו יהא עבור עירוב, ג"כ שפיר דמי, כיון דבדרבנן אמרינן יש בבירה. אמנם רוב האחרונים כתבו שאין להקל בזה, עי' שו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' ל"ו), וע"ע בס' פסקי תשובות (אות ה').

ח) **בשנוטל** בידו הפת והתבשיל חייב לברך תחלה קדשנו במצותיו וציונו על מצות עירוב, כמו שמברכים על שאר כל מצות

מכמיס, וכמו שמבואר בשו"ע (שם ס"ג) ובשו"ע הרב (שם ס"ד). ומומר בהדין עירובא יהא שרי לן לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא ולמעבד כל צרכנא מיו"ט לשבת. [ובשחל יו"ט בער"ש ובשבת, יש סוברים שי"ל בהדין עירובא וכו' מיו"ט לשבת, ומיו"ט ליו"ט]. וכתב הרמ"א שמי שאינו יודע לחומרו בלשה"ק, יוכל לחמרו בלשון שמבין.

ט) **וכתבו** הפוסקים שהברכה אינו מעכב בדיעבד, אבל אם לא אמר בהדין עירובא יהא שרי וכו' כתב הרמ"א (שם ס"כ) שגם בדיעבד לא מהני. ומנהג שיטת מהרש"ל והט"ז הוא שבדיעבד מהני גם בלא אמירה, ורוב פוסקים נקטו להלכה דלא מהני, ובשו"ע הרב (ס"ו) כתב שלענין הלכה יש להחמיר, וע"כ בחופן זה צריך להקנות קמחו ותבשילו לאחרים, או יחזור ויניח עירוב תבשילין כהלכתו בחנוכי, והיינו כשנזכר ביו"ט רשאי שאל להיות בחמיצי. אבל בשעת הדחק כגון שלא נזכר עד ערב שבת, ואין שם אחרים שיקנה להם קמחו ותבשילו, יש לסמוך להקל.

י) **ולפי** השיטות הסוברים שהאמירה מעכבת, מבואר ברמ"א (שם) שגם אם אכא לפרט אחת מארבע מלאכות אלו שהן אפיה ובישול והטמנה והדלקת הגר, אותה המלאכה שלא הזכיר בפירוש, אסור לו לעשותה מיו"ט לשבת, לא הוא בעצמו ולא אדם אחר בשבילו, והרי הוא לאותה מלאכה כמי שלא הניח כלל עירוב תבשילין, ועי' בשו"ע הרב (שם). ומנהג לענין הדלקת הגר מבואר בשו"ע (סי"ט) שיש סוברים שאין צריך עירוב. וגם יש סברא שאפילו צריך עירוב גם בשביל הדלקת גרות, הרי הוא נכלל בכלל עיקר הסעודה, עי' מג"א (סקי"ח).

יא) **כתב** המחבר בשו"ע (שם סט"ו): נאכל העירוב או שאבד קודם שבישל לשבת, אינו יכול לבשל אע"פ שמייר ממנו כזית. ומשמע מלשון זה שלכתחילה אין לאכול אפילו חלק מהעירוב, וכ"כ במאמר מרדכי (סקט"ו), עיי"ש. ממנהג כתב המחבר (שם סט"ו) שלאחר שהכין צרכי שבת יכול לאכלו. מכן כתבו הפוסקים שלכתחילה יש להניח הפת ללחם משנה לכל הסעודות, ולצנוע עליו בסעודה שלישית, עי' מג"א (שם סקט"ו). ורמיתי בס' נקודם פנימה (ח"ג) שמאמר הריה"ק מהר"א מבעלזא זצוק"ל שאכילת העירוב תבשילין היא סגולה ליראת שמים.

יב) **וצריך** ליזהר מאד שלא יתקלקל התבשיל עד שבת, שאם נתקלקל הוי כמו שנאבד ולא מהני העירוב, וע"כ יש ליתן התבשיל בפרידזשידע"ר, ויזהר להניחו במקום מיוחד שלא יבואו לאוכלו. ויש לעיין מהו הדין בחופן שנתערב תחיכת העירוב תבשילין עם שאר תחיכות, ויש לו ספק אם אכלו תחיכת העירוב. ולכאורה יש להקל בזה, כיון שהוא ספק דרבנן, וכמבואר בדין דהשמ"ש. ובלאו הכי מבואר בשו"ע (שם ס"ז) שכשנאבד העירוב יכול לסמוך על גדול העיר, ועיי"ש באחרונים מה שכתבו בזה.

יג) **אמנם** כתב המחבר בשו"ע (שם סי"ז): התחיל בעיסתו ונאכל העירוב, גומר אותה עיסה. והוא הדין אם התחיל לבשל, שגומר אותו התבשיל שהתחיל. וכתבו האחרונים שאפילו לא התחיל רק ההכנות, כגון שחתך הלפתות וכיוצא בזה מתיקוני התבשילים, ואח"כ נאבד העירוב, מותר לגמור כל הדישול, עי' בשו"ע הרב (שם סכ"ו).

יד) **מי** שנוסע מביתו בערב יו"ט, ובני ביתו נשארים בבית, יכול להתחילה לערב

עירובי תבשילין בצוקר קודם שנוסע, וכן שמעתי מהרב מג"ד קאסוי ז"ל. ובדיעבד אפילו אם עירב יום או יומים קודם יכולים לסמוך עליו, עי' מ"ב (סקמ"ה). ומנהג אין לעשות כן לכתחילה, רק ילמד את ג"כ שיערבו בערב יו"ט. ועי' בשו"ת נאר משה (ח"ד סי' מג) שאם מתיירא שמא ישכחו לערב, יערב מקודם ע"י תנאי, אבל לא יברך על העירוב.

טו) **אבן** מי שנוסע לעיר אחרת, אינו יכול לסמוך על העירוב שעשה בעירו, רק אם יקח בידו כזית מהתבשיל של העירוב. ויש שכתבו להקל בדיעבד לסמוך על מה שעשה בביתו, ועי' שו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קכ"ג).

טז) **כתב** המחבר בשו"ע (שם סי"ד): אם הניח העירוב על דעת לסמוך עליו כל זמן שיהיה קיים, לכתחלה לא יסמוך עליו ליו"ט אחר. אבל בדיעבד יכול לסמוך עליו, כגון מר"ה לסוכות, או מסוכות לשמיני עצרת. ומנהג היינו דווקא אם נתכוון לכתחלה לזה, אבל אם לא נתכוון מעיקרא צריך לעשות עירוב תבשילין מחדש ולברך עליו. ואם נתכוון מעיקרא גם על יו"ט הבאה, יש להגדיהו שנית בלי ברכה.

יז) **ועב"פ** לכתחלה צריך לעשות העירוב בערב יו"ט. ויש שכתבו שאפילו זו תלויה מי הטעם של עירוב תבשילין הוא כשיטת רבנו כדי שיבורר מנה יפה לשבת, או כשיטת רב אשי, שהטעם הוא כדי שיעשו קל ומומר שלא יבשלו מיו"ט לחול, עי' בשעה"צ (סקס"ו). וע"ע בשו"ת שאגת אריה (סי' ק"ג) שלכאורה לפי הטעם של רבנו יש רמיה שחייבים בשמחה גם בר"ה [תולס למעשה דאם הרמיה, אי"ל שרבנו מסכים ג"כ לטעם של רב אשי, עיי"ש], וכן משמע מלשון המחבר (סי' תקל"ז ס"ק), ועי' במ"ב (שם סק"ק). ומנהג בשו"ע הרב (סי' תקכ"ט ס"ה-ו) מבואר שיו"ט של ר"ה אינו חייב בשמחה אלא בכבוד ועונג, ולעומת זה חוה"מ הגם שאינו חייב בכבוד ועונג, חייב בשמחה.

יח) **כתבו** הפוסקים כיון שהטעם שהותר לבשל לצורך שבת ע"י עירוב הוא מטעם שמן התורה מותר בלא"ה לבשל מטעם הוחיל, ע"כ יש ליזהר לבשל המאכלים בתוספן שיגמור הבישול בעוד היום גדול [ומצוי השאלה בקרא"ק-פא"ט, וכן בתימס של מיס]. אבל העמדת המאכלים על הכירה מותר גם תיכף קודם הדלקת נרות, חוץ מרוטב וכדומה שכבר נלטנן. ומש"כ המ"ב (סק"ג) בשם הפמ"ג שגם בהטמנת המאכלים יש ליזהר, זה מיירי בתופן שמקודם עדיין אינו רחוי לאכול, כמבואר בפמ"ג (פתיחה להל' יו"ט אות יז), ובביה"ל מיקל בכל זה לעת הצורך, שיש לסמוך על הסוברים שמן התורה מותר מטעם מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך, וכפרט ביו"ט שני, עיי"ש.

יט) **בשחל** אחרון של פסח בשבת, יש להסתפק אי מותר לבשל הקניידלע"ך ביום שביעי של פסח שהוא ער"ש, כיון שאינו רחוי לאכול ממנו ביום. ולמעשה שמעתי ממורי הגר"מ נייעלמאן אב"ד סקווירא ז"ל, ומהרב אב"ד קאסוי ז"ל, שיכולים לבשל הקניידלע"ך ביו"ט, מפני שרחוי ליתנם לתינוקות. וכן נהגו אצל רבוה"ק מסקווירא לבשלם בשביעי של פסח, מפני שלא רצו לבשלו מקודם, וגם שוב לא יוכלו להשתמש בכלים האלו עד אחרון של פסח.

כ) **כתב** הרמ"א (סי' תקכ"ז ס"ח) שיכול לערב עירובי תבשילין אפילו בשפך חשיכה. וכתבו האחרונים שאם כבר קיבל עליו יו"ט

בתמירת נרכו שוב אינו יכול לערב. ובביה"ל (שם ד"ה שפסק) נסתפק לפ"ז אם כבר הדליקה האשה הנרות, שאפשר שאינם יכולים עוד לערב בשבילה. ומיהו שעכ"פ לכתחילה יש ליזהר לעשות העירוב קודם שתדליק הנרות. וע"ע מש"כ בשו"ת נאר משה (מ"ג סי' נ"ה). ושמעתי שמטעם זה נהג הגרי"י וויים בעל שו"ת מנחת יצחק ז"ל לעשות עירובי חצירות קודם פלג המנחה.

כא) **המערב** בשביל אחרים, וכן גדול העיר המערב לכל העיר, נריך ליתן העירוב דהיינו הפת והתבשיל למיש אחר שיזכה לכל מי שנריך לזכות בו, ואינו יכול לזכות בעצמו להם, לפי שאינו יונע מרשותו עי"ז. ולכתחילה אין לזכות ע"י בנו ובתו הקטנים שפילו אינם סמוכים על שלחנו. וגם לכתחילה לא יזכה ע"י בנו ובתו הגדולים בחופן שהם סמוכים על שולחנו, אבל בשעת הדחק יכול לסמוך על הסוברים שיכולים לזכות גם ע"י בנו גדול שפילו הם סמוכים על שלחנו. ולכו"ע יכולים לזכות ע"י בנו הנשוי, שפילו כשהוא סמוך על שלחנו. ומכ"ש שיש אחר שהוא סמוך על שולחנו, כמבואר בשו"ע (סי' שס"ו ס"ב).

כב) **כשזוכים** יש להגביהו טפח, ושפילו להסוברים (חו"מ סי' קנ"ח ס"ב) שהגבהה נריך ג' טפחים, כאן שהוא מדרבנן סגי בטפח. והיינו טפח מהמקום שהוא מונח. ושפילו כשידיו מונחים בחוין למעלה מן הקרקע הרבה, שם חלק מהעירוב בולט חוץ מידיו, נריך להגביהו טפח, כמ"ש בביה"ל (ס"ט).

כג) **נחלקו** האחרונים אי יש לעשות הזיכוי קודם הברכה, או לאחר הברכה, עי' בביה"ל (סי' שפו סט"ו), וע"ע מה שכתבנו בשו"ת חיי הלוי (מ"ג סי' לה אות ו). ולמעשה נוהגים לברך אחר הזיכוי, דהיינו לאחר שזכה הזוכה, חוזר המזכה ונוטל העירוב בידו ומברך, ואומר בהדין עירובא יהא שרי לנא לאפויי וכו'.

כד) **כתב** האיד"מ בשו"ת טוב עין (סי' י"א אות ג, הובא בס' זכרון משה) בשם מהר"א הלוי, שאי שרגיל לערב לאחרים אין נריך לזכות לאחרים. וכתב האיד"מ שיש לסמוך ע"ז בדיעבד, יעו"ש.

כה) **וכתב** בשו"ע הרב (סי"ח) שאין נריך לזכות את העירוב אלא לאחרים, דהיינו לכל אנשי העיר שאינם אוכלים מעיסתו ומתבשילו, אבל בני ביתו האוכלים מעיסתו ומתבשילו אין נריך לזכות להם, והן מותרים לעשות כל מלאכת אוכל נפש מיו"ט לשבת ע"י עירובו של בעה"ב, לפי שהן טפלים לבעה"ב ונגררים אחריו, כיון שהם אוכלים מאכליו, עיי"ש.

כו) **אבן** מבנך הסמוך על שלחן הוריו, ומדליק נרות בביתו, יש שפק אי נריך לערב עירובי חצירות. וכדי לצאת מספק, יראה לבשל עכ"פ דבר אחד מיו"ט לשבת, כגון שיעמיד מיחם עם מים. ובמופן שאי אפשר לבשל כלום [כגון בשפת, כשלא הכשיר המטבח], יש לו לערב בלי ברכה. או יזכה בפת ותבשיל של הוריו או של אחד המערב עירובי חצירות. או יבקש בפירוש מגדול העיר לערב גם בשבילו.

כז) **ובאופן** שאינו סמוך על שלחן אחרים, שנריך לערב לעצמו, יש להסתפק אי מותר ליקח הפת והתבשיל של חבירו שכבר עירב עליו, ולערב בזה. ושוב ראיתי שבביה"ל (ס"ז ד"ה ומלוה) כתב להסתפק בזה לענין גדול העיר, עיי"ש.

כח) **מי** שרוצה להתארח אצל חבירו, וע"כ לא עשה עירוב תבשילין, ומ"כ נמלך לבשל בעצמו בביתו, יש ספק אי יכול לסמוך על גדול העיר, ולמעשה כתבו הפוסקים להקל, ועכ"פ אם נמלך מחמת חושך, ועי' מש"כ בזה בס' עירוב תבשילין המלוך (סי' י"ח סי"ז וסכ"ב).

כט) **נחלקו** הפוסקים אי שרי גם לעשות שאר הכנות מיו"ט לשבת ע"י עירוב תבשילין, עי' בשו"ע (סי' תקכ"ח ס"ג), והמג"א (שם סק"ג) כתב להחמיר, ובמחה"ש (סי' שב סק"ו) הביא בשם המהרש"ל להתיר, עיי"ש. וכן מבואר בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת סי' כה) שבחופן שמותר להדיח גופו בחמין, מותר להחם החמין ע"י עירוב תבשילין, עיי"ש. ועי' בדעת תורה (סי' תקיח ס"ב, תקכז ס"כ, תקכח ס"ב) שכתב לחלק דדוקא דבר שאין בו מלאכה מותר, עיי"ש. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' סא) כתב להקל במקום הצורך, עיי"ש. וע"ע בשו"ת שאר משה (ח"ד סי' מה).

ל) **והנה** רבוה"ק מסקווירא נהגו להדליק נר יארצייט מיו"ט לשבת, דהיינו בשביל יארצייט שחל בשבת. ממנ"ה נראה כיון שכל היתר להדליק נר יארצייט הוא מפני שמאחר שמדליקס בשמ"ד מקרי לצורך, כמ"ש (ישעי' כד טו) 'באורים כבדו ה'', ק"כ גם בשעת הדלקה דהיינו ביו"ט, הוי כבוד להשבת"ד. [ובענין טבילה מיו"ט לשבת, עי' לעיל בהל' יו"ט סי' ג' אות לו].

לא) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תקכ"ז סכ"ב): שכח לעשות עירוב תבשילין, אם יו"ט הראשון הוא ביום חמישי יכול לערב ע"י תנאי [אות מיו"ט של ר"ה]. וכתב בשו"ת שאר משה (ח"ד סי' מו) שאפילו אם יכול לסמוך על גדול העיר, מוטב שיעשה העירוב בעצמו. ודעת המג"א שיבדק עליו, אבל הסכמת המחרונים שלא יבדק, עי' מ"ב (סקע"ד), וכ"כ בדעת תורה, וע"ע בשו"ת שאר משה (שם סי' מז).

לב) **כתב** בשו"ת חיים שאל [להחיד"א] (ח"א סי' עד סנ"ד), בן ארץ ישראל שהיה בחו"ל והיה יו"ט ביום חמישי ושאני, שהבן י"י אין לריך לעשות עירוב תבשילין לעצמו, אעפ"כ יכול לעשות עירוב תבשילין לחבירו הבן חו"ל, כיון שבוטל מפתו ותבשילו של הבן חו"ל, ואינו מערב רק בתורת שליחות להוליא את בעה"ב. אך כעת לא ברירא לי אי מני לברך על העירוב, ע"כ.

לג) **כתב** המחבר בשו"ע (שם ס"ז): מצוה על כל אדם לערב, ומצוה על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו, כדי שיסמוך עליו מי שאבד או נאנס, או שהיה עירוב ואבד [וכתב הרמ"א דה"ה עם הארץ שאינו יודע לערב]. אבל מי שאפשר לערב ולא ערב, אלא שרוצה לסמוך על עירובו של גדול העיר, נקרא פושע ואינו יוצא בו. ממנ"ה כתבו האחרונים שאם אמר בפירוש לגדול העיר שיזכה הפת גם בשבילו, אז הוי כמו שעירב בעצמו, שאלוחו של אדם כמותו, עי' שו"ע הרב (סי"ד).

לד) **ואם** לא אמר כלום להגדול, ואבא ולא עשה העירוב, מבואר בגמ' שרק בפעם הראשון יכול לסמוך על גדול העיר, אבל בפעם השני לא. אבל יש מפרשים שזהו דוקא אם השני פעמים היו רלופים זה אחר זה, אבל אם לא היו זא"ז יכול לסמוך על גדול העיר. ואם היה אונס, ג"כ יכול לסמוך על גדול העיר. ויש שכתבו להקל יותר מזה, עי' בשערי תשובה (סק"ו) בשם שו"ת כנסת יחזקאל. וע"ע בערוך השולחן (סי"ח) ומובא בפסקי תשובות (אות ח). וכתב בביה"ל שאפילו אם הגדול בבר

עירב לעצמו יכול לערב בשביל האחרים, אלא שמסופק שם אם יכול לנרך, כיון שאינו יודע אם האחרים יטרחו לזה, ובשו"ע הרב (קונ"א סק"ג) נוטה שיכול לנרך, יעו"ש.

לה) **שבח** לעשות עירוב תבשילין, והוא בשופן אלא יגא עם העירוב של גדול העיר, יש עצה להקנות כל המאכלים לחבירו, והוא יבשל בשבילו, וכמבואר בשו"ע (שם ס"כ), ועיי"ש פרטי ההלכות בזה.

לו) **אם** נזדמן לעשות שני עירובין, כגון עירובי תבשילין ועירובי חצירות, יש סוברים שיברך בלשון רבים על מצות עירובין, ויש סוברים שלא יאמר מנוסח הברכה, ויש סוברים שיברך על כל אחד בפנ"ע, וכן נהגו רבותי"ק מסקווירא, שעושים אותם בשני זמנים נפרדים בהפסק זמן, ומברכים ג' ברכות.

והשי"ת יצילנו משגיאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) מצות עירוב תבשילין - כשחל יו"ט ביום ה' ויום ו', אי מותר לבשל ביום ה' לצורך שבת.

ב) אופן עשיית העירוב - שיעור הפת והתבשיל - הידור ליקח מאכל שאין אוכלים בכל יום.

ג) עשה העירוב ע"י תבשיל בלא פת, אי מועיל בדיעבד - באופן שאינו רוצה לאפות, אי יכול ליקח תבשיל לחוד - עשה העירוב ע"י פת בלא תבשיל, אי מועיל בדיעבד - מאכל שבישלו באופן אפיה, אי מקרי תבשיל.

ד) זהירות ליקח פת ותבשיל הראוי לכל הזוכים בעירוב.

ה) אי מותר לערב בדייסא - אי מותר לערב בפירות מבושלים (קאמפא"ט).

ו) זהירות לייחד פת ותבשיל לעירוב, ולא יקח כל הקדירה המיוחדת ליו"ט ושבת.

ז) אי צריך להחזיק הפת והתבשיל בידו בשעת עשיית העירוב - בענין אי יכולים לסמוך בזה על דין ברירה, ולומר אותו תבשיל שאקח בידי כשאבוא לביתי יהא במקום עירוב.

ח) דין ברכת העירוב - אמירת בהדין עירובא - אי יכול לאומרו בכל לשון.

ט) אי הברכה ואמירת בהדין עירובא מעכבים בדיעבד.

י) בהנ"ל, אי הדברים שחושבים אצל בהדין עירובא, לבשולי ולאפויי וכו', מעכב כל אחת מהן בדיעבד - סברא שלענין הדלקת הנר אין צריך עירוב.

יא) דין נאכל או נאבד העירוב - אימתי מותר לאכול העירוב - בענין המנהג להניח הפת ללחם משנה של סעודות שבת, ולבצוע עליו בשל"ס - אכילת העירוב מסוגלת ליראת שמים.

יב) זהירות שלא יתקלקל ויאכל התבשיל עד שבת - נתערב חתיכת העירוב בשאר חתיכות, ומסתפק אם אכלו חתיכת העירוב, אי יש להקל.

יג) דין התחיל בעיסה או בתבשיל, ונאכל העירוב, גומר העיסה והתבשיל - באופן שהתחיל רק ההכנות לבשל, כגון שחתך הלפתות וכיו"ב, ונאבד העירוב, אי מותר לבשל.

יד) הנוסע מביתו בערב יו"ט, אי יכול לעשות עירוב תבשילין בבוקר - באיזה אופן יכול לעשות עירוב תבשילין יום או יומיים לפני יו"ט.

טו) הנוסע לעיר אחרת על יו"ט, אי יכול לסמוך על העירוב שעשה בביתו.

יז) אי יכול לסמוך על העירוב מיו"ט ליו"ט, כגון מר"ה לסוכות.

יז) בענין שלכתחילה צריך לעשות העירוב בערב יו"ט - אי זה תלוי בב' טעמים של עירוב תבשילין - בענין אי יו"ט של ר"ה חייב בשמחה.

יח) זהירות שיגמר בישול התבשילין בעוד היום גדול - אי צריך ליזהר בזה גם בהעמדת המאכלים על הכירה.

יט) כשחל אחרון של פסח ביום שב"ק, אי מותר לבשל הקניידלע"ך ביום שביעי של פסח שהוא ער"ש.

כ) אי מותר לעשות עירוב תבשילין בבין השמשות - אי יכול לעשות עירוב תבשילין כשכבר קיבל יו"ט באמירת ברכו - באופן שהאשה כבר הדליקה נרות, אי יכולים לערב בשבילה - מעשה רב במנהג המנחת יצחק ז"ל לערב קודם פלג המנחה.

כא) אופן עשיית העירוב בשביל אחרים - אי יכול לזכות ע"י בנו ובתו הקטנים - אי יכול לזכות ע"י בנו ובתו הגדולים הסמוכים על שלחנו - אי יכול לזכות ע"י בנו הנשוי שסמוך על שלחנו - אי יכול לזכות ע"י איש אחר הסמוך על שלחנו.

כב) אופן הזכיה בהגבהת טפח.

כג) אי יש לעשות הזיכוי קודם הברכה, או לאחריה.

כד) בענין מי שרגיל לערב בשביל אחרים.

כה) דין בני ביתו של אדם שנגררים אחריו, ואין צריך לזכות בשבילם.

כו) אברך הסמוך על שלחן הוריו, ומדליק נרות בביתו, אי צריך לעשות עירוב תבשילין.

כז) אי מותר ליקח תבשיל של חבירו שכבר עירב עליו, ולערב בו.

כח) מי שהיה בדעתו לאכול אצל אביו, ולא עשה עירוב תבשילין, ואח"כ נמלך לבשל בביתו, אי יכול לסמוך על גדול העיר.

כט) אי מותר לעשות גם שאר הכנות מיו"ט לשבת על סמך עירוב תבשילין - אי מותר להחם חמין להדיח גופו על סמך עירוב תבשילין.

ל) אי מותר להדליק נר-יארצייט מיו"ט לשבת.

לא) בענין שכח לערב קודם יו"ט, שיכול לערב ע"י תנאי ביום א' דיו"ט.

לב) בענין בן א"י שהוא בחו"ל ביו"ט שחל ביום ה' ויום ו', אי יכול לערב בשביל חבירו הבן חו"ל.

לג) בענין מצוה על כל אחד לערב לעצמו, ומצוה על גדול העיר לערב לכל בני עירו.

לד) דין שכח לערב, אימתי מועיל לסמוך על גדול העיר - באופן שגדול העיר כבר עירב, אי יכול עוד לערב בשביל אחרים, ואי יכול לברך.

לה) עצה למי ששכח לעשות עירוב תבשילין.

לו) נוסח הברכה באופן שנזדמן לעשות ב' עירובין, כגון עירובי תבשילין ועירובי חצירות - מנהג רבוה"ק מסקווירא בזה.

סימן ז
הלכות חול המועד

א) **נחלקו** הפוסקים אי מלאכת חול המועד אסורה מן התורה, או מדרבנן. ומה הוא מדלורייתא כתבו הפוסקים שאסרה התורה לחכמים לומר איזה מלאכות מותרות, והם לצורך חולה נפש, או לצורך המועד, או לצורך מצוה, או לצורך רבים, או דבר האבד. ויש שכתבו הנפק"מ למעשה לענין אי מותר ליהנות מן המלאכה בדיעבד, ולכתחילה יש להחמיר בזה. וכן אם עשה מלאכה לחבירו בחופן האסור, אין ליקח מעות ע"ז, ומכ"ש בחופן שכוון מלאכתו לעשותו במועד, עי' בשו"ע (סי' תקל"ח ס"ו). ויש מקילים בשוגג, ממנ כתבו כמה אחרונים שבחופן שעשה המלאכה ע"י נכרי בחוה"מ אין לאסרו בדיעבד, עי' דעת תורה (שם), ובכה"ח (שם אות כ"ג).

ב) **עוד** יש דיון בפוסקים, אי מלאכת חוה"מ הוא כמו מלאכת שבת, שכל דבר שנאסר מלאכה לענין שבת נאסר מלאכה גם בחוה"מ, כגון להדליק נר שלא לצורך וכדומה, או אינו כן, שלא נאסר בחוה"מ אלא מלאכה שיש בה טירחא, ויש שכתבו שכוון להחמיר בזה. אבל אם אינו מכוון למלאכה, אפילו הוי פסיק רישא, אין צריך להחמיר.

ג) **ובעין** זה דנו האחרונים בחופים שאסרו חז"ל בחוה"מ לעשות מעשה אומן, והתירו מעשה הדיוט, אי מעשה אומן נאסר לפי הפעולה, או לפי התולאה, וכגון כשכותב עם מחשב (קאמפיוטע"ר), שהגם שעשה הכתיבה יכול ליקרא מעשה הדיוט, אבל התולאה היא מלאכה חשובה כמו מעשה אומן, ולמעשה לכתחילה יש להחמיר בכל זה לפי הענין.

ד) **בענין** מלאכות האסורות מדרבנן, יש דברים שאסרו חז"ל, כגון לתירה לנכרי ופרמקטיא וכל משא ומתן ומקח וממכר. וכמה דברים אסרו חז"ל בחוה"מ משום טירחא, כגון להסיע חפציו ממקום למקום, אם אינו לצורך המועד, או אפילו אם הוא לצורך המועד, אם כוון מלאכתו לעשותו במועד, וכמבואר בשו"ע (סי' תקל"ה).

ה) **ויש** דברים שלא אסרו חז"ל בחוה"מ, כגון מוקצה (ע' דרכי משה סי' תקמ"ד). ורמיתי בשו"ת חמרי סופר מהרב חצ"ד ערלוי ז"ל, שחציו בעל שו"ת יד סופר ז"ל לא נגע במעות בחוה"מ, וכשהיה זקוק ליתן לדקה וכדומה צוה לבניו או לבנותיו ליתן הכסף.

ו) **ובן** לא אסרו חז"ל טבילת כלים, והפרשת חלה ותרומות ומעשרות, ורוב הפוסקים נקטו שלא אסרו תחומין בחוה"מ כשאינו כרוך במלאכה. ומנם במנחת חינוך (מצוה שכ"ג אות ד') כתב שלשיטת הסוברים שמלאכת חוה"מ היא מדלורייתא, לפ"ז גם בחוה"מ אסור לילך חוץ לי"ב מיל, והיינו בחופן שאינו לצורך המועד.

ז) **ובן** לא אסרו ענין של 'ממצוא חפצך', דהיינו לדבר מעניני משא ומתן כשאינו קשור במלאכה. ואולי גם לדבר על הטעלעפא"ן מעניני מסחר יש להתיר, וכן

שמעתי ממורי הגרי״י ניימאן מצ״ד בעלזא מאנטריגל ז״ל. אבל לנסוע בקע״ר לצורך מסחר, אין להתיר רק אם יש בזה גם עונג, כגון שלוקח הילדים עמו וכדומה.

ח) **מעשה** שהיה בחד שרגא לילך בחוה״מ לרחוץ וללמוד התיך שמחדדים יהלומים (דיאמאנט״ן), ופסק מורי הגר״מ נייבלאם מצ״ד סקווירא ז״ל להתיר, מפני שאין בו רק איסור של ממנוע חפלין, וכן פסק הגר״מ ניק ז״ל. ממנס הרב מצ״ד קאסוי ז״ל אמר שהגם שמעיקר הלכה אין לאוסרו, מכן י״ל שאין לעשות כן, מפני שמסיח דעת משמחת יו״ט.

ט) **אפילו** להסוברים שמלאכת חוה״מ אסורה מדאורייתא, כתבו הראשונים שמסרה התורה לחכמים, באיזה אופן אסור, ובאיזה אופן מותר. ולמעשה התירו חז״ל בחמשה אופנים, היתר הראשון, הוא דבר האבד, דהיינו שיצוה לידי הפסד גדול, וכמבואר בשו״ע (סי׳ תקל״ו). וכן בדבר שיש חשש סכנה (עי׳ סי׳ תק״מ). ומבואר בפוסקים שבאופן שיש מניעת ריוח גדול נקרא ג״כ דבר האבד, ממנס אין לעשות מעשה בלי שאלת חכם.

י) **ודבר** האבד לא התירו חז״ל רק כשלא כוון מלאכתו לעשותו במועד, כמבואר בשו״ע (סי׳ תקל״ח ס״ו). וכתב המהרש״ס שהגם שבדרך כלל ממרינן מומר מומר הוי כשוגג או מוגס, אבל לגבי מכוון מלאכתו במועד חמיר טפי.

יא) **ובאופן** שיש טירחא גדולה, לא התירו חז״ל אפילו בדבר האבד, אלא בהפסד גדול מאד, כמבואר בשו״ע (סי׳ תקל״ז ס״ב). ובענין פרקמטיא, אם ע״י שלא ימכור לו במועד יאבד הקונה הזה, נקטו האחרונים דמקרי דבר האבד. ואם יש ספק אי הוי דבר האבד, נחלקו האחרונים, ויש שכתבו שאלוי אי מלאכת מוה״מ הוא מדאורייתא. ולמעשה אם החשש הוא הפסד המצוי יש להתיר, וכמה אחרונים כתבו שבאופן זה יש לעשותו ע״י עכו״ס, עי׳ מ״ב (ריש סי׳ תקל״ו).

יב) **היתר** השני והשלישי, הוא צרכי המועד, ויש בזה ג׳ מדריגות. צרכי אוכל נפש לצורך המועד, זה מותר אפילו ע״י מעשה אומן, ואפילו כוון מלאכתו במועד. אבל אסור לבשל וכדומה להניחו לאחר המועד, אוך בשופן שאיך ההיתר של דבר האבד. וגם מותר להוסיף בקדירה שישאר מהמאכל על לאחר יו״ט.

יג) **ומי** שיש לו שמחה תיכף אחר יו״ט, בדרך כלל אין להתיר לאפות ולבשל בחוה״מ, הגם שהוא לצורך מצוה, כיון שאינו לצורך יו״ט, אלא בכמה אופנים הוא בגדר דבר האבד, ועכ״פ אין לעשות מעשה בלי שאלת חכם.

יד) **ושאר** צרכי המועד לא התירו חז״ל לעשותו רק מעשה הדיוט, דהיינו דבר שאינו צריך אומן, ואינו צריך תשומת לב מיוחדת לעשותה, ואינו צריך להיות מומחה לאותו מלאכה. אלא היינו דוקא לצורך המועד, אבל לתקן בחוה״מ אפילו כלי שלא לצורך יו״ט, אסור אפילו מעשה הדיוט.

טו) **מה** שנהגו בחלרות הלדיקים לבנות מדריגות (פארענטשע״ס) בחוה״מ לצורך חג שמחת תורה, יש לומר כיון שהוא צרכי רבים, ומי אפשר לעשותו קודם יו״ט, מפני שצריכים המקום ליו״ט ראשון להתפלל, וגם הוא לצורך מצוה, וגם יש לומר דמקרי צרכי הגוף, שבלא הפרענטשע״ס לא יהיה מקום לרוב הקהל, ויהיה מזה נזק הגוף, וע״כ באופן

שמ"ח לעשותו במעשה הדיוט, מותר לעשותו גם במעשה אומן.

טז) **ומבואר** בשו"ע (סי' תקמ"ח ס"ד) שאסור לתקן מלבושיו ומנעליו הקרועים, ומכ"ש לעשות בגד חדש (שם ס"ה). ממנ"ס מבואר שם, שמי שצריך לו בגד מותר לעשותו מעשה הדיוט, דהיינו שיעשה תפירות רחבות, והתפירה יהיה אחת למעלה, ואחת למטה.

יז) **באופן** שצריך לתפור כפתור, יש לעשותו ג"כ ע"י שינוי, דהיינו באותם שיש להם מרפעה נקבים, לא יתפור רק שני נקבים. ובאותן שאין להם נקבים, שמעתי ממורי הגר"ש וואזנער ז"ל שיתפרם ברפוי. ומבואר בשו"ע (שם) שמי שאינו בקי כלל במעשה התפירה אין צריך לשנות, יעו"ש.

יח) **ענין** עשיית קייסעלע"ך, יש שכתבו דמקרי מעשה אומן, ונראה שתלוי לפי המציאות. ומבואר בשו"ע (סי' תקמ"ח ס"ה) שגם מלאכת אומן אם הוא לצורך המועד התירו חז"ל לעשותו בשינוי, דהיינו שיכיר על העשיה שלא נעשה כרגיל.

יט) **אפילו** לצורך מצוה, כגון מעקה, אסור לעשותו רק מעשה הדיוט, אבל באופן שיש חשש סכנה, וכמבואר בשו"ע (סי' תק"מ ס"ג). ממנ"ס לצורך מבואר בשו"ע (סי' תרל"ז ס"ב): מי שלא עשה סוכה אין בשוגג אין במזיד, עושה סוכה בחולו של מועד, שנאמר (דברים טז יג) 'חג הסכות תעשה לך שבעת ימים', וכוונת הכתוב כל שבעת הימים תעשה סוכה, אם לא עשית ביום ראשון, תעשה ביום שני, ואפילו בסוף יום השביעי, עי' בשו"ע הרב (שם ס"ב). וכתבו כמה מחרונים שמותר לעשות הסוכה אפילו באופן מעשה אומן, ועכ"פ באופן שמי שפשר לעשותו מעשה הדיוט.

כ) **אמנם** לעשות שלש"ק בחוה"מ, אם יכול לישב בסוכה בלי זה, אסור לעשות מעשה אומן. אבל באופן שבלא השלש"ק לא יוכל לקיים מצות סוכה, ואי אפשר לו לעשותו רק בדרך מעשה אומן, יש להתיר. וגם באופן שיש חשש דבר האבד לחפציס של הסוכה, יש להתיר לעשות מעשה אומן, ועכ"פ אם יכולים צריך לעשותו מעשה הדיוט.

כא) **מי** שנוסע ממקומו, ורוצה לשמור הסוכה בחוה"מ, הנה אם הוא שלש לצורך כתבו הפוסקים שלא לשמור דהוי כבזיון להמצוה. ואם הוא בשמע הדרך, ובנה סוכה על מנת לסותרו מותר, כמבואר בשג"א (ריש סי' תרל"ח) דמהני תנאי. אכן פשוט שצריך דוקא מעשה הדיוט, אבל אם הוא דבר האבד מותר אפילו מעשה אומן.

כב) **מכשירי** אוכל נפש הרי הוא כמו אוכל נפש שמותר לעשותם לצורך המועד אפילו במעשה אומן, כמבואר בשו"ע (סי' תק"מ ס"ז) לענין הריחים, וכן לענין השחזת הסכין (עי"ש בשע"ת ס"ח) [וכן מותר לתקן הפרידשידע"ר ופריזע"ר]. ממנ"ס עי"ש בשחרונים שבזה שמור לענין כוון מלאכתו במועד, שלא הותר לעשות מכשירין אלא באופן שלא כוון לזה.

כג) **צרכי** הגוף כגון רחיצה, הרי הם כמו אוכל נפש, שמותר אפילו במלאכת אומן, ואפילו כוון מלאכתו במועד, וכמבואר בשו"ע (סי' תקל"ח ס"ח). ממנ"ס בשעה"ל (סי' תקמ"ד סק"ו) כתב בכוונת הרשב"ם שלתקן בגין המרחץ ליחיד אסור, שאין בזה צורך כ"כ, ממנ"ס יש שכתבו להקל

זה בזמה"ז דמקרי צורך גדול, עי' פסקי תשובות (סי' תקמ"ד אות ג').

כד) **כל** צרכי רפואה מותר לעשות בחוה"מ, אפילו רק למיחוש בעלמא, כמבואר בשו"ע (סי' תקל"ג ס"ג).

כה) **היתר** הרביעי, הוא פועל שאין לו מה יאכל, כמבואר בשו"ע (סי' תקמ"ג), דהיינו שיש היתר ליקח פועל אפילו כשאין לו צורך כ"כ במלאכה, אם עי"ז יהיה להפועל כדי לספק לו ולב"ב צרכי החג. ונחלקו האחרונים בשיעור צרכי החג שהתירו חז"ל, ולמעשה תלוי לפי הענין. ואם יש עוד לד להתיר, כגון בספק דבר האבד וכדומה, יש להקל יותר ע"פ שאלת חכם.

כו) **כל** מה שאסור לעצמו, אסור לעשותו אפילו ע"י עכו"ס, ואפילו לקנות אפץ וכדומה שלא לצורך המועד ע"י עכו"ס אסור. אכן כתבו האחרונים בכמה מופנים שיש ספק אי מותר לעשות המלאכה, כגון ספק דבר האבד וכדומה, שיש להתיר לעשותו ע"י עכו"ס לפי הענין.

כז) **היתר** האמיצי, הוא צרכי רבים שהתירו חז"ל לעשותם במועד, וכמבואר בשו"ע (סי' תקמ"ד). אמנם יש מילוק שאם הוא לצורך המועד מותר לעשות אפילו מעשה אומן, ואפילו כוון לעשותו במועד. ואם הוא שלא לצורך המועד, לא התירו לעשותו רק מעשה הדיוט.

כח) **ובתב** הרמ"ע (שם ס"ק) שצרכי רבים היינו דוקא כשהוא לצורך גוף האדם, כגון מש"כ המחבר (שם) לתקן הדרכים ולהסיר מהם המכשולות, ולתקן המקוואות, אבל שאר צרכי רבים כגון בנין בית הכנסת, אסור לעשות במועד, עיי"ש. וכתבו האחרונים להתיר במקום שהוא דבר האבד, וכתב המ"ב (שם סק"ו) שאם המאחר מרדכי שהכל לפי המקום והזמן, ומין לדיין אלא מה שעיניו רואות יעו"ש. וע"ע לעיל (אות טו).

כט) **וראיתי** מעשה רב בק"ק סקווירא שרצו לתקן הבנין החדש לחינוך הבנות בחוה"מ, והיה צורך גדול, ולא רצה מורי הגר"מ נייעלאם אב"ד סקווירא ז"ל להתירו אפילו ע"י קבלנות (כמ"ש סי' תקמ"ג ס"ב), והוסיף לומר שאינו רוצה לגבב קולות, בפרט במעשה פרהסיא כזו, כדי שלא ילמד מזה תקלות ח"ו, לפי שהעולם מקילים בהלכות חוה"מ, ויאמרו שכיון שהתירו זה ק"כ מותרים אנו לבנות.

ל) **ובן** ראיתי מעשה רב אצל מורי הרב אב"ד דעברעצין ז"ל, שהיה אברך שלא היה לו דירה, והיה בהמצע תיקון דירתו, והיה דר אצל חמיו, ואמר שהוא לו לצורך גדול שיבנו בחוה"מ, ולא רצה להתיר, ואמר שבבנין שהוא מפורסם צריך להתמיר מאד, ואפילו אם בונים רק מבפנים, ואפילו יהא נגמר קודם יו"ט אחרון לא רצה להתיר.

לא) **בתב** המחבר (סי' תקל"ט ס"ק) כל שאורה אסורה אפילו כל שהוא אין לקנות אין למכור, ואפילו אם הלוה מעות על מנת שיתנו לו אחר כך יין או אסורה אחרת בפרעון חובו כדי להשתכר, אינו יכול לילך ולתובעם, אלא אם כן אינם מצויים אחר המועד, דהוה ליה דבר האבד אם לא ילך בחול המועד למקומם ויתבעם.

לב) **ובתב** הרמ"ע (שם) דאם נזדמן לו ריוח מרובה במועד יכול למכור בלנעה, ויוציא לשמחת יום טוב יותר ממה שהיה דעתו להוציא.

לג) **מי** שצריך לקנות חיזה דבר לצורך יו"ט, לא יקנה יותר ממה שצריך, אם אינו בהכילה אחת, רק אם הוא בבחינת דבר האבד, כגון שע"ז יקנה בזול יותר מהרגיל (ע' לעיל סוס ט'), או שהוא עכשיו במקום שלא יזדמן לו להיות שם למחר יו"ט, ובכל חופן יעשה שאלת חכם.

לד) **יש** דברים שהגם שהם נרכי הגוף מסרוהו חז"ל, והם גילוח וכיוצא, כדי שלא יבנם לרגל כשהוא מגוול. ממנם יש חופנים שהתירו חז"ל, כגון מי שיצא מבית האסורים, וכן בגדי קטנים, וכמבואר בשו"ע (סי' תקל"ד ס"ק). וכתב שם הרמ"א, שהגם שכתבו הפוסקים שאפילו מי שמותר לבבם לא יבבם רק חלוק אחד, אעפ"כ בגדי הקטנים ביותר, דהיינו חותן שמלפפים בהם ומשתינים ומוציאין רעי בהם מותר לבבם ד' וה' בפעם אחת, כי צריך להרבה מהם כל רגע. וכתבו האחרונים להקל גם בשאר בגדי קטנים לפי הצורך, אבל אסור להוסיף עוד בגדים של גדולים, הגם שמכבסים בפעם אחת.

לה) **יש** שרצו להקל גם בבגדי זיעה של גדולים, בחופן שדרכו להחליף בכל יום, ואין בהם כדי הצורך. ממנם אין להקל בזה רק בדוחק גדול, שהרי לשיטת כמה ראשונים לא התירו אפילו במי שאין לו אלא חלוק אחד, רק בחופן שחיזורו מוכיח עליו, ע' בבית יוסף (שם). אבל יש סברא לומר שבגדים התחתונים נקראים בגדי פשתן לענין זה, שכתב בע"ר שהגם שכתב המחבר (שם ס"ג) שלא נהגו לבבם אפילו בגדי פשתן, יש להתיר עכ"פ ליתן לעכו"ס לבבסו שלא בבית ישראל, ע' מ"ב (שם סקי"ד).

לו) **ועב"פ** עדיף שיקנה חדשים, שזה וודאי מותר לצורך יו"ט, משיבבם [ואינו דומה למודעם אב שגם אסור לקנות חדשים]. ממנם בגדי הקטנים שהתירו לבבם, אינו מחויב לקנות חדשים כדי שלא יצטרך לבבם. אבן אם בלאו הכי יצטרך לקנות יותר, יש לקנותם קודם יו"ט. ובפרט בחותן קטנים שיש להסתפק אם נקראים עדיין קטנים לענין זה.

לז) **ובתבו** כמה אחרוני זמננו שאם היה אפשר לכלוך על בגדו מותר לבבם מקום ההוא, וכמבואר בשו"ע (שם ס"ח) לענין בעלת הבתם. ועוד כתבו האחרונים שאם נתלכלך בגד בחופן שאם ימתין עד אחר המועד יתקלקל מותר לבבסו מטום דהוי דבר האבד, ובמקום שאין חשש שיתקלקל כתבו האחרונים שאפילו רק לשרותו בפיס אסור.

לח) **וביון** שהטעם שאסור לבבס בחוה"מ הוא כדי שיבבס הבגדים קודם הרגל, אבל בלא"ה היה מותר שהוא לצורך המועד, לפ"ז פשוט שאם צריך להרטיב אפילו בגד לצורך דבר, כגון ליתנו על האדנע מיניס וכדומה, אין זה טוס חשש.

לט) **ובתבו** האחרונים שלכתחילה יש למנוע גם מלשטוף הרצפה בחוה"מ, ממנם במקום הדוחק, ובפרט במקום שנתלכלך, יש להקל עכ"פ לצורך שבת ויו"ט לפי העניין, אבל לא יעשה רק מה שצריך, וכן אין לעשות שטיפת רבב (קל"ר וול"ם) חוץ בחופן שמלוכלך הרבה יכול להדיח כמה שצריך לכבוד נסיעת חוה"מ.

מ) **נחלקו** הפוסקים אי מותר לקוץ הצפרנים, כמבואר בשו"ע (סי' תקל"ג ס"ק), ולמעשה כתב הרמ"א להחמיר. וכתבו הפוסקים שאם קצץ מערב יו"ט, אז יש להקל יותר לפי הצורך. ויש לעיין בחופן שחל יו"ט ביום ג',

ונטל לפרניו בער"ח מקודם, וע"כ בערב יו"ט לא היה יכול לקון, אי מותר לקון לפרניס בער"ח חוה"מ, ונראה שאם כשנטל בער"ח היה כוונתו גם לכבוד יו"ט אז יש להקל בזה. ויש נוהגין בחופן זה שלא לקון בער"ח מקודם, רק בערב יו"ט.

מא) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תקמ"ה ס"ק): מסור לכתוב בחוה"מ, אפילו להגיה אות אחת בספר. והרמ"א (שם) הביא ב' שיטות, אי כתיבה לצורך רבים מותר, וכתב הרמ"א שנוהגים להקל בכתב שלנו שאינו מעשה אומן. אמנם היינו דוקא לצרכי רבים, אבל לצרכי עצמו מבואר בשו"ע וברמ"א (שם ס"ה) שלא התירו רק לצורך מצוה.

מב) **וכתב** הרמ"א (שם) להחמיר בזה אפילו בגמרת שלוס, אמנם כתב במג"א (שם סקכ"ה) בשם הדרכי משה, שנוהגים להקל בזה ע"י שינוי, דהיינו שכותבים בלכסון, ומע"ג דלא מקרי שינוי אלא כשגוף האותיות שבורים, מ"מ כיון שמדינא מותר לכתוב בגרת שלוס בלא שינוי כמ"ש הב"י, אלא שנהגו לשנות, די בשינוי זה. אבל כתבים המסורים לכתוב, מסורים אפילו בלכסון. ומ"כ הביא שיטת הב"ח שמשיטו"מ לא מקרי כתב כלל. ובמג"א הביא עוד כמה שיטות שסוברים כן, וכתב שאפשר מטעם זה נהגו להקל בכל הכתבים, ויש להס על מי שיסמוכו. וקצת נוהגים לעשות שורה העליונה עקומה, ולפי שיטת הדרכי משה כתב במחה"ש (שם) שלא די בשורה רשטונה, אלא צריך לעקס כל שורות האגרת. וכן נוהגים אבל רבוה"ק מסקווירא בכתיבת פתקא (קוויט"ל) בחוה"מ, שעושים כל השורות עקומות.

מג) **וכתב** המחבר בשו"ע (שם ס"ט) שאם שמע דבר חידוש מותר לכתבו כדי שלא ישכח. ועי' בשו"ת חת"ס (או"ח סי' קפ"ד) שכתב החת"ס תשובה בחוה"מ סוכות לזכרון דבריס, וע"ע שם (או"ח סי' נ"ח). וכהיום שיש טעי"פ-רעקאדע"ר יש לדון בזה. אבל למעשה שמעתי ממורי הגר"ח ווזנער ז"ל שיש להתיר, וכמ"ש האחרונים שאין לומר שיכתבנו לאחר המועד, מפני שאז יצטרך לכתוב חידושים אחריס. וגם לא ניחא לי' שיניחנו בהטעי"פ, שהוא רואה לכתבו כדי שיהא שמור.

מד) **בענין** עשיית תמונה בחוה"מ, שמעתי ממורי הגר"ח ווזנער ז"ל שיש להתיר בחופן שיש לו מזה עונג יו"ט. וכן להוליא התמונה מהמכונה (דעווערלאפ"ן) אין להתיר רק אס יש בזה עונג יו"ט.

מה) **בענין** לכתוב מודעות בשביל שיעורי הלכה וכדומה, כיון שהוא צורך מצוה יש להתיר אפילו ע"י מכונה (טייפ"ן). ואס יכולים לשנות, עדיף לעשות כן.

מו) **מבואר** בשו"ע (סי' תקמ"ג) שאפילו המלאכות המותרות אינס מותרות לעשותס רק לעצמו או לאחרים בחנס, אבל בשכר אסור, חוץ אס הוא דבר האבד. ומבואר באחרונים (שם) דכיון שהתירו לבעה"ב ליתן מלאכתו לפועל בשביל שהוא דבר האבד, מותר גס להפועל ליקח שכר, וכמו שהתירו לבעה"ב ליתן מלאכתו לפועל אין לו מה לאכול אפילו הוא בעצמו אין צריך לאותה מלאכה.

מז) **וכן** בכל דבר שהוא לצורך המועד, כגון למכור לרבי אכילה, מבואר בפוסקים שלא אסרו ליטול שכר ע"ז. וכן מי שמנהיג מכונית (קא"כ), ולהוסע עמו לצורך המועד, מותר ליקח שכר. אמנם כיון שיש מפקפקים בכל זה, כתבו הפוסקים שלכתחילה יש ליטול

נכרי לעשות מלאכות הנלרכות, ועי׳ מ״ב (שם סק״ה) ובביה״ל (ד״ה אפילו). ואפילו הוא דבר האבד, יש לכתחילה לעשותו ע״י נכרי. ובאופן שעשה ישראל המלאכה, יש לו לקנות עם מעות שלו דברים שיהיה לו עי״ז יותר בהרווחה לעולם יו״ט.

מח) **אמרו** חז״ל שאין לדמות הלכות חוה״מ זה לזה, וכתב בא״ר שעיקר הטעם של תענית בה״ב הוא משום מלאכת חוה״מ, וע״כ יש ליזהר שלא לעשות מלאכה גלי שאלת חכם.

מט) **כתב** המג״א (סי׳ תק״ל סק״ח) בשם התניא שאול המועד חייב לכבדו באוכל ומשתה ובכסות כשאר יו״ט. ומבואר בפוסקים שמלות ושמחת בחג שייך בחוה״מ כמו ביו״ט, וכמבואר ברמב״ם (הל׳ יו״ט פ״ו). וכתב בגא״ז (שם) שהגם שאין חייבים לאכול פת בחוה״מ, וכמבואר בשו״ע (סי׳ קפח ס״ז) שאם אכח יעלה ויבא אין צריך לחזור, מכ״מ לכתחלה מצוה לאכול פת. ובמ״ב (שם סק״ח) כתב שלכתחילה יש לאכול שתי סעודות, אחת בלילה ואחת ביום.

נ) **ובענין** מש״כ התניא שחייב לכבדו בכסות כשאר יו״ט, כתב בגא״ז (שם) שהמהרי״ל לבש הקט״ן ומטרו״ן של שבת, ומשמע שלא לבש כל בגדי שבת ויו״ט, וכן מפורש בגא״ז (סי׳ תרס״ד סק״ב) שגם בהושענא רבה לבש המהרי״ל בגדי חוה״מ, עיי״ש. וכ״כ בשע״ל (שם סק״ד) שאף לענין המלבושים אין מחויב כיו״ט עצמו, רק יותר מימי החול. וכן נהגו רבוה״ק מסקווירא שאין לובשים בחוה״מ הבעקיטש״ע עם הסטרלקע״ס כשבת ויו״ט. ונראה שהגם שלידים קשה ללבשם ממש בגדי שבת, עכ״פ ילבשו יותר מימי החול.

נא) **איתא** בירושלמי (מו״ק פ״ג ה״ג): אמר רבי אבא בר ממל, אלו היה מי שיאמר עמי, התרתי שיהיו עושין מלאכה בחוה״מ. [ובגא״ז (סי׳ תק״ל סק״ג) מפרש דבריו ע״פ דברי הפוסקים דהיינו מקח וממכר וכה״ג דברים שאינם מלאכה גמורה], כלום אסור לעשות מלאכה אלא כדי שיהו אוכלין ושותין ויגעין בתורה, ועכשיו אוכלין ושותין ופוחזין, ע״כ. וכתב הכל בו נראה מזה שאיסור גדול בשחוק יותר ממלאכה, שכוונת הגמ״ת בתענית המועד היתה כדי להדבק ביראתו ואהבתו ולעסוק בתורתו התמימה.

והשי״ת יצילנו משגיאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) בענין מלאכת חוה״מ, אי אסורה מה״ת או מדרבנן - אופנים שהתירו חז״ל לעשות מלאכה - עשה מלאכה, אי מותר ליהנות מזה - עשה מלאכה לאחרים, אי מותר ליקח הממון - עשה מלאכה ע״י נכרי, אי מותר בדיעבד.

ב) בענין אי מלאכת חוה״מ הוי כמלאכת שבת, או שלא נאסר רק מלאכה שיש בו טירחא - אי מותר להדליק נר שלא לצורך - באופן שאינו מכוון למלאכה, והוי פסיק רישא, אי אסור.

ג) בענין מלאכת אומן, אי נחשב כפי הפעולה, או כפי התוצאה - אי מותר לכתוב ע״י מחשב (קומפיוטע״ר).

ד) בענין איסורי דרבנן שאסרו חז״ל במועד, כגון אמירה לעכו״ם, ומקח וממכר, וטירחא - אי מותר להסיע חפציו ממקום למקום.

ח) בענין שלא אסרו מוקצה - מעשה רב אצל היד סופר אב״ד ערלוי ז״ל שלא רצה ליגע במעות בחוה״מ.

ו) בענין שלא אסרו טבילת כלים, והפרשת חלה ותרו״מ - אי יש איסור תחומין.

ז) בענין שלא אסרו ׳ממצוא חפצך׳ - אי מותר לדבר על הטעלעפא״ן לצורך מסחר - אי מותר ליסע במכונית (קא״ר) לצורך מסחר.

ח) אי מותר לילך לראות מלאכת חידוד יהלומים - מעשה רב בזה.

ט) היתר מלאכת דבר האבד - היתר באופן שיש חשש סכנה - אי מניעת ריוח גדול מקרי דבר האבד.

י) דין כוון מלאכתו לעשותו במועד - אי אומר מותר הוי כשוגג לענין זה.

יא) באופן שיש טירחא גדולה, אי מותר בדבר האבד - באופן שאם לא ימכור במועד יאבד הקונה הזה, אי הוי כדבר האבד - באופן שיש ספק אי הוי דבר האבד, אי מותר.

יב) היתר צרכי אוכל נפש - אי מותר גם ע״י מעשה אומן, וכוון מלאכתו במועד - בענין שאסור לבשל כדי להניח לאחר המועד - אי מותר להוסיף בקדירה שישאר גם על אחר יו״ט.

יג) מי שיש לו שמחה תיכף אחר יו״ט, אי מותר לו לאפות ולבשל בחוה״מ.

יד) בענין שאר צרכי המועד שאינו מותר לעשות רק במעשה הדיוט - אי מותר לתקן כלי במעשה הדיוט שלא לצורך יו״ט.

טו) בענין מה שנהוג בחצרות הצדיקים לבנות מדריגות (פארענטשע״ס) בחוה״מ לצורך שמחת תורה.

טז) איסור תפירת ותיקון מלבושים - אופן ההיתר של מעשה הדיוט.

יז) אופן היתר תפירת כפתור - דין מי שאינו בקי בתפירה.

יח) אי מותר לעשות קיישעלע״ך - היתר עשיית מלאכת אומן ע״י שינוי.

יט) אי מותר לעשות מעשה אומן לצורך מצוה - אי מותר לבנות מעקה במעשה אומן - אי מותר לבנות סוכה במעשה אומן.

כ) אי מותר לעשות שלא״ק של סוכה במעשה אומן.

כא) אי מותר לסתור הסוכה בחוה״מ.

כב) דין מכשירי אוכל נפש.

כג) דין רחיצה - אי מותר לתקן בנין המרחץ ליחיד.

כד) דין צרכי רפואה.

כה) היתר פועל שאין לו מה יאכל.

כו) איסור אמירה לעכו״ם - אי מותר לקנות חפץ שלא לצורך המועד ע״י עכו״ם.

כז) היתר צרכי רבים.

כח) גדר צרכי רבים - אי מותר לבנות ביהכ״נ.

כט) מעשה רב אצל הגר״מ נייישלאס אב״ד סקווירא ז״ל באיסור בנין.

ל) מעשה רב אצל הרב אב״ד דעברעצין ז״ל באיסור בנין.

לא) בדין דבר האבד אם לא ילך בחול המועד למקומם ויתבעם.

לב) אם נזדמן לו ריוח מרובה במועד יכול למכור בצנעה ויוציא לשמחת יום טוב יותר ממה שהיה דעתו להוציא.

לג) מי שצריך לקנות איזה דבר לצורך יו״ט, לא יקנה יותר ממה שצריך, אם אינו בחבילה אחת.

לד) איסור גילוח - איסור כיבוס - היתר כיבוס בגדי קטנים - אי מותר לכבס בגדי הגדולים ביחד עם בגדי הקטנים.

לה) אי יש להקל לכבס בגדי זיעה - בענין היתר כיבוס בגדי פשתן ע״י עכו״ם.

לו) בענין שעדיף לקנות בגדים חדשים מלכבס הישנים - אי גם בקטנים עדיף לקנות חדשים.

לז) אי מותר לכבס במועד לכלוך שעל הבגד - באופן שאם ימתין עד אחר המועד יתקלקל הבגד.

לח) אי מותר להרטיב בגד לצורך דבר, כגון להניחו על הארבע מינים.

לט) אי מותר לשטוף הריצפה והרכב.

מ) אי מותר לקוץ הצפרנים - באופן שקצץ צפרניו בערב יו״ט, אי מותר לקוץ בער״ש חוה״מ - באופן שחל יו״ט ביום ב׳, וקצץ צפרניו בער״ש הקודם, אי מותר לקוץ בער״ש חוה״מ.

מא) איסור כתיבה - אי מותר לכתוב לצורך רבים - אי מותר לכתוב לצורך מצוה.

מב) אי מותר לכתוב אגרת שלום - בענין היתר כתיבה באלכסון - מנהג רבוה״ק מסקווירא בכתיבת פתקא בחוה״מ.

מג) היתר כתיבת דבר חידוש ששמע - מעשה רב אצל החתם סופר זצוק״ל שכתב תשובה בחוה״מ - כהיום שאפשר להשמיע בטעי״פ-רעקארדע״ר, אי נשתנה הדין.

מד) אי מותר לעשות תמונה - אי מותר להוציא תמונה מהמכונה (דעווערלאפ״ן).

מה) אי מותר לכתוב מודעות בשביל שיעורי הלכה.

מו) בענין שמלאכות המותרות אינם רק כשעושה לעצמו, או לאחרים בחנם - באופן שהתירו לבעה״ב מלאכה בדבר האבד, אי מותר הפועל ליקח שכר.

מז) היתר מכירת צרכי אכילה - המנהיג מכונית (קא״ר), ולוקח חבירו עמו, אי מותר ליקח שכר - בענין שלכתחילה יעשה ע״י עכו״ם גם מלאכות הצריכות במועד, ואפילו דבר האבד - באופן שעשה ישראל מלאכה וקיבל שכר, יש לקנות דברים שיהיה לו עי״ז יותר בהרווחה לצורך יו״ט.

מח) בענין שאין לדמות הלכות חוה״מ זה לזה - טעם תענית בה״ב.

מט) חיוב כיבוד המועד במאכל ומשתה וכסות - בענין מצות ׳ושמחת בחגך׳ שנוהג גם בחוה״מ - אי חייב לאכול פת - דין שכח יעלה ויבא בבהמ״ז - בענין שיש לאכול ב׳ סעודות, א׳ ביום וא׳ בלילה.

נ) בענין מלבושי חוה״מ, אי צריך להיות כיו״ט ממש - מנהג המהרי״ל בזה - מנהג רבוה״ק מסקווירא בזה.

נא) בענין מאמר הירושלמי שלא ניתנה חוה״מ לשחוק, אלא לעסוק בתורה התמימה.

סימן ח

מצות קרבנות החג

[מצוה תפט-תצ] **מצות** עשה להראות כל זכר בבהמ"ק בשלש רגלים, שנאמר (דברים טז טז) 'שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך', ומחויב להביא קרבן עולת ראיה. ומצות לא תעשה שלא לעלות לרגל בלא קרבן, שנאמר (שם) 'ולא יראה את פני ה' ריקם'. ואין לוקין על לאו זה שאין בו מעשה. וצריך לעלות עמו כל בן זכר שיוכל ללכת לבדו ברגליו ויתראה בעזרה. והכל חייבין בראיה חוץ מחרש שוטה וקטן שאינו יכול ללכת לבדו ברגליו ונשים ועבדים ואילם וסומא וחיגר וטמא וערל וזקן וחולה ורך וענוג שאינן יכולין לעלות ברגליהן. ונוהג בזמן הבית:

א) [מצוה תפט-תצ] **מצות** עשה להרות כל זכר נבהמ"ק בשלש רגלים, שנאמר (דברים טז טז) 'שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך'. ומצות ל"ת שלא לעלות לרגל בלי קרבן, שנאמר (שם) 'ולא יראה את פני ה' ריקם'.

ב) **בהיום** שאין לנו בימה"ק אנו מקיימים המצוה על דרך שאמר הכתוב (יהושע יד ג) 'ונשלמה פרים שפתינו', ובמקום זה מתפללים תפילת מוסף. וכתב הרמ"א (או"ח סי' תפח ס"ג) שנוהגים לומר בתפילת מוסף של כל יו"ט פסוקי מוסף היום, אחר שאמר על ידי משה עבדך כאמור. וכתבו האחרונים (שם) שבדיעבד אף אם לא הזכיר אותם כלל יצא. ואם טעה בשמוסף של פסח והזכיר של יום אחר, וכן בשמוסף של סוכות, אם אמר ביום אחד של חוה"מ או שאינו יום, כגון שאמר ביום ז' לחוה"מ 'ביום הרביעי', אם לא סיים הברכה, יתחיל מפסוקי הקרבנות. ואם סיים הברכה, אין לריך לחזור. ועי' בשועה"ר (שם ס"ח) ובמ"ב (שם סקי"ג).

[מצוה פח] **מצות** עשה לחוג בשלש רגלים, שנאמר (שמות כג יד) 'שלש רגלים תחוג לי בשנה'. להקריב שלמי חגיגה ביום טוב הראשון בבואו להראות בעזרה. ונוהג בזמן הבית בזכרים.

ג) [מצוה פח] **מצות** מגיגה ברגלים, שלריך להביא קרבן שלמי חגיגה, שנאמר (שמות כג יד) 'שלש רגלים תחוג לי בשנה'.

ד) **החיוב** הוא רק בזכריס. ויש לזה תשלומין כל שבעה, ואפילו בשבועות שאינו אלא יום אחד יש תשלומין כל שבעה. [וע"כ נוהגים שאין אומריס תחנון כל ז' ימיס אחר חג השבועות. ובמו"ל נוהגים בכמה מקומות להשוב הז' ימיס מיו"ט שני, ואין אומריס תחנון עד אחר יום י"ג סיון, וכ"ה מנהג סקווירא]. וכשחל יו"ט בשבת, מקריבים הקרבן מגיגה ביום לאחון.

[מצוה צ] **מצות** לא תעשה שלא להלין אימורי פסח עד בוקר, שנאמר (שמות כג יח) 'ולא ילין חלב חגי עד בוקר'. ונאמר (שם לד כה) 'ולא ילין לבוקר זבח

חג הפסח'. והאימורים נפסלים בלינה ונקרא נותר. והוא הדין לאימורי שאר הקרבנות. העובר על לאו זה אינו לוקה, שאין בו מעשה. ונוהג בזמן הבית בזכרי כהונה:

ה) [מצוה צ] **מצות** ל"ת שלא להניח אימורי הקרבנות לפסול בלינה, שנאמר (שמות כג יח) 'ולא ילין חלב חגי עד בוקר', ונאמר (שם לד כה) 'ולא ילין לבוקר זבח חג הפסח'. ולפי שיטת כמה למשנים, מוסבים שלא ילין אימורי קרבן, ושלא ילין מאימורי זבח הפסח, לג' למנין.

ו) **לינה** היינו חוץ למזבח. וכל זמן שלא עלה האמר יכולים עדיין להעלות האימורים ע"ג המזבח.

ז) **והנה** אימת נמס' נדרות (ג.) נמשנה דמסונה 'הקטר חלבים ומבריס עד חצות', וכתב דשיז"ל שהקטר חלבים ומבריס נאמת לא אמרו אז"ל עד חצות, עיי"ש. אבן שיטת הרמב"ס (הל' מעשה הקרבנות פ"ד ה"ג, הובא בטוי"ט שם) הוא שגם בהקטר חלבים ומבריס אמרו אז"ל עד חצות. ועי' מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (מ"ד סי' כ אות ג-ד).

[מצוה ש] **מצות** עשה להקריב קרבן מוסף כל שבעת ימי הפסח, שנאמר (ויקרא כג ח) 'והקרבתם אשה לה". ומפורש בפר' פנחם (כט יט-כב) קרבן המוסף, פרים שנים ואיל אחד ושבעה כבשים בולן עולות, ושעיר אחד חטאת, ונאכל ליום ולילה, ומנחתם ונסכיהם וגו'. ונוהג בזמן הבית, ומוטל על הצבור, וביותר על זכרי כהונה:

[מצוה שיג] **מצות** עשה להקריב קרבן מוסף בראש השנה, שנאמר (שם פסוק כה) 'והקרבתם אשה לה". ומפורש בפ' פנחם (כט ב-ה) המוסף פר אחד איל אחד ושבעה כבשים בולן עולות, ושעיר אחד חטאת ונאכל, כל זה חוץ המוסף דראש חדש. מצוה זו מוטל על הציבור, וביותר על זכרי כהונה:

[מצוה שיח] **מצות** עשה להקריב קרבן מוסף ביו"כ, שנאמר (ויקרא שם כז) 'והקרבתם אשה לה". ומפורש בפ' פנחם (כט ח-יא) המוסף הוא פר ואיל [הוא האיל האמור בפ' אחרי מות, ונקרא איל העם שבא משל צבור], וז' כבשים וכולן עולות, ושעיר חטאת אחד והוא נאכל לערב [אבל שעיר חטאת שבן זוגו שעיר המשתלח ונכנם לפני ולפנים הוא נשרף]. ונוהג בבית המקדש. והוא מצוה המוטל על הצבור, וביותר על זכרי כהונה:

[מצוה שכא] **מצות** עשה להקריב קרבן מוסף בשבעת ימי חג הסוכות, שנאמר (ויקרא שם לו) 'שבעת ימים תקריבו אשה לה". ומפורש בפ' פנחם (כט יג-לד) ביום הראשון של חג י"ג פרים ושני אילים י"ד כבשים כולן עולות, ושעיר אחד חטאת ונאכל. וכן בכל יום משבעת ימי החג מקריבין שני אילים וי"ד כבשים ושעיר אחד חטאת, אבל הפרים מתמעטים אחד אחד בכל יום. ונוהג בבית המקדש. והיא מצוה המוטלת על הצבור, ויותר בזכרי כהונה:

[מצוה שכג] **מצות** עשה להקריב קרבן מוסף בשמיני עצרת, שנאמר (ויקרא שם) 'והקרבתם אשה לה". ומפורש בפרשת פנחם (כט לו-לח) המוסף פר אחד איל אחד ושבעה כבשים כולן עולות, ושעיר אחד חטאת ונאכל. ונוהג בבית המקדש. והיא מצוה המוטלת על הצבור, ויותר בזכרי כהונה. וכן

כל קרבנות צבור הם מן המצוות המוטלות על הצבור:

[מצוה תד] **מצות** עשה להקריב קרבן מוסף בראש חודש, שנאמר (במדבר כח יא-טו) 'ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לה' פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה, ושעיר עזים אחד לחטאת':

[מצוה תה] **מצות** עשה להקריב קרבן מוסף בחג השבועות [הנקרא עצרת, ונקרא יום הבכורים], שנאמר (שם פסוק כו-ל) 'וביום הביכורים וגו' שני פרים ואיל אחד ושבעה כבשים [כולן עולות], ושעיר אחד חטאת'. ונוהגין מצוות אלו בבית המקדש, ומוטל על הצבור, וביותר על זכרי כהונה:

ח) [מצוה ש] **מצות** קרבן מוסף כל שבעת ימי הפסח, שנאמר (ויקרא כג ו-ח) 'ובחמשה עשר יום לחודש הזה חג המצות שבעת ימים וגו', והקרבתם אשה לה' שבעת ימים'. [מצוה תה] מצות קרבן מוסף ביום חג השבועות, שנאמר (במדבר כח כו-ל) 'וביום הביכורים וגו', והקרבתם עולה וגו'. שעיר עזים אחד [לחטאת]. [מצוה שיג] מצות קרבן מוסף ביום הזכרון, שנאמר (שם פסוק כד-כה) 'בחודש השביעי באחד לחודש וגו'. והקרבתם אשה לה''. [מצוה שיח] מצות קרבן מוסף ביום הכפורים, שנאמר (שם פסוק כז) 'אך בעשור לחודש השביעי וגו' והקרבתם אשה לה''. [מצוה שבא] מצות קרבן מוסף בכל יום משבעת ימי סוכות, שנאמר (שם פסוק לו) 'שבעת ימים תקריבו אשה לה''. [מצוה שבג] מצות קרבן מוסף ביום שמיני עצרת, שנאמר (שם) 'ביום השמיני מקרא קודש וגו' והקרבתם אשה לה''. [מצוה תד] מצות קרבן מוסף נרשם חודש, שנאמר (במדבר כח יא-טו) 'ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לה' פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה, ושעיר עזים אחד לחטאת':

[מצוה שג] **מצות** עשה להקריב מנחת עומר בט"ז בניסן, שנאמר (ויקרא כג י) 'והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן'. ונקראת מנחת ביכורים. ומקריבין עמו כבש לעולה, לבד המוסף. ועומר זה מן השעורים הוא בא, הלכה למשה מסיני. ובא דוקא מארץ ישראל, ומן החדש, שנאמר 'ראשית קצירכם'. ומצוותו לקצרו בליל ט"ז בניסן, אפילו בשבת. ומביאין עשרון שהוא מנופה בי"ג נפה, וביום ט"ז בוללין העשרון בלוג שמן, ונותנין עליו קומץ לבונה, ומניפו ומגישו למזבח כשאר מנחות, וקומץ ומולח ומקטיר הקומץ, והשאר נאכל לכהנים, כמו שאר מנחות. אחר שמקריבין מוסף היום, מקריבין כבש עולה זה, ואח"כ קומצין. אסור לקצור בא"י מחמשת מיני דגן במקום שראוי לקצור העומר, קודם לעומר, שנאמר 'ראשית קצירכם'. ונוהג בזמן הבית, קצירת העומר אפילו ע"י ישראל, והקרבת העומר בכהנים, ומוטל על הצבור:

ט) [מצוה שג] **מצות** קרבן מנחת עומר, ביום שני של פסח, שנאמר (ויקרא כג י) 'והנפתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן'.

י) **כתב** הרמב"ם (הל' תמידין ומוספין פ"ז ה"ג-ה"ג): ביום שני של פסח שהוא יום שאה עשר בניסן, מקריבין יתר על מוסף של כל יום, כבש לעולה, עם עומר התנופה, והיא מנחה של ליבור, וזמנו קבוע, ולפיכך דוחה את השבת ואת הטומאה.

יא) **אין** מניחין מנחה זו אלא מארץ ישראל, שנאמר 'והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן. מצוותו לצוות מן הקרוב, לא בא מן הקרוב, מניחין אותה מכל מקום מארץ ישראל.

יב) **מצוותו** להקצר בלילה בליל שבת עצר, בין בחול בין בשבת. וכל הלילה כשר לקצירת העומר, ואם קצרוהו ביום כשר. מצוותו לבא מן הקמה, לא מצאו יביאו מן העומרים. מצוותו לבא מן הלת, לא מצאו יביאו מן היבש. דרכן היה להביא משדות שבדרום, היה גר אחי השדה, וזורע מנייה בשנה זו, ובשנה אחרת גר אחי השדה שזרע, וזורע האחי שגר, ומביא ממנו. עומר זה מן השעורים היה בא, ודבר זה הלכה למשה מסיני.

יג) **וביצד** היה נעשה: מערב יו"ט יולמין שלושי בית דין ועושין אותו כריכות במחובר לקרקע, כדי שיהיה נוח לקצור. כל העיירות הסמוכות לשם מתכנסות, כדי שיהיה נקצר בשפע גדול. וקוצרין שלש סמין שעורין בשלשה מגלים, ובשלש קופות, ובשלשה מגלות. כיון שחשכה אומר להם הקוצר לכל העומדים שם, בא השמש, אומרים לו הין. בא השמש, אומרים לו הין. בא השמש, אומרים לו הין. מגל זה, אומרים לו הין. מגל זה, אומרים לו הין. מגל זה, אומרים לו הין. קופה זו, אומרים לו הין. קופה זו, אומרים לו הין. ואם היה שבת, אומר להן שבת היום, אומרים לו הין. שבת היום, אומרים לו הין. שבת היום, אומרים לו הין. ואח"כ אומר להן מקצור, והן אומרין לו קצור. מקצור, והם אומרים לו קצור. מקצור, והם אומרים לו קצור. שלש פעמים על כל דבר ודבר.

יד) **וכל** כך למה, מפני אלו הטוענים שיצאו מכלל ישראל בביאת שני, שהן אומרים שזה שנאמר בתורה (שם פסוק יא) 'ממחרת השבת' הוא שבת בראשית, ומפי השמועה למדו שאינה שבת, אלא יו"ט. וכן רצו תמיד העבירים והסנהדרין בכל דור ודור, שהיו מעיפין את העומר בשתה עשר בניסן, בין בחול בין בשבת, והרי נאמר בתורה (שם פסוק יד) 'ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה', ונאמר (יהושע ה יא) 'ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי', ואם תאמר שאותו הפסח בשבת חיבר כמו שדמו הטפסים, היאך תלה הכתוב היתר אכילתם לחדש בדבר שאינו העיקר ולא הסיבה, אלא נקרה נקרה, אלא מאחר שאלה הדבר במחרת הפסח, הדבר ברור שמחרת הפסח היא העילה המתרת את החדש, ואין מסגיחין על איזה יום הוא מימי השבוע.

טו) **קצרוהו** ונתנוהו בקופות, והביאוהו לעזרה ושבטוהו, וזורין ובוררין, ולוקחין את השעורין ומהבהבין אותו באור בשבוך מנוקב, כדי שיהיה האש שולט בכולן, שנאמר (ויקרא ב יד) 'אביב קלוי באש גרש כרמל', מפי השמועה למדו שאינו אלא בגרש במנחת העומר בלבד.

טז) **ואחר** שקולין אותו, שוטחין אותו בעזרה והרוח מנשבת בו, ונותנין אותו לריחים של גרוסות, וטוחנין את השלש סמין, ומוציאין מן הכל עשרון, שהוא מנופה בשלש עשרה נפה. והשאר נפדה ונאכל לכל אדם, ומייד בחלה, ופטור מן המעשרות.

יז) **ולוקחין** זה העשרון של סולת השעורים, ובוללין אותו בלוג שמן בשתה עשר בניסן, ונותנין עליו קומץ לבונה כשאר המנחות, ומניפו במזרח מולך ומביא מעלה

ומוריד, ומגישו כנגד מזבח של קרן מערבית דרומית כשאר מנחות, וקומץ ומקטיר, והשאר נאכל לכהנים כשיירי כל המנחות. ומימתי קומצין אותו, לאחר שמקריבין מוסף היום וכבש העולה, קודם תמיד של בין הערבים.

והשי"ת יצילנו משגיאות, ויזכנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) מצות עשה להראות בבהמ"ק בשלש רגלים - מצות ל"ת שלא לעלות לרגל בלי קרבן.

ב) בענין קיום המצוה בזמה"ז ע"י תפילת מוסף - לא אמר פסוקי היום, אי יצא - טעה בחוה"מ סוכות ואמר פסוקי יום אחר, מה הדין.

ג) מצות קרבן חגיגה ברגלים.

ד) פרטי המצוה - דין תשלומין כל שבעה - בענין המנהג שלא לומר תחנון כל ז' ימים אחר חג השבועות.

ה) מצות ל"ת שלא להניח אימורי הקרבנות לפסול בלינה.

ו) פרטי איסור לינה.

ז) בענין הקטר חלבים ואברים עד חצות - מחלוקת רש"י ורמב"ם בזה.

ח) מצות קרבן מוסף בחג הפסח - מצות קרבן מוסף בחג השבועות - מצות קרבן מוסף ביום ר"ה - מצות קרבן מוסף ביום כיפור - מצות קרבן מוסף בחג הסוכות - מצות קרבן מוסף בשמיני עצרת - מצות קרבן מוסף בראש חודש.

*

ט) מצות קרבן מנחת עומר.

י) זמן הקרבת העומר - אי דוחה שבת וטומאה.

יא) מאיזה מקום מביאים אותה.

יב) זמן הקצירה - דין תבואת העומר.

יג) סדר הקצירה - בענין שהיו שואלים ומשיבים על כל דבר ג' פעמים.

יד) בענין שעשו הכל להוציא מדעת הצדוקים שפירשו 'ממחרת השבת' כפשוטו.

טו) סדר דישה וברירה וקליה באש.

טז) סדר טחינה וניפוי.

יז) סדר תנופה והגשה, קמיצה והקטרה.

סימן ט

מצות השי"ת בענין איסור אכילת חדש לפני העומר

[מצוה ד"ש] **מצות** לא תעשה שלא לאכול לחם מתבואה חדשה קודם לעומר:

[מצוה ש"ה] **מצות** לא תעשה שלא לאכול קלי מתבואה חדשה קודם לעומר.

[מצוה ש"ו] **מצות** לא תעשה שלא לאכול כרמל מתבואה חדשה קודם לעומר שנאמר ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה.

כל זה מחמשת מיני דגן בלבד אסור. האוכל לחם וקלי וכרמל בזית מכל אחד לוקה שלש מלקיות. בזמן שבית המקדש קיים אסור בט"ז בניסן עד אחר הקרבת העומר ובזמן שאין ביהמ"ק קיים כל יום ט"ז בניסן אסור מן התורה ומקום שעושין שני ימים טובים אסור מד"ס כל יום י"ז ותבואה שנשרשה בקרקע קודם העומר אע"פ שנגמרה אחר העומר מתירו. ונוהג איסור זה של חדש בכ"מ ובכ"ז בזכרים ונקבות.

א) [מצוה ד"ש] **שלא** לאכול מתבואה חדשה קודם כלות שתה עשר בניסן, שנאמר ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה.

ב) [מצוה ש"ה] **שלא** לאכול קלי מתבואה חדשה עד שתה עשר בניסן, שנאמר וקלי לא תאכלו.

ג) [מצוה ש"ו] **שלא** לאכול כרמל מתבואה חדשה עד שתה עשר בניסן, שנאמר וכרמל לא תאכלו.

ד) **כתב** המחבר בשו"ע (או"ח סי' תפ"ט ס"י) אסור לאכול חדש אף בזמן הזה, בין לחם בין קלי בין כרמל עד תחלת ליל י"ח בניסן, ובארץ ישראל עד תחלת ליל י"ז בניסן, ועי' עוד בשו"ע הרב (שם סכ"ט) שמבאר הדבר שבפסוק כתוב ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה, ומש"כ עד היינו עד בכלל, אלא שבזמן שבית המקדש קיים משקרב העומר ביום ט"ז הותר החדש מיד שנאמר עד הביאכם את קרבן אלקיכם, ובמג"א (משוה ס"ג אות ט') מבאר דהיתר החדש תלוי רק בעומר ולא בכתם הבאה עם העומר, וכמו שכתב במשנה (מנחות סח.) משקרב העומר הותר החדש מיד.

ה) **אבל** עכשיו שאין לנו קרבן הרי עצם היום מתיר דהיינו לאחר שעבר כל עצם היום, ובגולה כשלא היו יודעים יום שנקבע בו החודש בארץ ישראל היו אסורין לאכול חדש גם כל יום י"ז עד תחילת ליל י"ח, לפי שהוא ספק של תורה שהחדש אסור גם בחוץ לארץ מן התורה שנאמר בכל מושבותיכם, וגם עכשיו שאנו יודעים יום קביעות החודש אין לשנות מנהג אבותינו.

ו) **וכתב** בשגן מברכה (שם ס"ק י"ז) לייעד מנהג העולם שמקילין באכילת חדש, וסיים דבעל נפש יחמיר בזה שאפשר לו

ליזהר עיי"ש, וכ"כ בשו"ע הרב (שם ס"ל) דעכשיו אין העולם נזהרין כלל בזיסור חדש, ויש שלמדו עליהם זכות במקומות שרוב התנועה נוערת קודם הפסח, או במקומות שמניחין להם תנועה ממקומות שרוב התנועה נוערת קודם הפסח שאין בה איסור חדש כמו שנתבאר ביו"ד (סימן רל"ג) עיי"ש.

ז) **והמחמירים** על עצמם במקומות הסח ונזהר מפתח תנועה שאינה ידועה לו שהיא ישנה, אין צריך ליזהר מפליטת הכלים שנתבשל בהם ממין שרוצה לבשל עכשיו ישן, לפי שמין במינו אין צריך שאיש אלא מדברי סופרים, ואין להחמיר כל כך בפתח תנועה שאין בה אלא חומרא בעלמא.

ח) **וגם** במקומות שרוב התנועה נוערת אחר הפסח כגון במדינות פולין שרוב השנולת שועל והשעורים שעושין מהם השכר נוערין אחר הפסח, וגם אין מניחין לשם תנועה כלל ממדינות אחרות שזורעין בהם קודם הפסח, אף על פי כן אין רוב העולם נוהגין שם איסור חדש, ויש שלמדו עליהם זכות לפי ששם הוא שעת הדחק שעיקר שתייתם הוא השכר, לפיכך הם סומכים על מקצת הרשעונים הסוברים שחדש בחוץ לארץ אינה אלא מדברי סופרים שגזרו משום ארץ ישראל ולא גזרו אלא במקומות הסמוכים לארץ ישראל כגון מצרים ועמון ומואב ובבל כמו שנתבאר ביורה דעה (סימן שלי"ח).

ט) **ויש** שלמדו עליהם זכות אחר שסוברים שחדש אינו נוהג אלא בתנועה שהוא על ישראל בשעת קנירה אבל לא בשל נכרים, ולפי זה צריך להזהיר לישראלים הדרים בכפרים שיש להם תנועה זרועה אחר הפסח בשדה של השר שינהגו בה איסור חדש. אבל כל בעל נפש לא יסמוך על המתירים הללו ויחמיר לעצמו בכל מה שאפשר לו כהסכמת רוב הרשעונים והאחרונים שהחדש נוהג מן התורה אף בחוץ לארץ ובכל מקום אף בשל נכרים כי כן עיקר. ע"כ לשון השו"ע הרב.

י) **בספר** בעש"ט (עה"ת פרשת אמור אות ו' וז') הביא שהבעש"ט ז"ע היה מקיל בתנועה של נכרים עיי"ש, וע"ע בהיכל הברכה (מהגה"ק מקאמארנא זי"ע פרשת אמור) שכתב שיש לנו הרבה ראיות חזקות שחדש אינו נוהג בשל גויים עיי"ש, ועי' מה שכתבנו בחיי הלוי (ח"ז מצות תלילת מצה, סימן כ"ה אות ח') בשם הדע"ת (סי' תנ"ג ס"ד) שכתב בשם מהר"ם מרוטנבורג (תו"ת סי' י"ג) לתפילו להסוברים דחדש בחו"ל מותר מ"מ למצות מצה אינו ראוי עיי"ש.

יא) **כתב** המחבר בשו"ע (יו"ד סי' רל"ג ס"ג) תנועה שלא השרישה קודם לט"ז בניסן מסורה עד שיצא העומר הבא, וכתב הש"ך (שם סק"ג) דשם נשרשה קודם העומר אף על פי שלא נקצרה עד אחר העומר, העומר מתירה, וכתב בתרומת הדשן (סי' קנ"ח) דנשרש קודם העומר היינו ג' ימים, כדמוכח בהדיא פרק מקום שנהגו גבי הא דתניא המנכש בי"ג, ובנקודת הכסף כתב דאין להבין דבריה משם, דשם אינו מבואר רק לשיטת רבי יודא, אבל להלכה מיפסקא הלכתא בש"ס (פרק הערל) כשיטת רבי יוסי ורבי שמעון דאמרי שתי שבתות, וכן פסקו כל הפוסקים והרמב"ם (פרק ג' מהלכות שמיטה ויובל הלכה יא) עיי"ש, וכן הקשו כמה אחרונים על דברי התרומ"ד.

יב) **אמנם** בתשובת חת"ס (יו"ד סי' רפ"ד ורפ"ו) כתב לתפילו לשיטת ר' יוסי ור"ש היינו שחולקין על ר' יהודא שאמר

שאם לא קלטה עד ג׳ שוב אינו קולטת, והם סוברים דיכול לקלוט גם עד ד׳ שבתות, אבל כו״ע סברי דיכול לקלוט גם בג׳ ימים, ומ״כ עכ״פ הוי ספיקא וכיון שיש מקילין בשל נכריס יכולין לסמוך גם כשנזרע ג׳ ימים קודם העומר, ועי׳ מש״כ בזה בשו״ת מנחת יצחק (ח״ו סי׳ מ״ג).

יג) **וע״ע** מה שהאריך בזה הרה״ג ר׳ יודא יודל שפיטצער שליט״א בקובץ תפארת מרדכי (סיון תשס״ג) שפילו לשיטת הגר״א שממעיר דחדש אסור מה״ת ואסור אפי׳ בשו״ל בשל עכו״ס, אעפ״כ נוטה להקל שם נזרע ג׳ ימים קודם העומר עיי״ש. וכ״כ הגה״ק מקאמארנא זצוק״ל (אוצר החיים, אמור) שכ״ה הלכה בבירור גמור. ושוב ראיתי בשו״ת מילי דאבות (מהרש״ל גיל רחב״ד ניקלשבורג ז״ל ח״א סי׳ י״ט) שכתב ג״כ להקל כשיטת התרמה״ד והביא כמה ראיות לדבר עיי״ש, ומ״מ בודאי לכתחילה יש לרחות שיהיו נזרע שתי שבועות קודם העומר.

יד) **עוד** נחלקו האחרונים בשבועה שהובא מהו״ל לח״י ועשו העיסה ונאפה בח״י, דיש סוברים דדינו כשבועת הו״ל, אמנם יש מחמירים שבאופן זה לכו״ע אסור מה״ת, ועי׳ מש״כ בזה בספקי תשובות (סי׳ תפ״ט אות ל׳).

טו) **במנ״ח** (מצוה ש״ג אות ח׳) כתב להסתפק לפי מה שפסק הרמב״ם (פי״ד מהל׳ מאכלות אסורות ה״ג) לחיוב על מאכלות אסורות הוא בהנאת גרונו, וע״כ אם אכל חצי כזית איסור והקיאו, וחזר ואכל אותו החצי זית חייב, וכן אם אחד אכל כזית והקיאו, ואח״כ בא אינ אחר ואכלו הוא חייב עיי״ש, לפ״ז יש להסתפק במי שאכל כזית מדם קודם הקרבת העומר וכן בזה״ז קודם שחל״כ שיבסר, והקיאו וחזר ואכלו י״ל דהוי כמו חתין שזרען בקרקע שלא התירן העומר, כיון שבשעת שהיו בהגוף היה בטל להגוף כמו הקרקע.

טז) **ובן** כה״ג כתב (שם) להסתפק לפי מש״כ בגל״ח (פסחים מד.) דאם אכל חצי שיעור חמץ בסוף יום הפסח קודם הלילה, אין מומרים בזה חצי שיעור אסור מן התורה כיון דלא שייך לאינטרופי כיון דבלילה כבר מותר לאכול עיי״ש, לפי״ז יש להסתפק כשאחד אכל חצי זית קודם הקרבת העומר, דהגם לכאורה הוא דומה לחמץ בסוף הזמן, אעפ״כ י״ל דבזה חצי שיעור אסור מה״ת משום דחזי לאינטרופי כיון דכשהיה במיעוט לא התירו העומר ומ״כ אם יקיאו אח״כ ויאכלו יצטרף לשיעור.

יז) **כתב** המחבר בשו״ע (יו״ד סי׳ רנ״ג ס״ד) תבואה שנזרעה אחר העומר וקצרה וזרעה ובשעת העומר היתה תחת הקרקע ולא התחילה עדיין לשרש, אסור, וזהו בעיא בגמרא (מנחות סט.) ואזלינן לחומרא.

יח) **עוד** כתב המחבר (שם ס״ה) שבולת שהניפה שליח קודם העומר, ועקרה אחר העומר וחזר ושתלה, והוסיפה, התוספת אוסר העיקר, והוא ג״כ בעיא בגמרא ואזלינן לחומרא, ובאופן שעקרה קודם שהניפו שליח, מבואר ברש״י (שם: ד״ה שהניפה) שלא ניתר בהקרבת העומר, כיון שעדיין הוי כמו שחת, וגם אינו מחובר לקרקע, ועי׳ מש״כ בזה בגמ״ח (שם אות ו׳).

והשי״ת יצילנו משגיאות וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן העניינים

א) מצות ל״ת שלא לאכול מתבואה חדשה קודם כלות ששה עשר בניסן.

ב) מצות ל״ת שלא לאכול קלי מתבואה חדשה עד ששה עשר בניסן.

ג) מצות ל״ת שלא לאכול כרמל מתבואה חדשה עד ששה עשר בניסן.

ד) אסור לאכול חדש גם בזמה״ז עד תחילת ליל י״ח ניסן - ובארץ ישראל עד תחלת ליל י״ז בניסן - בזמן שבית המקדש קיים משקרב העומר ביום ט״ז הותר החדש מיד - היתר החדש תלוי רק בעומר ולא בכבש הבאה עם העומר.

ה) בזמה״ז עצם היום מתיר.

ו) לימוד זכות על מי שאינו נזהר בחדש בזמה״ז.

ז) המחמירים על עצמם ונזהרים מסתם תבואה אין צריך ליזהר מפליטת הכלים שנתבשל בהם ממין שרוצה לבשל עכשיו ישן.

ח) לימוד זכות שחדש בחוץ לארץ אינה אלא מדברי סופרים שגזרו משום ארץ ישראל ולא גזרו אלא במקומות הסמוכים לארץ ישראל.

ט) לימוד זכות שחדש אינו נוהג אלא בתבואה שהוא של ישראל בשעת קצירה אבל לא בשל נכרים.

י) בשם הבעש״ט זי״ע שהיה מקיל בתבואה של נכרים - אפילו להסוברים דחדש בחו״ל מותר מ״מ למצות מצה אינו ראוי.

יא) תבואה שלא השרישה קודם לט״ז בניסן אסורה עד שיבא העומר הבא - אם נשרשה קודם העומר אף על פי שלא נקצרה עד אחר העומר, העומר מתירה.

יב) עד כמה ימים נקרא נשרש מקודם.

יג) לכתחילה יש לראות שיהיו נזרע שתי שבועות קודם העומר.

יד) נחלקו האחרונים מה הדין בתבואה שהובא מחו״ל לא״י ועשו העיסה ונאפה בא״י.

טו) יש להסתפק במי שאכל כזית חדש קודם הקרבת העומר וכן בזה״ז קודם צאה״כ של שיבסר, והקיאו וחזר ואכלו.

טז) אם אכל חצי שיעור חמץ בסוף חג הפסח קודם הלילה, אין אומרים בזה חצי שיעור אסור מן התורה - יש להסתפק כשאחד אכל חצי זית קודם הקרבת העומר וחצי אח״כ אי מצטרף.

יז) תבואה שנזרעה אחר העומר וקצרה וזרעה ובשעת העומר היתה תחת הקרקע ולא התחילה עדיין לשרש, אסור.

יח) שבולת שהביאה שליש קודם העומר, ועקרה אחר העומר וחזר ושתלה, והוסיפה, התוספת אוסר העיקר.

סימן י

מצות ספירת העומר

[מצוה שז] **מצות** עשה לספור שבע שבתות תמימות מיום הבאת העומר, שנאמר (ויקרא כג טו) 'וספרתם לכם ממחרת השבת וגו' שבע שבתות תמימות'. ומצוה למנות הימים עם השבועות, שנאמר (שם פסוק טז) 'תספרו חמשים יום'. ומתחילת היום מונין, לפיכך מונה בלילה, מליל ששה עשר בניסן. שכח ולא מנה בלילה, מונה ביום. וצריך למנות מעומד, ואם מנה מיושב יצא. וצריך לברך, מנה ולא ברך יצא. ונשים פטורות שהיא מצות עשה שהזמן גרמא. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים:

א) [מצוה שז] **מצות** עשה לספור מ"ט יום מיוס הבאת העומר, שנאמר (ויקרא כג טו) 'וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה'. ונאמר (דברים טז ט) 'שבעה שבועות תספר לך מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבע שבועות'.

ב) **נחלקו** הפוסקים אי המצוה נוהגת גם בזמה"ז מדאורייתא, לפי שיש סוברים שהתורה לא ציוותה לספור רק מיום הביאכם את עומר התנופה, וכיון שלא הקריבו העומר אין צריך לספור. ויש סוברים שמיום הביאכם היינו מזמן ההבאה, ואפילו לא הקריבו העומר בפועל נשאר עדיין מצות הספירה. ויש בזה כמה נפק"מ להלכה, ולמעשה נקטו רוב הפוסקים שבזה"ז הספירה היא רק מדרבנן. ומה שסומכים לקיים מצות עשה, הכוונה לקיים המצוה מדרבנן שתיקנו לעשות כמו שכתוב בתורה, משום זכר למקדש. וכתבו התוס' (מגילה כ: ד"ה כל הלילה) שע"כ מתפללים מחר הספירה שיבנה ביהמ"ק, שאז נזכה לקיים להלכה המצוה כתיקונה.

ג) **ולכתחילה** יש להחמיר כהשיטות שסוברים שהיא מדאורייתא, לענין ספיקות, ולענין להמתין עד לאחר הכוכבים. וכן נשמע הלחק יש לסמוך על שיטת רוב הפוסקים שבזה"ז הוא מדרבנן. וכיון שמצוות לריכות כוונה ע"כ להשיטות שהיא מדאורייתא יש לכוון לקיים מצות עשה דאורייתא, ולהשיטות שהיא מדרבנן יש לכוון לקיים מצוה דרבנן לעשות זכר למקדש. ויש שכתבו שאם יבנה ביהמ"ק ב"ב בימי הספירה, יהא הספירה מדאורייתא לכו"ע. וכן יותר מסתבר כהסוברים שגם בזמן זה לא יהיה הספירה רק מדרבנן, כיון שלמעשה לא הקריבו העומר, ועי' בס' ספירת העומר (פ"ח ס"ד). ויעזור השי"ת שתשבי יתרץ ויפתור השאלה בב"ה.

ד) **למדו** חז"ל (מנחות סו.) שיש מצוה למנות הימים, וגם יש מצוה למנות שבועות, וכמ"ש (דברים טז ט) 'שבעה שבועות תספר לך', לכן להשבון המצוות אינם נחשבים רק למצוה אחת, ובספר המצוות להרמב"ם (מצוה קפח) הביא ראיה לזה, שהרי אין מברכים ג' ברכות, על ספירת הימים ועל ספירת השבועות, אלא ע"כ שאינם נחשבים לב' מצוות, רק הן ג' חלקי המצוה, יעו"ש. ומנם נראינו

ירוחם (נתיב ה ח"ד) [הובא בע"ר סי' תפט סק"ד] כתב טעם על מה שמין מברכים ג' ברכות, מפני שספירת השבועות תלה הכתוב בהנפת העומר דוקא, משמ"כ ספירת הימים שמינו תלוי בעומר, ונמצא שבזמה"ז ספירת הימים היא מדלורייתא, וספירת השבועות היא מדרבנן זכר למקדש, והברכה קמי רק על ספירת הימים. וכ"כ המחירי (פסחים קכח:).

ה) **אם** ספר ימים בלא שבועות, או שבועות בלי ימים, יש כמה חילוקים בזה, ולמעשה יש לחזור ולספור בלי ברכה, דהיינו אפילו אם היה בבר היסח הדעת, ולכתחילה ישמע הברכה מחבירו, או יהרהר השם בלבו. ואם לא ספר שנית, יכול להמשיך ולספור בברכה. ובשו"ע הרב (סי' תפט ס"ו) כתב שאם לא ספר רק שבועות ודאי לא יצא. מכן כיון שיש חולקים (עי' מ"ב סקל"ט, וביה"ל ד"ה יספור) נראה שבדיעבד גם בזה יכול אח"כ להמשיך לספור בברכה.

ו) **אם** לא אמר תיבת 'לעומר' יצא. אבל אם לא אמר תיבת 'היום' לא יצא. ואם אמר היום אחד לעומר, ולא אמר היום 'יום' אחד לעומר, מסתבר שיצא, שבפשטות אין תולין כוונתו לדבר אחר, כגון שבוע אחד, או שעה ג', אלא כוונתו פשוטה על יום אחד.

ז) **נחלקו** הפוסקים אי כל יום ויום הוא מצוה בפנ"ע, ולפ"ז אפילו לא ספר יום אחד יכול להמשיך לספור בברכה, או שכל הימים הם מצוה אחת וממילא אם חיסר יום אחד אזי אין יכול לברך, ולמעשה ספק ברכות להקל. מכן כתבו הפוסקים שאפשר שיש עוד ספק יכול להמשיך לספור בברכה, וכגון כשלא ספר בלילה רק ביום, או שספר בזין השמשות, בין בזין השמשות של יום ג', דהיינו שספר קודם הלילה, ובין בזין השמשות של יום ג', שספר אז הספירה של אתמול, עי' שערי תשובה (אות כ), ולמעשה בדיעבד יש לסמוך ע"ז אפילו בזין השמשות דר"ת. וכן כשספר באופן שנחלקו הפוסקים אם הספירה היא כהוגן. אבל כשספר באופן שלכו"ע לא יצא, אזי אין לספור עוד בברכה.

ח) **ובאחרונים** הביאו בשמי רב המי גאון, שאם שכח ולא ספר יום אחד, יספור ביום הממרת את הספירות, ויאמר אתמול היה כך וכך, והיום הוא כך וכך, עי' בביה"ל (ד"ה סופר), והגם שאין מנו סומכים ע"ז שיוכל לספור בברכה, אבל עכ"פ בלא ברכה רצוי לחוש לדברי רב המי גאון.

ט) **אם** ספר קודם הלילה כשהיה בהם"מ, יש לחזור ולספור שנית בלילה בלי ברכה. ובשו"ע (ס"ג) מבואר שיכול לעשות כן לכתחילה באופן שהוא מתפלל עם הציבור מבעו"י [ולכאה מפרשים היינו בזין השמשות], שיספור עמהם ע"י תנאי. ועי' בט"ז (סק"ו) שמפקפק ע"ז, ולכן לכתחילה לא יספור קודם הלילה, ויבקש מאחד שיזכירנו לספור אח"כ. ואם סיפר רק בזין השמשות, אעפ"כ יכול להמשיך בימים האחרים לספור בברכה. ולהיפך דהיינו שלא סיפר בלילה ולא נזכר עד בהם"מ, יש לו לספור אז, ואזי יוכל אח"כ לספור בברכה, ואפילו כשספר בזין השמשות דר"ת. וע"ע בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סוסי' נ"ז) מש"כ בזה.

י) **באופן** שספר ביום ג' בזין השמשות שבתחילת היום, בשביל יום ג', וביום ד' לא ספר כלל עד בהם"מ שבסוף היום, אזהו כבר ספק יום ג', יש לחקור בדבר אי יכול עדיין להמשיך לספור בברכה, שאולי יש

למוצ"ש שביום הד' לא ספר כלל. ולכאורה יש להביא ראי' לזה מהגמ' בפ"ק דשבת (לד:) שגם בזה יש לומר שיום הי' היה כבר לילה, וביום הד' עדיין היה יום. וכיון שסוכ"ס הוא ספק, מסתבר שיכול להמשיך לספור בברכה.

יא) **מי** ששכח לספור, וביום שלאחריו התפלל מעריב בזמן מוקדם וספר עמהם ספירה, ואח"כ נזכר שלא ספר ביום שלפניו, מסתבר שמי שפשר לו שוב לספור מיום הקודם, מע"פ שהוא עדיין קודם זמן הלילה. ואם עדיין לא ספר של מחר, אז אפילו בער"ש, וכבר קיבל שבת וגם התפלל מעריב, כתב בשו"ת מגרות משה (ח"ד סי' ל"ט) שיכול לספור אם הוא עדיין יום, ויכול להמשיך אח"כ לספור בברכה.

יב) **מי** שיודע מתחילה שלא יוכל לספור כל הספירה, כגון שצריך לעבור ניתוח ל"ע בשמנע ימי הספירה, יש שכתבו שלא יברך על הספירה. אבל למעשה נראה שיכול להתחיל לברך, שמי יודע מה יעשה הקי"ת, וע"כ בוודאי יכול לסמוך זה על השיטות הסוברים שבכל חופן יש לברך על כל יום בפנ"ע.

יג) **לפי** השיטות שכל הספירה היא מצוה אחת, יש לעיין בחופן שחיסר יום, מי הברכות שבירך מקודם לזה נחשבות כברכות לבטלות, או לא. ורציתי שנחלקו האחרונים בזה, ומובא במ"ב מהדורת 'דרשו' (סקל"ז). ולכאורה יש לומר שלפי מש"כ הריטב"א (חולין קו:) [הובא במחזיק ברכה (או"ח סי' קמח קו"א אות ג), ובשערי תשובה (שם)] שאם בירך ענט"י ונמלך שלא לאכול לא הוי ברכה לבטלה, ע"כ ה"ה בזה. אבל חולי יש לחלק, ועדיין ל"ע.

יד) **למדנו** מז"ל (מנחות סה:): 'וספרתם לכם' (ויקרא כג טו), שתהא ספירה לכל אחד ואחד. ומחלקו הפוסקים בפירוש הדברים, אם מפרשים דהיינו שצריכים דוקא לספור בעצמו, ואין יכולים לצאת אפילו ע"י שמיעה מאחרו, והגם שבכל מקום אמרינן שומע כעונה, כאן גילה הכתוב שצריך לספור בעצמו. ויש מפרשים שהלימוד בא רק שלא לסמוך על ספירת בית דין, כמו בספירת יובל, שאין צריך כל אחד לספור לעצמו, אבל כששומע מאחרו הוי ליה כעונה, ומחשב כאילו ספר בעצמו. ולמעשה יש לחוש לספור דוקא בעצמו. אבל הברכה לכו"ע יכולים לצאת מאחרו, וע"כ בכל ספק יש לצאת הברכה מאחרו, ויאמר לו שיכוון להוציאו.

טו) **יש** להקדים לספור משום תמימות. ובמור וקציעה כתב שיש שיטה שאם לא ספר בתחילת הלילה שוב לא יספור בברכה, ול"ע השיעור בזה, ועכ"פ למעשה כתבו כל הפוסקים שיכולים לברך, רק מצוה מן המובחר לספור תיכף אחר תפילת ערבית.

טז) **אבן** נראה דאין לבטל לימוד השיעור משום זה. ומי שצא מעבודה או מהדרך, אם יש לו מנין קבוע בכל לילה, מותר לו לאכול קודם מעריב וספירה. אבל אם מתפלל פעם במנין זה ופעם במנין אחר, אסור לו לאכול ולהתעסק קודם מעריב וספירה, בלי שומר.

יז) **אמנם** עיקר ההלכה שלומדים מתמימות הוא שצריך לספור בלילה, ואם ספר קודם עלות השחר נקרא עדיין תמימות, וכמבואר בשו"ע (ס"ח) ובאחרונים שם. ואם לא ספר עד הבוקר יש ספק, ויש לספור בלי ברכה, ואח"כ יכול להמשיך לספור בברכה.

יח) **מי** שצא לנהמ"ד כשהלילה סופרים ספירה, אם לא יהא עוד מנין אח"כ, יש סוברים שיספור עמהם קודם תפילת

מעריב, משום גרב עם, וגם כדי שלא יסכח מלספור. אבל למעשה נראה שאין לשנות הסדר, שלא יתפלל מעריב התדיר קודם, ויבקש מחבירו שיזכירנו לספור הספירה. אבל אם סיים השמו"ע, והציבור סופרים ספירה, הגם שהוא עדיין לא אמר עלינו לשבח [וכן בשו"ע כשלא אמר עדיין ויהי נועם], נראה שיספור אז עם הציבור.

יט) **נשים** פטורות מספירת העומר, דהוי מצות עשה שהזמן גרמא. וכתב המג"א (סק"ח): ומיהו כבר שווי עלייהו חובה. ועי' בשנחת חינוך (מצוה שז) שהקשה ע"ז שלא מצינו כזה שהנשים יתחייבו משום דשוויה עלייהו, יעו"ש. וע"ע בש"ג (סק"ג) בשם שלחן שלמה. ובשו"ת מבני נזר (או"ח סי' שפד) לאחר שייאב שיטת הרמב"ן שסובר שאינו זמן גרמא, הביא מהזוה"ק (ח"ג קפג., ח"ג נז:) שנשים פטורות מספירת העומר, עיי"ש. ולמעשה רגיל נוהגים לברך, ויש להזכירם שלא יסכחו, עי' מ"ב (שם). ועי' בשרשות דבינו (ח"ב, ימי העומר אות ג) שהקהילות יעקב ז"ל הזכיר לבנותיו לספור ספה"ע.

כ) **ויש** עוד ליזהר שידעו וידעו מה הם מספרים. אבל בדיעבד שסיפר בלשה"ק ולא הבין, יש סוברים שיצא, וע"כ יש לחזור ולספור בלי ברכה.

כא) **לכתחילה** צריך לידע קודם שמברך על מה יברך, וכמה ימים יספור. ובדיעבד יצא גם כששמע מח"כ מחבירו כמה ימים הוא יום זה, ואפילו אם הוא מפסיק לשהות מחבירו. ואפילו אם היה כוונתו בשעת הברכה על יום אחר, אין זה מעכב.

כב) **צריך** לספור מעומד, וגם הברכה צריך לברך מעומד, ולכתחילה גם אין לשהות על עמוד או על הכותל. אבל בדיעבד יצא גם מיושב, שמה שדרשו רז"ל (פסי"ז אמור) מהכתוב (דברים טז ט) 'מהחל חרמש בקמה', אל תקרי בקמה אלא בקומה, אינו אלא למכתת. וע"כ גם בשעת הדחק כגון בחולה ל"ע יכול לכתחילה לברך ולספור מיושב.

כג) **בתב** המגן אברהם (סק"ה) שבלשון הקודש יש לומר לעולם מיני המועט קודם, כגון אחד ועשרים יום. ואם אומר בלשון לע"ז, אז הכל לפי מנהג המדינה באשכנוס, עיי"ש. אבל בדיעבד אם אינה הלשון כגון שאמר עשרים ואחד יום ג"כ יצא.

כד) **בשחבירו** שואלו איזה יום סופרים היום, יאמר אתמול היה כך, ועי' ט"ז (סק"ז) ומג"א (סק"ט), והגם שלהלכה סגי שיהא לו היפוך כוונה, מ"מ לכתחילה יש לומר אתמול היה כך. ובקונטרס להאדמו"ר ממעלין שליט"א (הערות בדיני ספה"ע) כתב עצה שיציב לחבירו בלשון חמשה דשלש"ל וכדומה. וכתב המ"ב (סקכ"ב), שאם היו סופרים כבר גם השבועות, והוא לא השיב רק מספר הימים, ולא השבועות, הרי זה כמילו נתכוון בפירוש שלא לצאת בזה, ויכול לספור אח"כ בברכה.

כה) **ואם** השיב אתמול היה כך, ובאמת היום הוא כן, כתב בשו"ת באר משה (ח"ג סי' פ) שיכול לספור שנית בברכה.

כו) **באופן** שהשומע שאל בדרך שאלה אם היום היא ספירה פלונית, כתב הדעת תורה (שם ס"ד בשם זכור לאברהם) שהגם שאמר מספר הנכון, לא יצא, כיון שאמרו בדרך שאלה, ויכול לספור עוד בברכה, וכתב שם דגם אם השמיע השיב "הן", יכול לספור אח"כ בברכה עיי"ש.

כז) **אם** ימר ביום חרבעה, היום חמשה חסר
מחת, כתב בהגהות רעק"ח (בשם שו"ת
פרי חארץ סי' י) שיצא, וכ"כ כמה חחרונים. חכן
היינו דוקא חס ימר כן בדרך ספירה, חבל חס
ימר זה בדרך תשובה לשוחלו כמה ימים היום,
כתב בשו"ת נאר משה (ח"ג סי' פב) שבזה ודחי
לא יצא, שהרי בכוונה ימר בדרך זו שנתכוון
שלא לצחת.

כח) **אם** ספר ברחשי תיבות, נחלקו החחרונים
חי יצא, וע"כ יש לספור שנית בלי
ברכה, עי' בית"ל (ד"ה מוצ"ש והולך). ועי' שערי
תשובה (בשם שות ו) שכן הדין חס ימר היום
ל"ג בעומר. [ולכחורה גם בזה י"ל שחס ימר
כן בדרך תשובה לחבירו, הוי כהיפוך כוונה].
חכן חס כוון ליום החג שלא ל"ג בעומר, יש
סברא שבודחי לא יצא, כיון שלא נתכוון לענין
ספירה כלל, עי' בכף החיים (בשם שות ו), ובדעת
תורה (בשם ס"ד), וע"ע בשו"ת זכרון יהודה
(ח"ח סי' קמו).

כט) **אם** חחד שחל מחבירו בליל ו' דר"ח
חייר, היכי תמצח שיחול חמשה עשר
ברחש חודש, וחבירו השיב, היום. נרחה דהשואל
וודחי לא יצא, ויכול לספור עם ברכה, והמשיב
ג"כ מסתבר שלא יצא, חכן לכתחילה יש לו
לשמוע הברכה מחבירו.

ל) **אם** ספר בלב, קיי"ל דהרהור לחו כדיבור
דמי. ורחיתי בקונטרס של החדמו"ר
ממעלין שליט"א שהעיר שבביה"ל (סי' סב ס"ד)
כתב שהגם שרוב רחשונים ס"ל שלא יצא, חכן
שיטת הרמב"ם והסמ"ג הוח שבדיעבד ממרינן
הרהור כדיבור דמי, יעו"ש. ולפ"ז כתב שחס
הרהר הברכה, יש סברא להחמיר לשמוע
הברכה מחבירו. חכן כתב שלענין הספירה
פשוט שחין לחוש רק חס הרהר הספירה לחס
מנוה, חבל מה שחשב מקודם מה שנרין
לספור, זה וודחי לא נחשב כספירה.

לא) **אם** שמע ברכת הספירה מחבירו בין
הברכה להספירה שלו, נסתפק בס'
מנחת עומר (סי' תפט סקי"ח) חס מותר לענות
חמן, ומדמה חס דבר זה לברכת תפילין.
ועיי"ש בשיירי מנחה (סי' י) שכתב שעכ"פ חס
כבר חמר מספר היום, הגם שלא חמר עדיין
השבועות, יענה חמן, וחמ"כ ימנה עוד הפעם
בלי ברכה הימים והשבועות ביחד. [וע"ע חס
בסי' ט - יח].

לב) **כתבו** בספה"ק שיש להזכיר ימי הספירה
גם במכתבים. ומיתא (בחרת המיס,
לספה"ע) בשם הרה"ק רבי נבי הירש מריימנוב
זי"ע שנכון לספור כמה פעמים ביום. ויש
שלמדו מסכת שבועות חו מסכת סוטה בכל יום
הלף של יום הספירה.

לג) **שבח** לספור, ובחותו יום כתב מיגרת
וכתב היום כך וכך למספנ"י, כתב
בשו"ת חתם סופר (ח"ו סי' יט) שלא יצא בזה,
ומינו רשחי לספור חמ"כ בברכה. ולפ"ז חס
היה כן בלילה, ונזכר חיכף, יכול עדיין לספור
בברכה. ועי' מנחת עומר (בס שות יב) שיש
חולקים בזה, יעו"ש.

לד) **אם** חירע חניות רח"ל, יחתין מלספור
עד הקבורה, חפילו יעבור כל הלילה.
ומס לא יעבור החניות עד סוף היום, יכול
לספור גם בלילה, ולא יברך. ובשחר הימים יוכל
לספור בברכה, עי' בשו"ת נודע ביהודה
(מהדו"ק חו"ח סי' כז).

לה) **בענין** ספירת העומר לילדים קטנים, יש
לעיין בדבר משום שלשה עניינים,
החחד בהזמן, שכמ"פ חין יכולים להמתין

עמהם עד זמן נמה"כ. והשני, שכמ"פ חינם מביניס מה שאומרים. והשלישי, שכמ"פ כבר מיסרו יום אחד. ונרמה שלענין לספור קודם הלילה יכולים להקל, ועכ"פ אחר דהשמ"ש לשיטת הגאונים ודאי יש לסמוך שיברכו. ואולי גם מהשקיעה, כיון שיש סברא גם לספור מפלג המנחה, עי' בית"ל (ד"ה מבעוד יום).

לו) **ולענין** שחינם מביניס הספירה, יש לנרף מש"כ השערי תשובה (אות ג) בשם שו"ת שמילת יעב"ץ (ח"ג סי' קלט) שיוצאים בלשון הקודש אע"פ שאין מביניס. וכך החיים (אות כ) כתב שבדיעבד לא יברך שנית עיי"ש. וע"ע בס' חינוך הבניס (פ"ב סי' טז), ובשו"ת מחזני לדק (סי' מח).

לז) **אמנם** בחופן שהקטן חיסר כבר יום אחד, לכאורה הדבר תלוי במחלוקת המובא בש"ב (סי' תרנח) אם מצות חינוך נריך להיות בכל הפרטים. וכאן יכולים לנרף גם שיטת הסוברים שכל יום הוא מצוה בפנ"ע. אבל למעשה נראה שזה גופא הוי חינוך, שמלמדים הקטן לקיים ההלכה כפי הכתוב בשו"ע שאם חיסר יום אחד שוב אין לברך. ויכול לשמוע הברכה מחבירו.

לח) **קטן** שהגדיל תוך ימי הספירה, נחלקו גדולי עולם אם יכול להמשיך לספור בברכה, ופוק חזי מה עמא דבר שנהגו לברך, אבל לא יוציא את אחרים. ובאמת בכל בחור בן י"ג מי יכול להוציא את אחרים, תלוי אם הספירה היא מדאורייתא או מדרבנן, שבדרבנן אמרינן אחזקה דרבא. אבל בגר שנתגייר תוך ימי הספירה, בוודאי אינו יכול לספור בברכה, עי' שערי תשובה (אות כ).

לט) **טעה** בספירה, ותיקן תוך כדי דיבור יצא. והיינו שהיה תוכ"ד מסוף התיבות שאמר בטעות [ומסקנת רוב הפוסקים דהיינו כדי אמירת ג' תיבות]. ובאופן שהוא מסופק אם הוא עדיין תוך כדי דיבור, הנה בשאל אברהם (להגה"ק מבוטשאטש, סי' תקפב) נידד לומר דמהני עיי"ש. ויש עוד לומר שיכולים לסמוך זאת על הסוברים שתוך כדי דיבור הוא ד' תיבות. אבל למעשה ודאי יש לחזור ולומר הספירה כתיקונו. ואם היה להיפוך, שספר כהוגן, ותוכ"ד אמר שלא כהוגן, ונזכר ביום אחר, כתב בשו"ת שבט הקהתי (ח"ג סי' קנ) שיצא, כיון שלמעשה ספר מתחילה כהוגן, עיי"ש.

מ) **ובתבו** המג"א (סקי"ג) והשו"ע הרב (סכ"ג) שכשמתקן ביבורו תוכ"ד אין נריך לחזור ולומר תיבת 'היום'. אבל אם היה לאחר כדי דיבור נריך לומר שנית תיבת היום. ואם היה גם היסח הדעת, כגון שכבר התחיל לומר הרחמן הוא יחזיר לנו, נריך גם לברך שנית. ונחלקו האחרונים אי זהו דוקא כשטעה בדיבורו, או אפילו כשבאמת לא ידע מספר היום, שיש סוברים שבאופן זה אם היה לאחר כדי דיבור נריך לברך שנית אפילו לא היה היסח הדעת, עי' מ"ב (סקל"ג). ושיטת השו"ע הרב (סכ"ג) היא שאם לא היה היסח הדעת, בכל אופן אין נריך לברך שנית.

מא) **ועי'** בניחוקי או"ח (סי' תפט ס"ו) במעשה שהיה ביום מ"ג לספירה, והש"ץ טעה ואמר היום שלשה ושלשים יום שהם, ודפקו על השלחן וחזר ואמר שלשה ומרבעים יום שהם שבעה שבועות וכו', ולילד הרבה לומר שלא יצא, כיון שהמשך דבריו היה היום שלשה ושלשים שהם שלשה ומרבעים יום, וע"כ עכ"פ נריך לחזור ולספור בלא ברכה, יעו"ש. ולענין המנהג שנהגו לתקן הטעות ואמרו המספר הנכון, יש לדון אם הוי כהיפוך כוונה. ולמעשה

נראה שצמופין זה יש להם לשמוע הברכה ממי שלא חמר עדיין הספירה.

מב) **כתב** בשם מהרש"ם (מהדו"ת) שנכון שהאומר הספירה בציבור בקול רם יכוון להוציא השומעים ידי חובת הברכה, מפני שיש כמה מנשים השוכחים פעם אחד לספור, עיי"ש. ונראה שמן הנכון לכוון שאינו מוציא רק למי שאינו מברך בעצמו, שאם יכוון שאם להוציא כל השומעים יש שיטות הסוברים שאם נקטינן מצוות אין צריכות כוונה, יוצאים גם בשומע שאם אינו מכוון בפירוש להיפוך, וכמבואר בשו"ע הרב עיי"ש. וע"ע כזה במ"ב (סי' ריג סק"ח).

מג) **כתב** בס' ספירת העומר (סוף פ"ח) שבתחילת ימי הספירה יאמר האדם שאתנה שאינו רוצה לצאת רק בהספירה שאופר בעצמו, וממילא שוב לא יכנס בשום שלוח וספיקות, עיי"ש. אכן ראיתי בקונטרס של החדמו"ר ממעלין שליט"א שהעיר כזה כמה הערות והעלה דלא מהני מחשבה מתחילה על כל הימים, יעו"ש. אמנם ראיתי במ"ב מהדורת 'דרשו' בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, שכהיום שאין הרגילות לצאת מהשליח ציבור, הרי זה נחשב כהיפוך כוונה.

מד) **יש** סוברים שאם שכח כל היום, אעפ"כ יכול להיות ש"ץ ולנקש מחבירו שלא יברך, והוא יוציאו בברכתו, אכן יש חולקים ע"ז, וע"כ אין לעשות כן למעשה. ועי' מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ו סי' לו אות ה) שהפר"ח (אות ח) כתב שאינו יכול להוציא אחרים, מפני שנקרע אינו מחויב בדבר, והפמ"ג (מ"ז סק"ג) לילד לומר שאין זה דומה לבן עיר שאינו יכול להוציא הבן כרך בקריאת המגילה, כמ"ש ברע"ק בשם הירושלמי (מגילה פ"ג ה"ג), מפני שכאן הרי הוא מחויב גם עתה, אלא שאינו יכול לקיים את חובתו, עיי"ש. וכמ' ספירת העומר (פ"ד הע' נג) כתב שרוב האחרונים הסכימו להחמיר כדעת הפר"ח.

מה) **הנוסע** מארץ ישראל לאמריק"ה ושכח לספור בלילה, ונזכר ביום שלאחריו בזמן שבאר"י היה כבר לילה, ובאמעריק"ה הוא עדיין יום, ראיתי בס' ספירת העומר (פ"ט ס"ט) שהביא להסתפק אם יכול להמשיך את"כ לספור בברכה יעו"ש. ולענ"ד נראה שעכ"פ לא גרע משאר ספיקות הנ"ל, וע"כ אם נזכר כשהיה יום במקום שהוא עומד, יכול להמשיך את"כ לספור בברכה. וכמו ראיתי כן בשם מורי הגר"ש וואזנער זצ"ל.

מו) **והנוסע** מאמעריק"ה לארץ ישראל ושכח לספור בלילה, ונזכר ביום שלאחריו בזמן שבאר"י הוא כבר לילה, נראה פשוט שאין יכול להשלים מז הספירה, הגם שבמקום שנסע משם עדיין יום הוא, וממילא אינו יכול עוד להמשיך לספור בברכה. אמנם מותר לאיש הבא מאמעריק"ה לא"י לספור בתחילת הלילה, הגם שלא עברו אלו כ"ד שעות מהספירה של אתמול. וכ"כ בס"ד מהדורת 'דרשו' בשם מורי הגר"ש וואזנער זצ"ל.

מז) **הנוסע** למדינת מוסטראלי"ע או יפא"ן וכדומה שעוברים בו את קו התאריך, ונחסר לו יום, נע"ג באיזה חופן ימשיך לספור, ואי יכול להמשיך לספור בברכה. ונחופן שדעתו לחזור תוך ימי הספירה, שאז ממילא יתוסף לו יום בחזרה, זה יש שאמרו שברע שימשיך לספור בהמקום שיצא משם. אכן למעשה נלע"ד שהכל תלוי בהמקום שהוא נמצא

עכצ"ו, וע"כ כשנוסע לשם ונשאר לו יום שלם, שוב אינו יכול להמשיך עוד לספור ברכה. אבל אם עדיין לא עבר כל היום, כגון שנוסע ביום ל' בערב, ומגיע לשם ביום ב' קודם הלילה, יספור אז גלא ברכה ביום השני, ואח"כ ימשיך בלילה לספור בברכה, וכשבא בחזרה יספור ביום שנשאר לו גלי ברכה, כיון שכבר ספר אותו היום, ואח"כ ימשיך להלאה לספור בברכה.

מח) **ראיתי** בקונטרס של האדמו"ר ממעלין שליט"א שנשתפק במי שספר במוצ"ש קודם בהמ"ז, אי יכול עדיין לומר רצה. ולכאורה הדבר תלוי במחלוקת האחרונים (או"ח סי' תנח) במי שאכל חמץ במועדי פסח כשעמד עדיין בחמצע סעודה של יו"ט, אי יכול לומר יעלה ויבוא בבהמ"ז, שהמג"א (שם סק"ח) פסק שיכול לומר, וכ"כ בשו"ע הרב (שם ס"ג), והמ"ב (שם סק"ח) כתב דהוי תרתי דסתרי. ולמעשה נראה שלכתחילה בוודאי זה יש לשמוע רצה מאנשי המבורג, ואם אי אפשר יהרהר רצה בלבו.

והשי"ת יצילנו משגיאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן העניינים

א) מצות ספירת העומר.

ב) בענין אי המצוה בזמה"ז מדאורייתא, או מדרבנן.

ג) בענין שלכתחילה מחמירים כדאורייתא, ובשעה"ד מקילים כדרבנן - אופן הכוונה במצות הספירה - באופן שיבנה בהמ"ק באמצע ימי הספירה, אי יהא מדאורייתא לכו"ע.

ד) בענין שיש ב' מצוות, ספירת הימים, וספירת השבועות - טעם שאין מברכים ב' ברכות - שיטה שבזמה"ז הוי ספירת הימים מה"ת, וספירת השבועות מדרבנן.

ה) ספר ימים ולא שבועות, מה הדין - ספר שבועות ולא ימים, מה הדין.

ו) לא אמר תיבת 'לעומר', אי יצא - לא אמר תיבת 'היום', אי יצא - אמר היום אחד לעומר, וחיסר תיבת 'יום', אי יצא.

ז) בענין אי כל יום ויום היא מצוה בפ"ע, או הכל מצוה אחת - שכח ולא ספר יום אחד, אי יכול להמשיך לספור בברכה - ספר בבין השמשות, אי יכול להמשיך לספור בברכה.

ח) שיטת רב האי גאון, שבאופן ששכח יום אחד מלספור, יספור ביום המחרת שתי הספירות.

ט) ספר בבין השמשות, אי צריך לחזור ולספור בלילה - באיזה אופן יכולים לכתחילה לספור בבין השמשות.

י) באופן שספר ביום א' בבין השמשות שבתחילת היום, וביום ב' לא ספר עד בהשמ"ש שבסוף היום, אי יכול להמשיך לספור בברכה.

יא) שכח לספור, וביום שלאחריו התפלל מעריב מוקדם, וספר כבר של מחר, אי יכול אח"כ לחזור ולספור של אתמול.

יב) מי שלא יוכל לספור כל הספירה, כגון שצריך לעבור ניתוח ל"ע באמצע ימי הספירה, אי יברך.

יג) באופן שחיסר לספור יום אחד, אי נחשב כל הברכות הקודמות לבטלה.

יד) בענין מה שאמרו רז"ל שתהא ספירה לכל אחד ואחד, אי הפירוש שאין יכולים לצאת ע"י שומע כעונה.

טו) בענין שיש להקדים לספור בתחילת הלילה.

טז) אי מותר לאכול וללמוד קודם ספירה.

יז) עיקר פירוש 'תמימות' - באופן שלא ספר בלילה עד הבוקר, מה הדין.

יח) הבא לבהמ"ד בשעה שהציבור סופרים, אי יספור עמהם קודם שיתפלל מעריב - סיים שמו"ע של מעריב, והציבור סופרים, אי יספור עמהם קודם עלינו לשבח.

יט) בענין נשים בספירת העומר.

כ) בענין שיש להבין מה שסופרים - סיפר בלה"ק ולא הבין, אי יצא בדיעבד.

כא) בענין שצריך לידע קודם הברכה ספירת היום - בירך ולא ידע ספירת היום, או כוון ליום אחר, ואח"כ שמע מחבירו יום הנכון, אי יצא בדיעבד.

כב) בענין שצריך לברך ולספור מעומד - בירך וספר מיושב, אי יצא בדיעבד - אי חולה יכול לברך ולספור מיושב.

כג) בענין שאומרים מנין המועט קודם, כגון אחד ועשרים יום - אמר מנין המרובה קודם, אי יצא בדיעבד.

כד) בענין כשחבירו שואלו מהו ספירת היום, מה ישיב - באופן שהשיב רק מספר הימים ולא השבועות, אי יכול עוד לספור בברכה.

כה) באופן שהשיב לחבירו אתמול היה כך, ובאמת היום הוא כן, אי יכול עוד לספור בברכה.

כו) שאל מחבירו אם היום היא ספירה פלונית, והיא באמת כך, אי יכול עוד לספור בברכה.

כז) אמר ביום ארבעה 'היום חמשה חסר אחת', אי יצא.

כח) ספר בר"ת, אי יצא - אמר היום ל"ג בעומר, אי יכול עוד לספור בברכה.

כט) שאל מחבירו בליל א' דר"ח אייר, היכי תמצא שיחול חמשה עשר בראש חודש, וחבירו השיב, היום, אי יכולים לספור בברכה.

ל) ספר במחשבה, אי יצא הברכה והספירה בדיעבד.

לא) השומע ברכת חבירו בין הברכה להספירה שלו, אי יענה אמן.

לב) בענין הזכרת הספירה במכתבים, ולספור כמ"פ ביום - בענין לימוד מס' שבועות וסוטה בימי הספירה.

לג) שכח מלספור, ובו ביום כתב אגרת, וכתב 'היום יום כך למספב"י', אי יצא בזה.

לד) אירע אנינות רח"ל, מתי יספור.

לה) בענין ספירת העומר לילדים קטנים - אי יש להקל שיספרו קודם הלילה.

לו) בענין אי יוצאים בלשון הקודש אע"פ שאין מבינים.

לז) באופן שהקטן חיסר יום אחד מלספור, אי יכול להמשיך לספור בברכה - בענין אי מצות חינוך היא דוקא בכל פרטי המצוה.

לח) קטן שהגדיל תוך ימי הספירה, אי יכול להמשיך לספור בברכה - בחור בן י"ג, אי יכול להוציא אחרים בספירה - גר שנתגייר תוך ימי הספירה, אי יכול לספור בברכה.

לט) טעה בספירה, ותיקן תוך כדי דיבור, אי יצא - באופן שהוא מסופק אם הוא עדיין תוכ"ד, אי יכול לתקנו - ספר כהוגן, ותוכ"ד חזר וספר שלא כהוגן, אי יצא.

מ) כשמתקן דיבורו, אי צריך לומר תיבת 'היום' - באיזה אופן צריך גם לחזור ולברך על הספירה.

מא) בענין מעשה שהיה אצל הגה"ק ממונקאטש זצוק"ל שאמר הש"ץ 'היום שלשה ושלשים יום שהם', וחזר ואמר 'שלשה וארבעים', אי יצא הש"ץ, ואי יצאו האנשים שצעקו לתקן הטעות.

מב) בענין כוונת הש״ץ להוציא השומעים בספירה.

מג) בענין תנאי בתחילת הספירה שאינו רוצה לצאת רק כשסופר בשעה שמברך.

מד) באופן ששכח מלספור יום אחד, אי יכול להיות ש״ץ בספירה, ויבקש מאחר שלא יברך, והוא יוציאנו בברכתו - בענין בן עיר אינו יכול להוציא בן כרך בקריאת המגילה.

מה) הנוסע מא״י לאמעריק״א ושכח לספור, ונזכר כשכבר היה בא״י לילה, אי יכול להמשיך לספור בברכה.

מו) הנוסע מאמעריק״א לא״י ושכח לספור, ונזכר כשכבר הוא לילה בא״י, אי יכול להמשיך לספור בברכה - הבא מאמעריק״א לא״י, אי צריך להמתין מלספור עד שיעברו כ״ד שעות מספירת אתמול.

מז) בענין הנוסע למקום שעוברים הקו התאריך, כגון למדינת אוסטראלי״א ויאפא״ן, באיזה אופן יספור ספיה״ע.

מח) ספר במוצ״ש קודם בהמ״ז, אי יכול לומר אח״כ רצה - אכל חמץ במוצאי פסח קודם בהמ״ז, אי יכול לומר אח״כ יעלה ויבא.

סימן יא

הלכות ומנהגי ימי העומר

א) **איתא** בגמ״ן (ויקרא כג לו) ובגינו נחיי (שם פסוק טז) שימי הספירה הם כימי חול המועד. ובספה״ק כתבו שהימים האלו הם הכנה למתן תורה, שבכל דור ודור נתעורר כל הנחינות שהיה בשעת יציאת מצרים ומתן תורה, וממילא צריך בימים הללו לספור ז״נ, כמו שעשו אבותינו כשיצאו ממצרים, כדי שנהיו ראוים לקבלת התורה.

ב) **כתב** בספה״ק מאור ושמש (אמור) עה״כ (ויקרא כג, יג) ׳ועשיתם ביום הניפכם את העומר כבש תמים בן שנתו לעולה לה׳׳, וז״ל: יש לרמז בפסוק זה, כי הנה ידוע בספרים קדושים שבר בלילי פסח נפתחין מוחין עילאין, ומא״כ בשבך ימי הספירה בכל יום צריך האדם ליכנס בשער אחד משערי הקדושה עד חג השבועות, שאז היא הקדושה הגדולה קבלת התורה, ומי שערב לבו לגשת אל הקודש והוא מעובדי ה׳ ושומרי מצותיו יוכל לשער בעצמו שנתוסף לו תוספת קדושה בימים ההם. אבן צריך האדם להמשיך על עצמו הקדושה שת היה לו השארה על משך כל השנה. וזהו ׳ועשיתם ביום הניפכם את העומר׳, שאז היא ההתחלה מימי הספירה וליכנס בשערי הקדושה, ׳כבש׳ מלשון ׳עלה בכבש׳ (זבחים פ״ה מ״ג), שתעשה לך מעלה ומדריגה שתמשוך על עצמך הקדושה כ״כ, ׳בן שנתו׳ שת היה לך על כל השנה כולה מהשארת הקדושה, ׳לעולה׳ שתוכל לעלות, עכד״ק.

ג) **וז״ל** ספה״ק באר משה (שמיני, ד״ה ח״י ויעש אהרן): וכה יתן השי״ת בלבנו ובלב כל ישראל לקדש ולטהר ח״ע בכללות הז׳ מידות, בפרט בימי הספירה הקדושים האלו, שהחיוב מוטל על כל מי שאר בשם ישראל יכונה לקדש ולטהר ח״ע בכל מיני קדושה וטהרה, ולנקות בללות הז׳ מדות שלו משום נדנוד פגם ופסולת סיגים, כי אם להיות עובד בהם להבורא ב״ה וב״ש בכל נפשו ומאודו, להתדבק בו יתברך בכללות הז׳ מידות הקדושים, שלעומתן נמייסדו ז׳ שבועות ימי הספירה, שע״ז אמרו חז״ל (מנחות סו.) מצוה לממני יומי ומצוה לממני שבוע וכו׳, עיי״ש בדב״ק. וכתב בספה״ק עבודת ישראל (ליום ג׳ דפסח) עה״כ (ויקרא כג, טו) ׳תספרו חמישים יום׳, שעד סוף הספירה יכולים עדיין לתקן עיי״ש. אבן החכם עיניו בראשו, ואינו ממהין עד הסוף, וכל הזריז הרי זה משובח.

ד) **כתב** המחבר בשו״ע (או״ח סי׳ תל״ג ס״ק): נוהגים שלא ליקח אשה בין פסח לעצרת, עד ל״ג בעומר, מפני שבאותו זמן מתו תלמידי ר״ע. והנה מש״כ המחבר עד ל״ג בעומר, וכן מש״כ הרמ״א (שם) שלאחר ל״ג בעומר הכל שרי, כתב המג״א (סק״ב) שזה תלוי לפי מנהג המקומות לענין ספורת, עי׳ לקמן (סוף י״ח), ולפ״ז לפי מה שאנו נוהגים שלא להסתפר כלל בימי הספירה, לא קודם ר״ח, ולא לאחר ל״ג בעומר, ממילא ה״ה שנוהגים שלא ליקח אשה כלל עד אחר חג השבועות.

מכן לפי מה שכתבו המקובלים עוד טעמים בענין התפפורת, עי' בספה"ק טור ברקת (פי' תל"ג), והובא גם' ליקוטי נפי (סז:), מולי יש לחלק בדבר.

ה) **ובתב** עוד המחבר, אבל למרס ולקדש שפיר דמי, ע"כ. והנה מנהגינו אין נוהגים לקדש בלי נשואין גם בכל השנה. אבל עכ"פ מותר לעשות שידוכין. וכן הנוהגים לכתוב תנאים בשעת השידוכין מותר. וגם מותר לערוך סעודת תנאים בלי ריקודין ומחולות, כמ"ש במג"א (סק"ח).

ו) **בענין** מה שעושים קנת מבילות על מיתת תלמידי ר"ע, עי' בכה"ח (אות ה') שכל זה הוא כדי לעשות זכר כדי להתרחק מהשנאה והקנאה והתאוה והגאוה והכבוד, ולקנות מדת ההבדה והענוה והשלוס. ולכן כתב בשער הכוונות (ענין ברכות השחר) להזהר מאד בענין ההבת חברים העוסקים בתורה יחד, ע"כ. ואולי יש להוסיף שמזה הטעם עושים שמחה ויו"ט ביום ל"ג בעומר, שאחד מן הטעמים כתוב בפוסקים מפני שאז פסקו מלמות, והפר"ח כתב שעיקר השמחה היא על אלו התלמידים שהוסיף ר"ע אח"כ, שלא מתו. והיינו שהתחזקו את עצמם להיות באחדות, ועושים זכר לזה, לידע גודל המציאות של אהבת חברים.

ז) **והנה** בגמ' אין אנו מבינים הענין של תלמידי רעק"א, וכבר כתבו בספה"ק כמה ענינים בזה, ובספה"ק שם משמואל (פ' אמור) כתב דתלמידי רבי עקיבא היו כל כך באחדות עד שהיו כאילו הים אחד ממש, וכמו שאדם בעצמו בוודאי יד אחד לא יתן כבוד ליד השני, שהלא הכל אחד, וכמו"כ היו כל התלמידים ממש כמו אים אחד וע"כ לא הרגישו שצריכים לכבד את חבירו, וע"ז כתב הכתב משמואל שהגם הם היו במדריגה זו, אבל באמת אינו כן, שכל נדיק יש לו מדור בפנ"ע ואינו דומה אחד לחבירו, וע"כ סכ"ם צריך כל אחד לכבד את חבירו.

ח) **ובעין** דברי הכתב משמואל מבואר בכתב הילוע מהרה"ק רבי זכריה מנדל ז"ל תלמידו של הרה"ק הנועם אלימלך זי"ע, שכתב בענין תלמידי הנועם אלימלך ז"ל שים ביניהם אהבה גדולה כל כך יותר מאהבת אב על בנו ובעל עם אשתו, ויש להם אחדות גמור זה עם זה כאיש אים אחד לכולם, ואין חילוק ביניהם לבניהם אל בני חבריהם, כאיש אחד ניכר מי הם אבותיהם של הבנים מגודל האהבה ואחדות זה עם זה, וזה הכל מרוב השתוקקותם ואהבתם להשלים רצון הבורא ב"ה בלב שלם אשר בלבם תמיד. כשבאים שני בני אדם לדבר זה עם זה, אז אין שומעין מהם רק אהבה ויראה ורוממות אל וגדולתו ותורתו הקדושה.

ט) **בענין** המנהג לירות חיצים בל"ג בעומר, עי' בספה"ק בני יששכר (מייר מאמר ג אות ד-ו) שכתב הטעם לרמז שבימי רשב"י לא נראה קשת. ובספה"ק מגן אברהם (רמז ל"ג בעומר) כתב בדרך רמז שהקשת מורה לכלי קרב נגד היצה"ר, שבזכות רשב"י נזכה לנצחו. ולענ"ד נראה להוסיף וליתן טעם, לפי האמור שענין התבילות בימי הספירה הוא לעורר הזהירות באהבת חברים, י"ל שלזה מורה ענין יריית החצים, דהנה מצינו בגמ' (קידושין ל:) שבימו התווכחות ומלחמת התורה לחיצים, וכפי שדרשו הכתובים 'כחצים ביד גבור' וגו' (תהלים קכז ד), 'חצי גבור שנונים' (שם קכ ד). ואיתא שם, אפילו אב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה נעשים אויבים זל"ז. ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זל"ז, שנאמר (במדבר כא יד) 'את והב בסופה'. ולפ"ז יובן היטב המנהג

שמורים נחלים, להרמות שגם כשמתווכחים עמם בתורה לא יהיה הכוונה זה לקנטר ולהתגדל על חבירו ח"ו, רק בכוונה טובה, כמו הלימוד של רשב"י, שהוא היה מן התלמידים החדשים של ר"ע שלמדו רק בהחבת חברים.
וזה אנו מקבלים ע"ע ביום ל"ג בעומר.

י) **ומובן** הדבר בטוב לפי מש"כ בספה"ק בני יששכר (שם אות ז) שביום ל"ג בעומר יש טו"ב ימים עד יום נתינת התורה, וביום זה מתחיל להתעלף אור התורה, וכמ"ש (בראשית פ ד) וירא אלקים א"ת האו"ר (בגימ' תרי"ג) כי טו"ב, יעו"ש. והנה כתב המהרח"ק (שמות יט ג) שמעיקרי ההכנות לקבלת התורה הוא ענין האחדות, וכפי מש"כ (שם) ויחן שם ישראל, ודרשו רז"ל (מכילתא פרי בחדש ג) כאיש אחד בלב אחד, ע"כ הזמן הראוי ביום ל"ג בעומר לעשות זכר לזה בירידת החנים, כדי להתעורר בדבר ללמוד וללמד התורה בתופן הראוי, לא לקנטר ולהתגדל ח"ו, אלא מתוך ענוה ואהבה ואחוה.

יא) **כתב** המחבר בשו"ע (ס"ג): נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג בעומר. והנה נחלקו הפוסקים בזיזה ל"ג ימים מתו תלמידי ר"ע, וכמבואר בתחרוים, ועפ"ז יש כמה מנהגים בזמן מיסור התספורת. וכתב הרמ"א (ס"ג) שעכ"פ נריך ליזהר שלא יעשה כקולי שתיהן, דהיינו שאותם המקילים להסתפר עד ר"ח מייר, לא יסתפרו מל"ג בעומר ואילך, חוץ מיום ל"ג בעומר. ואותם המקילים להסתפר מל"ג בעומר ואילך, לא יסתפרו כלל אחר פסח עד ל"ג בעומר. וע"ע מש"כ בזה בביה"ל (ד"ה יש נוהגים). וכתב המג"א (סוסק"ו) שלהיפוך היינו מי שמחמיר בשתיהן, דהיינו שלא להסתפר לא בזה ולא בזה, לא הוי ככקיל בחושך הולך, כיון שעושה כן מפני הספק, עיי"ש. ובשמת נלמו הכי כתבו התחרוים בשם האריז"ל שלא להסתפר כלל בכל ימי הספירה, אפילו ביום ל"ג בעומר. וגם אלו הנוהגים להסתפר בל"ג בעומר, אין להסתפר עד הבוקר.

יב) **ובענין** הסתפרות לכבוד חג השבועות, נחלקו גורי האריז"ל בדבר, יש שכתבו שיש להסתפר בערב שבועות דוקא. ואפילו כשחל ערב שבועות בשבת, נסתפקו קצת אי יש לגלח בער"ש, עי' כה"ח (אות יג). אכן הרבה כתבו כמ"ש בשער הכוונות שלפנינו (ענין ספירת העומר) שהאריז"ל גילה ביום מ"ח לספירה, עיי"ש הטעם. ועי' בלקוטי לבי (שם.) שכן נהג הרה"ק המגיד מטשערנאביל זצוקללה"ה. וכ"ה מנהג סקווירא.

יג) **ומי** שהוא אבל ל"ע בתוך שלשים, ומבואר בשו"ע (יו"ד סי' שצ"ט ס"ג) לכיון שהרגל מבטל שלשים, מותר כבר להתגלח בערב יו"ט [והיינו בשאר קרובים, אבל לא באביו ואמו, כמבואר שם (ס"ד)], ונראה פשוט שאין לו להתגלח ביום מ"ת, רק בערב יו"ט אחר זמן מנחה גדולה.

יד) **וכתבו** האחרונים שיש להתיר להסתפר לצורך שמחה של מצוה, כגון לכבוד ברית מילה, ומכ"ש לצורך חתונה. ויש שכתבו להתיר להסתפר גם על שבת שקודם החתונה, שקורין שבת-בחוואלרפע"ן. אכן לפי מנהג האריז"ל אין מסתפרים גם לצורך ברית מילה ונשואין, וכדלתיא בכה"ח (אות יג, לז-לח). וע"ע מה שכתבנו בחי הלוי (ס"י סי' ס"ג) לענין לגלח לצורך שידוך.

טו) **מי** שצריך להסתפר משום רפואה, כתב בכה"ח (אות טו"ב) בשם כמה אחרונים להתיר, וכ"כ בערוך השולחן (ס"ג) יעו"ש. ונראה שגם בזה אין לעשות בלי שאלת חכם. עוד קיבלתי בזה להתיר לצורך טבילת מצוה, או לצורך נישואין, כשהשערות יוצאות ממוך לממש.

וכ"כ בספר בין פסח לשבועות (פ"ט ס"ג) עיי"ש. ועדיין צ"ע שלכאורה אין להתיר בזה רק לגלח חלק היונק, ממנ למעשה שמעתי ממורי הגר"מ נייעלאס מד"ד שקווירע ז"ל שיש להקל בזה.

טז) **וע"ע** בס' בין פסח לשבועות (ס"ק) בשם גאוני זמנינו להתיר למרוט שער הגבות מו ריסי העיניים וכדומה, עיי"ש. ונראה שגם מותר לעשותו ע"י מומחה הנקרע לעיז"ר, [אכן בדין המגרים כתבנו בחיי הלוי (ח"י סי' ע"ח אות ג') להחמיר בזה], וע"ע שם (ס"ק) שיש להתיר לגלח שער שעל הפה המעכב האכילה, ויסוד ההיתר בכל הנ"ל הוא שכל מש"כ האחרונים להתיר בחוה"מ, או בימי בין המגרים, כ"ש הוא שמותר בימי העומר, וכלשיתא בפמ"ג (מ"ז אות ח) [הובא בביה"ל ד"ה נוהגים]. וכן בקטן שהשערות בחיס לו בין העינים, הגם שהמנהג הוא להחמיר גם בקטנים, אכן במקום צער יכולים להקל, שגם בחוה"מ כתבו האחרונים להקל בזה.

יז) **ובמו"כ** אין חיסור לגלח שערות היד והרגל, שלא אסרו רק משפורת הנהוג בעולם. ועי' בשעה"צ (סי' תקלג סקט"ו) שכתב שמהמג"א (סקי"ב) משמע שגם בחוה"מ אינו אסור רק גילוח הראש, אבל בשאר חיברים מותר, ומייס בצ"ע. אכן אותם שרגילים לקצר הפיאות, נראה שאסור לעשותו בימי העומר.

יח) **בתבו** האחרונים בשם שייבי כנה"ג (ב"י אות ו) שהגם שכתב המחבר (ס"ק) שמי שקפץ וכנס אין עושין אותו, היינו דוקא בנשואין שעושה מצוה, אבל אם נסתפר בימי העומר נוהגים לקנוס ולענוש. [וע"ע בשו"ת חמרי יושר (ח"ב סי' קפו) שגם לענין נשואין אנו רואים מזה כמה חמור הדבר, שהיה רשוי לענשו. וע"כ כתב שיש לענוש הרב המסדר, יעו"ש]. ועי' בכה"ח (אות כח) שאם נסתפר בל"ג בעומר אין קונסין אותו, אפילו הוא מהנוהגים שלא להסתפר. ויש שנהגו שלא ליתן עליה לתורה למי שנסתפר בימי העומר שלא בהיתר, והמנהג בסקווירע שלא ליתן עליה למי שנסתפר קודם ל"ג בעומר.

יט) **כתב** בכה"ח (אות יט) בשם שו"ת זרע חמת (סי' סט) [הובא בחזיק ברכה (אות ד)] שאם נתחדש יריד בחגרות השר, ואיכא קפידא אם יבוו לשם בלי תיקון הזקן, יש לצדד להתיר. אכן כדי שלא ליתן תורת כל אחד ואחד בידו, יש למי שנריך לזה לבוא לפני בי"ד ויפתחו לו בפתח חרטה, ע"כ. וע"ע בשו"ת חת"ס (או"ח סי' קנח) מה שדן בזה, ובפ"ד כתב: והנה אנו נהגו היתר להסתפר כשמקבלים פני שר וגדול וכו', יעו"ש. וע"ע בדרכי תשובה (יו"ד סי' קעח סק"כ) מש"כ בשם ס' שלחן גבוה (סק"י) על מה שנהגו להקל לאותם אנשים שהיו קרובים למלכות, יעו"ש. וע"ע בשו"ת חגרות משה (או"ח ח"ד סי' קנ) שמחיר משום הפסד ממון, שבמקום הפסד לא נהגו לאסור. אולם לענ"ד נראה שבזמנים הללו נשתנה המנג בין העכו"ס להבדיל, שאין מקפידים כ"כ בזה כידוע, וע"כ עכ"פ אין להחיר לעצמו בלי שאלת חכם.

כ) **מי** שהיה נוהג כמנהג האריז"ל, ורוצה לשנות ממנהגו, כתב בכה"ח (אות יד) שיש לו לעשות התרת נדרים, ועי' בשו"ע (יו"ד סי' רי"ד ס"ח).

כא) **חתן** הנושא אשה ביום ל"ג בעומר, יש ליעות באחרונים אי יש לו להתענות בל"ג בעומר, והמנהג שלא להתענות. ומי שעשה חתונה בל"ג בעומר, מותר גם בכלי זמר. ויש שכתבו להחיר גם כשנשאך לתוך ליל ל"ד, ויש שהחירו גם בסעודות שבע ברכות,

חמנס לכתחילה אין להקל בזה. ועי' בס' זכרון מנות (סי' ג אות ד) שבשוס אופן אין להתיר לעשות נשואין ביוס ל"ב בעומר, אפילו אחר מנות, אלא דוקא בליל ל"ג.

כב) **נהגו** לאסור לעשות שמחה ימירה בריקודין ומחולות, כמבואר במג"א (סק"ח). ועיין רקודין ומחולות רגילי לפרש בריקודין הוא כשרוקד על מקום אחד, ומחולות הוא כשרוקד בעיגול, והיינו אפילו בלא כלי זמר. ומכ"ש שאסור לזמר בכלי זמר, וכ"כ בערוך השולחן (סי' תנג ס"ב), וע"ע שו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' קיח).

כג) **ובעניו** נגינה של טעי"פ, עי' שו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קכז) שגם טעי"פ שאין שומעים בו כלי זמר, נכנס בכלל האיסור. ואפילו טעי"פ שמנגן רק בשעת שמיעת דרשה וסיפורי מעשיות, נראה שאין להקל לכתחילה. וזהו ג"כ עיון של תיוך הבניס ללמדס להתנהג ע"פ הלכה. ולערוך כלי זמר שיש על מיטת התינוקות כדי שיהיו יכולים ליתן, מסתבר להתיר לגורך. ואס צריך לעשות התעמלות (עקסערסייז) לרפואה, ואי אפשר לו בלי שמיעת זמר, יש לדון בזה, אכן אין להקל רק ע"פ שאלת חכס, וכן מי שצריך ללמוד לנגן לגורך פרנסה יש להקל קצת לפי העניו, ועי' מש"כ בזה בחיי הלוי (ח"י סי' ע"ג אות ז').

כד) **אמנם** לנגן בפה בשעת הלימוד, ודאי אין קפידא כלל. ונראה פשוט שגם מה שמנגנים בשעות מלוה מלכה, או בשעות ר"ח וכדומה, אין בזה משס כלל. ואפילו הריקודים שרגילים החסידים לעשות לאחר בהמ"ז, נראה פשוט שאין זה בכלל האיסור, לפי שאין זה בדרך שמחה ימירה, רק ענין התעוררות אהבה להשי"ת. וע"ע מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"י סי' סג).

כה) **בעניו** אי מותר לעשות הכנסת ס"ת בתופיס וכמחולות בימי העומר, נחלקו האחרוניס בדבר, ובשו"ת קרן לדוד (סי' קיט אות ג) כתב להקל, ומכ"ס בל"ג בעומר עיי"ש, אכן יש שלא רצו להקל בזה רק בשלשת ימי הגבלה. ובזכרוני שהיה פעס שאלה כזו, ומורי הרב אבד"ק דעברעצין בעל שו"ת באר משה ז"ל לא רצה להתיר בזה, אכן שס היה בזה ג"כ ענין של למיגדר מילתא, וע"כ למעשה צריך לדון בכל פעס לפי הענין.

כו) **יש** שכתבו להקל בשירה עס כלי זמר בשעודת מלוה, כגון בשעודת ברית מלוה, אמנס רוב האחרוניס לא רצו להקל בזה. ויש שכתבו להקל בחוה"מ פשה, כיון שהוא יו"ט. וכן מר"ח סיון, ועכ"פ בשלשת ימי הגבלה. אמנס כמה אחרוניס כתבו שלא להקל בכל זה עד ערב שבועות בתלות היוס. אכן בל"ג בעומר כתבו רוב האחרוניס להקל. ועי' מש"כ בזה בס' בין פשה לשבועות (פט"ו הע' ג-ד). ונראה דגס מותר לבן חו"ל לשמוע על הטלפון ערב ל"ג בעומר אחר תלות, מהשירה והזמרה שמזמרים אצל הרשב"י במירון.

כז) **ועכ"פ** פשה שעודת מלוה, כגון שעודת סיוס מסכתא וכדומה, ודאי מותר לעשות, ואפילו משוררים שס, בלי כלי זמר. וכן ראיתי מעשה רב אצל כ"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה מסקווירא, שעשו חנוכת הבית של הבהמ"ד דשיכון סקווירא, בשירה וזמרה, ביוס ר"ח אייר שנת תשכ"ו לפ"ק.

כח) **בעניו** לבישת בגדים חדשים בימי הספירה, הנה מעיקר הלכה אין איסור בזה, רק בתופן שמברך שהחיינו, אמנס כתבו האחרונים בשם הלקט יושר (הל' ספה"ע וימי הספירה אות ט) שרבנו התרומת הדשן

החמיר בזה שלא לנגוע אפילו כובע מדם. וכ״ה מנהג שקווירע. ממנ״ס במקום הצורך יכולים להקל, ובפרט בדבר שאינו מצוי, כגון מאלא״ט לבמוריס וכדומה, ומכ״ש בגדים תחתונים ומנפלאות, וכן שמעתי ממורי הגר״מ נייאלאם מצ״ד שקווירע ז״ל. ושמעתי ממורי הגר״ש ווזנער בעל שו״ת שבט הלוי ז״ל שאמר לשואלים שיראו להמתין עד צ״ק, ומז בוודאי יכולים להקל לצורך.

בט) **ובן** נוהגים שלא ליכנס לדירה מדשה בימי הספירה, רק בשופן שכבר עשה חנוכת הבית, והיינו שהכניס כמה דברים שם קודם פסח. ואם לא עשה חנוכת הבית קודם פסח, יכול לעשותו בל״ג בעומר. וכן לכתחילה אין מלבנים הבית (פעינט״ן), הגם שמעיקר הלכה אין חשש בזה, כיון שנהגו למיסור יש למנוע מזה. אבל כשיש עוד לד, כגון שכבר התחילו קודם פסח, או שקשה להמתין, יכולים להקל, והכל לפי הענין, וכן שמעתי ממורי הגר״ש ווזנער בעל שו״ת שבט הלוי ז״ל.

ל) **ובענין** קניית כלים מדשים וכדומה, כיון שאין חנו מברכים ע״ז שהחיינו, אין המנהג להחמיר אפילו להתחיל להשתמש בהם, ולא דמי לבגדים מדשים. ויש שכתבו להחמיר עכ״פ בכלים יקרים כגון כלי כסף. ממנ״ס לקנותם בלי להשתמש בהם אין חשש כלל. ואפילו בבגדים אין נוהגים להחמיר בעצם הקניה, או התפירה. ונראה שאפילו לקנות בית אין חשש, אם אינו נכנס למוכו עד שבועות. ממנ״ס לכתחילה יש לעשות מיזה מעשה קודם פסח, וכן כשרוצה לבנות או לתקן ביתו, יש להתחיל קצת קודם פסח.

לא) **יש** נמנעים מלנסוע בימים אלו, ממנ״ס בשו״ת מנחת אלעזר (ח״ד סי׳ מד) הביא ראיות להיפוך, והעלה שאין להחמיר כלל בזה, עיי״ש.

לב) **כתב** המחבר בשו״ע (ס״ד): נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה מפלג עד עלות, משקיעת החמה ואילך. ויש מומרים הטעם משום שנקברו תלמידי ר״ע אחר השקיעה. ועוד טעם משום שנאמר (ויקרא כג טו) ׳שבע שבתות׳, לשון שביתה. ובמור וקציעה כתב עוד טעם ע״פ דברי הרמב״ן (ויקרא כג לו) שימי הספירה הם כימי חוה״מ. ועי׳ בשו״ע הרב (ס״ט) שכתב לפי טעם הב׳, שאותן הנשים שאינם סופרות יש להם לעבות כל הלילה. ובחק יעקב כתב שאין נוהגים כלל בזה, וכ״כ בכה״ח (אות נג). וע״ע בשאל מברהם (בוטשאטש) שהמלאכות המותרות בחוה״מ בוודאי מותר לעשות, עיי״ש. וע״ע בשו״ת דברי יציב (ח״ב סי׳ רטז) שכתב כמה טעמים למה לא נהגו כן למנוע ממלאכה.

לג) **נוהגים** בכמה מקומות לאכול מלה בכל סעודה בין פסח לשבועות, וכ״ה מנהג שקווירע. ובשבת הראשון אחר פסח נוהגים לנקוב החלות במפתח, ועי׳ בספה״ק חוהב ישראל (בשבת אחר פסח) שכתב כמה טעמים בזה.

לד) **נוהגים** לדקדק לכתחילה שלא לאכול בין פסח לשבועות חמץ גמור שהיה נמכר לגוי. אבל בספק חמץ, כגון קמח, או תערובת חמץ, כגון קאר״ן-פלעיק״ס שיש בו מאל״ט, אין צריך להחמיר כ״כ. והנה המנהג הוא שנזהרים בזה רק עד אחר חג השבועות, ושמעתי מהרב אב״ד קאסוי ז״ל שגם היום שלפי המציאות אין נפק״מ בין קודם שבועות לאחר שבועות, אעפ״כ יש לנהוג כן ליזהר בזה רק קודם חג השבועות, מפני שימי הספירה הם ימים גבוהים. וכ״כ בשו״ת משכנות הרועים (ח״ב קונטרס עת מצוא אות ז) עיי״ש.

לה) **ובל** זה הוא רק במופן שנמכר החמץ כהלכתו, אבל חמץ שהיה ביד ישראל בפסח ל״ע ולא נמכר לגוי, וודאי אין לאכלו אפילו אחר חג השבועות. ובדרך כלל אין צריך לחוש לזה, ובפרט בדבר שאינו רק ספק חמץ. אכן יש לברר זה ע״י מומחים לפי המקום והזמן.

לו) **בשחל** יום אחרון של פסח בשב״ק, שאז קורים בא״י פרשת שמיני, ובחו״ל קורין אותו בשבוע שלאחריו, ונמצא שאין קריאת הפרשיות שוה עד פרשת בהר-בחקותי [עי׳ הטעם בכל זה בס׳ בין פסח לשבועות (פ״ד)], אבל מעיקר הלכה יכולים לעלות לתורה בן ג׳ י״ בחו״ל, ובן חו״ל בא״י. וכשנוסעים מחו״ל לא״י, יש להחמיר לקרות מקודם כל הפרשה בשבת במנחה, או ביום שני. ובענין זמן העברת הסדרה, עי׳ מה שכתבנו בשו״ת חיי הלוי (ח״ד סי׳ כו).

לז) **בשבת** הראשונה במודם מייר ומודם אשון [שם אינו ר״ח] עושים מי שברך בשביל תענית בה״ב. וכשיש ברית מילה בשבת, עושים המי שברך במנחה. וכתבו הפוסקים שטעם התענית לאחר יו״ט הוא ע״ד מש״כ (שיוב ג ה) ׳ויהי כי הקיפו ימי המשתה, וישלח איוב וגו׳ והעלה עולות מספר כולם, כי אמר איוב אולי חטאו בני׳, יעו״ש. ובגליוני מהר״י הניא בשם ספר חסידים (סי׳ רכז) שטעם תענית בה״ב אינו בשביל חטא, אלא בימי החורף מפני הגשמים, ובימות הקיץ כדי שלא ילקו בשדפון וירקון.

לח) **ובתב** הפמ״ג (או״ח סי׳ תקסב מ״ז אות טז) שגם אם עושה אחר אחר המי שברך, אם אינו מכוון לקבלת התענית אין צריך להתענות. ואם כוון בתפילת אחר לקבלת התענית, שוב אין צריך לקבלו עוד במנחה שלפניו.

לט) **אם** אירע ברית מילה ביום בה״ב, כתבו האחרונים שאע״פ שאם לא קיבל התענית בפירוש, הנה שענה אחר וכוון לקבלת התענית, אעפ״כ אין צריך להתענות, מפני שהקבלה היה על דעת המנהג, והמנהג הוא שאין מתענים כשיש ברית מילה, עי׳ רמ״א (סי׳ תקסא ס״ג) ומג״א (שם סקי״ח).

מ) **והנה** נוהגים בסקווירא שלא לומר תחנון בשבוע של ספירת הוד, משום תרעין פתיחין [ועי׳ בס׳ גדולת מרדכי מעשה פלא בזה מהרה״ק המגיד מטריסק זצוק״ל], וע״כ בשופן שתענית שני תניינא חל בשבוע של ספירת הוד אין מברכים רק תענית ב׳ וה׳, ושומרים ביום ה׳ גם הסליחות השייך לשני תניינא.

מא) **ואם** קיבל את תענית בה״ב, ואח״כ נזכר ששני תניינא חל בשבוע של ספירת הוד, יש לומר דהוי קבלה בטעות, אכן מחומר איסור נדר נראה שיש להחיר הנדר. אבל עכ״פ אם לא קיבל בפירוש, רק ענה אחר, הגם שטעה הש״ץ ואמר בה״ב, או שהתפלל בבהמ״ד שאומרים כן, וודאי אין צריך להתענות, שבוודאי לא היה כוונתו רק לפי מנהגו.

מב) **בענין** אמירת אב הרחמים, המנהג לשומרו בימי הספירה אפילו ביום שאין אומרים תחנון, ואפילו בחודש ניסן, ואפילו כשיש ברית מילה וגם מברכים החודש, חוץ כשחל ר״ח בשבת. ובפשטות כתבו האחרונים הטעם מפני שמתו בו תלמידי רבי עקיבא, ויש שכתבו עוד משום שהיה כמה גזירות ל״ע על כלל ישראל בימים אלו. ויש עוד

רמז זה נחק יעקב (סק"נ) נשס השגלי לקט (סי' רלה) ע"פ מה דאיתא נמשנה (עדיות סופ"ג) שמשפט הרשעים בגיהנם הוא לשיטת רבי יוחנן בן נורי מפסח ועד עצרת [עי' נתפארת ישראל (שם), אכן נפשטות הפירוש הוא כהזמן שיש מפסח עד העצרת, יעו"ש]. וגם נערב שבועות שחל נשנת אומרים אב הרחמים. ויה"ר שאב הרחמים ירחם עליו ועל כל ישראל, אמן.

והשי"ת יצילנו משניאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן העניינים

א) בענין ימי הספירה הם כחוה"מ, והכנה לקבלת התורה.

ב) גודל קדושת ימי הספירה.

ג) עבודת טהרת המדות בימי הספירה.

ד) בענין אין עושים נישואין בימי הספירה - שיטת הפוסקים שיש להקל לאחר ל"ג בעומר.

ה) בענין אירוסין וקידושין מותר - אי מותר לעשות סעודת תנאים.

ו) טעם אבילות על מיתת תלמידי ר"ע, והשמחה בל"ג בעומר, כדי לעורר אהבה ואחדות בין החברים.

ז) מדברי השם משמואל בענין תלמידי רבי עקיבא.

ח) מדברי המכתב של הרה"ק רבי זכריה מנדל ז"ל תלמיד של הרה"ק הנועם אלימלך זי"ע.

ט) בענין המנהג לירות חיצים בל"ג בעומר - יריית החצים רומז להתווכחות בתורה, שצריך להיות מתוך ענוה ואחדות.

י) בענין שביום ל"ג בעומר מתחיל להתנוצץ אור התורה - זמן הראוי להתעורר במדת האחדות, שהיא מעיקרי הכנה לקבלת התורה.

יא) בענין שאין מסתפרים בימי הספירה - מחלוקת הפוסקים באיזה ל"ג ימים מתו תלמידי ר"ע - בענין שאין לעשות כקולי ב' שיטות, ויכול לעשות כחומרי ב' שיטות - דעת האריז"ל שאין להסתפר כלל בכל ימי הספירה - המסתפר בל"ג בעומר, אי יש להמתין עד הבוקר.

יב) זמן הסתפרות לכבוד חג השבועות - מנהג סקווירא לגלח ביום מ"ח לעומר.

יג) זמן הסתפרות לאבל ל"ע בתוך שלשים.

יד) אי מותר להסתפר לצורך שמחה של מצוה.

טו) אי מותר להסתפר לצורך רפואה - אי מותר להסתפר לצורך מצוה וצניעות.

טז) אי מותר למרוט שער הגבות וריסי העינים - אי מותר לגלח שער שעל הפה המעכב האכילה - קטן שהשערות באים לו בין העינים, אי מותר לגלחן.

יז) אי מותר לגלח שערות שעל היד והרגל, בימי הספירה ובחוה"מ - אי מותר לקצר פאות הראש.

יח) בענין קנס למסתפר בימי הספירה - אי קונסין בעשה נישואין בימי הספירה.

יט) בענין מה שכתבו הפוסקים להקל בהסתפרות, בקבלת פני שר וגדול, ולאנשים הקרובים למלכות.

כ) הנוהג כמנהג האריז"ל שלא להסתפר כלל, ורוצה לחזור ממנהגו, אי צריך התרת נדרים.

כא) חתן הנושא אשה בל"ג בעומר, אי יש לו להתענות - ואי מותר בכלי זמר, בחתונה ובשבע ברכות - אי מותר לעשות נישואין ביום ל"ב בעומר אחר חצות.

כב) איסור ריקודין ומחולות בימי הספירה - איסור שמיעת קול זמר.

כג) אי מותר לשמוע טעי"פ של נגינה, בלא כלי זמר - אי מותר לשמוע טעי"פ שמנגן בשעת דרשה וסיפורי מעשיות - אי מותר לערוך כלי זמר על מיטת התינוקות שיוכלו לישן - אי מותר לשמוע זמר בשעת התעמלות (עקסערסיי"ז).

כד) אי מותר לנגן בפה בשעת הלימוד - אי מותר לנגן בסעודת מלוה מלכה ור"ח - אי מותר לרקוד אחר הסעודה, כמנהג החסידים.

כה) אי מותר לעשות הכנסת ס"ת בתופים ומחולות בימי הספירה.

כו) אי יש להקל בשמיעת כלי זמר בסעודת מצוה - אי יש להקל בחוה"מ, ול"ג בעומר, ואחר ר"ח סיון.

כז) אי מותר לעשות סעודת מצוה בשירה בלי כלי זמר - מעשה רב בזה.

כח) בענין לבישת בגדים חדשים בימי הספירה - אי יש להקל בבגדים שאינם חשובים, כגון אנפלאות וכדו'.

כט) בענין כניסה לדירה חדשה, וליבון הבית (פעינט"ן), בימי הספירה.

ל) בענין קניית כלים חדשים, ובית חדש, בימי הספירה.

לא) אי יש למנוע מנסיעה בימי הספירה.

לב) בענין מנהג הנשים שלא לעשות מלאכה בזמן הספירה - אי כהיום המנהג כן.

לג) מנהג אכילת מצה בין פסח לשבועות - מנהג נקיבת החלה במפתח בשבת אחר פסח.

לד) בענין המנהג שלא לאכול חמץ גמור שנמכר בפסח - טעם שמקילים בזה אחר חג השבועות.

לה) זהירות מאכילת חמץ שלא נמכר בפסח לגוי, גם אחר חג השבועות.

לו) בענין קריאת הפרשיות שאינם שוים בחו"ל ובא"י, כשחל אחרון של פסח ביום שב"ק.

לז) בענין תענית בה"ב, ועשיית מי שברך בשבת שלפניה.

לח) ענה אמן אחר המי שברך, אי צריך להתענות - ענה אמן בכוונה לקבלת תענית, אי צריך עוד לקבל תענית.

לט) אירע ברית מילה ביום תענית בה"ב, אי צריך להתענות.

מ) בענין מנהג סקווירא שאין אומרים תחנון ואין מתענים בשבוע של ספירת הוד.

מא) בהנ"ל, באופן שענה אמן על תענית בה"ב, ואח"כ נזכר ששני תניינא הוא בספירת הוד, אי צריך להתענות.

מב) בענין אמירת אב הרחמים בימי הספירה, אפילו כשיש ברית מילה, ואפילו בשבת מברכים - בענין משפט הרשעים בגיהנם מהפסח ועד העצרת - אי אומרים אב הרחמים בערב שבועות שחל בשבת.

סימן יב

מצות קרבן שתי הלחם

[מצוה שח] **מצות** עשה להביא שתי הלחם בעצרת [הוא חג השבועות, יום חמשים לספירת עומר], שנאמר (ויקרא כג טז-יז) 'והקרבתם מנחה חדשה לה'. ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתים שני עשרונים, סולת תהיינה חמץ תאפינה ביכורים לה". ובאין מן החטים. ולהקריב עמהן שבעה כבשים, ופר אחד, ושני אילים, כולן עולות. ושעיר אחד חטאת, ושני כבשים זבחי שלמים [כל זה חוץ מן המוסף]. שני הכבשים מניפן בחייהן, ושוחטן, וזורק הדם במזרק שתי מתנות שהן ארבע, ונוטל משניהם חזה ושוק, ומניפן עם הלחם כאחד, ומקטיר אימורי שני הכבשים, ושאר בשר נאכל לזכרי כהונה ליום ולילה עד חצות. ונוטל כה"ג חלה אחת, והשנית מתחלקת לכהנים, ושתיהן נאכלות ליום ולילה לזכרי כהונה. ונוהג בבהמ"ק:

א) [מצוה שח] **מצות** עשה להקריב שתי הלחם בשבועות, שנאמר (ויקרא כג טז-יז) 'והקרבתם מנחה חדשה לה'. ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתים שני עשרונים סולת תהיינה חמץ תאפינה ביכורים לה"'. ומצוה להקריב עמהן שבעה כבשים, ופר אחד ושני אילים, והן כולן עולות, ועוד שעיר אחד לחטאת, ושני כבשים לשלמים, שנאמר (שם פסוק יח-יט) 'והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה, ופר בן בקר אחד, ואילים שנים יהיו עולה לה' וגו'. ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת, ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים'.

ב) **כתבו** בספה"ק (מהר"ל, דרוש על המורה) ששתי הלחם הבא מחמץ, בא לרמז מה שאמרו"ל (קידושין ל:) אם פגע בך מגוול זה משכהו לבהמ"ד, שהתורה מבטלת כח היצר הרע.

ג) **כתב** הרמב"ם (הל' תמידין ומוספין פ"ח ה"ח-הי"ח): ביום חמשים מספירת העומר הוא חג השבועות, והוא עצרת, וביום הזה מקריבין מוסף כמו מוסף ר"ח, שני פרים ואיל ושבעה כבשים כולם עולות, ושעיר חטאת, ואלו הן הקרבנות החמורות בחומש הפקודים, והם מוסף היום. ועוד מביאין יתר על המוסף ביום הזה, מנחה חדשה שתי הלחם, ומקריבין עם הלחם פר ושני אילים ושבעה כבשים, הכל עולות, ושעיר חטאת, ושני כבשים זבח שלמים, ואלו הן הקרבנות החמורות בחומש ויקרא. נמצא הקרב ביום זה יתר על שני התמידין, שלשה פרים ושלשה אילים וארבעה עשר כבשים, הכל עשרים בהמה עולות, ושני שעירי חטאות נאכלים, ושני כבשים שלמים נאכלים.

ד) **שתי** הלחם אינן נאין אלא מן החדש, ומן החדש, שנאמר 'ממושבותיכם תביאו לחם תנופה' וגו', לא אמרו חדש, יביאו מן העליה. אמרו שירדו בעבים, יש בהם קפק אם אני קורא בהם ממושבותיכם, או אינם ממושבותיכם, לפיכך לא יביא, ואם הביא כשר.

ה) **וביצד** היו עושין: מביאין שלש סאין חטין חדשות, ושפין אותן ובועטין בהם כדרך כל המנחות, וטוחנין אותן קולת, ומנפין

מהן שני עשרונות מנופה בשמיס עשרה נפה, והשאר נפדה ונאכל לכל מדם, וחייב בחלה, ופטור מן המעשרות.

ו) **שתי** הלחם שהן מן החדש, נריכין לבא עשרון מכל סאה ומחנה, ומנפין מותן בשמיס עשרה נפה. ולחם הפנים שהוא בא מן היתן, די לו בחחת עשרה נפה, והוא בא עשרון מכל סאה. אבל העומר שהוא בא מן השעורים חדשות, אינו בא מן המוכחר אלא משלש סאין, ובשלש עשרה נפה. וכולם אם רבה בחדת הסאין שבאין מהן, או מיעט, כשר.

ז) **ולוקחין** שני העשרונות ולשין מותן אחת אחת, ואופין מותן אחת אחת, ומרובעות הן, אורך כל אחה שבעה טפחים, ורחבה ארבעה טפחים, וגובהה ארבע אצבעות. ולשהן ועריכתן בחוץ, ואפייתן בפנים, בכל המנחות. ואין עשייתן דוחה יו"ט, ואין צריך לומר שבת, אלא אופין אותן מערב יו"ט, שנאמר (שמות יב טז) 'הוא לבדו יעשה לכם', לכם ולא לגבוה. היה ערב יו"ט שבת, אופין אותן מערב שבת, ונאכלות בשליש לאפייתן שהוא יו"ט.

ח) **והרי** מפורש בתורה שהם חמץ, וכילד עושה, מביא שאור ממקום אחר, ונותנו לתוך העשרון, וממלא העשרון סולת, וממנו בחותו השאור.

ט) **ביצד** הנפת הלחם עם שני כבשי השלמים: מביא שני הכבשים ומניפם בעודן חיים, שנאמר (ויקרא כג כ) 'והניף אותם הכוהן', ואם הניף זה בפני עלמו וזה בפני עלמו יצא. ומ"ש שוחטין אותן ומפשיט, ולוקח חזה ושוק מכל אחד מהיהם, ומניחן בגד שני הלחם, ומניח שני ידיו מלמטן, ומניף הכל כאחד במזרח במקום כל התנופות, מוליך ומביא מעלה ומוריד, ואם הניפן אחד אחד יצא. ואח"כ מקטיר אימורי שני הכבשים. ושאר הבשר נאכל לכהנים, וכן שתי החלות נוטל כה"ג אחת מהן, והשניה מתחלקת לכל המשמרות, ושתיהן נאכלות אותו היום ואני הלילה כבשר קדשי קדשים.

י) **שתי** הלחם מעכבין זה את זה דהיינו אם אין להם אלא אחד אין מקריבין אותו, וכן שני הכבשים מעכבין זה את זה, וכמו שאמרנו בריש"ס (שם ה"ד), וכל הקרבנות חוץ מהשני כבשים אינם מעכבים את הלחם, ואין הלחם מעכבן, אבל השני כבשים כפי שיטת הרמב"ם (שם הט"ו) הלחם מעכב את הכבשים, ואין הכבשים מעכבים את הלחם, חוץ אם כבר עשה התנופה ביחד, והראב"ד (שם) סובר להיפך, ועי' בכסף משנה (שם), וע"ע בחנחת חינוך (מלות עז אות יג).

יא) **שתי** הלחם מתיר להביא בחקדש חנחה ונסכים מן החדש, שהעומר לא היה מתיר רק לאכילה חוץ לחקדש, אבל לחקדש היה זה חנחה החדשה מן החיטים, והגם שכבר הביאו העומר זה היה מן השעורים, וע"כ נקרא יו"ט של שבועות "חג הביכורים".

יב) **וגם** מלות ביכורים אינו יכול להביא קודם חג השבועות, והנה עם הביכורים היו מביאים קרבן כמבואר במשנה (ביכורים פ"ג מ"ד), וברמב"ם (הלכות ביכורים פ"ג הי"ב), ויש להסתפק אי היו יכולים להביאן ביו"ט של שבועות, ועי' מש"כ בזה בחנחת חינוך (מלות עז אות יז).

יג) **והנה** מש"כ בחות ד' שאחי הלחם, הגם שצריך להיות מן החדש, בדיעבד יכול להביאו גם מהישן, זה הוא שיטת הרמב"ם, אבל הראב"ד (שם ה"ג) חולק וסובר דישן אפילו בדיעבד פסול, ועי' בכסף משנה ובלחם משנה מש"כ לחרץ שיטת

הרמב"ם, דלכאורה מאי שנא מעומר דגם בדיעבד פסול עיי"ש, וע"ע במנחת חינוך (מס מוס ס') מש"כ בזה.

יד) **ובספה"ק** עבודת ישראל (לשבועות) כתב לתרץ דברי הרמב"ם עפ"י מש"כ בספר הקנה שכל הלכה צריכה להיות מובנת ומוכרת מתחת לעילא עד סופא דכל דרגין וכן היו החכמים הראשונים יסדו כל ההלכות וטעמן וגימוקן עד ריפא דכולא ע"ש. ולכן הגם שלפעמים ההלכה שפסק מיזה פוסק אם מינה מבוררת לנו כראוי עפ"י הדין יש לנו להגדיק אותו כי מסתמא טעמ' אחרינא איתא בגווי' והוא הבין יותר ממנו שורש של ההלכה למעלה ולכן פסק כה"ג בהלכותיו.

טו) **ועפ"ז** כתב דלפשר לומר בנדון דידן כי העומר בא מן השעורים שהוא לשון שעור ומדה וקצבה והם סוד הגבורו' שצריך להתגבר ולטהר עצמו בימי הספירה. ול"ל גבורו' מן המדם ומש לא מצאו מן המדם מה לנו לעורר גבורות ימנים ח"ו משנים קדמוניות. ולכן השמיט הרמב"ם ברוח קדשו דין זה לענין עומר משמ"כ בשמי הלמש שהם בחיים מן החטה סוד החסדים כי חטה בגימ' כ"ג אתוון לתוריימא ולהזכיר זכותן של ישראל שקבלו עליהם ביום זה התורה והמצות ולריך לכתחילה להביאו מן החדש כי אצרי למי שמתחדש בכל יום בתורה ובמצות ומש לא מצא ח"ו מן החדש לעורר חסדים חדשים אז מצוה להביא עכ"פ מן הישן ולעורר חסדים עתיקין וזכות ישיני עפר ומצותיו הקדושים שיתעוררו רחמי ה' עלינו תמיד.

והשי"ת יצילנו משגיאות, ויזכנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) מצות קרבן שתי הלחם.

ב) רמז לביטול יצה"ר ע"י התורה.

ג) מנין הקרבנות בחג השבועות.

ד) דין שתי הלחם שבאים רק מא"י, ומן החדש - חטים שירדו בעבים, אי מקרי 'ממושבותיכם'.

ה) סדר דישה טחינה וניפוי.

ו) שיעור סאין ועשרונות ומנין הניפוי, בשתי הלחם, ולחם הפנים, והעומר.

ז) סדר לישה ואפיה - אי דוחה שבת ויו"ט.

ח) אופן עשייתן חמץ.

ט) סדר תנופת הכבשים והקטרה.

י) שתי הלחם וכן שני הכבשים מעכבין זה את זה -שיטת הרמב"ם דהלחם מעכב את הכבשים, ואין הכבשים מעכבים את הלחם, חוץ אם כבר עשה התנופה ביחד - שיטת הראב"ד להיפך.

יא) שתי הלחם מתיר להביא במקדש מנחה ונסכים מן החדש - הטעם נקרא יו"ט של שבועות "חג הביכורים".

יב) מצות ביכורים אינו יכול להביא קודם חג השבועות - עם הביכורים היו מביאים קרבן - יש להסתפק אי היו יכולים להביא הביכורים ביו"ט של שבועות.

יג) מחלוקת הרמב"ם והראב"ד אם בדיעבד פסול אם הביא מן הישן.

יד) מש"כ בספר הקנה שכל הלכה יש לו גם פנימיות ושורש למעלה.

טו) מש"כ בעבודת ישראל לתרץ שיטת הרמב"ם עפ"י פנימיות.

סימן יג

הלכות ומנהגי חג השבועות ומצוות השייכות בו

[מצוה שט-שי] **מצות** עשה לשבות ממלאכה בחג השבועות, שנאמר (ויקרא כג כא) 'וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם'. ומצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה בחג השבועות, שנאמר (שם) 'כל מלאכת עבודה לא תעשו':

[מצוה תה] **מצות** עשה להקריב קרבן מוסף בחג השבועות [הנקרא עצרת, ונקרא יום הבכורים], שנאמר (שם פסוק כו-ל) 'וביום הביכורים וגו' שני פרים ואיל אחד ושבעה כבשים [כולן עולות], ושעיר אחד חטאת'. ונוהגין מצוות אלו בבית המקדש, ומוטל על הצבור, וביותר על זכרי כהונה:

[מצוה צא] **מצות** עשה להביא ביכורים לבהמ"ק, שנאמר (שמות כג יט) 'ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך'. וכיצד מפרישין ביכורים, אדם יורד לתוך שדהו וראה פרי שביכר, קושרו בגמי לסימן, ואומר הרי זה ביכורים. והם נעשו ביכורים משקרא להן שם, אע"פ שעדיין לא בישלו כל צרכן. ואם לא הפרישן במחובר, מפריש בתלוש. ואין ביכורים באין אלא משבעת המינין שנשתבחה בהן ארץ ישראל. הסמוכין לירושלים מביאין אותם רכים, והרחוקים מייבשין אותם, והם נכסי כהן, ואם נטמאו אין מביאין אותן. ואין מביאין ביכורים משקה אלא יין ושמן. ביכורים צריך להביאו בכלי, שנאמר (דברים כו ב) 'ושמת בטנא', ומצוה מן המובחר להביא כל מין ומין בכלי בפני עצמו. ואין מביאין קודם עצרת, ולא אחר חנוכה. ונוהג בארץ ישראל. ומדבריהן מביאין מערי סיחון ועוג ומסוריא. ומעמון ומואב ובבל אין מביאין [ואם נוהג בנקיבות, עי' בפרשת דרכים, בדרך מצותיך בהנהותיו על החינוך]:

[מצוה תרו] **מצות** עשה לקרוא פרשת ביכורים כשמביא ביכורים למקדש, שנאמר (דברים כו ג) 'הגדתי היום לה' אלקיך' וגו'. וקורא פסוק זה בעוד הסל על כתיפו. ואח"כ מוריד הסל מעל כתיפו, ואוחזו בשפתיו של הסל, וכהן מניח ידו תחתיו ומניף. וקורא 'ארמי אובד אבי' וגו' (שם פסוק ה), עד שגומר כל הפרשה. ובלשון הקודש קורא, שנאמר (שם) 'ועניתָ ואמרתָ' בלשון הזה. ומניחן בצד המזבח בקרן דרומית מערבית. ומשיניחם בעזרה הותרו לכהן, אע"פ שעדיין לא התוודה, שאין הקריאה מעכבת. ונוהג בזמן הבית בזכרים, ולא בנקבות, ולא בטומטום ואנדרוגינוס. ואין השליח ואפוטרופוס קורין, כי כל אלו אינן יכולין לומר 'מן האדמה אשר נתת לנו'. גר מביא וקורא, אע"פ שלא נתחלקה הארץ לגרים, כי לאברהם נתנה, והוא נקרא אב המון גוים, כלומר שכל המתגייר נקרא לו בן:

[מצוה תנ] **מצות** לא תעשה שלא יאכלו הכהנים ביכורים חוץ לירושלים, שנאמר (דברים יב יז) 'לא תוכל לאכול בשעריך

וגו' ותרומת ידיך'. אלו הבכורים. ואם אכל לוקה. ודוקא אחר שנכנסו לפנים מחומות ירושלים. וכן אם אכלן הכהן בירושלים קודם הנחתן בעזרה, לוקה כמו שאכלן בחוץ. וביכורים שיצאו חוץ למחיצתן וחזרו, מותרין באכילה. וכהן טהור שאכל ביכורים טמאים לוקה. וביכורים אסורים לאונן, ואם אכלן באנינות מכין אותו מכות מרדות. וזר שאכל ביכורים בכל מקום, חייב מיתה בידי שמים כמו בתרומה, והוא שאכלם אחר שנכנסו לחומות ירושלים. ונוהג בזמן הבית בזכרים ונקבות:

א) [מצוה שט] **מצות** עשה לשבות ממלאכה בחג השבועות, שנאמר (ויקרא כג כא) 'וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש יהיה לכם'.

[מצוה שי] **ומצות** ל"ת שלא לעשות מלאכה בחג השבועות, שנאמר (שם) 'כל מלאכת עבודה לא תעשו'.

ולפי שיטת הה"ג וירושלמי נחשב עוד מצוה, לקדש היום במאכל ובמשתה ובכסות, שנאמר (שם) 'מקרא קודש יהיה לכם'. ומצות ל"ת שלא לעשות מלאכה בחג השבועות, שנאמר (שם) 'כל מלאכת עבודה לא תעשו'.

ב) [מצוה תה] **מצות** עשה להקריב קרבן מוסף בחג השבועות, פרים שנים ואיל אחד ושבעה כבשים, והן כולן עולות, ועוד שעיר אחד לחטאת, שנאמר (במדבר כח כו) 'וביום הביכורים וגו' והקרבתם' וגו'. וזהו חוץ מהקרבנות שבאים עם שתי הלחם.

ג) [מצוה צא] **מצות** עשה להביא ביכורים לבהמ"ק, שנאמר (שמות כג יט) 'ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך'. והתחלת הבאתו הוא מחג השבועות, הנקרא גם חג הביכורים.

ד) [מצוה תרו] **מצות** עשה לקרות פרשת ביכורים, שנאמר 'והגדת היום לה' אלקיך' וגו' (דברים כו ג).

ה) [מצוה תנ] **מצות** ל"ת שלא לאכול ביכורים חוץ לירושלים, שנאמר (שם יב יז) 'לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ותרומת ידיך'.

חודש סיון

ו) **איתא** בספרים ש'נעשה ונשמע' שאמרו ישראל, הם נגד עשו וישמעאל שלא רצו לקבל התורה, כמבואר בחז"ל (ע"ז ג:, זוה"ק ח"ג קנב:), ועי' מש"כ בזה בס' קדושת אהרן (להרה"ק מהאדמ"ו זצוק"ל, פוריים מאמר י). ואולי יש להוסיף ע"ז, בענין המאמר הידוע מהרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, שביאר הכתוב (מיכה ו ח) 'צרית כרתי לעיני, ומה אתבונן על בתולה', שאם שומרים עצמם כבר בחדשי העיניים תמוז אב, אזי אין על מה לשוב בחודש אלול, מזל בתולה. והוסיף ע"ז בספה"ק דעת משה (קרח) לבאר גם הכתוב (ויקרא י כ) 'וישמע משה וייטב בעיניו', שאם מנגלים בטוב גם חדשי השמיעה, שהן חייב סיון, אזי מביא הטבה לחודשי עיניים שיהיו ג"כ כראוי וכהוגן, ע"כ. ולפ"ז י"ל 'נעשה ונשמע', שאמרו ישראל שאנו נתקן כבר בחדשי השמיעה, עין 'ונשמע'. ולכן להתפלל להקב"ה שנזכה להכין עצמינו, ולזכות לקבל כל ההשפעות הטובות. וראוי לומר בער"ח סיון התפילה המיוחדת מהשלה"ק.

ז) **כתב** בספה"ק מאור ושמש (יתרו) שחודש סיון הוא מזל תאומים, להורות שנתייחד קוב"ה ותורייתא וישראל, עיי"ש. ועי' דבר פלא בספה"ק תפארת שלמה (עה"ת, ליקוטים), שידוע שגליל ר"ח סיון וגליל שבועות רומיס עמוד אש עד לשמים על קברו של התנא רבי יהודה בן בתירא.

ח) **ובתב** המ"ב (סי' תכט סק"ח) בשם הגר"ח שיש להתחיל ללמוד הלכות חג מר"ח, עיי"ש. וגם במנהגי מגילות של ימי הספירה יש מקילים כבר מר"ח. מכן נענין גילוח, גלמו הכי אין מגלחים בר"ח, ויש מקילים רק משלשת ימי הגבלה, עי' מג"א (סי' תצג סק"ה) ובמ"ב (שם סקט"ו) ובשער הציון (שם סק"ד). ויש מחמירים עד ערב שבועות בחצות היום. ויש מגלחים ביום מ"ח לעומר [עי' לקמן אות כו].

ט) **אין** אומרים 'לדקתך' בשבת מר"ח ואילך. ובענין 'אב הרחמים' במוסף לשבת, יש מנהגים שונים, והמנהג בפקווירע לאומרו אפילו בערב שבועות שחל בשבת, ואפילו אחר חצות. וי"ק-ל מרך אפיס', ו'למנצח', ו'בית יעקב', המנהג בפקווירע כדעת היעב"ץ, שאין אומרים אותו בערב שבועות, ובשאר חג.

שלשת ימי הגבלה

י) **אמר** הכורע ג"ה בתורתו הקדושה (שמות יט י-יא) 'לך אל העם וקדשתם היום ומחר וגו', והיו נכונים ליום השלישי' וגו', וכיון שנתעורר בכל שבועות ההשפעות גרוחניות וגשמיות שהיה בשעת מתן תורה כמבואר בספה"ק, מובן ממילא שגם אנו נריכים לעשות ההכנה קודם שבועות, וכדמיתא בספה"ק שההשפעה באה לפי ההכנה. והגם שכל ימי הספירה הם הכנה לקבלת התורה, אבן כשמתקרבים הימים לזמן מתן תורתינו, נריכה גם ההכנה להיות יותר בפועל, וכמו שהיה בשעת קבלת התורה.

יא) **ובפשטות** מתחיל זמן עיקר ההכנה משלשת ימי הגבלה, דהיינו מיום ג' סיון, וכמ"ש המג"א (סי' תנד סק"ד) בשם הגר"ח (סי' תכט סק"ח) שיש להתחיל ללמוד הלכות חג מר"ח, עיי"ש. וגם במנהגי מגילות של ימי הספירה יש מקילים כבר מר"ח. אבן בענין גילוח, גלמו הכי אין מגלחים בר"ח, ויש מקילים רק משלשת ימי הגבלה, עי' מג"א (סי' תנג סק"ה) ובמ"ב (שם סקט"ו) ובשער הציון (שם סק"ד). ויש מחמירים עד ערב שבועות בחצות היום. ויש מגלחים ביום מ"ח לעומר [עי' לקמן אות כו].

יב) **ובספה"ק** עבודת ישראל (לשבועות, ד"ה ביום הזה) מבואר שמר"ח שביום זה נתו למדבר סיני מתחיל ההכנה, וז"ל בע"ד: כי בשמת בכל שנה ושנה כל ימי עולם נתגלה הדבר ההוא וכו' שיוכל לקרב ע"ע להקב"ה ולקבל התורה ולקרב עצמן לפני הר סיני, סיני מלשון שנאה, שיצטרך לכל דבר רע, כמ"ש חז"ל (שבת פט.) שירדה שנאה לאומות העולם. ולזה צריך כל אדם כשבא ר"ח סיון עד חג השבועות לקרות בחומו עסק התורה, ולהמשיך לו את הקדושה שנתגלתה ביום זה וכו', עיי"ש בדבריו הקדושים והנעימים. וכדאי להזכיר שלפי שיטת רבי אליעזר (ר"ה יא:) נמצא שבר"ח סיון פסקו מי המבול, והתחילו לחסור, וכמבואר ברש"י פר' נח (ח ג). ויש לרמז בזה, שביום זה מתחיל התגלות הרחמים בעולם.

יג) **חתן** שיום חופתו הוא בשלשת ימי הגבלה, יש לו להתענות, כיון שאינו רק מנהג, עי' מג"א (סי' תקעג סק"ג). אמנם המנהג בפקווירע שאין עושים נישואין בימים אלו, וכ"כ בשו"ת בית יצחק (או"ח סי' נו), עיי"ש.

קבלת התורה

יד) **איתא** בספה"ק קדושת לוי (יתרו ד"ה ומשה עלה) וז"ל: והנה אם אדם זוכה, שומע בכל חג השבועות את הקול שמכריזין מנכי ה' אלקיך וכו'. אך צריך האדם להכין את עצמו בהכנות רבות שיזכה לשמוע ליבור הקב"ה, שכמה אלפים רבבות מלאכים ושרפי קודש מוחזים חיל ורעדה ורתת וזיע מימתו יתברך, ומכ"ש אנחנו בני אדם. ולא סגי בג' ימים לבד, ואפילו אם יכין את עצמו כל השנה לא סגי וכו', עיי"ש בדבריו הקדושים.

טו) **וידוע** מש"כ האור החיים הק' (שמות יט ג) שאשה עיקרי הכנות לקבלת התורה. א', ויסעו מרפידים, להרחיק מרפיון ידים ועצלות. ב', ויחנו במדבר, ענוה ושפלות כמדבר שהכל דורכים עליו. ג', ויחן שם ישראל, לשון יחיד, כאיש אחד בלב אחד.

טז) **ובספה"ק** עבודת ישראל (ליקוטים ד"ה אלה תזכירה) כתב בענין דאיתא בזוה"ק (ח"ג קנב:) שיש תרעין פתוחין עד סוף ספירת העומר, ולכאורה יש לתמוה למה תיפגר הגלת לוקא בזמן שהוא יותר קרוב ליו"ט. וכתב שם לתרץ, שאז כבר הכלה מכינה עצמה לחופה, ואין מן הצניעות ליכנס. וע"ז כתב שאם הוא שפל בעצמו כמו ילד קטן אז יכול ליכנס, כמו הבן שנכנס לאמו, עיי"ש בדבריו הקדושים. ונמצא שההכנה הוא ע"י שפלות, וכ"כ בחומה"ק (שמות יט ג) שאחד מן ההכנות לקבלת התורה הוא ענוה ושפלות. וכ"כ בספה"ק מאור עינים (יתרו) שצריך לקבל על עצמו בכל שבועות להיות בענוה כמדבר, ולהתפלל ע"ז 'ונפשי כעפר לכל תהיה'. והדבר פשוט שע"י ענוה יודע בעצמו שצריך לקבל, ועי"ז מקבל האמת מכל מי שאומרו, בבחי' 'מכל מלמדי השכלתי' (תהלים קיט צט), וע"כ נתן הקב"ה התורה על הר סיני, מקום נמוך שבהרים, להורות שכדי לקבל התורה צריכים להיות בבחי' הענוה.

יז) **אבן** מובא בספה"ק שיש רמז גם במה שנתן הקב"ה התורה על הר, ולא על הקרקע ממש, מפני שצריך גם להיות בבחי' 'ויגבה לבו בדרכי ה'' (דה"י ב יז ו). ורמיתי בתהלים מגדלות מרקחים (מהרש אב"ד בתהלים ז"ל) עה"כ (תהלים לא כד) 'ומשלם על יתר עושה גאוה', שבאמת אפילו באופן שצריך להיות בבחי' ויגבה לבו בדרכי ה', אסור באמת להתגאות, רק להרחות עצמו כמי שמתגאה על חבירו, ואינו מתפעל ממנו כשנוגע לעבודת השי"ת. אמנם אפילו בזה אסור להיות מתגאה ביותר, כדי שלא ילמוד בנפשו מדת הגיאות, וע"ז אמר הכתוב 'ומשלם על יתר', שהקב"ה משלם לאדם על מה שהוא יתר, דהיינו שמתנהג ביותר, 'עושה גאוה', אפילו באמת שהוא עושה עצמו כאילו הוא בעל גאוה, ואינו מתגאה באמת, והבן.

יח) **טעם** שנקרא יו"ט שבועות בשם 'עצרת', כתב בספה"ק קדושת לוי (לשבועות) ג' טעמים, טעם א', מפני שאין בה מלאכה מיוחדת, רק שנעצרים ממלאכה. טעם ב', מפני שהוא הסיום של מצות ספירה, כמו שמיני עצרת שהוא סיום החג. טעם ג', רמז למצות הגבלה שעצרו ישראל עצמן מליגע בהר, וזה היה החפץ שקיימו ישראל, כדי שיתקיים ההתעוררות שלהם, וע"ד שכתב הרמב"ן (המאמר והנסיון פי"ט) שבכל פעם שיש התעוררות מלמעלה, צריך לעשות איזה כלי לזה, ע"כ. ויש להוסיף על דב"ק, שזהו עיקר קבלת התורה להורות ענין עצירה, וכפי שפירשו לדיקים הכתוב (קהלת ג יט) 'ומותר

המדם מן הבהמה מין', שהיתרון שיש למדם על הבהמה הוא זה שיש לו כח לעצור עצמו ולומר 'אין'. ושמעתי עוד לפרש הכתוב (תהלים קכז ד) 'כחיצים ביד גבור כן בני הנעורים', ודרשו חז"ל (תדר"נ פכ"ג) שעולה על התלמידים, שכמו כשזורקים חץ, אזי כפי הכח שמושך מגלו החץ יותר, כן יזרוק מ"כ יותר למרחוק, כמו"כ הוא בלימוד התורה, שכפי מה שמושך את עצמו ללמוד בתחוות גסמיות בדיבור ובמעשה ובמחשבה, כן יגליח בתורה. ושמעתי עוד לפרש זה, שכמו הזורק חץ צריך לכוון בדיוק להמטרה, ואם לזו [אפילו רק בנטיה קלה] הולך החץ למקום אחר, כמו"כ הוא בתורה, שצריך לכוון להמטרה, דהיינו שהכוונה תהיה בכל לב ונפש להש"ת ותורתו.

חג השבועות

יט) **המגן** מבריסא (סי' תנד) הקשה שלפי מה דנקטינן שהוסיף משה יום אחד מדעתו, ונמצא שהיה קבלת התורה ביום ז' סיון, מ"כ היאך מומרים 'זמן מתן תורתינו' ביום ו' סיון, עיי"ש. ותירץ בספה"ק קדושת לוי (לשבועות), שבכל שנה ושנה נתעורר כבר ההתרה של קבלת התורה בזמן שהיה משבתו של הקב"ה ליתנה לישראל, שזה היה ביום ו' סיון, עיי"ש. והמהרש"א (ע"ז ג.) כתב שיום החמישים לספירה היה היום שנגמרה טהרתן של ישראל, וירדת חטא קודמת לחכמה בעולה ובזמן, ע"כ נקבע חג שבועות לדורות ביום חמשים לספירה, יעו"ש.

כ) **והבאר** היטב (שם) מבאר לפי דברי המהרש"א, מה דאיתא בגמ' (פסחים סח:): דב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תילתא, אמר מי לאו האי יומא דקא גריס, כמה יוסף מיכא בשוקא, ע"כ. שיש לדקדק בזה כמה דיוקים, תדע מהו הלשון שאמר מי לאו 'האי יומא' דקא גריס, דמשמע שהיום דייקא גרס לכך, ויותר הול"ל מי לאו 'מתן תורה'. ועוד מי לאו מתן תורה היה מוזר העולם לתהו ובהו, כדאמרינן (שבת פח.) התנה הקב"ה עם מעשה בראשית, אם מקבלים ישראל את התורה מוטב, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתהו ובהו. ועוד תחרי שהיה דב יוסף עניו גדול, כדאיתא בסוף מס' סוטה (מט:): משמת רבי נטלה ענוה, ק"ל דב יוסף לתנא, לא תיתני ענוה דאיכא תנא ע"כ, ק"כ היאך התפאר כאן שמחמת גדיגת התורה הוא עדיף משאר מינני, שלכאורה אין זה מגדר ענוה. אמנם יש לפרש דדב יוסף בשמרו מי לאו האי יומא דקא גריס, כוונתו בזה היתה, לפי מה דאיתא (ע"ז כ:) ענוה מביאה לידי ירדת חטא, ומ"כ דב יוסף שהיה עניו, בודאי היה ג"כ ירא חטא, שזה מביא לזה. וזהו שאמר ביומא דעצרתא, דל"ל ביום חמשים לספירה, מי לאו האי יומא דקא גריס, כמה יוסף מיכא בשוקא, דל"ל שרמינו שזמן מתן תורה לא נקבע ביום נ"א לספירה, ביום שניתנה בפועל, אלא נקבע ביום חמשים לספירה, בו ביום שנגמרה הכנתם של ישראל בירדת חטא, ולהורות שירדת חטא קודמת לחכמה בפועלה ובזמן, כדברי המהרש"א. ומ"כ מי לאו האי יומא דקא גריס, כמה יוסף מיכא בשוקא, שלא היה ניכר מעלתי בהיותי ירא חטא, והבן.

כא) **וראיתי** מביאים עוד טעם למה מומרים דוקא 'זמן מתן תורתינו', כדי להוציא מלבן של יהודים, שלפי חשבונם לא חל מתן תורה ביום חג השבועות, ע"כ אנו מומרים 'זמן מתן תורתינו', להראות שקבלת התורה היה בחג השבועות דייקא, וזה מחזקים הממונה בקבלת תורה שבכתב ובע"פ.

ויש להוסיף ע"ז, שמטעם זה עשו חז"ל מלחמה עם הנדוקים בענין זה, להרחות שכל ענין הספירה הוא הכנה לקבלת התורה. ובס' ויחי יוסף (מועדים) כתב יותר מזה, שכוונת הנדוקים היתה שבדוב שנים לא יחול היו"ט ביום קבלת התורה, וחז"ל רצו דוקא לעומת זה שיחול זמן מתן תורתינו תמיד ביו"ט, כדי להרחות שצריכים לקבל התורה בשמחה. וכן ממרו רז"ל (פסחים סח:) הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, משום שגם הגוף צריך לשמוח בשמחת התורה. וכתבו הפוסקים (מהרי"ל הל' ימים טובים אות י, הובא בחק יעקב סק"ח) שגם תענית חלום אסור להתענות בשבועות. וכתב בספה"ק ממרי נועם (בהר אות ט) 'קמת תורה' בגימ' 'עצרת', לרמז שבשבועות זוכים לתורה וגדולה במקום אחד.

ערב שבועות

כב) **מצוה** לגלח שערות ראשו קודם הרגל, כדי שלא יכנס לרגל כשהוא מגוול, וכמבואר בחז"ל (מו"ק יד.) שע"כ אסרו לגלח עצמו במועד, ועי' מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ג סי' מח). ומהגיס בסקווירא לגלח השערות ביום מ"ח לספירה, דהיינו ביום שקודם ערב יו"ט, וכמ"ש בס' טור ברקת (סי' תנג סוף אות ג') [הובא בלקוטי צבי], וע"ע בשער הכוונות, ולכתחילה יש להמתין עד יום מ"ח בבוקר. [ומבל ל"ע שהרגל מבטל השלשים שלו, לא יגלח ביום מ"ח, רק בערב יו"ט אחר זמן מנחה גדולה]. ועי' מה שכתבנו בשו"ת חיי הלוי (ח"ב סי' ג אות ו) שיש להסתפר קודם התפילה, רק בחופן שיש לו דוחק שלא יוכל להסתפר לאחר התפילה, עיי"ש.

כג) **ובענין** גילוח שערות הבא לידינו, יש לעורר ליזהר מאוד שלא לפגוע בשיעור הפיאות, שלא יעבור ח"ו על ל"ת של 'לא תקיפו פאת ראשכם' (ויקרא יט יז). וגם המגלח עובר בזה, כמבואר בגמ' ופוסקים. ויש נוהגים לומר להמגלח שיזהר על הפיאות והזקן שלו, שבזה מקיימים המצוה.

כד. **מצוה** לרחוץ בחמין בערב יו"ט, כמו בערב שבת, וכמ"ש ברמב"ם (הל' יו"ט פ"ו הט"ז) ובשו"ע (או"ח סי' תקכט ס"ג) שצריך לכבד ולענג את היו"ט כמו בשבת. וכן מצוה לכבס בגדיו קודם יו"ט, שמטעם זה אסרו לכבס בגדיו במועד, כלימתא בגמ' (מו"ק שם). ובשו"ע (שם) מבואר שבגדי יו"ט יהיו יותר טובים משל שבת, וכתב במג"א (שם סק"ד) הטעם מפני שחייב בשמחה.

כה) **ובן** מצוה ליטול לפרניו בערב יו"ט מטעם הנ"ל, עי' בגמ' (שם יז:). ונוהגים ליטול לפרני ידיו ורגליו, כיון שעושים לצורך טהרת הרגל, הגם שבדרך כלל מקפידים ע"ז, כמ"ש המג"א (סי' רם סק"ג), מכן כיון שהאריז"ל לא הקפיד ע"ז בכל ער"ש, וכמ"ש בשערי תשובה (שם סק"ג), ע"כ כיון שעושים לצורך טהרת הרגל וקבלת התורה מקילים בזה. וכן נוהגים לצורך טבילת ערב יו"כ. וע"ע במטה מפרים (סי' תרכה סי"ג) ובמלף למטה (שם סקכ"ג) שכתב כן לענין כל ערב יו"ט.

כו) **באופן** שהרגל מבטל השלשים, יכולים ליטול הנפרנים בערב יו"ט. וכשחל ערב יו"ט בשבת, מותר ליטול הנפרנים בערב שבת, וכמבואר בשו"ע (או"ח סי' תקמח ס"ת, יו"ד סי' שצט ס"ג). והגה ברמ"א (שם) כתב להתיר רק סמוך לחשיכה, ממנס בביה"ל (סי' תקמח ד"ה ומותר לרחוץ) כתב שבמופן זה יש מתירים גם קודם חצות, עיי"ש.

כז) **בענין** מה שמרו חז"ל (שבת קכט:) שלא להקיז דם בערב שבועות, משום דנפיק ביה זיקא ושמיה טבוח, דלמי לא קבלו ישראל תורה הוה טבח להו לבשרייהו ולדמייהו, וגזרו חז"ל בכל ערב יו"ט משום ערב שבועות, עי' מש"כ המחנית השקל (סי' תסח סקט"ו) דנודע שבכל הזמנים שמירע למצותינו ענין מה, כשיגיע זמן ההוא, שוב מתעורר קלת מעין אותו דבר ועניין ההוא. ועי' בדרשות חת"ס (רנד:) שהקשה בזה, הלא קבלת התורה לא היה בערב שבועות. וכתב שהשטן היה רוצה להפיל בסכנה את בני ישראל בערב שבועות, קודם שיגמו ממ"ט שערי טומאה, ומשה רבינו נלח את השטן בזה שבני ישראל אמרו נעשה ונשמע קודם קבלת התורה, עיי"ש.

כח) **ולכתחילה** יש ליזהר בכל מין הוצאת דם, כגון בדיקת דם וכדומה. אלא מי שיש לו יסורים על השיניים ל"ע, והחליטו הרופאים שצריכים להוציא את שינו, יש להקל להוציא השן, אע"פ שמוציא דם בזה.

כט) **גם** בשחל שבועות ביום ראשון, יש ליזהר שלא להקיז דם בערב שבת, וגם אין לעשות בדיקת דם, רק לצורך גדול. ועי' בכף החיים (או"ח סי' תסח אות נח) ובדעת תורה (שם ס"י), והובא בדרכי תשובה (יו"ד סי' קטז סק"פ), מעשה שהיה בזה אצל המהרי"ל. וע"ע בס' שמירת הגוף והנפש (סי' קלג).

ל) **כתב** השלה"ק (מס' שבועות, נר מצוה אות ג) מייד אחר לטהר עצמו ברגל ולילך לטבול, ומכ"ש ברגל הזה שבו טבלו ז"ע כל ישראל וכו'. ובזוה"ק פר' אמור (ח"ג צח.) משמע לטבול קודם עלות השחר לאחר שלמדו כל הלילה וכו', מ"מ נ"ל לטבול ג"כ בערב הרגל, כדי שיטהר בהכנסת הרגל, וגם זכר למצותינו שטבלו בערב הרגל קודם שקיעת החמה, ע"כ. וע"ע בב"ח (או"ח סי' תכט ד"ה תניא) שכתב תו"ד, דהא דאמרינן (ר"ה טז:) חייב אדם לטהר עצמו ברגל, פירושו ערב הרגל, יעו"ש.

לא) **בשחל** שבועות במוצ"ש, צריך ליזהר שלא לעשות שום הכנה משבת ליו"ט, כגון להניח האחזור לביהמ"ד, אלא יש עצה להשתמש בו גם מבעוד יום. גם אין לומר שהולכים ליטן כדי להיות ער בלילה. ובענין הליכה למקוה, אין חשש, שהרי הוא טהרה ג"כ עתה בשעת הטבילה. וגם הרי טובלים קודם מנחה שמתפללים מבעוד יום.

ליל חג שבועות

לב) **כתב** הט"ז (ריש סי' תנד): מאחרין להתפלל ערבית בכניסת שבועות, כדי שיהיו ימי הספירה תמימות. וכתב הפמ"ג (מ"ז שם) שהגם שבשו"ת משאת בנימין (תלמוד לינים או"ח אות ד) כתב רק להמתין בקידוש עד הלילה (וכ"ה בשמ"ג), מ"מ ירצה שיש להמתין גם בתפילת ערבית, וכמ"ש הט"ז, ומינו דומה לפסח וסוכות, עיי"ש. וכתב עוד הפמ"ג, שבעכ"פ בליל ב' ודאי צ"ל להמתין עד הלילה משום שפיקא דיומא, כיון שבזוס ג' אין סופרים ספירה. ועי' בלקוטי מהרי"ח (סדר מנהגי חג השבועות) עוד טעם שלא להקדים תפילת ערבית קודם הלילה, כיון שנעורים כל הלילה, ואין העולם קורין קרי"ש שעל המטה, ויש חשש שיבואו למזור ולקרות קרי"ש דלחורייתא.

לג) **ויש** שכתבו שגם הנשים לא יליקו הנרות ולבוך שהחיינו עד הלילה, עי' פסקי תשובות (סי' תנד אות ג). ובאופן שבכתה לבוך

שהחיינו בהדלקת הנרות, תכוון לצאת בשעת קידוש. ובברכת שהחיינו, יש לכוון גם על בגדים החדשים שקנו לכבוד יו"ט.

לד) **בשחל** שבועות במוצ"ש אומרים בתפילת ערבית ליו"ט 'ומודיענו'. והנשים לא יעשו מלאכה עד שיאמרו 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש'. ובקידוש אומרים יקנה"ז. ואלו הנוהגים ביו"ט לברך על הנרות קודם הדלקה, אם בירכה על הדלקת נרות, ומזכיר שעדיין לא אמרה המבדיל בין קודש לקודש, עי' מה שכתבנו בשו"ת חיי הלוי (ח"י סי' מג אות ה) שיש לה להרהר בלב ברוך המבדיל בין קודש לקודש, ותדליק גר אחד, ואח"כ תאמר ברוך המבדיל בין קודש לקודש, ותדליק שאר הנרות.

לה) **כתב** המג"א (ריש סי' תנד) בשם הזוה"ק (ח"ג נח.) שחסידים הראשונים היו נעורים כל הלילה ועוסקים בתורה בליל שבועות. וכתב הטעם שצריכים אנו לתקן מה שהוננו משה רבינו לעורר את בני ישראל לקבל התורה, כדאיתא במדרש (שהש"ר פ' ג). ועי' בספה"ק עבודת ישראל (לשבועות) בשם הרי"ק מבאלרדיטשוב זי"ע, שלימד זכות על עם בני ישראל, שהיו עייפים ויגעים מהכנה הגדולה שעשו בשותן הימים, ורצו שיהיה להם מותן בורות לקבל התורה, ע"כ נתנו שינה לעיניהם שיתחדשו מומותיהם לקבל התורה בבהירות. וכתב ע"ז העבודת ישראל שגם זאת לא היה רק בנשים הפשוטים, ולא בנשי מעלה, עיי"ש בדבה"ק.

לו) **ואיתא** בכתבי האריז"ל (שער הכוונות, שבועות דרוש ו) שכל מי שלא ישן בליל זה כלל, ועוסק בתורה, מובטח לו שישלים שנתו, ולא ירגע לו סוס נוק. ועי' מג"א (ריש סי' תנד) ובמה"ט (שם אות ז) בענין פריסה, תוך מל"ט, או מי שצריך לדבר, עי' כף החיים (או"ח סי' רמ אות ה). ויש שהוסיפו גם שלשת ימי הגבלה, אבל אינו מדברי האריז"ל, עי' בכף החיים (סי' תנד אות יג).

לז) **בחיד"א** (בב דוד פל"ח) כתב בשם הטור נרקת שלא ללמוד משניות, וכ"כ בכף החיים (שם אות ט) שכן משמע בזוה"ק ובדברי האריז"ל. והגם שאנו נוהגים ללמוד גם משניות, אכן י"ל שמי שאין לו פנאי לומר הכל, אולי יש לו להקדים התרי"ג מצוות קודם למשניות.

לח) **בלימוד** הלילה יש לכוון מה שאומר, ובפרט בתורה שבע"פ, לקיים מצות לימוד התורה, שאמאר בזו"ע הרב (הל' ת"ת פ"ג הי"ב-יג) שבתורה שבכתב אם מוציא בשפתיו, אע"פ שאינו מבין אפילו פירוש המלות מפני שהוא עם הארץ, הרי הוא מקיים מצות ולמדתם, ולפיכך כל עם הארץ מברך ברכת התורה בשחר לפני הפסוקים, וכן כשעולה לספר תורה, אבל בתורה שבע"פ אם אינו מבין הפירוש, אינו נחשב ללימוד כלל.

לט) **וכתב** שם, שאעפ"כ יש לו לחדש לעסוק בכל התורה גם בדברים שאינו מבין, ולעתיד לבא יזכה להבין ולהשיג כל התורה שעסק בה בעוה"ז, ולא השיגה מקוצר דעתו, עיי"ש. וע"ע בספר חסידים (תתשסד) שאם אדם טורח לדעת בזה העולם לימודים, אע"פ שאין לו לב עתה, יהיה לו לב בעתיבתא דרקיעא. ובפי' מילי דחסידותא [להגה"ק מבוטשאטש ז"ל] הביא שכן מבואר בזוה"ק, ומפרש בזה מאמר חז"ל (במדב"ר ב ג) עה"כ (שה"ש ב ד) 'ודגלו עלי אהבה', אל תקרי ודגלו אלא ודלוגו, עיי"ש. והביא עוד מהזוה"ק (ח"ג פה:) שמי שחושק ללמוד ואינו מוצא מי

שלמדוהו, ושוגה בהבדלה, ומגמגם בה, כל מלה ומלה דנפיק מפומי', קונ"ה חדי בה, וזורעה והן נעשין לילות רברבין, עיי"ש.

מ) **מי** שאומה כמה כוסות קאוו"ע וכדומה, הנה לפי מסקנת הפוסקים להלכה אין הפסק לברכה רשאונה, כל זמן שלא הסיח דעתו והיה בדעתו לשתות עוד. וכן לענין ברכה מחרונה לאחר שיעור עיכול כגר עבר הזמן, ואם יברך ברכה מחרונה שוב צריך לברך ברכה רשאונה, וע"כ טוב לכוון בתחילה שלא ירור שיאמה עוד, ויכוון להדיא שלא רוצה לפטור כוס השני, ויברך ברכה מחרונה. ועי' מש"כ בזה בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' קנ).

מא) **בענין** הטבילה לאחר הלימוד, רמיתי בשו"ת מקדש ישראל (סי' כט) בשם הרמ"ע מפאנו ז"ל שיש לטבול רבע שעה לפני עלות השחר. ובשם הטור ברקת הביא שם לטבול בתוך חצי שעה לפני עלות השחר. וע"ע שם מה שהאריך בזה, וכן יש נוהגים לטבול לאחר עלות השחר.

יום חג שבועות

מב) **בשיניע** זמן עלות השחר יש לכתחילה ליטול ידיו, לכן יש מקילים שלא צריך להפסיק עד שיגמור במה שהוא עוסק עכשיו. ובענין היתר ליתן קודם התפילה יש לעיין, ולכתחילה יש להעמיד שומר להקיצו. ובענין זמן קריאת שלאחר עלוה"ש, יש להמתין עד זמן שיכיר את חבירו הרגיל עמו בפרקים בריחוק ד' אמות.

מג) **בענין** ברכת השחר, כתב המג"א (שם) שבדוקר אין לברך על נטילת ידים, ועי' בכף החיים (סי' מו אות מט) בשם שער הכוונות, שאפילו לפי שיטת האריז"ל שכל ברכות השחר חייבים לברכם מע"פ שלא נתחייבו בהם, לפי שכולם הם רמזים נפלאים לאורות עליונים, ואין לבטלם אפילו כשלא היה יתן בלילה, אלא ברכת ענט"י ואשר יצר אין לברך כשלא נתחייב בהם, יעו"ש.

מד) **אמנם** גם ע"פ שיטת הפוסקים, מצאתי בשאלוניקי שאם עשה צרכיו קודם התפילה, וכן אם הטיל מים ושפשף, יכול בשופי לברך ענט"י (עי' מ"ב סי' ד סק"ל). אלא נראה דהיינו דוקא כשמתפלל אחר השינה, אבל לפי מנהגינו שמתפללים אחר השינה, כדי שנוכל לקבל התורה בדעת צלולה, יש להמתין מלברך ענט"י עד לאחר השינה, וע"ע בביה"ל (שם ד"ה ואפילו).

מה) **ולענין** ברכת התורה, העלה המג"א (ריש סי' תנ"ד) שנראה עיקר כיון שנוהגים לברך כל יום ברכה"ת, מ"כ מעיקרא לא היה דעתו לפטור רק ליום ולילה, ולכן צריך לברך ברכה"ת כשיאיר היום. אלא כתב המג"א (שם) שהרוצה לצאת ידי שפק, ישמע ברכה"ת מחבירו, ויתכוון לצאת י"ח. ובשו"ת תהלה לדוד (תו"ת סי' ח אות ג) כתב בשם הרה"ק מצאלרזיטשוב זי"ע, שהיה מבקש מאחד שלריך לברך ברכה"ת, שלא יברך בעצמו, והרה"ק זי"ע הוציאו בברכתו.

מו) **ואפילו** לפי דעת האריז"ל שחייב בכל חופן לברך ברכה"ת, כתבו האחרונים שגם בזה אם בדעתו לילך ליתן, אין לברך עד לאחר הקימה, כדי לצאת מכל שפק. וגם בחופן שיתן שיעת קבע בערב שבועות [שמזה כתב בהגהות רעק"א (סי' מז סי"ב) שיכול לברך ברכה"ת ממ"נ, יעו"ש], אם הולך ליתן, עדיף להמתין מלברך עד לאחר השינה, כיון שלפי שיטת המג"א אנו הולכים אחר כוונתו,

וכוונת המדם בדרך כלל הוא לפטור עד לאחר השינה, ולכן מברכים ברכה"ת לאחר השינה, אפילו קודם עלות השחר. ועכ"פ לענין קרי"ש ודאי יש לסמוך ע"ז, כיון שיש סוברים שלקרי"ש אין צריך ברכה"ת, ועי' מה שהארך בענין זה בס' שלחן מלכים (שם, שלוש ושמח שות יח), ולכתחילה יש לכוון בערב יו"ט שרוצה לצאת בברכה"ת גם הקרי"ש של שחרית שיקרא קודם השינה. אלא יש מקילים גם להמשיך הלימוד קודם השינה עכ"פ עד הנץ החמה, ועי' מש"כ בשו"ת מהר"י שטייף (סי' סה), ובס' שלחן מלכים (עמ' קנד).

מז) **ואותם** נוהגים הנוהגים להתפלל ביום שבועות לאחר התיקון קודם השינה, יש להם לכוון בעיו"ט שיוכל רוצים לצאת בברכה"ת רק עד עלות השחר.

מח) **נוהגים** בסקווירא שלא לומר פיוטים בחג השבועות תוך התפילה, רק בסופך של יום שני. אלא נוהגים לומר כל הפיוטים [גם של ברכת יוצר של שחרית] לאחר התפילה.

מט) **ביום** רשון של חג השבועות אומרים מקדמות קודם קריה"ת, ויש שהיו נוהגים לאומרו לאחר ברכת העולה לתורה, או לאחר קריאת פסוק הרשון. אמנם למעשה כתבו האחרונים שיש לאומרו קודם הקריאה, אלא יקראו הכהן שיהא מוכן לברך תיכף לאחר מקדמות.

ג) **קורין** עשרת הדברות בטעם העליון, ונוהגים שכל הציבור עומדים (שערי אפריים שער ז שות לז). ובספה"ק הציתו את דברי המדרש (פסי"ר יב ח), שאמר הקב"ה, בשעה שאתם קורין העשרת הדברות בכל שנה, אני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלים את התורה. וכאב בשו"ע הרב (סי' תנד ס"ו) שהפטרת יחזקאל יש נוהגים לאומרו בעמידה. ונוהגים לומר אחר ברכת ההפטרה שלאחר ההפטורה.

נא) **כתב** הרמ"א (סי' תנ ס"ט) שנוהגים לומר מגילת רות בשבועות [ואומרים אותו ביום שני, ובא"י ביום רשון]. וכאב המג"א (שם סק"ת) בשם הילקוט (רות רמז תקלו) מה ענין רות אצל עשרת שנקראת בזמן מתן תורה, אלא ללמדך שלא ניתנה תורה אלא ע"י יסורין ועוני, עיי"ש. וע"ע בספה"ק קדושת לוי (לשבועות) שכאב כמה טעמים בזה, ואחד מן הטעמים שהביא ע"פ מאמר חז"ל (שפרי קרח קיט, יומא עב:): שלשה כתרים נעולם, כתר כהונה, כתר מלכות, וכתר תורה. כתר כהונה נטל אהרן, כתר מלכות נטל דוד המלך, כתר תורה עדיין מונח וכו', שמע תאמר פחות הוא, תלמוד לומר (משלי ח טו) 'בי מלכים ימלוכו'. נמצא עיקר כתר מלכות שזכה בה דוד המלך ע"ה היה ע"י התורה, שנאמר 'בי מלכים ימלוכו', ולטעם זה אנו אומרים רות בשבועות שהוא שעת מתן תורה, שעם (רות ד כב) כתיב לידת דוד המלך, שזכה בכתר מלכות, להורות שע"י כתר תורה שכתוב בה 'בי מלכים' וכו', זכה דוד לכתר מלכות, עיי"ש. ורמיתי עוד טעם בזה, מפני שהוא יומא דהילולא של דוד, וממילא מן הסתם גם נולד בו, כמו שאמרו חז"ל (סוטה יג:) שהקב"ה משלים שנותיהם של צדיקים ביום ליום.

נב) **וכתב** הרמ"א (שם) שהעם נהגו שלא לברך על מקרא מגילה, ולא על מקרא כתובים. ובמג"א (שם סק"ט) נטה לשיטת הפוסקים המצריכים לברך עכ"פ בחופן שכתובים על קלף עיי"ש, ויש שנהגו לברך בלי שם ומלכות. והמנהג בסקווירא לומר בליל שני

של שבועות הזוה"ק על רות (הנקרא הרמדנ"י). ובזוס שני של שבועות קודם התפילה נוהגים לגמור ספר תהלים של דוד המלך ע"ה. [ובני ארץ ישראל אומרים התהלים ביום ראשון].

גג) **אומרים** יזכור ביום שני [ובע"י ביום ראשון], ומותר לאומרו גם ביחידות. ויש לנהוג לדקה לטובת הנשמות, ויש ליזהר לומר בלי נדר.

גד) **כהנים** מע"י שאוהים בחו"ל ביו"ט, נהלקו האחרונים אי יש להם לעלות לדוכן ביו"ט שני ובערב. ולכאורה ממ"נ יכולים לעלות לדוכן, שהרי הם עולים לדוכן בכל יום, אלא הרי אינם מתפללים מוסף. וכן להיפוך, כשיש מנין של בני חו"ל בע"י ביו"ט שני, שמתפללים מוסף, נהלקו האחרונים אם יעלה כהן בן ע"י להם לדוכן, עי' שערי תשובה (סי' תלו), ובשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' לו) כתב, לע"ע מלחני לבי להתיר להוציא שם ומלכות, עיי"ש.

גה) **כתב** הרמ"א (סי' תלד ס"ג) שנוהגים לשתות עשבים בשבועות בשחמ"ד ובצתיים, זכר למתת תורה, והיינו שהיה גם שגדלו עשבים במדבר לכבוד התורה. וכתב המג"א (סק"ה) בשם המהרי"ל (הל' שבועות אות ג) שאם אל שבועות ביום ראשון יש לשותם בכוסות השבת, דס"ל כיון שאינם ראוים למאכל בהמה אסור לטלטלם בשבת ויו"ט. וכתב המג"א שאפשר לומר כיון שאכל עליהם מצע"י שרי לטלטלן, וכן נהגו לשותן ביו"ט. ואפשר שגם המהרי"ל לא בא אלא למעוטי שלא ישתוש בשבת לצורך שבועות, לפי שאין שבת מכין ליו"ט, ע"כ.

גו) **ובספה"ק** בני יששכר (סיון מאמר ד אות ז) כתב ענין שומנים, לרמז שישראל הן בחינת בין החומים. ובכף החיים (אות ח"ן) כתב הטעם, ע"פ מה דאיתא בגמ' (שבת פח:) כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם כולו בשמים. ויש שכתבו עוד לרמז מה שאמרו חז"ל (עירובין כב.) רב אדא בר מתנא כשהלך ללמוד תורה, אמרה לו דביתהו, ינוקי דידך מאי מעבד להו, אמר לה מי שלימו קורמי בשמשא. דהיינו שכדי לקבל התורה צריך למעט במותרות [וכעי"ז כתבנו לעיל (אות נה) בשם הילקוט בענין אמירת מגילת רות]. ויש שכתבו שענין העשבים באים לרמז על משה רבינו ע"ה, שנתנוהו בחגם של קנים ועשבים, כמ"ש (שמות ב ג) 'ותצפנהו שלשה ירחים' [מז' אדר עד ז' סיון], ואמ"כ כתיב (שם פסוק ג) 'ותשם חומו בסוף על שפת היאור', שזה היה בשבועות.

גז) **בשרוצה** לברך על הבשמים, יש ליטלם בידו [ואולי סגי שיטה עצמו להבשמים], אבל אם הריח מעצמו אין לברך, עי' בשו"ע (או"ח סי' ריז ס"ח).

גח) **והנה** בברכת בשמים יש עני, ועשבי, ומיני, והנותן ריח טוב בפירות, ועל כולם אם אמר 'מיני' יצא כמו בברכת שהכל. אבל אין זה היתר לומר על כמה מינים שונים 'מיני', וכמו כשים לו פרי העץ ופרי האדמה, אין יכול לברך רק ברכת שהכל. אמנם כשים לו שפה אינה מין הוא, יכול לברך 'בורא מיני בשמים'.

נט) **וכתב** בא"ר (סי' רטו סקל"ז) בשם הע"ר והח"א שכשמעורבים כמה מינים יחד, או שהם בגוונים אחת, ואי אפשר להריח מכל מין בפ"ע, יש לברך עליהם בורא מיני בשמים. וע"ע בציה"ל (סו"ס ריז) שכתב שזהו אפילו בשופן שהרוב הוא ממין אחד, עיי"ש.

ס) **ויש** ליזהר שיש כמה מיני בשמים שבאמת אין להם ריח בעצמם, רק ממה שמזלפים עליהם, וממילא מקרי ריח שאין לו

עיקר, ומין לנרך עליהס. וע״כ נמופן שיס לו ספק נזה, יש לנרך על נעגלי״ך וכדומה ׳נורע מיני נשמיס׳, ויכוון לפטור מת הכל. וע״ע מה שכתבנו נשו״ת חיי הלוי (ח״ה סי׳ כז מות ה) נענין נוסף הנרכה ׳נורע מיני עלי נשמיס׳.

סא) **פרחים** העומדים ליפתח, יש ליזהר שלא להחזירס נמיס ניו״ט. ופרחים הגדלים נעלין, נסתפק הפמ״ג (סי׳ שלו א״א מות טו, הובא נשעה״י שס סקל״ח) אס מותר לטלטלס. וכ״ס שיש ליזהר שלא לטלטל העלין ממקוס שהוע רחוק מן הקרקע, למקוס שהוע סמוך להקרקע, וכן להיפוך, ועי׳ מה שכתבנו נזה נחיי הלוי (ח״ז מלאכת זורע סי׳ מד מות ז-ט). ויש שכתבו להחמיר גס נפרחים, שלא יטלטלס רק נגחת, כדי שלא יתקרבו להמיס, ויפתחו הפרחים עי״ז.

סב) **ומבואר** נשו״ע (סי׳ תרנד ס״ג) שניו״ט מותר להוסיף מיס. וכתב הערוך השלחן (שס ס״ב) שאינו מותר להוסיף רק נמופן שיהיה ההוספה פחות ממחצה, שאל״כ לא מקרי הוספה. והנה נשו״ע הרב (סי׳ שלו סי״ח) כתוב נתו״ד שגס ניו״ט אסור להוסיף מיס, ויש שרצו לומר שהוע ט״ס, לאנס גס׳ מנחת פחיס (שס) כתב שסנרת השו״ע הרב היא שלא התירו להוסיף רק לנורך מצוה, כמו נמרנע מינים.

סג) **כתב** המג״א (סי׳ תלד סק״ה) נוהגין להעמיד מילנות נבית המדרש ונבתים, כדי להזכיר שיש להתפלל עליהס, שבעלרת נידונים על פירות האילן (ר״ה פ״א מ״ב). וע״ע מה שכתבנו נשו״ת חיי הלוי (ח״ה סי׳ מט מות ח). ומובא בספה״ק שאילן מרמז על האדם שהוע עץ השדה, והענין שדנים על פירות האילן, היינו שדנים על הרוחניות שבאדם, וע״ז נריך להתפלל נשבועות. וע״ע מה שכתבנו נשו״ת חיי הלוי (שס מות ג) נענין העמדת פרחים על מלונות נהמ״ד, שאין זה חשש, רק שלא יתנו שס מחורות (נעמפלע״ך), שלא יהא נראה כחוקות העכו״ס, עיי״ש. ויש ליזהר שלא לקנות ענף מאילן המלמיח פירות, אפילו נחופן שאין זה חיסור משום בל תשחית.

סד) **כתב** הרמ״א (סי׳ תלד ס״ג) שנוהגים נכל מקוס לאכול מאכלי חלב ניום ראשון של שבועות. וכתב הטעס שהוע כמו השני תבשילין שלוקחים לליל פסח, זכר לפסח וזכר לחגיגה, כן אוכלים מאכל חלב, ואח״כ מאכל נשר, ונריך להניח עמהס ג׳ לחמיס על השלחן שהוע נמקוס המוזמן, ויש זה זכרון לשתי הלחס שהיו מקריבים ניום הביכורים. ונחק יעקב (סקי״ג) מניא נשס שיירי כנסת הגדולה (או״ח סי׳ קעג הגב״י סוף מות ו) שיש להניח מפה אחרת לאכילת נשר, וכתב שהמהדרים זה זוכים לשתי שלחנות. ועי׳ נדרכי תשובה (יו״ד סי׳ פט סקי״ט) טעס על מנהגינו לאכול מאכלי חלב רק עס פת הנאה נביסנין, ואח״כ סעודת נשר.

סה) **באמרי** פנחס (שבועות אות רסט) כתב טעס הסעודה על ניום הספירה [עי׳ נחינוך מלוה סו], וכדי שיהא ניכר שאינו סתס לכבוד יו״ט, עושים אותו נמאכלי חלב. עוד טעס מובא על אכילת חלב, ע״פ מה דאיתא נמדרש (פסי״ר כה ג) שמטעס הזהירות שיש ליזהר בין נשר לחלב זכו לקבל התורה, שאמר הקנ״ה למלאכים, אתס אכלתס נשר וחלב אלא אנרהס אבינו וכו׳. ועי׳ מה שכתבנו נזה נשו״ת חיי הלוי (ח״ה סי׳ נו, הקדמה להל׳ נב״א).

סו) **עוד** טעם יש על מכילת חלב, ע"פ מה דמיתא בירושלמי (ר"ה פ"ד ה"ח): ר' מתרגיל בשם ר' חידי, בכל הקרבנות כתיב חטת [חטאת], ובעגלת עין כתיב חטת, אמר להן הקב"ה, מכיון שקבלתם עליכם עול תורה, מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם. ע"כ שותים חלב, לרמז שנעשים כמו קטן שנולד. והמשנ"ב (סקי"ג) הביא עוד טעם, כי בעת שעמדו על הר סיני וקיבלו התורה [כי בעשרת הדברות נתגלה להם עי"ז כל חלקי התורה, כמ"ש רב סעדיה גאון שבעשרת הדברות כלולה כל התורה], וירדו מן ההר לביתם, לא מצאו מה לאכול תיכף, כי אם מאכלי חלב, כי לבשר צריך הכנה רבה, לשחוט בסכין בדוק כאשר לומד ס', ולנקר חוטי החלב והדם, ולהדיח ולמלוח ולבשל בכלים מדשים, כי הכלים שהיו להם מקודם שבישלו בהם בחומו מעל"ע נאסרו להם, ע"כ בחרו להם לפי שעה מאכלי חלב. ומנו עושים זכר לזה.

סז) **עוד** טעם אחת, מפני שמשה רבינו לא רצה ביום שבועות ליתן רק חלב כשר, מפני שעתיד לדבר עם השכינה. ועי' בספה"ק קדושת לוי (שמיני) שמטעם זה צריך כל אחד ליזהר שלא לאכול מאכלות אסורות, מפני שלעתיד לבא יזכה כל אחד לשמוע תורה מהשכינה בעצמו, עיי"ש.

סח) **נוהגים** לאכול מאכל קרעפלי"ך שנעשה בג' קרנות, ויש שכתבו שבא לרמז על מה שאמרו חז"ל (שבת פח.) צריך רחמנא דייהיב אוריתן תליתאי, לעם תליתאי, ע"י תליתאי, ביום תליתאי, בירחא תליתאי.

סט) **בשרוצה** לשתות חלב בסעודת הקידוש, יש לנהוג שהכל על גבינה וכדומה, כיון שבשר בירך ברכת היין. ואפילו מי שלא קידש בעצמו, ולא שתה רק מעט, יש סוברים שבשר נפטרו כל המסקין שהיה בדעתו לשתות, ובפרט כשהיה מונח בשר על השלחן.

ע) **כתב** המחבר בשו"ע (יו"ד סי' פט ס"ג) שלאחר מכילת חלב אין צריך להמתין כלל, אלא צריך לנקות ידיו ולעשות קינוח והדחה, דהיינו שילעוס פת וכדומה, וגם ידיו פיו. והגם שהמחבר כתב שאם רוצה לאכול בשר עוף אין צריך קינוח והדחה, למעשה יש להחמיר, כיון שיש מחמירים גם להמתין שם שעות אחר מכילת מאכלי חלב, וכמ"ש שם הרמ"א. ולהלכה כתב שם, שנוהגים להמתין שם שעות רק אחר מכילת גבינה קשה, וכתבו הפוסקים דהיינו שעברו עליה ו' חדשים, ועי' מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ה סי' ס אות י-יג). אבל אחר מכילת גבינה רכה, אין צריך רק קינוח והדחה, וכן לאחר שתיית חלב, אין צריך רק הדחת פיו, ומותר לאכול אח"כ בשר אפילו בסעודה אחת מעיקר הדין.

עא) **אבן** בש"ך (שם סקט"ז) כתב בשם הזוה"ק (ח"ג קכה.) שלא לאכול בסעודה אחת ובשעה אחת חלב ובשר, ולפ"ז יש להמתין בכל פעם שעה אחת. ומה שנהגו העולם להמתין אחר גבינה רכה וחלב חצי שעה, נראה שהיא כעין פשרה בין דעת הפוסקים לדעת הזוהר. וגם י"ל שכוונת הזוהר ג"כ היינו שעה דוקא, רק זמן מה, כן יש לייסד מנהג העולם, אבל לכתחילה יש להחמיר להמתין שעה שלימה כפשטות דברי הזוה"ק, וכ"ה בלשון השלה"ק (מס' שבועות), וכן המנהג בפקווירא. ועי' מה שכתבנו בשו"ת חיי הלוי (שם אות יב) שמדברי השלה"ק משמע שיש להמתין לאחר ברכה אחרונה שעה קודם שיתחיל סעודת הבשר. וכתבנו שם שאם לא אכל מאכלי חלב, רק שתה חלב או קאוו"ע, אין צריך להחמיר כל כך.

עב) **והנה** כתב הרמ"א (יו"ד סס ס"ה) שיש לחומרים שלא לגרר בהמ"ז ע"מ לאכול גבינה, אבל אין נזהרים בזה. ועי' בפמ"ג (סס מ"ז אות ג) שכתב שאחר גבינה רכה מקילים בשבועות לגרר בהמ"ז, ומכינים עצמם לאכול סעודת הבשר. אבל לפי מנהגינו שאין אוכלים רק מזונות אין חשש בזה, וע"ע בדרכי תשובה (סס סקי"ט) מה שהאריך בזה. וע"ע מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (סס אות טו). אבל צריך ליזהר באכילת המזונות שלא יהיה שאלה של קביעות סעודה.

עג) **אותן** שאופים מאכלי חלב בתנור פאלווי"ע, יש להס ליזהר לנקותו היטב לאחר האפיה, ולבדוק את התנור ע"י שידליקו על חוש גבוה על ערך שעה. ואם מלבדן התנור מבשר, יש גם להמתין כ"ד שעות. והגם שכתב המג"א (סי' תקכט סק"ח) שהעולם נוהגים איסור להגעיל כלי בשר לחלב, או להיפוך, שאם יעשה כן, לעולם לא יהיה לו רק כלי אחד, ויגעילנו כל פעם שישתמש בו, וזה אסור לילמא אתי למטעי, מבואר במג"א (שם) שבאופן שלעולם אין משתמשים בו אלא ע"י ליבון ליכא למיגזר, יעו"ש. ולכאורה עדיין יש לחוש שיתן המאכל בתוך התנור קודם שנתבדן, אמנם י"ל דכיון שבדרך כלל כבר נתבדן התנור ליבון קל קודם שנותנים העיסה לאפות, לא חשו לאסור בזה, עי' מחצה"ש (שם).

עד) **אם** אופים לחם ומיני מזונות של חלב צריך לעשות היכר, חוץ מס אופה רק מעט על יום אחד. ויש מקילים במזונות שאין הדרך לאכלו עם בשר. ועכ"פ לכתחילה ודאי יש לעשות סימן. ואם שכח לעשות הסימן קודם האפיה, הגם שבלחם יש אוסרים לאכלו, יש לומר שבמזונות יכולים לסמוך לעשות הסימן אח"כ. ואגב יש להזהיר שבכל פעם כשמניחים בפריזע"ר שיירי מאכלי חלב או בשר, שיעשו סימן והיכר טוב, שלא יבואו לידי מכשול ח"ו. וכן צריך ליזהר מאד בזה כשמניח בפריזע"ר העיסה של הפרשת חלה.

עה) **שבח** יעלה ויבא בבהמ"ז בלילה או ביום, צריך לחזור. אבן לענין נשים כתב בשו"ת רעק"א (סי' ח) שאין לריכות לחזור, עיי"ש. וכתב המג"א (סי' תקכט סק"ה) שהגם שכתב המחבר שלא נהגו לעשות שלש סעודות ביו"ט, אבן בשבר היוס (עי' הנהגת האדם בר"ה) כתב טוב שיאכל פירות בסעודה שלישית. והכל בו (הל' יו"ט סי' נח) כתב שמזה נתפשט המנהג לאכול ביו"ט בסעודת היוס תבשיל אחד יותר, שיחשב במקום סעודה ג', ומע"פ שאין מפסיק בבהמ"ז. ומ"מ כשחל יו"ט בשבת אין לסמוך ע"ז, ע"כ.

עו) **העושה** עירובי חצירות אחר חג השבועות, לא יעשנו בשלה, כיון שנוהגים שלא לאוכלו אחר שבועות מחשש תולעים (מילב"ן). ועי' מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ג סי' לה אות ח). וע"ע לעיל (סי' ו' אות לו).

עז) **איתא** בתיקוני זהר (תיקון כא נה.) שבחג שבועות יפקון מגלותא, ועי' מש"כ בזה בשו"ת דברי יציב (או"ח סי' ריח). ויעזור השי"ת שנזכה לקבל התורה הקדושה עם כל השפעות טובות, אמן.

והשי"ת יצילנו משגיאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) מצות שביתה ממלאכה בחג השבועות - מצות קידוש היום במאכל ומשתה וכסות.

ב) מצות קרבן מוסף בחג השבועות.

ג) מצות הבאת ביכורים.

ד) מצות קריאת פרשת ביכורים.

ה) איסור אכילת ביכורים חוץ לירושלים.

חודש סיון

ו) בענין ׳נעשה ונשמע׳ - בענין קדושת השמיעה בחדשי אייר וסיון, וקדושת העינים בחדשי תמוז ואב.

ז) רמז במזל סיון תאומים - בענין שרואים עמוד אש על קבר התנא ר׳ יהודה בן בתירא.

ח) בענין לימוד הלכות החג מן ר״ח - בענין קולא בדיני אבילות שבספירה מר״ח ואילך.

ט) בענין אמירת למנצח, אב הרחמים, וצדקתך, בחודש סיון.

שלשת ימי הגבלה

י) בענין הכנה לקבלת התורה.

יא) זמן עיקר ההכנה בשלשת ימי הגבלה - בענין שאין אומרים תחנון מר״ח ואילך - בענין יום המיוחס ב׳ סיון.

יב) דברי העבודת ישראל שההכנה מתחיל מראש חודש.

יג) אי חתן ביום חופתו מתענה בג׳ ימי הגבלה.

קבלת התורה

יד) דברי הקדו״ל שיכולים לזכות לשמוע עשרת הדברות בשבועות, וצריך הכנות רבות לזה.

טו) דברי האוהחה״ק, ג׳ עיקרי הכנות לקבלת התורה.

טז) גודל הכנה במדת ענוה ושפלות - בענין תרעין פתוחין בספירת הוד.

יז) בענין ויגבה לבו בדרכי ה׳ - זהירות גם בזה שלא להתגאה ביותר.

יח) ג׳ טעמים למה נקרא חג השבועות ׳עצרת׳ - בענין כשיש התעוררות מלמעלה צריך לעשות כלי לדבר - בענין יתרון האדם על הבהמה שיש לו כח המעצור - בענין שהתורה צריכה להיות בכוונה כולה לשמה.

חג השבועות

יט) קושיית המג״א היאך אומרים ׳זמן מתן תורתינו׳ ביום ו׳ סיון - תירוץ הקדו״ל שמתעורר מחשבתו של הקב״ה שרצה ליתן התורה ביום זה - תירוץ המהרש״א שבו ביום נגמרה הכנתם של ישראל ביראת חטא.

כ) ביאור לפ״ז בדברי רב יוסף, אי לאו האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא.

כא) טעם אמירת ׳זמן מתן תורתינו׳, כדי להוציא מלבן של צדוקים - איסור תענית חלום בשבועות.

ערב שבועות

כב) בענין מצוה לגלח לכבוד יו״ט - מנהג גילוח ביום מ״ח לספירה - זהירות שלא להסתפר קודם התפילה.

כג) זהירות בשיעור הפיאות - כוונה לקיים המצוה.

כד) בענין רחיצה בחמין - בענין כיבוס בגדים.

כה) בענין נטילת צפרנים - בענין המנהג ליטול צפרני ידים ורגלים, בערב שבועות, ובערב יוכ״פ.

כו) דין נטילת צפרנים בערב יו״ט, באופן שהרגל מבטל דין שלשים.

כז) בענין איסור הקזת דם בערב יו״ט.

כח) אי יש ליזהר גם בבדיקת דם - אי מותר לרופא להוציא השן, שיוצא גם דם.

כט) כשחל שבועות ביום ראשון, אי אסור הנ״ל בערב שבת.

ל) בענין חייב אדם לטהר עצמו ברגל, וביותר בחג שבועות.

לא) זהירות בדין הכנה, כשחל יו״ט במוצ״ש - אי מותר לטבול במקוה מבעוד יום.

ליל חג שבועות

לב) בענין שאין מתפללים ערבית מבעוד יום בליל שבועות - אי גם בליל שני צריך להמתין עד הלילה.

לג) אי גם הנשים צריכות להמתין שלא להדליק נרות עד הלילה - דין שכחה אשה לברך שהחיינו בהדלקת נרות.

לד) דין אמירת ׳ותודיענו׳ במוצ״ש - דין אמירת ׳המבדיל בין קודש לקודש׳ לנשים - אשה שהדליקה נרות, ונזכרה שלא אמרה ׳המבדיל׳, מה תעשה.

לה) בענין המנהג להיות נעורים כל הלילה - לימוד זכות של הרה״ק מבארדיטשוב זי״ע על עם ישראל שהיו ישנים קודם מתן תורה.

לו) דברי האריז״ל בגודל מעלת מי שאינו ישן כלל, ועוסק בתורה כל הלילה - בענין פרישה בליל שבועות, ובג׳ ימי הגבלה.

לז) בענין לימוד משניות בליל שבועות.

לח) בענין כוונה באמירת תיקון ליל שבועות, לקיים מצות לימוד התורה.

לט) בענין שיש לאדם לעסוק בתורה כל מה שיכול אע״פ שאינו מבין, מפני שבעוה״ב יזכה להבין ולהשיג הכל.

מ) דין השותה כמה כוסות קאוו״ע, לענין ברכה ראשונה וברכה אחרונה.

מא) זמן הטבילה אחר תיקון ליל שבועות.

יום חג שבועות

מב) אי צריך ליטול ידיו בזמן עלוה״ש - זמן קרי״ש של שחרית - אי מותר לישן קודם התפילה.

מג) דין ברכות השחר, ועל נט״י, כשהיה ניעור כל הלילה.

מד) בהנ״ל, זמן ברכת ענט״י בחג השבועות.

מה) דין ברכת התורה למי שלא ישן בלילה.

מו) באופן שהולך לישן קודם התפילה, מתי יברך ברה״ת - אי מותר לקרות קרי״ש של שחרית בלי ברכה״ת.

מז) בהנ״ל, בענין המתפללים בשבועות קודם השינה.

מח) בענין אמירת פיוטים בשבועות.

מט) בענין אמירת אקדמות.

נ) בענין קריאת עשרת הדברות - בענין הפטרת יחזקאל.

נא) בענין מגילת רות - טעם קריאתה בשבועות.

נב) אי מברכים על מגילת רות - מנהג אמירת זוהר רות בליל ב׳ דשבועות - מנהג אמירת ספר תהלים ביום ב׳ דשבועות.

נג) בענין אמירת יזכור.

נד) כהן מא״י השוהה בחו״ל, אי יש לו לעלות לדוכן ביו״ט שני של גליות - כשיש מנין של בני חו״ל בא״י ביו״ט שני, אי יעלה להם לדוכן כהן מא״י.

נה) מנהג שטיחת עשבים בבהמ״ד ובבתים - אי מותר לטלטלם.

נו) טעמים ורמזים בענין שטיחת עשבים ושושנים.

נז) דין ברכת בשמים.

נח) נוסח ברכת בשמים - באיזה אופן מברך בורא ׳מיני׳ בשמים.

נט) באופן שמעורבים כמה מיני בשמים, או באגודה אחת, אי מברך על כל מין בפ״ע.

ס) דין ריח שאין לו עיקר.

סא) דין פרחים העומדים ליפתח - דין טלטול עציץ.

סב) דין הוספת מים לפרחים.

סג) בענין העמדת אילנות בבהמ״ד - רמז במה שדנים בעצרת על פירות האילן - אי יש חשש להעמיד פרחים בחלונות בהמ״ד - זהירות שלא לקצוץ ענף מאילן פירות.

סד) מנהג אכילת מאכלי חלב בשבועות - בענין פריסת מפה אחרת לאכילת בשר.

סה) טעמים על ענין אכילת חלב.

סו) עוד טעמים על הנ״ל.

סז) עוד טעם בהנ״ל - דברי הקדושת לוי בזהירות ממאכלות אסורות.

סח) מנהג אכילת קרעפלי״ך.

סט) זהירות בברכת החלב בסעודת הקידוש - דין יין פוטר כל מיני משקין.

ע) דין קינוח והדחה בין חלב לבשר - חילוק בין גבינה קשה לגבינה רכה.

עא) מנהג המתנת שעה או חצי שעה בין חלב לבשר.

עב) אי מותר לברך בהמ״ז על מנת לאכול גבינה.

עג) זהירות באפיית מאכלי חלב בתנור פארוו״ע - בענין הגעלת כלי מבשר לחלב ולהיפוך.

עד) דין עשיית היכר כשאופים פת ומזונות של חלב - שכח לעשות סימן, אי מותר לאוכלו - זהירות בהנחת מאכלי חלב ובשר בפריזע״ר - זהירות בהנחת עיסה של הפרשת חלה בפריזע״ר.

עה) דין שכח יעלה ויבא בבהמ״ז ביו״ט - בענין קיום סעודה שלישית ביו״ט.

עו) זהירות בעשיית עירובי חצירות במצה אחר שבועות.

עז) דברי התיקו״ז שבחג שבועות יפקון מגלותא.

סימן יד

הלכות ומנהגי ראש השנה ומצוות השייכות בו

[מצוה שיא-שיב] **מצות** עשה לשבות ממלאכה ביום א' בתשרי [הוא ראש השנה], שנאמר (ויקרא כג כד) 'בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון'. ומצות לא תעשה שלא לעשות מלאכה בראש השנה, שנאמר (שם פסוק כה) 'כל מלאכת עבודה לא תעשו'.

[מצוה שיג] **מצות** עשה להקריב קרבן מוסף בראש השנה, שנאמר (שם) 'והקרבתם אשה לה''. ומפורש בפ' פנחם (במדבר כט ב-ה) המוסף פר אחד, איל אחד, ושבעה כבשים בולן עולות, ושעיר אחד חטאת ונאכל. כל זה חוץ המוסף דראש חדש. מצוה זו מוטל על הצבור, וביותר על זכרי כהונה.

[מצוה תו] **מצות** עשה לשמוע קול שופר באחד בתשרי [הוא ראש השנה], שנאמר (במדבר כט א) 'יום תרועה יהיה לכם'.

א) [מצוה שיא-שיב] **מצות** עשה לשבות ממלאכה ביום ראש השנה, שנאמר (ויקרא כג כד) 'בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון'. ומצות ל"ת שלא לעשות מלאכה ביום ראש השנה, שנאמר (שם פסוק כה) 'כל מלאכת עבודה לא תעשו'.

ב) [מצוה שיג] **מצות** עשה להקריב קרבן מוסף ביום ראש השנה, שנאמר (שם) 'והקרבתם אשה לה''.

ג) [מצוה תו] **מצות** תקיעת שופר ביום ראש השנה, שנאמר (במדבר כט א) 'יום תרועה יהיה לכם' [פרטי הלכות מצוה לקמן סימן טז].

ד) [מצוה לא] **מצות** עשה לקדש יום השבת בדברים [עי' חיי הלוי ח"ז סימן לט, מצות קידוש בשבת]. ולפי רוב השיטות קידוש ביו"ט הוא רק מדרבנן, אבל בשג"א הל' ר"ה (סי' תקפז סק"ג) הביא שיטת המהר"ם מרוטנבורג (שו"ת מהר"ם סי' נד) שגם ביו"ט הקידוש מדאורייתא. ועוד חידוש גדול יש בשיטת המהר"ם, שגם הקידוש של יום הוא מדאורייתא. וכתב המג"א ע"ז לאחר קיי"ל שאפילו בשבת הוי קידוש היום מדרבנן, ורק קידוש הלילה הוא דאורייתא, עיי"ש.

ה) יש מומרים שמצות עשה מן התורה להוסיף ממוח על הקודש בחיסור עשיית מלאכה בכניסת שבתות וימים טובים ובילדותם, וכפי שדרשו חז"ל (ר"ה ט.) מהכתוב (ויקרא כג לב) 'מערב עד ערב תשבתו שבתכם'. ויש סוברים שחינו אלא מדרבנן, ורק ביוכ"פ הוא מדאורייתא. ועי' בב"י (או"ח סי' רסא) שכתב שלשיטת הרמב"ם שסובר שלא נאמר תוספת יוכ"פ רק לענין עינוי ביוכ"פ, לפ"ז

אין צריך להוסיף בחיסור עשיית מלאכה בשבת ויו"ט אפילו מדרבנן.

ו) יש עוד שתי מצוות שהן כבוד ועונג, שלמדוס חז"ל מהכתוב 'מקרא קודש', ומתפרשו ע"י הנביאים להיינו לקדשו ולכבדו בכסות נקיה, ולענגו בעונג אכילה ושתיה. ונחלקו הפוסקים אם הן מדאורייתא, או מדרבנן ומסמכוהו אקרא. וכתב בשו"ע הרב (סי' רמב ס"ח) שגם לשיטות הסוברים שהוא רק מדרבנן צריך ליזהר בהם מאד, לפי שמחמירים דברי סופרים יותר מדברי תורה, יעו"ש.

ז) עוד כתב בשו"ע הרב (סי' תקכט ס"ה) ששתי מצוות אלו כבוד ועונג נוהגות גם בראש השנה, שהרי נאמר בו ג"כ 'מקרא קודש' (ויקרא כג כד), ורק מלאכת שאכה אין בה"ה, שנוהג רק בשלש רגלים. אכן בב"ח (סי' תקנו) כתב שמלות 'ושמחת בחגך' שייכת ג"כ בראש השנה, וכ"כ בא"ז (שם סק"ח) שגם ר"ה הוא בכלל חג, כדכתיב (תהלים פא ד) 'בכסה ליום חגנו'.

והשי"ת יצילנו משגיאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן העניינים

א) מצות שביתה ממלאכה בר"ה.

ב) מצות קרבן מוסף בר"ה.

ג) מצות תקיעת שופר בר"ה.

ד) מצות קידוש בשבת - אי קידוש ביו"ט הוא מדאורייתא - אי קידוש היום הוא מה"ת, או מדרבנן.

ה) מצות תוספת שבת ויו"ט - אי הוא מה"ת, או אסמכתא - מצות תוספת יוכ"פ.

ו) מצות כבוד ועונג שבת ויו"ט - אי הן מדאורייתא, או מדרבנן.

ז) אי מצות כבוד ועונג נוהגות בר"ה - אי מצות שמחה נוהגת בר"ה.

סימן טו

הלכות ומנהגי חודש אלול
ימי הסליחות וער"ה

חודש אלול

א) **איתא** בקדמונים (מגודרהס, סדר תפילת ר"ה) ראלול, ר"ת א'ני ל'דודי ו'דודי ל'י (שה"ש ו ג), והס"ת הן ד' יודי"ן, שבגימ' מ', לרמז על המ' יום שיש מר"ח אלול עד יוכ"פ. וידוע מס"כ בספה"ק בני יששכר (אלול מאמר ג אות טו) שמ' יום הם תתק"ס שעות, שמטהרים כמו מקוה, שמ' סאה הם תתק"ס לוגין, ואפילו בריה בטילה בתתק"ס. ומרגלא בפומי' דכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מסקווירא להוסיף ע"ז, שכמו במקוה אם חסר אפילו קורטוב אין המקוה מטהרת, כמו"כ צריך לרחוץ למלאות כל התתק"ס שעות של חודש אלול ועשרת ימי תשובה, שהן בגדר מקוה טהרה, שלא יחסר מהם כלום. ויעזור השי"ת שנזכה לזה.

ב) **כתב** בספה"ק עבודת ישראל (ראה ד"ה עשר תעשר) שמי שמתנהג כל השנה בדרך הכסילים, ורק בר"ח אלול הוא מתעורר לתשובה וליראת השי"ת הוא כמו בהמה שאין לה דעת אדם, וזהו לחיותא במשנה (ר"ה פ"ג מ"ח) 'בחמד בהמה, רמז השנה למעשר בהמה', שזו מי שיש לו דעת בהמה מתעורר ליראה הנרמז במעשר, אבל מי שהוא בחינת אדם ירא את השי"ת כל השנה כולה. 'רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים בחמד בהמה', שהם סוברים שדוקא מי שממתין עד ג' בתשרי שהוא ר"ה, הוא בבחי' מעשה בהמה, אבל מי שמתעורר כבר בחודש אלול, הוא ג"כ בבחי' אדם, עיי"ש בדב"ק.

ג) **ימי** חודש אלול מיוחדים ביותר לתשובה, ולכן האדם צריך מאד לשוב ולתקן מעשיו שלו ושל זרעו אחריו, וע"ז בא הרמז בכתוב (דברים ל ו): ומל ה' אלקיך א'ת ל'בבך ו'את ל'בב זרעך, ר"ת אלול (מגודרהס שם). וכתב האריז"ל (ספר הליקוטים, משפטים) שנרמז גם בכתוב (שמות כא יג) ואשר לא צדה והאלקים ע'נה ל'ידו ו'שמתי ל'ך ר"ת אלול, להורות שחודש זה הוא עת רצון לקבלת התשובה על החטאים שעשה בכל השנה. וגם שלריך לשוב בחודש הזה גם על השגגות. ושמעתי מכ"ק אדמו"ר מפיטסבורג זצ"ל שאלול הוא גם ר"ת א'פשר ל'עמוד ו'להתקיים ל'פניך.

ד) **ונראה** לומר, שע"כ תקנו לנו חז"ל לקרות בתורה (פר' תצא) מצות 'והלכת בדרכיו' (דברים כח ט) בחדש אלול סמוך לר"ה, לרמז שיש לשוב בתשובה להתחזק לילך בדרכי השי"ת בתורה ויראת שמים. וי"ל עוד רמז בזה, שמצוה זו היא מצוה תרי"ג, שהיא בגימ' 'תורה', להורות שמצוה זו היא כלל כל התורה. וז"ל המנחת חינוך בסיום דבריו (מצוה תריג): ומשרי המקיים מצוה זו, השי"ת ישים חלקנו עמהם, ע"כ. וכדי לקיים מצות 'והלכת בדרכיו' כראוי, נריכים ללמוד ספרי מוסר ותסידות.

ה) **עוד** כתבו בספה"ק שבמודעם מלול יש להרבות בצדקה, ויש רמז לזה, מלול ר"ת מיס לרעהו ומתנות לאביונים (משלי ט כב). וגם לירוף השם של חודש מלול יוצא מס"ת הכתוב (דברים ו כה) ולדק"ה תהיה לנ"ו כ"י. ויש עוד רמז בזה, מה שאמרו חז"ל (ע' תענומע משל יד) שע"י מדת הצדקה מהפכים הדינים לרחמים, וע"כ הגם שבלירוף השם של חודש זה נמצא הס"מ קודם להיו"ד והוא"ו, שמורה לכאורה על דין, משפ"כ ע"י הצדקה מתהפך לרחמים.

ו) **עוד** מיתא בספה"ק שיש להרבות בחודש מלול בשמירת תהילים, ובפרט בימי הסליחות ור"ה ויוכ"פ. ומשמתי רמז בזה שיש קמ"ז מזמורי תהלים, כלאיתא במס' סופרים (פט"ז הי"ח, הובא במוס' פסחים קיז.), ובילוש למי (שבת פט"ז ה"ח) כנגד שנותיו של יעקב אבינו ע"ה, יעו"ש. וי"ל שבא לרמז שע"י קמ"ז מזמורי תהלים מבטלים מ"ט קללות שבפר' בחוקותי, ול"ח קללות שבפר' כי תבא, שביחד הם קמ"ז, וע"י שמירת ספר תהילים [ובפרט בלפרע דשבתא] יתהפכו הכל לברכה. וכלאיתא מהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זצוק"ל (שמרי פנחס, שער סדר היום אות קכד) לפרש הכתוב (תהלים קו ג) 'מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו', שע"י שמירת כל ספר תהלים יכולים לשבר ולמלול כל הגבורות, ולהפכם לחסדים. גם מיתא בספה"ק שיש לומר תיקוני זוהר בחודש מלול, שהלשון מסוגל לישוע. והמנהג בקווירע להתחילו מחמשה עשר בחב, ולסיימו בזמן חנוכה.

ז) **מחמשה** עשר בחב נוהגים לברך איש לרעהו בברכת כתיבה וחתימה טובה, הן בשמירה והן בכתב. וכדאי להעתיק בזה מש"כ בס' מאורי אור (ימים נוראים, עמ' קפג) בענין ברכת כתיבה וחתימה טובה, שהרה"ח מוה"ר ישראל ענגלסבערג מלובלין ע"ה שמע בעצמו מפי הרה"ק רבי יעקב משה מקאמארנא זצוק"ל בהיותו בלובלין, שקיבל מהמגיד הקדוש מטוריסק זצוק"ל, שקיבל מזקינו המאור עיניים זצוק"ל, שקיבל מהבעש"ט ז"ע, שקיבל מרבו מחיה השילוני, שמט"ו בחב עד רגם השנה כפי מה שאיש מישראל מברך לחבירו ברכת כתיבה וחתימה טובה, כמו"כ יהיו לו בספר הזה מליצים טובים ויצריס בשמיס כשיגיעו ימי ר"ה יאבר כל בחי עולס עוברים לפניו כבני מרון. וסיים ע"ז הרה"ק מקאמארנא זצוק"ל: 'ממשה עבר בחב' בגימ' 'כתיבה וחתימה טובה'.

ח) **יש** שנהגו שלא לגגן בחמצע השנה ניגוני ימים נוראים. מכן שמעתי מחבי שליט"א ששמע מכ"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה מסקווירע שמחמשה עשר בחב בודאי מותר, וגם בכל השנה אם מתכוון לעורר לתשובה אין שום חשש בזה.

ט) **נוהגים** לומר מיום ג' דר"ח מלול עד שמיני עצרת מזמור לדוד ה' אורי, בשחרית ובמנחה. ומנהג סקווירע לאמרו קודם קדיש הרחמן שלאחר שמו"ע.

י) **בחב** הרמ"א בשו"ע (סי' תקפא ס"ג): מרחם חודש ואילך מתחילין לתקוע אחר התפילה שחרית. וז"ל קיצור שו"ע (סי' קכח ס"ב): נוהגים לתקוע שופר בחודש זה. ומתחילים ביום ג' דר"ח, ותוקעים בכל יום לאחר תפלת שחרית תקיעה שבריס תרועה תקיעה, חוץ מערב רגם השנה שמפסיקין בו, כדי להפסיק בין תקיעות רשות לתקיעות מצוה. וטעם התקיעות בחודש זה, כדי לעורר את העם לתשובה, כי כן הוא הטבע של השופר

לעורר ולהחריד, כמו שאמר הכתוב (עמוס ג ו) 'אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו', ע"כ. ומנהג שקוורין לתקוע בכל יום תשר"ת תש"ת תר"ת, וכ"כ בב"ח (סי' תקנב אות ג). [ונמצא לפ"ז כל התקיעות של חודש אלול, וראש השנה, ותפילת נעילה, הם ת"ר קולות, שהוא י' פעמים מ"ה, שרומז על מדת הענוה, וי"ל שבא לרמז שבכל העשרה מדות יתנהג האדם בענוה, ועי"ז יתקבלו לרחמים ולרצון].

יא) **בתקיעות** חודש אלול אין נריך לדקדק בכל ההלכות, ואפילו קטן מותר לתקוע, וגם אין נריכים לעמוד, ומ"מ לכתחילה מדקדקים בכל זה. ויש להסתפק אי מותר להפסיק בשופר שמו"ע לשמוע הקול שופר, ומשמעי שזהו מענין התפלה להתעורר להשי"ת. ועי' בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' קעג) שמתיר לשמוע קריאת התורה בשופר שמו"ע. אכן אם יכול לשמוע אח"כ, מוטב שלא להקשיב בשופר שמו"ע. ואם אין מי שיתקע רק העומד בברכת קריאת"ש, יש שכתבו שמותר לו לתקוע. ובאופן שלא היה להם להניחור שופר בשחרית, יש לתקוע במנחה.

יב) **מבואר** בשו"ע (או"ח סי' תקמז ס"ג) שאסור להסניד כל שלשים יום לפני המועד, על מי שהכבר נפטר לפני ל' יום קודם המועד. וכתב בא"ב (סק"ד) בשם התורת חדש שהניח בשם רב נסים גאון שבחודש אלול מותר להסניד. ובמהדורת 'דרשו' הניאו שכ"כ בשו"ת עולת שמואל (סי' עז) שכיון שהכבר מרגיש בימים אלו בתפילות ובקשות, והמרגה בהכיה הרי זה משובח, אין חשש בזה שמוסיף הספד בחותם הימים. אכן המגודת חזוד כתב שאין להסניד רק בתחילת חודש אלול, שאין עוד תוך שלושים יום של חג הסוכות.

יג) **כתב** המג"א (סי' תיז סק"א): בשבת שלפני ר"ה מברכים החודש, חוץ משלפני ר"ה תשרי, לכתיב (תהלים פא ד) 'תקעו ליום חגנו'. ומובא בשם הבעש"ט ז"ע שהקב"ה בעצמו מברך את החודש.

ימי הסליחות

יד) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תקפא ס"א): נוהגים לקום בחשמורת לומר סליחות ותחנונים מר"ח אלול ואילך עד יום הכיפורים. וכתב הרמ"א: ומנהג בני אשכנז אינו כן, אלא מר"ח ואילך מתחילין לתקוע אחר התפילה שחרית וכו'. ועומדים בחשמורת לומר סליחות ביום ראשון שלפני ר"ה, ואם חל ר"ה בני (או) שליחי, אז מתחילין מיום ראשון שבוע שלפניו. וכתב המג"א (ס"ג) שהטעם שאומרים סליחות מיום ג', הוא כדי שיהיו עכ"פ ד' ימים להסליח עשרה ימים [שיש נוהגים להתענות עשרה ימים של עשרת ימי תשובה, וכיון שבר"ה וערב יוכ"פ ושבת תשובה אין מתענים, נמצאו חסרים ד' ימים, ע"כ מתענים עוד ד' ימי הסליחות]. והחליה רבה (אות ח) כתב עוד טעם, דהנה בכל קרבנות המוספים (במדבר כח-כט) נאמר 'והקרבתם', ובר"ה (שם כט ג) נאמר 'ועשיתם עולה', לרמז שיש לחדש לעשות עצמו בר"ה רחוי כקרבן, והרי קרבן צריך ביקור ד' ימים, לכך משכימים עכ"פ ד' ימים לסליחות. ומנהג אינו דומה לביקור קרבן ממש, שהרי בקרבן אם יש בו מום אין יכולים להקריבו כלל, משא"כ בחדש, אפילו מצא בעצמו מום גדול, אעפ"כ יכול עדיין לתקנו, ולהיות כקטן שנולד.

טו) **איתא** מהרה"ק מהרי"ד מצעלוזח זלוק"ל (נצביס), הטעם שמתחילים לומר סליחות במוצאי שבת, כדי

שבכח קדושת השבת נזכה בדין, וע"כ אומרים אין נפתח פה וכו', ואח"כ אומרים במנחי מנוחה קדמנוך תחילה. והמנהג בקווירא לומר סליחות במוצ"ש אחר תענית כשעדיין מלובשים בבגדי שבת, וקודם סליחות טובלים במקוה, ואחר סליחות אוכלים סעודת מלוה מלכה. ויש ליזהר שלא לאחר בשביל זה זמן קריאת ש"ם ותפילה ביום רשעון בבוקר, והחכם עיניו ברשעו לעשות הכל בזמנו הראוי. וכתב בספה"ק מגן אברהם (תנא) שטלטה סליחות העיקריים הם יום הרשעון, וערב ר"ה, ושלש עשרה מדות. ונוהגים בקווירא לומר ביום ג' דסליחות כל ספר תהלים.

טז) **בשמשבימים** לסליחות יש ליזהר לומר קודם לכן ברכת התורה.
ואם לא יבן קודם הסליחות רק שינת עראי, אין צריך לברך ברה"ת. ואם בירך ברה"ת קודם הסליחות, ואח"כ הלך ליבן שנית בקביעות, יש לנטת י"ח בבוקר ע"י שמיעה מאיש אחר. ועי' מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ו סי' ח). ואם התחיל לומר סליחות קודם עלות השחר, יש ליטול הידים אחר סליחות. אבל אין צריך ליטול ידיו בשנטע שנית הסליחות.

יז) **כתב** השערי תשובה (אות ג) בשם החיד"א (ברכי יוסף אות ו) שאין לאדם למנוע מלומר סליחות עם הציבור עבור חשקו והתמדתו בתורה. וכתב עוד החיד"א (מורה בצבע סי' ח אות רמה) שיזהר שלא לגרוע מקריאת ש"ם ותפילה בזמנה כהוגן, בשביל שנית הסליחות. וע"כ אם בא אחד באיחור לבהמ"ד, ויש חשש שיעבור זמן תפילה, יתפלל מקודם, ואח"כ יאמר סליחות.

יח) **כתב** הרמ"א בשו"ע (ס"ו): ויש מקומות נוהגים שהמתפלל סליחות מתפלל כל היום. וכתב המ"ב (סק"ד) שחרית ומנחה [שהמתחיל במנוה אומרים לו גמור]. ויש אומרים אף ערבית שלפניו. ושמעתי ממורי הגר"מ מייזלש מצ"ד סקווירא ז"ל [ומובא בשם החתן סופר] הטעם בזה, שבאמת מי הוא זה שרגיל לומר סליחות, אלא מאחר שכבר התפלל מעריב, אמרינן המתחיל במנוה אומרים לו גמור. אולם בסקווירא לא הקפידו ע"ז.

יט) **נוהגים** שהש"ץ לובש טלית לשנית סליחות, וע"פ מה דאיתא בגמ' (ר"ה יז:) שהתעטף הקב"ה כש"ץ, והורה למשה רבינו לומר י"ג מדות של רחמים. ויש ללבוש טלית שחורה, משום שפק ברכה, וגם בטלית הקהל יש ספק, כמבואר באחרונים. ואם יש טלית של הקהל שהתנדב על דעת שלא יזכו בה, יכול ללבשו. ואם נוטל טלית של חבירו, יש לקפלו כמו שהיה. וכשאומר סליחות בבוקר לאחר זמן משכיר, יכול לברך על טלית שלו.

כ) **בתבו** בספה"ק שיש ליזהר לומר בכוונה הפסוקים הכתובים קודם כל סליחה, מפני שעליהם נתייסדו כל הסליחות. והמנהג בסקווירא שאין אומרים ג-ל מרך אפיס קודם הסליחות, רק בשיש פתיחה קודם לכן, דהיינו ביום ג' של סליחות, ומערב ר"ה ואילך.

כא) **כתב** המטה אפרים (ס"ח): וטוב לעמוד בשעת אמירת הסליחות. ויש אומרים 'זכור רחמיך' בישיבה, ועומדים לאמירת 'שמע קולנו'. ומי שקשה לו לעמוד באמירת הסליחות, עכ"פ יעמוד בשעת אמירת ג-ל מלך יושב', וי"ג מדות, ובשעת אמירת הווידוי, ע"כ.

כב) **נוהגים** לומר הוידוי בסליחות רק פעם אחת, כמ"ש המריז"ל (פע"ח שער יג פ"ח). וכתב המטה אפרים (שם) שאחר תחנון עומדים לאמירת מחי ומסי, וכן המנהג

בסקווירע. אבל יש נוהגים ליסב, וכ״כ בשו״ת מהר״ם שיק (או״ח סי׳ מ).

כג) **אם** יש חתן בבהמ״ד, כתב בשו״ת פני מבין (יו״ד סי׳ שיט) שאין לומר תחנון בסליחות. ומורי הגר״מ ניישלאס אב״ד סקווירע ז״ל אמר שרק הנפילת אפיים לא יאמרו, אבל הוידוי יש לומר, שאין לו שייכות לתחנון. ורק בתפילת שחרית כשיש חתן אין אומרים גם הוידוי, מפני שאומרים אותו סמוך לנפילת אפיים. ולמעשה הורה שיאמרו להחתן לגמרי בעת אמירת תחנון שבסליחות.

כד) **בשאומרים** סליחות בבית האבל ל״ע, אין אומרים תחנון כלל.
אבל אין לאבל לילך לבהמ״ד לסליחות [אפילו ביום ראשון], רק בערב ר״ה.

כה) **אם** יש ברית מילה, יש דעות בין האחרונים אם יש לומר תחנון בסליחות, ועי׳ בלקף המגן (אות לא הגה ג) שמסתבר שיש לומר תחנון, וע״ע מש״כ בזה בשו״ת לבושי מרדכי (ח״ד סי׳ רכו). ויש שכתבו לחלק בין קודם הנץ החמה, לאחר הנץ החמה, עי׳ בס׳ פתחי תשובה (סי׳ תקפו ס״ק). ולמעשה נוהגים לומר תחנון.

כו) **אם** לא היה עשרה מנשים בתחילת אמירת הסליחות, ואח״כ הגיעו, יש לומר אז ויזה פסוקים וקדיש. ואם ילמו מנשים בתחילת הסליחות, ולא נשארו עשרה, מותר לומר קדיש תתקבל, אבל לא יאמרו י״ג מדות.

כז) **כתב** המטה אפריים (סכ״ח) שיחיד האומר סליחות יש לו לדלג בכל מקום שנזכר מענין י״ג מדות, כגון ׳וזכר לנו היום ברית שלש עשרה׳. ובאמת זהו שיטת הט״ז (או״ח סי׳ תקסה סק״ה), אבל המג״א (שם סק״ו) כתב שזה מותר, ועיקר הענין הוא שהיחיד לא יאמר סליחות בתחנת תפילת שמו״ע שלו, עיי״ש. ולפ״ז מותר ליחיד לומר כל הסליחות [גם המקומות שנזכר בהם מענין י״ג מדות], חוץ מהי״ג מדות בעצמם. וכ״כ החיד״א (נרכי יוסף סי׳ קלא אות יא, קשר גודל סי׳ יט אות י). ורמיתי בקלח המטה (מט״א שם אות מט) שיש לחוש לדברי הט״ז, ושב ואל תעשה עדיף. אבל בא״ב (סי׳ תקסה סקי״ג) הסכים שהיחיד מותר לומר כל הסליחות בלא הי״ג מדות [ופלא הוא שבא״ב כאן (סי׳ תקפו סק״ד) כתב כהמטה אפריים].

כח) **בשהציבור** אומרים י״ג מדות, יש ליחיד העומד בתחנת סליחה להפסיק ולומר עמהם. וכל זמן שהציבור עדיין בתחנת אמירתם יכול היחיד להתחיל. וגם מאחר שהתחיל עם הציבור, יכול להמשיך לסיים גם אח״כ. ויש עוד עצה ליחיד לומר י״ג מדות בנגינות וטעמים בקורא בתורה.

כט) **עוד** כתב המטה אפריים (שם) [הובא בא״ב (שם)] שהתחינות שהם בלשון תרגום אין לאומרם ביחיד. אבל שם אמר הסליחות עם הציבור, ועדיין לא סיים, מותר לאומרם אח״כ. ונראה שהמתפלל בביתו ושומע ע״י הטעלעפא״ן אמירת הסליחות בבהמ״ד, מותר לו לומר מה שאומרים בלשון תרגום, והי״ג מדות יאמר בנגינות וטעמים. ועי׳ בשו״ת חת״ס (או״ח סי׳ קמו) מש״כ לענין פיוט ׳מכניסי רחמים׳.

ערב ר״ה

ל) **כתב** המחבר בשו״ע (ס״ג): נוהגים להתענות ערב ראש השנה. וכתב הרמ״א שאין נריך להשלים. יש שכתבו דהיינו עד פלג המנחה, ויש שכתבו עד מנחה גדולה, ובשמילת יעב״ץ (ח״ב סי׳ קמז) מבואר דסגי עד חצות היום, וע״ע בהמטה אפריים ובאחרונים (שם). והמנהג בסקווירע להתענות עד אחר התרת

נדרים [ובמקום שעושים התרת נדרים בשחרית, המנהג להתענות עד ג' שעות ומלי לאחר מלות היום. והמנהג שבמורים ותחנים אין מתענים].

לא) **ובתב** הרמ"ע (שם, בשם מהרי"ל): ורגיל נוהגים למכול בערב ר"ה קודם עלות השחר, משום חוקות הגויים הנוהגים להתענות בערב מגיחם. ויכולים למכול בלא תנאי, לאחר שכן נהגו, ע"כ. ועכ"פ לשתות מותר ולאי קודם עלות השחר. ובענין מכילה, הנה ידוע מש"כ המחרונים (או"ח סי' פט) בשם כתבי האריז"ל שאין למכול לאחר השינה קודם התפילה. לכן למעשה תלוי הדבר לפי כח האדם, וכמ"ש המחרונים שם. ועכ"פ אין למכול יותר מכביצה מזונות תוך המלי שעה של עלוה"ש.

לב) **מי** שרוצה לשנות המנהג שלא להתענות, צריך להתיר נדר. ובערוך השלחן (ס"י) כתב שזהו דוקא אם כשהתענה בפעם הראשונה היה בדעתו לנהוג כן תמיד, אבל אם גמר בלבו שיהא בלי נדר לעתיד, אין צריך התרה, יעו"ש. וכתב המג"א (סקי"ג) [הובא במ"ב (סקי"ט)] שבמקום שיש מקלת חולי יש להקל בכל אלו התעניתים, ואין צריך התרה, עיי"ש. ואם חל בריית מילה, מותר למכול. ומי שאינו יכול להתענות, יש ענין של תענית דיבור, וללמוד ג' דפים גמרא עם פי' הרמ"ש, עי' מה שכתבנו בשו"ת חיי הלוי (ח"י סי' ח אות יב). וע"ע מה שכתבנו בענין זה (ח"ו סי' נה).

לג) **בתב** המחבר בשו"ע (ס"ג): אין נופלים על פניהם בערב ר"ה בתפילה, מע"פ שנופלים על פניהם בשחרית בסליחות. ואין מוקעים בערב ר"ה, ע"כ. ולכתחילה אין לתקוע אפילו להתלמד, ולצורך יעשה בניגעת. ולענין למנוע מחלקו המחרונים, והמנהג בקהוירא כשיטת הסוברים שאין חוששים למנוע. וגם אין חוששים ג-ל מרך אפיס, ובית יעקב.

לד) **בתב** השלה"ק (ריש מס' יומא, עמוד התשובה) שנוהגים לעשות התרת נדרים בער"ה. והמנהג בקהוירא לעשותו אחר מלות, בגלגלי יו"ט. ומבואר בשלה"ק שאם לא עשה בער"ה יעשה ע"פ בעשרת ימי תשובה. ויקח ג' מנשים גדולים ממולמי זקן, ולכתחילה יקח עשרה משום נדר בחלוס, ומשום התרת קללות.

לה) **המבירת** מודעה יאמר בקול בתופן שישמיע לאזניו, כמבואר בשו"ע (יו"ד סי' ריח ס"ח) עיי"ש. ועי' בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' ס). ועי' מה שכתבנו בשו"ת חיי הלוי (ח"ד סי' עד, הל' נדרים) שמטעם זה אין סומכים על אמירת כל נדרי, ועיי"ש עוד טעמים בזה. אבל לענין מנהגי מלוה כתב בשו"ת שלמת חיים (ח"ב סי' לח) שיש לסמוך על המתירים לסמוך על תנאי. אבל עדיין יש לומר שזהו דוקא כשמתנה בפרטות, וע"כ עכ"פ מה שזוכר יש לפרטם. וכ"ש בנדרים ממש, שיש לפרט הנדר לשיש אחד מן המתירים.

לו) **גם** קטנים בני י"ג יש להם לבא להתרת נדרים ערב ר"ה, ועי' מה שכתבנו בשו"ת חיי הלוי (ח"ד סי' ע אות י) שיש מומרים שלא מהני להם התרה. ובענין נשים, אם יודעים שיש להם נדר, יש להם להתירם בפני ג', או לעשות הבעל שליח שיאמר בפני ג' להתיר הנדר, ועי' מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (שם סי' עג אות יב).

לז) **מי** שיש לו נדר, או מנהג טוב [כגון לקום בר"ה קודם עלות השחר], ורוצה להתיר הנדר, הנה מבואר בשו"ע (יו"ד סי' רכח ס"ו) שאין מתירים הנדר קודם שחל הנדר, וכגון אם אמר אם אעשה הדבר הזה, אז לא אעשה דבר

פלוגי, מיגו יכול להתיר הנדר עד שיעשה הדבר שנדר עליה. ונחלקו בגמ' (נדרים פט.) מי גם בתחוסר זמן שייך דבר זה, ובשו"ע (שם) פסק להחמיר גם בתחוסר זמן. לכן יש שברע דהייגו דוקא כשעדיין לא הגיע לפילו פעם אחת, אבל לאחר שכבר עשה דבר זה, חולי נקרא שכבר חל הנדר. ובאמת כבר נסתפק בזה בשו"ת מהר"ם מינץ (סי' עג) (הובא בש"ך שם סי' רלט סקכ"ט), ועי' מה שכתבנו בשו"ת חיי הלוי (ח"ד סי' עד אות יג) בשם כמה אחרונים להקל בזה, יעו"ש.

לח) **כתב** השלה"ק (שם ר"ה עמוד הדין אות יג, הובא בשג"א סק"ט): הש"ך והסוקט לריכין להפריש עשתם ג' ימים. ועי' בדרשות חתם סופר (ז"ך חלול שנת תקנ"ו, דף שסח) שי"ל שכהיום שכל אחד מתפלל בעצמו שייך הענין לכל אחד, יעו"ש. ועי' בשו"ת לבושי מרדכי (או"ח ח"ו סי' קלח) שמין הפירוש שלריך לפרוש מאשתו, אבל נראה מדבריו שם שלא הקיל אלא בל"ט, עיי"ש. ועי' בקונה המטה (סק"ג). ובדברים אלו לריך לראות הכל לפי מה שהוא אדם, שלא להיות ח"ו חומרא דאתי לידי קולא, וכן שמעתי ממורי הגרי"י ניימאן אב"ד בעלזא-מאנטריאל ז"ל.

לט) **כתב** הרמ"א בשו"ע (ס"ד): ויש מקומות נוהגין לילך על הקברות ולהרבות שם בתחינות, ונותנים שם לדקה לעניים. וכתבו בספה"ק שיש ליתן לדקה עבור הנשמה שילך ויודיע להצדיק שבאו להתפלל על קברו. [ואם אינו יכול לילך בער"ה, ילך יום או יומיים קודם]. ועי' בספה"ק דעת משה (נלמים) עה"כ (דברים כט יד) 'את אשר ישנו פה וגו', ואת אשר אינגו פה עמנו היום', שהמנהג הקדומים נהיס לעזור לנו בר"ה, ולהמליך טוב בעדינו שנושע בכל טוב.

מ) **כתב** המחבר בשו"ע (שם): מכבסין ומסתפרין בערב ר"ה. והטעם להרמות שאנו בטוחים בחסדו יתברך שיוציא לנדק משפטנו. וקודם שיסתפר יש לומר בפיו שרונה לקיים מלות 'לא תקיפו פאת לראשכם' (ויקרא יט כז), ומלות 'ולא תשחית את פאת זקנך' (שם). [ונראה שיש לכוון ג"כ שמגלח לכבוד חג הסוכות, לקיים בזה תקנת חז"ל לגלח לכבוד יו"ט, ועי' מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ג סי' מא אות ח)]. וכתבו האחרונים שלא ילבש בגדי רקמה ומשי כמו בשאר יום טוב, כדי שיהא מורא הדין עליו, אלא ילבש בגדים נאים. ואם יש לו בגדים חדשים, עדיף ללבשם תחילה על חג הסוכות.

מא) **כשחל** ר"ה ביום חמישי, לריך לעשות עירוב תבשילין, ועי' מה שכתבנו פרטי ההלכות בזה לעיל בהלכות עירוב תבשילין.

מב) **בסוף** שנה השביעית, ובסוף שנת השמיטה, יש לכתוב פרוזבול, ועי' מה שכתבנו פרטי ההלכות בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ו סי' קו-קז).

מג) **בענין** קנייית מלוות, וליתן נדרים ונדבות, ממעות מעשר, אם היה הכוונה לכתחילה על זה מותר. אבל לקנות מקום בבהמ"ד ממעות מעשר (זי"ך-געל"ט), אינו פשוט. ויש עצה ליתן בשביל אחרינו, או לבקש מהגבאי שיתן לו במתנה, והוא יתן נדבה לבהמ"ד.

והשי"ת יצילנו משגיאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן העניינים

חודש אלול

א) גודל מעלת מ׳ יום ותתק״ס שעות שמר״ח אלול עד יוכ״פ.

ב) רמז המשנה בא׳ באלול ר״ה למעשר בהמה וכו׳.

ג) חודש אלול מיוחד לתשובה ותיקון המעשים, והיא עת רצון לקבלת התשובה.

ד) בענין מצות ׳והלכת בדרכיו׳, שהיא כלל כל התורה - לימוד ספרי מוסר וחסידות.

ה) ענין ריבוי צדקה בחודש אלול.

ו) ענין אמירת תהילים בחודש אלול וימים נוראים - רמז מזמורי תהלים לבטל צ״ח קללות - אמירת כל ספר תהלים מבטל כל הדינים - ענין אמירת תיקוני זוהר.

ז) גודל ענין ברכת ׳כתיבה וחתימה טובה׳ איש לרעהו.

ח) בענין המנהג שלא לנגן ניגוני ימים נוראים באמצע השנה.

ט) אמירת מזמור ׳לדוד ה׳ אורי וישעי׳.

י) ענין תקיעת שופר בחודש אלול - טעם התקיעות - מנין התקיעות.

יא) אי צריך לעמוד בהתקיעות - אי יכול קטן לתקוע - אי מותר להפסיק באמצע שמו״ע לשמוע התקיעות.

יב) בענין הספד בחודש אלול.

יג) בענין ברכת החודש תשרי.

ימי הסליחות

יד) זמן ימי אמירת סליחות - טעמים לד׳ ימי סליחות.

טו) טעם התחלת סליחות במוצ״ש - סדר ומנהגי יום א׳ של סליחות.

טז) דין ברכת התורה קודם סליחות - דין נטילת ידים כשהגיע עלוה״ש.

יז) בענין שלא לימנע מלומר סליחות עם הציבור - זהירות שלא לאחר קרי״ש ותפילה.

יח) בענין שהש״ץ לסליחות מתפלל גם כל היום.

יט) בענין לבישת טלית להש״ץ לסליחות - זהירות ללבוש טלית שאולה.

כ) זהירות לומר הפסוקים קודם כל סליחה - אמירת ׳א-ל ארך אפים׳ בסליחות.

כא) בענין עמידה בשעת הסליחות.

כב) אמירת וידוי בסליחות - אי יש לומר ׳מחי ומסי׳ בעמידה, או בישיבה.

כג) באופן שיש חתן בבהמ״ד, אי יש לומר תחנון בסליחות.

כד) אי אומרים תחנון בסליחות בבית האבל ל״ע - אי מותר לאבל לילך לבהמ״ד לסליחות.

כה) באופן שיש ברית מילה, אי יש לומר תחנון בסליחות.

כו) בענין לא היו י׳ אנשים בתחילת הסליחות, או בסופו.

כז) בענין אי מותר ליחיד להזכיר בסליחות מענין י״ג מדות.

כח) בענין שיש ליחיד לומר י״ג מדות עם הציבור.

כט) בענין אמירת התחינות בלשון תרגום ליחיד - וע״י שמיעה בטלפון.

ערב ר״ה

ל) בענין תענית ערב ר״ה - עד מתי מתענים.

לא) בענין אכילה קודם עלות השחר בערב ר״ה.

לב) מי שרוצה לשנות שלא להתענות, אי צריך התרת נדר - באופן שיש ברית מילה, ובמקום חולי - בענין מי שאין לו כח להתענות.

לג) דין נפילת אפים בער״ה - אמירת למנצח בער״ה - אי מותר לתקוע כדי להתלמד.

לד) מנהג התרת נדרים בער״ה.

לה) בענין מסירת מודעה ופירוט הנדר.

לו) אי נשים וקטנים צריכים לעשות התרת נדרים.

לז) בענין שאין מתירים הנדר עד שיחול הנדר.

לח) בענין פרישה ג׳ ימים קודם ר״ה.

לט) בענין הליכה על הקברים בער״ה - בענין שהאבות הקדושים עוזרים לנו בר״ה.

מ) בענין מכבסים ומסתפרים בער״ה - כוונה בזהירות מצות הקפת הראש, והשחתת פאת זקן - בענין לבישת בגדים חדשים לר״ה.

מא) דין עירוב תבשילין, כשחל ר״ה ביום ה׳.

מב) דין עשיית פרוזבול קודם שנת השמיטה, ובסופו.

מג) אי מותר ליתן נדרים ונדבות, ולקנות מצוות, ומקום בבהמ״ד, ממעות מעשר.

סימן טז
מצות תקיעת שופר בר"ה

[מצוה תו] **מצות** עשה לשמוע קול שופר באחד בתשרי [הוא ראש השנה], שנאמר (במדבר כט א) 'יום תרועה יהיה לכם'. שופר הוא קרן מכבש כפוף. כל השופרות פסולים חוץ משל כבש [ולשאר פוסקים כל השופרות החלולים כשרים, חוץ משל פרה]. תשע תקיעות חייבים לשמוע, שלשה פעמים תקיעה תרועה תקיעה, אלא שאנחנו מסופקים מה הוא תרועה, לכן אנו תוקעים תקיעה שברים תרועה תקיעה ג' פעמים, ואח"כ תש"ת ג' פעמים, ואח"כ תר"ת ג' פעמים, להסתלק מן הספק. ונשים ועבדים פטורים, שהיא מצות עשה שהזמן גרמא. ונוהג בכל זמן ובכל מקום. ובמקדש היו תוקעין בשופר אחד ושתי חצוצרות מן הצדדין, שנאמר (תהלים צח ו) 'בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה', החצוצרות מקצרות, והשופר מאריך, שמצות היום בשופר:

א) [מצוה תו] **מצות** תקיעת שופר נרמז בשנה, שנאמר (במדבר כט א) 'יום תרועה יהיה לכם'. ומונח עשרה טעמים מרבינו סעדיה גאון ז"ל על ענין תקיעת שופר. והעיקר כמ"ש ברמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ד) שבא לרמז על 'עורו ישנים משינתכם'. וע"ע בלשונו הטהור של החינוך (מצוה תה), והעיקר הוא התשובה. ומונח משל בשם הרס"ק מבעלזא זצוק"ל, כמו מכבה האש, שאחד רואה שתוקעים שיבוא לכבות האש, ומשב שזהו המכבה, וכשהיה שריפה רח"ל התחיל לתקוע, והעירו לו שאין התקיעה מכבה השריפה, אלא צריך לכבות השריפה בפועל.

ב) **חז"ל** (ר"ה לד.) למדו בגזירה שוה שצריך לתקוע ג' פעמים תקיעה תרועה תקיעה. [ושמעתי מאבי מורי שליט"א בשם רבו הגה"ק מגאלאנטא זצוק"ל, טעם שלמדו מצות תקיעת שופר ע"י גזירה שוה דוקא, הוא כדי לעורר בזה מדת הרחמים, וכפי מה דמיתא בספה"ק בני יששכר (סיון מאמר ו אות ד) שהבר הנלמד בגזירה שוה מעורר מדת 'רחוס' שבי"ג מדות, עיי"ש]. ומפני שיש לנו ספק מהו תרועה הנאמר בכתוב, אם זהו שאנו קוראים שברים, או מה שאנו קוראים תרועה, או שניהם ביחד [ואם הוא שניהם ביחד, השברים בא וודאי קודם לתרועה], ע"כ תוקעים בכל המופנים.

ג) **שיטת** כמה ראשונים הוא שבאמת מן התורה אין שום נפק"מ בזה, ובכל אופן שיעשה התרועה [מהאופנים הנ"ל] יצא ידי חובתו, ומה שתקנו חז"ל לתקוע בכל האופנים, היינו כדי שלא יהא נראה הדבר כשתי תורות, ע"כ תיקנו שכל ישראל יתקעו בכל אופן הנקרא תרועה. ואולי י"ל הטעם שדוקא בזמנה זו תיקנו כן, שמפני שהשופר בא לעורר רחמים על כלל ישראל, רמזו לנו חז"ל שהסגולה לעורר רחמים הוא שנהיה בתחדות. ויש להוסיף עוד שרמזו ענין התחדות בתרועה הנקראת יללה [וכלשון הראשונים שבמקום אחד מיללים באופן זה, ובמקום אחר מיללים באופן אחר], להורות לנו שצריכים

להתפלל ולעורר רחמים גם על יללת חבירנו, כשם שמתפללים על עצמינו. וכדלמיתא בספה"ק בשם האריז"ל שקודם התפילה צריך לקבל ע"ע מצות 'ואהבת לרעך כמוך'.

ד) **מצוות** צריכת כוונה, ע"כ יש לכוון לצאת ידי חובת התקיעה, וכיון שחז"ל תיקנו לתקוע על סדר הברכות של מלכיות זכרונות שופרות, ע"כ יש גם לכוון גם בתקיעת דמעומד לצאת י"ח. ומנהג חסידים ע"פ האריז"ל לתקוע גם בתפילת הלחש, ונמצא ביחד ל' קולות. ובקדיש-דתקבל תוקעים עוד י' קולות, להשלים מאה קולות.

ה) **וראיתי** רמז בזה ע"פ הכתוב (בראשית לג כו) 'ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו', 'ותקע' הוא לותיות 'תקעו', כ"ף הוא מאה קולות, מי יעשה כן, 'ירך יעקב', זרעו של יעקב, מתי, 'בהאבקו עמו', כשצא שרו של עשו בר"ה לקטרג ח"ו, אז ינצחו אותו בני ישראל ע"י התקיעות.

ו) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תקפה ס"ג): צריך לתקוע מעומד. ונלמד הדבר מתיבת 'לכם' הכתוב גבי עומר (ויקרא כג טו), שכשם דרשו רז"ל (פסי"ז שמור) תיבת 'בקמה' (דברים טז ט), אל תקרי בקמה אלא בקומה. וכתב המג"א שגם אין לסמוך על שוס דבר, בשופן שאם יקח אותו דבר יפול. וכתבו האחרונים שהעיבור אינם צריכים לעמוד בתקיעות דמיושב. ממנם כתב בא"ז (שם סק"ב) שעכשיו נהגו העיבור לעמוד כולם גם בשעת התקיעות שתוקעים קודם מוסף. ובדיעבד יצא אפילו כשהתוקע יושב, שהכתוב אינו אלא אסמכתא. וע"כ מי שקשה לו [ובפרט חולה ל"ע] יכול ליושב. [וגם בשמלא שמו"ע כשממתין על התקיעות, מותר ליושב].

ז) **כתב** המחבר בשו"ע (ס"ג): קודם שיתקע יברך לשמוע קול שופר. ואין מברכים לתקוע בשופר, מפני שאם תקע ולא שמע לא יצא. ונחלקו הפוסקים מה עיקר המצוה היא השמיעה, או התקיעה, דעת הרמב"ם (הל' שופר פ"ג ה"ג) שהשמיעה עיקר המצוה, ושיטת כמה ראשונים [וכן העלה השאגת אריה (סי' ו)] שהתקיעה היא עיקר המצוה, והשומע יוצא בתורת שומע כעונה (וע"ע שו"ת מנחי מרדכי או"ח סי' מ, סי' תלט). ולמעשה אם טעה וברך לתקוע שופר, או על תקיעת שופר, כתבו הפוסקים שיצא.

ח) **עוד** כתב המחבר (שם): ויברך שהחיינו. ויש שני יש לכתחילה ללבוש בגד חדש, וכשחל יום ראשון בשבת אין צריך ללבוש בגד חדש ביום שני. וכתב הרמ"א (שם) שגם מי שמברך להוציא מחרים יברך שני הברכות. ממנם כתבו האחרונים שלכתחילה יש להשומעים לברך בעצמם. וכשתוקע לנשים בתוכן שאינו יוצא לעצמו, ודאי צריכות הנשים לברך בעצמן.

ט) **כשיוצא** הברכה מהתוקע, אין לענות ברוך הוא וב"ש, ובדיעבד אם ענה יצא, ועי' בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' נא) שהעיד שבבית מדרשו של רבו החת"ס אמרו ברוך הוא וב"ש, ולא מיחה החת"ס. אכן אם המברך ממשיך לומר הברכה, ונמצא שלא שמע כל הברכה לא יצא. והמנהג בפקווירא שכל אחד מברך ג"כ הברכות בלחש.

י) **כתב** הרמ"א (ס"ו): ונוהגין לתקוע על הבימה במקום שקורין. ובפשטות הטעם היא כדי שישמעו כולם. ובמ"א (שם סק"ג) כתב כדי שזכות התורה יגן עליהם לעלות זכרונינו לפניו לטובה, ע"כ. ועוד יש טעם, משום שכתוב (תהלים מז ו) 'עלה אלקים

בתרועה'. והיינו בתקיעות דמיושב, אבל בתקיעות דמעומד יש מקומות שאין נוהגים לתקוע על הבימה.

יא) **כתב** הרמ"א (ס"ג): ונוהג לתקוע בבד ימין, אם אפשר לתקוע בכך. וכתב המג"א (סק"ד) הטעם לזה, משום דכתיב (זכרי' ג ח) 'והשטן עומד על ימינו לשטנו'. ועי"ש עוד טעם בזה, ונפק"מ לענין מיטר. ולמעשה נוהגים שגם המיטר חומז השופר ביד ימין דעלמא, עי' מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ו סי' ג אות ה). ועי' בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' רנד) שאם יש ת"ח בעל מדות טובות שאינו יכול לתקוע רק בבד שמאל, שעפ"כ הוא קודם לאיש פשוט שיכול לתקוע בבד ימין. וכתב שעכ"פ יש לו להטות השופר לבד ימין, וכן העלה בשו"ת דובב מישרים (ח"ב סי' לח).

יב) **בענין** כוונת התקיעות, היה מעשה אבל תחנו של הרה"ק רבי ישראל מסקווירא זצוק"ל, שכשנפטר רבי ישראל ביום כ"ח אלול, הלך תחנו אל דודו מרן הרה"ק רבי דוד מסקווירא זצוק"ל, ואמר לו שאינו יודע הכוונות. השיב לו הרה"ק מסקווירא, שעיקרי הכוונות 'טוט זיך אף אליין' [נעשה מאליו], והעיקר 'מ'זאל ניסט קאליע מאכן' [שלא לקלקל].

יג) **כתב** הרמ"א (ס"ד): נוהגין להקרות לפני התוקע סדר התקיעות מלה במלה כדי שלא יטעה, ונכון הוא. והנה במ"ב (סקי"ח) כתב שאין להקרות תקיעה דמשונה, אבל למעשה נוהגים שמקרין גם תקיעה דמשונה. ומקרין בין בתקיעות דמיושב, ובין בחזרת הש"ץ ובקדיש. ובתפילת הלחש אין מקרין.

יד) **צריך** לשמוע התקיעה מתחילתו ועד סופו, ואפילו כשהתוקע מאריך הרבה צריך לשמוע כל התקיעה. וע"כ צריך ליזהר שלא להוציא קיתו ויעו בשמע התקיעות. ויש ליזהר בזה בכל התקיעות. וכתבו כמה פוסקים שצריך ליזהר בזה גם בשברים ותרועה, ועי' בשלף המגן (סי' תקפז אות ה) בשם הריטב"א (ר"ה לג:).

טו) **ובן** נהיגים ליזהר שלא להפיח לבהמ"ד ילדים קטנים שמבלבלים מלשמוע התקיעות. ותינוק הבוכה ומבלבל התפילה, מותר להוציאו מבהמ"ד גם בשמע התפילה, שהליכה אינה הפסק.

טז) **אין** להפסיק בדיבור מתחילת הברכה עד סוף כל התקיעות, וכמבואר בשו"ע (סי' תקנב ס"ג). ונשים המתפללות בבהמ"ד, מסתבר שלטורך יש להתיר להן להפסיק, אחר שכבר שמעו הבלבלים קולות. וכתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' מד, ח"ד סי' מז) שמותר לנהג בנהת אשר יגר, ובנהת רעמים, בין התקיעות. ויש שרצו להתיר גם אימרת תהלים, אבל לכתחילה יש למנוע מזה. ומותר לעיין בספר. אבל כשמתפלין בשמע שמו"ע, נראה שאין לעיין רק בפירוש התפילה. [ולכתחילה אין להתאחר מלהתחיל שמו"ע ביחד עם הציבור].

יז) **יש** מפקפקים שלא לומר היכי רצון שבין התקיעות, משום הפסק. אמנם בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ו סי' עה) כתב שכמו שמותר להפסיק קודם הבציעה לצורך הברכה, ה"ה הכא דלא הוי הפסק, יעו"ש. והגם שמבואר בראשונים, וכן נפסק בהרמ"א (או"ח סי' קפז ס"ו) שלכתחילה לא יפסיק כלל אפילו לצרכי סעודה, י"ל שאימרת היכי רצון הוי כדיעבד, שצורך גדול כדיעבד דמי. וכתבו בשם האריז"ל שיש לומר וידוי בשמע הסדרים, כיון שהשטן מעורבב שם, מועיל הוידוי ביותר.

יח) **תקיעה** היא קול פשוט, לכן נוהגים
בכמה מקומות לעשות בתקיעה
תחילה קול נמוך, ומא"כ קול גבוה, וכן
מצוטר בספר לקט יושר (הל' ר"ה אות יח),
וכ"ה מנהג סקווירא.

יט) **כל** הקולות כשרים בשופר. ומה שמצוטר
בפוסקים שאסור לשנות הקול, היינו
דוקא כשנשתנה מאמת ליזה ליפוי, או דבק,
אבל מהשופר בעצמו אין חשש שישתנה הקול
בשמיעה. ואפילו נשתנה הקול ע"י שחקק
בשופר, מצוטר ברמ"א (סי"ז) שאינו מעכב.

כ) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תקפו סי"ט):
הרחיק את השופר ונפח בו ותקע
בו פסול. והיינו שצריך ליזהר שלא יהא הפסק
חויר בין פיו להשופר, דבעינן שיהא פיו מדובק
לשופר, ושימוש 'אל תכך שופר' (הושע ח ג),
ע' במ"ב (שקע"ה). ולכן כתב במטה אפריים
(סי' תקפו שכ"ה) שבדיעבד אם עשה כן יחזור
ויתקע, ולא יברך (הובא במ"ב שקע"ו).

כא) **ושמעתי** מהרי"ג רבי אברהם דוד ניזנק
אב"ד מאנטריאל ז"ל, שנסתפק
אי מותר לתקוע תרועה בתופן שהולך וחוזר
השופר מפיו, שאולי יש לחוש שילך הקול
מהשופר קודם שגע אצל פיו, וממילא יהיה
חשש הרחיק השופר מפיו שאינו יוצא. ויש עוד
להסתפק בזה, שאולי צריך קול התרועה לצאת
מפיו ממש, דהיינו ע"י שפתיו. וע"כ נראה
שיש להחמיר שלא לעשות כן. ונראה שכ"ש שלא
יעשה התרועה ע"י שנותן ידו על השופר
למעלה נגד הרחב, ומסלקו הולך וחוזר.

כב) **בתקיעות** תש"ת צריך להפסיק בין
תקיעה לשברים כדי
נשימה, וכן בין שברים לתקיעה. וכן הדין
בתקיעות תר"ת. ויש סוברים שצריך נשימה
ממש, אמנם אין צריך נשימה בפה, ויכול
לעשות הנשימה ע"י המוטס, שלא יצטרך לזוז
השופר מפיו. ואם לא הפסיק כדי נשימה, יש
אומרים שלא יצא, וצריך לחזור לתקיעה
ראשונה שלא אותו הסדר.

כג) **ובתקיעות** תשר"ת, נחלקו הפוסקים אי
יש לעשות השברים והתרועה
בנשימה אחת, או בשתי נשימות. וכתב המחבר
בשו"ע (סי' תקפ ס"ד) שכשעושים בשתי נשימות
צריך ליזהר שלא יפסיק יותר מכדי נשימה.
וכשעושים בנשימה אחת, כתבו הפוסקים
שעכ"פ יש לעשות הפסק קטן. לכן החזון איש
(או"ח סי' קלו אות ו) כתב שלא יפסיק כלל,
עיי"ש. ולמעשה כתב הרמ"א (שם): והמנהג
לעשות הכל בשתי נשימות, ואין לשנות. ועי'
באחרונים שיש נוהגים כשיטת המחבר (שם)
לעשות פעם אחד בנשימה אחת.

כד) **והנה** המחבר בשו"ע (שם) כתב
שהתקיעות למיושב יעשה
בנשימה אחת, והתקיעות למעומד יעשה בשתי
נשימות. לכן מצוטר באחרונים (שם) שהוא
לאו דוקא. והגם שלפי מה שכתבו האחרונים
שבנשימה אחת וודאי יצא לכו"ע, לכאורה היה
עדיף לעשות בנשימה אחת קמוך להברכה,
לכן הלא סו"ס כתב הרמ"א שהמנהג
לעשות בשתי נשימות, ע"כ נראה שעדיף ונוח
לעשות בנשימה אחת בתפילת לחש, כיון שאז
אין מקרין.

כה) **ורוב** העולם נוהגים עכ"פ להקריא
שברים-תרועה ביחד, כמו שכתבו
האחרונים כדי שלא יהא הפסק גדול. לכן
בסקווירא המנהג שמקרין שברים תרועה ג"כ
בנפרד, אולם התוקע אינו ממתין עד שיכלה

המקריא להקריא. ומין תשת בזה, כמ"ש הפוסקים שבדבר התניב יכולים לשמוע היטב.

כו) **נחלקו** הפוסקים בשיעור התקיעה והתרועה, וכמבואר בשו"ע (שם ס"ג). ולמעשה יש לעשות התרועה ט' כוחות קלרות. והשברים יעשה ג' שברים, וכל שבר יהיה מרוך כמו ג' כוחות קלרות. ובסדר תשר"ת יעשה התקיעה כמו י"ח כוחות, כשיעור השברים והתרועה יחד. ובסדר תש"ת ותר"ת יעשה התקיעה כמו ט' כוחות. ולמנס יש סוברים שכל שבר יהיה פחות מכדי ג' כוחות קלרות, ולמעשה נוהגים לעשותו בכדי ג' כוחות קלרות, עי' בשועה"ר (שם ס"ז). לכן יש נוהגים עכ"פ בסדר אחת לעשותו בכדי ג' כוחות קלרות.

כז) **כתבו** הפוסקים (שם ס"ג) שמותר להתריך בהתקיעה יותר מכשיעור, וכן מותר לעשות תרועה יותר מט' כוחות. ולמנס בשברים יש סוברים שאין לעשות יותר מג' שברים.

כח) **מי** שבא לבהמ"ד שתוקעים שם התקיעה או השברים שלא כמנהגו, מבואר בשחרונים שבדרך כלל מעיקר הלכה אינו מעכב, וע"כ יצא ידי חובתו. ומ"מ בכל שינוי רשות לשאול שאלת חכם.

כט) **צריך** ליזהר שלא להפסיק בין התקיעות בתקיעה שלא על הסדר. ואם הפסיק, כגון שתקע שברים או תרועה שלא במקומו [וכן אם שמע מבעל תוקע אחר מהדר שני], צריך לחזור לתחילת הסדר שעומד בו, דהיינו לתשר"ת, או לתש"ת, או לתר"ת. אבל אין צריך להתחיל לסדר הרשמון של תשר"ת או תש"ת או תר"ת, והגם שיש מחמירים בזה, אין נוהגים כן. וע"ע בפסקי תשובות (סי' תקל אות ט) מה שהביא בזה.

ל) **והנה** אם הפסיק בתש"ת בין התקיעה לשברים ועשה תרועה, או אם הפסיק אחר השברים ועשה תרועה, או התחיל לעשות שברים שנית, וכן כה"ג בתר"ת, לכו"ע צריך להתחיל שנית מהתקיעה. אבל בתשר"ת אם עשה התרועה קודם השברים, יש סוברים דלא הוי הפסק, כיון שהכל הוא בכלל השברים, עי' בדרך החיים (סי' קמז אות ח) ובמ"ב (שקכ"ט-ל ובשעה"ל שם). אבן למעשה יש להחמיר כשיטת הט"ז (שק"י) ושו"ע הרב (שט"ז) שגם בזה יש לחזור לתקיעה הרשונה, וכן פשק במטה אפריס (שכ"ז).

לא) **אם** הפסיק בתוך שיעור תקיעה אפילו פחות מכדי נשימה, יש להחמיר לחזור ולתקוע. וכן בתוך השברים ובתוך התרועה, הגם שמפסיקים בין הקולות, לא יפסיק בכדי נשימה, אפילו אם עומד בשר אחר ט' קולות. ואם הפסיק יחזור ויתקע (מטה אפריס סי"ג, ועי' מ"ב שקל"ד).

לב) **המתחיל** לתקוע ולא עלתה בידו, כתב המג"א (שק"י) שמין זה הפשק. אבן אם יצא מתקיעתו שברים או תרועה, הגם שלא היה בכוונה, נחלקו האחרונים אי מקרי הפשק, ולכתחילה יש להחמיר לחזור לתקיעה הרשונה.

לג) **באופן** שצריך לחזור ולתקוע, יש להפסיק בנשימה קודם שמתחיל התקיעה הנכונה. וכתבו הפוסקים (עי' מג"א שק"י) שבכל אופן שצריך לחזור יש להחמיר בזה, בין בתקיעות דמיושב, ובין תקיעות דמעומד. וגם יש להחמיר בכל זה אפילו ביום שני דר"ה.

לד) **בהמ"ד** שהוא במרתף, יש ליזהר שיעמדו בשעת תקיעת שופר מבפנים, כדי שלא יהא חשש קול הברה, וכמבואר בשו"ע (סי' תקפז ס"ק ג). וגם בכל בהמ"ד אם הוא גדול שהעומד בתוך הוא ברחוק מקום, יש ליזהר שישמע קול שופר בודאי, וע"כ יש ליזהר לעמוד בפנים, מפני שאין יודעים להבחין בזה, וכמ"ש הט"ז (שם סק"ו). ובאופן אחי אפשר לצאת בפנים [כגון הנשים השומרים על התינוקות], יש להן ליזהר לעמוד עכ"פ סמוך להבהמ"ד.

לה) **יש** שכתבו שגם העומד בבהמ"ד, אם יש מחיצה בין התוקע לשומע, וכן באופן שהבהמ"ד הוא בעקמימות, ואי אפשר להשומע לראות התוקע, יש חשש של קול הברה. ואפשר נשים שיש חורין בתוך הכותל אין חשש של קול הברה. ועי' בביה"ל (ד"ה ואם קול הברה שמע) שמה שנשמע בין ההריס או ביער איזה קול [הנקרא ווידע"ר-קו"ל], זה לא מקרי קול הברה, שקול הברה הוא אלא כשיש עירבוב קול, וזה הוא שום עירבוב של קול אחר, רק שנכפל הקול לאחר שכבר נגמר הקול הראשון.

לו) **חרש** שאינו שומע מה שמדברים, אם שומע קול שופר יצא. ומי שאינו שומע רק ע"י מכשיר ל"ע, יצא ג"כ בדיעבד, אבל לכתחילה אם שייך יש לו להסיר המכשיר ולקרב עצמו אל התוקע, כדי שיוכל לשמוע בעצמו, ועי' בא"ב (סי' תקפט סק"ד).

לז) **שיטת** הגרי"ז ז"ל שאין יוצאים תקנת חז"ל בתקיעות שעל סדר הברכות, אלא כששומע מזרת הש"ץ על הסדר, ושיטת החזו"א (או"ח סי' קלו סק"ד) שהוא להו דוקא. ולכאורה הרי זה נוגע למעשה גם לפי מנהגינו שתוקעים בתפילת הלחש, אי צריך להקפיד לסיים הברכה קודם שמתחילים לתקוע, אבל י"ל שכיון שעומד בשומע אותו הברכה ג"כ שפיר דמי. וכתב במטה אפרים (סי' תקנט סי"ג) שכשעומד בשומע הברכה יש לו לשתוק ולשמוע התקיעות. אבל לא יאמר אז 'היום הרת עולם', וכשמגיע לסוף הברכה יכול לאומרו.

לח) **ובאופן** שצריך להמתין אחר שסיים הברכה עד שמתחילים לתקוע, אם קשה לו לעמוד, מותר לישב. אבל לכתחילה אין להפסיק אפילו לעיין בספרים, רק בעניני התפילה. ועוד יזהר לכתחילה שלא יהיה הפסק שיעור שיוכל לגמור כל השמו"ע, והגם שבדיעבד נקטו הפוסקים (או"ח סי' קד) שאם לא היה מחמת חולשה אין צריך לחזור לראש, אבל מבואר (שם) שלכתחילה לא יפסיק אפילו שלא מחמת חולשה. [ויש עצה לעשות ההפסק בסירוגין, דהיינו כגון להפסיק קצת גם קודם שמתחיל פסוקי מלכיות].

לט) **נחלקו** האחרונים אי רשאי ליחיד שיתקעו לו בשמע תפילתו, ולמעשה נהגו כלל ברוב העולם שלא לתקוע ליחיד בשמע שמו"ע. ומי שתוקע ליחיד בשמע שמו"ע יש לו על מי לסמוך, עי' בשפה"ק בני יששכר (מאמרי מחמר ג אות לה).

מ) **אם** בא להבהמ"ד כשכבר התחילו לתקוע, יכול לברך הברכות בעצמו. ויכול לברך בשמע בין סדר לסדר, וכן יכול לברך בתקיעות דמעומד. אבל בתקיעות שבתפילת הלחש אין לברך, וע"כ אם בא להבהמ"ד אחר התקיעות דמיושב, יש לו לכוון שלא לצאת ידי חובתו בהתקיעות שבתפילת הלחש, ויברך קודם תקיעות דמעומד.

מא) **ויש** עוד עצה להמתין שלא להתחיל שמו"ע עד התקיעות הראשונות,

ויברך קודם התקיעות, ואחר התקיעות הרשאונות יתחיל שמו"ע. והנשים כה"ג יכולות ג"כ לעשות כן, אלא לענין נשים אולי יש לשמוך על שיטת הסוברים שאינם מברכות, ויש עוד לצרף שיטת בעל המאור (ר"ה לד.) הסובר שברכות השמו"ע אל מוסף הם במקום ברכת מצות השופר.

מב) **לכתחילה** יש לתקוע אחר הנץ החמה, כמבואר בשו"ע (סי' תקפח ס"ק).
ובשעת הדחק כגון בבית החולים וכדומה יכולים לתקוע מעלות השחר, ויכולים גם לברך. אלא אם אפשר יש עכ"פ להמתין עד זמן שיכיר את חבירו. וע"ע בא"ב (סי' נח סק"ח) ובביה"ל (שם) שיש מומרים שעלות השחר נקרא רק משהאיר פני המזרח. ובסוף היום, אם לא תקע עד בהשמ"ש, יש ספק בהברכה, עי' באחרונים. ונראה שעכ"פ הנוהגים כשיטת ר"ת יכולים לברך עד זמן בהשמ"ש לר"ת.

מג) **כתב** המג"א (סי' תקצג סק"ט) שלא יתקע ליחיד בשלשה שעות הרשאונות, וע"כ אין לתקוע קודם התפילה. וגם לכתחילה אין לתקוע לאחרים קודם שיצא המצוה, רק לאחר תפילת מוסף. ואם תוקע מקודם, יש לו לכוון שרוצה לצאת בדוב עם. אלא יכול לעשות תנאי, שאם זהו העיקר [דהיינו שהתקיעות אלו יצאו יותר להלכה], רוצה לצאת בעצמו. ובאופן זה לא יברך בעצמו כששומע התקיעות בבהמ"ד, אלא יצא בברכת התוקע.

מד) **נשים** פטורות ממצות תקיעת שופר, שהוא מצות עשה שהזמן גרמא.
וכתב המחבר בשו"ע (סי' תקפט ס"ו) שאעפ"כ יכולות לתקוע. ולמעשה כבר קבלו הנשים ע"ע לקיים מצוה זו. ונחלקו הפוסקים אי רשאות ג"כ לברך, ומנהג העולם [בדרך כלל] כשיטת הסוברים שיכולות לברך, אלא עכ"פ לא יברך האיש בשבילם, וע"כ מי שכבר יצא ותוקע להוציא נשים, יברכו הנשים בעצמן כל הברכות. ולכתחילה יש לעשות כן גם כשתוקע להוציא אנשים, שאם התוקע כבר יצא, יברך השומע בעצמו. וכשתוקעים לנשים נהגו לתקוע שלשים קולות. ואותר לתקוע לקטנים, ואפילו לקטנות כתבו כמה אחרונים שמותר לתקוע. ובענין לברך לקטנים ל"ע, ועי' מש"כ בשו"ת ברכת שמיש (או"ח סי' קלד), ולמעשה נראה לעדיף שאם יברכו בעצמם.

מה) **כתב** השערי תשובה (סי' תקפט אות ג) בשם שו"ת שאגת אריה (סי' קו) שאסור להוציא שופר לרה"ר לצורך אשה שתשמע שופר, וכן גולג לצורך אשה שתטול גולב. אולם מותר להוציא שופר לרה"ר לצורך איש שהוא מסופק אם תקע או לא, וכן לטומטום, והי"ה גולב, וכמבואר שם (סי' קז). וכתב עוד שם (סי' קח) שאסור להוציא שופר לר"ה לצורך קטן, וגם לאיש לצורך תקיעות דמוסף, כששמע כבר תקיעות דמיושב. וכן אסור להוציא הגולב לצורך נענועי ההלל, מאחר שכבר יצא י"ח מן התורה, עיי"ש. ועי' בקצה המטה (סי' תקפט סק"ה) שהעולם נוהגים להקל בזה. וע"ע בארחות חיים [ספינקא] (ס"ג) שהחיד"א (שיורי ברכה המלוקט אות ג) כתב להיתר.

מו) **כתב** המג"א (סי' תקפט סק"ח) בשם שו"ת הרדב"ז (ח"ח סי' נט) שסומא חייב בתקיעה. ואם היה מוחזק לתקוע בכל שנה ומלקוחו מפני שחשבו לסברת רבינו ירוחם [הובא בב"י או"ח סי' תעג] שפסק כרבי יהודה (ב"ק פז.) שסומא חינו חייב במצוות, רק מדרבנן, אם לא ימצא בקי כמוהו יחזירוהו למינויו. ולכתחילה אין למלקו אע"פ שנמצא בקי

כמוהו. וכן אם כבר סלקוהו בשביל שנמצא נקי כמוהו, יעמוד השני בחזקתו. וע"ע בכף החיים (אות ז).

מז) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תקפח ס"ה):
יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת, אין תוקעין בשופר. והנה כתבו הרעק"א (דרוש ותידוש מערכה ח) והמבני נזר (שו"ת יו"ד ח"ב סי' קמח) שאם תקע בשבת קיים המצוה, רק שעבר על שבות דרבנן. ולפי החכמת שלמה (שו"ע שם) כתב שלא יצא כלל, משום דהוי מצוה הבאה בעבירה עיי"ש. ובכל ואפן כתבו הספה"ק שכל הכוונות נעשים מאליהם, וכל הסגולות נעשים ונמתקים עוד יותר, וכמו שאמרו רז"ל (ברכות ו.) מישב אדם לעשות מצוה, ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה.

מח) **וידוע** מה שפירש הרה"ק הקדושת לוי מבארדיטשוב זי"ע המשנה (ר"ה פ"ד מ"ה) "יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת", שכשחל ר"ה בשבת הוא יום טוב לבני ישראל, מפני שהשי"ת מקיים כל התורה, ורק משום פיקוח נפש מותר לחלל שבת, וא"כ על כרחך לריך השי"ת לכתוב לנו שנה טובה. ויש לדייק בזה, שהרי גם ביו"ט מצוה לכתוב אפילו כשחל בחול, ולמה י"ל שזהו מצות היום. וא"כ לכאורה גם בשבת היה היתר זה, אמנם י"ל שבזה שאנו מונעים עצמינו מלתקוע שופר בגבולין מחשש שלא יבא לחילול שבת, בזה אנו מעוררים שגם למעלה יחמירו שלא לכתוב בשבת רק משום פיקוח נפש. ולפ"ז יש לפרש המשנה ע"פ דברי הקדו"ל, "יום טוב של ר"ה שחל להיות בשבת", שאומרת המשנה למה הוא יום טוב. ומפרש טעם הדבר היות "בשבת היו תוקעין, ולא בגבולין", שבגבולין לא היו תוקעים מחשש שלא יבא לחילול שבת, וגם לאחר תקנת ריב"ז לא היו תוקעין רק במקום בי"ד, ולכן מאחר שאנו נזהרים שלא לחלל שבת, נתעורר גם מלמעלה שיהא "יום טוב" לנו, אמן כן יהי רצון.

מט) **איתא** בגמ' (ר"ה טז.): אמר רבי יצחק, למה תוקעין בר"ה, למה תוקעין, רחמנא אמר "תקעו" (תהלים פא ד). אלא למה מריעין, מריעין רחמנא אמר "זכרון תרועה" (ויקרא כג כד), אלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין, ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב השטן. ומובא מקדמונים שהגם שהשטן זוכר מכל השנים שישראל תוקעים שופר, אעפ"כ הוא מתערבב, מפני שמתיירא שעכשיו הגיע כבר זמן התיקון. וכשם שכתבו בספה"ק שהגם שבזמן מבותינו ומבות מבותינו לא הגיע עדיין הגאולה שלימה, אבל אנו הן בנגם על גבי ענק, שע"י מעשינו ותפילתינו יגמר התיקון ויבוא הגאולה שלימה בב"א.

דיני שופר

נ) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תקפו ס"א) [איתא בספה"ק שיש רמז בשופר הפימן "תקפ"ו" שהוא כמנין "שופר"]: שופר של ר"ה מצוותו בשל אול. ועי' בכף החיים (אות ג) דהיינו שיהא מבן י"ג חודש ומעלה. ועי' בט"ז (סק"א) שבאמת גם כל מיני בצם נכללים בזה, וכמו שאוכלים רשם בצם להזכיר עקידתו של יצחק, אלא שיש ענין להדר אחר אול דוקא, יעו"ש.

נא) **שיטת** הרמב"ם (הל' שופר פ"א ה"א) הוא שלריך דוקא שופר של בצם שהוא בפוף, אבן דעת רוב הפוסקים שבל השופרות של בהמה בשרים, חוץ מקרן פרה. וכן קרן של בל החיות פסולים. וכתב בשו"ת ברבת שמים (או"ח סי' קלה אות ג) שאם יש לו שופר נאה (עי' שבת קלג:), ויש לו שופר שקולו ערב

יותר, משתבר שזה שקולו ערב משיב טפי. ובפרט שקול ערב הוא ג"כ עין 'ומנוחו'.

גב) **יש** מהדרים שלא ישנו השופר מתניתו, עי' בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' נד), ובמועדים וזמנים (ח"ח סי' ה), וע"ע בפסקי תשובות (סי' תקפו הוש' ג). ועכ"פ בודאי אין לריך זה עשיה לעמה. אכן בכל אופן יש ליקח שופר שיש לו הכשר, מפני שיכול להיות שהיה לו נקב או שדק ותיקנו אותו, ובזה יש כמה חילוקי הלכות.

גג) **וכתב** המחבר בשו"ע (ס"ז): ניקב אם לא שתמו, ע"פ שנשתנה קולו כשר. וכתב הרמ"א (שם): מיהו אם יש לו שופר אחר אין לתקוע בו. והנה בא"ד (פקכ"ז) כתב שאם לא נשתנה קולו אין לריך להחמיר כלל. אמנם בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קלג) כתב טעם על מה שנוהגים להחמיר גם בכל נקב קטן שלא לתקוע בו [ומכניסים מים בשופר לבדוק שאין בו נקב], שהוא ע"פ דברי הפסיקתא (פל"ט) שדורש עה"כ (זכרי' ט יד) 'והי' ילקיס בשופר יתקע', מה שופרו של הקב"ה שלם, אף שופר של ר"ה יהא שלם, עיי"ש. וע"ע בכף החיים (הוש' נ).

גד) **ואם** היה נקב ושתמו, אם שתמו בימינו בכל אופן פסול. ואם שתמו בימינו ונשתייר רובו שלם, וחזר קולו כמו שהיה קודם שניקב, אז כשר, וכמבואר בשו"ע (שם). וע"ע בשחרונים שם כמה חילוקי הלכות בזה.

גה) **עוד** כתב המחבר בשו"ע (ס"ח): נשדק לאחרו פסול. והביא שם ב' שיטות שם גם בנשדק כל שהוא פסול, מפני שהשדק הולך ומוסיף, והיינו כשנשדק מעבר לעבר, ואפילו כשאין שם שום חסרון, וגם לא משתנה קולו. וכתבו האחרונים שבשעת הדחק שם לא נשדק רובו, יש לסמוך על שיטת המקילים. ולכתחילה ירחה לתקנו קודם יו"ט, דהיינו להחליקו ע"י סכין וכדומה. ואם תקע בשופר שנשדק במעוטו, ואח"כ מלא שופר כשר, יחזור לתקוע בו ולא יברך, ועי' בא"ד (פקמ"ג). אכן אם לא נשדק רק בפגם, שבזה אין חשש שיוסיף, כתב החליה רבה (הוש' יב) שהוא כשר, וכן פסק הא"ד (פקל"ז). אולם כתב בשם המטה אפריס (סי"ז) שאם רואהו קודם ר"ה, יש לתקנו.

גו) **ואם** נשדק לאחרו, מבואר בשו"ע (ס"ט) שאם נשדק במיעוטו כשר, ואם נשדק רובו לריך שישאר שיעור טפח, וע"ע שם כמה חילוקי הלכות בזה. ויש להסתפק בחופן שיש ספק שדק, אם יכולים ג"כ לצמון השופר בחיס, שי"ל שאפילו אם נשדק בחמת לא יצאו המים.

גז) **שיעור** השופר טפח, כמבואר בשו"ע (ס"ו, מ"ג פקכ"ז). ובפשטות הוי השיעור מן התורה, אכן יש סוברים ששיעור טפח הוא רק מדרבנן, כדי שלא יאמרו שחוקע לתוך ידו. ומכל מקום גם לשיטה זו לריך גם מה"ת שיהיה לו שיזה שיעור, וכמ"ש בביה"ל (שם). ועי' בחנחת חינוך (מצוה תה הוש' ו).

גח) **כתב** המחבר בשו"ע (סט"ז): ליפהו זהב במקום הנחת פה פסול. ואם ליפהו מבחוץ שלא במקום הנחת הפה, תלוי אם נשתנה קולו מכמו שהיה, ולכן מבואר בשו"ע (סי"ז) שאין לצייר בשופר מיני לבעים לנאותו. וע"כ אם יש פתק (בעטי"ל) של הכשר וכדומה דבוק עליו יש להסירו. וגם אם משח השופר בזיזה משחה, יש להדיחו להסיר המשחה.

נט) **וכתב** הרמ"א (שם) שמותר לתקוע בשופר לורות כדי לנאותו. אמנם בכף החיים (הוש' קכב) כתב שנוהגים שלא לתקוע גם שום ליור או סימן בהשופר. ומי שיש לו רטיה על היד אין בזה חשש, ואינו דומה

למרבע מיים שצריך להמזיקס בידו, שבשופר העיקר הוא התקיעה בפיו.

ס) **בשנת** תס"פ לפ"ק, שהתפשטה מחלת הקורונ"ה ל"ע, והזהירו הרופאים שלא יתקרבו האנשים זה לזה, היה מי שהורה שיש לנסות פי השופר למעלה עם מחס"ק מהודק עם גומ"י מסביב, מחשש שלא יתפשט המחלה ע"י תקיעת הבעל תוקע. מכן למעשה יש מחשש מיסור בזה, וכמבואר בשו"ע (סט"ז) שאין ליתן שום ניפוי על השופר. וכן יש מחשש יותר מזה, כיון שהקול מינו יוצא יחד דרך השופר, שיש דבר המפסיק, ואולי יש בזה שינוי קול. וע"כ אם נמחת יש מחשש סכנה בדבר, יש ליזהר שלא יעמדו סמוך לבעל התוקע.

סא) **כתב** המחבר בשו"ע (סכ"ג): יכול ליתן בתוכו מיס או יין לנחנחו. ומותר להדיחו גס ביו"ט, ואין בזה משום תיקון כלי. ויש לעיין אי צריך לנגב השופר אחר שמדיחים אותו, שלא יהיה הפסק בין פיו לשופר.

סב) **כתב** המחבר בשו"ע (ס"ג): הגוזל שופר ותקע בו ילא, אפילו לא נתייאשו הבעלים ממנו. אמנס לכתחילה בודאי אסור, וגס אין לברך עליו. ויש גס ליזהר שלא ליטול שופר של מצירו בלא רשותו, רק בנאופן שאינו מקפיד, והכל לפי הענין.

והשי"ת יצילנו משגיאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) מצות תקיעת שופר - טעמי המצוה.

ב) דרשת חז"ל לתקיעות תר"ת ג"פ - בענין לימוד גזירה שוה מעורר מדת רחום.

ג) טעם שתיקנו לתקוע תרועה בכל האופנים - גודל מדת האחדות, ותפילה בעד חבירו.

ד) בענין מצוות צריכות כוונה - אי צריך לכוון גם בתקיעת דמעומד - מנין התקיעות.

ה) רמז בכתוב על תקיעת מאה קולות.

ו) בענין עמידה בשעת תקי"ש - אי מותר לסמוך - חולה, אי מותר לישב - ישב התוקע, אי יצאו - אי מותר לישב בשמו"ע כשממתין על התקיעות.

ז) נוסח ברכת שופר - אי עיקר המצוה היא התקיעה, או השמיעה.

ח) בענין ברכת שהחיינו - מנהג לבישת בגד חדש ביום ב' - התוקע לאחרים, אי יברך להם, או יברכו בעצמם.

ט) בענין עניית ברוך הוא וב"ש בברכת תקי"ש - מנהג בית מדרשו של החת"ס.

י) טעם המנהג שתוקעים על הבימה.

יא) בענין תקיעה בצד ימין - איטר, באיזה צד יאחז השופר - ת"ח שאינו יכול לתקוע רק בצד שמאל, ואיש פשוט שיכול לתקוע בצד ימין, מי עדיף.

יב) בענין כוונת התקיעות.

יג) בענין מנהג להקרות התקיעות לבעל התוקע.

יד) זהירות לשמוע כל התקיעה מתחילתה ועד סופה.

טו) זהירות שלא להביא לבהמ"ד ילדים המבלבלים לשמוע התקיעות - תינוק הבוכה, אי מותר להוציאו באמצע התפילה.

טז) זהירות שלא להפסיק בדיבור עד סוף כל התקיעות - אי מותר לברך אשר יצר וברכת רעמים - אי מותר לומר תהלים - כשממתין על התקיעות באמצע שמו"ע, אי מותר לעיין בספר - נשים המתפללות בבהמ"ד, אי מותרות להפסיק לצורך.

יז) בענין אמירת יהי רצון ולהתוודות בין התקיעות.

יח) אופן עשיית התקיעה.

יט) בענין כל הקולות כשרים בשופר - אופן שהשופר פסול מפני שנשתנה הקול.

כ) זהירות שלא יהא הפסק אויר בין הפה להשופר.

כא) אי מותר לתקוע תרועה באופן שהשופר הולך וחוזר מפיו - אי מותר לתקוע תרועה באופן שנותן ידו בצד הרחב של השופר, ומסלקו הולך וחוזר.

כב) זהירות להפסיק כדי נשימה בתקיעות תש״ת ותר״ת.

כג) בענין תקיעות תשר״ת, אי יש לעשות שברים-תרועה בנשימה אחת, או בב׳ נשימות.

כד) בהנ״ל, אי יש לעשות חילוק בזה בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד.

כה) אי יש להקרות שברים-תרועה ביחד.

כו) שיעור התקיעה, והשברים, והתרועה.

כז) אי מותר להאריך בהן יותר מהשיעור.

כח) הבא לבהמ״ד שתוקעים שם שלא כמנהגו, אי יצא.

כט) זהירות שלא להפסיק בין התקיעות בתקיעה שלא על הסדר - באופן שתקע שברים או תרועה שלא במקומו, להיכן צריך לחזור.

ל) הקדים התרועה לשברים בתקיעות תשר״ת, אי צריך לחזור.

לא) הפסיק בתקיעה באמצע השיעור, אי יצא - הפסיק בשברים ותרועה יותר מכדי נשימה, אי יצא.

לב) התחיל לתקוע ולא עלתה בידו, אי הוי הפסק - רצה לעשות תקיעה, ויצא שברים או תרועה מפיו, אי הוי הפסק.

לג) בענין להפסיק בנשימה קודם שחוזר ותוקע - בענין שבאופן שמחמירים לתקוע שנית, נוהג זה גם בתקיעות דמעומד, וגם ביום ב׳ דר״ה.

לד) בענין קול הברה - זהירות באופן שהבהמ״ד הוא במרתף - זהירות לאנשים העומדים בריחוק מהתוקע.

לה) בהנ״ל, באופן שיש מחיצה בין התוקע לשומע, אי יש חשש - נשים השומעים מתוך מחיצה שיש לה חורין, אי יש חשש - בענין קול הנקרא ווידע״ר-קול, אי הוי קול הברה.

לו) חרש שאינו שומע רק ע״י מכשיר אי יצא.

לז) בענין פלוגתת הגרי״ז והחזו״א אי צריך לשמוע התקיעות על סדר הברכות דוקא - במקום שתוקעים בשמו״ע בלחש, אי צריך להקפיד לסיים הברכה קודם שתוקעים.

לח) בענין הפסק כשממתין על התקיעות באמצע תפילת הלחש - אי מותר לעיין בספרים - זהירות שלא יפסיק שיעור כדי לגמור את כל השמו״ע.

לט) אי ראוי לתקוע ליחיד באמצע תפילת שמו״ע שלו.

מ) מי שבא לבהמ״ד באיחור, מתי יברך ברכת השופר.

מא) בהנ״ל, עצה להמתין שלא להתפלל שמוע בלח״ש עד אחר שתוקעים - שיטת בעל המאור שתפילת שמו״ע דמוסף הוא ברכת מצות השופר.

מב) זמן תקיעת שופר, לכתחילה ובשעת הדחק - התוקע בבין השמשות, אי יכול לברך.

מג) בענין שלא לתקוע ליחיד בג׳ שעות ראשונות - התוקע לאחרים, אי שפיר דמי לתקוע קודם שיצא בעצמו.

מד) בענין נשים פטורות מתקיעת שופר - אי רשאות הנשים לברך - מספר התקיעות לנשים - אי מותר לתקוע לקטנים ולקטנות.

מה) אי מותר להוציא שופר ולולב לרה״ר לצורך אשה - אי מותר להוציא שופר ולולב לצורך איש שיש ספק אם יצא כבר - אי מותר להוציא שופר ולולב לצורך קטן - אי מותר להוציא שופר לצורך תקיעות דמעומד - אי מותר להוציא לולב לצורך נענועים.

מו) בענין אי סומא חייב בתקיעת שופר.

מז) דין תקיעת שופר בר״ה שחל בשבת - התוקע בשבת, אי יצא המצוה - בענין שכל הכוונות והסגולת נעשים בשבת מאליו.

מח) בענין מליצת יושר של הקדושת לוי זי״ע על ר״ה שחל בשבת.

מט) בענין למה תוקעים בר״ה, כדי לערבב השטן - בענין צפיה לגאולה בימינו, אע״פ שלא בא בזמן אבותינו.

נ) בענין שופר של ר״ה מצותו בשל איל - אי שופר של כבש נכלל בזה.

נא) שיטת הרמב״ם שצריך שופר כבש כפוף - איזה שופרות כשרים לתקיעה - יש לו שופר נאה, ושופר שקולו ערב, איזה עדיף.

נב) הידור שלא לשנות השופר מתבניתו - זהירות ליקח שופר עם הכשר.

נג) דין ניקב השופר ולא סתמו - טעם שנהגו להחמיר בכל נקב קטן.

נד) דין ניקב השופר וסתמו.

נה) דין נסדק השופר לארכו - נסדק כל שהוא, אי פסול.

נו) דין נסדק השופר לרחבו - באופן שיש ספק סדק, אי מועיל לבוחנו ע״י נתינת מים.

נז) שיעור השופר - אי זהו מה״ת, או מדרבנן.

נח) דין ציפה השופר בזהב - זהירות להסיר פתק הכשר, ולהדיח המשחה מהשופר.

נט) אי מותר לחקוק בשופר צורות כדי לנאותו - התוקע שיש לו רטיה על ידו, אי הוי חציצה לשופר.

ס) בענין אי מותר לכסות פי השופר, באופן שיש חשש סכנה בזה.

סא) אי מותר להדיח השופר ביו״ט במים ויין.

סב) הגוזל שופר ותקע בו, אי יצא - זהירות שלא ליטול שופר חבירו בלי רשותו.

סימן יז
סדר תפילות ראש השנה

א) **בכל** השנה צריך להתאמץ בתפילה להתפלל בכוונה, וכ"ש בימים הנוראים. וז"ל השו"ע (סי' נה ס"ב): המתפלל צריך שיכוון בלבו פירוש המלות שמוציא בשפתיו, ויתבונן כאלו שכינה כנגדו, ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתאחר מחשבתו וכוונתו זכה בתפילתו, ויתבונן כאלו היה מדבר לפני מלך בשר ודם היה מסדר דבריו ומכוון בהם יפה לבל יכשל, קל וחומר לפני ממ"ה הקב"ה שהוא חוקר כל המחשבות. וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכוונים בתפילתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ולהתגברות כח השכלי, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה, ע"כ. ועיי"ש בשו"ע (סי' קפ) שלפחות צריך לכוון בברכת אבות.

ב) **ובתבו** בספה"ק שהעיקר להתאמץ בתפילות ר"ה הוא במה שתיקנו חז"ל, פסוקי דזמרה, קריש"ת וברכותי', ותפילת שמו"ע. וצריך להתפלל על נער השכינה, ובפרט ביום הרחמנן, ועכ"פ יכוון בהתפללו על ברכיו הגשמיים כדי שיוכל לעסוק בתורה ועבודה. ויאמין שכל תפילה יש לו תועלת.

ג) **ידוע** גודל הענין של תפילה בציבור, וכפי שדרשו חז"ל (ברכות ח.) מהכתוב (משלי ו ה) 'הן צ-ל כציר ולא ימלט', ובפרט בימים האלו צריכים להתחזק בזה. והמשיל ע"ז הגה"ק החפץ חיים זצ"ל שכשעוברים הגדול אם הם מנשים רגיש, אין מציטים השומרים בהם כ"כ. וכן יש ענין להתפלל בקול בכי. והעיקר הוא הכוונה.

ד) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תקפב ס"ט): מע"פ שכל ימות השנה מתפללים בלחש, בר"ה ויהכ"פ נוהגים לומר בקול רם, ולהטעות לא מיישינן כיון שמצויים בילד מחזורים. וכתב המ"ב (סקכ"ד) מפני שעי"ז יוכלו להתפלל יותר בכוונה. ומ"מ לא יגביה קולו יותר מדי. וכתב בחלף המגן (סקמ"ג) שאם שומע מי שמתפלל בקול מותר לענות אמן, ולכתחילה יזהר שלא לשמוע, ועי' מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ב אות ט). ממנ ידוע בשם הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זצוק"ל שלכתחילה אין להתפלל שמו"ע גם בימים נוראים רק בלחש, ומה דמיתא בשו"ע שמותר, הוא רק ללמד זכות על אותם שנהגו להתפלל כן.

ה) **עוד** כתב המחבר בשו"ע (ס"ד): יש נוהגים להתפלל בר"ה ויהכ"פ בכריעה, ונריכים הם לזקוף בסוף הברכות. והטעם לזה שמתפללים בכריעה כדי להיות בהכנעה, ונריכים לזקוף קודם שיאמר ברוך אתה, וכן בתחילת הברכה, כדי שלא להוסיף על תקנת חכמים שלא תיקנו לכרוע אלא בתחילת אבות והודאה ובסופן. ובשו"ע הרב (סי' קיג ס"ה) כתב שאין נריך לזקוף קודם תיבת השם, עיי"ש, וכ"ה במג"א (סי' קכז סק"ב, הובא בביה"ל סי' קיג).

ו) **מבואר** בשו"ע (ס"ג) שאם אמר הש"ל הקדוש, ותוך כדי דיבור נזכר ואמר המלך הקדוש, אין צריך לחזור. ובאמת מברהם (בוטשאטש) כתב שגם כשהוא מסופק אם היה תוך כדי דיבור אין צריך לחזור, וע"ע שם מש"כ סברא להקל יותר. והנה נחלקו הפוסקים בשיעור תוך כדי דיבור, ובספקי תשובות (הע' 15) כתב שבזה יש להקל בשיעור אמירת 'שלום עליכם רבי ומורי', יעו"ש. וכתב בדעת תורה להמהרש"ס (שם) בשם הדעת קדושים שאם אמר הש"ל ועדיין לא אמר הקדוש, אפילו שהה כדי דיבור יכול לסיים המלך הקדוש. וכל זה שייך גם להש"ץ.

ז) **ואם** התחיל הברכה שלאחרי', ונזכר אפילו תוכ"ד, כתב בשערי תשובה (אות ג) בשם ספר מטה יהודה שחוזר לראש. ויש מקילים בזה, עי' פמ"ג (סי' תפז א"א אות ו) ובית"ל שם. וע"כ נכון שיתפלל בתור ש"ץ במנין שני, או יתפלל תפילת נדבה. ועי' מה שכתבנו בשו"ת חיי הלוי (ח"ג סי' מג אות ג-ד) שגם בימות שכבר התחיל ברכה שלאחריה, ונזכר שלא אמר המלך הקדוש, וטעה ולא חזר לראש, רק חזר לאתה קדוש, וסיים השמו"ע, יש סברא שילא בדיעבד, ע"כ גם בזה יתפלל שנית בתורת נדבה, עיי"ש.

ח) **אם** לאחר שאמר הש"ל הקדוש טעה וחזר לאתה קדוש, ותיכף נזכר ואמר המלך הקדוש [וכך היה אמירתו: הש"ל הקדוש, אתה קדוש, המלך הקדוש], יש להסתפק אי נאמר דהוי הפסק וצריך לחזור לתחילת שמו"ע, או אפשר כיון דהוי מברכה זו לא נחשב להפסק [עי' בית"ל שם], וספק ברכות להקל.

ט) **אם** לאחר שגמר המלך הקדוש נזכר שלא אמר כל הנוסח 'ובכן תן פחדך', אינו חוזר. ואם אמר 'ובכן תן פחדך' וכל הנוסח ונסתפק אם אמר המלך הקדוש, אינו חוזר, לכיון שאמר כל הנוסח מסתמא סיים גם המלך הקדוש, עי' בא"ד (סק"ד). וגם בכל עשרת ימי תשובה אם יודע שאמר זכרנו ומי כמוך, ונסתפק אם אמר המלך הקדוש, יש לצדד שלא יצטרך לחזור, כמ"ש האחרונים לענין שאר דברים שצריך להזכיר מעין המאורע, שאם היה בדעתו מקודם לאומרו, יש לסמוך שאמרו בסוף. ועי' בא"ד (סי' קיד סקל"ח) שלא סמך ע"ז רק בצירוף אם נזכר זמן מופלג אחר התפילה. ובאמת מברהם (בוטשאטש) כתב שהוא נוהג בכה"ג לחזור ע"י הרהור, עיי"ש.

י) **ובתבו** הפוסקים שבזה לא מהני להרגיל עצמו לומר ל' פעמים ברוך אתה ה' המלך הקדוש, כיון שאינו יכול לומר השם, ממילא יש לחוש שגם בתפילה יאמר אמ"כ כך בלי הזכרת שם ה'.

יא) **טעה** בליל ר"ה ולא אמר המלך הקדוש, כתב החיי אדם (כלל כד ס"י) בשם מוה"ר אבלי פאסווערליר ז"ל שאין צריך לחזור, כדין טעה ולא הזכיר יעלה ויבא בליל ר"ח, שאין צריך לחזור, מפני שאין מקדשים החודש בלילה. וכתב ע"ז הא"ר (שעה"ל סק"ד): ולענ"ד לא נהירא, דזה היה שייך רק אם היה מתפלל תפילת חול, משא"כ בזה שמתפלל תפילת יו"ט, מא"נ אינו יוצא. וכן בשו"ת מגרות משה (ח"א סי' קע) מתרץ דברי ע"פ דברי הגמ' (ר"ה ח.) שאין בי"ד שלמעלה נכנסים לדין עד"כ קידשו בי"ד של מטה את החדש, וע"כ הגם שבאמת הוא יו"ט ושבות במלאכה, מעפ"כ אין חוזרים בשביל אמירת המלך הקדוש, שטעם אמירתו הוא מפני שבימים אלו מרחה הקב"ה את מלכותו לשפוט העולם, וזה אין שייך

גלילה. ולפ"ז נמצא שאם התפלל תפילת חול לא יצא, יעו"ש.

יב) **שבח** לומר זכרנו, מי כמוך, וכתוב, בספר, אם נזכר קודש השם של הברכה חוזר [וב'וכתוב', הגם שכבר אמר הש"ל יעשתנו], ואם כבר אמר השם של הברכה אינו חוזר.

יג) **אם** אמר 'בספר' במקום 'וכתוב', עי' בשו"ת רב פעלים (ח"ג או"ח סי' לט) שיש לאומרו שנית במקומו. ופשוט דה"ה בזכרנו ומי כמוך. וכתבו האחרונים שאם אמר תחתיו במקום כתבינו, וכן בנעילה אם אמר כתבנו במקום חתמנו יצא. ועי' בשו"ת ברכת שמיס (או"ח סי' קלה אות ה).

יד) **איתא** בספה"ק בני יששכר (תשרי מאמר ג אות כג) טעם על מה שנוהגים בכל תפוצות ישראל שהציבור אומרים עם הש"ץ 'וכתוב' ו'בספר', משא"כ ב'זכרינו' ו'מי כמוך', שהוא ע"פ מה שאמרו רז"ל (ברכות לד.) בג' הרשעות דומה האדם כעבד המסדר שבח לפני רבו, וג' אחרונות דומה האדם לעבד הנוטל פרס מרבו ויוצא והולך לו, והנה הש"ץ הוא הנוטל פרס בעד כל הצבור, ע"כ בעת נוטלו הפרס כל אחד אומר עמו ונוטל חלקו לחיים ולשלום, עיי"ש. וכ"ה מנהג מקוורא.

טו) **מי** שעומד בשמע שמו"ע, והגיע הש"ץ לקדושה, יש לו לשתוק ולשמוע הקדושה. ומנם כשהוא עומד לאחר מחיה המתים, אפילו כבר התחיל ברכת אתה קדוש, והוא בשמע אמירת ובכן תן פחדך, כתב בס' נטעי גבריאל (ר"ה פכ"ד סי"ח) שמותר לו לענות קדושה.

טז) **אם** אמר בסיום הברכה מקדש ישראל ויום הזכרון, ולא אמר מלך על כל הארץ, כתבו הפוסקים שיצא. וכתב בשערי תשובה (סי' תקפו אות ו) שאפילו בברכת מלכיות אין צריך לחזור, עיי"ש. ואם אמר מקדש ישראל והזמנים, לא יצא, ולכתחילה היה מן הראוי להתחיל הברכה מתחילתה, ומנם הגרש"ז אויערבאך ז"ל [הובא בשמחזור המפורש] כתב שיש לחזור לאו"א מלוך, ועכ"פ יתחיל מקדשנו במלוותיך. ופלא שבמטה אפריים (סי' תקפב סי"ח) ובשלף למטה (שם) כתב דבגי לחזור ולומר רק ברוך אתה ה' מלך על כל הארץ וכו', יעו"ש. [ואין לומר דמיירי כשהיה תוכ"ד, שאז אין צריך לומר בא"י].

יז) **נוהגים** לומר עושה השלום בכל הקדישים, ועי' בכף החיים (סי' נו סקל"ח) מש"כ בזה. ומובא בשם שער הכוונות (שער ו עניו ר"ה) שגם בסוף תפילת שמו"ע הלחש כשעושה הפסיעות יש לומר עושה השלום. אבל אין מזכיר בנוסח ברכת שים שלום ואומרים כמו בכל השנה, המברך את עמו ישראל בשלום.

יח) **איתא** בספה"ק שאין לשנות שום נוסח וניגון, ורמיתי זה כמה פעמים אצל כ"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה מסקווירא, שהיה מקפיד ומעורר ע"ז שלא לשנות מהניגון המיוחד. ושמעתי מכ"ק אדמו"ר מרחמסטריווקא שליט"א בשם גדולים שהניגונים הם לפי הכוונות, ומטעם זה המנהג כשאומרים ברוך אתה ד' בתפילת מעריב מנגנים אחר תיבת השם, שמכוונים בשעת הניגון. ובספה"ק תולדות יעקב יוסף (תצא) כתב שכל הניגונים של הימים הנוראים הם קבלה ממשה בסיני. ומובא בספה"ק שאמירת הפיוטים הוא סגולה לאריכת ימים. ועי' בא"ח (או"ח סי' סח) ומבואר בשו"ע (שם) שלא למנוע

מלומר הפיוטים שאומרים הציבור, ועי' בנימוקי או"ח (שם) דברים נוראים בזה, ובתוך הדברים כתב שכשאומרים הפיוטים יש סגולה לעורר רחמים ורצון.

תפילת מנחה ער"ה

יט) **בתפילת** מנחה המחרוזה של השנה כשעומדים ברגעי סוף והתחלת שנה, צריך לכוון ביותר להתפלל כראוי, וזה שמחברים שנה בשנה בתורה ותפילה יכולים לתקן הכל ברגע אחד, ועשים לדיקים גמורים, ועי"ז מתקיים הכתוב (דברים כח ו) 'ברוך אתה בבואך, וברוך אתה בצאתך' [עי' בספה"ק בשר משה (תצא ד"ה ברוך אתה בבואך) מש"כ בזה].

תפילת שחרית ר"ה

כ) **בתפילת** שחרית מנגן הש"ץ בשירת 'המלך', ושמעתי מכ"ק אדמו"ר מראחמסטריווקע שליט"א, שהמרכת הניגון ד'המלך' הינו בשות ה', רק קודם השות ה'. יש מתירים לומר 'המלך' עם הש"ץ, כשעומד עדיין בשמע פסוקי דזמרה. ויש שכתבו שיש לומר עוד חיזה תיבות עם תיבת 'המלך'. ויש מתירים גם לומר שיר המעלות ממעמקים עם הציבור, אבל למעשה ל"ע.

כא) **באמירת** 'אבינו מלכנו' נוהגים שבר"ה אין אומרים אותם שנזכר בהן חטא. ומותר לומר אבינו מלכנו ביחיד, וגם מותר לאומרו ביחידה. ולכתחילה ודאי יש לאומרו בציבור.

כב) **אין** אומרים הלל בר"ה, כדאיתא בגמ' (ר"ה לב.): אמר רבי אבהו, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בר"ה ויוהכ"פ. אמר להם, אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה. וכתב בדרשות חת"ס (דרוש לפ' נצבים שנת תקנ"ג) לפרש בדברי הגמ', שהנפטרים מעולם העליון באים להצטרף עמנו בתפילותינו בר"ה, וזהו 'וספרי מתים פתוחים לפניו', וע"כ אין לומר שירה, כמ"ש (תהלים קטו יז) 'לא המתים יהללו י-ה', עיי"ש בדבה"ק.

קריאת התורה

כג) **איתא** בשם הגה"ק רבי שמשון מאוסטרופאלי זצוק"ל הי"ד, שיש ג' זמנים שמסוגלים לקבלת התפילה: א] בשעת פתיחת ההרון. ב] בשעת הגבהת התורה, כשהיא פתוחה. ג] בשעת נשיאת כפים. ומהגיס לומר בהוצאת התורה אחר ויהי בנסוע, י"ג מדות והרבש"ע הנלפס בתחזורים. ומיום ב' דר"ה ובעשי"ת אומרים גם שיר למעלות ויהי רצון. ובשבת אין אומרים רק בריך שמיה.

כד) **בענין** לעמוד כשההרון הקודם הוא פחות, עי' בט"ז (יו"ד סי' רמב סק"ג) שאין חיוב בזה [והיינו בחופן שהס"ת מונחת למעלה מי' טפחים, או שההרון הקודם הוא אמה ברוס ג' אמות, דהוי ג"כ כרשות בפ"ע], ועושים כן רק משום כבוד התורה. ועי' בפמ"ג (או"ח סי' קמח מ"ז סק"ג) שיש להקל בכל אופן. וכ"כ המג"א (שם סי' קמו סק"ו) שכשהס"ת עומדת במקומה, אין לריכים לעמוד, רק כשאדם נושאה. אבן למעשה יש נוהגים לעמוד, ועי' בשו"ת חת"ס (או"ח סופי' עג) שכתב, וז"ל: ואפילו אם ההרון הקודם רק פחות ממור ליבב. ובשו"ת כ"ק זקני הפנים מאירות (מ"ח סי' עד) כתב שכשרואים הס"ת צריך לעמוד. ועכ"פ מי שקשה לו לעמוד יכול לסמוך על עיקר הלכה, כיון שהיא

נרשום מחרת. ומכ"ש בחופן שחינו יושב כנגד המרון הקודם.

כה) **בענין** מכירת המצוות, עי' מה שכתבו הפוסקים בשו"ע הל' שבת (או"ח סי' שו), וכיון שיש בזה ריוח הרבה לבהמ"ד, יש מקילים למכור אפילו בחקום שיש חיובים. ויש מקילים יותר אפילו בחקום כהן, אבן לכתחילה יש לבקש מן הכהן לגחת מבהמ"ד. ועי' מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ג סי' יג).

כו) **טעה** ביום ל' דר"ה וקרא לרביעי עד פרשת העקידה, יש שברא שיקרא לחמישי ג' פסוקים מפרשת העקידה. ובשו"ת חת"ס (או"ח סי' קסט) כתב שיותר טוב שלא לומר קדיש עד אחר המפטיר, והעולה למפטיר יחשב לקריאה החמישי, יעו"ש.

כז) **בשעת** ההפסקה לאחר קריה"ת יש שכתבו שצריך שישאר מנין בבהמ"ד משום כבוד התורה. ויש שנהגו לכסות הס"ת. ויש שנהגו שיעמוד אחד כל הזמן אצל הס"ת, וכן המנהג בפקווירא.

תקיעת שופר

כח) **כתב** המטה אפרים (סי' תקפה ס"ק) שהמוקע הולך לטבול במקוה קודם תקיעת שופר. ויש נוהגים שכל הקהל טובלים, וכן מנהג פקווירא. וכשחוזרים ולובשים הטלית אח"כ אין לריכים לברך שנית. ולכתחילה טוב לכוון בברכת הטלית בשחרית שיעלה גם על הלבישה שאחר ההפסקה, ועי' מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ה סי' ב אות י, ח"ו סי' ג אות ו).

כט) **מי** שאין צריך לאכול קודם תקיעת שופר, טוב שלא לאכול [ואמר כ"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה מפקווירא שמוטב לשתות יותר קודם התפילה, כדי שלא יצטרך קודם התקיעות]. ומי שצריך לאכול קודם תקיעת שופר, לכתחילה צריך לקדש מקודם. ונשים יכולים לכתחילה לאכול, ויש להם לעשות קידוש. וגם מי שעשה קידוש קודם התקיעות, יש לו לכתחילה לקדש שנית אחר תפילת מוסף.

ל) **ולבאורה** ה"ה כשרוצה רק לשמוע קאוו"ע, צריך לקדש ולשתות רביעית יין, שיהא במקום סעודה. ויש נוהגים להקל בשתיית קאוו"ע, בגירוף שיטת הסוברים שעדיין לא חל חובת קידוש, מפני שתקיעת שופר שייך לשחרית, ומצא שלא השלים עדיין תפילת שחרית. ויש שהיו נוהגים לשמוע קידוש, ולשתות אח"כ הקאוו"ע, והגם שלכאורה לא יצא זה ידי חובת קידוש כיון דלא הוי קידוש במקום סעודה, אבן יש סוברים שאע"פ הותר לו לאכול, הגם שלא יצא חובת קידוש, וכמבואר בשו"ע (או"ח סי' רסט). והגם שבדרך כלל אין סומכים על שיטה זו, בר"ה סומכים גם על השיטה הנ"ל, שעדיין לא חל חובת קידוש, מפני שתקיעת שופר שייך לשחרית. ושמעתי מהגרי"י נייטאנן אב"ד בעלזא-מאנטריאל ז"ל, שכן עשה רבו הויגד יעקב זצוק"ל לעת זקנתו.

לא) **ובשחל** ר"ה בשבת, לכאורה אין היתר יותר מכל שבת. אבן ראיתי גם זה ללמד זכות, מפני שעדיין לא אמרו מלכיות וזכרונות ושופרות, ובזמן שהיו תוקעים בשחרית היו תומרים גם הפסוקים בשחרית, וממילא הוי כאילו עדיין לא נשלם תפילת שחרית.

לב) **אמנם** לפ"ז יש שברא למי שמחמיר שלא לעשות קידוש בכל שנה קודם תקיעת שופר, שגם כשחל ר"ה בשבת לא יעשה קידוש לכתחילה, כיון שעדיין לא נשלם תפילת

שחרית. ומנהג מעיקר הלכה ודמי כשחל בשבת קיל יותר לעשות קידוש. אלא שבמת אפילו בכל שבת יש למנוע לכתחילה מלעשות קידוש קודם מוסף, אם יאכל יותר מכביצה, וכמבואר בשו"ע (או"ח סי' רפו ס"ג), שכתב המחבר שמותר לטעום קודם תפילת המוספין, דהיינו אכילת פירות, או אפילו פת מועט, אפילו טעימה שיש בה כדי לסעוד הלב, אבל סעודה ממש. וכתב המג"א (שם סק"ב) שמותר לאכול אפילו כביצה, כמ"ש סוס"י רל"ב. ושם כתב המג"א (סק"ז) דהיינו לא יותר מכביצה.

לג) **מבואר** בגמ' (ר"ה לב:) הטעם שאין תוקעים בשחרית, מפני שהיה שעת הגזירה שלא הניחו לתקוע בשופר, עיי"ש. וכתבו בספה"ק הטעם שהניחו המנהג הזה גם עתה, כדי להזכיר זכות הקדמונים שמסרו נפשם תמיד לקיים מצוות השי"ת. [וכזה כתבו גם בספה"ק הטעם שאומרים 'שמע ישראל' בקדושת כתר]. ועי"ש בר"ן (שם ז. מדפי הרי"ף) בשם רב האי גאון על מה שאמרו חז"ל (שם כז:, פ"ג מ"ז) 'התוקע לתוך הבור, או לתוך הדות', ולכאורה מי הולך לבור ודות לשמוע שופר. וכתב שבשעת הגזירה שלא הניחו לעשות מצוות, קיימו המצוה במסירות נפש בחופיים אלו.

לד) **אחר** התקיעות אומר הש"ץ פסוק (תהלים פט טז) 'אשרי העם יודעי תרועה' וגו'. ובשבת מתחיל 'אשרי יושבי ביתך' וגו' (רמ"א סי' תקפ ס"ט).

תפילת מוסף ר"ה

לה) **מבואר** בחז"ל (ר"ה טז.) טעם אמירת סדר מלכיות זכרונות ושופרות. מלכיות, כדי שתמליכוני עליכם. זכרונות, כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה. ובמה בשופר. וכתב בספה"ק מאור ושמש (רמז ר"ה) שהכוונה בזה שע"י שממליך עליו את הקב"ה בכל המ"ת שעות של ר"ה, זהו סגולה שיוכל להמליך את הש"י עליו בכל ימות השנה. וע"ע שם (ריש פ' האזינו) שמה שצריכים להמליך הקב"ה עליו בשעת קריי"ש על כל הנדרים למעלה ולמטה, הכוונה שצריך להמשיך מלכותו ית' לכל העולמות ולכל המדות והספירות. ומתחילה צריך האדם לתקן כל המדות, לאהוב רק להש"ת, ולירא רק מהש"ת, ולפחד רק להש"ת ולמעשי הנדיקים, ואלו לגבי שום אדם רק היינו"ל וכו', ואח"כ יוכל להמשיך מלכותו ית', עיי"ש בדבה"ק.

לו) **שבח** לומר פסוקי מלכיות, אם נזכר קודם שהתחיל ברכת זכרונות, יש לומר פסוקי מלכיות, ולחתום הברכה בהרחור. ואם נזכר אחר שכבר התחיל ברכת זכרונות, צריך לחזור לאתה בחרתנו. ועי' מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (מ"י סי' ג).

לז) **אומרים** 'היום הרת עולם' בשמו"ע, אפילו בתפילת הלחש [וגם בשבת]. ויש ליזהר שלא להתחיל היום הרת עולם קודם שיסיים התוקע לתקוע.

לח) **נוהגים** לכרוע וליפול על פניהם בסוף של ר"ה באמירת 'ואנחנו כורעים' וכו', כמ"ש הרמ"א בהל' יוכ"פ (סי' תרכא ס"ד) [ועי' במטה אפרים ס"ת, ובאלף המגן שם"ג]. וכתב המטה אפרים (סי' תקנב ס"ח) שגם הש"ל כורע, רק צריך ליזהר שלא יעקור רגליו ממקומו. ויש נוהגים שהש"ץ מדלג לאחוריו בד' רגליו ביחד, ואח"כ מדלג בחזרה. [ועי"כ מסייעים אותו לעמוד שלא יפריד רגליו]. ובשבת קודם נוהגים בכמה מקומות שאין כורעים ונופלים, רק הש"ץ בלבד, וכן הוא

המנהג בסקווירא. וכן ביוכ"פ אחל בשבת [וכ"כ בשבל מברהם (בוטשאטש), הובא בלקוטי מהרי"ח (סדר יוכ"פ נב:)]. ועי' במג"א (סוס"י קלא), וע"ע בקיצור או"ע (סי' קכט סט"ז).

לט) **מבואר** בגמ' (ר"ה לד:) ובשו"ע (סי' תקלג ס"ח) שברכות תפילת שמו"ע של מוסף ר"ה מעכבות זו את זו, וע"כ מי שהוא חולה ל"ע ואינו יכול לומר כל השמו"ע, אינו רשאי לומר מקצת ברכות. וכתב המחבר בשו"ע (סי' תקלד ס"ח): יחיד שלא התפלל תשע ברכות, אין מבירו יכול להוציאו. והרמ"א (שם) כתב שיש חולקים שאם לא יכול להתפלל יכול מבירו להוציאו. מכן יש עצה לצאת לכו"ע, שיאמר עמו מלה במלה, וכמ"ש הפמ"ג (מ"א סק"ח, הובא בשעה"ל סק"ג). והיינו כשעדיין לא התפלל בעצמו. וע"ע בס' נשמת מברהם (סי' תקלד סק"ח) מש"כ בזה.

מ) **ובכל** התפילות שבשאר ימות השנה, כתב המג"א (סי' תקלג סק"ב) שמותר להתפלל אפילו אינו יכול להתפלל כל השמו"ע. מכן בא"ב (שם סק"ב) וביה"ל (שם) מבואר שגם בכל השנה אינו יוצא עי"ז חובת התפילה רק מן התורה, עיי"ש. וע"ע מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ו סי' יג).

מא) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תקלג ס"ח): לא יתפלל ביחיד תפילת מוסף בר"ה עד אחר שלש שעות היום. ועי' בשו"ע הרב (שם סי"ג-יד) שהאריך בטעמו של דבר, וז"ל: לא יתפלל אדם ביחיד תפילת מוסף בר"ה עד אחר ג' שעות על היום, הואיל והוא ואומר מלכיות זכרונות ושופרות, יש לו לחוש שמא יעיינו במעשיו ותהא תפילתו, שבשעות הללו אין הקב"ה עושה לפנים משורת הדין, לפי שעוסק בתורה שנקרא אמת, אבל אחר ג' שעות הוא דן את כל העולם כולו, וכיון שרואה שאין העולם יכול לעמוד בדין, נכנס עמהם לפנים משורת הדין, ולא תהיה תפילתו. אבל מוספין של כל השנה, וכן שחרית אפילו של ר"ה, הואיל ואינן אלא שבחו של הקב"ה וסיפורי מעשה הקרבנות, אף אם יתפלל ביחיד לא יעיינו במעשיו. וכן תפילת שחרית של חול, אע"פ שמבקש בה צרכיו, ויש לחוש שמא יעיינו במעשיו, מכל מקום הואיל שמן הסתם יש ביבור אחד שמתפללין בשעה שהוא מתפלל, שהרי זמנה בבוקר, תקובל תפילתו עם תפילת הרבים, שאין הקב"ה מואס בתפילת הרבים לעולם, שנאמר (איוב לו ה) 'הן א-ל כביר לא ימאס'. אבל בתפילת המוסף הואיל וזמנה כל היום, ויש מקדימין להתפלל, ויש מאחרין, יש לו לחוש שמא בשעה שהוא מתפלל אין מתפללין תפילה זו אוס ביבור בעולם, ותהיה תפילתו, ע"כ.

והשי"ת יצילנו משגיאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

תפילות ר"ה

א) בענין כוונה בתפילה - מדריגת התפשטות הגשמיות בחסידים הראשונים - זהירות הכוונה בברכת אבות.

ב) עיקר התאמצות הכוונה במה שתקנו חז"ל - בענין תפילה על צער השכינה.

ג) גודל ענין תפילה בציבור - בענין תפילה בקול בכי.

ד) בענין הנוהגים להתפלל בר"ה ויוכ"פ תפילת שמו"ע בקול - אי מותר לענות אמן על המתפלל בקול.

ח) בענין הנוהגים להתפלל בר״ה ויוכ״פ בכריעה.

ו) טעה ואמר הא-ל הקדוש, ותוכ״ד חזר ואמר המלך הקדוש, אי יצא - נסתפק אם היה החזרה תוכ״ד, אי צריך לחזור - שיעור ׳תוך כדי דיבור׳ - אמר הא-ל, ולא אמר עדיין הקדוש, אי יכול לומר המלך הקדוש.

ז) התחיל ברכה שלאחרי׳, ונזכר תוכ״ד, אי צריך לחזור לראש - נזכר לאחר שהתחיל ברכה שלאחרי׳, וחזר והתחיל מאתה קדוש, וסיים השמו״ע, אי צריך לחזור לראש.

ח) טעה ואמר ׳הא-ל הקדוש, אתה קדוש, המלך הקדוש׳, אי צריך לחזור לראש.

ט) נזכר אחר שגמר המלך הקדוש שלא אמר ובכן תן פחדך, אי חוזר - אמר נוסח ובכן תן פחדך וכו׳, ונסתפק אם סיים המלך הקדוש, אי חוזר - בעשי״ת, אמר זכרינו ומי כמוך, ונסתפק אם אמר המלך הקדוש, אי חוזר.

י) טעם שאינו מועיל להרגיל עצמו באמירת המלך הקדוש צ׳ פעמים.

יא) בענין טעה ולא אמר המלך הקדוש בליל ר״ה - דין טעה ולא הזכיר יעלה ויבא בליל ר״ח.

יב) דין שכח זכרינו, מי כמוך, וכתוב, בספר.

יג) אמר ׳בספר׳ במקום ׳וכתוב׳, או ׳מי כמוך׳ במקום ׳זכרינו׳, מה הדין - אמר ׳וחתמינו׳ במקום ׳וכתבינו׳, וכן בנעילה ׳וכתבינו׳ במקום ׳וחתמינו׳, אי יצא.

יד) טעם שנהגו שהציבור אומרים עם הש״ץ וכתוב ובספר, ולא זכרינו ומי כמוך.

טו) דין העומד באמצע שמו״ע, ושומע הש״ץ אומר קדושה - העומד באמצע אמירת ובכן תן פחדך, אי מותר לענות קדושה.

טז) סיים מקדש ישראל ויום הזכרון, ולא אמר מלך על כל הארץ, אי יצא - סיים מקדש ישראל והזמנים, להיכן צריך לחזור.

יז) בענין אמירת עושה השלום.

יח) זהירות שלא לשנות נוסחאות וניגונים - בענין שהניגונים הם לפי הכוונות - גודל ענין אמירת פיוטים.

תפילת מנחה ער״ה

יט) גודל מעלת תפילה האחרונה של השנה.

תפילת שחרית ר״ה

כ) בענין שהש״ץ מנגן בתיבת ׳המלך׳ - העומד באמצע פסוד״ז, אי מותר להפסיק לומר ׳המלך׳, ואי מותר לומר שיר המעלות ממעמקים.

כא) בענין אמירת אבינו מלכינו.

כב) טעם שאין אומרים הלל בר״ה - מש״כ החת״ס שהנפטרים מעולם העליון באים להצטרף בתפילותינו.

קריאת התורה

כג) זמנים המסוגלים לקבלת התפילה - מנהג אמירת י״ג מדות ורבש״ע בפתיחת הארון.

כד) בענין אם צריכים לעמוד בשעה שהארון הקודש פתוח.

כה) בענין מכירת המצוות בשבת ויו״ט - אי יכולים להקל גם כשיש כהן.

כו) טעה ביום א׳ דר״ה וקרא לרביעי עד פרשת העקידה, מה יעשה.

כז) בשעת הפסקה כשהס״ת על הבימה, מה צריך לעשות משום כבוד התורה.

תקיעת שופר

כח) מנהג טבילה במקוה קודם תקי״ש - אי צריך לברך שנית על הטלית כשחוזר ולובשו.

כט) בענין אכילה ושתיה קודם תקי״ש.

ל) השותה קאוו״ע קודם תקי״ש, אי צריך לעשות קידוש.

לא) בהנ״ל, אי יש להקל גם כשחל ר״ה בשבת.

לב) סברא להחמיר גם בר״ה שחל בשבת שלא לקדש קודם מוסף - דין טעימה קודם תפילת מוסף.

לג) טעם שאין תוקעים בשחרית, רק במוסף.

לד) בענין אמירת 'אשרי העם יודעי תרועה', אחר התקיעות.

תפילת מוסף ר״ה

לה) טעם אמירת פסוקי מלכיות, זכרונות, שופרות - ענין קבלת מלכות שמים בכל המ״ח שעות של ר״ה.

לו) דין שכח לומר פסוקי מלכיות.

לז) בענין אמירת היום הרת עולם.

לח) בענין כריעה ונפילת אפים - באיזה אופן הש״ץ כורע ונופל - אי כורעים בר״ה ויוכ״פ שחל בשבת.

לט) בענין ברכות של מוסף ר״ה מעכבות זו את זו - בענין יחיד שאינו יכול להתפלל מוסף של ר״ה, אי חבירו יכול להוציאו - עצה לומר עמו מלה במלה.

מ) בענין אי יכולים בכל השנה להתפלל רק חלק מברכות שמו״ע.

מא) בענין שאין להתפלל מוסף בר״ה ביחיד קודם ג' שעות ראשונות - טעם החילוק בין תפילת שחרית ומוסף, ובין ר״ה ושאר ימות השנה.

סימן יח

הדלקת נרות וסעודת יו"ט ומנהגי ראש השנה

הדלקת נרות בראש השנה

א) **בהדלקת** נרות נוהגות הנשים לברך שהחיינו. ובליל שני שלוקחים פירות חדשים משום שהחיינו, יש להסמיך הדלקת הנרות לסעודה. מכן מיד המדליק לפ יברך שהחיינו רק בקידוש. וכתב בשו"ת מהרי"ל (סי' לג) [הובא בלקט יושר (הל' ר"ה אות לט)] שלפ יקדים לעשות קידוש מבעוד יום, כיון שנקרע יום הדין מיד להקדימו, עיי"ש. ומזה מטעם זה יש גם ענין להנשים להדליק הנרות סמוך לסעודה [חוץ כשחל בשבת]. ויש עוד ענין בזה, שיוכלו להתפלל מנחה מחר זמן הדלקת נרות.

ב) **בענין** הברכה בהדלקת נרות ביו"ט, יש סוברים שמברכת קודם הדלקה, ולפ כערך שבת שמברכת מחר ההדלקה. ויש סוברים שמיד לחלק, וגם ביו"ט מברכת מחר ההדלקה. ונראה למעשה, שמי שמדלקת בזמן תחילת יו"ט כמו בער"ש, לפ תשנה ותברך מחר ההדלקה, אבל מי שמדלקת סמוך לסעודה, כיון שמיד דומה לער"ש, תברך קודם ההדלקה.

ג) **כתב** הרמ"א (סי' תקפג ס"ט) שנוהגים שכל אחד אומר לחבירו 'לשנה טובה תכתב'. וכתבו האחרונים שיכולים לומר עד חצות היום. ויש שכתבו שיכולים לומר אפילו עד חצות יום שני. והמנהג שלפ לאמרו רק בליל ראשון דר"ה. ואומרים הנוסח 'לשנה טובה תכתב ותחתם לאלתר לחיים'.

סעודות ר"ה

ד) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תקפג ס"ח): אוכלים ושותים ושמחים, ואין מתענין בר"ה ולפ בשבת שונה, אפילו לפ יאכלו כל שבעם, למען לפ יקלו ראשם, ותהיה יראת ה' על פניהם, ע"כ. ועי' במג"א (שם) בשם הצ"פ שהמהרש"ל לפ אכל דגים בר"ה, מפני שהיו מצויים עליו, ולשה למעט תאוותו בדבר מסויים. וכ"כ בשל"ה (מס' ר"ה דרך חיים אות קנ). ומצותר במשנה (חולין פג.) שהיה המנהג לאכול בשר ביו"ט של ר"ה.

ה) **וכתב** המחבר בשו"ע (סי' תקפג ס"ג): יש מקומות שקבלה בידם שכל מי שרגיל להתענות בר"ה, ומשנה רגילותו ואינו מתענה, אינו משלים שנתו. וכתב הרמ"א (שם) שמי שאינו ירא לנפשו אין צריך להתענות כל ימיו, אלפ צריך התירה כשאר נדר. ומי שהיה רגיל שלפ לשתות בר"ה קודם התפילה, ואפ"כ רואה לחזור ממנהגו כדי שיוכל להתפלל בישוב הדעת, נראה שיכול לחזור ע"י התירה, ואינו דומה לתענית, דהכו דלפ לוסיף עלה. ועי' מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ד סי' מ).

סימנים

ו) **נוהגים** לאכול הסימנים בליל ר"ה לסימן טוב, כמבואר בשו"ע (סי' תקפג ס"ד). וכתב המג"א (שם) שלפ יבשל הדגים עם חומץ. מכן כתבו האחרונים שאם אין ניכר הטעם אין חשש. וכתב בשלה"ק (מס' ר"ה נר

מנוה מות כב) שעיקר מכילת הסימנים הוא לעורר האדם שיתפלל עליהם. וע"כ מי שאינו יכול לאכול הסימנים, או בשופן שיש חשש תולעים, יביט עליהם ויאמר יהי רצון וכו', עי' כף החיים (אות ו), וע"ע בקלח המטה (סק"ה).

ז) **המנהג** לטבל פרוסת המוציא במלח, ואפ"כ בדבש. ובשו"ת שלמת חיים (ח"ג סי' לט) כתב שיטבל בדבש מלד השני. וכתב בלקט יושר (הל' ר"ה אות ח) שע"כ מטבלים בדבש של דבורים, לרמז שהגם שהדבורים עוקצים ומצערים, מעפ"כ בא מהם דבר טוב, וכמו"כ אפילו נגזר ח"ו גזירות מכח מעשינו, יבטל השי"ת הגזירות ויבא רק טוב ומתוק. וע"ע מה שכתבנו בשו"ת חיי הלוי (ח"ג סי' כה) בענין לטבל החלה בדבש המונח בכוורת [הנקרא 'דבש חי'], ועכ"פ לכתחילה יש לרסקו קודם יו"ט, ובפרט כשחל בשבת. עוד מובא בשם גדולי סגולה לפרנסה, לקנות סכין חדש לר"ה.

ח) **המנהג** לאכול תפוח בדבש, ויש שנוהגים לאכלו קודם שנוטלים ידים לסעודה, ובסקווירא המנהג לאכלו תוך הסעודה. ובליל שני אוכלים קודם הסעודה פירות חדשים, משום שפק ברכת שהחיינו של קידוש [אכן גם אם אין לו פירות חדשים, יברך שהחיינו]. ואם אוכל יותר מכזית, יש לכוון בשעת הברכה שיאכל גם בשעת הסעודה. וכשמברך על התפוח יש ליזהר לאכול קצת קודם שאומר היהי רצון, וכן בשאילת הגזר (מייער"ן). ממנס בדיעבד אם אמר היהי רצון קודם שטעם, מבואר בשג"א (סק"ג) דלא הוי הפסק, יעו"ש.

ט) **באבילת** התפוח בדבש אומרים 'יהי רצון שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה'. ובשאילת הגזר (מייער"ן) אומרים 'יהי רצון שירבו זכויותינו'. והמנהג בסקווירא לאכול דגים הנקרא כרת-פי"ש, לסימן שיכרתו שונאינו, ונריך ליזהר מתולעים. גם נוהגים לאכול הסימנים בליל שני ג"כ.

י) **כתב** הרמ"א בשו"ע (סי' תקפג ס"ג): יש מדקדקים שלא לאכול אגוזים, ש'אגוז' בגימ' 'חטא'. ועוד שהן מרפין כיחה ועיכה, ומבטלין התפילה. ובדרכי משה (סי' תקפט אות ג) כתב הטעם כדי שלא יבלבל בחשבון התקיעה, שלריך לשמוע כולה, יעו"ש. גם נמנעים מלאכול דברים חמוצים. ויש שנמנעים גם מדברים חריפים. ובכל זה יש שנוהגים כן רק בר"ה, ויש שנוהגים כן בכל עשרת ימי תשובה, ויש שנוהגים עד שמיני עלרת. ועכ"פ לאחר ר"ה אם נתערב במאכל, ודאי יכולים להקל בזה.

יא) **ובדרך** אמות י"ל שאנו עושים עוד סימן טוב בר"ה, דהא שמאכימים לתפילה, שהוא סימן לכל השנה שלא לעבור על זמן קרי"ש ותפילה. ועוד עושים סימן טוב שאין מאיחים בתפילה מתקיעות שופר עד אחר תפילת מוסף, והוא סימן לכל השנה שלא יאיחו בשעת התפילה.

יעלה ויבא

יב) **שכח** יעלה ויבא בשמ"ע בר"ה, נחלקו האחרונים אם חוזר, ונראה שיש להדר לשמוע בשמ"ז מחבירו [ויותר בדיעבד, דהוה כמי שאינו יכול לברך]. ואם נזכר באמלע ברוך אתה ה' קודם שאמר בונה ברחמיו, יאמר למדני חוקיך, כמבואר במ"ב (סי' קפח סקכ"ג). ואם נזכר לאחר סיום הברכה, יאמר ברכת אשר נתן. וגם בזה נחלקו האחרונים אם חוזרו בשם ומלכות, ואם חותם בה. ושיטת רוב האחרונים הוא שיש להתחיל בשם ומלכות,

אבל אינו מותר. וכשאל בשבת ושכח גס לילה, יש להתוס בשתיהס.

יג) **והנה** לכאורה הספק אס לריך לחזור הוא דוקא ביוס, מפני שיש סוברים שמותר להתענות בר"ה, וכמבואר בשג"א (סי' קפח סק"ו), אבל בלילה ודאי אין להתענות, עי' בשג"א (סי' תקלז סק"ג), ועי' בדעת תורה (שם). אכן עדיין יש לומר שבע"פ אין חיוב שעודה גס בלילה. וראיתי בשו"ת ברכת שמיס (או"ח סי' קלד אות ד) שפסק שלריך לחזור ולברך, וע"ע בפסקי תשובות (סי' תקלז אות 9 הע' ג).

יד) **המנהג** בקווירע שבכל השנה אומריס ביעלה ויבא שבהמ"ז כי ג-ל חנון ורחום אתה, בלי תיבת 'מלך', אבל בר"ה ובהושע"ר מוסיפים תיבת 'מלך'.

שינה ביום ר"ה

טו) **כתב** הרמ"א (סי' תקפג ס"ג) בשם הירושלמי שנוהגים שלא לישן ביוס ר"ה. וראיתי בשם הגר"א קנייבסקי שליט"א שמה שהאדס נרדס כשיושב על הספסל אינו בכלל זה. וכתב המג"א (סק"ו) שיושב בטל כישן דמי. ועי' בספה"ק מגן אברהס (רמז ר"ה) מש"כ לפרש דברי הירושלמי מאן דדמיך בריש שתא, שבתחילת השנה לריך האדס להתעורר עלמו לרצון שמו יתברך, עיי"ש בדבה"ק.

טז) **ובתבו** כמה אחרונים שראוי לקוס קודס עלות השחר, עי' בכף החיים (אות ט"ל, בשם הבן איש חי שנה ג' נצבים אות י) ובשלף המגן (סי' תקפד סק"ל). והנה בבני יששכר (שבט מאמר ג אות ה) כתב בשם הזוהר אדם (בראשית) שכשמתחיל האור להתנוצץ מסוגל וטוב שיתקיים הברכה שמברכים לישראל. [וילוע מש"כ בספה"ק מאור ושמש (שלח) שהרה"ק הרבי ר' זושא זצוק"ל היה רגיל לברך את ישראל בכל בוקר תיכף בקומו], ודריש מגזירה שוה, כתיב (בראשית ג ד) 'וירא אלקים את האור כי טוב', וכתיב (במדבר כד ה) 'כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל'. וע"י גזירה שוה מתעורר ג"כ ענין מדת 'רחוס' כילוע. וע"ע לעיל (סי' ט"ז אות ג').

יז) **ומה** שהעולס מקילים בזה, ראיתי בס' קילור הלכות מועדים (עמ' לט הע' קט) שיש לדמותו למה דאיתא בהל' סוכה (סי' תרלט ס"ז) שאס ישן האדס בביתו מפני הגשמים, ואח"כ פסקו הגשמים, אין מחייבים אותו לחזור לסוכתו עד שייעור משינתו לאחר עמוד השחר. ולפ"ז עכ"פ אס התעורר מעלמו לאחר עלות השחר, נכון מאוד שלא לחזור ולישן, עיי"ש. ויש מקילים לישן אחר חצות, ויש מקילים ביוס שני. ועכ"פ בשקוס לער יש להקל. וכן מי שירא שלא יוכל להתפלל כראוי וייען בתפילתו, נראה שאין להחמיר כלל לקוס בעלות השחר, והעיקר שלא יהא יושב בטל.

תשליך

יח) **עוד** כתב הרמ"א (שם) שהולכים בר"ה אל הנהר לומר פסוק (מיכה ז יט) 'ותשליך במצולות יס כל חטאתס'. וכתבו האחרונים שטוב שיהיה מחוץ לעיר, ושיהיו בו דגים. ואס אין שס נהר שיש בו דגים, הולכים לנהר אחר, או לבאר. ונוהגים לומר הפסוקים 'מי א-ל כמוך' וגו', ככתוב בסידורים. ומנערים שולי הבגדים, ונוהגים לנער כנפות הליליה, והוא לרמז ליאן לב להשליך את החטאים, ולאפס ולאחקור דרכיו מהיוס והלאה שיהיה גופו ונשמתו לבנים ונקיים מכל חטא. ואס אל יוס ראשון בשבת, כאבו האחרונים שיש לילך ביוס שני. וכאה מקומות נוהגים לומר תשליך

ניוס שלש עשרה מדות. ויש ליזהר מתערובות, שלא ילכו הנשים בזמן שהולכים המנשים.

ונזכה להכתב ולהחתם בספרן של צדיקים לאלתר לחיים ולשלום, ולהוושע בבני וחיי ומזוני רויחי, ושנת גאולה וישועה לכל ישראל, והשי"ת ישמע שועתינו ויקבל תפילותינו לרחמים ולרצון, אמן.

והשי"ת יצילנו משניאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן העניינים

הדלקת נרות

א) בענין ברכת שהחיינו בהדלקת נרות ובקידוש - אי יש להסמיך הדלקת נרות לסעודה - בענין שאין לקדש בר"ה מבעוד יום.

ב) אי יש לברך ביו"ט על הנרות קודם ההדלקה, או לאחריה.

ג) בענין איחול 'לשנה טובה' וכו'.

סעודות ר"ה

ד) דין אכילה ושתיה בר"ה - בענין שהמהרש"ל לא אכל דגים בר"ה.

ה) אי מותר להתענות בר"ה - הרגיל להתענות בר"ה, אי צריך להתענות כל ימיו - הרגיל שלא לשתות קודם התפילה בר"ה, ורוצה לשנות רגילותו, אי צריך התרה.

סימנים

ו) ענין אכילת סימנים בליל ר"ה - באופן שאין יכול לאכלם, או שיש חשש תולעים.

ז) ענין טיבול המוציא בדבש - בענין לטבל בדבש המונח בכוורת - סגולה לקנות סכין חדש.

ח) ענין אכילת תפוח בדבש - בענין אכילת פירות חדשים בליל ב' דר"ה - זהירות שלא להפסיק בין הברכה להאכילה עם אמירת יהי רצון.

ט) נוסח יהי רצון באכילת התפוח בדבש, ובאכילת הגזר (מייער"ן) - מנהג אכילת כרת-פיש - אי נוהגים בסימנים גם בליל שני.

י) בענין שאין אוכלים אגוזים בר"ה - בענין מאכלים חמוצים וחריפים - אי נמנעים מזה גם בעשרת ימי תשובה.

יא) בענין שמשכימים לתפילה, ומונעים מדיבור בשעת התפילה בר"ה, סימן לכל השנה.

יעלה ויבא

יב) דין שכח יעלה ויבא בבהמ"ז בר"ה.

יג) שכח יעלה ויבא בבהמ"ז בליל ר"ה, אי חוזר - אי מותר להתענות בליל ר"ה, ואי יש חיוב סעודה.

יד) נוסח אמירת 'מלך' ביעלה ויבא.

שינה ביום ר"ה

טו) בענין המנהג שלא לישן ביום ר"ה - נרדם בישיבה על הכסא, אי הוי בכלל זה - מה דאיתא בירושלמי מאן דדמיך בריש שתא וכו'.

טז) אי צריכים לקום קודם עלות השחר - זמן המסוגל של אור בוקר.

יז) טעם שהעולם מקילים בזה - אופנים שיש להקל.

תשליך

יח) מנהג אמירת תשליך - באופן שאין נהר עם דגים - רמז מוסר בניעור כנפות הבגדים - זהירות מתערובות.

סימן יט

מצות תענית יום הכיפורים

[מצוה שיד-שטו] **מצות** עשה להתענות בעשירי בתשרי [הוא יום כפור], שנאמר (ויקרא כג כז) 'אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכפורים הוא וגו' ועניתם את נפשותיכם'. ומצות לא תעשה שלא לאכול ולשתות ביום כפור, שנאמר (שם פסוק כט) 'כי כל הנפש אשר לא תעונה וגו' ונכרתה'.

האוכל ביום כיפור ככותבת הגסה שהוא פחות מכביצה מעט, מאכלים הראוים לאכילת אדם, הרי זה חייב כרת ובשוגג חטאת. וכל האוכלים מצטרפין לשיעור זה. והשותה משקין ראוים לשתיית אדם כמלא לוגמיו, שהוא כדי שיסלקם לצד אחד בפיו ויראה מלא לוגמיו, ושיעור זה באדם בינוני, פחות מרביעית חייב כרת. וכל המשקין מצטרפין לשיעור זה. ואכילה ושתיה אין מצטרפין לשיעור אחד. ופחות מכשיעור אסור מן התורה ואין בו כרת, אבל מכין אותו מכות מרדות. ומדברי סופרים אסור ביו"כ רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשה"מ, ועל אלו אם עבר חייב מכות מרדות. וצריך להתענות מערב עד ערב, וצריך להוסיף מחול על הקדש. המרבה בסעודה ערב יו"כ כאלו התענה תשיעי ועשירי. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות:

א) [מצוה שיד] **מצות** תענית יום הכפורים, שנאמר (ויקרא כג כז) 'אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכפורים הוא וגו' ועניתם את נפשותיכם'.

[מצוה שיז] **מצות** ל"ת שלא לאכול ולשתות ביום הכפורים, שנאמר (שם פסוק כט) 'כי כל הנפש אשר לא תעונה וגו' ונכרתה'. ורוב פוסקים סוברים ששמר העיניים אינם רק מסמכתא.

ב) **כתב** המזקוני (שם פסוק כז) טעם למצות עינוי ביו"פ, מפני שנתינת לחות הרשעות כתיב (שמות כד יא) 'ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו', ולתקן זה נוהגים להתענות ביום שנתנו בו לחות האחרונות.

ג) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תריג ס"א): האוכל ביום הכיפורים ככותבת הגסה חייב, ושיעור זה הוא לכל אדם בין לגבי בין לעוג מלך הבשן. וכתבו הפוסקים שהשיעור הוא כשיעור כותבת עם הגרעין. ונחלקו האחרונים אם זהו עם הקליפה, או בלי הקליפה. ולמעשה הוא מעט פחות מכדילה.

ד) **עוד** כתב המחבר בשו"ע (שם ס"ט): השותה ביום הכיפורים מלא לוגמיו (פירוש מלא פיו) חייב, ומשערים בכל אדם לפי מה שהוא, הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו, ולא מלא לוגמיו ממש אלא כדי שיסלקנו לצד אחד בפיו ויראה כמלא לוגמיו, והוא פחות מרביעית באדם בינוני, וכל המשקים מצטרפים לכשיעור. וכתב הרמ"א (שם): שתה משקין שאינן ראויין לשתיה, כגון יין או מוריים, וחומץ מי פטור, אבל חומץ מזוג חייב.

ה) **ושיעור** כותבת הוא בערך שלשים גרס, לכן
זה מלוי בנפח ולא במשקל, וכגון
ריי"ז-קעי"ק שהנפח שלו גדול אין יכולים לאכול
כשיעור הזה, לכן יכולים לטהרו מקודש ומח"כ
לשערו. והשיעור מלא לוגמיו כתבו האחרונים
לשער בנרמנפ"ן-גלעז"ל שיש לו בערך שלשים
גרס, לפנ"ז השיעור של מלא לוגמיו הוא בחמת
יותר, בערך מרבעים גרס. ועכ"פ יכולים לשער
הן מאכל והן שתיה בנרמנפ"ן-גלעז"ל, שהוא
בערך שלשים גרמ"ס. ומי שנריך לזה ירחה
לשער האכילה והשתיה שלו קודם יוכ"פ.

ו) **ומבואר** בשו"ע (שם ס"ג) שאינו חייב רק
על אכל שיעור הזה בכדי אכילת
פרס. עוד מבואר בשו"ע (שם ס"ד) שכל
האוכלין מצטרפין זה עם זה. וכתב המחבר (שם
ס"ה) דהא דבעינן שיעור היינו לחיוב כרת או
מטמא, אבל לאיסורא אינא בכל שהוא.

ז) **עוד** כתב המחבר בשו"ע (שם ס"י): שתה
מעט, וחזר ושתה, על יש מתחילת
שתיה רשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי
שתיית רביעית, מצטרפין לכשיעור, ואם לאו אין
מצטרפין. ויש אומרים ששיעור לירוף השתיות
כדי אכילת פרס, כמו לירוף אכילות.

ח) **חולה** שיש בו משש סכנה, חייב לאכול,
שפקוח נפש דוחה יוכ"פ. ואמרו
רז"ל (ירושלמי יומא פ"א ה"ה) שאסור לשהות
בפיקוח נפש, והנשאל הרי זה מגונה, מפני שהיה
לו לדרוש ברבים שפיקוח נפש דוחה. לכן קודם
יוכ"פ נריך לשאול את הרופא, ואם לפי דעת
הרופאים יכול לאכול פחות מכשיעור, נריך
לעשות כן, שלא לעבור על איסור כרת.

ט) **ונחלקו** הפוסקים בשיעור כדי אכילת
פרס, ולמעשה כתבו האחרונים
שלכתחילה יש להחמיר עד שיעור של ט' דקות,
דהיינו שמתחילת אכילה הראשונה עד סוף
אכילה האחרונה יהא יותר מט' דקות, וכדאיתא
בשו"ת חתם סופר (ס"ו סי' טז). ולפלא שבשו"ת
מהר"ם שיק (או"ח סי' פה) הביא בשם רבו
החת"ם שהשיעור הוא לערך ח' מינוט, עיי"ש.
וע"ע בשו"ת דברי יציב (או"ח סי' רפח) מריכות
גדול בענין זה. ממנו אפילו אינו יכול להמתין
כ"כ, יש לו להמתין כמה שיוכל, כדי לנאת
מחשש אכילת פרס לפי כמה שיטות. ובענין
שתיה, אם אפשר יש לחוש לשיטת המחמירים
ולהמתין בין שתיה לשתיה כשיעור אכילת פרס.

י) **ובשאובל** בהפסק שיעורים, אם היה
כוונתו לאכול עוד, ולא יצא
מהבית, אין נריך לברך שנית. וכשמפסיק לאכול,
כיון שיש הפק אם אכל כזית, שהרי כזית הוא
פחות מכותבת, נראה שיש לברך ברכה אחרונה
בלי שם ומלכות. ואם אוכל פת, יטול ידיו
כרגיל, ובנהמ"ז יאמר יעלה ויבא, וגם בברכת
מעין ג' יאמר וזכרינו לטובה ביום הביפורים
הזה, אבל אין נריך להקדם קודם האכילה.

יא) **כתב** בשו"ת דובב מישרים (ח"ג סי' פח)
שאפילו האידנא שיכולים לזון את
האדם ע"י זריקות, אין להפך את האולה, כדי
שלא יצא לידי סכנה. ולאאורה נ"ע בזה שאם
הרופאים אומרים שבדרך הזריקות בוודאי לא
יצא לידי סכנה, למה נתיר לו לאכול. וכן ראיתי
בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' קיח, בילות הנושרים
אות ג) שאולה שיש בו סכנה אם סגי לי' לאכול
שלא כדרך הנאתו, אסור לו לאכול כדרך
הנאתו. ולאאורה גם בזה הוא כן, ול"ע. ממנו
כ"כ ג"כ בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' קכג)
שבוודאי אין להפך אולה הנריך לאכול ביוכ"פ,
אפילו רק פחות מכשיעור, לזונו בחוקני מזון
דרך המעיים, הגם שבאופן זה אין בו איסור
אכילה, מכ"מ כיון שאינו מתעכל הוא בכלל

עינוי נפש, ויכול לבוא לידי סכנה, עיי"ש. שוב מצאתי בשו"ת מגרות משה (או"ח ח"ג סי' נ) שמן נריך ליקח זריקה קודם יוכ"פ כדי שיוכל להתענות ביוכ"פ, ואפשר יש גם איסור בדבר, שבזה לא התירה התורה להתרפאות. וגם יש בו משום מבלה, וגם יש ספק בכל הסמים שמא מזיק לאיזה דבר אחר, וע"כ אסור לעשות זה בשביל שיוכל לצום, אפילו ביוכ"פ, וכ"ש בשאר תעניות, יעו"ש.

יב) **אבן** מי שיש לו ספק אם נריך לאכול, וודאי כדאי להשתמש עם מזון ע"י זריקה. ממנם לפשט מדס כתבו האחרונים שאסור להזריק לו מתמנית אכילה, אפילו ע"י עכו"ס, משום דמייתב דעתי'. ולאולה שמין בו סכנה יש סוברים שמותר להזריק לו מזון, עי' בשו"ת יד שלוס (סי' נפ), והובא בשו"ת כוכבי יצחק (סי' כא אות ב), ועכ"פ בוודאי אין לעשות מעשה בלי שאלת חכם. עוד כתב שם, שאולה שעושים לו זריקה מתמנית אכילה ושאי' אין נריך לשהות שיעור כדי אכילת פרס בין זריקה לזריקה, עיי"ש.

יג) **כתב** האחבר בשו"ע (שם ס"ו): אכל אוכלים שאינם ראויס לאכילה פטור. וכן שאה משקין שאינם ראויס לשתיה פטור, כשאוכר ברמ"א (שם ס"ט). וכן בכל אופן שאכל שלא כדרך אכילתן פטור, והיינו שהוא פטור אבל אסור. וכשאו כמה אחרונים שלאולה אפילו אין בו סכנה יש להתיר רפואה שלא כדרך אכילתן, וכגון לבלוע כדורים, עי' בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' קיא) [ועיי"ש בפרטי ההלכות שכתב בסוף הסימן]. וע"ע בשו"ת שמן המאור (או"ח סי' לד) שכתב להתיר ביוכ"פ לאולה כל הגוף שאין בו סכנה לאכול פאודע"ר לרפואה בלא מיס, דהוי שלא כדרך אכילתן. ממנם יש ליזהר שהפאודע"ר יהא פאות מכאיעור שלא בדרך אכילת פרס, עיי"ש. וע"ע שו"ת אלקח יעקב (ח"ב סי' נא).

יד) **מי** שצריך ליקח כדורים ע"פ הרופאים, אסור לו למנוע מזה, ויש ליקאו בלי מיס. ואס אי אפשר לו לבלוע בלי מיס, יתן בו בבר אר כגון לימון או טי"י-חזק לתוך המיס, ויבאה אותו פאות מכאיעור. ובבר פלא ראיתי בשאירי סופר מהאדמו"ר מערלוי זצ"ל שכתב בשם זקיני בעל התעוררות תשובה, שהורה גם לאי שצריך לאכול ביוכ"פ שיערב בו בבר אר, כדי שלא יטעום טעם טוב בהאוכל, ויהא נקרא שלא כדרך אכילתן. וכבר כתב בענין זה בשו"ת אחס סופר (ח"ו סי' כג), שהאולה יבאה קאוו"ע או טי"י בלי לוקע"ר, וכן ארק בלי תבלינים, עיי"ש.

טו) **אפילו** להאאיר שלא ליקח רפואה ביוכ"פ דרך פיו, יש עכ"פ להתיר להכניס בפאזעטאר"י (כדור-נעפכע"ן) שאאוריו להשקיט כאב הרחם המשבר גופו, כמ"ש בשו"ת אלקח יעקב (שם, סי' פג). ומכ"ש שאותר ליקח כדורים או בפאזעטאר"י בערב יוכ"פ להיות נוח לו התענית. ממנם בשדי חמד (יוכ"פ סי' ג אות יא) הביא שיש מחמירים בזה, עיי"ש.

טז) **בענין** כדורים למניעת הריון וכדו', דרך כלל אין להתיר ליקחם ביוכ"פ, רק באופן שיש חשש חולי בלי זה. וע"כ בכל אופן יש לשאול שאלת חכם.

יז) **כתב** המגן אברהם (סי' תקצז סק"א) בשם התוספות (יומא פ"י) שמותר לבלוע הרוק ביוכ"פ. ובשו"ת (סי' תריב) משמע קצת דלדידן דקיי"ל שאפילו אוכלין שאין רואים לאכילה אסור לכתחילה, גם הרוק אסור לבלוע. וכתב המג"א ולי נראה דמותר ברוק, כיון שאין מכאיעור שלא בדרך אכילת פרס, עיי"ש. וע"ע שו"ת אלקח יעקב (ח"ג סי' נא).

כוונתו כלל לאכילה. והביא רמיה מדברי ספר חסידים (סי' רנג) שהובא במג"א (סי' ל סק"ז) שנערב יוכ"פ ונערב ט"ב אסור ללעוס שורש שקורין לקרי"ץ, מפני שנשאר המתיקות בפיו, וכשבולע הרוק בולע המתיקות. ומשמע שעכ"פ רוק שאם מותר לבלוע. ובס' מטה אפריס (סי' תריג ס"ז) כתב להחמיר [כדעת הב"ח] למי שיוכל לעשות כן בקל, עיי"ש. ועי' בהגהות חתם סופר (סי' תריג) שכתב שבלילה יש להחמיר, מפני שנשאר טעם מהמאכלים בפיו, וביום אין חשש, עיי"ש. ונראה שאם מדיח פיו היטב ומקנחו ומונץ שיניו, יש להקל גם בלילה.

יח) **בענין** הרחת בשמים, נחלקו האחרונים אי יש להחמיר למנוע מתענוג, או אין צריך להחמיר יותר ממה שהחמירה תורה. ובשלה"ק (מס' תענית נר מצוה אות ח) כתב שראוי להחמיר שלא להריח בשמים משום תענוג. וגם מה שכתבו האחרונים שיש להריח בשמים להשלים מאה ברכות, כתב בשלה"ק (מס' יומא נר מצוה אות לא) שצריך ליזהר מאד שלא לבוא לידי ברכה לבטלה, ולא יברך רק אם היה בחמת היסח הדעת.

יט) **כתב** המחבר בשו"ע (שם ס"ג): כל האוכלין מצטרפין לשיעור זה, אפילו מלח שעל הבשר, וגיר שעל ירק. אבל אכילה ושתיה אינן מצטרפות. ולפ"ז כתבו האחרונים שגם השורה פת במשקה מצטרפת המשקה לשיעור אכילה. ול"ע מהו הדין ברוטב עם בשר, וכן ברוטב עם ירקות, אי מצטרף הרוטב עם המאכל. והגאון רבי יעקב קאמענעצקי ז"ל הזהיר יותר מזה, שגם לא יתן המאכל והמשקה בפעם אחת לתוך פיו, דכיון שנלעסים כאחד יש לומר שמצטרפת המשקה להמאכל.

כ) **כתבו** האחרונים, שמי שצריך לאכול פת יש לו ליטול כל הידים. ובמטה אפריס (סי' תריח סי"ז) כתב שלכתחילה יקח לחם משנה, אבל אין צריך לקדש. אבל כל אדם יש לו לכוון מצות קידוש בתפילה, ובפרט כשאל בשב"ק, וכמ"ש החתם סופר בהגהות שו"ע (או"ח סי' רעג). ואם אוכל כשיעור כביצה, צריך גם לברך על נטילת ידים. ואם אוכל פחות מכביצה, יש לו ליטול בלא ברכה.

כא) **ואם** אכל כשיעור כזית תוך כדי אכילת פרס, צריך לברך בהמ"ז, וגם יש לומר יעלה ויבא. אמנם בדיעבד כשלא אמר יצ"ש. וכתבו האחרונים שגם אין לומר ברכת אשר נתן. וכן אם אכל שיעור כזית משאר מאכלים תוך כדי אכילת פרס, צריך לברך ברכה אחרונה. וכן הוא לענין שתיה, אם שתה כשיעור רביעית, צריך לברך ברכה אחרונה.

כב) **מי** שאוכל ושותה פחות פחות מכשיעור, ג"כ בענין שתיה ודאי אין צריך לברך ברכה אחרונה, שהרי השיעור מלא לוגמיו הוא פחות מרביעית. ובענין אכילה הגם שכזית הוא פחות משיעור כותבת, אכן אם הוא מחמיר בכל השנה שלא לברך ברכה אחרונה רק בשיעור הגדול, יש לו עכשיו לברך בלי שם ומלכות, ולהרהר את השם.

כג) **אפילו** בחולה שצריך לאכול, כתב בשו"ת בנין ציון (סי' לד) שצריך לשער כמה שצריך, שאם יספיק לו בפחות, אסור לו לאכול יותר אפילו פחות מכשיעור, דהוי ע"פ איסור תורה. ומכ"ש ביותר מכשיעור, דהוי איסור כרת. ובביה"ל מביא דבריו לענין יותר מכשיעור, יעו"ש. ועכ"פ אם אינו יודע לשער, וודאי אין לו להחמיר, ויש לו לאכול

פחות פחות מכשיעור, עד שיודע בוודאי שאוב מינו לריך.

כד) **באופן** שהרופאים אומרים שאם יאכל מיד בבוקר יספיק לו בחצי שיעור, אבל אם יאכל יותר מאותר יצטרך לאכול שיעור שלם, כתב בשו"ת תולדות יעקב (או"ח סי' כח, והובא בס' בירור הלכה) שיש לו לאכול יותר מוקדם, פחות מכשיעור. וכתב בשו"ת חתם סופר (לקוטי תשובות סי' כג) שבאופן שלפי דעת הרופאים אם החולה יאחר בביתו יוכל להתענות, יש לו להיות סגור בביתו, ויתפלל ביחידות, ולא יקרא בתורה, עיי"ש.

כה) **חולה** שהרופא ניזה לו לשתות, יש לעיין אם יש לו לשתות מיס דוקא, לפי מש"כ בשו"ת הלכות קטנות (סי' רפב) שאפשר שמן התורה אינו חייב כרת על מיס עיי"ש, ואמנם ראיתי בשו"ת מהנה חיים (מ"ג או"ח סי' מה) שתמה ע"ז והעלה שחייב כרת גם על מיס, וע"כ לא יאמר הבעל הוראה להקדים מיס, שיכול לגמות מזה ח"ו סכנה, רק יכול לשתות גם חלב וכדומה.

כו) **מי** שלא התענה ביוכ"פ משום חולי, כתב בדעת תורה (סי' תקג ס"ק) שלא נזכר בפוסקים שפורע תעניתו לאח"כ. ועיי"ש מש"כ לחלק בין זה להתענית אסתר, ע"פ מה דאיתא בשם ס' סופרים (פכ"ח ה"ח) לענין חודש אדר.

כז) **בענין** תענית לתינוק ותינוקת, כתב המחבר בשו"ע (סי' תרטז ס"ג): קטן הבריא בן ט' שנים שלימות, ובן י' שנים שלימות, מחנכין אותו לשעות, כילד היה רגיל לאכול בב' שעות ביום מאכילין אותו בשלשה, היה רגיל לאכול בג' מאכילין אותו ברביעית, לפי כח הבן מוסיפין לענות אותו בשעות, וה"ה לקטנה הבריאה. ובן י"ג בין זכר בין נקבה מתענין ומשלימין מדברי סופרים כדי למנכן במצוות. וכתב הרמ"א (שם): ויש אומרים שאינן לריכין להשלים מדרבנן כלל, ויש לסמוך עלייהו בנער שהוא בחום ואינו חזק להתענות. וכן נוהגים למעשה שמקילים שלא להתענות רק תענית שעות. וע' בכף החיים (שם אות י) שמתענית לחינוקות הוא סגולה שלא יפלו לחולי ח"ו ל"ע, עיי"ש. והעולם אומרים שע"י שמתענים תענית אחד קודם הבר מלוה ובת מלוה היא סגולה שיוכל לגוס כל חייו בניקל. אבן יש לומר להם שלא יגומו רק אם יכולים, ואם מרגישים חולשה יאכלו, וממילא יהא פת בשלו כמאמר חז"ל (יומא פג.).

כח) **ובתב** הרמ"א (שם ס"ח) שמותר להאכיל הקטנים בידים [ועי' מש"כ בזה בחיי הלוי ח"ה סי' ל"ה אות ה']. וע"ע ברמ"א (סי' תריב ס"י) שמותר ליגע ביוכ"פ בחולין ומשקין וליתן לקטנים, ולא חיישינן שיאכל או ישתה, ועיי"ש במג"א (סק"ו) מש"כ בשם המהרי"ל. וכמטה אפרים (סי' תריב ס"י) כתב שלכתחילה אין ליגע בחולין רק לצורך.

כט) **בענין** יולדת, כתב המחבר בשו"ע (סי' תריז ס"ד): יולדת תוך שלשה ימים לא תתענה. וכתבו האחרונים דה"ה היושבת על המשבר [כפי המבואר בסי' ש"ל] נקראת יולדת שלא תתענה. ועוד כתבו האחרונים שגם המפלת ל"ע לאחר מ' יום נקראת יולדת שלא תתענה, עי' בכף החיים (אות יח), וכ"כ בילקוט הגרשוני (אות ג) בשם השאל אברהם (סי' שנ). ונראה שכן מפורש בדברי הב"י (ד"ה ומש"ה יתנו) בשם הרא"ש, עיי"ש. וכ"כ הביה"ל בשם השדי חמד שהניח כן מכמה אחרונים.

ל) **קודם** הלידה אפילו כבר נקראת יושבת על המשבר, בדרך כלל שגי לאכול פחות

פחות מכשיעור. וכן תוך ימי העיבור, אם מרגשת תנלי לידה, או מרגשת להתעלף, יש לכתחילה לאכול פחות מכשיעור. ובענין מעוברת קודם מ׳ יום, עי׳ בשעה״ל (שם אות ו) שהניח הדבר בל״ע. ממנ בדעת תורה (שם ס״ק) כתב בשם הר״ן והרש״ש שבמעוברת בחופן שיש סכנה להולד ולא להאם, ג״כ חייבת לאכול משום הולד, ואפילו קודם מ׳ יום ליצירתה, עיי״ש. [ומזה מבואר שיש לסקור לתבד הריון ח״ו אפילו בפחות ממ׳ יום].

לא) **ואחר** הלידה ביום הרחמון תאכל כרגיל, וכן אם״כ עד ג׳ ימים. ומשמע מכל האחרונים שאפילו אומרת שאינה צריכה לאכול אין מניחים אותה להתענות, ממנ בחופן זה מאכילים אותה רק פחות פחות מכשיעור. ויש מחמירים גם בכל אופן לאכול פחות מכשיעור, חוץ מבחופן שיש חולשה וצריכה יותר.

לב) **ולאחר** ג׳ ימים עד ז׳ ימים, מבואר בשו״ע ובאחרונים (שם) שאם אומרת צריכה אני, או שהרופאים אומרים שצריכה, אז מאכילין אותה פחות פחות מכשיעור. וגם אם אינה אומרת כלום, או שאומרת שאינה יודעת, וגם הרופאים לא אמרו כלום, ג״כ מאכילים אותה פחות פחות מכשיעור. ואם אמרה שאינה צריכה, וגם הרופאים אומרים שאינה צריכה [ואפילו אינם אומרים כלום], אז אין מאכילין אותה. ולכאורה אין צריכים לשאול אותה, שהרי כתבו הפוסקים דבסתמא מאכילים אותה פחות מכשיעור, רק אם אמרה מעצמה שאינה צריכה, אז אין מאכילין אותה.

לג) **ואם** אומרת שצריכה יותר מחמת חולשה, או חולי שלא מחמת הלידה, אז אפילו לאחר ז׳ מאכילים אותה, כמו בכל חולה. וכן בניתוח קיסרי, תלוי לפי הענין. ובחופן שיודעת שצריכה לאכול, ואם תמתין עוד תצטרך לאכול כשיעור, מוטב שתאכל תיכף פחות פחות מכשיעור.

לד) **ונחלקו** האחרונים אם חושבים הג׳ ימים מעת לעת, או אומרין מקצת היום ככולו, דהיינו כשגולד קודם הלילה, אז אחר הלילה כבר נחשב כיום ב׳, ועי׳ בילקוט הגרשוני (אות ד) שכתב למעשה להקל בזה עיי״ש, וכן שמעתי ממורי הגר״מ נייסלאס אב״ד סקווירא ז״ל שכן מקובל להורות, וכמ״ש החתם סופר בשם רבו הגה״ק רבי נתן אדלער זצ״ל.

לה) **ובאופן** שנשלמו הג׳ מעת לעת בחמצע היום, מוטב שתאכל קודם, ולא תצטרך לאכול אח״כ. ויש להסתפק אי יש לה לאכול יותר מכשיעור קודם שנשלם הג׳ מעל״ע, כדי שלא תאכל כלל אח״כ.

הלכות תענית יוכ״פ לחולים

[הועתק מפסק רבני א״י, עם הוספות מהגר״ש וואזנער זצ״ל, והגרי״י ניימאנן אב״ד בעלזא-מאנטריאל זצ״ל]

חולה לב

לו) **חולה** לב שציוו עליו הרופאים ליקח כל יום תרופות לסידור פעימות הלב, או שיש תפארות שיצטרך לקחת נייטרוגליצרי״ן, יש להקל לאכול ולשתות פחות מכשיעור [אם זה יספיק לו]. והגרי״י ניימאן אב״ד בעלזא-מאנטריאל ז״ל כתב שבדרך כלל אם לוקח נייטרוגליצרי״ן אין צריך לאכול ולשתות. ויש לשאול מרופא שהוא שומר תו״מ, עי׳ מטה אפריס (סי׳ תריח ס״ב).

סכרת

לז) **הסובל** מסכרת (נוקע"כ), ונוקף זריקות מינסולי"ן בכל יום, לא יצום כלל, ומותר לו לאכול אפילו בערב, ואפילו שיעור שלס. והלוקח כדוריס ואין צריך מינסולי"ן, יאכל וישתה רק פחות מכשיעור. ובמוצאי יוכ"פ צריך ליזהר שלא לאכול הרבה בפעם אחת. ומורי הגרי"י ניימאן מצ"ד בעלזא-מאנטריאל ז"ל כתב שלפי דעת רופא מומחה יכולים לצום ע"י שימעט נתינת האינסולי"ן כפי האפשרות שאינו אוכל בצומו יום, כדי שלא ירד חומר הסוכר מאד למטה, אשר ידוע שזהו סכנה הרבה יותר מעליית הסוכר, וגם צריך שיאכל במטה. ואם מרגיש ירידת הסוכר מ"ו, אז תיכף ומיד יאכל מעט סוכר וכדומה, כידוע לחולים אלו. וכמובן שלזה צריך רופא מומחה עם הבנת הענין של צום יוכ"פ.

צהבת (געלזוכ"ט)

לח) **חולי** בהבת תלוי הענין, אם הוא במצב עליית הצהבת, והוא מעל מספר 3-4, יאכל אפילו שיעור שלס. ואם הוא כבר במצב ירידת המספרים (נומער"ן), אפילו הוא עדיין במספר 3-4 יאכל רק פחות מכשיעור.

סרטן ל"ע

לט) **החולה** במחלת הסרטן ל"ע, לא יצום כלל כל זמן שהוא עדיין בטיפול. והגרי"י ניימאן מצ"ד בעלזא-מאנטריאל ז"ל כתב שקשה מאד ליתן כלל בזה, ואין מניעות אחת דומה למבריתה, הסי"ת יגילנו, וצריך להתייעץ עם רופא מומחה שמבין ענין צום יוכ"פ.

הריון

מ) **אשה** מעוברת רגילה בלי סיבוכים, תצום, ויש לה ליזהר במאד רוב היום. ואם בכל זאת היא מרגשת שהרחורת (שווינד"ן), או לחץ בשיזור הבטן, או חולשה יוצאת מן הכלל, תאכל פחות מכשיעור, או תשתה פחות מכשיעור. ואם היה לה סיבוכים קודמים, כגון דימומים רציניים, או הפלת בהריונות קודמות, או שאר מחלה שהיא בגדר חולה שאין בה סכנה, והיא בצירוף הריון, לא מוכרחת לצום, ותאכל פחות מכשיעור.

הנקה

מא) **אם** חלב האם הוא חיוני בשביל התינוק, שאון מחלב האם אין הילד אוכל כלל, ולפי מצב בריאות הילד יש חשש שפק סכנה אם לא יהיה לו חלב אמו, תאכל פחות מכשיעור. אבל אשה מניקה רגילה שהילד יכול לאכול גם מאכל אחר, או לשאות חלב, תצום, ותשתה יותר מהרגיל בערב יוכ"פ.

אבני כליות

מב) **אבן** בכליות במצב חריף בליווי כאבים, או שהוא עלול להתקפות (אטאק"ע), ישתה כל היום פחות מכשיעור. וכ"ה אם אסר ליחות בהכליות. וכמ"פ אומרים הרופאים שיעור כמות המים שצריך בכל יום, ואז יש לו לשאות פחות מכשיעור, עד שיגיע להשיעור.

חולי נופל

מג) **חולי** נופל הוא בגדר חולה שיש בו סכנה, אם היה לו מכבר התקפות נפילה, ומותר לו לאכול. אבל אם היה המצב שקט הרבה זמן, לא יאכל. אבל יש לנדד להקל ליקח התרופות גם ביוכ"פ.

חולה נפש

מד) **חולה** נפש ודכאון, יאכל וישתה אפילו שיעור שלס, אם עדיין לא נתרפא.

ניתוח

מה) **אחרי** ניתוח בהרדמה כללית, לא יגוס כלל עד ג׳ ימים, ולאחר ג׳ ימים תלוי לפי המצב. יולדת בניתוח קיסרי עד 8-10 יום, תלוי לפי המצב והכרעת רופא מומחה.

אנגינה

מו) **אנגינה** עם חום מעל 38.6 (101.48 פרענהייט), יש פחות מכשיעור. וים לשאול דעת רופא מומחה שמבין ענין גוס יוכ״פ.

שלשול

מז) **שלשול** במצב חריף, יש פחות מכשיעור, ואם נמצא במצב חשש של חיזוד נוזלים (דיהידרע״ט), מותר לשתות אפילו שיעור שלם. הסימנים לחיזוד נוזלים הן שעיניו עמוקות, ויובש בפה, ובעור ידיו ורגליו חוס גבוה. לאנס יש כדורים חזקים שמסוגלים לעזור את השלשול, ולריך לנסות זאת.

תרופות

מח) **אנשים** שלריכים ליקח תרופות בכל יוס בלי יוצא מן הכלל, אם בודאי יינו בגדר סכנה, יקחו ביחד עם קצת מי מלח. ואם יש חשש שהמלח יזיק לו, יכול ליקח עם קפה שחור, או מי לימו״ן, בחופן שיהיה שלא כדרך אכילתן, עי׳ ליקוטי סו״ת אחס סופר (סי׳ כג).

מייגרע״ן

מט) **מייגרע״ן** [כאב ראש חזק], הגוס לא מעלה ולא מוריד לזה, לכן מחויב לגוס, אם לא שמקבל סאכזורת (שוויגד״ל), או שאתך בעיניו, אז יאכל פחות מכשיעור.

לחץ-דם גבוה

נ) **לחץ** דס גבוה (הי״י בלא״ד פרעסע״ר), יש לשאול מהרופא אם הוא בדרגא של סכנה.

אסמה

נא) **חולי** אסמה, הוא חולי שיש בו סכנה לפי הוראות הרופא, ומותר ליקח התרופות. ואם לריך מותר גס לשתות עס התרופות פחות מכשיעור. וכמ״פ סגי בווינטולי״ן.

פארקענסא״ן

נב) **חולי** פארקענסא״ן, תלוי לפי העין, אחס הוא בחופן שלוקח הרבה כדורים יש אחס גדול, ויש לשאול מרופא מומחה שמבין ענין גוס יוכ״פ.

אלצע״ר

נג) **חולי** אלצע״ר, יכול להיות ספק סכנה, וע״כ אם הרופא אומר שכשמרגיש כאב גדול לריך ליקח המשקה המרפא [והוא כמו סיד ואינו מאכל], יש לשמוע להרופא.

קאבע״ד

נד) **חולי** הקאבע״ד (קרונה), אם הרופא אומר לו שהוא לריך לאכול או לשתות כדי לחזק את מזגו, אם הרופא אומר שיש אחס סכנה ל״ע, וודאי לריך לאכול, אבל יש לשאול מהרופא אם סגי לאכול ולשתות פחות פחות מהשיעור.

והשי״ת ישלח רפואה שלימה לכל חולי אחינו בני ישראל.

והשי״ת יצילנו משגיאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן העניינים

א) מצות תענית יום כפורים - אי שאר עינויים אסורים מה״ת.

ב) טעם למצות עינוי.

ג) שיעור חיוב אכילה.

ד) שיעור חיוב שתיה - דין שתה חומץ.

ה) אופן חשבון שיעור ככותבת ומלא לוגמיו.

ו) בענין שאין חיוב אכילה רק בכדי אכילת פרס - בענין אוכלין מצטרפין זע״ז.

ז) בענין שתיות מצטרפין זע״ז.

ח) בענין פיקוח נפש דוחה יוכ״פ.

ט) שיעור כדי אכילת פרס.

י) דיני ברכה ראשונה ואחרונה לאוכל בהפסק שיעורים - דין נטילת ידים לאוכל פת - דין הזכרת יעלה ויבא בבהמ״ז - אי צריך לקדש קודם האכילה.

יא) אי יש לחולה לאכול ע״י זריקה דרך המעים, או לקבל זריקה קודם יוכ״פ כדי שיוכל להתענות - חולה שיכול לאכול שלא כדרך הנאתו, אי חייב לעשות כן.

יב) אי מותר להזריק לאדם ע״י עכו״ם תמצית מזון, בסתם בן אדם, ובחולה שאב״ס - בהנ״ל, אי צריך להמתין בין זריקה לזריקה כדי אכילת פרס.

יג) דין אכל אוכלין שאינם ראוים לאכילה, ושתה משקין שאינם ראוים לשתיה - אי מותר לחולה שאב״ס לבלוע כדורים - אי מותר לחולה לאכול פאודע״ר לרפואה.

יד) אופן בליעת כדורים לרפואה, שלא כדרך אכילתן.

טו) אי מותר להכניס ספאזעטאר״י לתוך הגוף ביוכ״פ, להשקיט כאב הראש - אי מותר ליקח כדורים או ספאזעטאר״י בערב יוכ״פ, שיהא נוח לו התענית.

טז) אי מותר ליקח כדורים למניעת הריון.

יז) אי מותר לבלוע הרוק, בליל וביום יוכ״פ - בענין שאסור ללעוס בערב יוכ״פ שורש לקרי״ץ, שנשאר המתיקות בפיו ביוכ״פ.

יח) אי יש למנוע מלהריח בשמים ביוכ״פ משום תענוג - ענין השלמת מאה ברכות - זהירות שלא לברך שנית על הריח כל זמן שלא הסיח דעתו.

יט) בענין כל האוכלים מצטרפים לשיעור, אפילו מלח שעל הבשר וציר שעל הירק - בענין אכילה ושתיה אינם מצטרפים - השורה פת במשקה, אי מצטרפת המשקה להאוכל - רוטב עם בשר או ירקות, אי מצטרפים זע״ז - אי יש ליזהר שלא ליקח מאכל ומשקה כאחד בפיו.

כ) מי שצריך לאכול פת, אי יטול כל הידים, ואי יברך על לחם משנה, ואי צריך לקדש - בענין שיש לכוון מצות קידוש בתפילה.

כא) מי שאכל כזית, שצריך לברך בהמ״ז, אי צ״ל יעלה ויבא - באיזה אופן מברך ברכה אחרונה על אכילה ושתיה.

כב) מי שאוכל ושותה פחות מכשיעור, אי צריך לברך ברכה אחרונה.

כג) אי צריך החולה לשער שלא לאכול יותר ממה שצריך אפילו פחות מכשיעור.

כד) באופן שאם יאכל מיד בבוקר יספיק לו בחצי שיעור, ואם יאכל מאוחר יצטרך לאכול שיעור שלם, אי צריך לאכול בבוקר דוקא - באופן שאם ישאר החולה סגור בביתו יוכל להתענות, אי צריך לעשות כן.

כה) חולה שהרופא ציוהו לשתות, אי צריך לשתות מים דוקא.

כו) בענין שאין החולה צריך לפרוע תעניתו אח״כ.

כז) בענין תענית שעות לקטנים בני ט׳ וי׳ - בענין חינוך תענית לבני י״א וי״ב - ענין סגולה בתענית אחת קודם הבר ובת מצוה.

כח) אי מותר להאכיל להקטנים בידים - אי מותר ליגע באוכלין ומשקין שלא לצורך.

כט) בענין תענית ליולדת ומפלת ל״ע.

ל) בענין תענית ליושבת על המשבר, ולמעוברת.

לא) בענין שהיולדת עד ג׳ ימים אסורה להתענות - אי יש לה לאכול פחות מכשיעור.

לב) דין יולדת מג׳ ימים עד ז׳ ימים.

לג) דין יולדת אחר ז׳ ימים, באופן שאומרת צריכה אני.

לד) אי חושבים הג׳ ימים מעת לעת.

לה) באופן שנשלמו המעל״ע באמצע היום, אי יש לה לאכול קודם לכן דוקא.

הלכות תענית יוכ״פ לחולים

לו) חולה לב.

לז) סכרת (צוקע״ר).

לח) צהבת (געלזוכ״ט).

לט) סרטן ל״ע.

מ) הריון.

מא) הנקה.

מב) אבני כליות.

מג) חולי נופל.

מד) חולה נפש.

מה) ניתוח.

מו) אנגינה.

מז) שלשול.

מח) תרופות.

מט) מייגרעי״ן.

נ) לחץ-דם גבוה.

נא) אסמה.

נב) פארקענסא״ן.

נג) אלסע״ר.

נד) חולי הקאבע״ד (קרונה).

והשי״ת ישלח רפואה שלימה לכל חולי אחינו בני ישראל.

סימן כ

הלכות ומנהגי יום כפורים ומצוות השייכות בו

[מצוה שיד-שטו] **מצות** עשה להתענות בעשירי בתשרי [הוא יום כפור], שנאמר (ויקרא כג כז) 'אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכפורים הוא וגו' ועניתם את נפשותיכם'. ומצות לא תעשה שלא לאכול ולשתות ביום כפור, שנאמר (שם פסוק כט) 'כי כל הנפש אשר לא תעונה וגו' ונכרתה'.

[מצוה שטז-שיח] **מצות** לא תעשה שלא לעשות מלאכה ביום כפור, שנאמר (שם פסוק כז) 'אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכפורים הוא וגו' כל מלאכה לא תעשו'. ומצות עשה לשבות ממלאכה ביום כפור, שנאמר (שם פסוק לב) 'שבת שבתון היא לכם'. וכל העושה מלאכה ביו"כ ביטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, וחייב על זדונו כרת ושגגתו חטאת. וכל מלאכה שאסור בשבת אסור ביוכ"פ, אלא שבשבת זדונו בסקילה וביוכ"פ זדונו בכרת. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות:

[מצוה שיח] **מצות** עשה להקריב קרבן מוסף ביוכ"פ, שנאמר (שם פסוק כז) 'והקרבתם אשה לה''.

[מצוה קפו] **מצות** עבודת יום הכפורים, דהיינו להקריב כל קרבנות היום ע"י הכה"ג, שנאמר (ויקרא טז ג) 'בזאת יבא אהרן אל הקודש' וגו'. ועי' מש"כ פרטי הלכות בזה בחלק תשיעי (סי' י"ג).

א) [מצוה שטז] **מצות** ל"ת שלא לעשות מלאכה ביוכ"פ, שנאמר (שם פסוק כז) 'אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכפורים הוא וגו' כל מלאכה לא תעשו'. [מצוה שיח] מצות שביתה ממלאכה ביוכ"פ, שנאמר (שם פסוק לב) 'שבת שבתון היא לכם'.

ב) **וז"ל** הרמב"ם (הל' שביתת עשור פ"ב ה"ח): מצות עשה לשבות ממלאכה בעשור לחדש השביעי וכו'. וכל העושה בו מלאכה, ביטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה וכו'. ומה הוא חייב על עשיית מלאכה ביום זה, אם עשה בלילו בזדון חייב כרת, ואם עשה בשגגה חייב קרבן חטאת קבועה.

ג) **וז"ל** עוד כתב (שם ה"ג): כל מלאכה שחייבין על זדונה בשבת סקילה, חייבין על זדונה בעשור כרת. וכל שחייבין עליו קרבן חטאת בשבת, חייבין עליו קרבן חטאת ביום הכפורים. וכל דבר שאסור לעשותו בשבת, אע"פ שאינו מלאכה, אסור לעשותו ביוהכ"פ, ואם עשה מכין אותו מכת מרדות כדרך שמכין אותו על השבת. וכל שאסור לטלטלו בשבת, אסור לטלטלו ביוהכ"פ. וכל שאסור לאומרו או לעשותו לכתחילה בשבת, כך אסור ביוהכ"פ. כללו של דבר אין בין שבת ליום הכפורים בעניינים אלו, אלא שזדון מלאכה בשבת בסקילה, וביום הכפורים בכרת.

ד) **עוד** כתב (שם ס"ו): כשם שאמנות מלאכה
גו אין ניוס אין גלילה, כך אמנות
לעינוי אין ניוס אין גלילה. ונריך להוסיף מחול
על הקדש בניסמו וביציאתו, שנאמר (ויקרא
כג לג) 'ועניתם את נפשותיכם באחד לחדש
בערב', כלומר התחיל לנום ולהתענות מערב
תשעה הסמוך לעשירי. וכן ביציאה שוהה
בעינויו מעט מלילי אחד עשר סמוך לעשירי,
שנאמר (שם) 'מערב עד ערב תשבתו שבתכם'.

ה) [מצוה שטו] **מצות** קרנן מוסף ניוכ"פ,
שנאמר (שם פסוק כז)
'ועשיתם עולה ריח ניחוח לה'
לה'". [עי' להלן, מצות קרבנות החג].

עשרת ימי תשובה

ו) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תרג ס"ח): אף
מי שאינו נוהר מפת של כותים,
בעשרת ימי תשובה נריך ליזהר. וכתב
הרמ"א (שם): ויש לכל אדם לחפש ולפשפש
במעשיו ולשוב מהם בעשרת ימי תשובה,
ושפך עבירה נריך יותר תשובה מעבירה
ודאי, כי יותר מתחרט כשיודע שעשה
משאינו יודע, ולכן קרבן אשם תלוי הוצרך
להיות יותר ניוקר מחטאת.

ז) **בעשרת** ימי תשובה אם לא אמר המלך
המשפט, פסק בשו"ע הרב (סי'
תקפב ס"ב) כשיטת הט"ז (שם סק"ח) שיש
להתפלל תפילת נדבה, והיינו לאחר שסיים
תפילתו. אמנם למעשה נדרך כלל אין נוהגים
להתפלל תפילת נדבה, אלא יכול להיות ש"ץ, או
עכ"פ לשמוע התפילה מהש"ץ ולכוון לנאת נו.

ח) **בליל** שבת בעשי"ת נברכת מעין שבע
במקום 'אתה-ל הקדוש' אומרים
'המלך הקדוש'. ואם שכח לומר המלך הקדוש,
וכבר אמר הברכה, נחלקו האחרונים, ושפק
ברכות להקל.

ט) **כתב** הרמ"א (סי' תרג ס"ח): אין מקדשין
הלבנה עד מוצאי יום כפור. והטעם
מפני שקידוש לבנה טוב יותר כשהוא מבושם
ובשמחה. אולם כמה אחרונים כתבו שאם אפשר
עדיף לקדש קודם יוכ"פ, כדי להרבות זכיות
[עי' בחה"ט (סק"ד) בשם הלבוש], וכן הוא
מנהג שקווירא.

מנהג כפרות

י) **כתב** הרמ"א (סי' תרה ס"ח): נוהגים ליקח
תרנגול זכר לזכר, ולנקבה לוקחין
תרנגולת. ואם לקח הזכר לנקיבה, או להיפוך,
שמעתי ממורי הגר"מ נייסלאס אב"ד שקווירא
ז"ל שמשתבר שיש לחזור וליקח כפרה תחתה.
אמנם בחשל אברהם (בוטשאטש) כתב שזה נכנס
בכלל 'ברך ה' חילו' (דברים לג יא, ע"פ פסחים
עב:), ובדיעבד הוא כשר עיי"ש, וע"כ בשעת
הדחק ודאי יכולים להקל. ועכ"פ בזה אין
נריך להחמיר ליקח שניה לכל אחד מהמשפחה
בפני עצמו.

יא) **מי** שאין לו תרנגול, יקח דגים חיים
טהורים, אבל לא תורים ובני יונה.
ונאופן שאי אפשר, יעשה הכפרה בממון,
דהיינו שיאמר זה כפרתי וכו', ואח"כ יאמר
אלו הממון ילכו לצדקה, ואני אכנס לחיים
טובים ואריכים.

יב) **מעיקר** הלכה יכולים ליקח תרנגול אחד
לכמה זכרים, ותרנגולת אחת
לכמה נקיבות. והמעובדת לוקחת זכר ונקבה,
וכמבואר ברמ"א (שם). והמג"א (שם סק"ג)
הביא בשם המריז"ל שכל אחד יקח כפרה
לעצמו, ולפ"ז מעובדת יש לה ליקח ג', דהיינו

ג' נקיבות וזכר אחד. ובמופן שיודעים מהו העובר, יש שכתבו שאין צריך ליקח יותר, אפשר המציאות הראה שכמ"פ טעו בזה, ע"כ בכל מופן יש להתחילה ליקח ג'. והיה מעשה שאשה היתה מעוברת בג' עיבורים, ואמר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מפקווירא שיקחו ז', דהיינו ג' זכריס וד' נקיבות. ולכתחילה יקח כל הז' ביחד, ויכול להשיפס בקופה גדולה ולסבב ביחד.

יג) **כתב** בס' פסקי תשובות (סי' תרה הע' 4) דכיון שמעיקר הלכה אין צריך ליקח לכל אחד בפני עצמו, ע"כ מה שלוקח לכל ילד בפג"ע יכול לחשוב ממעות מעשר, עיי"ש. ועכ"פ בשעת הדחק יכולים לסמוך ע"ז.

יד) **בענין** הנהוג בכמה מקומות שמשלמים בעד הכפרה ואין קונים אותה, יש להעיר שלכאורה אינו עושה הכפרה בשלו, והגס שנותן אח"כ פדיון לנדקה, אבל עצס הכפרה והשחיטה אינו בשלו. ויש עצה לומר לבעה"ב שימכור לו, או יתן לו הכפרה במתנה, ע"מ שיחזירנה לו אחר השחיטה.

טו) **הגם** שכתבו הפוסקים שיש קודס לעשות כפרות לעצמו קודס שיעשה לאחרים, כדי שיצא זכאי ויכפר על זכאי (יומא מג:), אפשר מי שנוהג לעשות כפרות בערב יוכ"פ, אין צריך בשביל זה להקדיס לעשות הכפרות.

טז) **יש** להזהיר שלא יהיה תערובות אנשים ונשים אצל הכפרות, ורצוי לעשות תקנה בזה.

יז) **המחזיק** עוף בביתו בעשרת ימי תשובה, יזהר ליתן לאכול להעוף קודס שאוכל בעצמו.

יח) **נוהגים** לסבב הכפרה סביב הראש ג' פעמים, ואומרים זה תליפתי זה תמורתי זה כפרתי, וכתב בדרכי משה שהוא ר"ת חת"ך, שס מלאך. ובמגן אברהס (שס סק"ג) ליין לרש"י בשס' שבת (פח:) שהיו נוהגים ליקח עצין עס הזרעים ולהחזירו סביב הראש בערב יוכ"פ. ובסקווירא המנהג לומר בני אדס וכו' פעס אחת, ואח"כ זה כפרתי. ואח"כ פעס שנית בני אדס, זה כפרתי. ואח"כ שוב בני אדס, זה כפרתי.

יט) **אחר** הסיבוב יש לעשות להתרנגול זכר ד' מיתות (יו"ד כ"ז: א] סקילה - זורקו מעט. ויזהר שלא יזרקנו ממקוס גבוה, מחשש ריסוק איבריס. ואס זרקו, יש להוליכו ד' אמות. גס יש ליזהר כשאוחז העוף בכנפיו, שלא יהא נשמט הכנף, שאז יש חשש ניקוב הריאה, כמבואר בשו"ע (יו"ד סי' נג). ב] שריפה - שורף קצת הנוצות. ג] חנק - השוחט תופשו בגרונו. ד] הרג - השחיטה.

כ) **כתב** בשג"א (שס סק"א) בשס השל"ה, שהאריז"ל נהג לשחוט הכפרה בערב יוכ"פ בשמורת אחר הסליחות, כי אז הרחמים גוברים. ובמלף המגן (שס סק"ה) כתב בשס ס' נזירות שאסון שאין לשחוט קודס אילת היוס, דוגמת הקרבן שאין שוחטים בלילה. וגס לפי דברי האר"י ז"ל והמקובלים אינו אלא ביוס, שאז גובר אור החסד, דכתיב (תהלים מב ט) 'יומס יצוה ה' חסדו'. וכן נהגו רבוה"ק מפקווירא.

כא) **כתב** הרמ"א (שס): ויש להסמיך שחיטת הכפרות מיד לאחר שהחזירו עליו, ושמך ידיו עליו דמות הקרבן. ויש ליזהר שלא יאמר שהוא קרבן. ויש לעמוד אצל השחיטה ולכוון שיהא לו לכפרה. וכתב בט"ז (שס סק"ג) שיאמר 'נפש תחת נפש'.

כב) **יש** ליזהר שלא ירחה העוף שחיטת עופות
מחריס, כדי שלא יהא חשש נמקה,
כמבואר בשו"ע (יו"ד סי' ו סי"ד). ועוד כתבו
המחרונים שיש גם בזה משום נער בעלי חיים.

כג) **ובתב** עוד הרמ"א (שם) שנהגו ליתן
הכפרות לעניים, או לפדותם
בממון שנותנים לעניים. וזורקין בני מעיהם על
הגגות, או בחצר, מקום שהעופות יכולים
לקחת משם.

כד) **אם** רוצה לקיים מצות כיסוי הדם, צריך
לבדוק הסכין קודם הברכה, וכמבואר
בשו"ע (יו"ד סי' כח סי"ט). וגם יזהר שיהא
המקום נקי לברך הברכה.

כה) **אם** נמלא העוף טריפה, יש לעות בין
המחרונים אם צריך כפרה אחרת,
עי' בחלף המגן (אות י), והגר"מ נייעלאם
חב"ד שקוירא ז"ל פסק להחמיר בזה. ממנם
אם היה שחלה על הדקין, הגם שהחמירו
מספק, לע היה מחמיר להצריך כפרה אחרת.
ולפ"ז גם בשמועה או שבירת הגף, כיון שלא
נטרף רק מכח ספק, אין צריך ליקח אחרת.
ואם נתנבלה בשחיטה, כתב בחלף המגן (שם)
שלד"ה יש ליקח כפרה אחרת.

כו) **מנהג** רבוה"ק משקוירא לאכול
מהכפרות בסעודה המפסקת
[ולפשר הטעם כדי ליתן ממנו בשתו יום
להמסובים ולאורחים ולעניים].

ערב יום כפור

כז) **בערב** יוכ"פ אין אומרים מזמור לתודה,
ולע יהי רצון אחר משנת
הקרבנות, חוץ מקרבן עולה. ואין אומרים אל
ארך אפים, ולע למנצח, ותפילה לדוד, ובית
יעקב. וגם אין אומרים אבינו מלכינו, רק
כשחל יוכ"פ בשבת אומרים אבינו מלכינו
בשחרית. ומנהג משקוירא שלובשים בגדי שבת,
ואין החזן מתפלל לפני העמוד.

כח) **מצוה** לאכול בערב יוכ"פ, ופשטות הגמ'
(ר"ה ט.) נראה שהוא לימוד
דאורייתא, אבן יש סוברים שהוא רק מדאורייתא.
וגם בדעת הרמב"ם נחלקו האחרונים, עי' כסף
משנה (הל' נדרים פ"ג ה"ט), ועי' לחם משנה
(הל' שביתת עשור פ"ח ה"ו), ועי"ע מנחת חינוך
(מצוה שיג אות טו). ובטור (או"ח סי' תרד) משמע
שהוא מדאורייתא. ויש סוברים שגם בלילה
שלפניו יש מצוה.

כט) **ושעם** המצוה, כתב הטור (שם) שהוא
מהחזת הקב"ה את ישראל, שלא
צוה להתענות אלא יום אחד בשנה ולטובתם
לכפר עוונותיהם, וציוה שיאכלו וישתו תחילה
כדי שיוכלו להתענות ושלא להזיק להם העינוי,
משל למלך שהיה לו בן יחיד וגזר עליו
להתענות יום אחד, וציוה להאכילו ולהשקותו
קודם כדי שיוכל לסבול. וע"ע מה שכתבנו
בשו"ת חיי הלוי (ח"ב סי' מג אות ד).

ל) **והשלה"ק** (שם' יומא אות קלד) כתב בשם
הרמ"ק ז"ל טעם לדבר,
מפני שהתשובה היא אחת ממצוות עשה, ובכל
מצות עשה צריך הקדמה, וע"כ הקב"ה בתשובה
עיקרו ההכנעה והלאגה, וע"כ הקדימו
הקדמה אל המצוה. עוד כתב (שם אות קלו)
שמאחר שהוא שמח וטוב לב בערב יוכ"פ,
בהאמינו אמונה שלימה שיום המחר יהיה יום
סליחה וכפרה לכלל עם ישראל, ומאותה שמחה
אוכל ושותה, לכן נחשב כאילו התענה, כי היא

שמחה של מצוה, מצות יום הכפורים שמחמין בו, יעו"ש בדבה"ק.

לא) **ונחלקו** המחרונים מי נשים חייבים בזה.
ועוד נחלקו בענין שיעור
האכילה, מי הוא בכזית, או בכותבת כשיעור עינוי של יוכ"פ, עי' במנחת חינוך (שם), ועי' מש"כ בזה בשו"ת שיח יצחק (סי' רל-רלח), וע"ע שם בטעם למה אין מברכים עליו. ויש שסוברים שצריך פת, עי' מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (שם חות ג-ד). ועוד נחלקו האחרונים מי גם מי שאינו יכול להתענות ביוכ"פ צריך לאכול בערב יוכ"פ.

לב) **ובתב** בספה"ק מאור עינים (המזיגו)
שערב יוכ"פ הוא בחינת ממוצע
בין הגוף והנשמה, דהיינו שיש בו ג' הבחינות, בחינת גוף שמצוה לאכול ולשתות בערב יוכ"פ, ובחינת נשמה שצריך לאכול בערב יוכ"פ אכילה גסה, להרבות באכילה ושתיה כשיעור שני ימים כמ"ש בספה"ק, וכשאוכל אכילה גסה הוא עינוי, ונמצא שיש לו ג"כ בחינת יוכ"פ שהוא בחינת נשמה, עיי"ש. עוד כתב (שמור) שאכילת ערב יוכ"פ הוא תיקון על כל אכילות האיסוריות של כל השנה, עיי"ש בדבה"ק.

לג) **אמרן** חז"ל (ר"ה ט.) שהאכילה של ערב
יוכ"פ נחשב כמו תענית, ומקבל שכר כאילו התענה שני ימים. ועי' בט"ז (סי' תרד סק"ח) שכתב לפרש דהיינו שעי"ז מקבל יותר שכר, עיי"ש. ולפי דברי המחו"ע הנ"ל הרי הוא גם כאילו אכל שני ימים, ושניהם חמת. ואולי יש לחדש שיוצאים גם המצה ברכות של יוכ"פ ע"י אכילת ערב יוכ"פ.

לד) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תרח ס"ד): בערב
יום הכיפורים אין לו לאכול אלא מאכלים קלים להתעכל, כדי שלא יהא שבע ומתגאה כשיתפלל. וכתב הרמ"א (שם): וכן אין אוכלים דברים המאממים את הגוף וכו', וכן אין לאכול מאכלי חלב וכו', אך בסעודת שחרית נוהגין לאכלן. ובשלה"ט מביא ממהרי"ל וב"ח לאסור אף בשחרית, וכ"כ בשג"א (סק"ה) ובט"ז (סק"ג), וע"ע בשג"א (סק"ז). וכן מנהג סקווירא שלא לאכול כלל מאכלי חלב מעלות השחר, ואפילו הקאוו"ע שותים בלי חלב. אבל דגים אין נמנעים מלאוכלו רק בסעודה המפסקת, ועי' בשע"א (סי' תרח ס"ח) ובשלף המגן (שם סק"ב).

לה) **כתב** הטור (סי' תרו) בענין טבילת ערב
יוכ"פ, שמיטת רב סעדיה גאון הוא שצריך לברך על הטבילה, והרא"ש חולק עליו, וכן פסק בשו"ע (שם ס"ד) שאין מברכים על הטבילה. וכתבו הפוסקים שיש ליזהר בטבילה זו שלא יהא עליו חציצה, ונוהגים ליטול הצפרנים של ידים ורגלים. ועי' בשו"ע הרב (שם סי"ח-יב) שיש אומרים שטעם טבילה זו הוא כדי שיהיו נקיים וטהורים ביום הכיפורים, ולפי טעם זה אין ענין כלל לומר וידוים בשקוה, וכן אין צריך לטבול אלא פעם אחת. אבל יש אומרים שטעם טבילה זו הוא משום תשובה כנגד המתגייר, ולפי טעם זה יש לטבול שלש פעמים, ע"ש הכתוב (יחזקאל לו כה) 'וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם וגו' מטה"ר מחכס', ואפילו נערים שהם בני מצוה נוהגים לטבול. ואפילו מי שטבל בערב ר"ה, צריך לחזור ולטבול בערב יוכ"פ משום תשובה.

לו) **ובתב** המחבר בשו"ע (שם ס"ד): יכול
לטבול מתי שירצה, רק שיהיה קודם הלילה. ובלבוש כתב שיש אומרים שיהיה

דוקא אחר תנות היום, שירגיל שמשום טהרת יו"פ הוא טובל. וכתבו האחרונים שעכ"פ יטבול קודם תפילת מנחה כדי להתוודות במנחה בטהרה. וכתב במג"א (שם סק"ח) שיש מובלעים אחר סעודה המפסקת כדי שיהא סמוך ליום הכיפורים. וכתב הרמ"א (שם), שגם אחר ל"ע מותר לרחוץ ולטבול בערב יו"פ, שיום כפור מבטל שבעה, ומע"פ שנהגו שלא לרחוץ כל שלשים, טבילת מצוה מותר, וכתבו בפוסקים דהיינו סמוך לערב.

לז) **מי** שאינו יכול לטבול, יספוך על גופו ט' קנין, שהוא בערך כ' ליטע"ר. ועי' בס' נקוטי לבי (עולת התמיד, תמידה במקום מקוה) מופן נטילת ידים בכוונת טבילה, והיינו שיטול ידיו כ' פעמים, ויכוון בנגד שם הוי' במילוי יודי"ן [ע"ב בגימ' חס"ד], כזה י' ו' ד' - ה' י' - ו' י' ו' - ה' י', ובכל פעם שיטול ידיו יכוון לאות אחת על הסדר. ומקודם יטול ידיו בסירוגין, ויכוון לאות י', וחמ"כ יטול יד שמאל, וג"כ יכוון לאות י', וכן יעשה עד עשר פעמים, דהיינו בפעם השני יכוון באות ו', וכן עד עשר האותיות. וחמ"כ יטול עוד עשר פעמים לצופים על יד ימין, ויכוון על סדר העשר האחיות, וכן יטול עשר פעמים על יד שמאל לצופים. וע"ע מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ה סי' ז אות ב).

לח) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תרז ס"ג): צריך להתוודות במנחה קודם סעודה המפסקת. וכתב הרמ"א (שם) שהיחיד אומרו אחר שגמר תפילתו, והש"ץ אומרו ביו"פ באמצע התפילה, אבל במנחה אין הש"ץ אומר וידוי. וכתבו האחרונים שיש לחזור להתוודות בדין השמשות.

לט) **שמע** קדושה או קדיש בשמע הוידוי, הרי הוא כמו בשמע אלקי נכור, אלא יענה רק מה שעונים בברכת קרי"ש. ואם שכח לומר הוידוי, אין צריך לחזור ולהתפלל, ויאמר הוידוי כשנזכר. וביו"פ אם התפלל ואמר הוידוי, אלא שצריך לחזור משום המלך הקדוש וכדומה, אין צריך לחזור ולומר הוידוי.

מ) **שבח** להתפלל שחרית בערב יו"פ, וצריך להתפלל מנחה שחית, משתבר שאין צריך לומר וידוי רק בתפילה הראשונה, שאין הוידוי מעיקר התפילה.

מא) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תרז ס"ג): צריך להתוודות מעומד [וסיימנו מילתא, שהלכות וידוי הוא בסימן תר"ז, וגם מצוות וידוי-מעשר הוא מצוה תר"ז]. ואפילו כשכבר התוודה בלחש, צריך לעמוד גם כשהש"ץ מתוודה. וברמ"א (שם) הוסיף (בשם הר"ן) שגם צריך לחזור ולהתוודות שנית עם הש"ץ. וכתב המג"א (שם סק"ד) שגם לא יסמוך בשעת הוידוי, וכתב בשו"ע הרב (שם ס"ז) דהיינו בשופן שאם ינטל אותו דבר שהוא סומך עליו היה נופל. עוד כתב המג"א (שם) בשם הש"ה שיאחה בשעת הוידוי כמו בעומדים, ובשו"ע הרב (שם) כתב בשעה כדי להתוודות בהכנעה גדולה. וכתב בשעה"ל (סק"ו) שאם כבד לו האחיה יש להקל בזה, ודי שיכוף מעט את ראשו. ובפרט בוידוי השני שחוזר ואומר עם הש"ץ.

מב) **אם** לא פרט אטאתי, אלא אמר סתם אטאתי, יצא ידי מצות וידוי (שו"ע שם ס"ב, ורמ"א ס"ג). אבל מבואר באחרונים דהיינו שיצא בזה וידוי רק על האשגות, ולא על המזיד, וע"כ צריך גם לומר עויתי פשעתי על עון המזיד והמרד, ועי' מה שכתבנו בשו"ת חיי הלוי (ח"ב סי' טז). ולכתחילה נכון לפרט האטא. ואון מהנוסח על אטא יש עוד לפרט כל אטא שיודע שעבר עליה, כגון ביטול תורה,

וקרי"ס בזמנה וכדומה. וכשהוא מפרט חיזה חטא [שחינה כמובא בנוסח על חטא] צריך לאומרה בלחש.

מג) **ומבואר** בגמ' (יומא פו:) שאפילו עבירות שכבר התוודה עליהם בשנה שעברה, יש עוד להתוודות עליהם בשנה זו, וכ"כ הממבר בשו"ע (שם ס"ד). עוד כתבו בספר"ק שאפילו על עבירה שלא עבר עליה יש להתוודות, והטעם משום שיש לכל איש ערבות על כל ישראל. ועוד טעם בשביל כל הענפים שנכללו בהעבירות, כגון כל הכועס כאילו עובד עבו"ז (שבת קה:), וכיו"ב.

מד) **ובתב** הצמר היטב (סי' תרכ) שמחויב כל יחיד ביוכ"פ לומר לפחות יו"ד ווידויים, ד' בד' תפילות [שחרית, מוסף, מנחה, נעילה], וד' בחזרת הש"ץ. וב' פעמים, ג' במנחה [ערב יוכ"פ], וג' במעריב [ליל יוכ"פ], כנגד י' פעמים שהיה מזכיר כהן גדול את השם במקדש (יומא לט:). ומובא עוד טעם בזה לכפר על מה שעברנו בעשרת הדברות, שנכלל בו כל התורה.

מה) **אמרו** רז"ל (יומא פה:): דרש רבי אלעזר בן עזריה, 'מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו' (ויקרא טז ל), עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חבירו.

מו) **עוד** הפליגו חז"ל (שם פו.) במומר לאסור חילול השם. ועיין זה תלוי בכל אחד ואחד לפי מה שהוא, וכדלמיתא בגמ' (שם): היכי דמי חילול השם, אמר רב, כגון אנא מי שקילנא ניסרא מטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר, עיי"ש. ולעומת זה צריך לתקן ולעשות קידוש השם.

מז) **ומבואר** בפוסקים בכמה מקומות שיש לשוב גם על מה שעשה בקטנותו [עי' רמ"א או"ח סי' שמג ס"ק], והגם שאין עונש לקטן, מעפ"כ יש חיזה פגם שרצוי לתקנו, וזהו בין בעבירות שבין אדם לחבירו ובין בעבירות שבין אדם למקום. ועי' מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ג סי' נט).

מח) **בענין** מצות תוכחה, דהיינו להוכיח את חבירו במה שיכול, כתב הרמ"א (סי' תרח ס"ג) שאם יודע שאין דבריו נשמעים, לא יאמר ברבים להוכיח רק פעם אחת, אבל לא ירבה בתוכחות מאחר שיודע שלא ישמעו אליו. אבל ביחיד חייב להוכיחו עד שיכנו או יקללנו, יעו"ש. ואם יש רבים העושים עוולה ל"ע, לכאורה היה נראה שהם כמו יחיד, שצריך להוכיחם. אבל בלשון הנמוקי יוסף (סו"פ הבע"י יבמות כא:) המובא בדרכי משה, משמע לכאורה שדוקא ליחיד, אבל לרבים לא, וע"ז מקשה שם מהגמ' בשם שבת (נה.), עיי"ש.

מט) **בתב** הממבר בשו"ע (שם ס"ו): כל הקהל לוקים מלקות מרבעים אחר תפילת המנחה, שמתוך כך יתן אל לבו לשוב מעבירות שבידו. וכתב הרמ"א (שם): ונהגו שהמלקה אומר וידוי בשעה שמלקה, והמלקה אומר והוא רחום יכפר עון וגו' שלשה פעמים, שהם ל"ט תיבות כנגד ל"ט מכות. ונהגו להלקות ברשעה כל דהו, דאינו רק זכרון למלקות. ויקח רשעה של עגל, על דרך שנאמר (ישעי' ו ג) 'ידע שור קונהו'. והמלקה לא יעמוד ולא ישב, רק מוטה, פניו לנפון וחמוריו לדרום.

נ) **בתב** הרמ"א (סי' תרי ס"ד): ונוהגים שכל איש גדול או קטן עומדין לו ור, גם ור נשמה לחביו ולחמו שמחו, וכן נכון, עיי"ש. אחנם למעשה נוהגים שמדליקים רק ור אחד הנקרא ור החיים לכל המשפחה, ומדליקים

מומו בבית. וגם נר אחד לכל הנשמות, ומדליקים מומו בבית המדרש. ולכתחילה יש לכוון שיהא גם להאיר, כדי שיוכלו לברך עליו בורא מאורי האש במוצאי יוכ"פ.

נא) **עוד** כתב הרמ"א (שם) שאם כבו נרות חלו ביוכ"פ, אין לומר לאינו יהודי שיחזור וידליקם. ומי שכבה נרו ביוכ"פ יחזור וידליקנו במוצאי יוכ"פ, ואל יכבנו עוד אלא יניחנו לדלוק עד גמירא, וגם יקבל עליו שכל ימיו לא יכבה במוצאי יוכ"פ נרו לא הוא ולא אחר עיי"ש. ויש נוהגים לחזור ולהדליק הנר ביום הושענא רבה.

נב) **כתב** המחבר בסו"ע (סי' תרט): מותר להטמין חמין מערב יוכ"פ למוצאי יוכ"פ. וכתב הרמ"א (שם) שיש חומרים שאין להטמין ביוכ"פ, וכן המנהג במדינות אלו. ועי' בשעה"ל (אות ג) טעם שהחמירו בכך, ועכ"פ אם רוצה ליקח מהחמין לילדים ביוכ"פ, וודאי אין שום חשש.

נג) **כתבו** הפוסקים שאם רוצה לאכול או לשתות אחר סעודה המפסקת, יתנה בהדיא ע"ז. ויש ליזהר לנקות הפה והשיניים. והנוהגים לילך בבגדי שבת בערב יו"כ, יש להם למשמש בכיסם.

נד) **לשיטת** כמה ראשונים יש מצוה מן התורה להוסיף מחול על הקודש ביוכ"פ ובשבת ויו"ט, בכניסה ובגילויה, שנאמר (ויקרא כג לב) 'ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב, מערב עד ערב תשבתו שבתכם'. ויש לקבל בפיו התענית והיו"ט והתוספות יום הכפורים, כדי לקיים מצות השי"ת.

נה) **נחלקו** הפוסקים אם מברכים על הדלקת נרות יוכ"פ, ולמעשה נוהגים לברך, כמבואר בסו"ע (סי' תרי ס"ג). ואם בירך להדליק נר של יום טוב יצא, ומה שמברכין להדליק נר של יום הכפורים, הוא שבשביל כבוד יוכ"פ מברכים ברכה מבוררת טפי, אבל עכ"פ מיקרי ג"כ יו"ט [והוי כמו ברכת שהכל שכוללת הכל]. ומיין לומר שלא שייך לומר יום טוב רק על שלש רגלים, שהרי ברוש השנה ג"כ מברכים להדליק נר של יו"ט. ומבואר בסו"ע (שם ס"ח) שגם יש להדליק נר או מיזה חור בחדר השינה שישנים שם ושתו.

נו) **הנשים** מברכים בשעת הדלקה גם ברכת שהחיינו, ולאחר שבירכה שהחיינו יש לה כבר כל הלכות יוכ"פ, וא"א להתנות שלא לקבל את היו"ט. ויש להזהיר לנשים שבירכו שהחיינו בשעת הדלקה שלא תברכו שנית בבהמ"ד. והבתולות יש להן לומר שהחיינו עם הציבור, וכן כשמתפללות בבית. ונוהגות הנשים שאין לובשות ביוכ"פ התכשיטים של שבת ויו"ט.

תפילות יוכ"פ

נז) **נוהגים** בקווירא לומר בכניסת היום הקדוש תפילת הרה"ק רבי חלימלך מליזענסק זצוק"ל. וע"ע בסידור של"ה לאחר תפילת שחרית, תפילות חשובות הרואים ליאמר בזמן זה. וקודם אמירת כל נדרי אומרים 'על דעת המקום ועל דעת הקהל אנו מתירים להתפלל עם העבריינים'. והטעם לזה הוא ע"פ מה שדרשו רז"ל (כריתות ו:) שליוה הקב"ה לערב גם חלבנה בסממני הקטורת, וצא ולמד שצריכים לצרף גם פושעי ישראל בתפילות תעניית ציבור.

נח) **בשמתפלל** שמו"ע ואומר מקדש ישראל ויום הכיפורים, יש לכתחילה לכוון לצאת ידי חובת קידוש היום, ובפרט כשאל

בשבת, וכמ"ש בהגהות מת"ס ומי' רעק"א (בגליון שו"ע או"ח סי' רעג).

נט) **נוהגים** ע"פ המריז"ל שמין מברכיס שעשה לי כל צרכי, וגס במונעי יוכ"פ כשנועלים המנעלים אין מברכיס אותו.

ס) **ביוכ"פ** יש לשמוע ברכות הש"ל וברכות הקריאה והפטרה, כדי להשלים מאה ברכות. ועי' מה שכתבנו לעיל (סי' קי אות יז) בענין ברכת הריח.

סא) **בשחל** יוכ"פ בשבת, נוהגים בסקווירא שאין אומריס י"ג מדות והתפילות בשעת הוצאת הס"ת, רק בריך שמי'. ממנס בשמירת התהלים הן בלילה והן ביום נוהגים לומר היהי רצון עס הי"ג מדות, גס בשחל בשבת.

סב) **בענין** זמן תפילת מוסף, כתב המחבר בשו"ע (סי' תרכ ס"ח): טוב לקצר בפיוטים ובסליחות שחרית כדי למהר בענין שיתפלל מוסף קודס שבע שעות. ועי' בלשון שו"ע הרב (שם ס"ח) שיש למהר בענין שיוכל להתפלל מוסף קודס ו' שעות ומחצה, שמז מן הדין צריך להתפלל מנחה תחלה, כמו שנתבאר בסי' רפ"ו. ומכל מקום אס אירע שאיחרו להתפלל מוסף עד ו' שעות ומחצה, אעפ"כ יתפללו מוסף תחילה קודס מנחה, מטעס שנתבאר שם, עיי"ש.

סג) **ועב"פ** משמע שאס מתחיל מוסף קודס שם שעות ומחצה שפיר דמי, הגס שלא יגמור המוסף קודס שבע שעות, וכ"כ בפמ"ג (שם ס"ק) שאס התחיל קודס שבע, יש לומר אע"ג שנמשך השמו"ע עד אחר שבע רשמי. ורמיתי בס' תוקת עולס מהרה"ג מוה"ר שריה דבלינסקי ז"ל (ז.) שכתב עוד בזה ללמד זכות להתפלל מוסף ביוכ"פ לאחר ז' שעות, מפני שחלק מן המוספין לכו"ע קרבו עס התמיד של בין הערבים, ויש הסוברים שכל המוספין קרבו עס תמיד של בן הערבים, ועי' בתוס' יו"ט (יומא פ"ז מ"ג).

סד) **בששי** מילה ביוכ"פ חלין בין יוצר למוסף, כמבואר בשו"ע (סי' תרכח ס"ג), וכתבו האחרונים לנהוג כשיטת המחבר למול קודס אשרי, וכן נוהגים למעשה. ונחלקו הפוסקים אס מברכיס אשר קידש ידיד על הכוס, כדאיתא בשו"ע (שם ס"ג). ולמעשה נוהגים שמברכיס על הכוס, ונותנים מהכוס לתינוק הנימול, והיינו מלבד מה שנותנים לו כשאומריס בדמיך חיי. ויש נוהגים ליתן לתינוק שהגיע לחינוך לשתות, וכן המנהג בסקווירא.

סה) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תרכח ס"ד): במוסף אומר ש"ל סדר עבודה. ובסקווירא המנהג מקובל לומר העבודה בנוסח אשכנז אמיץ כח. וכתב הרמ"א (שם): ונוהגין ליפול על פניהס כשאומריס והכהניס והעס, גס בעלינו לשבת, אבל ש"ל אסור לעקור ממקומו בשעת התפלה כדי ליפול על פניו, ויש למחות ביד העושים כן. ממנס כתבו האחרונים שהמנהג שגס הש"ץ נופל על פניו, וכתבו איזה חופיס בזה, ולמעשה שמעתי מכ"ק אדמו"ר מרחמסטריווקע שליט"א שהמנהג הוא שהש"ץ אלא לאחוריו בד' רגליו ביחד, ואח"כ אלא בחזרה, וע"כ מסייעיס אותו לעמוד שלא יפריד רגליו. ובשב"ק אין הליבור נופלים רק הש"ץ בלבד. וכן בר"ה בעלינו בשבל בשבת. ונוהגיס בסקווירא שאין נושאיס כפיס בשבל יוכ"פ בשבת.

סו) **בתפילת** מנחה אומריס קרבנות. וקודס הקרבנות נוהגיס בסקווירא לומר פרשת העקידה ותפילת החיד"א. וכתב

המחבר בשו"ע (סי' תרכג ס"ח) שאומרים מאחרי ובא לציון קודם תפילת מנחה, ומיהו אומרים ומי תפילתי אפילו כשחל בשבת. ממנהג הרמ"א (שם) כתב שאומרים מאחרי ובא לציון קודם תפילת נעילה, וכן נוהגים. וקורין בתורה בפרשת של עריות בפרשת אחרי. ונוהגים בקווירא לקרוא התורה, ולבתר על התורה, בנוסח הרגיל, ולא בנוסח של ימים נוראים. ואין אומרים קדיש אחר הקריאה, מפני שאומרים על הקדיש שלפני הש"ץ, כמו בכל תענית בתחה, ואמירת הפטרה אינו הפסק, כמבואר בפוסקים. אבל בשופן שקורין במקום אחר, צריך לומר קדיש אחר הקריאה, עי' משנ"ב (סי' תרכג סעה"צ אות ז). ממנ נראה שבשופן שקורין בחדר בני, או בפרוזדור הבתמ"ד (פאלי"ם), ואיכף אחר הקריאה נאים בחזרה ושומעים הקדיש שלפני הש"ץ, אז אין צריך לומר קדיש במקום הקריאה.

סז) **ובאופן** שקורין בבית אחר שצריך לומר הקדיש, כתב בשעה"צ (שם) בשם הרעק"א שאומרים הקדיש אחר אמירת ההפטרה, אבל בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' פג) כתב לענין ת"צ שאינו נוהגים לומר הקדיש אחר הקריאה, והרעק"א חזיל לשיטתו שכתב בהל' שבת (סי' רפב) שהמג"א (שם) נראה שצריך לומר הקדיש אחר הפטרה. ובשבט הלוי כתב שברא שיש לומר שדוקא בת"צ אומרים הקדיש קודם ההפטרה, שההפטרה הוא כבר חלק מהקינות, וזה לא שייך ביוכ"פ, עיי"ש. אבל למעשה נראה שאין לשנות מכל פעם לומר הקדיש איכף אחר הקריאה, וכ"כ בפסקי תשובות (סי' רפב) דלדידן בכל אופן יש לומר הקדיש איכף אחר הקריאה.

סח) **כתב** הרמ"א (סי' תרכג ס"ב) שבתפילת נעילה יאמר במקום כתבנו חתמנו. וכתבו האחרונים שאם טעה ואמר כתבנו, אפילו אמר כן בכל המקומות יצא. וה"ה להיפוך, שאמר בשאר התפילות חתמינו במקום כתבינו יצא. והמנהג בקווירא לומר בתפילת נעילה י"ג פעמים שלש עשרה מידות, ומצאתי מקור לזה בדברי הטור סוסי' תר"כ, יעו"ש.

סט) **בשאומרים** שמע ישראל יכוון למסור עצמו על קדושת שמו
יתברך, ועי' בספה"ק בני יששכר (תשרי מאמר ד דרוש יג אות לח). ורציתי כתוב שאם הוא בבר זמן קריאת ש"ע של ערבית יש לכוון שלא לקיים מצות קריאת ש"ע עד שיקראנה בברכותיה. אבל אולי יש סברא להיפוך, שאחר שמכוונים אז בכוונה נכונה יש גם לקיים בזה מצות קריאת ש"ע כתיקונה.

ע) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תרכג ס"ו): בסוף הסליחות אומרים ז' פעמים 'ה' הוא האלקים' [ופעם אחד 'שמע ישראל', וג' פעמים 'בשכמל"ו'], ותוקעים תשר"ת. וכתב הרמ"א (שם): ויש אומרים שאין לתקוע רק תקיעה אחת, וכן נוהגין במדינות אלו. ותוקעין לאחר שאמר קדיש לאחר נעילה, וקצת מקומות נהגו לתקוע קודם קדיש, ע"כ. ובקווירא נוהגים לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת, ותוקעים בתחלת קדיש קודם אמירת תתקבל, ולשנה הבאה בירושלים אומרים אחר סיום הקדיש. וכתבו האחרונים שמותר לתקוע בבין השמשות, ובקווירא נוהגים להמתין עד זמן ר"ת.

עא) **וכתבו** בספרים להזהיר להתפלל מעריב בישוב הדעת. ומצאתי לימוד זכות קצת על העולם המתפללים במרוצה, כיון שיש שיטות הפוטרים לגמרי, ויש שסוברים שמתפללים רק מעין שמו"ע, כדלתיא בגמ' (יומא פז:), ועי' בט"ז (סי' תרכד סק"א בשם הטור).

איסור נעילת מנעלים

עב) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תריד ס"ג):
אסור לנעול סנדל או מנעל של עור וכו', אפילו של עץ ומחופה עור אסור. אבל של גמי או של קש או של בגד או של שאר מינים מותר, אפילו לנאת בהם לרשות הרבים. ובמופן שנעשה העור רק לנוי, כיון שנתפר תוך המנעל, נראה שיש להחמיר שלא לילך בו.

עג) **ובתב** הרמ"א (שם) שמותר לעמוד על כריס וכסותת של עור, ומ"מ המחמיר תבא עליו ברכה. ולפ"ז מכ"ש שיש להחמיר שלא להכניס לתוך המנעלים מרטשע"ס של עור.

עד) **כתב** בשו"ת פנים מאירות (ח"ג סי' כח) [הובא בשערי תשובה סי' תקנד אות יא] שהמחמיר שלא לילך במנעלים של שאר מינים העשויים כמדת רגלו תבא עליו ברכה, עיי"ש. וכן ראיתי בשם מורי הגר"ש ווזנער זי"ע, והגרש"ז אויערבאך זי"ע, והגרי"ש אלישיב זי"ע, שדעתם שיש למנוע מזה. ועי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' לז) שנוטה להקל בזה. ובמ"ב (שם סק"ה) כתב שאף שאין למחות ביד המקילים, אחרי שהשו"ע וכוב אחרונים מקילים בזה, מ"מ מי שאפשר לו נכון להחמיר בזה ולילך בנעלמות של בגד כנהוג. וכן מותר לכתחילה לילך עם קאלאטשע"ן, כיון שמרגישים את האבנים וכדו' בשעת ההילוך.

עה) **ובעניו** לילך עם קאלאטשע"ן במקום שאסור בהולאה, הנה לפי המבואר בשו"ע (או"ח סי' שא ס"ז) שאסור לנאת במנעל גדול, לכאורה יש לילך בקאלאטשע"ן קטנים מאלו שמשתמש על מנעליו. וע"ע ברמ"א (שם סט"ז) שיש מחמירים שלא לילך בפנטוני"ם, ועיי"ש במג"א (שם סקכ"ה). והנה בט"ז (שם סוסקכ"ז) כתב שיש להחיר לילך בפנטוני"ם, מפני שאין הדרך לילך יחף ברה"ר. ועיי"ש בפמ"ג דלא דמי למנעל גדול מרגליו שכתב בשו"ע (ס"ז) שאסור לילך, הגם שאין הדרך לילך יחף, שיש לומר דכיון דמי שאסר לילך בהן מתוך גדלו, יש לאוסרם טפי דאתי לאתויי ד"ת ברה"ר עיי"ש. ולפ"ז היה אפשר לדון ולומר שבזיוכ"פ שמי שאסר לו לילך במנעלים, ונהוג לילך בקאלאטשע"ן, יש לסמוך יותר על הסברא שאין הדרך לילך יחף, וממילא לא אתי לאתויי. אבן לכתחילה נראה שיש להחמיר לילך בקאלאטשע"ן שהן יותר קטנים, שאינם משתלפים מרגליו.

עו) **מבואר** בשו"ע (סי' תרטז ס"ח) שבאיסור נעילת הסנדל יש לחנך גם בניס קטנים, לפי שאין זה עינוי להקטן, שאינו חושש כל כך. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' ריח) כתב שגם מגיל של ג' וג' שנים מחנכים בזה, שאם הוא בבר בגדר שאסור לחנכו, אסור לנעול לו מנעלים. ואם אינו בגדר זה, דהיינו שיכול להזיק עצמו וכיו"ב, אז מותר לנעלו.

עז) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תרטו ס"ח): יוס הכיפורים אסור ליגע בשתנו כאילו היא נדה. וכתבו האחרונים שכן יש להחמיר בכל ההרחקות. ובכף החיים (אות ג) הביא מבן איש חי (וילך) שלנורך יש לסמוך על המתירים ליגע ביוס, אאנס כתב שמדברי הפוסקים משמע שבכל ענין אסור.

עח) **בענין** להיות קוואטע"ר ביוכ"פ לקבל הילד מאשתו, ראיתי בס' סוגה בשושנים החדש (פל"א ס"ו בהע') שנשתפק אם יכולים להקל בברית מילה להיות קוואטע"ר אם אשתו, שבזה יש לנרף עוד שיטת הסוברים שאפילו בבן ז' ימים אמרינן מי נושא את עצמו. וגם יש לנרף סברת הבית יצחק (יו"ד

מ"ב סי' יח) שבדבר שצריך להיות בעשרה לא חיישינן להרגל עבירה, ושייס בנ"ע. ממנס שמעתי מכ"ק אדמו"ר מרחמסטריווקא שליט"א שכמדומה לו שהמנהג להקל, כיון שנוהגים להקפיד לקבל הילד דוקא המיש מאסתו, וגס אינו בדרך חיבה.

איסור רחיצה וסיכה

עט) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תריג ס"ח): אסור לרחוץ ביום הכיפורים בין בחמין בין בצונן, ואפילו להושיט אצבעו במיס אסור. ואס היו ידיו או רגליו או שאר גופו מלוכלכים בטיט או בצואה, או שנטף דס מחוטמו, מותר לרחצס, שלא אסרו אלא רחיצה של תענוג. וכתבו האחרונים שיש ליזהר שלא לכוון לשס תענוג.

פ) **עוד** כתב המחבר בשו"ע (שס ס"ג): נוטל אדס ידיו שחרית ומברך על נטילת ידיס, ויזהר שלא יטול אלא עד סוף קשרי אצבעותיו. וכתב הרמ"א (שס) שלא יכוון להנאת רחיצה, רק להעביר הרוח רעה מעל הידיס. ויש ליזהר שיבא המיס גס עד סוף האגודל, ואין צריך לדקדק שלא יהא אשהו יותר, כיון שאינו עושה לתענוג. וע"ע מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ג סי' מב אות ה). ומי שמחמיר לרחוץ בכל יום הן בשירוגין והן בצירופין, וכן מי שמחמיר לרחוץ ד' פעמים, מותר לעשות כן גס ביוכ"פ.

פא) **ובתב** בדרך החיים (הל' יוכ"פ סי' קסב אות ו) [הובא בשו"ת שם אפ"ו] דה"ה אס נגע בגופו במקומות המכוסים שאס הוא מקום זיעה, אפילו לא נגע רק בשינע אחת, צריך לרחוץ כל ידיו עד קשרי אצבעותיו. ואס נגע בידו בטיט או בדבש אין צריך לרחוץ רק מקום המלוכלך בלבד, והיינו אפילו לתפילה. מי שמטפל במאכל הילדים, יזהר שלא ירחוץ ידיו יותר מהצורך. וכתבו האחרונים שמי שצריך לאכול פת יש לו ליטול כל הידיס.

פב) **כתב** המחבר בשו"ע (שס סי"ח): מי שרחצה וכו' בזמן הזה ביוהכ"פ, אס לא הוא מקנחו בשפה ודיו, ואס יבא הוא או שנתלכלך רותן מקומות המלוכלכים בו לבד ומתפלל. ואסור לרחוץ גופו או לטבול אע"פ שבשאר ימות השנה הוא רגיל לטבול לתפילה. ובס' דרכי חיים ושלום (סי' תשנו) [להגה"ק המנחת אלעזר ממונקאטש זצוק"ל] כתב שיזה לטבול בציעה בצוקר, ושכן מקובל מאבותיו הקדושים. ובכדי שלא ירגישו ולא יתביים נתן לו לבעל הממזיק המקוה את היה המקוה פתוחה ביוכ"פ בצוקר. ושכן פסק בזוהר חי להגה"ק מקאמרנא זי"ע (הקדמת הזוה"ק דף ו ע"ב) [עיי"ש בהערה בתריכות]. וכ"כ בשו"ת באר משה (ח"ה סי' קכה) בשם שנזהר בזה בכל פעם ויש לו לצער גדול, עיי"ש. וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קסה) לענין ש"ץ, וכתב שם שהיתה הוראת שעה, עיי"ש. וע"ע מה שכתבנו בשו"ת חיי הלוי (ח"ג סי' מב אות ג).

פג) **כתבו** האחרונים שהכהנים נוטלים ידיהם קודם נטילת כפיים כל היל עד הצורע, עי' בשערי תשובה (סי' תקנד סק"ח) ובמ"ב (סי' תריג סק"ז), אבל הלויס אס נוטלים ידיהם לא יטלו רק עד קשרי האצבעות. ממנס לוי שאינו מקפיד בכל פעם ליטול ידיו, אין לו ליטול ידיו ביוכ"פ.

פד) **לאחר** רחיצת ידיס אין לריכים לנגב היבס כדי שלא ישארו מיס טופחים על הידיס, ואין בזה משום רחיצה, וכ"כ בשו"ת חתב הסופר (ח"ב סי' קלז). וכן הטובל עצמו ערב יוכ"פ סמוך לערב, אין לריך לנגב עצמו קודם הלילה, ואין בזה משום רחיצה ביוכ"פ,

עיי"ש. וע"ע מה שכתבנו בשו"ת חיי הלוי (ח"ג סי' מה אות ד). עוד ראיתי בס' אפריון מתנים (להגה"צ מערלוי זי"ע, סי' לג אות ג) שכתב שאפילו אם נאמר שהטובל כל גופו צריך להסתפג כדי שלא יהנה מן המים, אבל ברחיצת הידים י"ל שאין צריך, לפי מש"כ התוס' יבמות (יומא עג:), שאפילו ברחיצה לשם תענוג, אינו אסור מן התורה רק בגוד גופו, עיי"ש.

פה) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תריד ס"ח):
אסור לסוך אפילו מקצת גופו,
ואפילו אינו אלא להעביר הזוהמא. אבל אם הוא חולה, אפילו אין בו סכנה, או שיש לו מטטין ברחצו מותר. ולכן אין להתיז על הגוף עוד ספרע"י [ובזה תמור יוכ"פ מת"ב].

מוצאי יוכ"פ

פו) **נראה** שמותר לנעול מנעלים ולרחוץ
הידים לאחר זמן מוצאי יוכ"פ,
הגם שלא אמר עדיין המבדיל. ועי' מה שכתבנו בשו"ת חיי הלוי (ח"ג סי' מג) שהגם שבמוצאי ת"ב נוהגים בסקווירא לטבול במקוה, אמנם במוצאי יוכ"פ אין נוהגים כן, ואמר כ"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה מסקווירא הטעם, מפני שעיצומו של יום הכפורים מטהר.

פז) **ואגב** אכתוב מה שמעתי פעם במוצאי
יוכ"פ מהרה"ח מוה"ר משה גבאי
(ווייס) זי"ל, שאמר בשם מגיו זי"ל שקודם התכילה במוצאי יוכ"פ יש לרחוץ ד' הידים ג"פ בסירוגין, מאחר שבשחרית לא נטלו רק עד קשרי האצבעות. ולפי"ז ה"ה במוצאי ת"ב יש ליזהר בזה. ואם קבלה נקבל, ואם לדין יש תשובה, דהנה באמת הוא קצת תמוה למה אין נוטלים יוכ"פ שחרית כל הידים, הלא אינו אלא רחיצה של מצוה, וכמו שמותר ליטול עד קשרי אצבעותיו, כמו"כ כיון שעכ"פ יש שיטת הפוסקים המתריכים ליטול כל הידים, ומנו נוהגים ליזהר בזה כל השנה, מ"כ למה נריכים למנוע זה ביוכ"פ. וראיתי בס' אורחות חיים החדש (סי' תריג אות ג) שכתב בשם המקדש מלך על הזוה"ק (תרומה), שביוכ"פ הסט"א יורדת פלאים, ואין לה כח לילדק רק בסוף הידים, עיי"ש. וע"ע בשו"ת עמק התשובה (מ"ח סי' נד) מה שהתריך בזה, וע"כ לכאורה י"ל שגם במוצאי יוכ"פ אין נריכים ליטול הידים.

פח) **מבואר** בשו"ע (סי' תרכד ס"ד) שאין
לברך בורא מאורי האש במוצאי
יוכ"פ רק על נר שבבת, דהיינו שכבר היה דולק ביוכ"פ בשעת השבימה, ולא היו רשאים ליהנות ממנה, ועכשיו הותר ליהנות ממנה [ומינו דומה למוצ"ש שמבדילים לזכר שנברא האור במוצ"ש ע"י אדם הראשון, כמבואר בגמ' (פסחים נד.)], וע"כ אין מברכים במוצאי יוכ"פ על נר שהדליקו עתה. וכתב בשו"ע הרב (שם ס"ה) דאפילו אם חל יום הכיפורים בשבת אין מברך במוצאי שבת אלא על האור שהודלק מערב יום כיפור, כדי להראות שיום זה הוא מקודש משבת מן האור.

פט) **ונחלקו** הפוסקים בנר שנדלק מנר
שהודלק במוצאי יוכ"פ, אי
מותר לברך על נר השני, ולמעשה סיפק ברכות להקל, אכן יכול לברך בלי שם ומלכות, אמנם יש להשתדל בכל אופן להשיג נר שבבת ולברך עליו. ולמעשה נוהגים לברך על נר שבבת ביחד עם נר שמדליקים ממנו, כמבואר ברמ"א (שם ס"ה), ועי' מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ה סי' נח).

צ) **במוצאי** יוכ"פ נוהגים לומר המבדיל
המיוחד למוצאי יוכ"פ. וכשחל
במוצאי שבת, המנהג בסקווירא שמזמרים המבדיל הרגיל תיכף אחר הבדלה כמו בכל

שבוע, ומח"כ מזמרים המבדיל של מוצאי יוכ"פ כמו בכל שנה.

צא) **מי** שלא הבדיל במוצאי יוכ"פ, עי' מה שכתבנו בשו"ת חיי הלוי (ח"ג סי' מג ואות ג) שיש לו להבדיל לחמרתו [והח"ס במוצאי ר"ה]. אבל לא יבדך ברכת בורא מאורי האש.

צב) **בענין** הבדלה בנשים, אם קשה להאשה להמתין, מוטב שתאכל בלי הבדלה ותשמע אח"כ הבדלה, שאפילו להסוברים שבמוצ"ש מותרות להבדיל, יש סוברים שבמוצאי יו"ט אינם יכולות להבדיל לעצמן.

צג) **נחלקו** הפוסקים ביוכ"פ שחל בשבת מי מברכים על בשמים בהבדלה, ולהלכה נוהגים לברך ברכת בשמים כמו בכל מוצ"ש, ועי' מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ה סי' כז).

צד) **נסע** במוצאי יוכ"פ והגיע למקום שהוא עדיין יום, ואלו הגדולים אי צריך להתענות, ואי מותר לו לעשות מלאכה, ולמעשה יש להחמיר, וע"כ אין ליסע בשופן זה תיכף במוצאי יוכ"פ, וכן בכל מוצ"ש כה"ג, ועי' מה שכתבנו בזה בשו"ת חיי הלוי (ח"ו סי' מח).

צה) **כתב** בספר מטה משה (סי' תתפה) שמברכים זל"ז במוצאי יוכ"פ, כמו שמברכים ביום טוב. ויש סמך לזה מגמ' (יומא ע.) שהכהן גדול היה עושה יו"ט בשעה שיצא בשלום מן הקודש. ויש שכתבו יותר מזה שנהגו למנוע מלעשות מלאכת רשות בלילה זו. ויש לעשוק במלות סוכה ומרגע מינים. ומובא שהחתם סופר היה עושק בהימים שבין יוכ"פ לסוכות בדביקות בשירות ותשבחות להש"ת.

והשי"ת יצילנו משניאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) מצות שביתה ממלאכה ביוכ"פ.

ב) גדר עונש מלאכה ביוכ"פ, בשוגג ובמזיד.

ג) החילוק בזה בין שבת ליום הכיפורים.

ד) בענין תוספת יוכ"פ, בכניסתו וביציאתו.

ה) מצות קרבן מוסף ביוכ"פ.

עשרת ימי תשובה

ו) זהירות בעשרת ימי תשובה אפילו במה שאין מחמירים כל השנה - בענין חיפוש במעשים לשוב בתשובה, וביותר בספק עבירה.

ז) לא אמר 'המלך המשפט', מה הדין.

ח) בענין 'המלך הקדוש' בברכת מעין שבע.

ט) אי יש לקדש הלבנה קודם יוכ"פ, או אחר יוכ"פ.

מנהג כפרות

י) בענין מנהג כפרות - באופן שלקח תרנגולת נקבה לזכר, או להיפוך, אי צריך לחזור וליקח כפרה חדשה.

יא) מי שאין לו תרנגול, באיזה אופן יכול לעשות כפרות.

יב) כמה כפרות צריך ליקח, להזכרים והנקיבות, ולמעוברת.

יג) אי מותר לקנות כפרות ממעות מעשר.

יד) בענין הנהוג בכמה מקומות שמשלמים עבור הכפרה, ואין קונים אותה.

טו) בענין עשיית כפרות לעצמו קודם שיעשה לאחרים.

טז) זהירות מתערובות אנשים ונשים בעת הכפרות.

יז) זהירות להמחזיק עוף בביתו, להאכילנו קודם שיאכל בעצמו.

יח) אופן עשיית הכפרות, אמירת בני אדם, וזה חליפתי.

יט) ענין עשיית ד׳ מיתות בי״ד בהכפרה, וזהירות בזה.

כ) זמן שחיטת הכפרות בערב יוכ״פ.

כא) ענין סמיכת השחיטה לכפרה, וסמיכות ידים עליו, וזהירות בזה - ענין עמידה אצל השחיטה ולכוון על כפרתו.

כב) זהירות שלא יראה העוף שחיטת עופות אחרים.

כג) מנהג נתינת הכפרות או פדיונם לעניים - ענין זריקת הבני מעים שיאכלום העופות.

כד) זהירות בקיום מצות כיסוי הדם.

כה) באופן שנמצא העוף טריפה, או נתנבלה בשחיטה, אי צריך כפרה אחרת.

כו) מנהג אכילת עוף הכפרה בסעודה המפסקת.

ערב יוכ״פ

כז) מנהגי התפילה בערב יוכ״פ - מנהג לבישת בגדי שבת.

כח) מצות אכילה בערב יוכ״פ - אי הוא מדאורייתא - אי גם בלילה שלפניו יש מצות אכילה.

כט) טעם למצות אכילה בעריו״כ, שיהא לנו כח לסבול התענית.

ל) טעם ב׳, שתהיה מצות התשובה בשמחה - טעם ג׳, ששמחים ע״י שמאמינים שיסלח השי״ת ביוכ״פ.

לא) אי נשים חייבים במצות אכילה בעריו״כ - שיעור חיוב האכילה - אי צריך פת - אי גם מי שפטור מלהתענות ביוכ״פ, חייב בזה.

לב) דברי המאו״ע שערב יוכ״פ הוא בחינת ממוצע בין הגוף והנשמה - בענין שצריך לאכול כשיעור אכילת ב׳ ימים - בענין שאכילת ערב יוכ״פ הוא תיקון לאכילות החיצוניות של כל השנה.

לג) בענין שהאוכל בעריו״כ נחשב כאילו התענה ב׳ ימים, וכאילו אכל ב׳ ימים.

לד) בענין מניעת אכילת דברים גסים והמחממים - בענין מניעת שתיית חלב.

לה) בענין טבילת ערב יוכ״פ - אי מברכים על הטבילה - זהירות מחציצה - טעם הטבילה - מנין הטבילות - אי יש לומר וידוים במקוה.

לו) זמן הטבילה - אי אבל ל״ע מותר לרחוץ ולטבול בעריו״כ.

לז) בענין שפיכת ט׳ קבין למי שאינו יכול לטבול - אופן נטילת ידים בכוונת טבילה.

לח) חיוב וידוי בתפילת מנחה עריו״כ - ענין אמירת וידוי בבין השמשות.

לט) דין עניית קדושה וקדיש באמצע אמירת וידוי - שכח לומר וידוי, אי צריך לחזור ולהתפלל - שכח המלך הקדוש ביוכ״פ, שצריך לחזור ולהתפלל, אי צריך לחזור הוידוי.

מ) לא התפלל שחרית בעריו״כ, שצריך להתפלל מנחה שתים, אי צריך לחזור הוידוי.

מא) אופן אמירת וידוי, בעמידה ובשחיה - חזרת הוידוי עם הש״ץ.

מב) לא אמר רק ׳חטאתי׳, אי יצא חובת וידוי - בענין פירוט חטאים.

מג) בענין להתוודות גם על עבירות שהתוודה עליהם כבר - בענין להתוודות גם על עבירות שלא חטא בהם.

מד) ענין אמירת י׳ פעמים וידוי ביוכ״פ.

מה) בענין עבירות שבין אדם לחבירו אין יוכ״פ מכפר עד שירצה חבירו.

מו) בענין חומר עון חילול השם.

מז) בענין תשובה גם על מה שעשה בקטנותו.

מח) בענין מצות תוכחה - עד מתי חייב להוכיח, ליחיד ולרבים.

מט) בענין נתינת מלקות ארבעים.

נ) בענין הדלקת נר החיים, ונר נשמה.

נא) באופן שכבו הנרות ביוכ״פ, אי מותר לומר לעכו״ם לחזור ולהדליקם.

נב) אי מותר להטמין חמין מעריו״כ למוציו״כ.

נג) בענין אכילה אחר סעודה המפסקת - זהירות בנקיון הפה והשינים - זהירות למשמש בכיס.

נד) מצות תוספת יום הכפורים ושבת ויו״ט, להוסיף מחול על הקודש.

נה) אי מברכים על הדלקת נרות יוכ״פ - בירך להדליק נר של יו״ט, אי יצא - בענין להדליק נר בחדר השינה.

נו) בענין ברכת שהחיינו בהדלקת נרות - זהירות לנשים שלא יברכו שנית בבהמ״ד - נהגו הנשים שלא ללבוש תכשיטין ביוכ״פ.

תפילות יוכ״פ

נז) בענין אמירת תפילת הרה״ק רבי אלימלך זי״ע, ושאר תפילות, בכניסת יוכ״פ - בענין שמתירים להתפלל עם העבריינים, ע״פ מה שצירף הקב״ה החלבנה בסממני הקטורת.

נח) בענין כוונה בתפילה על קידוש היום.

נט) בענין שאין מברכים ׳שעשה לי כל צרכי׳.

ס) זהירות בשמיעת ברכות הש״ץ וברכות הקריאה והפטרה, כדי להשלים מאה ברכות.

סא) בענין אמירת י״ג מדות ביוכ״פ שחל בשבת.

סב) בענין למהר בתפילת שחרית שיתפללו מוסף קודם שבע שעות, או קודם ו׳ שעות ומחצה.

סג) התחיל להתפלל מוסף קודם הזמן, ונמשך אחר שבע שעות - לימוד זכות על האיחור בתפילת מוסף ביוכ״פ.

סד) זמן מילה ביוכ״פ - אי מברכים אשר קידש ידיד על הכוס.

סה) אמירת סדר העבודה במוסף - אופן נפילת כורעים, להציבור ולהש״ץ.

סו) סדר התפילה וקריה״ת במנחה - אי אומרים קדיש אחר הקריאה.

סז) באופן שקורין במקום אחר, אי אומרים קדיש תיכף אחר הקריאה, או אחר ההפטרה - חילוק בין יוכ״פ לת״ב.

סח) נוסח תפילת נעילה - אמר כתבינו במקום חתמינו, אי יצא - אמר בשאר התפילות חתמינו במקום כתבינו, אי יצא.

סט) אמירת שמע ישראל, ואופן הכוונה בזה.

ע) תקיעת שופר בסוף נעילה.

עא) זהירות בתפילת מעריב מוציו״כ - לימוד זכות על הממהרים.

איסור נעילת מנעלים

עב) איסור נעילת סנדל ומנעל של עור - באופן שנעשה העור רק לנוי, אי אסור.

עג) אי מותר לעמוד על כרים וכסתות של עור - אי מותר להכניס ארטשע״ס של עור לתוך המנעלים.

עד) אי יש להחמיר שלא לילך במנעלים של שאר מינים העשוים כמדת רגלו - אי מותר לכתחילה לילך עם קאלאטשע״ן.

עה) בענין הליכה עם קאלאטשע״ן במקום האסור בהוצאה - בענין לצאת במנעל גדול - בענין לצאת בפנטני״ש.

עו) בענין חינוך הקטנים באיסור נעילת מנעלים - מאיזה גיל יש לחנך כבר בזה.

עז) בענין איסור נגיעה והרחקה.

עח) אי יכולים להיות קוואטע"ר בברית מילה ביוכ"פ.

איסור רחיצה וסיכה

עט) איסור רחיצה בחמין ובצונן - אי מותר לרחוץ מפני הטינוף.

פ) אופן נטילת ידים שחרית.

פא) באיזה אופן רוחץ ידיו, כשנגע במקום זיעה - וכשנגע בטיט ורפש - זהירות למטפל במאכל הילדים - מי שצריך לאכול פת, אי נוטל ידים כרגיל.

פב) בענין הרואה וכו', אי מותר לטבול.

פג) אי כהנים ולוים נוטלים ידיהם כרגיל קודם נשיאת כפים.

פד) אי יש לנגב הידים תיכף אחר הרחיצה - הטובל בערב יוכ"פ סמוך לערב, אי צריך לנגב עצמו קודם הלילה.

פה) איסור סיכה - זהירות שלא להתיז על הגוף שום ספרע"י - היתר סיכה לחולה, ולמי שיש לו חטטין בראשו.

מוצאי יוכ"פ

פו) אי מותר לנעול ולרחוץ ידים במוצאי יוכ"פ קודם אמירת המבדיל - בענין מנהג סקווירא שאין טובלים במוצאי יו"כ, דלא כמוצאי ת"ב.

פז) בענין אי יש לרחוץ כל הידים בסירוגין במוציו"כ קודם האכילה.

פח) בענין אין מברכין במוציו"כ בורא מאורי האש רק על אור ששבת.

פט) אי מותר לברך על נר שנדלק מנר שהודלק במוצאי יוכ"פ.

צ) ענין זמר המבדיל.

צא) לא הבדיל במוצאי יו"כ [או במוצאי ר"ה], אי יכול להבדיל למחרתו.

צב) בענין הבדלה לנשים במוצאי יו"כ.

צג) מוצאי יוכ"פ שחל במוצ"ש, אי מברכים על הבשמים.

צד) נסע במוציו"כ והגיע למקום שהוא עדיין יום, אי צריך להתענות.

צה) בענין שמברכים זל"ז במוציו"כ כמו ביו"ט - עסק במצות סוכה וד' מינים - קדושת הימים שבין יוכ"פ לסוכות.

סימן כא

מצות השי"ת בענין נטילת ארבעה מינים בחג הסוכות

שיעור כללי בהלכות ארבעה מינים

הקדמה קטנה

כתבו בספה"ק לחזור לבקש על הד' מינים להרבות זכויות, ולפ"ז מכש"כ כשלומדין ההלכות קודם יום הקדוש בוודאי לזכותינו יחשב, ואמרו חז"ל בקרבן פסח שקבלו שכר גם על הקבלה מתחילה, וחשבתי עוד ע"ד שאמרו בשם הרה"ק רבי ר' מאיר פרימישלאנער זי"ע שכשסוחטין התפלות ימצאו מעות, אבל כשסוחטין המעות ימצאו אך מצות. ולפ"ז י"ל דבזה שמהדרין קודם יוה"כ להדר אחר הד' מינים, בזה מראין שהאמת כן היא, שא"צ להמעות רק להשי"ת.

וראיתי דבר נחמד בספר ראשי בשמים (מהגר"י מושקט ז"ל) בדרוש ליום כיפור, וז"ל, איתא בתיקונים צווחין ככלבא הב הב, הב לן חייא הב לן מזונא. ולכאורה הרי איתא בזוה"ק דצריך כל אדם להתפלל בכל יום על מזונותיו. ויש לומר דפירוש דצווחין ככלבא בלא שכל ככלב, אבל צריך לבקש שיהיה לו מזונות כדי שיהיה לו כח לעבוד את השי"ת. ועוד יתכן לומר בפשיטות על פי מה שיש לדקדק על מה שכתוב בישעי' (נו, יא) והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה, למה קראם עזי נפש, ומאי לא ידעו שבעה דקאמר קרא, אך יש לומר על פי מה שארז"ל בתלמוד מאי דכתיב יודע צדיק נפש בהמתו, ידע הקב"ה שהכלב מזונותיו מועטים לכך משהה מזונותיו במעיו ג' ימים ומספיק לרעבונו באכילה אחת על משך ג' ימים שלמים, ומכל מקום הכלב בעזות נפשו לא ידע שבעה איננו מתכונן על שובע נפשו וצווח תמיד הב הב טרם ירעב וטרם יחסר לחמו במעיו, וכמו כן אמרו בתלמוד (סוטה מח:) מי שיש לו מה לאכול היום ואומר מה אוכל למחר הרי זה מקטני אמנה, וזהו כוונת התיקונים על אלו הבעלי המשכונות המצווחים שיתן להם השי"ת מזונותיהם בפעם אחת שיספיק להם די מחסורם על משך כל ימי חייהם, וזהו שאמר צווחין ככלבא דלא ידעו שבעה, הב הב, הב לן חייא הב לן מזונא, עיי"ש.

[מצוה שכ"ד] **מצות** נטילת לולב, ואתרוג והדס וערבה, שנאמר ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר. וכפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל.

לולב אחד. אתרוג אחד. ג' בדי הדס. ב' בדי ערבה. שיעור אורך הלולב אין פחות מד' טפחים והדס וערבה אין פחות מג' טפחים ושיעור אתרוג אין פחות מכביצה. למצוה מן המובחר יאגוד הלולב והדס וערבה יחד ויקחם בידו הימנית והאתרוג בידו השמאלית וכולם כדרך גדילתן ומשהגביהן יצא ידי חובתו. כל היום כשר לנטילת לולב אבל לא בלילה. ביום הראשון חיובו בכל מקום ובבית המקדש כל

שבעת ימי החג ומשחרב בית המקדש התקין ר' יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה כל ז' ימי החג זכר למקדש. בזמן שבית המקדש היה קיים היה לולב ניטל ביום הראשון שחל להיות בשבת בכל המקומות שידעו בודאי שיום זה החג בארץ ישראל. משחרב בית המקדש אסרו חז"ל ליטול את הלולב בשבת ואפי' בני ארץ ישראל שקדשו את החדש. ועיקר האיסור בנטילת לולב בשבת גזירה שמא יעבירנו ד' אמות ברשות הרבים. ד' מינין הנ"ל מעכבין זה את זה ושאול וגזול ויבש ושל אשרה פסול בהן [וכל א' מד' מינים הנ"ל יש לכל א' דינים מיוחדים ולא רציתי להאריך]. ונשים ועבדים פטורים שהיא מצוות עשה שהזמן גרמא (עיין כלל י"ד) וקטן היודע לנענע חייב מד"ס כדי לחנכו במצות:

הלכות לולב

א) [מצוה שכד] **כתוב** בתורה (ויקרא כג, מ) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וכפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל, וקבלו חז"ל לפרי עץ הדר זהו מתרוג שטעם עלו ופריו שוה, וכתיב הדר שיהיה נאה והדר בתארו וגידולו, ולפי שכל אלו הד' מינים כתובין בפסוק אחד למדין זה מזה, וע"כ כל המרבעה מינים צריכים להיות נאים ומהודרים, ועי' בשו"ע הרב (סי' תרמ"ח סעי' ג'), ובמ"ב (שם תחילת הסימן).

ב) **כתב** הרמ"א (שם סעי' ג') מצוה מן המובחר בלולב שאין עליו פרודות לגמרי. דהיינו שכל העלים לא יהיו נראו כפרודות זה מזה. וכתב המ"ב (שם ס"ק ג') בשם המאמר מרדכי ובכורי יעקב דלמצוה מן המובחר יש ליזהר שלא ליטול לכתחילה לולב שאין כשכין עליו זה על זה ולא יהיו נוטין לגדדין.

ג) **כתב** המחבר (שם סעי' ג') נפרצו עליו, והוא שילדלו משדרו של לולב כעלי המריות, דהיינו שאין עליס עס השדרה אלא תלויין למטה, פסול. וכתב הרמ"א (שם) וכ"ש אם נפרצו ונעקרו למטה מן השדרה, דפסול אפי' מגדן.

ד) **אם** נפרדו עליו באופן שהוא פסול לא מהני שידבקם זה לזה, דכיון דלריך להדבק להכשרו הוי תוספות מין והוי חמשה מינים, כן נתבאר מתוך דברי הח"ס (ליקוטי שו"ת סי' ל"ג). ואם עדיין לא נפסל שאחלק רק קלת, כותב הגר"י פיסר בספרו אבן ישראל (הלכות לולב) דבאקוס אלא נפסל, וראה ליכול לדבקו בדבק אלא יסדק יותר.

ה) **כתב** הרמ"א (שם סעי' ג') ויש מפרשים לומר דאם נאלק העלה העליון האמלעי שעל השדרה עד השדרה, מקרי נאלקה התיומת ופסול, והכי נוהגין. מיהו לכתחלה, ומלוה מן המובחר, נוהגין ליטול לולב אלא נאלק העלה העליון כלל כי יש מאמירין אפילו נאאלק קלת. וכתב המ"ב (שם ס"ק י"ח) דמה שכתב הרמ"א דמלוה מן המובחר, היינו אם יש לו לולב אחר אבל א"ל לברך על לולב אל מבירו מצוס זה, ועי' בשו"ע הרב (סי"ח).

ו) **מעיקר** הלכה אין חשש בלולב אים לו מוך הנקרא קאר"ע, וא"ל לחוש שאחלק, ואדרבה יש שכתבו להדר בזה, עי' בבכורי יעקב (סק"ט), אבן יש שכתבו להדר לרחות בעין אלא אחלק כלל, אבן לריך להזהר מאוד אלא יזיק בזה לולבים של הסוהר.

ז) **כתב** המ"ב (שם ס"ק ט"ו) דאם כלה השדרה בשני עלין יש על שניהם שם תיומת, ואם אחלקה אחת מהם פסול. ולכתחלה יש להדר ליקח לולב אים לו תיומת

אחת, דאם יש שני מיומת יש אשם בחופן שהיה דבוקים יחד, ונפרדו אח"כ זה מזה.

ח) **כתב** המחבר (שם סעי' ג') דאם כל עליו כפולים מגדו האחד ועד השני ערוס בלא עלין, פסול. והנה יש להדר שכל העלים יהיו כפולים, ולהלכה אם רוב העלים היו כפולים הוא כשר, אבל העלה העליונה דהיינו התיומת צריך להיות כפול, כמבואר באחרונים (שם).

ט) **אם** עלה אחד מהתיומת גבוה מחבירו כתבו כמה אחרוני וזמנו שכשר לכתחילה, ומ"מ אם אפשר יהדר שאני הגדלים יהיו מסתיימים בשוה, וגם צריך להזהר שכמה פעמים הוא קטן מטעם שנקטם שם ואז הוא פסול, עי' לקמן (אות י"ח).

י) **כתב** המחבר (שם סעי' ה') לולב שיבשו רוב עליו (או שדרתו) פסול, ושיעור היבשות משיכלה מראה ירקות שבו ולבינו פניו, וכתב הרמ"א די"א דלא אקרי יבש אלא כשנתפרך בנפורן מחמת יבשותו, וכן נוהגין במדינות אלו שאין לולבין מצויין. ויש להדר שראש העלה העליון לא יהיה יבש ולא נשרף, ובאחו"א מתיר בנשרף, אבל יש לדקדק שלא יהא נקטם, והגרי"ז מבריסק החמיר גם בנשרף.

יא) **כתב** המחבר (שם סעי' ו') נקטם ראשו, דהיינו שנקטמו רוב העלין העליונים, פסול. ובכף החיים (שם ס"ק מ"ג) הוסיף דאפילו אם לא נקטם רק הגד האחד של העלה העליונה והגד השני קיים הוא ג"כ פסול. וכתב הכף החיים (אות כ"ח) דנקטם רק קוץ היוצא מן העלה העליון כשר, ובלולב שיש לו שני תיומת ונקטמו אחת מהן, כתב המ"ב (בס"ק כ"ט) שאפשר יש להקל וכן מנהג הספרדים יעקב עיי"ש, ולכתחילה יש להדר גם בזה שלא יהיה נקטם כלל. וכתבו כמה אחרונים שאם נקטם רק משהו בחופן שאינו ניכר למראית העין, אין חשש.

יב) **כתב** המחבר (שם סעי' ז') נסדק, אם נתרחקו שני סדקיו זה מזה עד שירחו כשעיס, פסול. ובמג"א (ס"ק ז') כתב, דגם בשני עלים העליונים משני הגדדים פסול אם נעשה כהימנק. ולכאורה להסוברים דבהעלה העליונה פסול אפילו כשנחלק במשהו, ג"כ צריך לומר דכהימנק היינו אפילו בהגדדים, ובחזו"א (סי' קמ"ה אות ה') כתב, דלא פסול רק כשנעקמו כל ההופין מקצתם לכאן ומקצתם לכאן, אבל אם רק נתרחק חלק אחד של העלה מחבירו כשר עיי"ש, ויש סוברין שכל הפסול אינו רק בשדרה עי' בשו"ע הרב (שם סעי' י"ב).

יג) **השדרה** צריך להיות מכוסה בעלים, וכמו שמבואר בשו"ע (שם סעי' ד'), וכתב הרמ"א (שם סעי' ג') דאם נתקשו העלין כעץ ואין יכולין לחברן אל השדרה, פסול, וכל זה ברוב עלין, אבל אם מיעוט עלין נעשו כך ושאר עלין נשארו ועדיין הלולב נשאר מכוסה בעלין, כשר. ויש סוברים שאפילו רוב שדרה גלגד הוא שמכוסה בעלים, כשר, ועי' בשו"ע הרב שם, וע"ע בבה"ל שם ד"ה ועדיין הלולב נשאר מכוסה בעלין. ובחזו"א (סי' קמ"ו אות כ"ה) כתב, שכל השדרה צריך להיות מכוסה. ולפי זה צריך לשער השיעור של הלולב מתחילת העלין אבל במקום שאין עלין אין לגרפו לשיעור.

יד) **כתב** המחבר (סי' תר"נ סעי' ג') שדרו של לולב מרובעה טפחים, כדי שיהא שדרו של לולב יוצא מן ההדס טפח, ושיעור

שדרו של לולב י״ג גודלים ושלים גודל, ויש מי שאומר ששיעור שדרו של לולב י״ד גודלים, ויש מומרים שדרו של לולב ט״ז גודלים, וכן נוהגים לכתחילה. ולפי״ז שיעור לולב לכתחילה הוא מרפעים נענט״י שהוא קרוב לט״ז מינט״ם, דהיינו השדרה יהא בשיעור זה, ויהא למעלה מן הדסים וערבות בשיעור טפח, דהיינו קרוב לד׳ מיטנשעם ובשעת הדחק סגי כל הלולב ל״ב נענט״י, דהיינו פחות מי״ג מינט״ם, ובשו״ע הרב (סי׳ תר״ן סעי׳ ג׳) כתב שנריך להיות טפח מהשדרה למעלה מקשר העליון עיי״ש.

טו) **כפות** תמרים האמור בתורה, זה הלולב היונא מן הדקל של תמרים, ומכל מקום גם לולבים הגדלים בדקלים שאינם מגדלים תמרים, כגון בדקל הקנרי שאינו עושה פירות, כשרים לברכה, ויוצאים בהם ידי חובת נטילת לולב, ועי׳ בחת״ס (סוכה לד:). מכן יש מהדרים ליקח מאילן שעושה פירות. ומורכב פסול גם בלולב, אמנם יש מקילין בספק, ועי׳ אלף המגן (אות י״ב).

טז) **כתב** המחבר (שם סעי׳ ח׳) יש לו כמין קוצים בשדרתו, או שנעמת ונכווץ, או שהוא עקום לפניו שהרי שדרו כגב בעל חטוטרת, פסול, וכן אם נעקם לאחד מצדדיו, פסול, אבל אם נעקם לאחוריו, כשר, שזו היא בריייתו. אמנם כתבו הפוסקים לכתחילה יש ליקח לולב יפה לגמרי, דהיינו שיהא יפה בגידולו כשרניט, בלי שום נטייה ועקמומית לאחד מהצדדים כלל, שרשאו לא יהא כפוף כלל, ואפילו כל שהוא, עי׳ בשע״ת (סימן תרמ״ה ס״ח), וכתבו עוד האחרונים דגם יש להחמיר שלא ליקח לולב הקווץ כמין שלשלת.

יז) **ובשהעלה** העליון כפוף קצת מצומר כמחבר שכשר, אבן כמה אחרונים כתבו להחמיר כשיטת הר״ן שלא יהיה כפוף כלל, והיינו שלא יהיה רוב העלין כפופים, וגם יש להזהר שהעלה העליונה לא יהיה כפוף, ועי׳ בשו״ע הרב (שם סעי׳ כ׳ כ״א).

יח) **כתב** הנעל הטורים (ויקרא כג מ) כפת תמרים, היינו לולב, לולב בגימטריא חיים, לכך יבש פסול. והחיד״א כתב דלולב בגימטריא חיים שמביא חיים לעולם. ועי׳ במהרי״ל (הל׳ לולב אות ג׳) שים לוקחים ס״ת עליס כמנין לולב, וע״ע בליקוטי מהרי״ח מש״כ בזה.

והשי״ת יצילנו משגיאות וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) כל הארבעה מינים צריכים להיות נאים ומהודרים - לומדים זאת מהפסוק ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וכפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל.

ב) לכתחילה יש ליקח לולב שעליו שוכבין זה על זה ולא יהיו נוטין לצדדין.

ג) נפרצו עליו, דהיינו שאינן עולים עם השדרה אלא תלויין למטה, פסול - וכ״ש אם נפרצו ונעקרו למטה מן השדרה, דפסול אפי׳ אגדן.

ד) אם נפרדו עליו באופן שהוא פסול לא מהני שידבקם זה לזה - אם עדיין לא נפסל שנחלק רק קצת, נראה דיכול לדבקו בדבק שלא יסדק יותר.

ה) נוהגין ליטול לולב שלא נחלק העלה העליון כלל - אם נחלק העלה העליון האמצעי שעל השדרה עד השדרה, מקרי נחלקה התיומת ופסול.

ו) לולב שיש לו מוך הנקרא קאר״ע, יש שכתבו להדר בזה.

ז) לולב שמסתיים עם שני עלין, יש לשניהם דין תיומת - לכתחילה יש להדר ליקח לולב שיש לו תיומת אחת.

ח) יש להדר שכל העלים יהיו כפולים - אם רוב העלים היו כפולים הוא כשר - העלה העליונה דהיינו התיומת צריך להיות כפול.

ט) אם עלה אחד מהתיומת גבוה מחבירו, יש שכתבו שכשר לכתחילה - לכתחילה יהדר ששני הצדדים יהיו מסתיימים בשוה.

י) לולב היבש פסול - נחלקו אחרוני זמננו כשראש העלה העליונה נשרף.

יא) לולב שנקטם ראשו פסול - נקטם רק קוץ היוצא מן העלה העליון כשר - לולב עם שתי תיומות ונקטם אחד, נחלקו האחרונים בזה.

יב) נתרחבו העלין עד שנראה כשנים פסול.

יג) השדרה צריך להיות מכוסה בעלים - נחלקו האחרונים כמה השיעור שצריך להיות מכוסה.

יד) שיעור לולב לכתחילה הוא ארבעים צענט״י שהוא קרוב לט״ז אינט״ש - ויהא למעלה מן הדסים וערבות בשיעור טפח, דהיינו קרוב לד׳ איטנשעס - בשעת הדחק סגי כל הלולב ל״ב צענט״י, דהיינו פחות מי״ג אינט״ש.

טו) כפות תמרים האמור בתורה, זה הלולב היוצא מן הדקל של תמרים - גם לולבים שאינו עושה פירות, כשרים לברכה, ויוצאים בהם ידי חובת נטילת לולב - יש להדר ליקח מאילן שעושה פירות - מורכב פסול גם בלולב, אמנם יש מקילין בספק.

טז) לולב שנעקם לאחד מצדדיו, פסול, אבל אם נעקם לאחוריו, כשר, - לכתחילה יש ליקח לולב ישר לגמרי.

יז) כשהעלה העליון כפוף קצת נחלקו האחרונים בזה.

יח) לולב בגימטריא חיים, לכך יבש פסול - לולב בגימטריא חיים שמביא חיים לעולם - יש שלוקחים ס״ח עלים כמנין לולב.

סימן כב
הלכות הדם

א) **כתב** המחבר (סי' תרמ"ו סעי' ג') ענף עץ עבות העמור בהורה, הוא ההדם שעליו תופין את עלו, כגון שלשה עלין או יותר, בגבעול אחד, אבל אם היו שני העליס בשוה, זה כנגד זה, והעלה השליפי למעלה מהם, אין זה עבות אבל נקרא הדם שוטה.

ב) **לכתחילה** צריך להיות משולש בתופן שלשת העליס שבכל קן יעלו בשוה, ולא זו למעלה מזו. ויש שנקטו להלכה דאם לפי הגראה הם בשוה סגי, ויש שכתבו שהעוקץ המחבר את העלה אל הענף צריך להיות בשוה, אבן בספר כתרות מרבעת המינים הביא בשם החזו"ע דכל שיש קו הנפגש בכל הג' צדיס שפיר דמי אע"פ שבשורש אחד הוא נפגש מלמעלה ובאחד מלמטה.

ג) **עוד** כתב המחבר (שם סעי' ה') למצוה בעינן כל שיעור אורך ההדם שיהא עבות, ולעיכובא בדוקו ואפילו אינו ברואי. [וכתב בספר חיים וברכה (אות נ"ב) דהידור מצוה שיהיה ברואי עבות]. ויש מחמירין שיהא במקום אחד, עי' פרמ"ג (שם ס"ק ט'). ועי' בחזו"ע (קמ"ו, י"א י"ב) שעכ"פ לא יהא מקום החסר יותר ממקום המחופה משני צדדין עיי"ש. וכתב הכף החיים (אות ל"ה) דיש מחמירין להדוק יהא רוב הגראה לעינים.

ד) **באופן** שאין כל העץ מכוסה, ורואים העלה של הקנה התחתון אינו מגיע לעוקץ של העליס של הקנה שלמעלה מזה, יש שכתבו שפסול, וכמו שמצינו בלולב, וכ"כ בספר מור וקציעה, ומובא בשע"ת (סעי' ג'), ממנס עי' בציכורי יעקב (סקי"ג), ובחזו"ע (סי' קמ"ו סט"ו) שכתבו להכשיר בזה, דכיון שהעליס תופין רובו של עץ הוא כשר.

ה) **ובתב** בשו"ע הרב (סעי' ג') לאס ההדס תרוך יותר ג"כ סגי כשרוב שיעור ג"ט משולש, הגס שרוב ההדס אינו משולש. ומקורו מהב"ח, וע"ע בבה"ל (שם סעי' ה' סוף ד"ה ולעיכובא) שהביא מהפמ"ג שמסופק אי מהני אפילו אס המשולש מפוזר בתורך ההדס או שצריך להיות במקום אחד, ובציכורי יעקב מיקל גס בזה. ממנס בחזו"ע (סי' קמ"ו אות י"ג) כתב שאפילו לפי הציכורי יעקב צריך להיות הצירוף ע"י מקומות שרובס משולשים עיי"ש.

ו) **כתב** המחבר (שם סעי' ד') יאחו הרבה בקן אחד ונשרו מהס עד שלא נשארו אלא שלשה בקן אחד, כשר, אפילו נשרו רובס כגון שהיו שבעה ונשרו מהס ארבעה ונשארו שלשה. וכתב המ"ב (ס"ק י"ז) לכיון דנשאר ג' עדיין עבות קרינא ביה אבל אס נשארו רק שנים פסול דלאו דההדס שיש בו ג' בקן אחד ונשר אחד מכל קן ונשאר רק שנים הסכימו כמה אחרונים להכשיר אס שאני שנשתייר עכ"פ רוב הקן ורובו ככולו משע"כ הכא שנשרו רובס בעינן עכ"פ שישתייר שיעור עבות דעי"ז נוכל להכשירו ונאמר דאף עתה עבות קרינא ביה. וכתב עוד (שם ס"ק י"ח), דלכתרוב משולש כשר אפילו נשרו כל שאר העלין.

ז) **כתב** המחבר (שם סעי' י') נקטם רחמו, כשר, אפי' לא עלתה בו תמרה, וה"ה ליבש רחמו, ויש פוסלין בנקטם רחמו. וכתב הרמ"א דטוב להחמיר במקום שאפשר בחתך, ולא מקרי נקטם אלא אם נקטמו העליות. ועי' בבה"ל (תרמ"ה ס"ו ד"ה פסול) שכתב דשיעור הקטימה לא מצאתי מפורש, ומסתברא דשיעורו בכל שהוא.

ח) **שיעור** גודל העלה כתב בחלף המגן לכתחילה לא יהא קטן משעורה. וגם לכתחילה לא יהיה גדול הרבה יותר מניפורן אגודל, ועכ"פ לא יהיה כשני ניפורני אגודל, וכמו שכתב בדעת תורה (יו"ד סי' סקכ"ד) שיש למוש לדעת בה"ג שכתב שאם העליס גדולים בשורכן ובדומבן נקרא הדם שוטה. וע"ע מה שכתב בזה בספר כשרות מרבעת המינים (עמ' נז).

ט) **כתב** המחבר (סי' תר"נ סעי' ג' ג') שיעור הדם וערבה שלשה טפחים, ושדרו של עוף מרבעה טפחים, כדי שיהא שדרו של עוף יוצא מן הדם טפח. נמצה בת חמשה טפחים עשה חומה שסה, לא מהם שלשה להדם, נמצא שעור הדם וערבה טפחיים ומחצה שהם עשרה גודלים, ושיעור שדרו של עוף י"ג גודלים ושליש גודל. ויש מי שאומר ששיעור שדרו של עוף י"ד גודלים. ויש אומרים ששיעור הדם וערבה י"ב גודלים ושדרו של עוף ט"ז גודלים, וכן נוהגים לכתחילה. ואין להם שיעור למעלה, ויש מי שאומר שאפילו הוסיף בחוך הדם והערבה כמה, צריך שיצא שדרו של עוף למעלה מהם טפח.

י) **ולפי** שיעור הגדול של טפח, נמצא לכתחילה יהא שיעור הדם וערבה י"ב מינט"ם, ושעת הדחק בין חשע לעשר מינט"ם, ושיטת המקילים בטפחים קטנים לפי שיעור הגדול הוא עשר מינט"ם, ולכתחילה יהיה בהדם כל השיעור הזה משולש, ולהלכה יכולין לנהוג גם לכתחילה על רובו משולש.

יא) **השיעור** הוא העץ עצמו בלא עלין, ולכאורה גם חלק שמלמטה שהוא בלי העלין מצטרף לשיעור. ובחזו"א (סי' קמ"ו ס"ק ח') מחדש, שאין לחשוב שיעור הדם מלמטה רק ממקום שמתחיל העלין מתחילת בריותו. ובאגלי טל (סוף מלאכת קוצר) כתב חידוש גדול דרושם העץ אם הוא עדיין ירוק ונחשב כירק ולא כעץ, ועי' מש"כ בזה בספר חג בחג (פרק ה' סל"ג).

יב) **כתב** המחבר (סי' תרנ"ח סעי' ג') מצות מרבעה מינים שיטול כל אחד לולב אחד ושתי ערבות ושלשה הדסים, ובמקום החתך לריכא הדם כשר אגי בחד לולא קטוס, ומהלקו המחרונים בחופן זה אי יברך. והנה בשג"א כתב בשם הרמב"ן לחפילו בחד וקטוס יוצא בדיעבד, ועי' במ"ב (סק"ו) דבזה וודאי לא יברך. ונראה עוד דאם לאחר שיצא המצוה הרגיש שנפל הדם אחד מהאגודה יטול שנית הד' מינים, אבל לא יברך שנית.

יג) **כתב** המחבר (סי' תרנ"ח סעי' י"ד ט"ו), לא יוסיף מין אחר על מרבעת המינים, משום בל תוסיף. לא יטול יותר מלולב אחד ואתרוג אחד, אבל בערבה והדס מוסיף בה כל מה שירצה, ויש מי שפוסל להניח הדס שוטה בלולב, נוסף על השלשה בדין עצות, ויש מתירין, והמדקדקים אינם מוסיפים על שתי ערבות ושלשה הדסים עצות.

יד) **אמנם** כתבו כמה אחרונים, דבהדס לכו"ע מותר להוסיף, ואדרבא דעת

הרמב"ם דאם רצה להוסיף בהדס עד שיהיה מגודה מוסיף ונוי מצוה הוא. וע"ע בליקוטי מהרי"ח (ערב סוכות) שמביא בשם ספר המשכול, שיש לוקחים ס"ח בדי הדס כמנין לולב, ויש לוקחים ס"ט כמנין הדס. ומביא עוד שם מסידור ר' קאפיל שעפ"י קבלה יש ליקח ט' בדי הדס שלש שלש שלש. וכן נוהגין בסקווירא ליטול ט' הדסים ושתים ג' בימין, ג' משמאל, וג' בשמע נוטה לגד ימין.

טו) **כתב** המחבר (ס"ג) היו ענביו מרובות מעליו אם ירוקות כשר, ואם מדומות או שחורות פסול, ואם מיעטן כשר, ואין ממעטים אותם בי"ט לפי שהוא כמתקן, עבר וליקטן או שליקטן אחד אחד לאכילה הרי זה כשר.

טז) **ואם** היו ענביו בשאר גווניס נחלקו המחרונים עי' בשע"ג (שם סק"ו), ומסתבר דאם היה ענביו ירוקות ומדומות שביחד הם יותר מעליו, אעפ"כ אם המדומות מינם יותר, הרי הוא כשר.

יז) **הדם** שיש לו ענפים כתב המזו"ח (כלל ק"נ ס"ח) דיש לקוטמם. ועי' בכורי יעקב (ס"ק ג') להדר שלא ליקח הדס שיש לו ענפים עיי"ש, ומכ"ש כשענפים הם ברשותו דיכול להיות משם נקטם רשותו, ויש לקוטמם קודם יו"ט. ואם עבר ומיעטן ביום טוב, כשר.

יח) **כתב** המחבר (סי' תרמ"ו סעי' ו') יבשו עליו, פסול. כמשו, כשר. ושיעור היבשות אפילו אם נפרך בנקיפורן אם עדיין הם ירוקים כשר. ומינם נקראים יבשים אלא כשילבינו פניהם אחר שיפרכו בנקיפורן. ואם יבשו רוב עליו ונשארו ברשותם כל בד משלשת הבדין קן אחד וגו שלשה עליס למיס כשר.

יט) **אם** רצה ביו"ט שההדס וכן הערבה תרוך ביותר עי' בשער תשובה (סי' תרנ"ח ס"ק ג') למותר למותכו ע"י שינוי כגון בשיניו, אבל אם יכול טוב רק לכפלו.

כ) **כתבו** הפוסקים להדס המורכב הוא פסול, עי' פרמ"ג (סי' תרמ"ט משב"ז ס"ק ג'), וכתב בא"ר (סי' תרמ"ח ס"ק ס"ה) בשם המחרונים לדוקא אם הוא יודע שהם מורכבים הם פסולים, אבל בשתמא אין לחוש, ועי' מה שהאריך בזה בשע"ת (סי' תרמ"ו ס"ק ח').

והשי"ת יצילנו משגיאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו.

תוכן הענינים

א) ענף עץ עבות האמור בתורה, הוא ההדס שעליו חופין את עצו - הדס שוטה הוא שהעלה השלישי אינו בשוה זה כנגד זה.

ב) צריך שההדס יהיה משולש באופן ששלשת העלים שבכל קן יצאו בשוה, ולא זו למעלה מזו.

ג) למצוה בעינן כל שיעור אורך ההדס שיהא עבות - ולעיכובא ברובו ואפילו אינו בראשו - עכ"פ לא יהא מקום החסר יותר ממקום המחופה משני צדדין.

ד) יש שכתבו לפסול באופן שאין כל העץ מכוסה, וראש העלה של הקנה התחתון אינו מגיע לעוקץ של העלים של הקנה שלמעלה מזה.

ה) סגי כשרוב שיעור ג"ט משולש, אפילו כשההדס ארוך, הגם שרוב ההדס אינו משולש. - נסתפקו האחרונים אי מהני אפילו אם המשולש מפוזר באורך ההדס או שצריך להיות במקום אחד.

ו) יצאו הרבה בקן אחד ונשרו מהם עד שלא נשארו אלא שלשה בקן אחד, כשר, אפילו נשרו רובם.

ז) נקטם ראשו, כשר, אפי׳ לא עלתה בו תמרה, וה״ה ליבש ראשו, ויש פוסלין בנקטם ראשו - שיעור הקטימה מסתבר דשיעורו בכל שהוא.

ח) שיעור גודל העלה הוא לכתחילה שלא יהא קטן משעורה - לכתחילה לא יהיה גדול הרבה יותר מציפורן אגודל, ועכ״פ לא יהיה כשני ציפורני אגודל.

ט) שיעור הדס וערבה שלשה טפחים - שדרו של לולב ארבעה טפחים, כדי שיהא שדרו של לולב יוצא מן ההדס טפח - לכתחילה נוהגים ששיעור הדס וערבה י״ב גודלים ושדרו של לולב ט״ז גודלים - אין להם שיעור למעלה.

י) לכתחילה יהא שיעור ההדס וערבה י״ב אינט״ש, ובשעת הדחק בין תשע לעשר אינט״ש - לשיטת המקילים בטפחים קטנים לפי שיעור הגדול הוא עשר אינט״ש - לכתחילה יהיה בהדס כל השיעור הזה משולש, ולהלכה יכולין לברך גם לכתחילה על רובו משולש.

יא) שיעור הגובה הוא העץ עצמו בלא עלין, ולכאורה גם חלק שמלמטה שהוא בלי העלין מצטרף לשיעור - ויש שכתבו דאין לחשוב שיעור ההדס מלמטה רק ממקום שמתחיל העלין מתחילת ברייתו - יש שכתבו דראש העץ אם הוא עדיין ירוק נחשב כירק ולא כעץ.

יב) מצות ארבעה מינים שיטול כל אחד לולב אחד ושתי ערבות ושלשה הדסים, ובמקום הדחק דליכא הדס כשר סגי בחד דלא קטום - נחלקו האחרונים באופן זה אי יברך - יש שכתבו דאפילו בחד וקטום יוצא בדיעבד, אמנם לא יברך - אם לאחר שיצא המצוה הרגיש שנפל הדס אחד מהאגודה יטול שנית הד׳ מינים, אבל לא יברך שנית.

יג) לא יוסיף מין אחר על ארבעת המינים, משום בל תוסיף - לא יטול יותר מלולב אחד ואתרוג אחד, אבל בערבה והדס מוסיף בה כל מה שירצה - יש מי שפוסל להניח הדס שוטה בלולב, נוסף על השלשה בדין עבות, ויש מתירין - המדקדקים אינם מוסיפים על שתי ערבות ושלשה הדסים עבות.

יד) כתבו כמה אחרונים, דבהדס לכו״ע מותר להוסיף - יש שכתבו לקחת ס״ח בדי הדס כמנין לולב - יש לוקחים ס״ט כמנין הדס - עפ״י קבלה יש ליקח ט׳ בדי הדס שלש של שלש שלש, וכן נוהגין בסקווירא ליטול ט׳ ונותנים ג׳ בימין, ג׳ משמאל, וג׳ באמצע נוטה לצד ימין.

טו) היו ענביו מרובות מעליו אם ירוקות כשר, ואם אדומות או שחורות פסול, ואם מיעטן כשר, ואין ממעטים אותם ביו״ט.

טז) מה הדין אם היו ענבים בשאר גוונים - אם היה ענבים ירוקות ואדומות שביחד הם יותר מעליו, אם האדומות אינם יותר, הרי הוא כשר.

יז) הדס שיש לו ענפים, יש לקוטמם - יש שכתבו להדר שלא ליקח הדס שיש לו ענפים, ויש לקוטמם קודם יו״ט - אם עבר ומיעטן ביום טוב, כשר.

יח) יבשו עלי ההדס פסול. כמשו, כשר - שיעור היבשות אפילו אם נפרך בציפורן אם עדיין הם ירוקים כשר - אם יבשו רוב עליו ונשארו בראש כל בד משלשת הבדין קן אחד ובו שלשה עלים לחים כשר.

יט) אם ראה ביו״ט שההדס וכן הערבה ארוך יותר, מותר לחותכו ע״י שינוי כגון בשיניו, אכן אם יכול טוב רק לכפלו.

כ) כתבו הפוסקים דהדס המורכב הוא פסול - ודוקא אם הוא יודע שהם מורכבים הם פסולים, אבל בסתמא אין לחוש.

סימן כג
הלכות ערבה

א) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תרמ"ז סעי' ג') ערבי נחל המצוי במורה, הוא מין ידוע הנקרא כן, עלה שלו משוך כנחל, ופיו חלק, וקנה שלו מדוס, ומפי' בעודו ירוק, כשר. וכתבו הפוסקים הטעם דכל שמינו לגן ממש מדוס מקרי, שמע"פ שהוא ירוק מאחר כשהשמש מכה בו הוא נעשה מדוס בכלל מדוס הוא.

ב) **וכתב** עוד המחבר (שם) לרוב מין זה גדל על הנחלים, לכך נקראו ערבי נחל, ואפילו היה גדל במדבר או בהרים, כשר עיי"ש. ממנו יש מומרים שלכתחלה צריך לחזר אחר הגדלים על הנחל, ורק בדיעבד יוצא אף בגדל על ההרים, והגם שרוב הפוסקים כתבו שאין צריך להחמיר בזה, מעפ"כ יש מהדרים ולוקחים ערבה הגדלה בנחל כדי לצאת ידי חובת כל הפוסקים. ועי' בכורי יעקב (ס"ק ג'), ובמ"ב (סק"ג).

ג) **עוד** כתב המחבר (שם) דיש מין אחד דומה לערבה, אלא שעלה שלו עגול ופיו דומה למסר וקנה שלו מינו מדוס, וזהו הנקרא נפנפה, והיא פסולה. ויש מין ערבה שאין פי העלה שלה חלק ומינו כמסר, אלא יש בו תלמים קטנים עד מאד כמו פי מגל קטן, וזה כשר. ועי' בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קמ"ט) דמשמע של פגמים קטנים תלוי לפי גודל העלה עיי"ש.

ד) **והנה** שיטת רש"י (המובא בטור) דאפילו בפגמים קטנים מינו כשר רק כשכל הפגמים נוטים לצד אחד, אבל אם יש להם שני עוקצים אחד לכאן ואחד לכאן כמו פגימת סכין מינו כשר, ויש שכתבו שלכתחילה יש להדר על זה.

ה) **כתב** המחבר (שם סעי' ג') ערבה שיבשה או שנשרו רובּ עליה או שנקטם רובּה, פסולה, ועי' בביה"ל (סי' תרמ"ה סעי' ו') דמשמע נקטם אפילו בכל שהוא.

ו) **והנה** יש מדקדקים ליקח ערבה שיש לו לבלוב למעלה, והגם שכתבו הפוסקים שהפסול של נקטם רובּה היינו רק בהעץ בלבד ולא בעלים. מכן כיון שנקטם עלה פסולה בכל שהוא, לכן מדקדקים בלבלוב, לפי שאם העלה מלבלב, הדבר ידוע בודאי שלא נקטם בה אפילו כל שהוא.

ז) **ואם** היה לה לבלוב ונפל כתב בספר כפרות מרבעת המינים (מהגרי"מ שטרן) לחולי יש לחוש לסוף העלה של הלבלוב דינו כעץ עיי"ש.

ח) **עוד** כתב המחבר (שם) לכמושה או שנשרו מקצת עליה, כשרה. וכתב המג"א (שם סק"ג) למשמע לכתחילה לא יקח אותה.

ט) **ויש** לעיין מי ערבה שעליה נעשו שחורים כשר, ורמיתי בס' תורת ד' מינים שכתב שהוא כשר עיי"ש, ועכ"פ נראה פשוט דהוא לא עדיף מכמושה שכתב במג"א

שלכתחילה לא יקח מותה, ונממת הלא כתב הרמ"א (סי' תרנ"ד ס"ח) דנוהגין ליקח כל יום במול המועד ערבה מדשה ולקשרה בלולב והוא הידור מצוה.

י) **ערבה** שיבשה ברוב עליה, היינו שהלבינו פניה, ופרמ"ג (סק"ג), ובכף החיים (אות י'), כתבו, דלכתחילה יש להחמיר גם בשאר יבש. ובשעת הדחק בשאין נמצא ערבה כשרה אלא ערבה שהלבינו פניה מרוב יובש, נוטל בלי ברכה.

יא) **וכתב** בציכורי יעקב מובא בשעה"ל (שם ס"ק ו') דיבש נקרא כשכלה הירקות לגמרי. ורוב עליה היינו רוב שיעור של ג' טפחים, ויש להחמיר בזה בשיעור הקטן, לפי שיטת המקילין בי' מגדולין. ובמזו"ח כתב שגם יש לדקדק שלא יהא עליה נוטין למטה משום שצריך להיות דרך גידולן, וכמדומה שהעולם מקילין בזה.

יב) **כתב** בשליח רבא (סי' תרנ"ד סק"ה), דלא יתמוך את הערבה בדוחק בתוך החגד שבלולב, שיש לחוש שלפעמים יהיו נושרים רוב עליה, אלא יקשרנה עם ההדסים בלולב.

יג) **וע"ע** בא"ב (סי' תרמ"ז ס"ק ח') שכתב עוד לדקדק שלפעמים נושרין ע"י נענוע, ובפרט בתחרוג ולולב של הקהל שיד הכל ממשמשין בהן מצוי מאוד שנושרין רוב העלין ע"י נענוע של מיזה מנשים, וממילא שאר מנשים שמברכין אח"כ לבד שאין יוצאין במצוה, גם מברכין ברכה לבטלה, ומן הנכון שבכ"פ ביום הראשון שהוא מ"ע דאורייתא יעמידו מיש שיפקח ע"ז.

יד) **ערבה** שיש לו ענפים קטנים בין עלי הערבה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' ס"ח) שאין בזה חשש, ואינו דומה להדס שלכתחילה צריך להסיר הענפים, וכמו שכתוב בא"ח (סי' תרמ"ו ס"ק ל"ג) דזה הוא דוקא בהדס שצריך שהעלים יחפו את העץ. ונממת גם בהדס יש מקילין עיי"ש בשעה"ל (ס"ק ל"ו).

טו) **בשו"ת** ח"ס (יו"ד סי' פ"ח), ובשו"ת כתב סופר (או"ח סי' קכ"ג) מבואר דיש להחמיר שהלולב והדס וערבה לא יהיו כבושים כ"ד שעות, ומובא בפ"ת (יו"ד סי' פ"ז), וע"כ יש להחמיר שלא ליתן במים רק קצה התחתון, ושיהא בשאר שיעור ג"ט למעלה מהכביסה. ועי' מש"כ בזה בשו"ת מנח"י (ח"ג סי' ס"ט) ומובא בדרכי חיים ושלום (אות תשע"ט) שהלדיקים רבותינו זי"ע לא דקדקו בזה בשבת עיי"ש.

והשי"ת יצילנו משגיאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו.

תוכן הענינים

א) מה הוא ערבי נחל - מה שאינו לבן לגמרי ה"ה בגדר אדום.

ב) אי צריך לחזר אחר ערבה הגדל על הנחל דייקא.

ג) צפצפה פסול - אם יש בו תלמים קטנים כמו מגל קטן, כשר - ושיעורו תלוי לפי גודל העלה.

ד) לכתחילה יש להדר אשיטת רש"י דאפילו בפגמים קטנים אינו כשר רק כשכל הפגמים נוטים לצד אחד.

ח) ערבה שיבשה או שנשרו רוב עליה או שנקטם ראשה, פסולה - שיעור נקטם אפילו בכל שהוא.

ו) בענין המדקדקים בערבה שיהיה לו לבלוב למעלה.

ז) בדין אם היה לה לבלוב ונפל.

ח) ערבה כמושה או שנשרו מקצת עליה, כשרה - לכתחילה לא יקח אותה.

ט) אי ערבה שעליה נעשו שחורים כשר - לכתחילה לא יקח אותה - ויש נוהגין ליקח כל יום ערבה חדשה.

י) אם הערבה הלבין ברוב עליה, לכתחילה יש להחמיר - ובשעת הדחק כשאין רק ערבה שהלבין פניה מרוב יובש, נוטל בלי ברכה.

יא) בגדר מה נקרא יבש בערבה - ומה השיעור ברוב העלין - יש מדקדקין שהעלין יהיה דרך גידולן.

יב) יזהר שלא יתחוב הערבה בדוחק בתוך האגד שבלולב.

יג) יש לדקדק שלא יהיה נושר העלין ע״י נענוע - בפרט באתרוג ולולב של הקהל שיד הכל ממשמשין בהן.

יד) בענין ערבה שיש לו ענפים קטנים בין עלי הערבה.

טו) יש להחמיר שהלולב והדס וערבה לא יהיו כבושים כ״ד שעות - כשנותנם במים יזהר שלא ליתן מים רק קצה התחתון - צדיקים לא דקדקו בזה בשבת.

סימן כד

הלכות אתרוג

א) **כתב** הפמ"ג (מ"מ סוף סימן תרמ"ח) דלכתחילה יש להדר שיהא האתרוג נקי ממש. דהיינו שלא יהיה שום חזיז ובלעטי"ל אפילו בחופן שהוא כשר, אמנם גם יש הידור ביופי הגודל, וע"כ צריך לראות לפי הענין מיזה אתרוג הוא יותר חשוב.

ב) **יש** מהדרים לנדך על אתרוג מארץ ישראל, ומובא רמז על זה בפסוק אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי, "אעלה" ר"ת אתרוג ערבה לולב הדס, ועי' מה שהאריך בזה בשד"ח (חלק ה' מערכת ל'), וכן נהגו רבינו"ק מסקווירע לנדך על אתרוג מצ"י, אפילו כשיש אתרוג אחר שהוא נאה מזה, ואחר שעשו הנענועין באתרוג צ"י, עשו גם נענועין באתרוג הנאה יותר, ולנענועים בהלל היו מהדרין ליקח אתרוג היופי. [ובשנת השמיטה עי' מש"כ להלן (מצות שמיטה אות סט ועז)].

ג) **כתב** המחבר (סי' תרמ"ח סעי' ג') אתרוג היבש, פסול ושיעור היבשות, כשאינו מוציא שום ליחה, ויבדוק ע"י שיעבור בו מחט ובו חוט, ואם יש בו ליחה יראה בחוט. והרמ"א כתב, לאתרוג שהוא משנה שעברה וודאי יבש הוא ופסול. ועי' בשער הציון (אות ח') דאם יש"ג עליו כגון שנשמר משליטת חויר ע"י הסגר בכלי של מתכות כשר אם נשאר הלחות עי"ש. ולפ"ז לכאורה גם כשמונח בפריזע"ר כשר, דגם בפריזע"ר אין בו כבישה. ועי' בשו"ת שבט הלוי (מ"ח סי' קע"ו), דלריך להזהר שלא יפול עליו מים עי"ש.

ד) **כתב** המחבר (שם סעי' ב') אתרוג שניקב נקב מפולם כל שהוא, פסול. ושאינו מפולם, אם היה כאיסר, פסול. ואם חסר כל שהוא, פסול. וי"א דגם בנקב מפולם בעינן חסרון משהו. ושאינו מפולם, בחסרון כאיסר. וכתב הרמ"א דנהגו להכשיר הנקבים שנעשו בזמנינו על ידי קוניס, מע"פ שיש בהם חסרון, שזהו דרך גדילתן, מיהו אם רואה שאין העור והבשר קיים תוך הנקב, פסול לסברת הרשאונה מע"פ שאינו מפולם.

ה) **ובכתב** עוד הרמ"א (שם) דבשעת הדחק יש להקל כסברת האחרונה, להכשיר חסרון שאינו כאיסר ואינו נקב מפולם עי"ש, אבל לכתחילה וודאי יש להחמיר שלא יהיה חסר אפילו כל שהוא, וכתב בחזו"א (קמ"ז אות ה') דמוהל היונה ע"י לחיצה דמיון זה בכלל חסר. וכתב בשאלת מרדכי ומובא במ"ב (שם ס"ק ח') דלענין יו"ט שני יכולים לנדך עליו כל שאינו מפולם ואינו חסר כאיסר עי"ש.

ו) **כתב** המחבר (שם סעי' ג') מפולם, יש מפרשים כפשוטו, דהיינו שניקב מנד זה לנד זה, ויש מפרשים שכיון שניקב עד חדרי הזרע שהגרעינים בתוכו, מקרי מפולם. וכתב בביכורי יעקב דיש להזהר במקום הפיטם דנמלא כ"פ שיש נקב, ויש לבדוק אי לא הגיע

הנקב למדרי הזרע. [ובדרך כלל אין הנקב מגיע למדרי הזרע].

ז) **כתב** המחבר (סם סעי' ו') נקלף הקליפה החיצונה שלו, שאינו מחסרו שלא נשאר ירוק כמות שהוא בראייתו, אם נקלף כולו, פסול, אם נשאר ממנו כל שהוא, כשר, ויש מומרים שנראין שיצטייר כשלא. וכ"ז דוקא כשאינו חסר רק מהקליפה עליונה דהיינו הקליפה הדקה, ואינו חסרון כלל בגופו של אתרוג, וכתבו האחרונים דאם נשתנה מקום המוקלף ממראה האתרוג אז אפילו רק נקלף רובו הוא פסול.

ח) **עוד** כתבו האחרונים דאם נקלף בשתים ושלשה מקומות אפילו רק במיעוט האתרוג ה"ה פסול משום דהוי כמנומר, וכתב בפרמ"ג (מ"מ סקי"ז) לשיטת הר"ן בחוטמו פסול דזה גם בכל שהוא, ויש להזהר בזה כשרוצה לקלוף חוזית או בלע"ט פלע"ק, להפיט לאחר כ"ד שעות אי לא נשתנה המראה, ויש עצה שמיקף לאחר שמסיר החוזית ירחץ אותו המקום בחמיס.

ט) **אבן** יש סוברים דכל הפסול בנשתנה המראה כשנקלף הקליפה החיצונה אינו רק כשנשתנה למראה פסול, אבל אם נשתנה למראה כשר לא נפסל, וכתב במ"ב (ס"ק כ"ו) דבשעת הדחק יש לסמוך על סברא זו להקל.

י) **יש** סוברים שגם בלא נקלף אם הוא מנומר במראות כשרות ללא נקרע הדר, ועי' במ"ב (שם ס"ק נ"ה) מש"כ בזה. ממנס נראה פשוט דבאתרוג שמתחיל להיות ירוק בכמה מקומות וודאי אינו בכלל מנומר.

יא) **כתב** הח"ס (לוע הגזול ל"ו.) דמה שנעשה מנומר מכח משמש היד אינו פוסל ומדרבה יש לו חשיבות עי"ש, ובשו"ת התעוררות תשובה (ח"ג סי' ט') כתב דעכ"פ אם נעשה מנומר מכח שאר דברים, כגון שהיה מגולה להשמש או מחמת לחות של מים וכדומה, זה אין להתיר עי"ש.

יב) **כתב** המחבר (שם סעי' ז') ניטל דדו, והוא הרושם הקטן שעושנתו בו, פסול. וכתב הרמ"א דיש מחמירין אם ניטלה העושנתא, דהיינו שאינו קורין פיטמא, וטוב להחמיר במקום שאפשר, מיהו לענין דינא אין לפסול אע"כ ניטל הדד, דהיינו העץ שרושם הפיטמא עליו, ואם חסר רק קצת מהעושנתא כתב בציכורי יעקב (ס"ק כ"ה) שהוא כשר לכתחילה.

יג) **אם** נחסר קצת מן העץ, הגם שמעיקר הלכה כשר, כל זמן שהוא בולט קצת, כתבו האחרונים שיש להדר ליקח אתרוג אחר, דיש מחמירים בזה, עי' בציכורי יעקב (שם), ועי' במ"ב (שם ס"ק ל"ח). ואם נעשה גומא בתוך האתרוג, כתבו האחרונים שאפשר אפילו בחופן שנשאר קצת מן העץ (עי' שעה"י סקל"ב).

יד) **וכתב** הרמ"א (שם) לכל זה דוקא שניטלה, אבל אם לא היה לו דד מעולם, כשר, וכן רוב האתרוגים שמצויים במדינות אלו. דהיינו כשנחסר הפיטם מתחילת בריאתו כשר. וכתב במג"א (ס"ק י') דהיינו כשניכר שם גומא, וכ"כ בשו"ע הרב (סי"ז), ומ"ב (ס"ק ל"ב). ויש שכתבו דכהיום אין זה סימן, ועוד יש סוברים שאם נפל הפיטם לאחר שלש גידולו דיני כחסר, וע"כ יש להדר שיהא אתרוג עם פיטום. וע"ע בשו"ת קנה בשם (ח"ב סי' כח), ובשו"ת עמק התשובה (ח"ה סי' מח).

טו) **כתב** המחבר (שם סעי׳ ח׳) ניטל העץ שהוא תלוי בו בגילון המתרוג [הנקרא עוקץ] ונשאר מקומו גומא פסול, וכתב הרמ״א דאם ינטל קצת העץ ונשאר עובי כל שהוא שכל רובב הגומא מכוסה כשר. ויש לדעת דכשנותנים תפוח אצל המתרוג ירוק (גרי״ן) שיעשה געה״ל, יש להזהר שלא יתנשל ביותר שלא יפול העוקץ.

טז) **כתב** המחבר (שם סעי׳ ט׳) עלתה חוזית עליו, אם נשנים או נשלשה מקומות, פסול, ואם במקום אחד, אם עלה על רובו, פסול, ואם על חוטמו, אפי׳ כל שהוא, פסול. ומחלקו הפוסקים מה נקרא חוטמו, ולמעשה נקטו הפוסקים מעיקר הלכה דהיינו ממקום שמתחיל להתקלר ולהתחדד כלפי ראשו, ונמופן שאין המתרוג שוה מכל הצדדים הולכין בכל צד לפי הפחות שלו.

יז) **ולמטה** מהחוטם נחלקו הפוסקים אי אנים ושלשה מקומות פוסל אפילו בזיעוט של צד אחד, או רק כשנתפשט גם לצד השני, ומעיקר הלכה נקטו הפוסקים להקל, ועי׳ בא״ב (ס״ק מ״ב). אבל לכתחילה יש להדר שזה אפילו בצד אחד, וכן כתב בשו״ע הרב (סעיף כ׳) דשלש בשעת הדחק יש להחמיר כשיטה זו דגם בשני נקודות שמורות הנרשות לעינים, שיש מרשה במתרוג ביניהם, פסול עי״ש, ושיטת חזו״א (סי׳ קמ״ו אות ה׳) דאינו פסול רק כשתופס רוב שטח המתרוג דהיינו שניקח חוט ונקיף כל שטח שיש בו מרשה פסול יהיה שזה רוב המתרוג.

יח) **כתב** המהרש״ם (ח״ז סי׳ קס״ז) דאם יש נקודות שמורות בצד שלמעלה, או שינוי מרשה אחר, כשר, וכ״כ בספר מנחת פתים, אמנם בספר חיים וברכה (אות רנ״ט) כתב בשם המחנים דשקל (ס״ק תרמ״ח) להחמיר בזה, [אולם כמה פעמים יש נקודות בצבע ברוי״ן שניכר שהוא חלק מהשושנת], אכן אם המרשה אינו רק על השושנת וודאי כשר, אכן נרשה דיש לקלוף המרשה מהעץ. וע״ע בשבל אברהם (תנינא) שכתב דלמטה אצל העוקץ ליכא חשש חזזית ושינוי מרשה עיי״ש, ועל העוקץ עצמה ודאי אין חשש.

יט) **כתב** המחבר (סעי׳ ט״ז) אם הוא שחור או לבן במקום אחד פוסל ברובו, ועי׳ בשע״ת (ס״ק כ״ח) שכתב שאדום כיון שלא הזכירוה לפסול, יש לומר דגם מרשה זה הדר מיקרי כמו שנתפוחים מרשה יפה הוא, וגם כיון שזו דרך גדילתן ורגילין להיות הרבה כן מרשית המתרוג היא, אכן בפמ״ג כתב לאדום ביותר נקרא מרשה פסול, ומובא בבירור הלכה (שם).

כ) **ברוי״ן** שאינו נוטה לשחור כתב בספר חיים וברכה (אות ש״ב) דכשר. עוד כתבו האחרונים דמרשה גרע״י ג״כ כשר דלא נקרא שחור, וגם מרשה פינ״ק כשר דהלא כתב בפרמ״ג דרק אדום עמוק הוא מרשה פסול.

כא) **והנה** מצוי נקודות שחורות הבאות מחמת שמרסקים על הפירות למנוע תולעים וכדומה, וכיון שאינו מעשה האתרוג אינו פוסל, אכן מי שהוא בקי יכול להורידו ע״י שעוה או ע״י חודו של מחט, ויש לו להזהר שלא לחסר מהאתרוג, ועי׳ משכ״כ בזה (לעיל אות ז׳).

כב) **בלא״ט** פלע״ק הרגילים ואינם גדוהים כשרים. וכמו שמצוחר ברמ״א (שם סעי׳ י״ג), וכתב עוד שם דיש מקילין אפילו בגבוהים מהאתרוג כיון שרגילים בזה. ולמעשה

כתבו המחרוצים (שם) לתין להקל בזה רק בשעת הדחק, ומלע בשעת הדחק יש להמיר בזה גם בחלק התחתון של המתרוג בחופן שהוא משני לדדים, או שנתפשט על רובו של המתרוג.

כג) **כתב** המג"מ (ס"ק ט"ז י"ח) בשם המבי"ט, דאם אין החזזית והמראה פסול ניכר להדיא כשר. ועי' בחזו"א (קמ"ז אות ה') שדוקא כשגס מקרוב צריך הסתכלות אז כשר עיי"ש, אכן הרבה מחרוצים הניחו לשון המבי"ט דמשערין בחופן שחוחזו בידו כרגיל בלי התקרבות אל העין, וכן נראה מלשון המג"מ (ס"ק ט"ז), ובשו"ע הרב (סכ"ג), דמשערין כשחוחזו בידו, ועכ"פ ג"כ זכוכית מגדלת, ובחופן שנראה מראה פסול וע"י הזכוכית נראה שהוא כשר ג"כ אין להקל, חון בחופן שיש לו ספק אז יכולין לסמוך על הזכוכית.

כד) **ובספר** מועד בחועדו כתב שאפילו אם לאחר שנסתכל הרבה ראה שיש נקודה שחורה, הגם שאח"כ שוב רואהו בהבטה רשאונה זה אינו כלום, ואם יש לו ספק יכול ליתנו לחבירו להסתכל בו, עוד כתב אם דאלו גרוע בני אדם ולא בחי שרואה ביותר, עוד כתב אם דאם נראה המראה מטעם שיש כאה נקודות סמוכות זה לזה ג"כ נקרא נראה.

כה) **והנה** לכאורה כל זה היינו רק לענין פסול הדר, אבל בפסול חסר ודאי תלוי לפי המציאות בחחת, אכן ראיתי בספקי תשובות שכתב דגם לענין חסר אם אינו נראה רק ע"י זכוכית אינו פוסל וכחו שחניחו בדברי המחרוצים לענין תולעים, ובדובב מישרים (מ"ת סי' ת') לענין נגיעה בח"ת.

כו) **כתב** המחבר (שם סכ"ת) חתרוג הירוק שדומה לעשבי השדה פסול, אלא אם כן חוזר למראה חתרוג כשחשהין חותו. וכתבו המחרוצים שלמעשה אין להתיר רק כשהתחיל בחקלת לשוב למראה חתרוג. ועי' בח"ג מהדורת דרשו (שם סקס"ה) שאין זה פסול מנומר, אפילו לשיטת הסוברים שחנומר פסול אפילו בחרחות כשירות (עי' מ"ב סקנ"ה), שבאופן זה לא מקרי מנומר, לפי שהכל הוא מראה חתרוג, עיי"ש.

כז) **כתב** המחבר (שם סעי' כ"ב) שיעור חתרוג, קטן פחות מכבילה, פסול, אבל אם כבילה, אפילו אם הוא גוסר שעליין לא נגמר פריו, כשר.

כח) **בפוסקים** הביאו שני טעמים למה חתרוג פחות מכבילה פסול, הא' משום שלא נגמר, והא' משום שאינו הדר, ושני הטעמים שייכים בכל החג, אכן יש נ"מ בין שני הטעמים בנטחק אח"כ, דלי משום הדר פסול גם בכה"ג, כמו שכתב בבה"ל בשם הח"א. ובחזו"א (סי' קמ"ח סק"ב) חולק ע"ז דלא מצינו בזה שלא נקרא הדר. וכ"כ בשו"ת אבני נזר (סי' תפ"ב), וע"ע בשו"ת דובב מישרים (ח"ג סי' ע"ו) דלעכ"פ אם נטחק עד פחות מכזית פסול לכו"ע.

כט) **ובענין** שיעור החתרוג בזמנינו, הנה ידוע שיטת החחירים לשער כשיעור שני בילים, עי' ביכורי יעקב (תוספת ביכורים סקי' תרמ"ה). וכ"כ החזו"א (עוקצין סי' ג' ס"ק ז'), אכן בביה"ל (ד"ה פחות מכבילה) מבית בשם החת"ס (חו"ח סי' קפ"ת) שכתב, שדי כבילה שבזמנינו דאם הבילים נחתנו גם גידול החתרוגים נחתנו עיי"ש. ולפי דעת הבכורי יעקב נכון לבעל נפש להדר לכתחלה אחר חתרוג שגדול כשני בילים עיי"ש.

ל) **וכתב** בספר מרגעת המיים (עמוד קנ"ח) דכשים בערך חמישית יותר מבינה רגילה, כבר ים נפח של שני בינים, אכן למעשה ים ליקח מתרוג הגדול יותר מהשיעור, משום שכמה מתרוגים הנקראו מתרוגי מיס עלולים להצטמק מהשיעור.

לא) **ואם** אין בידנו כשיעור ויש לנרף הרוחב להאורך עי' בשו"ת מהרש"ס (סי' ח"ג קכ"ט) שהבית מהבית יצחק (יו"ד ח"ג סי' קל"ה אות ד') שנסתפק בזה והמהרש"ס העלה להקל עיי"ש, וכ"כ בא"ח תצוצה, וכן כתב בשו"ת בדי יציב (או"ח סי' רע"ח). ועי' בס' תורת ד' מיים, שעכ"פ לא יהא המתרוג דק מאוד.

לב) **אתרוג** גדול כשר, אפילו הוא גדול מאוד, וכמו שמבואר בשו"ע (סעי' כ"ג), ומבואר בגמרא (סוכה לו:) דהיינו אפילו הוא כ"כ גדול שצריך להניחו על כתיפו ואפילו בזמן שאינו יכול לאחוז כל האורבע מיים ביחד, אינו מעכב שיכול ליטול הלולב ואחר כך האתרוג, וכמו שמבואר בשו"ע (סי' תרנ"ח סי"ב).

לג) **אם** קנה אתרוג שרצוי לצאת בו בצמצום כגון שהוא כבינה מצומצמת ואחר כך מצא גדול ממנו, מצוה להוסיף עד שיש מלגיו בדמי הרשאון כדי להחליפו ביותר גדול, כמו שמבואר בשו"ע (סי' תרנ"ו סעי' ג'), ויש סוברים דגם אם הרשאון יש לו השיעור, רק שאינו מהודר כ"כ, צריך ליקח ההדר אם אין מייקרים חומו יותר משלים מלגיו בדמי חבירו, והיינו אם קנה אתרוג הנמכר בחשעים לחלער יש להוסיף עד מאה ועשרים, ועי' בב"ח דיש להחמיר כשיטת הסוברים שיש מלבר דהיינו בזמן הנ"ל עד מאה ושלושים וחמש.

לד) **ואין** להקשות דמ"כ אין לדבר סוף שהרי לעולם ימצא נאה ונאה, דכתבו האחרונים דים לומר דלא הטרייחו עליו אלא בפעם רשמונה בלבד, וכן הביא בביאור הלכה (ד"ה בלמלוש) בשם הפני משה על הירושלמי עיי"ש.

לה) **ואם** קנה אתרוג או לולב שיש בו חשש פסול לפי איזה שיטות, אף שהלכה דכשר, כתב בביאור הלכה (ד"ה אם קנה) דים לומר דבזה לכו"ע צריך לקיים הידור מצוה עד שלים לקנות אחר, לאחת כל הדיעות, וכתב דכן משמע בפמ"ג עיי"ש.

לו) **מי** שיש לו שני אתרוגים, אחד מהודר, והשני שאינו מהודר אבל מוחזק יותר בכשרות, אומרים בשם הגר"ח מבריסק ז"ל, שאם יטול האינו מהודר שוב לא שייך לאחת י"ח בהודר, וע"כ יקח קודם המהודר, אכן ראיתי שים אולקים ע"ז דעדיף לקיים בהמוחזק, ומעפ"כ שייך לקיים עוד המצוה בהמהודר, ועי' שו"ת להורות נתן (ח"ו סי' ל"ח) מש"כ בזה, וע"ע בספר פסקי תשובות (סי' תרמ"ח אות כ"ד).

לז) **אתרוג** שאין בהם גרעינין, יש שפקפקו לאינו אתרוג כלל, דמבואר ברש"י (סוכה ל"ו.) שאתרוג יש לו גרעינים, וכבר האריכו בזה אחרוני זמנינו, ורוב גדולים הסכימו להקל בזה, וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' ע"ו).

לח) **אתרוג** הגדל בעציץ שאינו נקוב נחלקו הפוסקים אי נקרא גידולי קרקע, ועי' מה שכתבנו בזה בחיי הלוי (ח"ג סי' י"ח), ובודאי לכתחילה נכון לחשוש שלא ליטלו למצוה, וכן הוא בגידולי מיס, וכן יש

להחמיר שלא ליטול ממה שנתגדל תוך חוהל המנותק מהקרקע, [ומלוי הדבר בהדסים], חוץ מאופן שיש נקבים למטה דהוי כמחובר לקרקע.

והשי"ת יצילנו משניאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו.

תוכן הענינים

א) לכתחילה יש להדר שיהא האתרוג נקי ממש, דהיינו שלא יהיה שום חזזית ובלעטי"ל אפילו באופן שהוא כשר - יש גם להדר ביופי הגודל.

ב) יש מהדרים לברך על אתרוג מארץ ישראל - רמז על זה - כן נהגו רביה"ק מסקווירא לברך על אתרוג מא"י - לנענועים בהלל מהדרין ליקח אתרוג היופי.

ג) אתרוג היבש, פסול - שיעור היבשות, כשאינו מוציא שום ליחה - אי מותר להשתמש באתרוג שהיה מונח בפריזע"ר.

ד) בענין פסול אתרוג הנקוב.

ה) לכתחילה וודאי יש להחמיר שלא יהיה חסר אפילו כל שהוא - מוהל היוצא ע"י לחיצה, אין זה בכלל חסר.

ו) מהו גדר "מפולש".

ז) בדין נקלף הקליפה החיצונה של האתרוג.

ח) בדין פסול מנומר - יש להזהר בזה כשרוצה לקלוף חזזית או בלא"ט פלע"ק, להביט לאחר כ"ד שעות אי לא נשתנה המראה, והעצה לזה.

ט) יש סוברים דאם נשתנה מראה האתרוג למראה כשר לא נפסל.

י) יש סוברים שגם בלא נקלף אם הוא מנומר במראות כשרות, לא נקרא הדר - אתרוג שמתחיל להיות ירוק בכמה מקומות, אינו בכלל מנומר.

יא) מה שנעשה מנומר מכח משמש היד אינו פוסל.

יב) בדין פסול שניטלה דדו ובניטלה השושנתא.

יג) אם נחסר קצת מן העץ, הגם שמעיקר הלכה כשר, כל זמן שהוא בולט קצת, כתבו האחרונים שיש להדר ליקח אתרוג אחר.

יד) כשנחסר הפיטם מתחילת בריאתו כשר, והסימן לזה.

טו) בדין ניטל העוקץ - כשנותנים תפוח אצל האתרוג ירוק שיעשה גע"ל, יש להזהר שלא יתבשל ביותר שלא יפול העוקץ.

טז) עלתה חזזית על חוטמו אפילו כל שהוא פסול - נחלקו הפוסקים מה נקרא חוטמו.

יז) למטה מהחוטם, נחלקו הפוסקים אי שנים ושלשה מקומות פוסל אפילו במיעוט של צד אחד, או רק כשנתפשט גם לצד השני.

יח) מה הדין אם יש נקודות שחורות בדד שלמעלה, או שינוי מראה אחר - ומה הבזה כשהוא על העוקץ.

יט) אם הוא שחור או לבן במקום אחד פוסל ברובו - ומה הדין באדום.

כ) מה הדין במראה ברוי"ן, גרע"י, פינ"ק.

כא) נקודות שחורות הבאות מחמת שמרססים על הפירות למנוע תולעים וכדומה, אינו פוסל - יכולים להורידו ע"י שעוה או ע"י חודו של מחט, ויש לו להזהר שלא לחסר מהאתרוג.

כב) בלא"ט פלע"ק הרגילים ואינם גבוהים כשרים - ויש להחמיר שלא בשעת הדחק.

כג) אם אין החזזית והמראה פסול ניכר להדיא, כשר - באיזה אופן נקרא שאין ניכר להדיא.

כד) אם לאחר שנסתכל הרבה ראה שיש נקודה שחורה, הגם שאח״כ שוב רואהו בהבטה ראשונה זה אינו כלום - אם נראה המראה מטעם שיש כמה נקודות סמוכות זה לזה ג״כ נקרא נראה.

כה) לענין חסר אם אינו נראה רק ע״י זכוכות אם פוסל - ומה הדין לענין תולעים - ומה הדין לענין נגיעה בס״ת.

כו) אתרוג הירוק שדומה לעשבי השדה פסול - באופן שמתחיל להיות כמראה אתרוג אין בזה פסול מנומר.

כז) שיעור אתרוג, קטן פחות מכביצה, פסול - אם כביצה, אפילו אם הוא בוסר שעדיין לא נגמר פריו, כשר.

כח) שני טעמים למה אתרוג פחות מכביצה פסול.

כט) מהו שיעור האתרוג בזמננו.

ל) למעשה יש ליקח אתרוג הגדול יותר מהשיעור, משום שכמה אתרוגים הנקראו אתרוגי מים עלולים להצטמק מהשיעור.

לא) יש להסתפק אם אין ברחבו כשיעור ויש לצרף הרוחב להאורך - עכ״פ לא יהא האתרוג דק מאוד.

לב) אתרוג גדול כשר, אפילו הוא גדול מאוד - באופן שאינו יכול לאחוז כל הארבע מינים ביחד, אינו מעכב שיכול ליטול הלולב ואחר כך האתרוג.

לג) בענין אם יש לו אתרוג שראוי לצאת בו, ומצא טוב יותר, אי צריך לקנותו ובכמה.

לד) זה שצריך להוסיף לקנות אתרוג טוב יותר, לא הטריחו עליו אלא בפעם ראשונה בלבד.

לה) אם קנה אתרוג או לולב שיש בו חשש פסול, אף שהלכה דכשר, יש לומר דבזה לכו״ע צריך לקיים הידור מצוה עד שליש לקנות אחר.

לו) מי שיש לו שני אתרוגים, אחד מהודר, והשני שאינו מהודר אבל מוחזק יותר בכשרות, איזה מהן יטול קודם.

לז) אתרוג שאין בהם גרעינין, יש שפקפקו דאינו אתרוג כלל, ורוב גדולים הסכימו להקל בזה.

לח) אתרוג הגדל בעציץ שאינו נקוב נחלקו הפוסקים אי נקרא גידולי קרקע - וכן הוא בגידולי מים.

סימן כה

דברים הפסולים ביום הראשון וכשר בשאר ימים

א) **מצות** לולב נוהגת מן התורה רק ביום הראשון בלבד, שנאמר (ויקרא כג, מ) ביום הראשון, חוץ מביה"מ שהיתה נוהגת בו מצות לולב כל שבעת ימי החג, שנאמר ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים. משחרב בית"מ, התקינו חז"ל שיהא לולב ניטל בכל מקום שהוא, כל שבעה, זכר למקדש, ולפי שחיוב שאר הימים משום זכר למקדש בלבד, לפיכך הקילו בהם חז"ל בהילוכ והכשירם של ד' מינים יותר, מיום ראשון שהוא מן התורה, אלא כתבו הפוסקים דבי"ט שני ים להחמיר בכל ההלכות כביום הראשון.

ב) **ביום** הראשון צריך להיות לכם. ולכן אין יכול לנענע עד שיהיה שלו, ומיהו יכול לנענע בגזול או בשאול. אבל בשאר ימים יכול לנענע בשאולה, וכמו שמצוה בשו"ע (סי' תרמ"ט סעי' ג'), אבל בגזול כתב הרמ"א (שם סעי' ה') להחמיר משום מצוה הבאה בעבירה, ובמג"א (שם) כתב דגם לשיטת המחבר לכתחילה אסור בגזול, וע"ע בביאור הלכה (שם ד"ה מפני) שכתב בשם מטה יהודה דגם לשיטת המחבר פסול הגזול בכל הימים אפילו בדיעבד.

ג) **חסר.** דרשו חז"ל "ולקחתם" לקיחה תמה, דהיינו שלא יהיו מרבע מינים חסרים אלא שלמים. לפיכך, אתרוג שחסר, או נסדק, או ניקב, או שניטל עוקצו וכיוצא, הרי זה פסול משום חסר, וכן לולב שנסדק, או נחלקה בו התיומת, פסול משום לקיחה תמה. וכל הפסול משום חסר אינו פסול אלא ביום הראשון בלבד, אבל בשאר הימים כשר, וכמו שמצואר ברמ"א (שם), אמנם כתבו כמה פוסקים לכתחילה נכון להדר שגם בשאר הימים לא יהא חסר, מטעם זה קלי ומנוהו, ועי' בפסקי תשובות (סי' תרמ"ט אות ד').

ד) **ואם** חסר כל שהוא לכתבו הפוסקים להכשירו גם ביום ראשון בשעת הדחק, כמו שכתב הרמ"א (סי' תרמ"ח סעי' ג'), ולמי יש להקל בשאר ימים. ואפילו בי"ט שני יש לסמוך להקל, וכ"כ במ"ב (שם ס"ק ח' בשם המאמר מרדכי), ועי"ע בחת"ס (סוכה לו).

ה) **חסר** היינו שעיקר האתרוג קיים, רק שחסר, אבל אתרוג שנחתך לשנייס או שלשה חתיכות אינו אתרוג כלל ופסול כל שבעה, וכמו שמצואר ברמ"א (סי' תרמ"ט סעי' ו'), ולריך שיחסר בו שיעור כביצה, וי"א שלריך שיחסר בו רובו. ואם נקבוהו עכבריס פסול כל שבעה משום מיאום, וכמו שכתוב הרמ"א (שם סעי' ה').

ו) **אבל** פסול הדר שיטת הרמ"א (שם) שפסול כל שבעה, וכתבו האחרונים דבמקום שא"א למצוא אחר יש לסמוך על המקילין גם בהדר בשאר ימים, וכ"כ בחליה רבה, ובמ"ב (ס"ק ל"ו) הביא מחלוקת האחרונים אי יכולים גם לברך עליו, וכתב דעכ"פ אם יש עוד ספק וודאי יכולים לברך.

ז) **ניטל** הפיטמא מהאתרוג יש פוסלים משום חסר וכשר בשאר הימים. ויש פוסלים משום הדר ופסול בשאר הימים. וכמו שמצואר ברמ"א (סי' תרמ"ח סעי' ה') ובמג"א (שם ס"ק

י"ז). ומס נשבר הפיטס ונשאר מחובר במקנת נמופן שלא ניכר כמעט שנשבר, כתב בשו"ת ערוגת הבשם (ס"ג סי' קל"ג), דביום רשמון אין לברך עליו מטעם חסר, ובשאר הימים יכולין לברך עליו ומפילו לשיטת מג"א (בס"ק ט"ו) דיש לומר דעדיין מיקרי הדר.

ח) **חזרת** שעלתה בתרוג כתב הפמ"ג (סי' תרמ"ט) דיש מקילים בשאר הימים. ובפרט מס עלתה ב"משהו" על מוטמו. יש להקל יותר, וכתבו האחרונים דלכתחילה יש להחמיר, אבל בשעת הדחק יש לסמוך להקל. ועי' בשעה"ל (שם ס"ק נ"ג).

ט) **וכתב** הרמ"א (שם ס"ה) דאס היה יבש או מנומר פסול כל שבעה, וכתב דגס אס קלף הפסול לא חזר להכשירו בשאר הימים, ובמ"ב (ס"ק ל"ח) כתב להקל בזה בשעת הדחק, אס חזר למראה אתרוג עיי"ש.

י) **כל** שאינו מינו, פסול כל שבעה, כגון אתרוג המורכב, הדס שוטה, והנפלפה בערבה, ומפילו לפי מה שכתב האחר (שם ס"ו) דבשעת הדחק בשאין נמצא כאר, נוטלים כל הפסולים בלי ברכה, היינו דוקא בשהפסול הוא מחמת מום, אבל באינו מינו לא, כדי שלא יבוא לטעות עי' במג"א (שם).

יא) **ובמג"א** (שם) כתב דגס גזול אין ליטלו אפילו בלי ברכה, אמנס בשעה"ל (ס"ק נ"ט) הביא בשם הבינורי יעקב דמיום רשמון והילך אס הוא שעת הדחק יכול ליטלו בלא ברכה.

יב) **אתרוג** פחות מכבילה פסול גס בשאר הימים, ויש שני טעמים, האי מום שלא נגמר, והאי משום שאינו הדר, ובכל האג שייך שני הטעמים, אבל יש נ"מ בין שני הטעמים בנטמק אם"כ, דאי משום הדר פסול גס בכה"ג.

יג) **וה"ה** בשאר המינים, כל שאסור בהנאה ועומד לשריפה, כגון, לולב של אשירה ושל עיר הנידחת וכיוצא, פסול משום שאין בו כשיעור, כיון שעומד לשריפה "כתומי מיכתת" שיעורו, ולפיכך פסול כל שבעה.

יד) **הדם** לריך שיהיה "עבות" שנאמר ועבף עץ "עבות". כל הפסול משום שאינו עבות בהדם, פסול כל שבעה. ונמצא שבהדר שכל הפסולים שבו שהן או משום הדר, [לגס כשנקטס רשאו הפסול הוא משום הדר, כמבואר בסי' תרמ"ו], או משום עבות, ע"כ פסולים כל שבעה. וכן בערבה, כל הפסול בערבה, פסול כל שבעה לפי המחמירים בהדר כל שבעה.

טו) **כל** הפסול בלולב פסול כל שבעה, חוץ מנסדק, ונחלקה התיומת, שהן פסולים ביום הרשאון בלבד, דאינו רק מטעס לקיחה תמה, וכמו שכתב במג"א (סי' תרמ"ה ס"ג), אבן יש שכתבו להחמיר בזה אף בשאר ימים, ובפרט בשנסדק כהימנק. ולולב שנקטס פסול גס בשאר הימים משום הדר.

טז) **כתב** המחבר (סי' תרמ"ט סעי' ו') בשעת הדחק שאין נמצא כאר, כל הפסולים נוטלים ואין מברכים, וכתבו עוד האחרונים דאס אין לו כל הארבע מינים יטול מה שנמצא ולא יברך, אבל לא יקח אין אחר, כגון שאין לו אתרוג לא יקח לימון עם הלולב כדי שלא יבואו לטעות, וכמו שכתב במג"א (שם), וכן בגזול פסול אפילו בשעת הדחק, וע"ע במ"ב (שם ס"ק נ"ג ובסי' תרנ"ו ס"ק נ"ח).

יז) **כל** הפסולים שכתבו הפוסקים שמותר ליטלו בשעת הדחק בלי ברכה, אס

אח"כ מצא מרגע מיניס הכשריס מותר לנרך עליו, אכן אס נטל מתחילה הד' מיניס שכתבו הפוסקיס שהוא ספק, הגס שלא צירך עליו, שוב לא יכול לנרך אח"כ על הד' מיניס שהס כשריס לכו"ע.

יח) **ולפי"ז** כתב נביכורי יעקב [ומובא בס"ב סס ס"ק נ"ט, ובשעה"ל ס"ק ס"ח] דאס יש לו עכשיו רק הכשריס בשעת הדחק ויודע שאח"כ יגיע לו ד' מיניס כשריס, אס הד' מיניס הס וודאי פסולים, יכול ליטלס בשעת ההלל בלי ברכה, אבל אס הס ספק פסולים, לא יטלס בשעת ההלל, כדי שיוכל לנרך אח"כ על הכשריס.

יט) **אם** נתערב אחד מהד' מיניס הפסול ברוב כשריס, כתבו האחרונים דנקרא דבר חשוב או דבר שבמנין ואינו בטל, עי' פרמ"ג (סי' תרמ"ט א"א ס"ק כ"ח), ונביכורי יעקב (בס ס"ק מ"ח), וע"ע בפסקי תשובות (בס אות ה').

והשי"ת יצילנו משניאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו.

תוכן הענינים

א) מצות לולב נוהגת מן התורה רק ביום הראשון בלבד - בבית המקדש נוהג בו מצות לולב כל שבעת ימי החג - ביו"ט שני יש להחמיר בכל ההלכות כביום הראשון.

ב) ביום הראשון צריך להיות לכם - ואין יכול לצאת עד שיהיה שלו - אינו יכול לצאת בגזול או בשאול - בשאר ימים יכול לצאת בשאולה - אי מותר בגזול בשאר הימים.

ג) אתרוג שחסר, או נסדק, או ניקב, או שניטל עוקצו, פסול משום חסר - לולב שנסדק, או נחלקה בו התיומת, פסול משום לקיחה תמה - כל הפסול משום חסר אינו פסול אלא ביום הראשון בלבד - בשאר הימים כשר, ולכתחילה נכון להדר שגם בשאר הימים לא יהא חסר.

ד) אם חסר כל שהוא דכתבו הפוסקים להכשירו גם ביום ראשון בשעת הדחק.

ה) חסר היינו שעיקר האתרוג קיים, רק שחסר - אתרוג שנחתך לשניים או שלשה חתיכות אינו אתרוג כלל ופסול כל שבעה - שיעור שצריך להישאר באתרוג החסר.

ו) פסול הדר פסול כל שבעה - בשעת הדחק יכולים לסמוך על המקילין - נחלקו האחרונים אי יכולים לברך.

ז) ניטל הפיטמא מהאתרוג יש פוסלים משום חסר וכשר בשאר הימים, ויש פוסלים משום הדר ופסול בשאר הימים - מה הדין אם נשבר הפיטם ונשאר מחובר במקצת באופן שלא ניכר כמעט שנשבר.

ח) מה הדין בחזזית שעלתה באתרוג.

ט) היה יבש או מנומר פסול כל שבעה - מה הדין אם קלף הפסול אי חזר להכשירו.

י) מה שהתירו בשעת הדחק כשאין נמצא כשר ליטול בלי ברכה, היינו דוקא כשהפסול הוא מחמת מום, אבל באינו מינו לא.

יא) אי מותר בשעת הדחק ליטול גזול.

יב) אתרוג פחות מכביצה פסול גם בשאר הימים, והטעם.

יג) כל שאסור בהנאה ועומד לשריפה, פסול משום שאין בו כשיעור.

יד) הדס צריך שיהיה "עבות" - כל הפסול משום שאינו עבות בהדס, פסול כל שבעה - כל הפסול בערבה, פסול כל שבעה לפי המחמירים בהדר כל שבעה.

טו) כל הפסול בלולב פסול כל שבעה, חוץ מנסדק, ונחלקה התיומת, שהן פסולים ביום הראשון בלבד - יש שכתבו להחמיר בזה אף בשאר ימים.

טז) בשעת הדחק שאין נמצא כשר, כל הפסולים נוטלים ואין מברכים - אם אין לו כל הארבע מינים יטול מה שנמצא ולא יברך, אבל לא יקח מין אחר.

יז) כל הפסולים שכתבו הפוסקים שמותר ליטלו בשעת הדחק בלי ברכה, אם אח״כ מצא ארבע מינים הכשרים מותר לברך עליו - אם זה היה רק דבר שהוא ספק, הגם שלא בירך עליו, שוב לא יכול לברך על הכשרים.

יח) אם יודע שיגיע לו אח״כ כשרים לא יקח להלל רק וודאי פסולים.

יט) אם נתערב אחד מהד׳ מינים הפסול ברוב כשרים, אינו בטל.

סימן כו
שיעור כללי בהלכות נטילת לולב

א) **אמרו** חז"ל (סוכה מה.) לעולם ילמד אדם תורה ומצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. ולכאורה קשה, מה ענין תורה ומצות לנטילת לולב? ונראה לומר, דהנה ידוע שכל המצות התלויות בזמן, אם עבר זמנן אין מקבלין שכר על קיומן, ואפילו מצות סוכה ולולב שהן שבעת ימים, אם עבר יום אחד ולא קיים המצוה באותו היום, אין מקבלין שכר על יום זה לעולם. ולכן אדם שלא קיים מצות לולב ביום ראשון, אין לו שכר על יום זה לעולם, ואם כן אין לו שכר על כל המצוה, שהרי אין המצוה נשלמת אלא בשבעת ימים. ולכן אם עבר ולא קיים המצוה

ז) **אמנם** כתב שם דבחמת גס בד' מינים היכא דשכיח שיפסלו צריך לבדוק תותם קודם הברכה, וכמ"ש במג"א והובאו דבריו ביתר ביאור בשע"ב (סי' תרמ"ז סק"ח) דיש לדקדק שהערבה לא יצאו רוב עליהן, שלפעמים נופלים ע"י תחיבתן לתוך הלולב, וגם ע"י נענוע, ובפרט "בתרוג ולולב" של הקהל שיד הכל ממשמשין בהן, ומן הנכון שעכ"פ ביום הראשון שהוא מ"ע לחורייתא יעמידו שיש עתי שיפקח על זה עי"ש, ויש להעיר קצת לדפי המבואר בדברי הטו"ז (סי' ת') חייבין טפי לברכה לבטלה מעיקר המצוה עי"ש, ומ"כ גס בשאר הימים יש להשגיח על זה.

ח) **כתב** המחבר (סי' תרנ"ח סעי' י"ח) צריך לאחר התרוג ללולב בשעת נענועו ולנענע בשניהם יחד. ויש לראות שלא יהא פירוד, ומין במינו אינו חוצץ, וגס יש רמז שיהא מוקף גויל, ובצ"י הביא בשם הרקנט"י שכתב סוד זה נגלה אלי בחלום בליל י"ט הת' של חג הסוכות נתאכסן אצלי חסיד א' משכנזי שמו הר"ר יצחק ראיתי בחלום שהיה כותב בשם הוי"ה והיה מרחיק הה"א מחרונה מן הג' אותיות מ"ל מה זה עשית השיב כך נוהגים במקומינו ואני מחיתי בו וכתבתיו שלם ומשתומם על המראה ואין מבין, למחר ראיתי שלא היה מנענע רק הלולב במינו בלא התרוג, והבנתי פתרון חלומי כו' כי כל הד' מינים רומזים בו יתברך כדאיתא במדרש עיין ספר הכוונות ותבין.

ט) **נחלקו** הפוסקים אי צריך לנענע ממש בכפות העלין, או סגי בהולכה והובאה, ולמעשה נוהגין לעשות נענוע ממש, וע"כ בלולב עם קשרע יש להתחילה להפריד קצת מהעלדים.

י) **ומי** שאין בו כח לנענע הלולב ל"ע, חלה להחזיק בידו לבד, כתב בשו"ת חגרות משה (יו"ד ח"ב סי' י"ח) דחייב בלולב ויכול לברך, ואין לומר בזה לריך עכ"פ רחוי לנענע עיי"ש.

יא) **נוהגים** לנענע בהודו הראשון ובאחרון, והיינו כשאומרים אותו בפעם הראשון. וסדר הנענועים נוהגים ע"פ האר"י ז"ל, דרום, לפון, מזרח, מעלה, מטה, מערב, ומולין ומביא כלפי החזה ג"פ. ויש מנענעים ומכסכסים שלש פעמים בכל פעם.

יב) **כתב** המחבר (סי' תרנ"ז ס"ח) קטן היודע לנענע כדאי, אבין חייב לקנות לו לולב כדי לחנכו במלות. ועיי"ש בטו"ז (שק"ח) דהיינו שגס בנו יהיה לו לולב בשעת ההלל לנענע בו עיי"ש, ומ"כ כש"כ בבחורים שלכתחילה יש לקנות להם ד' מינים, ומה שיש נוהגים שאפילו בחורים אינם מנענעים בהלל, אפשר שנהגו כן ע"פ מש"כ האחירי (סוכה לז:) דעכשיו נהגו להקל ולסמוך על נענוע שבשעת הברכה, וכ"ש במקומות שאין הלולבין ומינים שבהם מצוים ברוות, ומפני שהנענוע שבקריאת ההלל אינו אלא מנהג עיי"ש.

יג) **כתב** המחבר (סי' תרנ"ח ס"ח) ומצוה לנגדם בקשר גמור, דהיינו ג' קשרים זע"ז, ובמ"ב (ס"ק ח') כתב בשם שו"ת חגורה בהלך, דמלדד דמה שנוהגין שלא לעשות קשר אלא תוחבין הלולב לתוך בית יד ג"כ הוי בכלל קשר, והיינו אפילו לשיטת האחבר, אבן הרמ"א כתב (שם) דנוהגין לעשות הקשר בתופן שכורכין סביבות ג' מינין, ותוחבין רשם הכרך תוך העגול הכרוך, ולפי"ז יכולים לאוגדו גס בין"ט, וכן הוא המנהג בפקווירא.

יד) **והרינגעל** שאנו עושין נראה פשוט לאסור לעשות הרינגעל

בעלמו ביו"ט, דהוי כקצר גמור, ועוד מולי יש למוש בזה משום עשיית כלי, מכן אם עשה הרינגעל רק לע תחב הקנה בהרינגעל מקודם יו"ט, מסתבר דלע הוי רק כמו עגיבה, כיון שאינו כ"כ בחוזק אין בו דין קצר.

טו) **אין** לתלוש עליס מהלולב ביו"ט, כדי לעשות המגודה, אפילו עדיין לע יצא בו, הגס שיש מקילים בזה למולמו כלאחר יד (עי' שערי תשובה אות ג), לכמה פוסקים מחמירים בזה, דהוי תיקון.

טז) **ובתב** הרמ"א (שם) דיש לקשור ההדס גבוה יותר מהערבה, ויפפיל ההדס והערבה בתוך לגד הלולב כדי שיטול כל הג' מיניס בידו בשעת הברכה, וכתב במג"א בשם כתבי האר"י ז"ל דיש לקשור הג' הסיס לחד בימין הלולב, ולחד בשמאל, ולחד בתמצע, וג' הערבות לחד בימין ולחד בשמאל, וכתב עוד דבשלה"ק כתב בשם מטה משה דההדס בימין והערבה בשמאל והלולב בתמצע, ועי' לעיל (סי' כ"ג אות י"ד) המנהג בזה לפי המוהגין ליתן ט' הדסיס.

יז) **ובתב** הרמ"א (שם) דיש שכתבו לעשות בלולב ג' קשרים, וכן מוהגיס, ובמג"א (שם סק"ה) הביא בשם המרדכי דהוא כנגד ג' אבות, ובשקווירא מוהגיס לעשות ג' קשרים על האגד, ושני קשרים על הלולב עצמו. ועי' לעיל (סימן כ"ג אות י"ד) שצריך להיות טפח מהשדרה למעלה מקשר העליון עי"ש.

יח) **בתב** המחבר (שם ס"ג) יטול המגודה בידו הימנית ראשיהס למעלה ועיקריהס למטה והמתרוג בשמאלית. ובענין מיטר שיטת המחבר (שם ס"ג) לנוטל כמו כל אדם, והרמ"א הביא המוהגין כהסוברין דאזלינן בתר דימין לידיה, ולמעשה יש ליטול הלולב בשעת הברכה כשיטת הרמ"א, ואם"כ למזור לנענע כשיטת המחבר, וכן בנענועין של ההלל יש לעשות כשיטת המחבר לאחוז הלולב בימין על כל אדם.

יט) **ומי** שאינו מיטר ולקח הלולב בשמאל, נחלקו הפוסקים מי יצא, וכתב במג"א (שם סק"ט) דיש למזור וליטלו בלא ברכה, ומי שהוא שולט בשתי ידיו כתב הרמ"א (שם) דיש ליטול הלולב בימין על כל אדם.

כ) **בתב** המחבר (סי' תרנ"ח סעי' ב') ביום שבת אינו נוטל אפילו אם הוא יום ראשון. וכתב הרמ"א לאסור לטלטל הלולב בשבת עיי"ש, והטעם שאין נוטלים לולב בשבת מבואר בגמרא שגזרו חז"ל שמא יטלנו בידו ויעבירנו ד' אמות ברשות הרבים. וכתב בשו"ת מהר"ם איק (חו"מ סי' נ"ג) לאפילו אם שכח אחד להוליא בשעות את הלולב בשבת אין לומר ליטול הלולב לגאת בו כדי שיהא טעה בדבר מצוה ועשה מצוה ויהא פטור לאינו מועיל לו לפוטרו מחיוב חטאת, עיי"ש הטעם.

כא) **בתב** המחבר (סי' תרנ"ד סעי' ג') מקבלת אשה הלולב מיד בנה או מיד בעלה ומחזירתו למיס ותוסיף עליו מיס אם לריך אבל לא תחליף המיס ובחול המועד מצוה להחליפס כדי שישאר לח והדור. אבל בשבת אסור להוליאו מהמיס מפני שהוא מוקצה, וכתב בא"י דגס אם שגג והוליאו אסור להחזירו למיס. ובפמ"ג הקשה דהלא קיי"ל למוקצה כל זמן שהוא בידו מותר להניחו באיזה מקום שירצה, ועי' בשעה"צ (שם ס"ק ג') מה שהביא לתרץ בזה בשם הביאורי יעקב, אבן בחמת יש סוברים דבמוקצה גמור אסור לטלטלו אפילו כשהוא בכר בידו, ועי' מש"כ בזה בחיי הלוי (ח"ז סי' פ"ג אות ב').

והשי"ת יצילנו משגיאות וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) כל הנוטל לולב באגודו והדס בעבותו, מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן.

ב) יש שכתבו דקודם נטילת הלולב יברך ברכת התורה - יש שכתבו כל המצוות יכולין לקיים בלי ברכת התורה - יש שכתבו דברכה"ת מדאורייתא הוא ברכה על כל המצוות, ואם עושה מצוה קודם ברכה"ת הוי הברכה על המצוה דאורייתא - עכ"פ מצוה שאין מברכים עליו, ראוי להמתין לעשותו עד אחר ברכה"ת.

ג) אחר חזרת תפילת שחרית נוטלין הלולב ומברכין על נטילת לולב ושהחיינו ואומרים הלל - מ"מ זריזים מקדימים למצות ונוטלים אותו בבוקר - זמן נטילת לולב מהנץ החמה - בדיעבד ובשעת הדחק יוצאים משעלה עמוד השחר.

ד) עיקר מצותו בשעת ההלל, והטעם כדי לנענע הלולב בהודו והושיעה נא כמו שתיקנו חז"ל - יש להדר לברך בבוקר על הלולב בתוך הסוכה, ולעשות כל הנענועים.

ה) אסור לאכול קודם נטילת לולב - אי טעימה בעלמא מותר - אנשי מעשה נוהגין להחמיר שלא לשתות כלום מקודם - יש שכתבו לחלק בין יום הראשון לשאר הימים.

ו) לכתחילה יש לבדוק כשרות הד' מינים קודם הברכה - חילוק בין בדיקה החוטי ציצית לד' מינים.

ז) יש לדקדק שהערבה לא ינשרו רוב עליהן, שלפעמים נופלים ע"י תחיבתן לתוך הלולב, וגם ע"י נענוע - ונראה דצריך להשגיח על זה גם בשאר הימים.

ח) צריך לחבר האתרוג ללולב בשעת נענועו ולנענע בשניהם יחד, ויש לראות שלא יהא פירוד - מעשה רב בזה חלום מהרקאנטי ז"ל.

ט) נחלקו הפוסקים אי צריך נענוע ממש בכסכוס העלין, או סגי בהולכה והובאה - למעשה נוהגין לעשות נענוע ממש - בלולב עם קארע יש לכתחילה להפריד קצת מהצדדים.

י) מי שאין בו כח לנענע הלולב ל"ע, אלא להחזיק בידו לבד, חייב בלולב ויכול לברך.

יא) נוהגים לנענע בהודו הראשון ובאחרון - סדר הנענענים נוהגים ע"פ האר"י ז"ל, דרום, צפון, מזרח, מעלה, מטה, מערב, ומוליך ומביא כלפי החזה ג"פ - יש מנענעים ומכסכסים שלש פעמים בכל פעם.

יב) קטן היודע לנענע כדינו, אביו חייב לקנות לו לולב כדי לחנכו במצות - טעם לאלה שנוהגים שאפילו בחורים אינם מנענעים בהלל.

יג) מצוה לאגדם בקשר גמור, דהיינו ב' קשרים זע"ז - נוהגין לעשות הקשר באופן שכורכין סביבות ג' מינין, ותוחבין ראש הכרך תוך העגול הכרוך, ויכולים לאוגדו גם ביו"ט, וכן המנהג בסקווירא.

יד) אסור לעשות הרינגעל ביו"ט - אם עשה הרינגעל רק לא תחב הקצה בהרינגעל מקודם יו"ט, נראה דמותר.

טו) אין לתלוש עלים מהלולב ביו"ט, כדי לעשות האגודה.

טז) יש לקשור ההדס גבוה יותר מהערבה, וישפיל ההדס והערבה בתוך אגד הלולב כדי שיטול כל הג' מינים בידו בשעת הברכה - יש שכתבו לאגוד הג' הדסים אחד בימין הלולב, ואחד בשמאל, ואחד באמצע, וב' הערבות אחד בימין ואחד בשמאל - יש שכתבו דההדס בימין והערבה בשמאל והלולב באמצע.

יז) יש שכתבו לעשות בלולב ג׳ קשרים, וכן נוהגים - הג׳ קשרים כנגד ג׳ אבות - בסקווירא נוהגים לעשות ג׳ קשרים על האגד, ושני קשרים על הלולב עצמו.

יח) יטול האגודה בידו הימנית ראשיהם למעלה ועיקריהם למטה והאתרוג בשמאלית - מה הדין באיטר.

יט) מי שאינו איטר ולקח הלולב בשמאל, נחלקו הפוסקים אי יצא - מי שהוא שולט בשתי ידיו, יש ליטול הלולב בימין של כל אדם.

כ) ביום שבת אינו נוטל אפילו אם הוא יום ראשון - אסור לטלטל הלולב בשבת והטעם.

כא) בשבת אסור להוציא הלולב מהמים מפני שהוא מוקצה - ביו״ט מחזירים למים, ומוסיפים מים אם צריך, אבל אסור להחליף המים - בחול המועד מצוה להחליפם כדי שישאר לח והדור - בשבת אם כבר מחזיק בידו אי מותר להניחו באיזה מקום שירצה.

סימן כז
שיעור כללי
בענין שהארבעת המינים צריך להיות שלו

א) **למדו** חז"ל ממדרש הפסוקים ולקחתם לכם ביום הרא[שון], דביום הראשון צריך להיות שלו ולא שאול וגזול, וכן כתב המחבר (סי' תרנ"ח סעי' ג') מין מדם יוצא ידי חובתו ביום ראשון בלולב של חבירו שהשאילו בבעינן לכם משלכם ואפילו אמר לו יהא שלך עד שתצא בו ואחר כך יהא שלי כבתחלה לא יצא דהוי כמו שאול ואם נתנו לו במתנה מותר.

ב) **ואפילו** אם נתנו לו במתנה ע"מ להחזיר, וכמו שמבואר בשו"ע (שם סעי' ד'), מבל דוקא אם בעת החזירו, אבל אם לא החזירו אפילו אם נתן לו מעות או אם מחזירו לאחר זמן לא יצא עי"ש, ומבואר עוד (שם סעי' ה') דכשנותנו שתא הוי כמו שנותנו לו במתנה ע"מ להחזיר עי"ש.

ג) **ונחלקו** האחרונים בענין מתנה ע"מ להחזיר מי צריך הבעל הבית לחזור ולקנותו, ולכאורה היאך מותר לו לחזור ולקנות כיון שלדידיה שוב אינו צורך היום עכ"פ כשכבר עשה הנענועים, אבן חולי י"ל דכיון דאינו רוצה ליתנו באופן אחר נעשה הכל צורך היום, או שה"נ באופן שאינו צריך לו יקנה אותו ביום המחרת.

ד) **יש** להזהר כשנוטל אתרוג ולולב במתנה שלא יהא נפסל אפילו באופן, ואתרוג של הקהל או אצל רבו שאחד מוסר לחבירו ומבירו לחבירו, יש שכתבו שאם נפסל בהאחרון, כולם לא יצאו, חוץ אם נתן בהדיא רשות ליתנו לחבירו דאז נשלם מתנה שלו, עי' בכורי יעקב (סי' תרנ"ח סקי"ז) אבן יש חולקים ע"ז. ועי' בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סי' מ"ד) ובמועדים וזמנים (ח"ו סי' מ"ד) בשם החזו"א, ועי' בספר גנזי מועדים (עמוד רכ"ו) דשיטת רש"י להקל בזה.

ה) **באחרונים** הביאו דברי המחנה אפרים (ה' קנין משיכה סי' ג') לכיון דמשיכה הינה קונה אלא מדרבנן, וע"כ מספקא ליה אי לקח כלי מחבירו וקידש בו אשה, אי מקודשת מדאורייתא, וע"כ כתבו האחרונים דגם כאן יזהר לשלש הדמים קודם החג. ורמיתי בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' פ"ד) שהאריך בזה ומלמד זכות על העולם שאין נזהרין בזה דבמקום מצוה אמרינן דאי עשה קנין דרבנן אז מהני הסברא דאין שהדי שרוצה שיקנה מחבירו וגמר ומקני בלב שלש וקונה אפילו מדאורייתא עי"ש, וע"ע בשו"ת חת"ס (יו"ד סי"ד), וע"ע בשדי חמד שהביא כמה אחרונים שחולקים על המחנה אפרים.

ו) **והנה** יש להעיר בענין זה דאם רוצין להדר בזה צריך לכאורה שהשואל ג"כ ישלש דאל"כ הרי מן התורה עדיין לא נקנה להשואל והאיך יקנהו להקונה, ועכ"פ לכל השיטות יש עצה לקנות בכסף קנת, ולזקוף השאר במלוה.

ז) **ובענין** לקנות בטצע"ק, הנה אם הטצע"ק הוא טוב על אתר, לכאור' הרי זה כמו כסף לענין זה, אלא אם אינו רק על זמן מאוחר ל"ע, ורציתי שכתב הגרצ"ז ז"ל ומובא בספר מרכעת המינים, דיש סברא לומר דהוי כמו מוכר מפני רעתה שמסכים למוכרה גם בדמים מעוטים, וכן לענין אתרוג שאין יכול למוכרו רק קודם סוכות, ע"כ הוא גמר ומקני גם בדמים גרועים עיי"ש.

ח) **ויש** עוד להעיר להזהר שלא לרמות את המוכר כגון לומר לו שרוצה את האתרוג בשביל אדמו"ר פלוני וכדומה, ובשביל זה הוא נותן לו האתרוג, ובאמת הוא רוצה לעצמו, ויכול להיות שבאופן זה לא היה מסכים למכרו, ובדיעבד תלוי לפי הענין.

ט) **וכתב** המחבר (שם סעי' ו') לא יתננו ביום ראשון לקטן קודם שיגיע בו מפני שהקטן קונה ואינו מקנה לאחרים מן התורה ומנלע שאם החזירו לו אינו מוחזר, ויש מי שאומר שאם הגיע לעונת הפעוטות מותר ואם תופס עם המינוק כיון שלא יגע מידו שפיר דמי. והגם דע"כ הקטן לא יגע המצוה, כתבו כמה אחרונים דגם בזה מקיים מצות חינוך, וכמו שכתוב במ"ב (שם ס"ק כ"ח), ועי' בדרכי חיים ושלום (סי' תשע"ז) שכתב, דגם לאחר שיגע בו לא יתן, אשום דמצוה בפרמ"ג דגם ביום השני יש לו תומרא דיום א', ע"כ יעשה תנאי דאם אחר הוא יו"ט נותן בתורת שאלה, ואם לא הוא נותן בתורת מתנה כדי שיהא החינוך בשופן היותר מועיל.

י) **הגוזל** מחבירו אתרוג מהודר שקנה למצוותו ואבדו או שפסל אתרוג של חבירו, כתב בשו"ת מהר"ם מינץ (סי' קי"ג) דאינו מחיוב לשלם כל דמיו ויכול לשלם לו אתרוג גרוע שכשר לנטילת בו, כיון שלא הפסיד לו רק מה שלא קיים המצוה מן המובחר וזהו לא נחשב פסידא דממון, ומובא בקיצור בשמר היטב (סי' תרנ"ו ס"ק ד') וכתב שם דבשו"ת חכם צבי (סי' ק"כ) חולק עליו וכתב דחייב לשלם כל דמיו, וכן הסכים בשו"ת שבות יעקב (ח"ג סי' כ"ט), ובמשנה למלך (פט"ז ממעה"ק ה"ז) מובא בשע"ת (שם) עיי"ש, וכ"כ בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא תליתאה ח"ג סי' ל"ג) ובשו"ת מהר"ם שיק (סי' שכ"ט). וע"ע בפרמ"ג (סי' תרנ"ו מ"ז סק"ח) לשם חטף הבעלים דמי שווי האתרוג המהודר אין מוציאים מידו שיכול לומר קים לי כשיטת החכם צבי עיי"ש.

יא) **ובשו"ת** יגל יעקב (או"ח סי' ע"ח) מתרץ דברי המהר"ם מינץ, וכתב דזה דוקא באתרוג דעפ"י רוב דבר רחוק מאוד שיבואו לידי שיווי דמים, משא"כ בספר תורה כה"ג אי אפשר לפטרו בס"ת כל דהוא עיי"ש, ולפ"ז ה"ה בתפילין ומזוזות חייב לשלם כל הדמים, ועכ"פ מי שפסל אתרוג של סומר המוכר האתרוגים וודאי צריך לשלם כל השוויות, ומכש"כ אם כבר קנה אתרוג ופסל אחלו, אינו יכול לפטור ע"ע באתרוג כל דהו, שהלא כבר נתחייב לו הדמים.

יב) **וכתב** עוד בשו"ת יגל יעקב (שם) לשם הנגנב לא תבע את הגנב קודם סוכות רק קנה אתרוג אחר מהודר, אז אפילו לפי מהר"ם מינץ צריך לשלם לו כל הדמים שהפסידו עיי"ש, וכן אם הגנב מכרו לאחר, ג"כ מחיוב לכו"ע לשלם להנגזל מה שקבל בעד האתרוג עיי"ש, וע"ע בציכורי יעקב (תרנ"ו סק"ג) לשם האתרוג עדיין בעין, חייב לכו"ע להחזיר אתרוג זה.

יג) **בענין** לקנות מכסף מעשר, עי' נרמ"ח (יו"ד רמ"ט) ובמפרשים (שם) דמלוה שהוא מחיוב גו מיגו יכול לקנותו במעות מעשר, מכן לכאורה ההידור יכולין ליתן ממעות מעשר, וכן שמעתי מוריס כן, מכן רמיתי בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' פ"ג) שנטה להחמיר עיי"ש.

יד) **אתרוג** שנתלה לנוי בסוכה, כתב בשו"ת נחלת אבות (סי' ג') דמיגו יכול לגזת גו ידי חובתו לד' מינים דלא מיקרי לכם. ממנם בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קפ"ד) כתב, דבמול המועד דמין גו מיסור מוקלה רק הנאת שימוש מסור, ע"כ כיון דמלות לאו להנות נתנו מותר. וכתב שם דמותר גם לבעל המתרוג למכור לחותו בדמים עיי"ש, וכן כתבו המחרונים למעשה.

טו) **אם** היה מתרוג מונח תחת המטה, נראה דיש להדיחו ג' פעמים כמ"ש המחרונים לענין חוכלין שנגע בו קודש נט"י שחרית ואם יוכל לטובלו וודאי טוב, ועי' מש"כ בזה בחיי הלוי (ח"ו בהלכות שחירת הגוף והנפש).

והשי"ת יצילנו משניאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו.

תוכן הענינים

א) ביום ראשון צריך להיות שלו - אין אדם יוצא ידי חובתו ביום ראשון בלולב של חבירו שהשאילו.

ב) אם נותנו לו במתנה על מנת להחזיר, חייב להחזירו דוקא ולא יכול ליתן לו מעות - אם נותנו סתם הוי כמו שנותנו לו במתנה ע"מ להחזיר.

ג) נחלקו האחרונים בענין מתנה ע"מ להחזיר אי צריך הבעל הבית לחזור ולקנותו.

ד) יש להזהר כשנוטל אתרוג ולולב במתנה שלא יהא נפסל אפילו באונס - אתרוג של הקהל ונפסל אצל האחרון יש שכתבו שכולם לא יצאו.

ה) יש להזהר לשלם הדמים עבור הד' מינים לפני החג - יש ללמד זכות על העולם שאין נזהרין בזה.

ו) יש עצה לקנות בכסף קצת, ולזקוף השאר במלוה.

ז) אי יכולים לקנות ד' מינים בטשע"ק.

ח) להזהר שלא לרמות את המוכר לומר שקונה בשביל אחר ולוקח בשבילו.

ט) אי מותר ליתן לקטן ד' מינים ביום הראשון.

י) מה הדין בהגוזל מחבירו אתרוג מהודר שקנה למצוותו ואבדו או שפסל אתרוג של חבירו.

יא) מה הדין בגוזל או פוסל ספר תורה או תפילין של חבירו.

יב) אם הנגנב לא תבע את הגנב קודם סוכות רק קנה אתרוג אחר מהודר, אי יכול לתבעו.

יג) אי מותר לקנות ד' מינים מכסף מעשר.

יד) אי יכולים לצאת באתרוג שנתלה לנוי סוכה.

טו) מה הדין באתרוג שהיה תחת המיטה.

סימן כח

שיעור כללי בענין מצות השי"ת בישיבת סוכה

הקדמה

כתב בלבוש (תרמ"ב ס"א) טעם שאנו אומרים זמן שמחתינו שהוא זמן האסיף, וכתיב שני פעמים ושמחת, והיית אך שמח אבל בשבועות כתוב רק פעם אחת ושמחת לפני ה' וגם לפני ה' משמע דוקא בביהמ"ק, אמנם זה רק טעם למה אנו אומרים זמן שמחתינו רק בסוכות אבל וודאי יש מצות שמחה גם בשאר יו"ט.

מבואר בספה"ק דסוכה הוא צלא דהימנותא, וכתב בשפת אמת דהצל נעשה לפי האמונה, ואולי יש להוסיף ע"פ מה שנחלקו התנאים (סוכה י"א:) בהפירוש הכתוב כי בסוכות הושבתי את בנ"י, אי הפירוש ענני הכבוד או סוכות ממש, והנה ידוע שבכל שנה נתעורר כל הענינים, ולפ"ז י"ל דאם עושה הכנה באמונה שלימה אז זוכה לבחינת ענני הכבוד.

בספה"ק בני יששכר (מאמר י' אות ז') כתב דסוכה ר"ת סומך ועוזר כל הנופלים, וכזה כתב בספה"ק מגן אברהם (סוכות) דסוכה נוטריקן "סומך כל הנופלים וזוקף כל הכפופים" שעל ידי מצות סוכה סומך השי"ת לכל אותם שהיו בכל השנה בבחינת נפילה ר"ל, וזוקף לכל אותם שהיו ראשיהם כפופים בכל השנה כולה עיי"ש בדבה"ק, וע"ע בספה"ק אגרא דכלה (פר' וישלח עה"פ ויעקב נסע סכותה) שכתב כמה רמזים על סוכות דהעיקר הוא להורות שסוכות הוא זמן שמחתנו לשמוח בהש"י ואז נשתלם שם יעקב במילואו וטובו, ולמקנהו היינו קנית העולם עשה סוכות ר"ל על ידי השמחה בה' מתבונן שכל הקנינים שבעולם הם רק ארעי, עיי"ש בדבה"ק.

בספה"ק עבודת ישראל (סוכות) כתב דלולא דמסתפינא הייתי אומר כשאירע לחתן שבעת ימי המשתה בחג הסוכות מברך כל יום שבע ברכות בלא פנים חדשות, משום דכל יום קדושה באנפי נפשי' הוא, כי אושפיזא דיומא דא איננו אושפיזא דיומא אחרא עיי"ש, ומזה יש להביא ראיה דיכולים לעשות נישואין בימים שבין יוה"כ לסוכות, ובמטה אפרים (סי' תרכ"ה ס"ב) כתב בענין תענית של החתן ביום החופה בימים האלו, דבמקום דוחק יכולין להקל מפני שבימים האלו כבר נתכפרו ביוה"כ עיי"ש, ועיי"ש בקצה"מ דהביא מחלוקת אי החתן אומר ווידוי ולמעשה כתב דנוהגין לומר ווידוי ואין לשנות מן המנהג עיי"ש.

[מצוה שכ"ה] **מצות** ישיבת סוכה כמו שנאמר בסכות תשבו שבעת ימים.

כל ז' ימי החג הוא אוכל ושותה ודר בסוכה בין ביום בין בלילה וכל ז' ימים עושה ביתו עראי וסוכתו קבע וישן בסוכה כל ז' ואסור לאכול סעודה חוץ לסוכה. בלילה ראשונה חובה לאכול בסוכה לפחות כזית פת מכאן ואילך רצה לאכול סעודה סועד בסוכה רצה אינו אוכל אלא פירות חוץ לסוכה אוכל.

הסוכה צריכה שתהיה לה שלש דפנות ותהא גבוהה לא פחות מעשרה טפחים ולא יותר מעשרים אמה ומשך הסוכה לא פחות משבעה טפחים על שבעה טפחים ותהא מסוככת שתהא צלתה מרובה מחמתה בדבר שגידולו מן הארץ ותלוש מן הקרקע ואינו מקבל טומאה ולא יסכך בירקות שאם יבולו לא ישאר בהם ממש ואם שינה שום דבר מכל הנ"ל הסוכה פסולה. ולא יסכך בדבר הנובל ונושר או בדבר שריחו רע ובריעבד כשר. שקולה מצות סוכה כנגד כל המצות. ונוהג בכ"מ ובכל זמן בזכרים אבל נשים פטורות (עיין כלל י"ד). וקטן שהגיע לחינוך חייב מד"ס:

לפי שיטת ר' יצחק ברגלוני יש גם מצוה לזכור בישיבת סוכה כי הש"י הושיבני בענני הכבוד כשהוציאנו ממצרים

בענין עשיית הסוכה

א) **כתב** המחבר (סימן תרכ"ה ס"ק) בסוכות תשבו שבעת ימים וגו' כי בסוכות הושבתי את בני ישראל הם עניני כבוד שהקיפם בהם לבל יכם שרב ושמם. ולפי כמה פוסקים גם עשיית הסוכה בעלמה הוי מצוה, וכן נראה מדברי רמ"י (מכות ח.), ובברכת שהחיינו בקידוש יש לכוין על היו"ט ועל מצות ישיבת סוכה, ויש גם לכוין על עשיית הסוכה, ועי' בשו"ע (סי' תרמ"ח).

ב) **כתב** בפרמ"ג (תרכ"ה מ"ק מק"ח) לחפילו להשיטות דעשיית סוכה הוי מצוה אעפ"כ יכולין לעשות שלית, מכן מצוה בו יותר מבשלומו ועי' בשערי תשובה (שם) דגם מי שנתמנה פרנס על הציבור שבדרך כלל מסור לו לעשות מלאכה בפני עלמה, במצות עשיית סוכה מותר.

ג) **וכתב** בכף החיים (תרכ"ה י"ח) דקודם שעושה הסוכה יאמר הריני בא לקיים מצות עשיית סוכה וכו' (שם אות י"ח). ועי' עוד (שם אות יג) שכתב שלא יחשוב בענין הסוכה במקומות שאינם נקיים עיי"ש.

ד) **והנה** המחבר (סי' תרכ"ה) כתב דמשמ"כ כי בסוכות הושבתי את בני ישראל הם עניני כבוד, אמנם ידוע שנחלקו המנחים בזה מי הכוונה הוא עניני כבוד, או סוכות ממש, וכתב בפרמ"ג לכשמקיים מצות סוכה יש לכוון ב' הכוונות, ויש שכתבו שעל כן נקרא חג הסוכות לשון רבים לרמז על שני הסוכות דמלו ומלו דמ"ת, וידוע שיטת הב"ח שמעכב הכוונה, אכן מסקנת הפוסקים שבדיעבד יוצא גם בלי כוונת טעם המצוה, ולכתחילה גם בשאר הימים יש לכוין כוונות האלו.

ה) **וכתב** הרמ"א (שם) למצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור, למצוה הבאה לידו אל יחמיצנה. ועי' בשו"ת מבנ"ז (או"ח סי"ט) לכאורה שבת בין יוה"כ לסוכות אז לריך מעיקר ההלכה לעשות הסוכה קודם שבת. אבל יש מהאחרונים שהשיגו עליו, עי' שו"ת מחזה אברהם (סי' קל"ה) ושו"ת מנח"ש ח"ד (סי' נ"ה) וכזה ראיתי מעשה רב אצל מרן כ"ק אדמו"ר מסקווירא זצ"ל, שגם בשנה שאל שבת בין יוה"כ לסוכות נתן את הסכך בערב סוכות.

ו) **כתב** בשו"ת (תרכ"ה כ"ט) שנכון שיהיו הגגות פתוחים בתחילת כניסת יום טוב, [כדי שתחול הקדושה הנכנסת בתחלת ליל התקדש חג גם על הסוכה העומדת מוכנת לקבל השרשת קדושה], וגם ביום טוב עלמו, אם אין הימים מעוננים בעניין שקרוב הדבר שירדו גשמים עתה, רצוי שיהיו הגגות פתוחים עיי"ש.

ז) **יש** לעשות הסוכה במקום ומופן שיכלו לקיים בו מכילה ושינה וכמו שמצוחר ברמ"א (סי' תר"מ ס"ד). ועי' בפרמ"ג (תר"ל ס"ק) דיש להזהר שלא יעשה הסוכה תחת מפה או ניה"כ שמגיע ריח רע מפה להסוכה, ועי' מש"כ בזה במ"ב (שם ס"ק ד').

ח) **יש** להזהר לעשות הסוכה בקרקע שלו דהיינו שיש לו רשות לעשותו שם, וכמו שמצוחר ברמ"א (סי' תרל"ז ס"ג), והנה ברמ"א (שם) כתב דגם לא יעשה הסוכה בקרקע שהוא של רבים, ממנ כמה מחרונים כחבו להקל בזה עי' במ"ב (שם סק"י) ובביאור הלכה (שם) העלה דהנוהגין להקל בזה אין למחות בידם עיי"ש, וע"ע בספה"ק בני יששכר (חשרי מאמר י אות ה) שכתב בשם הרה"ק ר' פנחס מקאריץ ז"ל, סוכה מלאון שרוה ונסיכות וכו' מסוד עלמא דאירות, דכל האומות נקראים לנו עבדים מדוגמת בית המקדש עיי"ש.

ט) **ועכ"פ** אם הסוכה גזולה כגון שנכנס לסוכתו של חבירו בלופן שהוא מקפיד על זה, הגם שיצא ידי חובתו משום דקרקע אינה בגזלת, וכמו שמצוחר בשו"ע (סי' תרל"ז ס"ג), מעפ"כ כתבו הפוסקים דלא יברך ע"ז, ומכש"כ דיש להזהר שלא ליטול לכך של חבירו בלי רשותו, ואם גזל לכך ואחר שהניחו שלא בעדו יש לעיין אי נקרא תעשה ולא מן העשוי ועי' מה שכתבנו בזה בחיי הלוי (ח"ה סי' אות כ"ט) לענין ליבית כה"ג, וע"כ יש לנענע הלכך. וע"ע בספר פסקי תשובות מש"כ בזה.

י) **ובתב** הרמ"א (שם ס"ג) דלא יקננו ישראל הלכך בעומס שלא יקנו אותם מעכו"ס, כדי שיהיה יאות ביד העכו"ס ושינוי רשות ביד ישראל, וכתבו האחרונים דה"ה אם קנן הישראל ונתן לחבירו ג"כ שרי, וע"ע בביאור הלכה (שם) מש"כ בזה, אכן עכ"פ יש להזהר שלא ליקח הלכך ממקומות שלא נודע מי הבעלים, דליון שהבעלים לא ידעו כלל מזה, ג"כ אפילו יהא שינוי רשות לא יהא יאות, דהוי יאות שלא מדעת ולא קנה הלכך, וכן שמעתי ממו"ר הגרייי"ז מד"ד בעלז מאנטרי' ז"ל.

יא) **כתב** הרמ"א (סי' תרל"ה ס"ה) למין לעשות הלכך קודם שיעשה הדפנות, משום דהוי תעשה ולא מן העשוי, וכמו שמצוחר במחבר (שם) בענין חוטט בגדיים, ומש עשה טפח סמוך לכך, הגם שעדיין אין דפנות כשרות מותר לכך קודם שיעשה שאר הדפנות, ויש להזהר בזה בסוכות הבנויות בבית דכמה פעמים יש יותר מד"ח עד הכותל, ולריך לעשות מחילה, ומז אין ליתן הלכך קודם שמתקן המחילה, חוץ אם יש כבר טפח דופן למעלה, ועי' במ"ב (דרשו סק"ח) דיש שכתבו שהטפח אין לריך להיות סמוך לכך, ועי' מש"כ לקמן (סי' ל"ב אות ח') ללריך להזהר שלא לכך בשעה שהשל"ק סגור משום תעשה ולא מן העשוי.

יב) **והנה** שיטת הט"ז והרבה אחרונים דאם נתן הלכך קודם הדפנות אפילו בדיעבד פסול, וע"כ אם עשה כן לריך לנענע כל הלכך, אמנם שיטת הב"ח להכשיר בדיעבד, ובשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' נ"ו) כתב דיש לסמוך ע"ז בשופן שהיה עכ"פ מחילה אחת דבפרמ"ג מש"ז סק"ה כתב שסגי במחילה אחת עיי"ש, אכן לכתחילה בוודאי לריך להזהר שיעמדו שלש מחילות קודם שמניח הלכך כמ"ש בביכורי יעקב (סק"ח).

תוכן העניינים

א) סוכות הם נגד ענני הכבוד - לפי כמה פוסקים יש גם מצוה בעשיית הסוכה - בברכת שהחיינו בקידוש יש לכוין על היו"ט ועל מצות ישיבת סוכה, ועל עשיית הסוכה.

ב) אפילו להסוברים דעשיית סוכה הוא מצוה יכולין לעשות שליח - מצוה בו יותר מבשלוחו - גם מי שנתמנה פרנס על הציבור מותר בעשיית סוכה.

ג) קודם שעושה הסוכה יאמר הריני בא לקיים מצות עשיית סוכה - לא יחשוב בענין הסוכה במקומות שאינם נקיים.

ד) מחלוקת בגמרא אי הכוונה בסוכה הוא ענני כבוד, או סוכות ממש - כשמקיים מצות סוכה יש לכוון ב' הכוונות - לכתחילה צריך כוונה ובדיעבד בלי כוונה ג"כ יצא.

ה) מצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור, דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה - יש שכתבו דכשיש שבת בין יוה"כ לסוכות יש לעשות הסוכה קודם שבת - מעשה רב ממרן מסקווירא זי"ע שנתן את הסכך בערב סוכות.

ו) טוב שיהיו הגגות פתוחים בתחילת כניסת יום טוב - ובכל ימי החג שאין חשש גשם טוב שיהיה פתוח הגג.

ז) יש לעשות הסוכה במקום ואופן שיכלו לקיים בו אכילה ושינה - יש להזהר שלא יעשה הסוכה אצל אשפה או ביה"כ שמגיע ריח רע משם להסוכה.

ח) יש להזהר לעשות הסוכה בקרקע שלו דהיינו שיש לו רשות לעשותו שם - יש שכתבו שלא יעשה הסוכה בקרקע שהוא של רבים, אמנם כמה אחרונים כתבו להקל בזה - בשם הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע, סוכה מלשון שררה ונסיכות, דכל האומות נקראים לנו עבדים מדוגמת ביאת המשיח.

ט) הנכנס לסוכתו של חבירו באופן שהוא מקפיד על זה, הגם שיצא ידי חובתו, לא יברך ע"ז - יש להזהר שלא ליטול סכך של חבירו בלי רשותו - אם גזל סכך ואחר שהניחו שילם בעדו יש לעיין אי נקרא תעשה ולא מן העשוי - לכן יש לנענע הסכך.

י) יש להזהר שלא ליקח הסכך ממקומות שלא נודע מי הבעלים, דהוי יאוש שלא מדעת ולא קנה הסכך.

יא) אין לעשות הסכך קודם שיעשה הדפנות, משום דהוי תעשה ולא מן העשוי - אם אין טפח דופן למעלה וצריך לעשות המחיצה לא יניח הסכך קודם שעושה המחיצה - צריך להזהר שלא לסכך בשעה שהשלא"ק סגור.

יב) להסוברים דאם נתן הסכך קודם הדפנות אפילו בדיעבד פסול, אם עשה כן צריך לנענע כל הסכך - לכתחילה יזהר שיעמדו שלש מחיצות קודם שמניח הסכך.

סימן כט

שיעור כללי בהלכות סוכה
בענין אי צריך כוונה בהנחת הסכך

א) **כתב** המחבר (סי' תרל"ה ס"ח) סוכה, לף
על פי שלא נעשית לשם מצוה,
כשרה, והוא שתהיה עשויה לצל, כגון סוכת
גויס, נשים, בהמה, כותיים, רועים, קיילים,
בורגנין, שומרי שדות, אבל סוכה שנעשית
מאליה, פסולה, לפי שלא נעשית לצל. ממנס
כתבו האחרונים דזהו רק בדיעבד אבל לכתחילה
אין לסכך ע"י קטן ולא ע"י אשה ולא ע"י נכרי,
עי' בכף החיים (שם סק"ח) משום לכתחילה יש
למוש לשיטת ר"ת המובא בתוס' (גיטין מה:)
דאין לעשות מצוה ע"י מי שאינו בר חיובא,
וכמו שכתוב במג"א עי' מג"א (סי' י"ד ס"ק ג'),
לענין ציצית וע"ע במג"א (סי' תרמ"ט סק"ח)
שכתב כן לענין אגד הלולב, וכתב הפרמ"ג (סי'
י"ד א"א סק"ג) ועכ"פ כשנעשה בן י"ג אי"צ
להחמיר, ממנס יש שכתבו להחמיר גם בזה,
ולעומת זה יש סוברים שאין צריך העמי' בפועל
לשם צל, והעיקר שהכוונה הוא לשם צל וע"כ
אם אבוי שלא הקטן לסכך והיה כוונת אבוי לשם
צל שפיר דמי עי' או"ת אבני נזר (סי' תע"ה)
וע"ע או"ת שבט הלוי (ח"א סימן קס"ו).

ב) **כתב** המחבר בשו"ע (סימן תרלו סעיף ג)
סוכה ישנה, דהיינו שעשאה קודם
שיכנסו שלשים יום שלפני החג, כשרה ובלבד
שיהדם בה דבר עתה בגופה לשם החג, ואפילו
בטפח על טפח שגי אם הוא במקום אחד, ואם
החידוש על פני כולה, שגי אפילו כל דהו, ואם
עשאה לשם החג, אפילו מתחילת השנה, כשרה
גלא מידוש, ושיטת הב"ח דאם עשאה קודם
לל' יום יש לחזור ולהגביה ולנענע טפח על
טפח או משהו על פני כולו לשם חג וכ"כ
בנרכי יוסף (שם סק"ג).

ג) **ובן** בסוכת גנב"ך ורקב"ם המבואר בסימן
(תרל"ה) דאם עשויה לשם צל אפילו לא
נעשה לשם מצוה, כשרה, וכתבו האחרונים
בסימן (תרל"ו) דהגם שהיא כשרה, מצוה לחדש
בה דבר לשם חג, ולכן אם אשה סיככה את
הסוכה יש להגביה טפח על טפח במקום אחד
או כלשהו על פני כולה, ועי' במ"ב (מהדורת
דרשו שם ס"ק ה') שכתב דמדברי השלחן הרב
(שם ס"ג) משמע שצריך דוקא סכך חדש עיי"ש,
ממנס מכל דברי האחרונים לא נראה כן, וי"ל
דגם השועה"ר אין כוונתו חדש ממש,
דכשמגביה וחוזר ומניחו ג"כ נקרא חדש.

ד) **ואם** עשה הסוכה לשם החג, והניחה לשנה
הבאה כתב במג"א (שם סק"ב) דגם
בזה צריך לחדש הסכך, ממנס יש מקילין בזה
וכמו שכתב במ"ב (שם סק"ט), והיינו בתופן שלא נשתמש בה בכל השנה, אבל בתופן שהיה
בה בה תוך השנה ודאי צריך להגביה הסכך
ולחזור ולהניחה לשם סוכה, ומשמע דבתופן זה
צריך לנענע כל הסכך, ומשמע לכאורה שאין
צריך להגביה טפח, ואם יש לו קנים ארוכים
שהולך על כל הסוכה, יש לומר שסגי כשמגביה
הקנים מצד אחד, שזה מגביה כל הסכך.

ה) **ובאופן** שלא השתמש בהסכך לגג, מפני שהיה גג תחת הסכך רק שהסכך היה מונח במקומו, יש ספק אי גם בזה צריך לנענע כל הסכך, ובציבורי יעקב (סי' תרל"ה סק"ח) משמע לכאורה שגם באופן זה צריך לנענע הסכך, ועי' בא"ב (דרשו סי' תרל"ו סק"ח) דשיטת החזו"ח דבאופן זה סגי במה שמסיר הגג עיי"ש, ולכתחילה ודאי יש להחמיר לחזור ולנענע הסכך.

ו) **כשמסכך** עם מחצלת וכדומה, ויש רוח חזקה שכמה פעמים הרוח מגביה את המחצלת, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' ק') שמסתבר לומר שאין חשש בזה, דאפילו כשהסכך הוא בחוץ, מ"מ הוא מונח עדיין בשטח החוץ למעלה מן הסוכה שכשר, וכעין מבוע רמי המבואר בשו"ע (סי' תרל"ח ס"ח), לכן אם הרוח דחה את המחצלת ממקום לחוץ הסוכה, ואח"כ חזר המחצלת למקומה, כיון שנדחה לגמרי ונתגלה הסוכה גלי סכך כלל, צריך אחר כך להגביה הסכך ולהניחו עיי"ש.

ז) **ועכ"פ** צריך להיות הסכך לשם גג ולא לשם דירה וכן מבואר בכל הפוסקים וז"ל שו"ע הרב (סי' תרכ"ו ס"ח) אין אדם יוצא ידי חובתו אלא בסוכה שאינה עשויה אלא לגג בלבד דוגמת ענני כבוד אבל אם היא עשויה גם לדירה דהיינו לדור בה בקביעות ולא להסתופף בצלה בלבד או שעשויה גם להשתמש בה תשמיש של ניעות כגון לאוכל או שאר תשמיש שצריך לעשותו במקום נוע או שהיא עשויה גם למחסה ולמסתור מזרם וממטר כל שאינה עשויה לגג בלבד אין זו סוכה אלא בית שהרי הבית הוא מיועד לכל דבריס אלו והתורה אמרה סוכה ולא בית.

ח) **וגם** צריך הסכך להיות באופן שהמטר יכול לירד בתוכה וכמו שמבואר בדברי האחרונים (סי' תרל"ח ס"ג) וכ"כ בשו"ע הרב (שם ס"ה) וז"ל לכתחלה צריך לעשות את הסיכוך קל וקלוש בענין שיהיו הכוכבים הגדולים נראים מתוכו בלילה ובדיעבד אפילו היתה מעובה כמין בית עד שאין זהרורי שמש נראים מתוכה כשרה והוא שיכול המטר לירד בתוכה אבל אם היה הסכך מעובה כל כך עד שאין המטר יכול לירד בתוכה פסולה לפי שאין נקראת סוכה אלא אם כן היתה מגינה אלא מן הגל בלבד אבל אם מגינה גם מן המטר אין נקראת סוכה אלא כמין בית היא זו, אמנם כתב בשערי תשובה (שם סק"ג) בשם הברכי יוסף דבדיעבד שנתן הרבה סכך ואם אי אפשר לו ליטול קצת מהסכך דיש לסמוך על המכשירין וכ"כ בא"ב (שם סק"ו).

ט) **ומה** שיש מוסיפין עוד סכך כדי שלא ירד הגשמים תיכף כשמתחיל הגשם, אולי י"ל דכיון שסכ"ס ירד הגשמים אין חשש, וכל הפסול הוא רק כשנותן כ"כ שלא ירד גשמים כלל, או עכ"פ עד זמן רב, ורמיתי עוד בספר מועדים וזמנים (מ"א סימן פ' וסי' לו) שכתב יותר מזה, דכל הפסול הוא רק כשכוונתו שלא ירדו גשמים בכל השנה שישמש לו כדירה ממש, אבל כשאינו מסכך רק בשביל מצות סוכה ובלא"ה לא היה בונה כלל אין חשש במה שמתכוון גם שלא ירדו גשמים עיי"ש.

י) **והנה** בא"ב (סי' תרל"ח סק"ה) לסכך המעובה הרבה מאוד עד שאין הגשם יכול לירד בתוכה לפי הסוברים לפסולה צריך גם שלא יהיה במקום אחד ד"ט שמסוכך כזה, אמנם יש מקילין בזה שאם יש בסוכה ז"ט על ז"ט שיכול הגשמים לירד שם נקראת כל הסוכה דירת ערעי, ומותר לישב גם במקום

שיש סכך הרבה, ועי' מש"כ בזה בספר פסקי תשובות (סי' תרל"ג אות ג')

יא) ועוד כתבו כמה גדולי הפוסקים שמין לסכך בנסרים דקים אם נעשו בעופן שלא יוכל הגשמים לירד כלל, ועי' מש"כ בזה בספר פסקי תשובות (סי' תרכ"ט אות י"ז)

והשי"ת יצילנו משגיאות וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) סוכה, אף על פי שלא נעשית לשם מצוה, כשרה, והוא שתהיה עשויה לצל - לכתחילה אין לסכך ע"י קטן ולא ע"י אשה ולא ע"י נכרי.

ב) סוכה ישנה, שעשאה קודם שיכנסו שלשים יום שלפני החג, כשרה, ובלבד שיחדש בה דבר - אם עשאה לשם החג, אפילו מתחילת השנה, כשרה בלא חידוש.

ג) כל סוכה שעשו אותו לשם צל כשרה אפילו לא נעשה לשם מצוה - ומצוה לחדש בה דבר - אשה שסיככה את הסוכה, יש להגביה טפח על טפח במקום אחד או כלשהו על פני כולה - יש שהחמירו שצריך סכך חדש, ואינו נראה כן להלכה.

ד) עשה סוכה לשם החג, והניחה לשנה הבאה אם לא השתמש בו כל השנה יש שהקילו שאינו צריך לחדש הסכך - אם יש לו קנים ארוכים שהולך על כל הסוכה, יש לומר שסגי כשמגביה הקנים מצד אחד, שבזה מגביה כל הסכך.

ה) באופן שלא השתמש בהסכך לגג, מפני שהיה גג תחת הסכך רק שהסכך היה מונח במקומו, יש ספק אי גם בזה צריך לנענע כל הסכך - לכתחילה ודאי יש להחמיר לחזור ולנענע הסכך.

ו) כשמסכך עם מחצלת וכדומה, ויש רוח חזקה שכמה פעמים הרוח מגביה את המחצלת, אי יש חשש בזה.

ז) צריך שיהיה הסכך לשם צל ולא לשם דירה.

ח) צריך שיהא הסכך באופן שהמטר יכול לירד בתוכה - לכתחילה צריך לעשות את הסיכוך קל וקלוש בענין שיהיו הכוכבים הגדולים נראים מתוכו בלילה.

ט) להוסיף עוד סכך כדי שלא ירד הגשמים תיכף כשמתחיל הגשם, נראה דאין חשש.

י) סכך המעובה הרבה מאוד עד שאין הגשם יכול לירד בתוכה לפי הסוברים דפסולה, צריך גם שלא יהיה במקום אחד ד"ט שמסוכך כזה - יש מקילין בזה שאם יש בסוכה ז"ט על ז"ט שיכול הגשמים לירד שם מותר לישב בכל הסוכה.

יא) אין לסכך בנסרים דקים אם נעשו באופן שלא יוכל הגשמים לירד כלל.

סימן ל

שיעור כללי בהלכות סוכה
בענין דפנות הסוכה

א) **כתב** המחבר (סי' תר"ל ס"ג) לפנות הסוכה, אם היו שתים זו אצל זו כמין גמ"ש, עושה לופן שיש ברחבו יותר על טפח ומעמידו בפחות מג' לאחד מהדפנות, וגם צריך לעשות צורת הפתח עד סוף הכותל, דהיינו שיעמיד קנה בסוף הכותל, ויתן קנה מהטפח עד הקנה שבסוף הכותל, ולפי"ז נמצא שהצורת הפתח הוא רק על ג' טפחים, אכן בפרמ"ג (משב"ז סק"ג) כתב להצורת הפתח צריך להיות על ד"ט, ומובא במ"ב (שם סק"ט) וכן כתב בחזו"ע (או"ח סי' ע"ז אות ה').

ב) **וכתב** המחבר (שם) לצורת הפתח כשרה אף על פי שהקנה שעל גביהן אינו נוגע בהן, וכתב הרמ"א לשם הטפח והלופן מגיע לשכך, אין צריך קנה על גביהן, ומה שנהגו בצורת הפתח עגולה הוא לנוי בעלמא, ובלופן שאחי לפנות הם זו כנגד זו כתב המחבר (שם ס"ג) שיעשה לופן שיש ברחבו מרובעה טפחים ומשהו, ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחד משתי הלפנות, וגם בזה צריך לעשות צורת פתח עיי"ש.

ג) **כתב** המחבר (שם ס"ו) נעץ ד' קונדסין, בין בשלשה הגג בין על שפת הגג, ופיכך על גבן, פסולה, ויש מכשירין בנעץ על שפת הגג, משום לשמרינן, גוד אסיק מחיצתא, ולמעשה כתבו הפוסקים להחמיר בזה לענין מהני בזה גוד אסיק, לדעתין מחיצות ממש, וכתב הלבוש (שם ס"ו) הטעם לכשרה צריך להיות תשבו כעין תדורו.

ד) **וגם** לא מהני ד' מחיצות של צורת הפתח, וכמו שמבואר בר"ן לחפילו לדופן שלישי לא מהני צורת הפתח, ועי' בבה"ל (שם ס"ג ד"ה שיעמיד) שלפי שיטת הרא"ש זה אינו רק מדרבנן, לשן התורה מהני צורת הפתח.

ה) **שיטת** המג"א (ריש סי' תר"ל) לגם אין לעשות מחיצות של לבוד, רק אם יש ד' מחיצות, אבל אם אין רק שלש לפנות צריך שתי מחיצות שלימות, וכן פסק במ"ב (שם ס"ק ז'), ועי' משכ"כ בזה בשבט הלוי (ח"ט סי' קל"ח).

ו) **וכתב** הרמ"א (שם ס"ה) לנהגו עכשיו לעשות מחיצות שלמות, דהיינו שיהיה שלש לפנות שמומות בלי פירצות משום שאין הכל בקיאין בדין המחיצות עיי"ש, ובשל"ה הק' ומטה משה כתבו לשנזה מן המובחר לעשות מרובעה לפנות. ובספה"ק בני יששכר (תשרי מאמר י' אות י"ב) כתב רמז על זה בשם החיד"א ז"ל בחיבת "סכה". שמרמז אופני המחיצות, יש מי שעושה למנוה ד' מחיצות כמו אות ס שיש לה ד' מחיצות, ויש מי שעושה ג' מחיצות כמו אות כ' שיש לה ג' מחיצות, ויש מי שעושה ב' מחיצות והשלישית טפח והוא כמו אות ה, ב' מחיצות כהלכתן והשלישית טפח, וכתב הבני יששכר שמסודר בחיבת סכ"ה כסדר דהרחשונה הוא ד' מחיצות, להורות

לשארי מי שמדקדק לעשות ד' מחיצות ויש לזה
ג"כ סוד עיי"ש.

ז) **ויש** להסתפק במופן שיש בסוכה הבנויה
מנד אחד יותר מד' אמות, מי יועיל
בזה הענין של ד' מחיצות. ושמעתי ממו"ר
הגרי"ז מבריסק בעלז מגנטרי' ז"ל שהגס שאין
לנו יד בסוודות, אבל מסתבר שיועיל בזה הענין
של ד' לפנות.

ח) **ואם** משני לצדיס רחוק הכותל יותר מד'
אמות [ולפי השיעור הקטן שגודל
הוא שני (ל"מ) אמה מרבעים ושמנה ל"מ ג"כ
ד' אמות הוא אמה ותשעים ושתים ל"מ דהיינו
שסה רגליס (פיס) ועוד בערך ג' מינטש'עס]
צריך לעשות מחיצה תוך הבית, ונראה שיכול
לעשותו מסדינין ולקושרן היטב, והגס שכתב
המחבר (סי' תר"ל סעיף י') דאין נכון לעשות כן
משום דזמינין דמנתקי, יש לומר דבבית לא שייך
זה, וגס יש לנרף שיטות הסוברין דבבית ג"ל
שיכולין לעמוד ברוח מצויה, עי' לקמן (אות י').

ט) **כתב** המחבר (סי' תר"ל ס"י) העושה סוכתו
בין המילנות, והמילנות דפנות לה, אס
היו חזקיס, או שקשר אותס וחיזק אותס עד שלא
תהא הרוח מצויה מניאה אותס תמיד, ומילא בין
המוריס נתבן ובקש כדי שלא תניד אותס הרוח,
וקשר אותס, הרי זו כשרה, על כן אין נכון
לעשות כל המחיצות מיריעות של פשתן בלא
קניס, אף על פי שקשרן בטוב, ומנין דמינתקי
ולאו מדעתיה והוי ליה מחיצה שאינה יכולה
לעמוד בפני רוח מצויה, והרוצה לעשות בסדינים,
טוב שיארוג במחיצות קניס בפתות משלשה.

י) **והסכמת** האחרונים דאפילו מחיצה אחת
אין לעשות מסדינין זולת
המחיצה הרביעית, וכתב המג"א (שס ס"ק ט"ז)
דאפילו בעומדת בבית צריך שתהא חזקה כ"כ.
ובבאר היטב (שס סק"י) מביא מהלק"ט (ח"ב סי'
נ') שמנדד להכשיר אס עומדת בחצר אים
מחיצות, אבל האחרונים הסכימו להחמיר כשיטת
המג"א, וכן מבואר בשו"ע הרב (סי' שט"ו ס"ד)
ובמ"ב (סי' תר"ל ס"ק מ"ח) וכ"כ בכף החיים (שס
אות ס"ו) בשס הא"ר, וע"ע משכ"ל לעיל (אות ח').

יא) **ומש"כ** בשו"ע שהמחיצה צריך להיות
בעופן שלא תניד אותן הרוח
מצוי' כתב החזו"א (סי' עז סק"ו) דבעופן שהרוח
לא יעשה שיפסול המחיצה אין חשש ממה
שהרוח מזיז המחיצה, אמנס יש שכתבו להחמיר
גס בזה, עי' שו"ת משכנות יעקב (או"ח סי' קכג)
וע"ע לגרות משה (או"ח ח"ה סי' מ אות ג').

יב) **טובה** שאין לה פתח רק ד' לפנות שלמים
וצריך להיכנס דרך מרובה כתב
בספר סוכת שלם (סימן ו' סי"ד בשס ספר בית
השואבה) שהסוכה כשרה.

יג) **בפרמ"ג** (תרמ"ג מ"ז סק"ב) כתב לגס יש
לעשות בילפה זכר לעניי הכבוד,
ועוד טעס משום כיבוד בשבת ויו"ט כדי שלא
יבא לשווי גומות, ושס לא עשה רלפה על
הקרקע, אסור לכבד המקום כמו שמבואר
בשו"ע (סי' שלו"ז), והנה לכאורה היה סברא
לומר דאפילו במרוסף אסור אלו סוכות שאין
מרוספת, אבן יש סברא לומר דכהיום רובא
דרובא סוכות הס מרוספת הרי הוא כמו הבית,
ועכ"פ חוץ לסוכה נראה דאסור אפילו במרוסף
וכמו שכתבנו בחיי הלוי (ח"ז סימן מ"ג אות ז').

יד) **כתב** המחבר (תר"ל ס"ח) כל הדברים
כשרים לדפנות ומ"ל להעמידם
דרך גדילתן ואפילו אחתה מרובה מגלתה
מאחת הדפנות, כשרה. וכתב הרמ"א דמ"מ
לא יעשה הדפנות מדבר שריחו רע, או דבר
שמתייבש תוך ז' ולא יהא בו שיעור מחיצה.

טו) והנה שיטת הב״ח למוס לשיטת מו״ז המובא בדרכי משה שגם הדפנות לא יהיה מדבר שפסול מלמורייתא לעשות ממנו סוכה, ממנ רוב הפוסקים כתבו דמין למוס לזה, ובפה״ל (שם) כתב דיש טעם אחר להדר בזה כדי שלא יעמיד הסכך בדבר המסור לסכך עיי״ש. [ובשיכון מקווירא היה מיש מסיד ר׳ שלוס גרין ע״ה, והוא היה מהדר על מומרא זו, ועשה הדפנות מדבר הכשר לסכך, ופעם הייתי שם עם מרן כ״ק אדמו״ר מסקווירא זי״ע כשהלך לברך ברכת המילנות, וסיפר מרן ז״ל שהרה״ק רבי הערש לייב מאליק זי״ע היה לו סוכה עם כל הצירופים של דופן עקומה וכדומה, כדי להעלות כל הסוכות של עם בני ישראל].

והשי״ת יצילנו משגיאות וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) אם היה שתי דפנות סוכה זו אצל זו, עושה דופן שיש ברחבו יותר על טפח ומעמידו בפחות מג׳ לאחד מהדפנות, וגם צריך לעשות צורת הפתח עד סוף הכותל - והצורת הפתח יש שכתבו שצריך להיות על ד״ט.

ב) צורת הפתח כשרה אף על פי שהקנה שעל גביהן אינו נוגע בהן - אם הטפח והדופן מגיע לסכך, אין צריך קנה על גביהן - מה שנהגו בצורת הפתח עגולה הוא לנוי בעלמא - באופן ששתי דפנות הם זו כנגד זו, יעשה דופן שיש ברחבו ארבעה טפחים ומשהו, ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחד משתי הדפנות, וצריך לעשות צורת פתח.

ג) נעץ ד׳ קונדסין, בין באמצע הגג בין על שפת הגג, וסיכך על גבן, פסולה.

ד) באופן הנ״ל לא מהני ד׳ מחיצות של צורת הפתח.

ה) אין לעשות מחיצות של לבוד, רק אם יש ד׳ מחיצות, אבל אם אין רק שלש דפנות צריך שתי מחיצות שלימות.

ו) מצוה מן המובחר לעשות ארבעה דפנות - רמז בזה מהחיד״א ז״ל.

ז) באופן שיש בסוכה הבנויה מצד אחד יותר מד׳ אמות, אי יוצאין בזה הענין של ד׳ מחיצות.

ח) אם משני צדדים רחוק הכותל יותר מד׳ אמות, צריך לעשות מחיצה תוך הבית - יכול לעשות המחיצה מסדינין ולקושרן היטב.

ט) אין נכון לעשות כל המחיצות מיריעות של פשתן בלא קנים - הרוצה לעשות בסדינים, טוב שיארוג במחיצות קנים בפחות משלשה.

י) נחלקו אחרונים אי יכולים לעשות מחיצה מסדינין או רק המחיצה הרביעית.

יא) ביאור בדברי השו״ע שהמחיצה צריך להיות באופן שלא תניד אותן ברוח מצויה.

יב) סוכה שאין לה פתח רק ד׳ דפנות שלמים וצריך להיכנס דרך ארובה, כשרה.

יג) יש לעשות ריצפה זכר לעניי הכבוד, וגם משום כיבוד בשבת ויו״ט כדי שלא יבא לאשווי גומות - אם לא עשה רצפה על הקרקע, אסור לכבד המקום - יש שהחמירו מלכבד הרצפה אפילו במרוצף, ויש שהחמירו בזה רק מחוץ לסוכה.

יד) כל הדברים כשרים לדפנות - א״צ להעמידם דרך גדילתן - אפילו חמתה מרובה מצלתה מחמת הדפנות, כשרה - לא יעשה הדפנות מדבר שריחו רע, או דבר שמתייבש תוך ז׳ ולא יהא בו שיעור מחיצה.

טו) נחלקו הפוסקים אי צריך להחמיר גם בדפנות שלא יהיה מדבר שפסול מדאורייתא לעשות ממנו סוכה - יש להדר שלא יעמיד הסכך בדבר האסור לסכך - הרה"ק מאליק זי"ע היה לו סוכה עם כל הצירופים של דופן עקומה וכדומה, כדי להעלות כל הסוכות של עם בני ישראל.

סימן לא

שיעור כללי בהלכות סוכה
בענין שיעור גודל הסוכה

א) **כתב** המחבר (סי' תרל"ד ס"ק) סוכה שאין בה שבעה על שבעה, פסולה, ולענין גודל, אין לה שיעור למעלה. וכתב המחבר (שם ס"ג) דאם היא עגולה, צריך שיהא בה כדי לרבע שבעה על שבעה.

ב) **ומשקנת** המג"א וט"ז דלא מהני לצרף מאורך על הרוחב, דצריך להיות בין באורך ובין ברוחב ז"ט על ז"ט, ואם יש שבעה ועשרים מינטמ"ק על שבעה ועשרים מינטמ"ק יש כבר שיעור הגדול של ז"ט על ז"ט, ונוגע למעשה באותן שעושים הסוכה על המרפסת, שאנס יכולים לצרף קצת מהגג הסמוך.

ג) **ובתב** עוד במג"א (שם) דאפילו סוכה גדולה אם יש במקום אחד קטן המשוך לפנים שאין בו שבעה על שבעה אסור לישב שם, אפשר יש אחרונים שכתבו להקל בזה ועי' מה שהאריך בזה בביאור הלכה (שם) וכתב דעכ"פ יכולין להקל להניח השלחן באותו הקטן עיי"ש.

ד) **כתב** המחבר (סי' תרל"ג סעי' ז' ט' י') סוכה שאינה גבוהה עשרה טפחים פסולה. ואם היתה גבוהה מעשרה, והולין יורדין לתוך עשרה, אפילו אם אותן מרובה מהלתן פסולה, אבל אם הניו סוכה יורדין לתוך עשרה אינם פוסלים. ואם היתה נמוכה מעשרה ואחר כך הגביהה לעשרה, אע"פ שאחר שיעור הכשר סוכה אם אין בין אחר לכותל שלשה טפחים כשרה.

ה) **כשאדם** נוסע באמצע המועד ואין לו סוכה, והקט"ר יש לו גג שיכולין לפותחו, יש לעיין אי המושב מגרע מי"ט כיון שהוא מאוכל, ועכ"פ באופן שיש עשרה טפחים מהמושב עד הגג, דהיינו לכתחילה קצת פחות מחמשה ל"מ, דהיינו קצת פחות מארבעים אינטמ"ק, ברוחב ז"ט על ז"ט, הרי הוא סוכה כשרה אבל צריך להזהר שגם מקום הפתיחה בהגג יהיה כשיעור, דהיינו לכתחילה קצת פחות מחמשה ועשרים אינט"ק על שמונה ועשרים אינט"ק, ובשעת הדחק חמשים ושש ל"מ על חמשים ל"מ שהם קצת יותר מעשרים ושנים אינט"ק על עשרים ושנים אינט"ק.

ו) **ויש** עוד אופן לעשות הסוכה על ידי שפותח שני לוחות של הקט"ר, באופן שיש ז"ט על ז"ט ביניהם ומניח סכך על הלוחות, אבן צריך לדקדק שלא יהיו הלוחות ג"ט למעלה מן הקרקע, ולכתחילה יש גם להחמיר שלא יהיה מעמיד ע"י דבר שמקבל טומאה, וע"כ יתן קנים על הלוחות, ועל הקנים יפרוס הסכך.

ז) **ובעיקר** עשיית סוכה בחוה"מ מבואר בשו"ע (סימן תרל"ז ס"ק) דמי שלא עשה סוכה, אין בשוגג אין במזיד, עושה סוכה בחולו של מועד אפילו בסוף יום שביעי,

והנה בבה"ל (שם) כתב בשם מאמר מרדכי דהיינו דוקא שאינו צריך לעשות דבר האסור לעשותו בחוה"מ משום בנין ומתירה שאינו עושה מלא הסכך בלבד לתת קנים וערבה על קונדסים הקבועים כבר מעיו"ט וכיו"ב, ולעשות מהל ערמי מותר בחוה"מ, מכן הבה"ל חולק ע"ז דכיון דהוא מלוה לעשותו עכשיו מותר לעשותו גם בחוה"מ, וכן מבואר בשו"ע (סימן תקמ"ה) לענין כתיבת תפילין ומזוזות, וכן משמע מפשיטות הסוגיא דמותר לבנות הסוכה מחדש בחוה"מ עיי"ש.

ח) **ובענין** עשיית שלא"ק בחוה"מ כתבנו בחי הלוי (ח"י סימן ס"ט אות י"ב) דאם אי אפשר לעשותו מעשה הדיוט, מותר לעשותו גם מעשה אומן, אבל לא יעשה יותר מהצורך ליו"ט, ובענין לסתור סוכה בחוה"מ, אם הוא שלא לצורך כתבנו הפוסקים שלא לסתור דהוי כבזיון להמצוה, מכן אם הוא בשמצע הדרך ובנה סוכה על מנת לסתרו מותר כמו שמבואר בשג"א (ריש סי' תרל"ח) שמהני תנאי, מכן פשוט שצריך דוקא מעשה הדיוט, חון אם הוא דבר החבד מותר אפילו מעשה אומן.

והשי"ת יצילנו משגיאות וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן התשובה

א) סוכה שאין בה שבעה על שבעה, פסולה - לענין גודל, אין לה שיעור למעלה - אם היא עגולה, צריך שיהא בה כדי לרבע שבעה על שבעה.

ב) לא מהני לצרף מאורך על הרוחב, דצריך להיות בין באורך ובין ברוחב ז"ט על ז"ט - העושים סוכה על המרפסת, אם יש שבעה ועשרים אינטש"ס על שבעה ועשרים אינטש"ס יש כבר שיעור הגדול של ז"ט על ז"ט, ויכולים לצרף קצת מהגג הבולט.

ג) אפילו סוכה גדולה אם יש במקום אחד קרן המשוך לפנים שאין בו שבעה על שבעה אסור לישב שם - ויש אחרונים שהקילו בזה - עכ"פ יכולין להקל להניח השלחן באותו הקרן.

ד) סוכה שאינה גבוהה עשרה טפחים פסולה - אם היתה גבוהה מעשרה, והוצין יורדין לתוך עשרה, אפילו אם חמתן מרובה מצלתן פסולה - אם הנוי סוכה יורדין לתוך עשרה אינם פוסלים - אם היתה נמוכה מעשרה וחקק בה להשלימה לעשרה, ויש בחקק שיעור הכשר סוכה אם אין בין חקק לכותל שלשה טפחים כשרה.

ה) בענין סוכה בתוך הרכב (קא"ר) כשפותחין הגג - ואי המושב מגרע מי' טפחים - צריך להזהר שמקום הפתיחה בהגג יהיה כשיעור.

ו) יש עוד אופן לעשות הסוכה על ידי שפותח שני דלתות של הקא"ר, באופן שיש ז"ט על ז"ט ביניהם ומניח סכך על הדלתות - וצריך לדקדק שלא יהיו הדלתות ג"ט למעלה מן הקרקע לכתחילה יתן קנים על הדלתות, ועל הקנים יפרוס הסכך שלא יהיה מעמיד ע"י דבר שמקבל טומאה.

ז) באופן עשיית סוכה בחולו של מועד - בענין כתיבת תפילין ומזוזות בחוה"מ.

ח) בענין עשיית שלא"ק בחוה"מ - בענין לסתור סוכה בחוה"מ.

סימן לב

שיעור כללי בהלכות סוכה
בענין שלא לעשות סוכה תחת הגג ותחת האילן.

א) **כתב** הרמ"א (סימן תרכ"ו ס"ח) אין לעשות סוכה תחת גג או אילן, וכתב בציכורי יעקב (שם) לכוונת הרמ"א דלכתחילה לא יהא אילן כלל, וכ"כ בכף החיים (שם סק"ו) דכן משמע בלשון המחבר (שם) שכתב לשון ליעבד והעושה וכו', וכתב בציכורי יעקב ומובא בבה"ל (שם) שאם ענף האילן הוא רק מצד הסוכה אפילו בגובה שע"י לא האילן אינו מגיע החמה להסוכה כלל אינו משם, ממנס יש להזהר דכמה פעמים יכול להיות הענפים נעים ונדים ובאים על הסכך.

ב) **ובאופן** שאילן מיצל על הסוכה נחלקו הפוסקים בגובה גובה הסוכה כשרה וכמו שמבואר בשו"ע (שם) ולמעשה כתבו הפוסקים להחמיר לכתחילה שאם יגטל הסכך שמונח כנגד האילן יאחר עדיין נלתה מרובה מחמתה, ואם מקום האילן הוא גדול ד"ט בסוכה גדולה, וג"ט בסוכה קטנה מז פוסל הסוכה (עי' מ"ב שם ס"ק י"ח), ואפילו בסוכה גדולה אם הוא ג"ט יש להחמיר לכתחילה שלא לאכול ולישן תחתיו, וכמו שכתוב במ"ב (סי' תרל"ב ס"ק י"ג).

ג) **וכתב** המחבר (שם) דבכל זה אין נפקא מינה אם האילן היה קודם הסכך או שבא אח"כ, ובאופן שעירב הענפים של אילן תוך הסכך יש אופנים שיכולין להכשירו וכמו שמבואר בשו"ע (שם) אבל כתב הב"ח דיש לאוסר לשיטת הרמב"ם דלא מהני רק אם קנן הענפים, ואם קנאן שוב אין לריך נענוע וכמו שכתוב בבה"ל (שם ד"ה לריך).

ד) **אמנם** היינו דוקא בגובה שעירב הענפים ויש שכך כשר מרובה יותר מן הענפים אבל כשאין אם שכך כשר מרובה, והשפיל הענפים לשם שכך ואח"כ קנאן לא מהני עד שיענע כל אחד לבדו, דהיינו שיגביהו ויחזור ויניחו לשם שלו, ועי' ועי' במ"ב (דרשו סי' תרכ"ו סק"ד) בשם כמה גדולי ישרא' שאין הפירוש שלריך להגביה כל אחד בנפרד שיכול גם להגביה הכל ביחד ועיי"ש, והנה יש שכתבו שלריך להגביה טפח, ממנס בשו"ע הרב (סי' תרכ"ט ס"כ) כתב שסגי להגביהו מעט עיי"ש, ובגובה שקשה להגביה כל הסכך בפעם אחת, נראה שיכולין להגביה קודם מצד אחד ואח"כ מצד השני, ועי' מש"כ בזה במ"ב (דרשו שם).

ה) **ובן** הוא בענין הקורות שעל הסוכה [בגובה שהם כשרים לסכך] והם מחוברים ורולה לתקנם שיהיה לשם סכך, לריך לנתקן שלא יהיו מחוברים ואח"כ יגביה כל עץ ולאחור להניחו לשם סכך, ממנס יש כמה אופנים שיכולין להכשיר אף הקורות אפילו כשהם מחוברים וכמו שמבואר בשו"ע (תרכ"ו ס"ג) אבן כיון שיש בזה כמה מילוקים אין לעשות מעשה בזה להתיר בלי שאלת חכם.

ו) **ובאופן** שלא הסיר הקורות, והניח סכך בין קורה לקורה, כתב במג"א

(שם סק"ו) דהסכך כשר ואפילו אין בין קורה לקורה ג"ט אין מומרים זה לצד כיון שהסכך מפסיק ביניהם, וכן פסק בשו"ע הרב (שם ס"ד) ובמ"ב (שם סק"ז), ובמופן שהסכך אינו מונח בין הקורות, כתבו האחרונים להחמיר לכתחילה לחוש לשיטת הב"ח שיהיה ג"ט בין קורה לקורה, ויש להזהר בזה בהברזלים שמעמיד את השמל"ק, וע"ע בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' נ"ו) בענין חבלי כביסה, הסמוכים זה לזה.

ז) **וכתב** הרמ"א (שם ס"ב) דמותר לעשות סוכה תחת מחובר בית ולהסירו, וכ"כ (שם ס"ג) דמותר לעשות הסוכה תחת הגגות העשויות לפתוח ולסגור, ומותר לסגרן מפני הגשמים ולחזור ולפתחן, ואפילו ביום טוב שרי לסגרן ולפתחן אם יש להם צירים שסוגר ופותח בהן, ואין בזה לא משום סתירה ובנין אהל ב"ט, ולא משום תעשה ולא מן העשוי, רק שיזהר שלא יצד תחתיהן כשהן סגורין, שאז הסוכה פסולה.

ח) **ובמג"א** (שם) כתב להחמיר כשיטת הב"ח לצריך לפתוח הגג קודם שמניח הסכך, ואח"כ שוב אין חשש לסגרו ולחזור ולפתחו, ואם שכח והניח הסכך כשהיה הגג סגור כתב המטה אפריס (תרכ"ה סעיף כ"ה) ומובא במ"ב (שם ס"ק י"ח) לצריך לנענע כל הסכך, דהיינו שיגביה כל הסכך ויחזור ויניחו לשם לא. ועי' בכף החיים (אות ל"ו) שבדיעבד יש לסמוך על המתירין אפילו בלי להגביה הסכך עיי"ש.

ט) **ומש"ב** הרמ"א (שם) שמותר לפתוח ולסגור הגג בשבת משום שיש להם צירים, היינו אפילו בשופן שיש טפח בין הגג להסכך, אבל בשופן שאין טפח מפסיק אין עליו שם אהל כמו שמבואר בשו"ע (סי' שטו) וכמו שכתבנו בחיי הלוי (ח"ז סי' סד אות כא), ואם יש חלל טפח והשלמ"ק אין לו צירים דהיינו שאינו מחובר, אז צריך להיות פרוס טפח קודם שבת ויו"ט, ואז מותר להוסיף שנקרע מוספות אהל ערמי, ובשופן שיש טפח יוצא מן הגג, והוא גבוה הרבה מהסוכה, יש שכתבו שלא יהיה רחוק ג"ט למעלה מן השלמ"ק, עי' בחיי הלוי (שם אות כב), וע"ע (שם) כמה פרטי הלכות בזה.

י) **בשפותחין** השלמ"ק, צריך להזהר שיעמוד בשוה, ועכ"פ שלא יהלך ויהן תחת השפוע, אבל לכתחילה אם הוא פחות מג"ט אין חשש וכמו שמבואר בשו"ע (סי' תרל"ב ס"ח ובאחרונים שם) לעכ"פ אם הוא פחות מג"ט אין חשש כלל, ואפילו בשופן שהשלמ"ק עומד בשלמות הסוכה שכתב בפנים מאירות (ח"ח סי' ס"ח) שכיון שהוא ד"ט הרי הוא כאילו היה סוכך ופוסל הסוכה, כבר כתבו האחרונים שהפנים מאירות בעלמו (בקונטרס אחרון) חזר מזה שאין חושבין רק החלק העומד על הסוכה, וכמו שכתב בדעת תורה (סי' תרכ"ו), ועי' בשו"ת משפטיך ליעקב (אור"ח סי' נ"ד).

יא) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תרכ"ז ס"ח) היכן תחת המטה בסוכה, אם היא גבוהה י' טפחים, לא יצא, ובדרך כלל במטות שלנו אין חשש בזה, ואפילו תחת השלחן שלנו בדרך כלל אין בחלל שלהם י"ט ואפילו לפי שיעור הקטן.

יב) **והנה** כתב המחבר (שם ס"ג) להעלים היוצאים מארבע רגלי המטה אסור לפרוס עליהן סדין וליכן תחתיו, אפילו אם אינם גבוהים עשרה, ומבואר שם הטעם בזה משום שהוא קבוע מחוד ע"כ הוא פוסל

אפילו בפחות מי"ט, וע"ע אם כמה מילוקים בזה, ולפי"ז יש להסתפק בימי שיש לו מטה ע"ג מטה (בא"ק בע"ט) אי מותר ליתן על המטה התחתונה, הגם שאין י' טפחים מפסיק בחלל בין מטה למטה, כיון שהוא דבר קבוע, אבל בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' ל"ו) העלה להתיר כיון שהמטה העליונה לא נעשה להתהיל על המטה התחתונה, אבל זה דוקא אם אין בו י' טפחים.

יג) **אם** יורד גשמים יש לעיין אם מותר ליקח שירע"ס וליתב תחתיו, ובאופן שאינו גבוה י' טפחים לכאורה אין משם, [והיינו בחול המועד דבשבת ויו"ט כתבו הפוסקים שאין להשתמש עם שירע"ס ועי' מה שכתבנו בזה בחיי הלוי (ח"ז סי' ס"ד אות ל')], ואפילו בשגבוה י' טפחים כתב בספר פתחי חותם דיש שברע לומר שאין זה כאוהל המפסיק כיון שאינו קבוע, ומחזיקין אותו ביד, [ועי' מה שכתבנו שברע כזו בחיי הלוי (שם אות ל"ו)], ולמעשה כתב שם שלא לברך ליתב בסוכה.

והשי"ת יצילנו משגיאות וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן התשובה

א) אין לעשות סוכה תחת בית או אילן - לכתחילה לא יהא אילן כלל - אם ענף האילן הוא רק מצד הסוכה יש להזהר דכמה פעמים יכול להיות הענפים נעים ונדים ובאים על הסכך.

ב) באופן שאילן מיצל על הסוכה נחלקו הפוסקים באיזה אופן הסוכה כשרה - אם מקום האילן הוא גדול ד"ט בסוכה גדולה, וג"ט בסוכה קטנה אז פוסל הסוכה, ואפילו בסוכה גדולה אם הוא ג"ט יש להחמיר לכתחילה שלא לאכול ולישן תחתיו.

ג) אין נפקא מינה אם האילן היה קודם הסכך או שבא אח"כ - אם עירב הענפים של אילן תוך הסכך יש אופנים שיכולין להכשירו.

ד) כשאין שם סכך כשר מרובה, והשפיל הענפים לשם סכך ואח"כ קצצן לא מהני עד שינענע כל אחד לבדו - אופני ההגבהה לשם סכך.

ה) הקורות שעל הסוכה מחוברים שרוצה לתקנם שיהיה לשם סכך, צריך לנתקן שלא יהיו מחוברים ואח"כ יגביה כל עץ ולחזור להניחו לשם סכך - יש כמה אופנים שיכולין להכשיר את הקורות אפילו כשהם מחוברים ואין להתיר בלי שאלת חכם.

ו) באופן שלא הסיר הקורות, והניח סכך בין קורה לקורה אפילו אין ביניהם ג"ט אין אומרים לבוד - באופן שהסכך אינו מונח בין הקורות, לכתחילה יש להחמיר שיהיה ג"ט בין קורה לקורה - יש להזהר בהברזלים שמעמיד את השאל"ק.

ז) מותר לעשות הסוכה תחת הגגות העשויות לפתוח ולסגור - ומותר לסגרן מפני הגשמים ולחזור ולפתחן, ואפילו ביום טוב שרי לסגרן ולפתחן אם יש להם צירים שסוגר ופותח בהן - צריך להזהר שלא ישב תחתיהן כשהן סגורין.

ח) צריך לפתוח הגג קודם שמניח הסכך, ואח"כ שוב אין חשש לסגרו ולחזור ולפתחו - אם שכח והניח הסכך כשהיה הגג סגור, צריך לנענע כל הסכך לשם צל - ויש שהתירו בדיעבד אפילו בלי להגביה הסכך.

ט) מותר לפתוח ולסגור הגג בשבת כשיש להם צירים, אפילו באופן שיש טפח בין הגג להסכך - אם יש חלל טפח והשלא"ק אין לו צירים צריך להיות פרוס טפח קודם שבת ויו"ט - באופן שיש טפח יוצא מן הגג, והוא גבוה הרבה מהסוכה, יש שכתבו שלא יהיה רחוק ג"ט למעלה מן השלא"ק.

י) כשפותחין השלא״ק, צריך להזהר שיעמוד בשוה -לא יאכל וישן תחת השיפוע.

יא) הישן תחת המטה בסוכה, אם היא גבוהה י׳ טפחים, לא יצא, - במיטות ובשולחנות שלנו אין חשש בזה, כי בדרך כלל אין בחלל שלהם י״ט.

יב) עצים הקבועים מאוד אסור לפרוס עליהן סדין ולישן תחתיו, אפילו אם אינם גבוהים עשרה - יש להסתפק במיטה ע״ג מיטה (באנ״ק בע״ט) אי מותר לישן על המיטה התחתונה.

יג) בענין אי מותר ליקח שירע״ם ולישב תחתיו כשיורד גשמים - ואי יכול לברך לישב בסוכה.

סימן לג

שיעור כללי בהלכות סוכה
בענין סכך פסול או אויר באמצע הסכך.

א) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תרל"ג ס"ח) סכך פסול, פוסל בחמלא בד' טפחים, ולפי שיעור הקטן לחומרא שיעורו הוא פחות מעט מחלוקים ושתים ל"מ, דהוא מעט יותר משתים עשרה אינטי"ם, וכתב המחבר דבפחות מד', כשרה, ומותר ליתן תחתיו, והנה בב"י הביא שיטת הראב"ד והר"ן שאפילו בפחות מג' טפחים אין ליתן ולאכול תחתיו ובמ"ב (סק"ג) כתב בשם הח"י דלכתחילה יש להחמיר בזה. אמנם בשער הציון (סי' תרכ"ו ס"ק כ"ג) כתב דלענין הלאטי"ם שהסכך עומד עליו הגם שלא הוגמו לשם לא יש להקל עד ד"ט עיי"ש, ונראה עוד דעכ"פ ח"ל להחמיר בזה רק בשיעור הגדול דהיינו שתים עשרה אינטי"ם.

ב) **ואם** יש הפסק אויר, כתב המחבר (שם ס"ב) דהשיעור הוא ג' טפחים ובפחות מג"ט כשרה, ומלטרף להשלים הסוכה ואין יושנים תחתיו, והשיעור בזה לחומרא שיעורו הוא פחות מעט מארבעה ועשרים ל"מ, דהוא יותר מעט מתשע אינטי"ם.

ג) **ובתב** הרמ"א (שם) דמה שאסור ליתן תחת האויר שפילו הוא פחות מג"ט היינו דוקא כשהולך על פני כל הסוכה, או שים בו כדי לעמוד בו רגליו ורובו, אבל בלא"ה מותר, דהא אין סוכה שאין בה נקבים, ובמ"ב (שם סק"ב) מביא דבר"ן כתוב להחמיר גם ברגליו בלי גופו, וכן משמע בריטב"א, ובחזו"א (או"ח סימן קמד סק"ה) כתוב להחמיר גם ברוב רגליו שפילו כשמיעוט רגליו הוא תחת הסכך. וע"ע בשו"ת שלמת חיים (סימן פ"ט ובמהדורה תדשה סימן שס"ח).

ד) **ובתב** עוד הרמ"א (שם) דהא לסכך פסול בד', ואויר בג', היינו דוקא שהפסיק סוכה לשתים ולא נשאר שיעור הכשר סוכה עם דפנות במקום אחד, אבל אם נשאר שיעור סוכה במקום אחד, המקום הזה כשר.

ה) **כתב** המחבר (שם ס"ח) לסכך פסול מן הצד אינו פוסל אלא בד' אמות, אבל פחות מד' אמות הגם שאסור ליתן תחתיו אינו פוסל הסוכה להלכה למעשה מסיני דעד הסכך נחשב כדופן, והוי כדופן עקומה, ושיעורו בזה לחומרא לפי שיעור הקטן בערך מאה ושבעים ל"מ, דהוא בערך חמשה ושבעים אינטי"ם.

ו) **ובתב** עוד המחבר (שם) ומיהו אין ישנים תחתיו כל זמן שיש בו ארבעה טפחים. בד"א, בסוכה גדולה שיש בה יותר על הסכך פסול ז' טפחים על ז' טפחים, אבל בסוכה קטנה, שאין בה אלא ז' על ז', אין בחמלא בין מן הצד, בג"ט פסולה, בפחות מג' כשרה וישנים תחתיו ומלטרף להשלים הסוכה לכשיעור.

ז) **ובתב** עוד המחבר (שם ס"ג) סכך פסול פחות מארבעה, ואויר אצלו פחות משלשה, אין מצטרפים לפסול, הילכך אם אויר

שלשה במקום אחד, אפילו מיעטו בסכך פסול, כשר, והני מילי בסוכה גדולה, אבל בקטנה אפילו בה אלא שבעה על שבעה, אם יש בין שניהם שלשה טפחים מצטרפים לפסול.

ח) **ועי"כ** בעושה הסוכה על המרפסת ואין בו שיעור ז' טפחים גם ברוחב, יכולין לצרף מהתקרה היוצא מן הבית אם הוא פחות מג"ט, אבל אם התקרה עד הסכך הוא יותר מג"ט, צריך לעשות מחיצה בפחות מג"ט להסכך ויכול לצרפו לשיעור ז"ט על ז"ט, ולכתחילה יש לעשות באופן שהמחיצה יגיע עד הסכך.

והשי"ת יצילנו משגיאות וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן התשובה

א) סכך פסול, פוסל באמצע בד' טפחים - בפחות מד', כשרה, ונחלקו האחרונים אי מותר לישן תחתיו.

ב) הפסק אויר פסול אם הוא ג' טפחים ובפחות מג"ט כשרה - מצטרף להשלים הסוכה ואין ישנים תחתיו.

ג) ואין ישנים תחתיו כשהולך האויר על פני כל הסוכה, או שיש בו כדי לעמוד בו ראשו ורובו, אבל בלא"ה מותר.

ד) סכך פסול בד', ואויר בג', הוא רק באופן שנחלק הסוכה לשתים, ולא נשאר שיעור הכשר סוכה עם דפנות במקום אחד, אבל אם נשאר שיעור סוכה במקום אחד, הוא כשר.

ה) סכך פסול מן הצד אינו פוסל אלא בד' אמות - בפחות מד' אמות הגם שאסור לישן תחתיו אינו פוסל הסוכה.

ו) מה שאין ישנים תחתיו כל זמן שיש בו ארבעה טפחים, הוא רק בסוכה גדולה שיש בה יותר על הסכך פסול ז' טפחים על ז' טפחים, אבל בסוכה קטנה, שאין בה אלא ז' על ז', בין באמצע בין מן הצד, בג"ט פסולה, בפחות מג' כשרה וישנים תחתיו ומצטרף להשלים הסוכה לכשיעור.

ז) בסוכה גדולה שיש סכך פסול פחות מארבעה, ואויר אצלו פחות משלשה, אין מצטרפים לפסול - בסוכה קטנה שאין בה אלא ז' על ז', אם יש בין שניהם ג"ט מצטרפים לפסול.

ח) העושה סוכה על מרפסת ואין בו שיעור ז' טפחים גם ברוחב, יכולין לצרף מהתקרה היוצא מן הבית אם הוא פחות מג"ט - אם התקרה עד הסכך הוא יותר מג"ט, צריך לעשות מחיצה בפחות מג"ט להסכך, ויכול לצרפו לשיעור ז"ט על ז"ט - לכתחילה יש לעשות באופן שהמחיצה יגיע עד הסכך.

סימן לד

שיעור כללי בהלכות סוכה

בענין שיעור גודל הסוכה ועשיית סוכה בחוה"מ ובענין ממה לעשות הסכך

א) **כתב** המחבר (סימן תרכ"ט ס"ח) דבר שמסככין בו, לריך שיהיה נומח מן המרן, ומלוש, ומינו מקבל טומחה, אבל דבר שמינו נומח מן המרן, אף על פי שגידולו מן המרן ומינו מקבל טומחה כגון עורות של בהמה שלח נעבדו, שאינם מקבלים טומחה, או מיני מחכות, אין מסככין בהם וכן אין מסככין בעפר.

ב) **וכתב** עוד המחבר (שם ס"ג) לכל דבר שמקבל טומחה כגון שפודין ומרוכות המטה וכל הכלים, אין מסככין בהם, ואפילו אם נשברו, שלח נשאר בהם שיעור קבלת טומחה. ועי' בשו"ת מנחת ילחק (ח"ח סי' פ"ג) דזה דוקא אם היה כבר עליו שם כלי, אבל אם עדיין לא נקרא עליו שם כלי אפילו היה פסול משום שרחוי לעשות כלי, אם אח"כ נתרחקה מהטומחה ואינו רחוי עוד לדבר שנעשה בשבילו מותר לסכך.

ג) **וכתב** עוד שם לחולי יש לומר סברא לאם שברו בכוונה לטהרו מידי טומחה כדי לסכך בו, אפשר בזה לא גזרו כמו שמצוחר סברא זו לענין ביטול תקרה. אבל למעשה כתב לחין למחש דבר כזה להקל בדבר שהיה כבר כלי עיי"ש.

ד) **והנה** לפי המבואר בפוסקים (שם) דגם אם מקבל טומחת נגעים אין מסככין בהם, א"כ לכאורה גם בזה אמרינן דאפילו אם עתה שוב אינו מקבל טומחת נגעים, כיון שהיה עליו טומחת נגעים שוב אין מסככין בו. והיה מעשה בחלם שקבע קנים (בעמבח"ם) על כותל מרתפו לגוי ועכשיו רוצה לסלקו ולסכך בו סוכתו, ומשום גזירת תקרה לכאורה לא שייך לאסור לחין עושין תקרה בקנים, אלא דיש לעיין אם יש בו חשש הנ"ל, דבשעת קביעתן בכותל היה שייך לטומאן בטומאת נגעים, וע"כ לא נפקע הפסול מהן.

ה) **אמנם** ח"א לומר כן דהלא מבואר (בסי' תרל"ח ס"ט) בתקרה ממש נחי סגי אם מסירין המסמרים לשם סוכה ואפילו לבעת המחמירין (ע' מ"ב שם ס"ק כ"ב) סגי עכ"פ אם מנענע מותן מח"כ. והלא גם שם שייך חשש הנ"ל דהיה רחוי לקבלת טומאת נגעים, אלא ע"כ דזה ליכא חשש הנ"ל ואפשר לומר הטעם דדוקא בכלים או בגדים גזרו מכמים אלא לסכך בעודם אלמים, משא"כ זה לא שייך לומר דיסככו בעודן מחוברים לבית, דהלא זה מיכא פסול דמחובר, ומשום פסול מחובר גופא כבר כתבו הרחשונים דזה שבא לעשות מעשה להסיר המסמרים ולנענע לשם סוכה סגי.

ו) **לצבוע** הסכך, כתב בשו"ת מהרי"ח הלוי (ח"ב סי' ה') דאסר לנבוע בגוון שמשחנה נורחו לדבר שאין מסככין בו, אבל בשו"ת החלף לך שלמה (ח"ח או"ח סי' שם"ד) כתב דמותר לנבוע הסכך, דאין הנבע משנה

העצם, ועדיין שם פסולת גרן ויקב עלי', וכ"כ בשו"ת מחזה מבריסס (סי' קל"ב) עיי"ש.

ז) **כתב** המחבר (שם ס"ו) מחלוקת של קנים וקש ושיפה וגמי, דין שהיא חלקה שהיא רחויה לשכיבה, דין שאינה חלקה שאינה רחויה לשכיבה, אם היא קטנה, שתמא עומדת לשכיבה ומקבלת טומאה ואין מסככין בה, אלא מ"כ עשאה לסכוך. ואם היא גדולה, שתמא עומדת לסיכוך ומסככין בה, אע"כ עשאה לשכיבה, וכתב הרמ"א דשמקום שנהגו לקבוע מחלוקות בגגין כעין תקרה, אין מסככין בהם.

ח) **והנה** המחלוקת שנפוץ כהיום ודמי נעשה לסיכוך, ומ"כ לכאורה אין חשש כלל לסכך בהם, אכן יש להזהר שלא יהא ארוג בחוטי פשתן וכדומה שמקבלים טומאה, וכן לא יהיה ארוג בדבר שאינו גדולי קרקע, מפני שיש לחוש שזה נקרע מעמיד בדבר הפסול לסכך, וגם לא יעשה בשופן שלא ירד הגשמים.

ט) **אמנם** יש שחשבו שלא לסכך עם מחלוקת משום שיטת הרשב"ם המובא בב"י ובמג"א (סי' תרכ"ו סק"ו ושימן תרל"ג סק"ח) שגם נסרים שאין ברחבן ד' אם הם מחוברים אחד לשני שביחד הם ד' יש בזה גזירת תקרה, אכן בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' ע"ד) כתב לשפילו לפי שיטת הרשב"ם היינו דוקא בנסרים עבים אבל במחלוקת שלנו שהם רכים ומתקפלים אין בזה משום גזירת תקרה, ועי' מש"כ בשו"ת חלקת יעקב (ח"א סי' קפ"ז).

י) **כתב** המחבר (שם ס"ט) כל מיני שוכלין מקבלים טומאה ואין מסככין בהם, והנה יש מסככין עם הקנים שגדלים בו קוקרי"ן, וכמה פעמים נשאר בהם קוקרי"ן, ומבואר בשו"ע (שם ס"י) לענפי תמנה ובהם תמרים, וזמורות ובהם ענבים, אם פסולת מרובה על השוכל מסככין בהם, ואם לאו אין מסככין בהם, ואם קנרס לשוכל, יש לידים תורת שוכל לקבל טומאה ולריך שיהא בפסולת כדי לבטל השוכל והיל, ואם קנרס לסיכוך, אז אין לידים תורת שוכל ומדרבה הם מצטרפים עם הפסולת לבטל השוכל, ואם קנרס לשוכל ונמלך עליהם לסיכוך, אין מחשבה מועילה הילות מתורת שוכל עד שיעשה בהם מעשה שניכר שרולה שוכל לסיכוך, כגון שילוש שוכל.

יא) **ויש** עוד להיזהר דשמופן שיש שוכל בהסכך וכן בשאר מיני סכך מצוי כמה פעמים שיש תולעים, ויש להיזהר שלא יפלו על השלחן שאוכלים שם.

יב) **כתב** המחבר (שם סי"ג) סיכך בירקות שממהרין לייבש, אף על פי שפסולים לסכך מפני שמקבלים טומאה, אין דינם כסכך פסול לפסול בארבעה טפחים, אלא כאויר חשיבי לפסול בשלשה, ואם אין דרכם לייבש, דינם כסכך פסול ופוסלים בד' טפחים. וכתב הרמ"א וכל מה שדרכו לייבש תוך שבעה, מיד דייינין ליה כאילו הוא יבש, והוי אויר ופוסל בו אפילו מן הצד.

יג) **וכתב** עוד המחבר (שם ס"ד) דיש דברים שאסרו חכמים לסכך בהם לכתחלה, והם מיני עשבים שאינם רחוים לאכילה ואינם מקבלין טומאה, וריחם רע או שנושרים עליהן, דחיישינן שמא מתוך שריחן רע או שעליהן נושרים יצא מן הסוכה, וכתבו האחרונים בשם סדר היום שיש להדר שיהא להסכך ריח טוב.

יד) **כתב** המחבר (שם סט"ו) לאסור לסכך בחבילה, מפני שפעמים שאדם מניח חבילתו על גג הסוכה לייבשה ואח"כ נמלך עליה לשם סוכה, ואותה סוכה פסולה משום תעשה ולא מן העשוי בפיסול, וגזרו על כל חבילה אטו זאת, אמנם בסכך שלנו (הנקרא שמ"ם או הנקרא עוורגרי"ן) שמוכרים אותו בחבילה אין חשש, וכמו שמצאתי בשו"ע (שם סט"ז) לחבילה שאין קושרים אותה אלא למכרם בעין ומיד כשיקנה הקונה יתירנה, אינה חבילה.

טו) **ואפילו** אם סיכך בחבילה, שאסרו חז"ל מצאתי בשו"ע (שם סי"ז) לאסר התירה, כשיש כיון שאין איסורה אלא משום גזירה, אבל חבילה שהעלה לייבש ונמלך עליה לסיכוך, שפסולה מן התורה, אינה ניתרת בהתרה אלא לריכה נענוע.

טז) **כתב** המחבר (שם סי"ח) לאסרו חז"ל לסכך בנסרים שרחבן מרובה, אפילו הפכן על גדן שאין בהם מרובה, ואם אין ברחבן מרובה, כשרים, ועי' מה שכתבנו בזה לעיל (סי' ל"ב אות י') בשם הפנים מאירות, וכתב עוד המחבר (שם) לאסר אין רחבן מרובה הם כשרים אפילו הם מצופים שדומים לכלים, אמנם כתב שם דנהגו אלא לסכך בהם כלל, משום חשש שיסכך בחופן אלא יהא מטר יכול לירד שם, וכתב המג"א (שם ס"ק כ"ג) דיש מוכרים בזמן הזה שמסככין בתיהן בנסרים שהם פחותין מד"ט, יש בזה גזירת תקרה מעיקר הלכה. ורמיתי בשם מו"ר הגר"ש וואזנער ז"ל לעד טפח יש להקל.

והשי"ת יצילנו משגיאות וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) מסככין רק בדבר שיהיה צומח מן הארץ, ותלוש, ואינו מקבל טומאה - אין מסככין בדבר שאינו צומח מן הארץ, עורות של בהמה שלא נעבדו, מיני מתכות, עפר.

ב) אין מסככין בדבר שמקבל טומאה כגון שפודין וארוכות המטה וכל הכלים בזמן שהיה עליו כבר שם כלי - אם עדיין לא נקרא עליו שם כלי מותר לסכך.

ג) אין להשתמש לסכך בכלי ששברו בכוונה לטהרו מידי טומאה.

ד) גם אם מקבל טומאת נגעים אין מסככין בהם - מה הדין אם קבע קנים (בעמבא"ס) על כותל מרתפו לנוי, ועכשיו רוצה לסלקו ולסכך בו סוכתו.

ה) בפסול מחובר, כשבא לעשות מעשה להסיר המסמרים ולנענע לשם סוכה, סגי.

ו) אי מותר לצבוע הסכך.

ז) לסכך במחצלת בין ראוי לשכיבה בין לא, אם הוא קטנה אין מסככין בו אלא א"כ עשאה לסכוך, ואם היא גדולה, סתמא עומדת לסיכוך ומסככין בה - ואם נהגו לקבוע מחצלאות בגגין כעין תקרה, אין מסככין בהם.

ח) המחצלות של ימינו דודאי נעשה לסיכוך מותר לסכך - ויזהר שלא יהא ארוג בחוטי פשתן וכדומה שמקבלים טומאה - יזהר שלא יהיה ארוג בדבר שאינו גדולי קרקע - יזהר שלא יעשה באופן שלא ירד הגשמים.

ט) שיטת הרשב"א שגם נסרים שאין ברחבן ד' אם הם מחוברים אחד לשני שביחד הם ד' יש בזה גזירת תקרה - והיינו דוקא בנסרים עבים אבל במחצלת שלנו שהם רכים ומתקפלים אין בזה משום גזירת תקרה.

י) כל מיני אוכלין מקבלים טומאה ואין מסככין בהם - המסככין עם הקנים שגדלים בו קוקרי״ץ, וכמה פעמים נשאר בהם קוקרי״ץ, אם הפסולת מרובה על האוכל מסככין בהם, ואם לאו אין מסככין בהם - ותלוי אם קצרם לאוכל או לסיכוך.

יא) צריך להזהר בסכך דכמה פעמים מצוי שיש תולעים, ויש להזהיר שלא יפלו על השלחן שאוכלים שם.

יב) המסכך בדבר שממהר להתייבש אי דינם כסכך פסול או כאויר.

יג) צריך להזהר שלא לסכך אם דבר שריחן רע או שעליהן נושרים - יש להדר שיהא להסכך ריח טוב.

יד) אסור לסכך בחבילה - בסכך שלנו (הנקרא שא״ש או הנקרא עוורגרי״ן) שמוכרים אותו בחבילה אין חשש.

טו) בסכך בחבילה תלוי אם העלה לייבש ונמלך עליה לסיכוך, או העלה לכתחילה לסכך.

טז) אסרו חז״ל לסכך בנסרים שרחבן ארבעה, אפילו הפכן על צדן שאין בהם ארבעה, ואם אין ברחבן ארבעה, כשרים - נהגו שלא לסכך בהם כלל - נסר עד טפח יש להקל.

סימן לה

שיעור כללי בהלכות סוכה
בענין מעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה
ובענין שצריך להיות ראשו ורובו בסוכה

א) **כתב** המחבר (סי' תרכ"ט ס"ו) יש להסתפק אם מותר להניח סולם על הגג כדי לסכך על גביו. וכתב הרמ"א דלכן אין לסכך עליו, ואפילו להניחו על הסכך להחזיקו, אסור, וה"ה כל כלי המקבל טומאה, כגון ספסל וכסא שמקבלין טומאת מדרס, וכתבו האחרונים דבשעת הדחק מותר להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה, ועי' מש"כ המשנה ברורה (שם סקכ"ג).

ב) **ומבואר** בגמ"י (שם סק"ט) לשעפ"כ מותר להעמיד הסכך על כותל שבנוי משום לולי שכיח שיסכך בהם ועוד דכ"ע ידעי דכה"ג בית דירה מקרי. וכ"כ בשו"ע הרב (שם סי"ג) ממנם בגמ"י (שם) כתב בשם הר"ן דיש נוהגים גם בזה להעמיד קנים תחת הסכך ומדת מסילות הוא.

ג) **עוד** מבואר בגמ"י (שם) בשם הר"ן דמעמיד דמעמיד אין חשש דכיון שאין הסכך עצמו נסמך עליהם אלא שקונדסין נסמכין עליהם שרי, וכן פסק בשו"ע הרב (שם) דמותר לעשות כן לכתחלה ואף על פי שדבר המעמיד ומחזיק את הסכך נסמך על גבי דבר הפסול לסיכוך אין בכך כלום, שהרי כל סוכה שבעולם מעמידי הסכך הן נסמכים על גבי קרקע עולם הפסולה לסיכוך.

ד) **אמנם** בשו"ת (תו"ת סי' קמ"ג אות ג') כתב דבכמה רשעונים מבואר דגם מעמיד דמעמיד אסור להיות מדבר שמקבל טומאה וע"כ העץ המעמיד הסכך לא יחברו בסמסר לכותל. אבן כתב (שם) דזה דוקא אם העץ המעמיד אינו נסמך על הכותל רק מחובר [מלידו] ע"י מסמר, אבל אם העץ נסמך על הכותל ורק תחבו מסמר משום שלא ישמט בשעת הנחת הסכך ליתן בה כיון שעומד בלא המסמר.

ה) **וכתב** בשו"ת חלקת יעקב (ח"ג סי' קכ"ו) שאין להחמיר בזה נגד כמעט כל הרשעונים והאחרונים עיי"ש, וע"ע בשו"ת בית החכמה (ח"ה סימן מ"ג) דגם לפי שיטת החז"א מותר להעמיד הסכך על נסרים שהם רחבים ד"ט עיי"ש.

ו) **עין** שמחובר לסוכה בנויה, לכאורה אין להעמיד עליו הסכך, כיון שאינו רשוי לסיכוך, וכמ"ש המחבר בשו"ע (שם סי"ג) דכל דבר המחובר אין מסככין בו ודינו כדין האילן, אמנם י"ל כיון שהוא מחובר אין חשש כלל להעמיד עליו, דאין לחוש שיבא לסכך במחובר וכמו שכתב המג"א (שם סק"ט) לענין כותל של אבנים, ועי' בחז"א (שם אות ג') שמדבר בענין לסמוך הסכך על אילן, ונראה מדבריו שמסופק בענין זה אי מותר להעמיד בדבר מחובר שבעצם הוא סכך כשר, וממורי הרב הגה"ץ מהוותני ר' אברהם חיים נריס ז"ל שמעתי שגם לפי שיטת החז"א מותר להעמיד הסכך על

דפנות שמחזירים לקרקע, ועדיין ל"ע, ועל כן יש להעמיד קנים תחת הסכך וכמ"ש המג"א (שם) בשם הר"ן לעשות כן ממדת חסידות.

ז) **כתב** המחבר (סימן תרל"ד ס"ד) מי שהיה רעבו ורוצה בסוכה, ושלחנו חוץ לסוכה ואכל כחילו לא אכל בסוכה, אפילו אם היא סוכה גדולה, גזירה שמא ימשך אחר שלחנו. ואם השלחן עומד תחת סכך הפסול מדרבנן כתב בבכורי יעקב דאין חשש דהוי גזרה לגזרה, ובכף החיים (אות י"ב) כתב דבוודאי לכתחילה אין לעשות כן.

ח) **וכתב** המג"א (ס"ק ג') דאם אפשר שלחנו בסוכה מותר עי"ש. ובמ"א (כלל קמ"ו אות מ"ט) כתב דסגי בטפח משלחנו בתוך הסוכה. אבל הברכי יוסף (אות ג') כתב דלריך רוב השלחן בסוכה ואפילו משהו יותר מחציו סגי, ומובא בשער הציון (אות ו') ובכף החיים (אות יא) מביא שיטת הרמב"ד דלריך רוב הגרוחה לעיניס, ויש עוד אברא דאם כל המאכלים עומדים בחלק הסוכה, הגם שרוב השלחן הוא חוץ לסוכה כאר לכו"ע, עי' בספר פסקי תשובות (אות ג').

ט) **ועניו** רואה ורואה גרוחה מלאון רוב הפוסקים שרואה ונהם בכלל החשבון של רואה, אבן יש מוברים שלריך להיות רוב הגוף בלי הרואה. ויש מקילים שהרגלים אינו ונהם בחשבון, וסגי בראוי גופו בלי הרגלים, ועי' מש"כ בזה בס' מדות ומיעורי תורה (פ"י ס"י וסי"ט ובהע' שם אות מז).

י) **ובעניו** שינה בסוכה ג"כ סגי כשרואה ורבו הוא בסוכה, הגם שהרגלים שלו חוץ לסוכה, והוא מלוי הדבר במרפסת בגון שיש תקרות הבית אין חשש, ואין לריך לחוש שמא בחמלע שינתו יתהפך ויהיה עיקר גופו חוץ לסוכה, וכמו שכתב בשו"ת מהרי"ל דיסקין, (ומובא בא"ר ברבו שם ס"ק ז').

יא) **אמנם** יש שכתבו דכל הענין של רואה ורובו בסוכה הן בתחילה והן בשינה אינו לכתחילה ממש, הגם שלהלכה בודאי הוא כאר, אעפ"כ לכתחילה יש ענין שכל גופו יהיה בסוכה, וכן הביא בא"ר ברבו שם בשם הגרא"ק שליט"א, לכאו בד' כוסות הגם שיוצא ברוב כוס, יש לכתחילה לשתות כל הכוס, אכן הביא שם מכמה גדולי הורחה שכתבו שאפילו לכתחילה מותר להיות רק רואה ורובו בסוכה עיי"ש.

והשי"ת יצילנו משגיאות וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) אי מותר להעמיד הסכך על דבר המקבל טומאה.

ב) מותר להעמיד הסכך על כותל אבנים - יש נוהגים גם בזה להעמיד קנים תחת הסכך, ומדת חסידות הוא.

ג) מותר לכתחילה לסכך על מעמיד דמעמיד על גבי דבר הפסול לסיכוך.

ד) והחזו"א כתב להחמיר בזה - ודוקא באופן שהעץ המעמיד אינו נסמך על הכותל רק מחובר [מצידו] ע"י מסמר - אבל באופן שהעץ נסמך על הכותל, ורק תחבו מסמר משום שלא ישמט בשעת הנחת הסכך, מותר.

ה) כתבו האחרונים דגם להחזו"א מותר להעמיד הסכך על נסרים שהם רחבים ד"ט.

ו) עץ שמחובר לסוכה בנויה, לכאורה אין להעמיד עליו הסכך - אי מותר להעמיד בדבר מחובר שבעצם הוא סכך כשר - ממדת חסידות יש להעמיד קנים תחת הסכך.

ז) מי שהיה ראשו ורובו בסוכה, ושלחנו חוץ לסוכה ואכל, כאילו לא אכל בסוכה, אפילו אם היא סוכה גדולה, גזירה שמא ימשך אחר שלחנו - אם השלחן עומד תחת סכך הפסול מדרבנן אין חשש דהוי גזרה לגזרה - בוודאי לכתחילה אין לעשות כן.

ח) אם מקצת שלחנו בסוכה מותר, נחלקו האחרונים כמה הוא השיעור שצריך להיות בסוכה.

ט) לענין ראשו ורובו נראה מלשון רוב הפוסקים שראשו נכנס בכלל החשבון של רובו - יש סוברים שצריך להיות רוב הגוף בלי הראש - יש מקילים שהרגלים אינו נכנס בחשבון, וסגי ברוב גופו בלי הרגלים.

י) בשינה בסוכה סגי כשראשו ורבו הוא בסוכה - אין צריך לחשוש שמא באמצע השינה יתאפך לחוץ.

יא) לכתחילה יש ענין שכל גופו יהיה בסוכה הן באכילה והן בשינה.

סימן לו

שיעור כללי בהלכות סוכה בענין נוי סוכה

א) **כתב** המחבר (סימן תרכ"ז ס"ד) פירס סדין תחת הסכך לנוי, אם הוא נמוך מרובע טפחים לגג, כשרה, ואם הוא רחוק ד' טפחים מן הגג, פסולה, ואם אינו לנוי, אף על פי שהוא נמוך מרובע טפחים, פסולה.

ב) **ובשו"ע** (סימן תרכ"ט סי"ט) הביא המחבר שני שיטות כשפירס עליה סדין מפני החמה, או תחתיה מפני הגשר, אי פסולה בכל גופן, או דוקא בגופן שהסדין גורס שלא תתייבש או שלא יפרו העלין, והמחבר כתב שם שלמעשה אין לפרוס סדין בכל גופן כשאינו לנוי, רק כשניכר לכל שאינו שוטחו שם שלא לייבש עיי"ש.

ג) **והרמ"א** (סימן תרכ"ז ס"ד) כתב דאפילו לנוי יש להזהר שלא לתלות רק בפחות מד' לסוכה, והיינו אפילו בפחות מד"ט רוחב שיש לחוש שיעשה רוחב של ד"ט, ועי' במ"ב (ס"ק י"ח) שהביא שני שיטות אם הנוי הוא חמתה מרובה מצלתה, אי בזה ג"כ יש לאסור, אכן נראה דהספק הוא דוקא מעיקר דינא, אבל לפי המנהג משמע שבכל ענין אין לתלות ברחוק ד"ט מהסכך, וכן משמע לכאורה בשער הציון (ס"ק כ"ח) שלא כתב להקל בזה רק לענין המנורה שיש להרחיקו מן הסכך עיי"ש.

ד) **ואם** הנוי סוכה מתחיל בפחות מד' טפחים לסכך ומתרחק למטה מד"ט, לכאורה מפשטות דברי הרמ"א משמע שגם בזה יש להחמיר, וכן שמעתי ממורי הגריי"ז מבריסק זצ"ל בשעת מעשה בסוכה שבנה בשבילו, ושוב ראיתי בספקי תשובות (שם אות ד') שהביא שני שיטות בזה, וע"כ עכ"פ לכתחילה וודאי יש ליזהר.

ה) **ועכ"פ** נוי סוכה שהוא תוך ד"ט לכו"ע מותר ליקח מתחתיו אפילו כשהוא רחב ד"ט, ולכן מותר ליקח מתח הלעקטי"ר, מושג רבות"ק מסקווירע ז"ל החמירו בזה לעצמם, ובחתם בסקווירע המנהג שלא לתלות שום נוי סוכה על הגג, ובספר מרחשת רבינו כתב שכן נהג גם הגרי"י קנייבסקי זצ"ל, ומשלי הטעם משום שלא ידעו לחלק, אכן יש בזה עוד ענין רוחני וכמו שכתוב בספר עולת תמיד (מ"ב עמוד כג סימן קנד) שלא יהא הפסק ומניעה להסכך המסוככת עלינו שמרמז על השי"ת שסוכה הוא בגי' ל"ח עיי"ש.

ו) **נוי** סוכה שמוכרים העכו"ס ונכתב עליו שנעשה לשם ע"ז, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' נ"ז) שאין בזה חשש משום שבחי התרוממות עושים לעורך כל דבר, ומה שנכתב עליו שהם לעורך ע"ז זה נעשה לפרסומת מכירה, וגם יש סברא שנעשה ע"י מכונה, עיי"ש.

ז) **כתב** המחבר בשו"ע (סימן תרל"ח ס"ח) עלי סוכה מסורים כל שמונת ימי החג, וין עלי לפנות וין עלי סכך, וכתב בטו"ז (שם סק"ג) נראה פשוט שמה שכתב אין נאותין מהם לדבר אחר היינו ליטול ממנו אפילו קיסם משום שזה

תבטל קדושתה, אבל נעוד שהיא קיימת מין מיקור הנאה ממנה כדי לסמוך עלי' או להניח עלי' שום דבר כיון שעדיין קדושתה עלי', וכ"כ בשו"ע הרב (שם ס"ה) וכתב שגם מותר להריח בהם אם הם עלי נשמים עי"ש, אמנם ברמ"א שם ס"ג הביא לישנא דיש מוסרים להריח בהדס עי"ש.

ח) **ובתב** הרמ"א (שם) לאפילו נפלה הסוכה, מסורים ולא מהני בה תנאי, ורק בנוי סוכה מהני תנאי וכמו שמבואר בשו"ע (שם ס"ב) ולריך לומר אינו בודל מהן כל בין השמשות של ח' ימים, וכתב הרמ"א (שם) שלריך לעשות התנאי קודם בין השמשות הראשון, אמנם לכאורה לפי מה שכתב הרמ"א (שם"ח) אפילו לגבי עלי סוכה ללא הוקבה רק בסוכה שיש בה פעם אחד, אבל אם הזמינה לסוכה ולא ישב בה, לא נאסרה, דהזמנה לאו מילתא היא, ע"כ נדרך כלל כשבאין מביהמ"ד ליל יו"ט הראשון אחר התפלה עדיין לא חל הקדושה עליו, עד בין השמשות של יום שני, אמנם אפילו לפי"ז עכ"פ בשעה שהוא יושב בסוכה הוא מוקבה וכן מבואר בביה"ל (שם ד"ה בהזמנה) עי"ש.

ט) **ובתב** המחבר (שם ס"ח) דעלים הסמוכים לסוכה מותרים, ואם אחר שעשה השיעור הלריך מן הדפנות ונשלם הכשר סוכה הוסיף דופן, לא מיתסרא, אבל אם עשה ארבעתן סתם, כולן אסורות ומוקצות עי"ש.

י) **ומבואר** ברמ"א (שם ס"ג) דנוי סוכה שאסור להסתפק מהם, אסור לטלטלם בשבת ויו"ט דמוקצים הם עי"ש, אבל בחוה"מ הגם שאסור להסתפק מהם, אין בחוה"מ איסור מוקצה ומותר לטלטלן.

והשי"ת יצילנו משגיאות וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן התשובה

א) פירס סדין תחת הסכך לנוי לדעת המחבר תלוי אם הוא בתוך ד"ט או לא.

ב) אין לפרוס סדין כשאינו לנוי, רק כשניכר לכל שמכוין כדי להגין או שהוא שרוי במים, שאז ניכר לכל שאינו שוטחו שם אלא לייבש.

ג) לדעת הרמ"א אין לפרוס סדין אפילו לנוי.

ד) לכתחילה צריך להזהר שלא יהיה הנוי סוכה יותר מד"ט.

ה) ונוי סוכה שהוא בתוך ד"ט מותר לישב תחתיו לכו"ע - וכן תחת הלעקטי"ר - רביה"ק מסקווירא נהגו להחמיר גם בזה שלא יהא הפסק וחציצה להסכך המסוככת עלינו.

ו) נוי סוכה שמוכרים העכו"ם ונכתב עליו שנעשה לשם ע"ז, אין בזה חשש.

ז) עצי הדפנות ועצי הסכך אסור ליהנות מהם כל שמונת ימי החג דהיינו לקחת קיסם מהם וכדומה - מותר להניח עליה דבר - אי מותר להריח בהם אם הם עצי בשמים.

ח) בסוכה עצמה לא מהני תנאי ואם נפלה אסור בהנאה - בנוי סוכה מהני תנאי - צריך לעשות התנאי קודם בין השמשות - הזמנה לבד לאו מילתא היא.

ט) עצים הסמוכים לסוכה מותרים - אם אחר שעשה השיעור הצריך מן הדפנות, ונשלם הכשר סוכה הוסיף דופן, מותר - אם עשה ארבעתן סתם, כולן מוקצה.

י) נוי סוכה שאסור להסתפק מהם, אסור לטלטלם בשבת ויו"ט דמוקצים הם - בחוה"מ הגם שאסור להסתפק מהם, אין בחוה"מ איסור מוקצה ומותר לטלטלן.

סימן לז

שיעור כללי בענין מצות אכילה ושינה בסוכה

א) **כתב** הרמ"ע (סימן תרל"ט ס"ג) דבערב סוכות לא יאכל מאכלות ומילך, כדי שיאכל בסוכה לתאבון (מהרי"ל), דומיא דאכילת מצה. ובמג"א (שם י"ב) תמה ע"ז למה אסור כאן יותר מער"פ עיי"ש, ולמעשה הסכימו האחרונים דאין לאסור רק מתחילת שעה רביעית ואחר חצות, עי' בשו"ע הרב (שם ס"כ) ובמ"ב (ס"ק כ"ז), ומבואר בשו"ע (סי' תע"ו ובאחרונים שם) דהאיסור הוא דוקא לאכול הרבה עיי"ש. וע"ע מה שכתבנו בחיי הלוי (ח"ז סימן ל' אות ט"ו וט"ז)

ב) **ובלקט** יושר כתב דבר פלא שבעל התרומת הדשן לא היה יושן בערב סוכות בשביל כמו בשביל אכילה, כדי שיוכל לישן בסוכה לתיאבון, וכתב בשערי תשובה (סי' תרכ"ה) בשם ספר אור זריקים שבערב סוכות יש להרבות בצדקה, ומהרש"ו ז"ל היה מחלק הקופה לעניים ערב סוכות עיי"ש.

ג) **כתב** המחבר בשו"ע (שם ס"ו) כילד מצות יאכילה בסוכה, שיהיה אוכל ושותה וישן ומטייל ודר בסוכה כל שבעת הימים, דין היום דין בלילה, כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה. וכל שבעת ימים עושה אדם את ביתו ערמי ואת סוכתו קבע.

ד) **ונחלקו** הפוסקים אם יש חיוב לישב בסוכה כל היום, או שהוא רשות כמו מצות ציצית דהיינו אם רוצה לאכול או לישן מייב בסוכה, ולכתחילה וודאי יש להחמיר בזה להיות בסוכה כל כמה שאפשר, ועי' בהגהת דעת שלוס על שו"ע, וע"ע מ"ב (דרשו על מ"ב סק"ג) שכתב בשם המזו"ח שהסוכה אינו בית המסורים, וכ"כ כמה פוסקים דהעיקר שאם אין לו סיבה למנוע מהמצוה אסור לו לשהות בחוץ משום שמפסיד המצוה, ורואי שיהיה לו טלעפו"ן בסוכה, וכתב בשלה"ק דכיון שאכל שם שמיש על הסוכה נריכין להזהר מדברים בטלים עיי"ש.

ה) **כתב** המחבר (סי' תרמ"ג ס"א) סדר הקידוש יין, קידוש וסוכה ואח"כ זמן, לפי שהזמן מוזר על קידוש היום ועל מצות סוכה, ועי' מש"כ בחיי הלוי (ח"ו סי' פט אות ג') דאם אכח לומר שהחיינו בקידוש יכול לכוין בברכת שהחיינו כשמברך בבוקר על הלולב בהסוכה, אכן נראה דאם רוצה יכול להמתין לברך שהחיינו כשיברך לישב בסוכה בהסעודה.

ו) **ובשימן** תרס"ו (ס"ק) כתב המחבר בליל יום טוב שני אומר קידוש, וזמן אחריו מיד, ואח"כ ברכת סוכה. אמנם למעשה נוהגין בכמה מקומות כשיטת הסוברים דבשני הלילות אומרים שהחיינו אחר לישב בסוכה, וכן נוהגין בסקווירא, אמנם בדיעבד כתבו הפוסקים דאם אמר שהחיינו קודם שפילו בליל ו' יצא, ועי' בשער הציון (סי' תרמ"ג אות ג').

ז) **והנה** ברכת שהחיינו הוא על היו"ט וגם על הסוכה, וע"כ כתבו הפוסקים דאם קידש בבית, ואח"כ אוזר לסוכה יברך בבית שהחיינו על הסוכה.

ח) **מי** שעושה קידוש בסוכה והולך מ"כ לבית ליטול ידיו לסעודה, מפני שקשה לו ליטול ידיו בסוכה, אפילו בשופן שאינו רואה את מקומו יש לסמוך על מה שכתבו הפוסקים להקל במקום דוחק לעשות לצורך סעודה כשאינו מסיח דעתו, וחוזר תיכף למקום שקידש, ועי' מה שכתבנו בזה בחיי הלוי (מ"ח סימן ל"ז אות ג').

ט) **כתב** המחבר בשו"ע (סי' תרל"ט ס"ח) נהגו שאין מברכים על הסוכה אלא בשעת אכילה, ואם לא בירך לישב בסוכה ונזכר בשעת אכילתו כתב במג"א (שם ס"ק י"ז) לברך מ"כ על מה שרוצה לאכול, ואפי' אכל כבר יכול לברך שגם היושבה מן המנוה וכ"כ בשו"ע הרב (שם סעיף ט"ז), אכן למעשה כתבו כמה אחרונים לכתחילה יש לאכול גם אחר הברכה עי' כף החיים (שם).

י) **כתב** המחבר (שם ס"ג) אוכלים ושותים וישנים בסוכה כל שבעה, בין ביום בין בלילה, ואין ישנים חוץ לסוכה אפי' שינת ארעי, אבל מותר לאכול אכילת ארעי חוץ לסוכה. וכמה אכילת ארעי, כביצה מפת, ומותר לשתות מים ויין ולאכול פירות חוץ לסוכה, ומי שיממיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים, הרי זה משובח, ותבטל העשוי מחמשת מינים, אם קובע עליו חשיב קבע ולריך סוכה, ולמעשה הגם שאנו מחמירין שלא לאכול אפילו ארעי חוץ לסוכה אפילו שתיית מים, אמנם לברך לישב בסוכה נוהגין שלא לברך רק על קביעת סעודה או כשאוכל שיעור גדול מזונות.

יא) **הבדלה** עושין בסוכה, ומנהג רבוה"ק שקווירא שלא לברך לישב בסוכה, וכשעושין ברית מילה ביום שאוכלין הכוס היה רצוי לעשותו בסוכה וכן נהגו רבוה"ק שקווירא, אכן יש מקילין בזה, כיון דמעיקר הלכה סגי לשתות פחות ממלוא לוגמיו ועי' בקובץ מבית הלוי (ח"ח עמוד י"ד).

יב) **כתב** במ"ב (ס"ק כ"ד) להסתפק לפי שיטת הרשאונים וכן פסק הגר"א למעוה לאכול מעה כל שבעה, לפ"ז י"ל דה"ה בסוכה, מעוה לאכול פת כל שבעה ולברך לישב בסוכה עיי"ש, ובאמת בלא"ה כתב במג"א (תק"ל ס"ק ג') שגם בחוה"מ יש מעוה לכתחילה לקבוע סעודה על הפת עיי"ש.

יג) **והנה** ברמ"א (סימן תרל"ט ס"ג) כתב ללמד זכות על מה שיש נוהגין להקל בשינה בסוכה עיי"ש, אמנם למעשה יש להסתפל בכל היכולות ליתן בסוכה וכידוע שאמר מרן ז"ל שגם ברוסלאנד היו מקיימין המעות סוכה בחורף נפש, אכן למעשה יש ליתן תנור קטן לחמם את הסוכה, או לכסות את עצמו בשופן שלא יהיה לו צער, וגם בשעת התכילה בזמן הקור יש ליזהר שיהא לבוש בגדים חמים כשסועד בסוכה כדי שלא יהא מצטער מחמת הקור, ולעניין ילדים הגם שמחנכים אותם בעניין אכילה יכולין להקל לעניין שינה שכיון שסכ"ס יש להם צער בזה יש לפוטרם.

יד) **ומה** שכתב המחבר דאפילו שינת ארעי לריך להיות בסוכה הטעם הוא דפעמים סגי ליה לאינש בהכי והו"ל קבע כמבואר בגמרא, והנה בשו"ע (סי' מ"ד) לעניין תפילין מבואר דשינת ארעי הוא כשיעור הילוך מאה אמה, וכתב הפרמ"ג (שם) ומובא במ"ב (סק"ח) דאפשר ה"ה לעניין סוכה כה"ג, ופשוט מזה אף ארעי לא הוי, ושיעור זה הוא בערך מינו"ט.

טו) **כתב** המחבר (שם ס"ה) ירדו גשמים, הרי זה נכנס לתוך הבית, מאימתי מותר לפנות, משירדו לתוך הסוכה טפות שאם יפלו

לתוך התבשיל יפסל אפילו תבשיל של פול. וכתב הרמ"א דאפילו אין תבשיל לפניו. ומי שאינו נקי בזה השיעור, יצער את עצמו כ"כ גשמים לבית את היה יושב, יצא מסוכתו ג"כ, ובשאל מברהם מהגה"ק מבוטשאטש ז"ל (סי' תר"מ ס"ד) כתב דמ"מ י"ל השיעור כפי שיש לו בית קטן אצל דירתו והגדול יותר גוח וע"י צער שבו היה הולך לקטן, וכ"כ בשו"ת מהרש"ג (ח"א סי' ל"ג) שאין לומר הכוונה לילך לדירת חבירו, וגם אין לומר הכוונה לדירה שלו שטוב כמו הרשאון, אלא הכוונה את יצא מדירתו לבית השוכר הנקרא קאממער או שפייז עיי"ש. ובשאל מברהם (שם) כתב עוד דהשיעור בזה הוא כפי רוב בני אדם, ובזקן י"ל דהשיעור הוא כפי דעת זקנים כוותי' עיי"ש.

טז) **ובתב** בניכורי יעקב ומובא במ"ב (סימן תרל"ט ס"ק ל"ג) דאת במקום שיושב אין יורד גשם יש סברא שמותר לברך לישב בסוכה עיי"ש, וע"ע מה שכתבנו בח"י (ח"י סימן ל"ב אות ז') דאת בירך לישב בסוכה בשעת ירידת גשמים, את מחמת חביבות המצוה לא היה מצטער יצא, ואין צריך לברך שנית כשיפסקו הגשמים, ואת בחמת היה מצטער ג"כ יש לו להשתדל לשמוע הברכה מחבירו עיי"ש.

יז) **ובתב** המחבר (שם) דכל זה הוא דווקא בשאר ימים או לילות של סוכות, אבל לילה הראשונה צריך לאכול כזית בסוכה אף את גשמים יורדין, ויקדש בסוכה ויאמר זמן על הסוכה, אנשי כתבו הפוסקים דלכתחילה יש להמתין עד שפסקו הגשמים.

יח) **ובתב** המחבר בשו"ע (שם) דמי שהוא יושן בסוכה וירדו גשמים, אין צריך לשער בכדי שיתקלקל התבשיל, דבגשמים מועטים הוי שער ליושן שם ויוכל לצאת, וכתב עוד (שם) דכשיוצא מן הסוכה מכח הגשמים, אל יבעט וילא, אלא יצא בנחת כשבד שמוזג כוס לרבו ושפכו על פניו.

יט) **בתב** המחבר (שם ס"ז) היה יושן וירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך הבית, ופסקו הגשמים, אין מטריחין אותו לחזור לסוכה כל אותה הלילה, אלא יושן בביתו עד שיעלה עמוד השחר. וכתב הרמ"א ויעור משנתו, דהיינו שאם הקיץ עצמו תוך הלילה אינו מחוייב אז לילך לסוכתו, וגם לאחר עמוד השחר אין צריך הקיצו רק אם הקיץ את עצמו לאחר עמוד השחר אז צריך לילך לסוכה, ויש שכתבו להקל גם בזה אם עדיין לא ירד ממטתו, עי' בשאל מברהם מהגה"ק מבוטשאטש ז"ל אכן מי שיש לו אלא"ק ושן בסוכה תחת האלא"ק, ואין בזה טירחא לפתוח האלא"ק וודאי יש לפתחו אפילו בחצות הלילה כשפסקו הגשמים.

כ) **מי** שנוהג ושן חוץ לסוכה כשישן על כסאו, דבר פשוט שמיד כשיקיץ צריך לילך לסוכה דהא אפילו בירדו גשמים ופסקו צריך לילך לסוכה אם עדיין לא שכב וכמו שכתב המ"א (שם), ומי שנרדם בבית המדרש יכולין להקל כשיטת הסוברים שאין צריך להקיצו, שכן הוא הדרך בכל השנה, ותשבו כעין תדורו.

כא) **בתב** המחבר (סימן תרל"ט ס"ח) כלים הנאים ומצעות הנאות, בסוכה, וכלי שתיה, כגון משיחות וכוסות, בסוכה, אבל כלי אכילה לאחר האכילה, כגון קדירות וקערות, חוץ לסוכה, וכתב הרמ"א (שם) דאל יעשה שום תשמיש בזוי בסוכה, כדי שלא יהיו מצות בזויות עליו, ודנו האחרונים אי מותר להניח קדרות וכדומה תחת הדופן עקומה,

ולמעשה אם הוא בתוך שלשים הדופן להכשיר הסוכה יש להחמיר, אבל אם היא דופן הרביעית יכולין להקל, בענין נט"י שחרית (נעג"ל ווחסע"כ) וודאי אין למנוע ח"ו מליטול ידיו בסוכה, אלא רואי שיכף אחר נטילתו, ולהוציאו בחוקדס האפשר, או עכ"פ לדחפו תחת דופן העקומה.

כב) **בתב** המחבר (שם ס"ד) כל שבעת הימים קורא בתוך הסוכה, וכשמבין ומדקדק בתוכה שיקרא וילמוד, יכול ללמוד חוץ לסוכה כדי שתהא דעתו מיושבת עליו. כתב בשו"ע הרב (שם ס"ד בשוגרייס) דאם הוא קורא ולומד בביהמ"ד בכל מופן מותר, ומדמהו למה שמבואר (שם ס"ה) לענין תפלה עיי"ש, ולכן כשיש בלימוד בביהמ"ד חיזוק לרבים וודאי יש מצוה ללמוד בביהמ"ד.

והשי"ת יצילנו משגיאות וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) בערב סוכות לא יאכל מחצות ואילך, כדי שיאכל בסוכה לתאבון - למעשה הסכימו האחרונים דאין אסור רק מתחילת שעה רביעית אחר חצות - מבואר בשו"ע דהאיסור הוא דוקא לאכול הרבה.

ב) דבר פלא שבעל התרומת הדשן לא היה ישן בערב סוכות בצהרים כמו באכילה, כדי שיוכל לישן בסוכה לתיאבון - כתב בספה"ק דבערב סוכות יש להרבות בצדקה - מהרח"ו ז"ל היה מחלק הקופה לעניים ערב סוכות.

ג) מצות ישיבת סוכה, שיהיה אוכל ושותה וישן ומטייל ודר בסוכה כל שבעת הימים, בין ביום בין בלילה, כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה.

ד) נחלקו הפוסקים אם יש חיוב לישב בסוכה כל היום, או שהוא רשות כמו מצות ציצית - כתב בשלה"ק דכיון שחל שם שמים על הסוכה צריכין להזהר מדברים בטלים.

ה) סדר הקידוש יין, קידוש וסוכה ואח"כ זמן - אם שכח לומר שהחיינו בקידוש, יכול לכוין בברכת שהחיינו כשמברך בבוקר על הלולב בהסוכה - ויכול להמתין לברך שהחיינו כשיברך לישב בסוכה בהסעודה.

ו) בליל יום טוב שני אומר קידוש, וזמן אחריו מיד, ואח"כ ברכת סוכה - למעשה נוהגין בכמה מקומות כשיטת הסוברים דבשני הלילות אומרים שהחיינו אחר לישב בסוכה, וכן נוהגין בסקווירא - בדיעבד כתבו הפוסקים דאם אמר שהחיינו קודם אפילו בליל א' יצא.

ז) אם קידש בבית, ואח"כ חוזר לסוכה יברך שנית שהחיינו על הסוכה.

ח) מי שעושה קידוש בסוכה והולך אח"כ לבית ליטול ידיו לסעודה, יש להקל במקום דוחק לצאת לצורך סעודה כשאינו מסיח דעתו, וחוזר תיכף למקום שקידש.

ט) לכתחילה יש לברך הברכה לישב בסוכה ולאכול.

י) אין ישנים חוץ לסוכה אפילו שינת עראי, אבל מותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה - אכילת עראי, כביצה מפת - מותר לשתות מים ויין ולאכול פירות חוץ לסוכה מי שמחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים, הרי זה משובח - תבשיל העשוי מחמשת מינים, אם קובע עליו חשיב קבע וצריך סוכה - למעשה אנו מחמירין שלא לאכול אפילו עראי חוץ לסוכה אפילו שתיית מים - נוהגין שלא לברך לישב בסוכה רק על קביעת סעודה, או כשאוכל שיעור גדול מזונות.

יא) הבדלה עושין בסוכה - מנהג רבוה״ק בסקווירא שלא לברך לישב בסוכה - כשעושין ברית מילה כיון ששותין הכוס היה ראוי לעשותו בסוכה, וכן נהגו רבוה״ק בסקווירא - יש מקילין בזה, כיון דמעיקר הלכה סגי לשתות פחות ממלוא לוגמיו.

יב) נסתפקו הראשונים אי יש מצוה בסוכות לאכול פת כל שבעה ולברך לישב בסוכה - גם בחוה״מ יש מצוה לכתחילה לקבוע סעודה על הפת.

יג) הרמ״א כתב ללמד זכות על מה שיש נוהגין להקל בשינה בסוכה - למעשה יש להשתדל בכל היכולות לישן בסוכה - מעשה רב ממרן מסקווירא זי״ע - ילדים הגם שמחנכים אותם בענין אכילה יכולין להקל לענין שינה יש לפוטרם.

יד) הטעם דאפילו שינת עראי צריך להיות בסוכה, דסגי ליה לאיניש בהכי - לענין תפילין מבואר בשו״ע דשינת עראי הוא כשיעור הילוך מאה אמה.

טו) כשיורד גשמים נכנס לתוך הבית - שיעור ירידת הגשמים לענין זה.

טז) אם במקום שיושב אין יורד גשם, יש סברא שמותר לברך לישב בסוכה - אם בירך לישב בסוכה בשעת ירידת גשמים, אי צריך לברך שנית כשנפסק הגשמים.

יז) לילה הראשונה צריך לאכול כזית בסוכה אף אם גשמים יורדין - ויקדש בסוכה ויאמר זמן על הסוכה - לכתחילה יש להמתין עד שפסקו הגשמים.

יח) מי שהוא ישן בסוכה וירדו גשמים אפילו מועטים, מותר לצאת - כשיוצא מן הסוכה מכח הגשמים, אל יבעט ויצא, אלא יצא כנכנע כעבד שמוזג כוס לרבו ושפכו על פניו.

יט) אם ירד גשמים ונכנס לביתו, ושכב לישון, אינו צריך לחזור מיד כשנפסק הגשם - מי שיש לו שלא״ק וישן בסוכה תחת השלא״ק, ואין בזה טירחא לפתוח השלא״ק וודאי יש לפתחו אפילו באמצע הלילה כשפסקו הגשמים.

כ) מי שנאנס וישן חוץ לסוכה כשישן על כסאו, כשיקיץ משנתו צריך לילך לסוכה - מי שנרדם בבית המדרש נראה דאין צריך להקיצו, שכן הוא הדרך בכל השנה.

כא) אין להשאיר כלים לאחר אכילה וקדרות בסוכה - לא יעשה שום תשמיש בזוי בסוכה - דנו האחרונים אי מותר להניח קדרות וכדומה תחת הדופן עקומה - נעג״ל וואסע״ר יכול להכין ליד מיטתו בסוכה - ראוי לכסותו תיכף אחר נטילתו, ולהוציאו במוקדם האפשר.

כב) ישתדל לשהות בסוכה ככל האפשר - אם יכול ללמוד בסוכה הרי טוב - כשיש בלימוד בביהמ״ד חיזוק לרבים וודאי יש מצוה ללמוד בביהמ״ד.

סימן לח

שיעור כללי בענין חיוב קטן בסוכה ובענין שמיני עצרת בחוץ לארץ

א) **כתב** המחבר (סימן תר"מ ס"ג) קטן שאינו צריך לאמו, שהוא כבן חמש, כבן שש, חייב בסוכה מדברי סופרים, כדי לחנכו במצות, ומלקו הפוסקים מי גם אמו חייב לחנכו, ועכ"פ אפילו לאיש אחר אסור להאכילו בידים חוץ לסוכה, עי' במג"א (שם) ובמ"ב (שם סק"ה), והנה לכאורה אפילו כשקטן עדיין צריך לאמו היה אסור ליתן בידים כמו בכל האיסורים, אכן בשו"ת מבני נזר (סימן תפח אות ס') כתב דכשעדיין צריך לאמו הרי הוא בגדר של מצטער עיי"ש, ולפ"ז מי שיש לו סוכה בביתו יכול להאכילו בכל אופן יש להם לאכול בסוכה, ובאופן שיש צער מותר ליתן לאכול גם לתינוק שאין צריך לאמו חוץ לסוכה, וע"ע מה שכתבנו בזה בחי הלוי (ח"י סימן ל"ב אות ג-ד).

ב) **כתב** המחבר (סימן תר"מ ס"ח) הולכי דרכים פטורים, וכתבו האחרונים דאם יכול לילך לסוכה בלי טורח, אין לאכול חוץ לסוכה, וע"ע בשו"ת מגר"מ (ח"ג סי' ל"ג) דהליכה לשם טיול בעלמא אין להקל כלל, וכ"כ בספר הסוכה (פסקים והערות אות ל' בשם הגרש"ז אויערבאך ז"ל), וכמו שמצואר במג"א (שם סק"ד) שאין להקיז דם או לשתות משקה המשלשל באופן שעי"ז יפטר מהסוכה, ועי' במ"ב (דרשו על המ"ב שם ס"ק ל"ט) שמציין שיש מקילין בזה עיי"ש, ועכ"פ לכתחילה יש למנוע מלנסוע בחוה"מ באופן שלא יהיה לו סוכה, רק אם הולך לדבר מצוה, וגם בזה אם יכול, יש לכתחילה להחמיר שלא לאכול רק דברים שאין מייבים בסוכה.

ג) **כתב** המחבר (סי תרס"ו ס"ח) לאף על פי שגמר מלאכול ביום השביעי שחרית, לא יסתור סוכתו אבל מוציא הוא את הכלים ממנה מן המנחה ולמעלה, ומתקן את הבית לכבוד יום טוב האחרון, ואם אין לו לפנות כליו ורוצה לאכול בה בשמיני, צריך לפחות בה מקום מרבעה על מרבעה לעשות היכר שהוא יושב בה שלא לשם מצות סוכה, שלא יהא נראה כמוסיף. וכתב הרמ"א דאם רוצה לאכול בסוכה אחר החג מ"ל לפחות בה, דלא נראה כמוסיף רק ביום שמיני.

ד) **ובחוצה** לארץ, שצריך לישב בה בשמיני, גמר מלאכול ביום השמיני מוריד כליו ומפנה אותם ממנה, ואם אין לו מקום להוריד את כליו ורוצה לאכול בה בשביעי, אינו יכול לפחות בה מפני שהוא יום טוב, ומה יעשה להיכרת, אם היתה קטנה שאסור להניח בה הנר בשאר הימים, יניחנו בה, ואם היא גדולה, שמותר להניח בה הנר, מכניס בה קדרות וקערות וכיוצא בהם, כדי להכיר שהיא פסולה ושכבר נגמרה מצותה.

ה) **ובאופן** שבן ארץ ישראל מתארח אצל בן חו"ל מותר לו לאכול בשמיני בסוכה ביחד עם הבן חו"ל, שהרי כתבו

הפוסקים דמעיקר הלכה אינו עובר על גל תוסיף כיון שאינו מכוון לשם מצוה, ושלא בזמנו לכו"ע בעי כוונה, וע"כ כתב המחבר שלא יהא נראה כמוסיף, וע"כ בסופן שלא נכנס להסוכה רק בשביל שהבית אוכל שם, משמבר שאינו נראה כמוסיף.

ו) **והנה** כתב המחבר (סי' תרס"ח ס"ק) דבמזון לארץ אוכלין בשמיני עצרת בסוכה בלילה וביום ואין מברכין על ישיבתה, ולמעשה יש בזה כמה מנהגים, ובקווירא נוהגים לאכול סעודת הלילה בסוכה, וביום עושין קידוש בסוכה, והסעודה אוכלין בבית.

ז) **ונחלקו** האחרונים (שם) בענין שינה בסוכה בשמיני עצרת, ולמעשה נוהגין שאין ישנים בסוכה כיון שאין היכר בזה דגם בסוכות אין מברכין על השינה, וע"כ כתבו הפוסקים דה"ה לאכילת פירות וכל דבר שאין מברכין עליו ליתב בסוכה, נוהגין לאכול בשמיני עצרת חוץ לסוכה.

ח) **ונראה** פשוט שמותר לילך לסוכה ליתן בערב שמיני עצרת הגם שייתן גם תוך היו"ט שמיני עצרת, כיון שבעת שהולך ליתן וודאי צריך לילך לסוכה אז עדיין אינו רשאי ליתן בבית, וע"כ אינו מחוייב להפסיק משינתו, ואפילו אם הקיץ משינתו משמבר דכיון שאכלת שינתו היה צריך להיות בסוכה, שוב אינו נראה כמוסיף אפילו מה שממשיך שינתו, וכמובן שמיירי בשופן שמותר לו ליתן קודם ק"ש ותפלה של ערבית, כגון שמוסר שינתו לאחרים.

ט) **נוהגים** לאחר הקידוש שעושים בסוכה ביום שמיני עצרת, נפטרים מן הסוכה ואומר התפלה המיוחדת לכך, ומ"כ אומרים לשנה הבאה בירושלים, ויעזור השי"ת שנזכה בהקדם ליתב בסוכת עורו של לויתן.

והשי"ת יצילנו משגיאות וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) קטן שאינו צריך לאמו, שהוא כבן חמש, כבן שש, חייב בסוכה מדברי סופרים, כדי לחנכו במצות - נחלקו הפוסקים אי גם אמו חייב לחנכו - אסור להאכיל בידים, לקטן שאינו צריך לאמו חוץ לסוכה - מי שיש לו סוכה בנויה בתוך ביתו בכל אופן יש להם לאכול בסוכה - באופן שיש צער מותר ליתן לאכול גם לתינוק שאין צריך לאמו חוץ לסוכה.

ב) הולכי דרכים פטורים מן הסוכה - כתבו האחרונים דאם יכול לילך לסוכה בלי טורח, אין לאכול חוץ לסוכה - לכתחילה יש למנוע מלנסוע בחוה"מ באופן שלא יהיה לו סוכה, רק אם הולך לדבר מצוה - גם בזה אם יכול, יש לכתחילה להחמיר שלא לאכול רק דברים שאין חייבים בסוכה.

ג) אין לו לסתור סוכתו עד לאחר שמיני עצרת - אם רוצה לאכול בסוכה בשמיני עצרת, צריך לעשות היכר שהוא יושב בה לא לשם סוכה - לאחר סוכות מותר לו להשתמש בסוכה גם בלי היכר.

ד) בחו"ל שצריך לישב בסוכה בשמיני ורוצה להשתמש בו בתשיעי - אינו יכול לפחות מהסוכה אלא יעשה היכר כגון להכניס קדירות וכדומה.

ה) בן ארץ ישראל המתארח אצל בן חו"ל, מותר לו לאכול בשמיני בסוכה ביחד עם הבן חו"ל.

ו) נחלקו האחרונים בענין האכילה בסוכה בשמיני עצרת - בסקווירא נוהגים לאכול סעודת הלילה בסוכה, וביום עושין קידוש בסוכה, והסעודה אוכלין בבית.

ז) נחלקו האחרונים בענין שינה בסוכה בשמיני עצרת - נוהגין שאין ישנים בסוכה - כתבו הפוסקים דאכילת פירות וכל דבר שאין מברכין עליו לישב בסוכה, נוהגין לאכול בשמיני עצרת חוץ לסוכה.

ח) מותר לילך לסוכה לישון בערב שמיני עצרת הגם שיישן גם תוך היו״ט שמיני עצרת - אפילו אם הקיץ משינתו מסתבר דכיון שתחלת שינתו היה צריך להיות בסוכה - צריך להיות באופן שמותר לו לישן קודם ק״ש ותפלה של ערבית, כגון שמוסר שינתו לאחרים.

ט) נוהגים אחר הקידוש שעושים בסוכה ביום שמיני עצרת, נפטרים מן הסוכה ואומר התפלה המיוחדת לכך, ואח״כ אומרים לשנה הבאה בירושלים.

סימן לט

מצות שביתת הארץ בשמיטה ויובל

[מצוה פד] **מצות** עשה להפקיר כל תבואות ופירות שהוציא הארץ בשנת השמיטה, שנאמר (שמות כג יא) 'והשביעית תשמטנה ונטשתה'. וכל הנועל כרמו ושדהו בשמיטה ביטל מצות עשה, וכן אם אסף כל פירותיו לתוך ביתו, אלא יפקיר הכל. ומותר להביא לביתו מעט, כדרך שמביאין מן ההפקר. ואסור לעשות סחורה בפירות שביעית. ונוהג בזכרים ונקבות:

[מצוה קיג] **מצות** עשה לשבות מעבודת הארץ בשביעית, שנאמר (שם לד כא) 'בחריש ובקציר תשבות'. ונאמר (ויקרא כה ב) 'ושבתה הארץ שבת לה'', ונאמר (שם פסוק ד) 'שבת שבתון יהיה לארץ'. ונוהג בזכרים ונקבות.

[מצוה שכז-שכח-שכט-של] **מצות** לא תעשה שלא לעבוד אדמה בשנת השמיטה, שנאמר (ויקרא כה ד) 'ובשנה השביעית וגו' שדך לא תזרע'. ומצות לא תעשה שלא לעבוד עבודת אילן בשמיטה, שנאמר (שם) 'וכרמך לא תזמור'. ומצות לא תעשה שלא לקצור ספיח בשמיטה, שנאמר (שם פסוק ה) 'את ספיח קצירך לא תקצור'. ומצות לא תעשה שלא ללקט פירות אילנות בשמיטה, שנאמר (שם) 'ואת ענבי נזירך לא תבצור'. ואם עבר על אחד מכל הנ"ל, ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה ולוקה. ועתה יתפרשו כל הד' לאוין: זמירה בכלל זריעה, ובצירה בכלל קצירה, ולמה פרטן הכתוב, לומר לך שאינו לוקה אלא על זריעה או זמירה ועל קצירה או בצירה, אבל על שאר עבודות כגון חפר חרש מסקל מזבל, ובאילן נטע או הכריך או הרכיב וכיוצא בהן, מכין אותו מכות מרדות. ועל קצירת ספיח שהוא מה שתוציא הארץ מן הזרע, או מן העקרים שנשארו מקודם שביעית, או שעלו מאליהן, ע"ז אמר הכתוב 'ספיח קצירך לא תקצור'. ואם קצר כדרך הקוצרין, שקצר כל השדה והעמיד כרי ודש בבקרים וכיו"ב לוקה, אלא צריך לקצור מעט מעט וחובט ואוכל מן התורה. ומדברי סופרים כל הספיחין אסורין באכילה, מפני עוברי עבירה שיזרע בסתר ויאמרו ספיחין הן. ופירות שיוציא האילן לא יאספם כדרך שאוסף אותן בכל שנה, ואם בצר לעבודת האילן, או שבצר כדרך הבוצרין לוקה, אין מותר אלא ע"י שינוי דוקא. ונוהג בזכרים ונקבות:

א) [מצוה פד] **מצות** עשה להפקיר כל מה שמוציא הארץ בשנת השמיטה, שנאמר (שמות כג יא) 'והשביעית תשמטנה ונטשתה'. ולריך להניח לכל אדם לגוף לשדהו, אפילו לריך כל אדם ליזהר שלא לקלקל הזמורות והעלים והקרקע, אזה לא נעשה הפקר, וגם אסור ללקוט הרבה, רק כשיעור שמכין למאכל ג"כ לשבוע אחת, ועי' מש"כ לקמן (סימן מג אות ט').

[מצוה קיג] **מצות** עשה לשבות מעבודת הארץ בשנת השמיטה, שנאמר (שם לד כא) 'בחריש ובקציר תשבות'. ועוד נאמר (ויקרא כה ג) 'ושבתה הארץ שבת לה''. וגם כתוב (שם

פסוק ד) 'ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ'. [מצוה שכז] מצות ל"ת שלא לעבוד האדמה בשנת השמיטה, שנאמר (ויקרא כה ד) 'ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה', שדך לא תזרע'. [מצוה שכח] מצות ל"ת שלא לעשות עבודה בגילוגות בשנת השמיטה, שנאמר (שם) 'וכרמך לא תזמור'.

ב) **כתב** החינוך (מצוה פד) שענין המצוה הוא לזכור שהשי"ת ברא את העולם, וכמו הענין של שבת קודש. וכתב עוד (שם) שענין השמיטה הוא ללמוד בנפשינו ענין הוותרנות ובטחון בהשי"ת, וממילא כ"ש שלא יגזול ולא יחמוד ממון אחרים. וע"ע בספה"ק מאור ושמש (בהר) מה שהאריך בזה, עיי"ש בדבה"ק.

ג) **ובם'** מטה משה (סי' תעג) כתב טעם על מצות שמיטה, מפני שבשב"ק צריך גם הארץ לשבות, ובשנה אחת יש נ"ב שבתות, ונמצא מנין שבתות של ז' שנים שב"ד ימים, וכנגד זה שובת הארץ שב"ד ימים, בכל השנה השביעית, יעו"ש.

ד) **וע"ע** בספה"ק תולדות יעקב יוסף (יתרו, בהר) שמבאר הענין ע"פ מה דאיתא (ברכות לה:) שאמר רבא לתלמידיו שלא יבואו ללמוד לפניו בחדשי ניסן ותשרי, כדי שלא יטרדו בשאר החדשים אחר הפרנסה, ונמצא שמבטלים בכל שנה ג' חדשים, ולכן שנה השביעית כולה קודש, כדי שבי"ב חודש של שנת השמיטה ישלימו מה שביטלו ג' חדשים בכל שנה. וכה"ג כתב שם לענין שב"ק, ע"פ מה שכתבו הקדמונים שיש לחלק כ"ד שעות היום והלילה על ג' חלקים, ח' שעות בתורה ותפילה, ח' שעות במשא ומתן, וח' שעות בשינה, ונתנו סימן ע"ז 'לילית' (יהושע ו ח), זה משא ומתן. (ו)'ע"ז תשכיל' (שם), זהו תורה. 'ישנתי ע"ז' (שיר ג יג), זה שינה. ומהשמונה שעות של העבודה, הלא מתפללים ג' תפילות ביום, שעה לכל תפילה, ונמצא שמבטלים מהתורה רק ה' שעות בכל יום. וכה' ימי השבוע ביחד נמצאו כ"ה שעות, שבער"ח טרודים בצרכי שבת. וע"כ כנגד זה צריכים ללמוד בשבת, שהוא כ"ד שעות, ועם תוספת שבת הוא כ"ה שעות.

ה) **נחלקו** הפוסקים בחשבון שנת השמיטה, ולמעשה נקטינן כשיטת הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ו), ולפ"ז יהיה שנת השמיטה הבאה בשנת תשפ"ב לפ"ק שיבא עלינו לטובה. והוא דבר פלא שנמצא לפי מנהג שלנו ששנת השמיטה היא תמיד בשנה השביעית למנין שנות בריאת העולם.

ו) **כל** עבודת הקרקע ומילוגות שנעשה לשבחן אסור, ויש דברים שאסורים מדאורייתא, ויש שאסורים מדרבנן. והרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פ"ו ה"ב) חשב מרבע עבודות שאסורות מה"ת ולוקים עליהן: זריעה, זמירה, קצירה, בצירה. ומדרבנן אסור כל מה שנוגע לעבודת הארץ או המילן, ומכין לומו מכת מרדות. וכל דבר שנעשה למנוע מהיזק מותר. אכן למעשה יש בזה כמה חילוקים דקים, וע"כ אין לעשות שום מעשה בלי הוראת מכס [ועי' בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' רמ) בענין לחתוך קוצים שלא יזיק להאתרוג, שאינו פשוט כ"כ. וע"ע בס' אמרי יעקב (סי' ג ס"ה)].

ז) **וכתב** האוהמה"ק (ויקרא כה ג) שהכתוב (שם) 'שם שניס תזרע שדך, ושם שניס תזמור כרמך' בא ליתן עצה על הזריעה ועל הזמירה של שביעית, שהרי לאו הבא מכלל עשה הוא עשה. והגם שהרמב"ם (שם ה"ח)

כתב שהעשה נלמד מהכתוב (שם פסוק ג) 'ושבתה הארץ', מעפ"כ יינו נשמע משם עשה על הזריעה ועשה על הזמירה. וכתב עוד שמולי גם הכתוב לחייבו בשני עשין, עי"ש בדב"ק.

ח) **הזורע** כל שהוא חייב, כמו בשבת, ואפילו עדיין לא נשרש בארץ, עי' מנחת חינוך (מצוה שכו אות ג). ובמחז"ל (סי' כב) כתב שגם שאור להסיר תקרה מעל הזרעים, אכן בשו"ת מנחת שלמה (ח"ג סי' מג) כתב להקל אם אין כוונתו להשביח הזרעים, וע"ע בשמרי יעקב (שם ס"ב).

ט) **גם** שאור לזרוע בעינן אם הוא נקוב, ויש שהחמירו גם בינוני נקוב, ובכל אופן צריך ליזהר שלא להוציא עפר אפילו אינו נקוב מבית לחוץ, שעי"ז גורם שימתא והוי כזורע. ועי' מש"כ בזה בדרך אמונה (הל' שמיטה ויובל פ"ג ס"ק נ"ו), ויש שחשבו יותר מזה, שלא לטלטל העפר ממקום למקום. אבל להשקותו כדי שלא יפסד מותר, וכמו שמותר להשקות בית השלחין. וכתב עוד בדרך אמונה (שם ציון הלכה אות קז) דגם יש לחוש שלא לזרוע ע"ג פלאסטיק, משום דאין אנו יכולים להכריע בחומרים שלא ליבדו עליהם חז"ל.

י) **בענין** גגידולי מים, כתב בשמרי יעקב (שם ליקוטים אות ח) שגם שאור לזרוע ע"ג מים. ורמיתי בשיעורי שבט הלוי (שביעית פ"ג סקל"ח) שמה שפלפלו האחרונים אם גידולי מים מותרים בשביעית, היינו משום שמכניסים לתוך המים חומריים שנותנים כח הצמיחה, וע"כ יש לומר שמים אלו הוא במקום קרקע, ובשבת לכו"ע חייב בזריעה בשופן זה במים, אבל אם שורה בשביעית במים גרידא אין איסור כלל, וגם ליכא חיוב תרו"מ בזה. ובדרך אמונה (הל' שמיטה ויובל פ"ג סיה"ל אות קי) כתב בשם החזו"א שהורה ג"כ להקל בגידולי מים שמונחים תחת גג ומחילות. וע"ע שם שכתב לענין עפר, שאם העפר מחזיק מ' סאה, אז דינו כקרקע עיי"ש, וע"ע מש"כ לקמן (סי' מ"ג אות ח).

יא) **אסור** ליטע אפילו אילן סרק, אפי' אינו רק לגדר וסייג.

יב) **כמה** מגדולי הפוסקים נקטו שגם בזמה"ז הוי שמיטת קרקעות מדאורייתא. אכן יש סוברים שהגם שנוהג אפילו שלא בפני הבית, צריך שיהיו עכ"פ רוב יושביה עליה. ורמיתי בס' אפקעתא דמלכא להגה"ק רבי שלמה אליעזר אליפנדרי זצוק"ל (עמ' נ) שכתב שאפילו אם נאמר שהוא מחלוקת השקול, הרי כתב בשו"ת הר"ן (סי' נח, הובא בב"י יו"ד סי' רכח) דהיכא דהוי ספק אי איסורו דאורייתא או לא, הוי ספיקא דאורייתא ולחומרא.

יג) **ועב"פ** כיון שהוא תלוי בארץ, אינה נוהגת רק בא"י במקומות שהחזיקו עולי בבל. אכן חז"ל גזרו גם על סוריא ועבר הירדן שיהיו אסורים בעבודה, וכמבואר ברמב"ם (הל' שמיטה ויובל פ"ד הכ"ז-כא). אבל הספיחים ממקומות האלו מותרים באכילה, וממילא גם חייבים בתרומות ומעשרות. אכן יש מחמירים שנוהג קדושת שביעית בכל המקומות שכבשו עולי מצרים. ועמון ומואב ומצרים אין שביעית נוהגת בהם כלל.

יד) **במקומות** שיש ספיקות אם נוהג בהם קדושת שביעית, נריכים להפריש תרו"מ. ויש מקומות שנחלקו הפוסקים אי חייב במעשר שני או במעשר עני, ובעמון ומואב ודאי חייב במעשר עני.

טו) **כתב** המגמת חיונך (מצוה קיב אות ג) שגם ע"י עכו"ס אסור לעבוד מן התורה בשביעית, ובזה תמוה שביעית משבת ויו"ט, ולכן אסור להשכיר שדהו לנכרי בשביעית, שע"י שהנכרי עושה מלאכה, הישראל עובר. ומנם יש סוברים שמה"ת אין איסור רק על ישראל העובד, ולפ"ז מותר מן התורה להשכיר שדהו לעכו"ס בשביעית. ויש שהתירו להשכיר השדה ע"י הגלעה עם שאר פירות, עי' פאת השלחן (סוסי' כג), וע"ע בשמרי יעקב (סי' ג ס"ב) שהביא משו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' קכא אות ח) שסובר שהאיסור של עבודת השדה ע"י עכו"ס הוא רק כשעובד בשביל הישראל, אבל כשעובד לעצמו לא, וכמבואר בשו"ת חת"ס (או"ח סי' סב) לענין שביעית בהמתו, וכן מבואר במלחמות (שבת ז. מדפי הרי"ף) לענין שביעית כלים לשיטת בית שמאי, שמלאכת הגוי לעצמו מותר, עיי"ש.

טז) **ונחלקו** האחרונים לענין גשים, שאם כוונת התורה הוא על הארץ י"ל שגם גשים חייבים בשביעית הארץ, וכמו שמצינו לענין שביעית בהמה. ואם כוונת התורה הוא על האדם, יש לעיין אי הוי מצות עשה שהזמן גרמא. ויש סברא לכיון שפירות שביעית נאספים לעולם, לא מקרי הזמן גרמא. אבל לכאורה פשוט דהיינו דוקא לענין העשה של שביעית הארץ, אבל לענין הלא תעשה של זריעה וקצירה ודאי גם הגשים בכלל.

יז) **וע"ע** במגמת חיונך (מצוה שכו אות ח) ששיטת החינוך הוא, שאם יש גם מצות לא תעשה, אזי הגשים מוזהרות גם על המצות עשה. והביא עוד שיטת הריטב"א (קידושין כט.) שמצות עשה שאינה בגוף האדם כמו ציצית ותפילין, רק שמצווה האדם לעשותו, כמו שביעית בהמה, בזה גם הגשים מוזהרות. ולפ"ז גם בשמיטה הוא כן, עיי"ש.

יח) **נברי** שיש לו קרקע בא"י, נראה מדברי הפוסקים שאין נוהג בה קדושת שביעית, וכן נראה מרוב דברי התשובה בס' אפקעתא דמלכא (הנ"ל אות יב) שעיקר התרעומות שלו היה על המכירה מישראל בשביל לא תחנם, וגם שאין להפקיע בידים, והעיקר משום שהוא בדרך ערמה, עיי"ש. אבל החזו"א סבר שיש להחמיר מעיקר הלכה שעובר על לא תחנם. ויש סוברים שאיסור לא תחנם הוא רק בעובדי ע"ז, ולא בישמעאלים. ויש סוברים שבקרקע של נכרי הגם שאין בזה איסור ספיחים, וממילא מותר לאכול ירקות וכדומה, אבל עכ"פ יש בהם קדושת שביעית.

יט) **ובקרקע** ישראל נקטו העולם למעשה כשיטת המחמירים שלא לסמוך על היתר מכירה לעכו"ס, שהוא הערמה בדאורייתא, וגרע ממכירת חמץ. ועוד שאפילו בזה בספיה"ק שהסי"ת רצה שיעשות הארץ, ולא שיעשו התחכמות בזה. אולם בקרקע שהוא בחמת של נכרי, שיטת רוב הפוסקים להקל. וכן נוהגים בעיה"ק ירושלים יע"ו בפירות שגדלו אצל הנכרים, שאין נוהגים בהם קדושת שביעית. אבל בעיר בני ברק יע"ו נוהגים כהמחמירים שנוהג שביעית גם בקרקע של נכרי, וע"כ נוהגים שם לקנות פירות של אופר-בי"ד לפי האופנים שמותר למוכרם, ומזהירים לאוכלם בקדושת שביעית.

כ) **ישראל** שמכר קרקע מנכרי, או שהוא אריס, הרי הוא כשותף והספיחים אסורים. ואם גזל נכרי מישראל, כל זמן שלא נסתקע שם הבעלים ולא נתייאשו,

הספיחים מסורים, עי' ס' דרך ממונה (פ"ד מהלכי"פ) בשם החזו"ח.

כא) **עוד** נחלקו הפוסקים אם בשדה הפקר נוהג קדושת שביעית. אבל בשדה הקדש ודאי נוהג קדושת שביעית.

כב) **הנה** מבואר בחז"ל (שביעית פ"פ-ג) שכמה דיני שביעית נוהגים בכר קודם שנת השמיטה, החל מפסח ושבועות. והלכה למשה מסיני שעשר נטיעות מפורות בית שמאי מורשין בשבילן עד ר"ה. ומבואר בגמ' (מו"ק ג:) שרבן גמליאל ובית דינו נמנו ע"ז ובטלוס. ועיי"ש בגמ' המיך היו יכולים לבטל זה. ובמנ"מ (שם מות ה') כתב תו"ד דקיבלו הלכה למשה מסיני דדוקא בזמן כשבית המקדש קיים אסור לחרוש שלושים יום קודם שביעית, אבל בזמן שאין בימה"ק קיים מותר עד ראש השנה. וכן מבואר בגמ' (יבמות פג.), וכן פסק הרמב"ם (שם פ"ג הי"ח), שאף בזמה"ז אין נוטעין אילנות, ואין מרכיבין, ואין מבריכין ערב שביעית, אלא כדי שתקלוט הנטיעה ושאהה אחר הקליטה ל' יום קודם ר"ה של שביעית, ושאם קליטה שתי שבאות, ודבר זה אסור לעולם מפני מראית העין, שמא יאמר הרואה בשביעית נטעו, עיי"ש. ולפ"ז מט"ז בשב ואילך אסור לנטוע אילנות, ויש שהתירו לנטוע אילן סרק, אבל גם בזה יש להחמיר עכ"פ תוך י"ד יום לראש השנה, עי' בשו"ת מנחת שלמה (ח"ג סי' מח, נח), וע"ע בס' אמרי יעקב (סי' ג סק"ב).

כג) **והמנחת** חינוך (מצוה שכו אות ו) כתב לתקור, אי מותר לזרוע ולנטוע מן התורה ערב שביעית בשופן שהשרשה יהא בשביעית, שלכאורה כיון שגיותה התורה שתשבות הארץ, ואפילו ע"י עכו"ם אסור לעבוד מה"ת, מ"כ הרי הוא כמו שביתת בהמה בשבת, וכן שביתת כלים לשיטת ב"ש, ומ"כ י"ל שאסור לעשות מעשה אפילו מערב שביעית שיהא נשרש בשביעית. ועיי"ש בהג"ה (הוספת מכון ירושלים הע' טו) שהביאו מחלוקת בזה.

[בענין שמיטת כספים כתבנו בס"ח סי' ק"ת, ויתבאר עוד בעזהשי"ת בשנה תפ"ח].

והשי"ת יצילנו משגיאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) מצות הפקר בשנת השמיטה - מצות שביתת הארץ בשנת השמיטה - מצות ל"ת שלא לעבוד האדמה בשנת השמיטה - מצות ל"ת שלא לעשות עבודה באילנות בשנת השמיטה.

ב) טעם למצות שמיטה, ולימוד מוסר מזה.

ג) טעם למצות שמיטה, להשלים כל השבתות שלא שבתה הקרקע.

ד) טעם למצות שמיטה, להשלים חדשי ניסן ותשרי שלא היו פנויים לתורה - טעם יום שב"ק, להשלים כל השעות שחיסרו מתורה בששת ימי השבוע.

ה) חשבון שנת השמיטה.

ו) איזה עבודת קרקע אסורות מה"ת, ואיזה אסורות מדרבנן.

ז) בענין שיש בזריעה וזמירה גם איסור עשה.

ח) שיעור איסור זריעה - אי מותר להסיר תקרה שעל הזרעים.

ט) זהירות שלא להוציא העציץ מבית לחוץ - אי מותר לטלטלו ממקום למקום - אי מותר להשקותו מים.

י) בענין גידולי מים בשביעית.

יא) אי מותר ליטע אילן סרק.

יב) בענין שמיטת קרקעות בזמה״ז, אי הוי מדאורייתא.

יג) מקומות שנוהג שם איסור שביעית מה״ת ומדרבנן.

יד) דין חיוב תרו״מ במקומות שיש ספק אם נוהג שם שביעית.

טו) בענין אי יש איסור עבודת קרקע ע״י נכרי - ואי מותר להשכיר שדהו לנכרי שיעבוד בה בשביעית.

טז) בענין אי נשים מצוות בשביתת קרקע בשביעית.

יז) שיטת החינוך שאם יש מצות ל״ת, מוזהרות הנשים גם על מצות עשה שבה - שיטת הריטב״א שמצוה שאינה בגוף האדם, הנשים ג״כ מצוות עליה.

יח) עכו״ם שיש לו קרקע בא״י, אי נוהג בו קדושת שביעית - שיטה שאיסור לא תחנם הוא רק בעכו״ם, ולא בישמעאלים.

יט) בענין היתר מכירה לנכרי בשמיטה - בענין פירות שגדלו אצל הנכרים, מנהג עיה״ק ירושלים, ומנהג עיר בני ברק בזה.

כ) דין שביעית בקרקע ששכר ישראל מנכרי - דין שביעית בקרקע שגזל נכרי מישראל.

כא) אי נוהג שביעית בשדה הפקר, ושדה הקדש.

כב) בענין איסור זריעה ונטיעה קודם שנת השמיטה.

כג) אי מותר לזרוע קודם שמיטה, כשההשרשה תהיה בשמיטה.

סימן מ

בענין איסור ספיחים

א) [מצוה שכט] **מצות** ל״ת שלא לקצור ספיחים בשמיטה, שנאמר (ויקרא כה ה) ׳את ספיח קצירך לא תקצור׳. והמוסתה״ק (שם פסוק ג) כתב שיש בזה גם איסור עשה, ממה שאמר הכתוב (שם) ׳ואספת את תבואתה׳, שצא ללמד שדוקא תבואתה אתה מותר לאסוף, ולא הספיחים, ולמו הצא מכלל עשה הוא עשה, יעו״ש.

ב) **והנה** מש״כ בתורה ׳את ספיח קצירך לא תקצור׳, וכן מש״כ (שם לד כא) ׳בחריש ובקציר תשבות׳, יש סוברים שהאיסור קצירה הוא רק שלא לקצור כדרך בעל הבית, אבל אין הקצירה עצמה מהעבודות האסורות בשביעית, וכ״כ רש״י בחומש (ויקרא שם). אמנם ברמב״ם (הל׳ שמיטה ויובל פ״ג) מבואר שגם הקצירה עצמה אם כוונתו בשביל טובת הקרקע יש בזה איסור עבודה בקרקע. אכן איסור מריחה אינו שלא עשה.

ג) **גם** כשהאדם קוצר לעצמו לאכילה, צריך לעשות בשינוי, וכמבואר ברמב״ם (שם פ״ד ה״ג) שזהו שנאמר (שם פסוק ה) ׳את ספיח קצירך לא תקצור׳, היינו שלא יקצור כדרך שקוצר בכל השנה. ואם קצר כדרך הקוצרים לוקה, כגון שקצר כל השדה והעמיד כרי ודש בגקר, או שקצר לעבודת האדן, שלא קוצר אעט אעט ואוגט ואוכל.

ד) **אן** התורה אין איסור באכילת ספיחים שלא כמו כל פירות שביעית, שלא יעשה בהם כמו בשאר״ב. אבל מדרבנן אסור לאכול ספיחים כלל, שגזרו חז״ל מפני עוברי עבירה, שיזרעו בסתר ויאמרו שהן ספיחים, וכמבואר ברמב״ם (שם ה״ב).

ה) **והנה** איסור ספיחים אינו שלא בירקות ופירות שמבריכים עליהם בורא פרי האדמה, שיש חשש שיזרעם בשביעית, אבל פירות האילן שמבריכים עליהם בורא פרי העץ, שאין לריכים לזרעם בכל שנה, אין עליהם איסור ספיחים, ומותר לאכלם עד זמן הביעור.

ו) **גם** על בנו״ת אין איסור ספיחים, מאחר שאינו לומח בשנה ראשונה שזורעים אותו, כ״ה בשו״ת מנחת שלמה (ח״ג סי׳ קכב). וכן פסק בס׳ דרך אמונה (פ״ד סק״כ, וציה״ל אות לה) בשם החזו״א.

ז) **ודנו** הפוסקים אי מותר להניח לבהמות לאכול מספיחי שביעית, עי׳ מש״כ בזה בשו״ת שבט הלוי (ח״ט סי׳ רמב). וכן דנו הפוסקים אי מותר להניח לבהמות לאכול מפירות שביעית המשומר, עי׳ מש״כ בזה בשו״ת שבט הלוי (ח״ו סי׳ קעט). ולפי סברת המוסרים יש שדנו להחמיר שלא להשתמש גם בהחלב שנחלב מבהמה שאכלה מגידולי שביעית, או מספיחים. אכן כמה אחרונים דנו מכמה סברות להקל בזה, עי׳ מש״כ בזה בס׳ פירות שביעית [להרה״ג מוה״ר נפי כהן זי״ל] (פכ״ג סקנ״ה).

והשי״ת יצילנו משגיאות, ויזכנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן העניינים

א) מצות ל״ת שלא לקצור ספיחים בשביעית - אי יש בזה גם איסור עשה.

ב) בענין איסור קצירת ספיחים, אי הוא איסור בפ״ע, או שאסור רק לקצור כדרך בעה״ב.

ג) כשקוצר האדם לאכילה, אי צריך לעשות שינוי - קצר כדרך הקוצרים, אי לוקה.

ד) גדר איסור ספיחים בבננו״ת, מה״ת ומדרבנן.

ה) דין פירות האילן, שאין בהם איסור ספיחים.

ו) אי יש איסור ספיחים במאכל בננה.

ז) אי מותר להניח לבהמות לאכול מספיחי שביעית, או מגידולי שביעית המשומר - בענין חלב שנחלב מבהמה שאכלה גידולי שביעית, או ספיחים.

סימן מא

בענין איסור אכיפת פירות בשמיטה

א) [מצוה של] **מצות** ל"ת שלא לאסוף פירות המילנות בשמיטה, שנאמר (שם) 'ואת ענבי נזירך לא תבצור'.

ב) **כתב** הרמב"ם (שם הכ"ג-כג): הפירות שיוניח המילן בשביעית לא יאספם כדרך שאוסף בכל שנה, שנאמר (ויקרא כה ה) 'ואת ענבי נזירך לא תבצור'. ואם בצר לעבודת המילן, או שבצר כדרך הבוצרים לוקה. כיצד עושה, תאנים של שביעית אין קושין אותן במוקלה, אבל מייבשן בחרבה. ולא ידרוך ענבים בגת, אבל דורך הוא בעריבה. ולא יעשה זיתים בבית הבד, אבל כותש הוא ומכנים לתוך בד קטן ביותר, וטותן בבית הבד ובקוטב ומכנים לבד קטנה. וכן בשאר הדברים כל שיכול לשנות משנה, ע"כ.

ג) **לשיטת** הרמב"ן (ספה"מ להרמב"ם, מ"ע ג לדעת הרמב"ן) יש עוד מלות עשה, שלא לעשות שמורה בפירות שביעית, שנאמר (שם פסוק ו) 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה', ודרשינן (ע"ז סב.) לאכלה ולא לשמורה. וגם כתוב (שמות כג יא) 'ואכלו אביוני עמך', אכילה דוקא, ולא שמורה. והר"ז לאו הבא מכלל עשה, שהוא עשה.

ד) **איסור** שמורה בפירות שביעית היינו שאסור ללקוט או לקנות על מנת למוכרם. וגם ללקוט לעצמו אסור ללקוט הרבה בבת אחת, רק כמו שהדרך ללקוט לביתו על כמה ימים. ויש מתירים עד לשבוע אחת. אבל אם נשארו מהפירות שלקט כשיעור הזה, מותר למוכרם, וכמבואר ברמב"ם (שם פ"ו ה"ג). וכשמוכרם צריך למכור בזמומד, ולא בזמדה ומשקל, וגם לא בדרך שמוכר להרויח, דהיינו לא במקום שרגילים למכור, ולא יעטוף אותם כדרך שמוכרים בכל השנים. וגם אסור למוכרם לנכרי.

ה) **אמנם** המעות שמקבל המוכר ע"ז חל עליהם קדושת שביעית, וצריך לקנות בהם מאכלים, ויאכלם בקדושת שביעית [ויכול לקנות אפילו בשר ודגים, עי' ברמב"ם (שם ה"ח), ובדרך אמונה (שם סק"ח)]. ואמרו חז"ל (סוכה לט.) עלה ע"ז, שימכור בהבלעה, דהיינו שימכור אותם ביחד עם דברים אחרים, ויאמר שהמעות הוא בשביל דברים האחרים, והפירות הוא נותן במתנה.

ו) **גם** אסור לפרוע חוב עם פירות שביעית, וע"כ כשלוה פירות מאכינו, לא ישלם לו עם פירות שביעית. ויש עלה שיאמר בשעה שלוקח הפירות שאינו הלואה רק מתנה, ואח"כ מותר לו להחזיר פירות במתנה.

ז) **הענין** של 'אוצר בית דין' מוזכר כבר בתוספתא (שביעית פ"ח), שרצו החכמים שאצרו פירות באיסור, וע"כ התקינו ענין של אוצר בי"ד. ובזה יש תומרים שאין איסור למכור כדרך המוכרים, וגם יש סוברים שבזה אין איסור בזעור. אבל יש בזה כמה

מופנים, ואין להורות היתר רק בהורמת בית דין המומחה בזה.

ח) **עוד** נחלקו הגדולים בפ"י בענין פירות וזרעים הגדלים ע"י הפסק פלעסטי"ק וכדומה, אי יש על הפירות קדושת שביעית. ולמעשה אנו מחמירים שלא לסמוך על ההפסק, אי"ל שההפסק בטל להקרקע, וגם יונק מהקרקע. ועוד יש לחוש שכמ"פ נעשו נקבים בהפלעסטי"ק. וע"ע מש"כ לעיל (סי' ל"ט אות י).

ט) **בענין** פרחים בשביעית, הנה במשנה (שביעית פ"ז מ"ו) מבואר שוורדים וכדומה יש להם קדושת שביעית, וממילא יש עליהם גם חיוב ביעור. לכן יש לומר שהמשנה מיירי כשהם עומדים לגיטול, ובחמת בירושלמי (שם ה"ח) כבר נסתפקו בזה עיי"ש, וע"כ למעשה ודאי צריך להחמיר בהו שהם קדושת שביעית. לכן יש סוברים דהיינו דוקא בפרחים העומדים לריח, אבל בפרחים העומדים לנוי אין בהם קדושת שביעית. ויש שכתבו שזה תלוי במחלוקת הרמב"ם והראב"ד (פ"ז הי"ד).

י) **ובענין** אם יש בהם איסור ספיחים, החזו"א כתב (שביעית סי' יד אות ט) שהפרחים שגריכים לזרעם בכל שנה יש בהם גזירת ספיחים. ובס' ברית עולם (סי' ג אות יז) כתב שמותם שאינם חשובים אין בהם גזירת ספיחים.

יא) **עוד** איסור יש בפירות שביעית שאסור להפסידם, וכמו שדרשו חז"ל (ע' סוכה מ.) לאכלה ולא להפסד. וכתב הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פ"ה ה"ג) שלא יאנה פירות מבריותן. והיינו מה שאין הסדר לעשות, כגון לעשות מאוכל משקה וכדומה. ומה שדרכו לאכלו מבושל, אסור לאכלו חי, וכן דבר שדרכו לאכלו חי, אין לבשלו. ונחלקו האחרונים אם מותר לבשל יין, ונוגע השאלה למי שצריך לבשל יין מפני מגע עכו"ם, שלכתחילה לא יתחמם בית של שביעית.

יב) **ובתבו** האחרונים שקמח מותר לרקד כנהוג. לכן הנשאר בהנפה ג"כ ינהוג בהם קדושת שביעית, או ליתנם בפח המיועד לקליפות של שביעית. ואם אינם רואים למאכל אדם, יותר טוב ליתנם למאכל בהמה.

יג) **בענין** תליית פירות שביעית לנוי סוכה, הגם שאינו מפסידו, שהרי אחר סוכות יכולים לאכלו, לכן כיון שכמ"פ יפסד קצת, ע"כ לכתחילה אין לתלותו, עי' שו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' קיט), וע"ע במ"ב מהדורת 'דרכו' (סי' תרלח על המ"ב סקי"ח).

יד) **נראה** לתן ליתן פירות שביעית לחולה (קורונה), בתופן שיש לחוש שלא יגמור את כל הפרי ולא יאכלו משיריו.

טו) **בענין** הקליפות הרחויות לאכילה, יש ליזהר שלא לאבדם. ונחלקו הגדולים בפ"י באותן הקליפות שאין רגילים לאכלן. ולכתחילה יש להניחם בפח מיוחד עד שירקבו ויפסלו מאכילת אדם. גם יש ליזהר שלא לקלוף קליפה עבה יותר מן הרגיל. ועי' בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' קפד) שבדבר מועט שהדרך להשליך אין חשש, כגון לשטוף הכלים שאכלו בהם פירות שביעית, יעו"ש.

טז) **בתבו** האחרונים ליזהר שלא ליקח יין שביעית להבדלה, כיון שאופכים מהיין. וכן לא יקח יין שביעית לכוס של סדר ליל פסח, מפני שאופכים ממנו בסימני המכות.

יז) **שמן** ניתן לאכילה וגם להדלקה, אכן יש
צדדו להחמיר שלא להדליק בשמן
שביעית נרות שבת"ק, שכיון שדולק העלעקטע"ל
מ"כ אין הנרות כ"כ להנאה, והגם שהוא והנה
מהאור הגדול והוא לכבוד שבת, מעפ"כ יש
שאפשו בזה. ומכ"ש שאין להדליק בשמן
שביעית נר חנוכה, שהרי אסור להשתמש
לאורה. ועי' בכל זה בס' פירות שביעית (פכ"ג).

יח) **לשיטת** הרמב"ן והתשב"ץ יש עוד מצות
עשה, והוא מה שאמר הכתוב
(ויקרא כה ו) 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה',
ודרשו חז"ל (עי' סוכה מ.) לאכלה ולא להפסד.
והנה בתרדים (מצות התלויות בא"י ואפשר לקיימן
בזהמ"ז, מצוה יט) הביא שיטת הרמב"ן והתשב"ץ
שיש מצוה לאכול פירות שביעית, עיי"ש. אכן
ברמב"ן בספר המצוות (מצות עשה ג לדעת
הרמב"ן) מינו מפורש שהמצוה היא גם על
האכילה, אלא שכתב שמי שאוכל פירות
שביעית עובר בעשה של לאכלה ולא לאחורה.
וכן ראיתי בבית רידב"ז על הפאת השלחן (סג.)
שכתב להוכיח שלבוע"ע אין מצוה באכילתה,
עיי"ש. אכן במגילת אסתר (בפר המצוות שם)
משמע שלמד בדעת הרמב"ן שיש מצוה
באכילה, וע"ז כתב שם להביא ראיה לדעת
הרמב"ם שאין מצוה באכילה. וכן משמע
בדברי זהר הרקיע (מצוה פו) המובא שם
במגילת אסתר.

יט) **וע"ע** בס' יאמת משה (ראה ד"ה לא תאכל)
שהביא בשם שנשתפק המשנה למלך
(הל' יסודי התורה פ"ה ה"ח) במצות עשה של
אכילה, אם יוצאים שלא כדרך אכילתן, והמשנה
למלך רצה להביא ראיה מהא דקיי"ל (פסחים
כד:) שכל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן רק
כדרך אכילתן. ובכתב ע"ז היאמת משה שיש
לחלק דדוקא בל"ת לא קפדה התורה רק כדרך
הנאה, אבל במצות עשה אינה להנאת עצמו,
רק לקיים המצוה, יעו"ש. ושוב כתב להביא
ראיה מדברי המרדכי הנ"ל, שהביא בשם
הרשב"ץ שכתב לפרש בהא דקאמר בגמ' (יומא
פו:) שאמת נקראת מפני שאכלה פגי שביעית,
היינו משום שהאכילה היתה שלא כדרך אכילה,
וע"כ עברה על העשה של 'והיתה שבת הארץ
לכם לאכלה', שאין זה אכילה. ומשמעין מזה
שהעשה של אכילה צריך להיות דוקא כדרך
אכילה [ועי' בצאר יהודה (על המרדכי דף קנא)
שמפלפל בדברי הי"מ]. ועכ"פ גם היאמת
משה למד בשיטת הרמב"ן והתשב"ץ שיש מצוה
באכילת פירות שביעית.

והשי"ת יצילנו משגיאות, וינחנו במעגלי צדק
למען שמו

תוכן הענינים

א) מצות ל"ת שלא לאסוף פירות האילנות בשמיטה.

ב) גדר האיסור שלא לאסוף כדרך הרגיל - בצר כדרך הבוצרים, אי לוקה.

ג) בענין מצות עשה שלא לעשות סחורה בפירות שביעית.

ד) גדר איסור סחורה בפירות שביעית.

ה) דין מעות שקיבל המוכר עבור פירות שביעית.

ו) בענין לפרוע חובו בפירות שביעית.

ז) דין אוצר בית דין.

ח) בענין פירות וזרעים הגדלים ע"י הפסק פלעסטי"ק, אי יש בהם קדושת שביעית.

ט) דין פרחים בשביעית.

י) אי יש בפרחים איסור ספיחים.

יא) איסור הפסד פירות שביעית - בענין שלא לשנות הפירות מברייתן - אי מותר לבשל יין.

יב) אי מותר לרקד קמח כרגיל.

יג) אי מותר לתלות פירות שביעית לנוי סוכה.

יד) אי מותר ליתן פירות שביעית לחולה.

טו) דין איבוד קליפת פירות.

טז) אי מותר ליקח יין שביעית לכוס הבדלה, ולכוס שני בליל פסח.

יז) אי מותר להדליק נרות שב״ק, ונר חנוכה, בשמן שביעית.

יח) בענין מצות אכילת פירות שביעית.

יט) בענין אם יוצאים מצות אכילה שבתורה, כשאכל שלא כדרך הנאתו.

סימן מב

בענין ביעור פירות שביעית

א) **לפי** שיטת הבה"ג ורבינו מליחו זקן נחשב עוד מצות עשה מה"ת לבער פירות שביעית מן הבית, כשכלה לחיה מן השדה. וז"ל הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פ"ו ה"ח): פירות שביעית אין אוכלין מהן אלא כל זמן שאותו המין מצוי בשדה, שנאמר (ויקרא כה ז) 'ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול', כל זמן שחיה אוכלת ממין זה מן השדה, אתה אוכל ממה שבבית. כלה לחיה מן השדה, חייב לבער אותו המין מן הבית (פסחים נג:), וזהו ביעור של פירות שביעית, ע"כ.

ב) **עוד** כתב הרמב"ם (שם ה"ג): היו לו פירות מרובין מחלקן מזון שלש סעודות לכל אחד ואחד. [וכתבו הפוסקים שיכול לחלק גם לשכיניו ולקרוביו ולכל אדם]. ואסור לאכול אחר הביעור אין לעניים אין לעשירים, ואם לא מצאו אוכלין בשעת הביעור, שורף באש, או משליך ליס המלח, ומאבדן לכל דבר שמאבד. אבל שיטת הרמב"ד (שם) הוא שלאחר שהפקירם יכול כל אחד לזכות בהם. ואף הוא יכול לחזור לזכות בהם ככל אדם. ואוכל הזוכה בהם עד שיכלו אותם הפירות מכל השדה, שיהודה מכל ארץ יהודה, ובגליל מכל הגליל. ואחר שיכלו מכל השדה, אז צריך לבערם לגמרי ע"י שריפה או שאר מין אבוד.

ג) **אמנם** שיטת רוב פוסקים כשיטת תוס' והר"ש והסמ"ג והרמב"ן המובא בכסף משנה (שם), שלא מצינו שמנו פירות שביעית בכלל הנשרפים ולא בכלל הנקברים, אלא ענינו הפקר, והיינו שצריך להוציא הפירות מביתו ומרשותו ולהפקירם בפני ג' אנשים. ואח"כ שוב יכול לחזור ולזכות בהם ולהכניסם לתוך ביתו ולאכול מהם עד שיכלו.

ד) **יש** שכתבו שפירות שאין ידוע בבירור זמן ביעורם, ואם יפקירם ויחזור ויזכה בהם, הרי אפשר שעדיין לא הגיע זמן ביעורם וצריך לבערם שנית, לכן יש לבערם מיד בתחילת זמן הספק. ואם חזר וזכה בהם, יפקירם כל יום ויחזור ויזכה בהם, וכך יעשה עד שיעבור זמן ביעורם בודאי, עי' בחזון איש (שביעית סי' טו סק"ח). ובשו"ת מנחת שלמה (ח"ג סי' נג אות יח) כתב שיש להשמיר אותם הפקר, ולא לזכות בהם עד לאחר שידע ברור שכבר כלו מן השדה, עיי"ש.

ה) **ונחלקו** הראשונים אם לאחר שזכה בהם מן ההפקר עדיין נשאר עליהם קדושת שביעית. והחזון איש (סי' כו סדר השביעית סק"ו ד"ה אם) כתב להחמיר בזה, והמנחת שלמה (שם אות כ) נטה כדעת המקילים, יעו"ש.

ו) **פירות** הנמצאים באוצר בי"ד בזמן הביעור, כתבו כמה אחרונים שמבואר ברמב"ן שלא חלה עליהם קדושת ביעור, והרי הם כמבוערים, ומותרים באכילה לעולם. ועי' בחזו"א (סי' יג אות ז) שלשיטת הרמב"ם צריך ביעור. ובמנחת שלמה (שם אות יז) כתב שאם היו באוצר בי"ד בשעת הביעור אין צריך לבערם, אבל אם לקח מאוצר בי"ד קודם זמן

הפירות בתכילה. וע"כ יש להניחם עד שירקבו, ומ"כ לעטפם ג' פעמים בנייר, ומז יכול להניחם בתפה.

י) **ויש** שמקילים בזה שלא נתברו בתכילה. ובפרט שבדרך כלל יש כמה ספיקות, שתפשר שהפירות בתים ממקומות הנתברים כמו"ל. וגם לפעמים יש ספק שהם מפירות נכריים, שלפעמים כמה פועלים תין בהם קדושת שביעית. תולם נריכים ליזהר בהם לתכלם בקדושת שביעית, דהיינו שלא להפסידם, ולתכלם רק כדרכם, וליזהר בהקליפות והשיריים להניחם בפח עד שתינם רתויים כלל. וגם יש ליזהר להפריש מהם תרו"מ, מתחר שיש ספק שבתים מתדות נכריים, ולא נפטרו בשביעית.

יא) **ובל** זה הוא בפירות שתין בהם תיסור ספיחים, תגל בירקות שתם הם מתביעית יש בהם תיסור ספיחים, תסרוס חז"ל תפילו בהנאה. וע"כ תם כבר קנה, נריך להמתין עד שלא יהיו רתויים בתכילה, ומ"כ יניחם בפק ויזרקם בתפה.

יב) **אבן** יש בזה עוד חפץ, שהמעות שנתן למוכר הפירות נתפס עליהם קדושת שביעית, וע"כ יש גם לחלל המעות שנתן להמוכר ע"י כסף תחר, ויקנה תזה דבר תתכל ויתכל תותו בקדושת שביעית. ועי' בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' קכט) שיכול לחללו על תתכל שיש לו בביתו, ומקודם ינקה המתכל תכל סיג ופסולת, בתופן שיהיה רתוי לתוכלו כולו בלי שיור, ומ"כ יתמר שכל דמי שביעית שתסרתי להמוכר יהיו תחוללים על תתכל זה, ויתכלנו בקדושת שביעית. ויש פוסקים שסוברים שבזתה"ז יכולים לחלל תפילו שוה תנה על שוה פרוטה, וכן דעת הר"ש סיריליאו (ירושלמי שביעית סופ"ט). והחזון איש (שביעית סי' כה סק"ה)

הביעור, תז תייב לבערם בזתן הביעור. וע"ע בס' דרך תמונה (פ"ו ניה"ל תות תו) שגם התנויות שיש להם פירות ע"י שליחות הבי"ד, תין נריכים ביעור, עיי"ש.

ז) **וע"ב** נריכים ליזהר שלא להשתיר פירות שביעית [תפילו בתופן שנתכרו בהיתר] עד תחר זתן הביעור. וכשתגיע זתן הביעור נריך להפקירם. וע"כ בתחרוגי תרץ ישראל של שנת השמיטה, יש לכתחילה להחזירם לפ"י תחר חג הסוכות. ויש תקילים שיכולים לתוכלם גם בתו"ל קודם זתן הביעור.

ח) **והנה** גם בכל שנה נריכים ליזהר שלא לקנות פירות תרץ ישראל בלי השגחה תעולה, תשום חשש שלא הופרשו תהם תרומה ותעשרות כדין. ושתעתי תרב תחד תפ"י, שהפירות הנשלחים תפ"י לתו"ל יש תניעות שתין עליהם השגחה כלל, וע"כ יש להפריש תהם תרו"מ. תכן תין לסתוך לכתחילה ע"ז לקנות תפירות פ"י ולהפריש תרו"מ, שיש חשש שיפריש תן החיוב על הפטור, תו תן הפטור על החיוב, חוץ תנחופן שיפריש תכל פרי ופרי. וחוץ תכל זה נריך לנבר על כל פרי בפ"ע תם תין ע"ז חשש ערלה.

ט) **אמנם** בשנת השמיטה, וביותר בשנה השמינית, נריך זהירות יתירה בפירות תרץ ישראל, לפי שיש בהם חשש של שמור ועבד, דהיינו שלא הופקרו כהלכה, ולקטו תותם למוכרם, והיינו תפילו לא נעשה בהם שום תלאכה, וגם הם פירות שתין בהם חשש ספיחים, תעפ"כ כיון שנשתרו ונתכרו בתיסור, נתסרו בתכילה לפי כמה שיטות. ועוד יש חשש שנעבדו בתיסור, דהיינו שנעשה תיסור בהתילן תהעבודות התסורות לעשות, דהיינו לנורך נתיחת הפירות, ולפי כמה שיטות נתסרו

תמה ע"ז, וכתב שלכתחילה אין לעשות כן [הובא במנחת יצחק שם].

יג) **ובאופן** שהיה המוכר נכרי, יש מקילים לגמרי שאין צריך לחלל הכסף, והוא ע"פ מש"כ בשו"ת מבי"ט (ח"ב סי' מג) ע"פ מה דמיתא בגמ' (ע"ז נב:) שהמעות שביד נכרי לא חלה עליהם קדושה, עיי"ש. אלא העיר הגר"ש פאלאק שליט"א דומ"ץ בשיכון סקווירא יע"א, דהיינו דוקא כשהחפץ הוא רק שמכר פירות שביעית, אבל כשיש לאדם שנעשה עבודה ונמסרו הפירות, וכן כשיש חפץ איסור ספיחים, אז חל האיסור גם על המעות.

יד) **והנה** בשופן שיש חפץ שיש גם איסור מכח נעבד או ספיחים, לכאורה לא מהני לחלל ולאכלו בקדושת שביעית, אפילו כשהמוכר היה ישראל, שהרי נאסר באכילה. ולפ"ז אם רוצה לחלל המעות שמונחים ביד הקונה כדי שלא יהיה גורם לאבד דמי שביעית, צריך גם לאבד הכסף או הפירות החדשים. ומה שלא חפץ ע"ז בשו"ת מנחת יצחק (הנ"ל), י"ל דמיירי שם בשופן שאין חפץ מפירות שנעבדו, יעו"ש. ושוב אמר לי הגר"ש פאלאק שליט"א שנאלצו בזה הגדולים בא"י, והמזו"א כתב להחמיר בזה. אלא יש סברא לומר שנתפסו הדמים רק לענין קדושה, ולא לענין איסור אכילה.

טו) **איתא** בפ' מרדים (פג:) שאנשים הנאים מחו"ל לא"י צריכים ליזהר ביותר שלא יהא מצוי הבאה בעבירה ח"ו, עיי"ש בדב"ק. ובדרך כלל צריכים ליזהר בזה כשנוסעים ממקום למקום לגליל וכדומה, שלא לקנות פירות וירקות מן חנות שאין לה השגחה מעולה.

טז) **ובומן** החורף בשנה השביעית יש החפץ בעיקר רק על ירקות, כגון עגבניות (טאמאטא"ס), ובראקאלי"י, חריי"ן, חזיל, כרוב, סעלער"י, מייער"ן, ועוד. ובזמן הקיץ יש ליזהר גם על פירות המילגות שלא יקח מגידולי שביעית, ולכל פרי יש לו זמן, וע"כ אין לאכול מפירות א"י עד שיברר אם אין עליו חפץ שביעית.

יז) **תבואה** וקטנית שגדלו שלים מגידולם לפני ר"ה, נקראים פירות שביעית, אפילו נקלרו בשביעית, וחייבים בתרו"מ. אבל בירקות הולכים אחר לקיטה, ולכן אם נלקטו בשביעית, אפילו גדלו בששית, נקראים פירות שביעית, וע"כ הם אסורים בסחורה, וחייבים בביעור, וגם יש בהם דין לאכלה ולא להפסד, אלא שאין בהם איסור ספיחים, אפילו בשופן שרוב גידולם היה בשביעית.

והשי"ת יצילנו משגיאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) מצות ביעור פירות כשכלה לחיה שבשדה.

ב) דין ביעור הפירות - הגיע זמן הביעור והפקירם, אי יכול לחזור ולזכות בהם.

ג) מחלוקת ראשונים אי בזמן הביעור צריך שריפה ואיבוד, או סגי בהפקר.

ד) בענין פירות שאין ידוע זמן ביעורם בבירור.

ה) אי נשאר על הפירות קדושת שביעית גם לאחר שזכה בהם מן ההפקר.

ו) פירות הנמצאים באוצר בי"ד, אי מותרים אחר זמן הביעור - חנויות שיש להם פירות ע"י שליחות הבי"ד, אי צריכים ביעור.

ז) זהירות שלא להשאיר פירות שביעית עד אחר זמן הביעור - הנהגה באתרוגי א"י בשנת השמיטה.

ח) זהירות שלא לקנות פירות א״י בלי השגחה - באופן שקנה, יש להפריש מהם תרו״מ.

ט) זהירות יתירה בזה, בשנת השמיטה ובשנה שלאחרי׳, מחשש שמור ונעבד.

י) שיטת המקילים בהנ״ל - זהירות לאכלם בקדושת שביעית - זהירות להפריש תרו״מ.

יא) זהירות בספיחי ירקות.

יב) בענין חילול המעות שנתן למוכר עבור פירות שביעית - אי יכולים לחלל שוה מנה בשוה פרוטה.

יג) באופן שהיה המוכר נכרי, אי צריך לחלל המעות.

יד) באופן שיש חשש נעבד או ספיחים, אי מהני לחלל המעות.

טו) זהירות לאנשים הבאים מחו״ל לא״י, בקניית פירות וירקות.

טז) פירות וירקות הצריכים זהירות בשביעית, בזמן החורף, ובזמן הקיץ.

יז) דין תבואה וקטנית שגדלו שליש קודם ר״ה של שביעית - דין ירקות שגדלו בששית, ונלקטו בשביעית.

סימן מג

בענין איסור הוצאת פירות שביעית מא"י לחו"ל

א) **חז"ל** (שביעית פ"ו מ"ו) אסרו להוציא פירות שביעית מא"י לחוץ לארץ, וכן פסק הרמב"ם (שם פ"ה הי"ג). ובמורת כהנים (בהר פ"ו ה"ט) למדו זה מהכתוב (ויקרא כה ז) 'ולבהמתך אשר בארצך', שצא ללמד שרק בארצך מותר לאוכלם, ולא להוציאם לחו"ל, עיי"ש. ומחלקו הפוסקים אם הוא איסור מדאורייתא, או שהוא רק מהכתוב. וכתבו הפוסקים שמעט לצורך נידה לדרך מותר.

ב) **טעם** האיסור הוא כדי שלא יתחלפו בפירות חו"ל, ולא יהיו נזהרים בהם בקדושת שביעית. ויש פוסקים שהטעם הוא מפני שהביעור צריך להיות בארץ ישראל דוקא. וע"כ אנו מוסקים ג"כ שלא להשהיר פירות א"י בחו"ל עד זמן הביעור.

ג) **עוד** נחלקו הפוסקים לענין דיעבד, באופן שהוציא פירות שביעית לחו"ל, אם מותרים באכילה. ולפי הפוסרים שעיקר טעם האיסור הוא רק משום זמן הביעור, ע"כ בדיעבד יכול לאכלם קודם זמן הביעור. ויש שכתבו שלפ"ז ה"ה לאחר זמן הביעור כשהפקירם, ואח"כ חזר וזכה בהם מן ההפקר, שוב אין איסור להוציאם, עי' אמרי יעקב (סי' ה סק"ד).

ד) **וגם** מה שיש מקילים להוציא האתרוגים בזמנם השמיטה, הוא ג"כ מטעם הנ"ל שסומכים על הפוסרים שעיקר טעם האיסור הוא משום הביעור, וע"כ מאחר שהרבה פוסקים פוסרים שאתרוג כיון שעומד על המילן ג' או ג' שנים אין בו דין ביעור, ע"כ מותר גם להוציאו. אמנם גם ע"ז יש חולקים ופוסרים שאתרוג חייב ג"כ בביעור, עי' שו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' נב). וזמן הביעור באתרוג הוא בערך באודם שבטו, וע"כ יש לשלחם במזרה לפ"י קודם אודם שבטו.

ה) **ויש** מאמירים בכלל שלא לסמוך על פרות המקילים הנ"ל, וע"כ אין להוציא הפירות לכתחילה מא"י לחו"ל. והחזו"א (סי י אות ו) האמיר ג"כ בזה. אבל בדיעבד כשכבר הוציאם כתב שמותר להשתמש בהם. וע"ע בשו"ת אמרי יושר (ח"א סי' קפג) שאם לא היו השדות מסומרים יכולים לברך על אתרוגי א"י, ועיי"ש מה שהביא רמיה מרפ"י בפס' יבמות (קכב.). ואמר לי הרב בעל גינזבורג ז"ל, שכ"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה מסקווירא למד עמו תשובה זו בפנים. וכן נהגו רבוה"ק מסקווירא לסמוך ע"ז למעשה לברך על אתרוגי א"י גם בשנה שלאחר שמיטה, ובלירוף שאחר יו"ט היו שולחים האתרוג במזרה לארץ ישראל קודם זמן הביעור.

ו) **ויש** עוד שברח בדברי האחרונים להקל, באופן שנטעו האילנות מתחילה על דעת להוציאם לחו"ל, ויש שכתבו כן בשם המהרש"ם, עי' אמרי יעקב (סי' ה שעה"ל סקכ"ד). וע"ע מש"כ האחרונים בזה בענין מוכר בית דין.

ז) **וכ"ז** הוא בשנה שאחר שמיטה, אבל בשנת השביעית הנה רוב פוסקים סוברים שאם גדל בשמיטת, אפילו נלקט בשביעית, הרי הוא בקדושת, וע"כ צריך להפריש ממנו תרו"מ, עי' דרך אמונה (פ"ד מהלכות שקפ"ו). אבל לכתחילה יש להוציא עצמו מכל ספק וליקח אתרוגים שנלקטו ג"כ קודם שנת השמיטה, כיון שיש סוברים שאם נלקט בשביעית, אפילו גדל בשמיטת, הולכים אחר לקיטה.

ח) **ונחלקו** האחרונים אם יש בלולבים והדסים קדושת שביעית, וע"כ לכתחילה יש להחמיר ליקח מגידולי חו"ל, ועכ"פ מגידולי קרקע שאינך לנכרים.

ט) **בענין** הנוסעים לגליל וכיו"ב, ורואים פירות בשדות, הנה לכאורה מותר ליקח מהם גלי שאלת רשות, שהרי הפקירם הבורא ית', אבל נריכים ליזהר שלא לקלקל הזמורות והעלים והקרקע, שזה לא נעשה הפקר. וגם אסור ללקוט הרבה, רק כשיעור שאכין למאכל ג"כ לשבוע אחת, עי' בדרך אמונה (פ"ד) ובציה"ל (שם אות שט). וטוב להדר ללקוט בית, ולא לקנור בכלי. אמנם אם אין הבעלים שם, וגם לא נאבד שם כאב שהוא הפקר, יש למוש שאולי הם מפירות שהחנטה שלהם היה בשמיט, וגם יש למוש שהפירות נאספו מטעם שמור ונעבד, וגם אולי הם שייכים לנכרי, וגם יש מקומות שהם בספק אם הם בגבולות הארץ, ומכ"ש בירקות שיש מהם איסור ספיחים, ע"כ אין ליקח מעצמו גלי שאלת חכם.

והשי"ת יצילנו משגיאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) איסור הוצאת פירות שביעית מא"י לחו"ל - אי מעט לצידה לדרך מותר.

ב) טעמי האיסור.

ג) בדיעבד שהוציא פירות א"י לחו"ל, אי מותרים באכילה - הפקיר פירות א"י לאחר זמן הביעור, וחזר וזכה בהם, אי מותר להוציאם.

ד) טעם שיש מקילים להוציא אתרוגי שמיטה מא"י לחו"ל.

ה) שיטת המחמירים לכתחילה - שיטת המקילים בדיעבד - מנהג רבוה"ק מסקווירא באתרוגי שמיטה.

ו) סברא להקל בפירות שנטעום על דעת להוציאם לחו"ל.

ז) דין אתרוג שגדל בששית ונלקט בשביעית.

ח) אי יש בלולבים והדסים קדושת שביעית.

ט) אי מותר ליקח בשמיטה משדות שבא"י בלי רשות הבעלים.

סימן מד

בענין מצות ספירת שבע שבתות שנים

[מצוה שלא] **מצות** עשה על הבית דין הגדול לספור שבע שנים שבע פעמים, שנאמר (ויקרא כה ח) 'וספרת לך וגו' שבע שנים שבע פעמים'.

א) [מצוה שלא] **מצות** ספירת שבע שבתות שנים, שנאמר (ויקרא כה ח) 'וספרת לך שבע שבתות שנים, שבע שנים שבע פעמים'.

ב) **המצוה** הוא על הבית דין שיספרו שבע שנים שבע פעמים עד היובל. וכתבו התוס' (מנחות סה: ד"ה וספרתם) שמפשר שבי"ד סופרים ומברכים כמו שאנו מברכים על ספירת העומר. וכן כתבו כמה ראשונים שהבי"ד היו מברכים תקנ"ו על ספירת שני השמיטה. ועי' בס' דרך אמונה (פ"י ה"ח) שכתב שהבי"ד הגדול היו מברכים על ספירה זו בראשי השנים כדרך שאנו מברכים על ספירת העומר בתחילת הלילה, כך היו אומרים בשמיטה ראשונה: בע"י אמ"ה תקנ"ו על ספירת שני השמיטה [ע"ג על ספירת שני היובל], היום כך וכך שנים בשמיטה. וכשנכנסו בשנת השמיטה אומרים: היום שבע שנים ביובל, שהם שבוע אחד. וכשנכנסו בשמינית אומרים: היום אחד שנים ביובל, שהם שבוע אחת ושנה אחת. וכשנכנסו בשנת השמיטה השניה אומרים: היום תרנג עשרה שנים ביובל, שהם שני שבועות. וכך הוא אומר עד שיכלה היובל, ומשם ואילך מתחיל מן היובל השני ומניח הראשון. [ומפשר שרק מגד זריזים מקדימים יש לספור בליל ר"ה, אבל מה"ת יכולים לספור כל השנה. ואם לא ספרו כל השנה, ימנו שאר שנים שנכחה, שהרי אין כתוב כאן 'תמימות', עי' מנחת חינוך (מצוה שלו אות ג)]. ויש ראשונים שסוברים שסופרים כל השנים בלי ברכה, שלא תיקנו ברכה ע"ז. ועיין בדרך אמונה (שם ליה"ל אות ד) לשו"ת רעק"א (סי' כט) שכתב שלדעת הרמב"ם אפשר שאין צריך להוציא המנין בשפתים, ולכך אין מברכים ע"ז, יעו"ש.

ג) **בספה"ק** פנים יפות לנעל ההפלאה זי"ל (בהר ד"ה וספרת לך, הובא בחת"ס שם ד"ה ביום הכפורים) כתב דבר פלא, שהבי"ד היו סופרים השנים והימים, היום כך וכך בשנה פלוני לשמיטה פלונית, כדכתיב 'וספרת לך שבע שבתות שנים, שבע שנים שבע פעמים, והיו לך ימ"י וגו', ימי דייקא שהיו מונים גם הימים. וכמו שאמרו חז"ל (מגילה יז:) בזמן השבועות, הואיל ואנו מונים ימים ושבועות, צריכים לקדם יום אחד למנין הימים, היינו יו"ט של עצרת, ושבוע אחד למנין השבועות, היינו שבעה ימים לתשלומים, לפ"ז ה"נ צריך לקדם מעין המוויים ימים ושנים.

ד) **וכתב** עו"ס, דהנה בזמפר השנים יש בכל שנה י"ג חדשים, שעולה שנ"ה ימים, אך בזמפר הימים יעלה כל שנה לפך שס"ה ימים, שהם י' ימים יתרים, אך מצירוף מ"ט שנים כבר נתקנו כל הימים היתירים ע"י

העיבורים וקביעות ד"ד כידוע. אך השנה המחרונה של יובל [כשמינה מעוברת], נהגיע ר"ה כבר כלה שנת מ"ט לפי מספר השנים, אבל מ"מ נשמרו עדיין עשרה ימים לפי מנין הימים, והיינו עד יוכ"פ, ומז ינמו לחירות ממש. ונמנא יש זכר ליומי וזכר לשנים.

והשי"ת יצילנו משגיאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) מצות ספירת שבע שבתות שנים.

ב) פרטי מצות ספירה - אי היו מברכים ע"ז - נוסח הברכה והספירה.

ג) אי היו סופרים גם הימים.

ד) חשבון שנת היובל, זכר לשנים וימים של ז' שמיטות.

סימן מה
במצות השי"ת לשנת היובל

[מצוה שלב] **מצות** עשה לתקוע בשופר ביום כפור בשנת היובל, שנאמר (ויקרא כה ט) 'ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם'. מצוה זו מסורה לבית דין תחילה, וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע, שנאמר 'תעבירו שופר בכל ארצכם'. ותוקעין ט' תקיעות כדרך שתוקעין בראש השנה, ואז נפטרו עבדים מאדוניהם והלכו לבתיהם, ושדות חוזרין לבעליהן. שנת יובל אינה מן המנין, אלא שנת מ"ט שמיטה, ושנת חמשים יובל, ושנת חמשים ואחת תחלת שנים של שבוע.

[מצוה שלג] **מצות** עשה שיקדשו בית דין הגדול שנת החמשים [היא שנת היובל], שנאמר (שם פסוק י) 'וקדשתם את שנת החמשים שנה'. בתחלת כניסת ר"ה של יובל אמרו הבי"ד מקודשת השנה, ונהגו בה קדושה כמו בשמיטה, ועדיין לא חזרו שדות לבעליהן, ולא משתעבדין עבדים לאדוניהם, ולא נפטרו לבתיהם, עד יו"כ שתקעו בית דין.

[מצוה שלד–שלה–שלו] **מצות** לא תעשה שלא לעבוד אדמה ואילן ביובל, שנאמר (שם פסוק יא) 'לא תזרעו' [כולל אדמה ואילן]. ומצות לא תעשה שלא ללקוט ולקצור ספיחים ביובל, שנאמר (שם) 'ולא תקצרו את ספיחיה'. ומצות לא תעשה שלא לאסוף פירות אילן ביובל [כמו בשאר שנים], שנאמר (שם) 'ולא תבצרו את נזיריה'. הכל כמו שאסור בשביעית מעבודת הארץ אסור ביובל, וכל שמותר בשביעית מותר ביובל, וכל שלוקין עליו בשביעית לוקין עליו ביובל. ודין פירות של יובל באכילה ובמכירה ובביעור כדין פירות שביעית לכל דבר. יתירה שביעית על יובל, ששביעית משמטת כספים, ולא יובל. ויתר יובל על שביעית, שיובל מוציא עבדים לחירות ומשמיט קרקע. יובל משמיט קרקע בתחילתו, ושביעית משמיט כספים בסופו.

א) [מצוה שלב] **מצות** תקיעת שופר ביום הכפורים של יובל, שנאמר (ויקרא כה ט) 'ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם'. [מצוה שלג] מצות קידוש שנת היובל, שנאמר (שם פסוק י) 'וקדשתם את שנת החמשים שנה'.

ב) **כתב** הרמב"ם (הלכות שמיטה ויובל פ"י) מצות עשה לתקוע בשופר בעשירי לתשרי בשנת היובל, ומצוה זו מסורה לבית דין תחלה (שנאמר והעברת שופר תרועה) וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע שנאמר תעבירו שופר, ומוקעין בשופר תשע כדרך שמוקעין בר"ה, ומעבירין שופר בכל גדול ישראל.

ג) **שופר** של יובל ושל רמז השנה אחד הוא לכל דבר, ואחד רמז השנה ואחד היובל לתקיעות, אלא שביובל תוקעין בין בב"ד שקדשו בו את החדש בין בג"ד שלא קדשו בו את החדש, וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע כל זמן שבית דין יושבין ושלא נפני בית דין.

ד) **ובר"ה** שחל להיות בשבת לא היו תוקעין
מלא בבית דין שקדשו בו את
המדש, ואין כל יחיד ויחיד תוקע מלא בפני
בית דין.

ה) **שלשה** דברים מעכבין ביובל, תקיעה,
ושלוח עבדים, והחזרת שדות
לבעליהן, וזו היא שמיטת קרקע.

ו) **מר"ה** עד יום הכפורים לא היו עבדים
נפטרים לבתיהן ולא משתעבדין
לאדוניהן, ולא השדות חוזרות לבעליהן, שלא
עבדים אוכלין ושותים ושמחים ועטרותיהם
בראשיהם, כיון שהגיע יום הכפורים תקעו ב"ד
בשופר ונפטרו עבדים לבתיהן וחזרו שדות
לבעליהן, והרמ"ח (תו"מ סי' ס"ז ס"ק) מסיים,
יהי רצון שיבנה בית המקדש ויחזרו למנות
שמיטין ויובלות.

ז) [מצוה שלד] **מצות** ל"ת שלא נעבוד האדמה
בשנת היובל, שנאמר
(שם פסוק יא) 'יובל הוא וגו' לא תזרעו'.
[מצוה שלה] מצות ל"ת שלא נקצור ספיחי
תבואות של שנת היובל, שנאמר (שם) 'ולא
תקצרו את ספיחיה'. [מצוה שלו] מצות ל"ת
שלא לסוף פירות האילנות בשנת היובל, כדרך
שמוספים תמיד בשאר השנים, שנאמר (שם)
'ולא תבצרו את נזיריה'.

[מצוה שמ] **מצות** לא תעשה שלא למכור
נחלה בא"י לחלוטין,
שנאמר (ויקרא כה כג) 'והארץ לא תמכר
לצמיתות'. לאו זה הוא על הארץ שנתחלקה
לשבטים. ואם מכר, הלוקח והמוכר עוברין
בלא תעשה, ואין מעשיהם מועילין, אלא
תחזור השדה לבעלים ביובל. ונוהג בארץ
ישראל בזכרים ונקבות:

[מצוה שמא] **מצות** עשה להחזיר קרקעות
לבעליהם ביובל,
שנאמר (שם פסוק כד) 'ובכל ארץ אחוזתכם
גאולה תתנו לארץ'. המוכר שדהו לששים שנה
אינה חוזרת ביובל, שאין חוזר ביובל אלא
הנמכר סתם, או הנמכר לצמיתות. ונוהג
בזכרים ונקבות בזמן שיובל נוהג:

ח) [מצוה שמב] **מצות** ל"ת שלא למכור שדה
בארץ ישראל לצמיתות,
שנאמר (ויקרא כה כג) 'והארץ לא תמכר
לצמיתות'. [מצוה שמא] מצות השבת קרקע
לבעליהן בשנת היובל, שנאמר (שם פסוק כד)
'גאולה תתנו לארץ'.

ט) **כתב** הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פי"ג
הי"ז-יח): המוכר שדה לחבירו,
והיו לו שדות אחרות, ומכר מחותם השדות
כדי לגאול שדה שמכר, אין שומעין לו, שנאמר
(שם פסוק כו) 'ומצא כדי גאולתו', עד שימצא
דבר שאינו מצוי לו בשעה שמכר. וכן אם לוה
לגאול אין שומעין לו, שנאמר (שם) 'והשיגה
ידו', לא שילוה. מצא מעט ורצה לגאול חלי
השדה שמכר, אין שומעין לו, שנאמר (שם)
'כדי גאולתו', או גואל את כולה, או אינו גואל.
ואם רצו קרוביו לגאול גואלים, שנאמר (שם
פסוק כה) 'ומצא גואלו הקרוב אליו'. וקרוביו
היינו קרובים מהאב שרשוים ליורשו, ולא
קרובים מהאם. והקרוב הרשוי ליורשו הוא
קודם לכל שאר הקרובים.

י) **והנה** כשהקרוב גואל את הקרקע לכאורה
אין צריך ליתנו לבעלים הראשונים
עד היובל, וכן משמע בפשטות הכתוב. ומה
שרצה הקב"ה שהקרוב יגאל אותו, לכאורה הוא
ענין שהוא נותן נחת רוח לבעלים כשהשדה
מונחת ביד קרובו. ועי' בדרך אמונה (שם

סק"ג) שהבית מחלוקת רשעים הוה, שיש שוברים שנריך ליתנו לנעליס, וכן מוכח בירושלמי (קידושין פ"ק ה"ג). ויש שוברים שנשאר ביד הקרוב עד היובל.

ויעזור השי"ת שנוכה לקיים ההלכות בביאת משיח צדקינו בב"א

והשי"ת יצילנו משניאות, וינחנו במעגלי צדק למען שמו

תוכן הענינים

א) מצות תקיעת שופר ביוכ"פ של יובל - מצות קידוש שנת היובל.

ב) מצוה זו מסורה לבית דין תחלה - כל יחיד ויחיד חייב לתקוע - תוקעין בשופר תשע כדרך שתוקעין בר"ה, - מעבירין שופר בכל גבול ישראל

ג) חילוק בין שופר של יובל לשופר של ראש השנה.

ד) בר"ה שחל להיות בשבת לא היו תוקעין אלא בבית דין שקדשו בו את החדש - אין כל יחיד ויחיד תוקע אלא בפני בית דין.

ה) שלשה דברים מעכבין ביובל, תקיעה, ושלוח עבדים, והחזרת שדות לבעליהן.

ו) מתי היו העבדים חוזרים לבתיהם.

ז) מצות ל"ת שלא לעבוד האדמה בשנת היובל - מצות ל"ת שלא לקצור ספיחים בשנת היובל - מצות ל"ת שלא לאסוף פירות האילנות בשנת היובל.

ח) מצות ל"ת שלא למכור שדה בא"י לצמיתות - מצות השבת קרקע לבעליהן ביובל.

ט) פרטי דיני גאולת קרקע - דין גאולת קרובים.

י) כשהקרוב גואל הקרקע, אי צריך ליתנו לבעלים הראשונים.

קונטרס

היכי תמצא

איפה תמצא

הקדמה

בגמרא (שבת קמ:) אמר רב חסדא בר בי רב דלית לי' משחא נימשי במיא דחריצי. וכתב הח"ס בחידושיו (שבת שם) וז"ל: וע"ד הלצה ע"פ מה שנראה לי שנולד לן זה מנהג לחדש חידושים יותר מדאי וכל א' בונה במה לעצמו זה בכה וזה בכה אפשר לחפש לן זכות שגזרו כן גאוני קדמונינו ז"ל שראה שכחה שגוברת בעו"ה בעולם וא"א לאוקמא גירסא אכן ע"י החידושים בכל דף ועמוד עי"ז זוכר הכל ומילתא דתמיה מידכר דכירא והנסיון מעיד לנו ע"ז ויודע אני בעצמי, וא"כ אף אם החידוש אינו נכון כ"כ מ"מ מועיל לשכחה כנ"ל, ואפשר שזהו פי' הש"ס אנן כאצבע בבירא לשכחה ומוסיף אידך ואנן כאצבע בקירא, לסברא שלכאורה אין זה מענין הראשון אכן לפי הנ"ל א"ש שבתחלה היה כאצבע בבירא לשכחה מ"מ היה אפשר להועיל ע"י חידושי' אבל עכשיו אנן כאצבע בקירא לסברא ג"כ ומה לעשות עוד, וידוע ששמן זית מחזיר תלמודו של ע"ן שנים כמבואר סוף הוריות ע"ש הא קאמר האי בר בי רב דלית לי' מישחא היינו זכרון הנקרא ע"ש שמן זית נימשי במים דחריצי בתורת החריצים הידועים בזה"ז חרוץ ושנון עכ"ל.

ועי' עוד בספר צדה לדרך (מבעל ויגד יעקב זצ"ל מערכת פ' אות ד') שכתב וז"ל עוד נלע"ד עצה לזכרון שישתדל בכל ענין או הלכה שלומד להעמיד שאלה מענין זה אפי' אם לא אירע לו שאלה זו, ולהשיב עליה ע"י בירור שיטות הפוסקים כמו שעשה בעל תרומת הדשן וכו' וזה נלענ"ד מדיוק במשנה (אבות פ"ו) במ"ח דברים התורה נקנית בהם וקחשיב שואל ומשיב בחדא ולכאורה הו"ל למתנינהו בתרתי, אבל להנ"ל ניחא דהכוונה דהוא בעצמו יהיה השואל והמשיב. ועי"ז התורה תתקיים בו, הבן ותשכח כי הוא בדוק ומנוסה עכ"ל.

ונראה עוד דאפילו לכל אדם הלומד ג"כ יש עצה וסגולה לזכרון, לעיין במחשבתו בשעת הלימוד אפילו בדרך פשטות מה שיכולין להוציא מלימוד הזה דבר הלכה או חידוש שאינו רגיל להמצא בכל יום, או מה שנראה בהשקפה ראשונה כנגד ההלכה, וע"י שיתן במחשבתו הדבר הנראה קצת כפלא, עי"ז יזכור הלכה והלימוד שלמד. ועד"ז רשמתי קצת לעצמי בשעת הלימוד איזה היכי תמצא ואיפה תמצא, וכמה פעמים כתבנו היכי תמצא לפי שיטה אחת, הגם שאינו להלכה, וע"י העברה על קונטרס הזה יכול לעבור על לימודו לחזור עליהם, וגם יש בתוכם כמה חידושי הלכה.

ובאמת חוץ מהתועלת הנ"ל שיהא עי"ז סגולה לזכרון, יש עוד תועלת גדולה שעי"ז יהא לו מה לדבר עם חבירו כשהולכין בדרך וכמו שכתב ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך, ודרשו חז"ל: (יומא יט:) ודברת בם ולא בדברים בטלים, וכמה פעמים קשה לדבר בדברי תורה שחבירו יהא לו הנאה לשמוע דוקא מה שהוא למד, משא"כ אם ימצא דבר חידוש בדרך היכי תמצא וכדומה, יהא לו בניקל לקיים שיהא עיקר דיבורו בתורה. ועד"ז יש לעשות גם כשלומדין ספרי חסידות להוציא דבר ממה שלמד לתועלת למעשה. וכמו שכתב באגרות הרמב"ן, וכאשר תקום מן הספר תחפוש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקיימו, והשי"ת יעזור שעי"ז נזכה להדבק בה' ובתורתו. וכמו שאנו אומרים בשכבנו ובקומנו נשיח בחוקיך ונשמח בדברי תלמוד תורתך ובמצותיך לעולם ועד. ונקבל כל השפעות טובות ברוחניות ובגשמיות עד ביאת משיח צדקנו בב"א.

שאלות היכי תמצא

אורח חיים חלק א

א) היכי תמצא שצריך לומר ברכת אשר יצר את האדם בחכמה אע"פ שלא עשה צרכיו.

ב) היכי תמצא בגד שיש עליו ציצית כשרים וכשיסיר את הציצית ויחזור ויקשר אותם לא יהיו כשרים.

ג) היכי תמצא שני טליתים, שאחד מהם נפסק החוטין יותר מהשני, ואעפ"כ אם לבשם בשבת קודש ונזכר ברשות הרבים, אותו שנפסק יותר אי"צ להפשיטו.

ד) היכי תמצא כהן כשר שלא עבר שום עבירה ואין לו שום מום, ובכל זאת אינו יכול לשאת כפיו.

ה) היכי תמצא שיהא צריך לחלוץ תפילין של ראש קודם שמסיר הג' כריכות שעל האצבעות.

ו) היכי תמצא אות בתפילין שנחסר ממנו, ותינוק קורא אותו שלא כהוגן, ואעפ"כ מותר לתקנו, ולא נקרא של כסדרן.

ז) היכי תמצא אות בסת"ם שיש נקב באמצע האות אבל סביבות הנקב יש כשיעור כשרות האות, וגם עד הנקב יש שיעור אות, ואעפ"כ יהא פסול.

ח) היכי תמצא שהש"ץ אומר ברכו שני פעמים זאח"ז.

ט) היכי תמצא שע"י שיתפלל נאסר לו לאכול.

י) היכי תמצא שאחר שהתפלל שחרית [ביום שא"א הלל ומוסף] ואעפ"כ עדיין אסור לו לאכול.

יא) היכי תמצא שאחד התפלל תפלת שחרית בכוונה ולא חיסר כלום והתפלל בזמן הראוי, ואעפ"כ צריך לחזור ולהתפלל.

יב) היכי תמצא שיתפלל תפלת נדבה הגם שאין לו ספק חיוב, ואעפ"כ אי"צ לחדש דבר בתפלתו.

יג) היכי תמצא שצריך להתפלל תפלת תשלומין קודם תפלת החיוב.

יד) היכי תמצא שאמר ותן טל ומטר בימות החמה ונזכר בברכת רצה, ואעפ"כ צריך לחזור לתחילת שמו"ע.

טו) היכי תמצא ששכח מעין המאורע בשמו"ע וכבר גמר יהיו לרצון השני ואעפ"כ יכול לחזור לברכת ברך עלינו בשביל טל ומטר, או לרצה בשביל יעלה ויבא.

טז) היכי תמצא שהתפלל תפילת שמ"ע ושכח להזכיר מעין המאורע באופן שאין צריך לחזור ולהתפלל, ולאחר שעשה איזה פעולה שוב נתחייב למפרע לחזור התפילה שנית.

יז) היכי תמצא שיאמרו שני פעמים בשמונה עשרה ברוך אתה ה' שומע תפלה.

יח) היכי תמצא אדם שמתפלל שמו"ע והוא אדם בריא, ואעפ"כ אין לו לכרוע במודים.

יט) היכי תמצא ש"ץ שטעה בג' ראשונות או בג' אחרונות, ועבר אחר תחתיו ואי"צ להתחיל מתחילת הברכות.

כ) היכי תמצא שיחיד שמתפלל לעצמו אומר ברכת כהנים.

כא) היכי תמצא ביום חול שיקרא חמשה קרואין לס"ת.

כב) היכי תמצא שיקראו ביום אחד מד' פרשיות הכתובות בהתורה זה אחר זה.

כג) היכי תמצא שיהיו קוראים אחד עשר יום זה אחר זה.

כד) היכי תמצא שיהיו קוראים חמשה ימים זה אחר זה [חוץ פסח וסוכות וחנוכה].

כה) היכי תמצא שיהא הבעל קורא צריך לישב בין גברא לגברא.

כו) היכי תמצא שיש קרי וכתיב, וצ"ל הכתיב ולא הקרי.

כז) היכי תמצא שאוכל מאכל שאינו מברך עליו המוציא וגם אינו טיבולו במשקה ואעפ"כ צריך ליטול ידיו קודם האכילה.

כח) היכי תמצא שיאכל כביצה פת ולא יצטרך ליטול ידיו.

כט) היכי תמצא אוכל פת ומברך המוציא וברכהמ"ז ואעפ"כ אינו מברך ברכת ענט"י.

ל) היכי תמצא שיהא צריך לחתוך חתיכה מתחלה קודם שיברך עליה המוציא.

לא) היכי תמצא שמצוה לזרוק אוכל.

לב) היכי תמצא שיברך על היין בתוך הסעודה ואעפ"כ יצטרך לברך שנית אפילו קודם ברכת המזון ואפילו ידע מתחילה שישתה עוד.

לג) היכי תמצא שיצא מביתו בדברים שאין צריכין ברכה במקומן, ואעפ"כ כשחוזר למקומו אין צריך לברך שנית.

לד) היכי תמצא שיברך אדם ברהמ"ז ויצטרך לברך שנית הגם שלא שכח כלום.

לה) היכי תמצא קטן שיוכל להוציא את הגדול בדבר שעיקרו הוא מדאורייתא, ובדבר שעקרו מדרבנן אינו יכול להוציא.

לו) היכי תמצא שלשה שאכלו דבר שאינו מחויבין לברך עליו ברכהמ"ז, ואעפ"כ אין רשאים ליפרד זה מזה.

לז) היכי תמצא שלשה שאכלו כאחד ולא יהיו יכולין להצטרף לברך בזימון וכשבא רביעי לאכול אצלם יכולים כולם לזמן ביחד.

לח) היכי תמצא שיברך שהכל נ היה בדברו הגם שאינו אוכל כלום.

לט) היכי תמצא שיברך על מצוה קודם שהתחיל עיקר המצוה הגם שהמצוה יעשה לאחר כמה ימים [דומה לביעור חמץ שמברך בשעת הבדיקה].

מ) היכי תמצא שיהא שיעור אכילה ברביעית.

מא) היכי תמצא שיהא צריך לברך על הטפל הגם שכבר בירך על העיקר.

מב) היכי תמצא שני מאכלים שעל שניהם מברכין שהכל ואין אחד מהן חביב יותר מחבירו ואעפ"כ יש דין קדימה מאחד על חבירו.

מג) היכי תמצא שיוצא אדם ברכה מחבירו הגם שלא שמע.

מד) היכי תמצא שנתאחר מלהתפלל מנחה אבל עדיין יש זמן קודם הלילה להתפלל ואעפ"כ אומרים לו שלא יתפלל עכשיו ויתפלל שני תפלות במערב לתשלומין.

מה) היכי תמצא שהתפלל מעריב לאחר פלג המנחה [וכבר התפלל מנחה מקודם] ואעפ"כ צריך להתפלל עוה"פ.

מו) היכי תמצא שיהא אדם פטור מתפלת ערבית, אפילו לאחר שקבלנוהו בחובה.

אורח חיים הלכות שבת

מז) היכי תמצא שכתב ספר תורה בשבת, ואעפ"כ יהא מותר לקרות בו.

מח) היכי תמצא שיהא אסור לעשות פעולה מע"ש שעי"ז יהא נעשה המלאכה בשבת, אפילו באופן שאין בזה משום שמיעת קול ואוושא מילתא [חוץ מתנור וכירים].

מט) היכי תמצא, בהלכות שבת דכשנטל איזה דבר והניחו על הקרקע אסור להחזירו, חוץ מאיסור חזרת קדרה.

נ) היכי תמצא שיהא מחוייב להתחיל לכתחילה בשבת קודש בתפילת שמונה עשרה ברכה של תפילת חול.

נא) היכי תמצא שהתפלל תפלת חול בשבת ולא הזכיר כלל את השבת ויצא י"ח.

נב) היכי תמצא שיהא אדם במקום אחד בליל שבת, ורוצה לילך לביתו ומורים לו שצריך קודם לקדש כאן ויאכל ואח"כ ילך לביתו [הגם שיש לו נרות דולקין בביתו].

נג) היכי תמצא שיקדש בליל שבת ולא יאכל כלום אחריו וגם לא שתה רק כמלוא לוגמיו ואעפ"כ יצא ידי קידוש אפילו מדרבנן.

נד) היכי תמצא שיהא אדם פורס מפה ומקדש כשהוא עומד באמצע סעודתו וכבר בירך בפה"ג על היין, ואעפ"כ צריך לברך שנית בפה"ג בשעת הקידוש.

נה) היכי תמצא שפוסקין למעשה שיש לעשות הוספות על שבעה קרואים בשבת קודש הגם שאין שם איש שיש לו חיוב ואינו שמחת תורה.

נו) היכי תמצא שיאמר הפטרה אחת בשני שבועות זאח"ז [ולא היה שם חתן].

נז) היכי תמצא שיתפללו תפלת מוסף ביום שלא היו מקריבין קרבן מוסף.

נח) היכי תמצא שיאמר אתה חוננתנו בברכת שומע תפלה.

נט) היכי תמצא גוי עשה מלאכה לעצמו ולא כיון כלל בשביל היהודי ולמוצ"ש לאחר כדי שיעשו רוצה יהודי ליהנות מאותה מלאכה ואומרים שאסור ולא מדין פרהסיא אלא עשאו בעצמו בביתו בהצנע ולמוצאי שבת רוצה יהודי לעשות דבר בזה ואומרים לו הגוי עשאו בעבירה אין אתה רשאי.

ס) היכי תמצא שמותר לאכול קודם הבדלה [הגם שכבר בירך ברכת המזון וגם יש לו יין להבדיל].

סא) היכי תמצא שיהא מבדיל בליל יו"ט בנוסח המבדיל בין קודש לחול.

סב) היכי תמצא ששואל אדם מהמורה אי מותר לצאת בשבת [תוך התחום] לרה"ר בלבוש שהדרך בנ"א ללבוש כן, ואעפ"כ מורין לו שלא יצא [הגם שאין בזה חשש שיבוא להסירו ולטלטלו בידו].

סג) היכי תמצא שכותב בשבת והוא פטור ואח"כ כשהוא מוחק מה שכתב הוא חייב.

סד) היכי תמצא בסיס לדבר האסור, בימי החול.

סה) היכי תמצא שיהא אסור משום מבשל בשבת אפילו בפחות מיד סולדות בו.

סו) היכי תמצא יהודי שבישל בשבת דבר שעדיין לא נתבשל כלל ולא יתחייב משום בישול.

סז) היכי תמצא שעשה נכרי מלאכה בשבת באופן שהישרא' אסור ליהנות ממנו בשבת, ואעפ"כ אי"צ להמתין במוצאי שבת בכדי שיעשו.

סח) היכי תמצא שעכו"ם העושה מלאכה בשבת יהא אסור יותר מישרא' העושה מלאכה.

סט) היכי תמצא שיהא מותר להפריש תרומה בשבת.

ע) היכי תמצא שיהא מותר לעשות בשבת בעצמו מלאכה האסור מדרבנן הגם שאינו חולה כלל.

עא) היכי תמצא מלאכת מכה בפטיש אפי' אינו גומר המלאכה.

עב) היכי תמצא שאדם נושא בשבת בידו כשיעור הוצאה ואעפ"כ יהא פטור.

עג) היכי תמצא שיהא זורק כלי בשבת מרה"י לרשות הרבים ועשה עקירה מרשות היחיד והנחה ברשות הרבים ויהא פטור.

עד) היכי תמצא שיהא מותר לזרוק חפץ ולא לילך ברגליו.

עה) היכי תמצא אדם שהוציא חפץ בשבת מרה"י לרה"ר ונתחייב חטאת ואח"כ נזכר ושכח שנית והכניסו לרה"י ולא יתחייב חטאת על ההכנסה.

עו) היכי תמצא שני בתים בשני צידי רה"ר ויהא מותר להעביר חפץ בשבת מבית זה לזה.

עז) היכי תמצא שיזרוק חפץ ברה"ר פחות מד' אמות ויתחייב חטאת.

עח) היכי תמצא רשות היחיד סמוך לרשות הרבים, והזורק מהרה"ר להרה"י יהא חייב, והזורק מהרה"י לרה"ר יהא פטור.

עט) היכי תמצא שצריכין לשכור רשות מגוי כדי להתיר לטלטל בחצר ואי"צ לערב עירובי חצרות.

פ) היכי תמצא חצר של כמה בני אדם ולא עשו עירובי חצרות בפת ואעפ"כ מותרין לטלטל בשבת מבתים לחצר ומחצר לבתים.

פא) היכי תמצא שלא יהא די בפתח שיעור גובה של עשרה טפחים, ויצטרך גובה מלא קומתו.

פב) היכי תמצא שפירצה פחות מעשר אמות יאסר לטלטל הגם שהעומד הוא מרובה על הפרוץ.

פג) היכי תמצא שאדם שיצא חוץ לתחום, ומותר לו לילך משם יותר מאלפיים אמה [הגם שלא חזר לתחומו].

פד) היכי תמצא שני אנשים שעשו עירובי תחומין ואחד הניח עירובו רק שני אמות רחוק מחבירו ועי"ז יהא מותר לו לילך קרוב לאלפיים אמה יותר מחבירו.

פה) היכי תמצא להשתמש בעץ יותר שהוא גבוה משלוש טפחים.

פו) היכי תמצא אם אחד עשה מחיצה של לבוד פחות מג' טפחים ואסור לטלטל שם.

פז) היכא תמצא שתי מבואות, ששניהם יש להם פירצה פחות מעשר, ועומד מרובה על הפרוץ, ובאחד מותר לטלטל, ובאחד אסור לטלטל.

פח) היכי תמצא חצר שיש בה כמה דיורים ולא עשו עירובי חצרות לעצמם, ואעפ"כ מותרים לטלטל.

פט) היכי תמצא מקום שמוקף מחיצות פחות מסאתיים ואין שם שני דיורים, ואעפ"כ אסור לטלטל שם רק תוך ארבע אמות.

צ) היכי תמצא שני אנשים שהלכו ביחד בשבת וזה שיצא חוץ לתחום יכול ללכת רחוק יותר מזה שלא יצא מחוץ לתחום.

צא) היכי תמצא אחד מביא פירות בשבת חוץ לתחום, יהודי במזיד ומותר לאכלו.

אורח חיים חלק ג

צב) היכי תמצא שיהא מותר להניח אצלו בפסח חמץ של נכרי בלי מחיצה ואפילו בלי כפיית כלי.

צג) היכי תמצא שמורים לאיש שימכור החמץ להגוי, באופן שהגוי יחזיר לו החמץ לאחר הפסח, ולא ימכור החמץ לחלוטין.

צד) היכי תמצא שיהא בפסח כזית חמץ שהוא שלו ממש והוא ראוי לאכילה ואעפ"כ לא יעבור עליו באיסור בל יראה ובל ימצא מן התורה.

צה) היכי תמצא גוי אפה חמץ מתבואה של ישרא' בפסח ואעפ"כ מותר ליהנות ממנו.

צו) היכי תמצא אחד שבישל בפסח תבשיל עם קמח, (לא קמח מצה - מצה מעה"ל) ואינו צריך לשורפו או למוכרו לגוי.

צז) היכי תמצא הגעלה בכלי חרס [לא ע"י החזרת כבשונות].

צח) היכי תמצא שאכל מצה בלא כוונה ויצא אפי' להסוברים שמצות צריכה כוונה.

צט) היכי תמצא יהודי גונב מצה ויכול לצאת בזה מצות מצה ואפילו לעשות הברכה.

ק) היכי תמצא שאכל מצה בלא כוונה ולא יצא אפי' לפי הסוברים דמצות אי"צ כוונה.

קא) היכי תמצא שיהא אסור לבשל מאכל ביו"ט הגם שאם היה מבשלו מערב יו"ט היה מפיג הטעם.

קב) היכי תמצא שיהא מותר לתפור ביו"ט [לא בשביל נפטר ל"ע].

קג) היכי תמצא שיאמרו וידוי ביו"ט של שלש רגלים.

קד) היכי תמצא בן חו"ל שבא מא"י ואין דעתו לחזור ואעפ"כ עושה יו"ט רק יום אחד.

קה) היכי תמצא שיו"ט שני יהא חמור מיו"ט ראשון.

קו) היכי תמצא ביו"ט שיהודי מותר לומר ולגוי אסור. [לעשות ידוע שאסור לבשל בשבילו].

קז) היכי תמצא שיהא מותר לאפות דבר שבודאי לא יהנו ממנו ביו"ט לא בעצמו ולא לאורחים, אפי' באופן שאין הפת משתבח בזה.

קח) היכי תמצא דבר שמותר לעשותו ביו"ט ראשון ואם לא עשאו ביו"ט ראשון אסור לעשותו ביו"ט שני של גליות.

קט) היכי תמצא הזמנה לאו מילתא לחומרא.

קי) היכי תמצא שיהא מותר למכור בשר לנכרי ביו"ט.

קיא) היכי תמצא מילה בזמנה ביו"ט שני של גליות והילד בריא [ולא יוצא דופן], ואעפ"כ אומרים להמוהל שלא למולו.

קיב) היכי תמצא ביצה שנולדה ביו"ט ומותר לאכלה בו ביום.

קיג) היכי תמצא נולד ביו"ט [לפי שיטת האוסרים נולד] ואעפ"כ יהא מותר.

קיד) היכי תמצא שחל יו"ט ביום חמישי ושישי ויש כאן ישראל שאסור לו לעשות מלאכה, ואעפ"כ אין צריך לעשות עירובי תבשילין.

קטו) היכי תמצא שיהא מותר להתענות בראש חודש לא תענית חלום.

קטז) היכי תמצא שיאמר נחם בשמו"ע בתפלת ערבית.

קיז) היכי תמצא תענית ציבור ויש עשרה מתענין ואעפ"כ לא יאמר הש"ץ עננו בין גואל לרופא.

קיח) היכי תמצא שיהא תוקע שופר בראש השנה לשם מצות השי"ת בשופר כשר שלא היה עליו שום חשש, והקולות היו בלי שום פקפוק ואעפ"כ לא יצא י"ח.

קיט) היכי תמצא שאסור לתקוע יותר מעשר קולות בראש השנה.

קכ) היכי תמצא שאמרו חז"ל לעשות יום הכיפורים שלא בזמנו [לא ע"פ קביעת החודש].

קכא) היכי תמצא שאדם בר חיובא והוא בריא ויאכל ביוה"כ דבר הראוי לאכילה ואכל כשיעור כותבות תוך כדי אכילת פרס, ואעפ"כ יהא פטור.

קכב) היכי תמצא סכך שהוא פסול ומונח למעלה על כל הסכך הכשר ואעפ"כ הסוכה כשרה לכל השיטות.

קכג) היכא תמצא סוכה שהוא כשרה ואם מוסיפים סכך הרי הוא נפסל.

קכד) היכי תמצא ראובן ושמעון, ראובן יושב בסוכה שנבנה בקרקע שלו, ושמעון יושב בסוכה שנבנה בקרקע של חבירו שלא ברשותו, ראובן אינו יוצא המצוה, ושמעון יוצא.

קכה) היכי תמצא שאדם הדליק נר חנוכה בזמנו למטה מעשרים אמה ודלק חצי שעה ואעפ"כ לא יצא י"ח.

קכו) היכי תמצא אדם הדר בירושלים והוא גם עכשיו בירושלים ואעפ"כ צריך לקרות המגילה בי"ד.

קכז) היכי תמצא אדם הדר בבני ברק והוא עכשיו בבני ברק ואעפ"כ צריך לקרות המגילה בט"ו.

קכח) היכי תמצא שאם הבעל קורא המגלה הוא בקי יותר מהשומע לא יכול להוציאו ידי חובתו, ואם אינו בקי יותר ממנו יכול להוציאו י"ח.

יורה דעה חלק א

קכט) היכי תמצא שיהא שוחט, אדם כשר גדול ומומחה ולמד הלכות שחיטה, ואעפ"כ צריך שיהיה אחד עומד עליו לראות השחיטה.

קל) היכי תמצא בהמה שנשחטה כהוגן, וגם לא היה בה שום טריפות ויהא אסורה באכילה.

קלא) היכי תמצא אחד שחט בהמה כשרה ובהמת טמאה באופן אחת והבהמה הכשרה יהא אסור בהנאה והבהמה טמאה יהא מותר בהנאה.

קלב) היכי תמצא בהמה או עוף שרוצין לשוחטו והמורה יורה שצריכין להמתין עד אחר חצות היום.

קלג) היכי תמצא שישחוט בהמה בימות החול ואחר השחיטה מורה לו שלא יאכל ממנה עד הלילה.

קלד) היכי תמצא בהמה בזמן הזה שיש זמן שצריכין לשחטו תוך הזמן הזה.

קלה) היכי תמצא שיהא אסור לשחוט בהמה מסוכנת [שאין בה שום טריפות] מעיקר הלכה ולא מחומרא, [אפילו ביום חול].

קלו) היכי תמצא ששחיטת בהמה כשרה לא תטהרה מידי נבלה [לא באבר המדולדל].

קלז) היכי תמצא שיהא מותר לשחוט אותה ואת בנה ביום אחד.

קלח) היכי תמצא שהרג בהמה [לא שוחטו] ואעפ"כ יש איסור לשחוט את בנו.

קלט) היכי תמצא שיהא שוחט חי' או עוף והשחיטה יהא כשרה ולא יהא צריך לכסות הדם - [הגם שהדם מונח על הקרקע ולא כיסהו הרוח ולא נתערב].

קמ) היכי תמצא בהמה שהוא טרפה והיא מותרת באכילה.

קמא) היכי תמצא שיהא איזה שאלה על בהמה ואנו פוסקים להחמיר אפילו לצורך הפסד מרובה וצורך שבת, ואם יהא השאלה כזו בחופה מתירין אותו.

קמב) היכי תמצא שיתרת בריאה מקמא יהא יותר חמור מיתרת מגבה, דהלא בדרך כלל מבואר בשו"ע (יו"ד סי' ל"ה ס"ג) דיתרת מקמא קיל יותר דלשיטת המחבר הוא כשרה.

קמג) היכי תמצא טרפה בבהמה הגם שלא נחסר כלום ולא ניקב ולא היה לה דרוסה ולא נפולה.

קמד) היכי תמצא בהמה שכולו מותר ואבר אחד אסור הגם שלא נשבר כלום.

קמה) היכי תמצא שיהא אבר אחד מעוף אסור וכל העוף יהא מותר (הגם שלא נשבר ולא נשמט כלום).

קמו) היכי תמצא שיאכל אבר מן החי ואינו עובר על הלאו שלא תאכל הנפש עם הבשר [חוץ מבן פקועה].

קמז) היכי תמצא בהמה שנמצא חסר טחול באופן שמבואר בשו"ע (יו"ד סי' מג, סעי' א') שהוא כשירה ואעפ"כ אסור לאוכלה.

קמח) היכי תמצא שיהא אסור לשתות החלב מבהמה, והבהמה בעצמה יהא מותר לאכלה.

קמט) היכי תמצא עוף שמותר לאכול הביצים שלה, וכן בהמה שמותר לשתות החלב, ואעפ"כ אסור לאכול הבשר אפילו אחר שנשחט.

קנ) היכי תמצא חלב שמקריבין חלב כזה להשי"ת, ואעפ"כ מותר לאכלו בבהמת חולין.

קנא) היכי תמצא שחלב חיה יהיה חמור מחלב בהמה.

קנב) היכי תמצא שלא יהא מותר לאכול בשר חי קודם מליחה לאחר הדחתו.

קנג) היכי תמצא אחד יש לו כלי עם אוכל ואומרים לו אסור לך לאוכלו, ואם מוצא בתוכו אוכל שאינו כשר מותר לאכול הכל, חוץ מהדבר שאינו כשר.

קנד) היכי תמצא קדרה שנתערב בה טריפה או נבלה וכדומה ונאסרה, ואח"כ הותרה הגם שלא נתרבה בה כלום, וגם לא נשתנה הטעם.

קנה) היכי תמצא תערובות יבש ביבש [שמבואר בשו"ע (יו"ד סי' ק"ט) שבטל ברוב והרמ"א כתב שיש חומרא להשליך חתיכה אחת], היכי תמצא שיצטרך להסיר חתיכה מעיקר הלכה.

קנו) היכי תמצא בהמה שאין לו רק סימן אחת או מעלה גרה או מפריס פרסה והיא כשרה.

קנז) היכי תמצא בהמה כשרה [לא קלוט] והבן שנולד ממנה אינה כשרה הגם שאין שום סימני טריפות.

קנח) היכי תמצא שפרה ילדה עגל, והעגל מותר באכילה, ואסורה העגל לינק מהפרה.

קנט) היכי תמצא שיהא מותר לאכול בשר אדם [בלי פיקוח נפש].

קס) היכי תמצא שיהא צריך למלוח דגים.

קסא) היכי תמצא שיהא סגי למלוח מצד אחד אפילו לכתחילה.

קסב) היכי תמצא שאדם שואל ממורה אי מותר לאכול מאכל שיש בו תולעים, והמורה משיב לו מותר אבל צריך אח"כ להמתין שש שעות עד שתאכל בשר.

קסג) היכי תמצא שיהא ספק טריפות על תרנגולת ויפסקו להלכה שהתרנגולת אסור לאכלו, והביצה הנולדה מותרת הגם שנוצרה הביצה לאחר שנולד הספק.

קסד) היכי תמצא שבישל בשר בחלב ואוכלו כדרך אכילה כזית כדי אכילת פרס ואעפ"כ הוא לוקה על בישולו ולא על אכילת בשר בחלב.

קסה) היכי תמצא שכבוש בבשר בחלב יהא חמור מאם בישלו.

קסו) היכי תמצא שיחתוך חתיכה מעוף כשר [לאחר שחיטה כראוי] ויאכלנו ויהא מותר לאכול אחריו גבינה וחלב.

קסז) היכי תמצא שהאיסור חם הוא עילאה וההיתר קר הוא תתאה ואעפ"כ נאסר כל התתאה.

קסח) היכי תמצא שיגע היתר קר, לאיסור קר, ואעפ"כ יהא נאסר.

קסט) היכי תמצא כלי שיש בו דבר איסור צונן והכלי הוא מכוסה, והניח מאכל היתר על כיסוי הכלי, ואעפ"כ נאסר המאכל.

קע) היכי תמצא שיבשל מאכל איסור בקדרה, לא בשר בחלב, ונאסרה הקדרה, ואעפ"כ כל המאכל יהא מותר לאכלו.

קעא) היכי תמצא מאכל שנכרי מותר לאכלו, ואעפ"כ אין ראוי שישראל יתן לו המאכל.

קעב) היכי תמצא שיהא נוגע להלכה ענין של טריפות בדגים, כגון ניקב הלב או הדקין.

קעג) היכי תמצא שני קדרות של בשר ונפל חלב לתוך שתיהן, ואחת מותרת ואחת אסורה הגם שבשתיהן היו אותו מין בשר ואותו מין חלב ובשתיהן היה ששים כנגד החלב.

קעד) היכי תמצא אחד מבטל איסור במזיד ואעפ"כ מותר לאכלו.

קעה) היכי תמצא כה"ג ולא היה ס' כנגד החלב ואחד מהן מותר ואחד אסור.

קעו) היכי תמצא חלב שמותר לבשלו עם בשר ולא עם חלב.

קעז) היכי תמצא שיהא מותר לבטל איסור בהיתר לכתחילה אפי' באיסור דאורייתא.

קעח) היכי תמצא דבר איסור שבטל כשיש כנגדו ששה עשר פעמים היתר.

קעט) היכי תמצא איסור נפל לתוך קדרה ולא היה שם כדי לבטלו ואעפ"כ מותר לאכלו.

קפ) היכי תמצא איסור שהוא דבר חשוב כגון חתיכה הראוי' להתכבד או ברי' שנפל לתוך היתר

ואעפ"כ נתבטל ומותר לאכול כל התערובות.

קפא) היכי תמצא שיתערב היתר באיסור, אחד של היתר במאה של איסור ואעפ"כ יהא מותר.

קפב) היכי תמצא בישל בכלי איסור לאחר שעבר מעל"ע משעת בישול האיסור, ואעפ"כ נאסר המאכל הגם שלא היה דבר חריף.

קפג) היכי תמצא דבר שבישלו בכלי שני יהא חמור יותר מאם בישלו בכלי ראשון.

קפד) היכי תמצא שנאסר מאכל שבישלו בקדרה, ואעפ"כ מותר הקדרה בלא הכשר.

קפה) היכי תמצא קדרה שנתערב בה טרפה או נבלה וכדומה ונאסרה, ואח"כ הותרה הגם שלא נתרבה בה כלום, וגם לא נשתנה הטעם.

קפו) היכי תמצא מאכל היתר ואחר שבא לתוך כלי של היתר נאסר.

קפז) היכי תמצא דבר שהוא אסור באכילה וכשעשה ממנו מאכל אחר מותר לאכלו הגם שלא נפגם וגם לא נתבטל.

קפח) היכי תמצא מאכל שביום א' יהא מותר וביום ב' יהא אסור וביום ג' יהא מותר.

קפט) היכי תמצא שיהיו שני חתיכות של היתר וחתיכה אחת של איסור יותר חמור, מאם היו רק שני חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור.

קצ) היכי תמצא דבר שיש בו איזה איסור ונתערב באחר שאינו גדול מהאיסור ואעפ"כ יתבטל האיסור.

קצא) היכי תמצא חתיכה של איסור שנתערב ברוב היתר ולא ניכר איזה הוא האיסור, וחלק מהתערובת יהיו אסורין לאכול וחלק מהתערובת יהיו מותרין.

קצב) היכי תמצא דבר איסור של מאכל שיהא מותר לאכלו משום איבה שלא יבא לידי קטטה ח"ו.

קצג) היכי תמצא מאכל שיודע בבירור שהוא כשר ואעפ"כ אסור לאכלו.

קצד) היכי תמצא שיהא מותר לבלוע דבר שאסור לו לאכול.

קצה) היכי תמצא איסור לח צונן שנפל על מאכל צונן שמותר להדיח המאכל ויהיו מותרין, ואם שהה קודם הדחה אפילו לא עבר מעל"ע שוב לא מהני הדחה הגם שלא היה דבר חריף.

קצו) היכי תמצא מאכל שמותר לאכלו ביום וכשנעשה לילה שוב אסור לאכלו.

קצז) היכי תמצא שיהא אסור ליתן פירות צונן בתוך כלי איסור אפילו בדרך עראי.

קצח) היכי תמצא בהמה שאסורה בהנאה שיהא מותר ליהנות מהעור.

קצט) היכי תמצא שיש לו עשר רחלים, שעדיין אינן מעושרין, והם כשרים להקרבה, ואעפ"כ אין צריך לעשרן מעשר בהמה.

ר) היכי תמצא מאכל שאסור בהנאה ונפסל מאכילת כלב ואעפ"כ הוא אסור בהנאה.

רא) היכי תמצא שיגע עכו"ם ביין שלא נתבשל ולא נאסר היין.

רב) היכי תמצא שעכו"ם עבד ע"ז בחפץ של ישרא' ונאסרה [הגם דקיי"ל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו].

רג) היכי תמצא שיעבוד ע"ז רח"ל ויהא פטור ממיתה ומקרבן.

רד) היכי תמצא אילן שיש בזה חשש אשירה ואם מצא שם ע"ז מותר האילן בהנאה ואם לא מצא ע"ז אסורה בהנאה.

יורה דעה חלק ב

רה) היכי תמצא שמותר ליקח רבית קצוצה.

רו) היכי תמצא שיהא אשה טמאה רק יום אחד ולערב יכולה להפסיק ולטבול.

רז) היכי תמצא שכתם יהא חמור מראיה.

רח) היכי תמצא בנדה וזבה שהמתינה ה' ימים וז"נ, ואח"כ טבלה במקוה כשירה בלי חציצה, ולא עלתה לה הטבילה.

רט) היכי תמצא מעין שנפסק ממקורו ואעפ"כ יהיה מטהר בזוחלין.

רי) היכי תמצא שנפל ג' לוגין מים שאובין לתוך מקוה חסר בלי המשכה ו היה מראהו מים ואעפ"כ לא נפסל המקוה.

ריא) היכי תמצא מקוה של מ' סאה, ונפל לתוכו מים שאובין, ולא נשתנה המראה, והטובל שם לא עלתה לו הטבילה.

ריב) היכי תמצא שני מקוואות שיש בהן מים שאין הכלב יכול לשתות מהן, ואחד הוא כשר ואחד הוא פסול.

ריג) היכי תמצא שיטבול כהוגן במקוה כשרה שהיה ארבעים סאה ולא היה עליו שום חציצה ולא עלתה הטבילה אפילו בדיעבד.

ריד) היכי תמצא שיכולין לטבול במים שמונחים בדבר שאינו מחובר כלל להקרקע.

יורה דעה חלק ג

רטו) היכי תמצא נדרי מצוה קל יותר מסתם נדרים.

רטז) היכי תמצא אחד עושה נדר לתת כך וכך ולמעשה צריך ליתן יותר.

ריז) היכי תמצא אחד הבטיח לצדקה אלף דולר וצריך ליתן רק חמש מאות.

ריח) היכי תמצא שידור אדם נדר אחת וצריכין להתיר לו שני פעמים.

ריט) היכי תמצא שיש לפניו מאכל ואם יאכלוה יהא חייב עליה ואם לא יאכלנה יהא ג"כ חייב עליה.

רכ) היכי תמצא שראובן יתיר נדר שלו ועי"ז יהא ניתר גם נדר של שמעון.

רכא) היכי תמצא שיעשה נדר ואם אמר באמצע הנדר שיעשה כדרך הצדיקים אז לא חל הנדר ואם אמר כשיעשה כדרך הרשעים אז חל הנדר.

רכב) היכי תמצא קטן שנדר [קודם י"ב שנה] ואעפ"כ יש לו לקיים הנדר.

רכג) היכי תמצא נזיר שקיבל עליו נזירות סתם ולאחר ל' יום שתה יין וחייב מלקות, הגם שהשלים כל ימי נזירתו כהלכה.

רכד) היכי תמצא נערה שאינה בגדר יתומה בחיי האב שנדרה נדר של עינוי נפש ואין האב יכול להפר אפילו ביום שמעו.

רכה) היכי תמצא נדר או שבועה שיכול הנודר להתירו בעצמו.

רכו) היכי תמצא בהתרת חכם שלא יהא עוקר הנדר מעיקרו רק מכאן ולהבא כמו הפרת בעל.

רכז) היכי תמצא אשה נשואה שנדרה נדר של עינוי נפש או דברים שבינו לבינה, ואין הבעל יכול להפר ביום שמעו, הגם שלא קיים את הנדר.

רכח) היכי תמצא שיקיים איש נדר לאשה קודם שנדרה.

רכט) היכי תמצא שנזיר יהא מותר לטמא למתים אפילו אינו מת מצוה.

רל) היכי תמצא שיהיה נזיר כ"א שנים.

רלא) היכי תמצא שני גדולי תורה ואחד בקי יותר מחבירו, ואעפ"כ אין לשאול רק מאותו שאינו בקי כ"כ.

רלב) היכי תמצא מאכל שיש בזה שאלה ונפסק להלכה למעשה שאסור לאכלו, אכן אם הורה חכם שמותר, אז שוב אין מחמירין עליו.

רלג) היכי תמצא שאדם נותן צדקה, ובזה יהא נקרא רשע ל"ע.

רלד) היכי תמצא שאדם ימכור את אביו.

רלה) היכי תמצא שהוציא עין לעבדו ולא יוצא לחירות.

רלו) היכי תמצא שעושין ברכה לפני מצוה ואחר המצוה עושין ברכה כזו ממש בלשון הזה.

רלז) היכי תמצא שהכה על אבר של העבד, ואחר שהכהו נשאר בכל האברים בשלימות כאחד האדם, ואעפ"כ יוצא לחירות.

רלח) היכי תמצא עבד כנעני שאי אפשר לשחררו.

רלט) היכי תמצא שיש טעות בספר תורה, ואי אפשר לתקנו [הגם שאין שום חשש מחיקת השם].

רמ) היכי תמצא תבואה שנשרש קודם העומר, ונעקרה אחר העומר, ואעפ"כ עדיין אסור לאוכלה.

רמא) היכי תמצא שיהא מותר ליהנות מפירות ערלה.

רמב) היכי תמצא פירות שחנטו קודם חמשה עשר בשבט של שנה הרביעית מהנטיעה ואעפ"כ לא יהא עליהם דין ערלה.

רמג) היכי תמצא שיהא אדם נוטע אילן מאכל חדשה ויהא מותר לאכול הפירות תוך ג' שנים לכו"ע, אפילו בארץ ישרא'.

רמד) היכי תמצא אילן שנטעו בארץ ישרא' והפירות שגדלו מצד מזרח מותרין לאכלו תוך ג' שנים, והפירות שגדלו מצד מעריב אסורין לאכלו הגם שכל האילן מונח בארץ ישרא' ברשות אחת.

רמה) היכי תמצא שיהא אילן אסור משום ערלה לאחר שכבר עברו עליו שלש שנים ולא עקרו כלל את האילן.

רמו) היכי תמצא שיכול לאסור כלאים שאינו שלו.

רמז) היכי תמצא שאחד זרע כלאים בכרם והוסיף מאתים ולא נאסר.

רמח) היכי תמצא אילן שעושה פירות ואעפ"כ נקרא אילן סרק.

רמט) היכי תמצא כרם שהוא שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב ואעפ"כ אינה מקדשת את הזרעים הנטוע בתוכו.

רנ) היכי תמצא שיהא מותר לזרוע שני מיני זרעים ביחד אפילו בארץ ישרא'.

רנא) היכי תמצא שמרכיב בהמה מין על מינו ואעפ"כ הוא עובר על כלאים.

רנב) היכי תמצא שאחד מנהיג שור אחד ועובר בזה על איסור לא תחרוש בשור ובחמור יחדו.

רנג) היכי תמצא שבן כהנת יהא חייב בפדיון, ובן לויה כה"ג יהא פטור מפדיון.

רנד) היכי תמצא שאשה שכבר ילדה בן קיימא, ואח"כ ילדה עוד ויהא הבן חייב בפדיון.

רנה) היכי תמצא בכור שנעשה בעל מום לא ע"י אדם, ואעפ"כ אסור לשוחטו.

רנו) היכי תמצא ראובן ושמעון עשו שתי עיסות פחות מכשיעור חיוב חלה ובשניהם יחד יש שיעור חלה, וצירפו שני העיסות באופן שהניחו בין שני העיסות עיסה שפטורה מהפרשת חלה ובזה נתחברו העיסות ולאיש אחד פסק הרב שחייב בחלה ולאיש השני שעשה ג"כ כזה פסק הרב שפטור מחלה.

רנז) היכי תמצא שהוא מפריש חלה מן העיסה ואעפ"כ לא יהא מותר כל השיריים רק לכהן.

רנח) היכי תמצא עשה עיסה מחיטין שגדלו בארץ ישרא' ו היה בו שיעור עשרון ו היה ראוי לאכילה ולא נעשה לחלק ואעפ"כ הוא פטור מחלה מן התורה.

רנט) היכי תמצא שילוש עיסה כשיעור חיוב חלה וגם לא נעשה לחלק ואעפ"כ יפריש חלה בלי ברכה.

רס) היכי תמצא עיסה שכבר נצטרף לחלה ואח"כ אכלו קצת מהחלות, ועדיין לא הפרישו חלה, וצריך להפריש מכל חלה בפני עצמו, הגם שכבר שנצטרפו.

רסא) היכי תמצא שיפדה מעשר שני ע"י בעליו של המעשר שני ולא יצטרך להוסיף חומש הגם שיש בחומשו שוה פרוטה.

רסב) היכי תמצא כהן שמותר לאכול תרומה ונשא אשה [אפילו בת כהן] ואסורה לאכול בתרומה.

רסג) היכי תמצא אשת ישרא' שנשאת לכהן, והיא אסורה לו, ואעפ"כ מותרת לאכול תרומה.

רסד) היכי תמצא כהן שאסור לאכול בתרומה, אעפ"כ אשתו מותרת לאכול.

רסה) היכי תמצא בת כהן כשר שניסת לישראל, ומת בעלה ולא היה לה ולד וגם לא היתה מעוברת, ולא עשתה שום עבירה ולא נעשית זונה או חללה ואעפ"כ אינה חוזרת לאכול תרומה.

רסו) היכי תמצא שעל ידי הכהן גדול, אסור לאיש אחר לאכול תרומה.

רסז) היכי תמצא קטן שהפריש תרומה ויצא בזה.

רסח) היכי תמצא שיברך על גידולי חו"ל אשר קדשנו וכו' להפריש תרומה.

רסט) היכי תמצא אכל תרומה באיסור בשוגג, ואין צריך לשלם חומש.

ער) היכי תמצא זר שאכל תרומה [הראויה לאכילה] וחייב לשלם רק החומש ולא הקרן.

רעא) היכי תמצא שהכהן שמפריש תרומה צריך ליתנו לכהן אחר הגם שהכהן היה מוחזק בכהונה והפריש תרומה מתבואתו.

ערב) היכי תמצא שיפריש תרומה על פירות חבירו אפילו לא עשאו שליח ולא ידע כלל מזה.

רעג) היכי תמצא שיהא מותר לכתחילה לתרום שלא מן היפה.

עדר) היכי תמצא תבואה שכבר הפרישו ממנו תרומת ומעשרות והן חולין גמורים, ואעפ"כ יהיו נעשין תרומה.

ערה) היכי תמצא שיהא מותר לגרום טומאה על תרומה.

רעו) היכי תמצא שיש לו פירות וצריך להפריש תרומות ומעשרות דוקא מפירות אלו ולא מפירות אחרים עליהם אפילו שהם ממש מין אחד ואין שום חילוק ביניהם.

רעז) היכי תמצא שצריך להפריש בשנה אחת מחלק אחת מעשר שני ומחלק השני מעשר עני הגם שהחנטה והלקיטה היו שווין בשניהם.

רעח) היכי תמצא אחד שהפריש כל תרומות ומעשרות כהלכה, ואעפ"כ אינו יכול לומר וידוי מעשרות.

רעט) היכי תמצא בשנת השמיטה יהא צריכין להפריש מעשרות.

רפ) היכי תמצא שני אנשים באים לדין, וקודם שהתחילו לטעון שום דבר, הבי"ד מנדין אותם.

רפא) היכי תמצא שיקרע קריעה ל"ע על שאר קרובים על צד שמאל.

רפב) היכי תמצא שיהא כהן מוזהר שלא ליכנס לאהל כשאין שם מת ולא שום חלק ממת.

רפג) היכי תמצא דלא חיישינן לחיי שעה.

רפד) היכי תמצא שיגזרו חז"ל על נפטר לחוש שמא יטעו לומר שנפטר, בשעה שבאמת עדיין הוא רק נתעלף.

רפה) היכי תמצא שהכהן אסור ליגע באיש אפילו קודם שנפטר.

רפו) היכי תמצא שכהן אסור לטמא לאביו [הגם שהוא שלם].

רפז) היכי תמצא שישב אדם באבילות ל"ע מוצאי שב"ק ויעמוד ביום שישי בבוקר [הגם שלא היה ההיתר של גדול הבית].

רפח) היכי תמצא שעומד מאבילות קודם הקבורה.

רפט) היכי תמצא שיהא אסור ליטול שערות במספרים, ובתער יהא מותר.

רצ) היכי תמצא שישמע ל"ע שמועה קרובה דהיינו שהיה תוך ל' יום לפטירת אחד מקרוביו שצריך להתאבל עליו, ואעפ"כ לא יצטרך לישב שבעה ימי אבילות, [ולא היה באופן שיש היתר של גדול הבית המבואר בשו"ע יו"ד סי' שע"ה ס"ח, וגם לא הלך לצורך המת המבואר ברמ"א שם].

אבן העזר

רצא) היכי תמצא אשה שנאסרה לכהן ולאחר שנשאה ישראל שוב מותרת לכהן.

רצב) היכי תמצא כהן שנשא גרושה וילדה בת והיא כשרה לכהונה.

רצג) היכי תמצא ראובן נותן גט לאשתו ועי"ז נתקדש לשמעון.

רצד) היכי תמצא אחד שנשא בתולה, ואעפ"כ אינו כותב בכתובה רק מנה.

רצה) היכי תמצא שכהן גדול יכול להנשא לאלמנה.

רצו) היכי תמצא כהן שהיה לו אחות שהיתה ארוסה ואסור להיטמא לה [הגם שכתב ברש"י (ויקרא כא, ג) הקרובה לרבות את הארוסה].

רצז) היכי תמצא אשה נישאת לאיש ונעשית עי"ז חללה, ומותרת לכתחילה להינשא לאותו האיש.

רחצ) היכי תמצא אחד רוצה להתחתן עם אשה שאין בה שום פסול, ואומרים לו שאסור.

רצט) היכי תמצא שאשת אחיו שאינה זקוקה ליבום ומותרת לינשא למי שתרצה ואעפ"כ מותרת לינשא להיבם.

ש) היכי תמצא שמותר לישא צרות ערוה.

שא) היכי תמצא שיהא מותר לישא גרושת אחיו.

שב) היכי תמצא שמותר להחזיר גרושתו לאחר שנשאת לאיש אחר.

שג) היכי תמצא שיהא מותר לדור עם אשתו [כשרה שנשא ע"י חופה וקידושין] בלי כתובה.

דש) היכי תמצא שארוס קודם הנישואין יתחייב במזונות אשתו.

שה) היכי תמצא שאסור מן התורה לישא שתי נשים [לא ביוה"כ].

שו) היכי תמצא שיכולין לטהר ממזרת [בלי העצה שהממזר ישא שפחה].

שז) היכי תמצא אישה שזינתה ונאסרה על בעלה ותהא מותרת להנשא להאיש שאסרה.

שח) היכי תמצא שיברך על זיווג אחד שני פעמים ברכת אירוסין [בלי גירושין בינתיים].

שט) היכי תמצא נתקדשה בקידושין דאורייתא וזינתה ברצון ואעפ"כ לא נאסרה לבעלה.

שי) היכי תמצא שתי נשים שהלכו בעליהן למדינת הים ואח"כ באו עדים והעידו על אחד מהן שמת ועל השני לא העידו כלום, ואותה שהעידו עליהן תהא אסורה לינשא, והשני שלא העידו עליהן יהא מותרת לינשא.

שיא) היכי תמצא אשה שבאה לפני בי"ד ואמרה שראיתי בעצמי שמת בעלי ואעפ"כ לא יתירוה הבי"ד להנשא.

שיב) היכי תמצא ששחט בהמה ואח"כ בא עליה ואעפ"כ חייב מיתה ע"ז.

שיג) היכי תמצא אשה שנתפרדה מבעלה ואינה צריכה להמתין ג' חדשים להנשא לשני.

שיד) היכי תמצא אשה שילדה בן ממזר ל"ע וע"י שתנשא אח"כ יטהר הולד למפרע ויהא בן כשר.

שטו) היכי תמצא מי שהיה לו בן מאשה כשרה ואח"כ נפטר ל"ע, והבן עדיין קיים, ואעפ"כ צריכה האלמנה להתייבם לאחיו של הנפטר.

שטז) היכי תמצא אדם שנשא אשה וקנאה אפילו ליורשה ואעפ"כ כשבאתה אצל איש אחר לא תתחייב משום אשת איש.

שיז) היכי תמצא גוי שבא על בת ישראל קודם שנתגייר, והולד כשר, ואם בא לאחר שנתגייר, הולד פסול.

שיח) היכי תמצא גר אסור בממזרת.

שיט) היכי תמצא שיהא מותר לישא זקנתו אַ עלטע באבע.

שכ) היכי תמצא בן של עמונית שיהא אסור לבא בקהל.

שכא) היכי תמצא שמותר לישא עמוני.

שכב) היכי תמצא שיהא שייך לבהמה להתקדש לאיש, ועי"ז יהא נאסר באחותה.

שכג) היכי תמצא איש שנשא שני נשים ולא גירש אף אחת מהן, ואעפ"כ אחת מהן מותרת להנשא לאיש אחר והאחרת אסורה.

שכד) היכי תמצא שכ"ג מותר לישא אלמנה.

שכה) היכי תמצא שכהן יהא מותר לישא גרושה.

שכו) היכי תמצא כהן כשר לגמרי שזינתה אשתו ואעפ"כ מותרת להשאר עם בעלה כהן.

שכז) היכי תמצא כהן שנשא אשה באיסור, וכשבא אצלה בפעם הראשון לא נעשית חללה וגם הולד אינו חלל, ובפעם השני נעשית חללה והולד חלל.

שכח) היכי תמצא כהן שאינו חלל ונולד מכהן וכהנת כשרים, ואעפ"כ מותר לישא גיורת.

שכט) היכי תמצא שיברך על זיוג אחד שני פעמים ברכת אירוסין [בלי גירושין בינתיים].

של) היכי תמצא מקדש אשה במתנה ע"מ להחזיר ואעפ"כ חל הקידושין.

שלא) היכי תמצא אשה שנתקדשה לפני עדים כשרים, ואם יש שם עוד איש [לא האב] שעומד ורואה אז חל הקידושין ואם אין שם עוד איש לא חל הקידושין.

שלב) היכי תמצא אדם שקידש אשה ושוב אסר לו לקדש אשה אחרת [אפילו באופן שאין איסור חרם דר"ג].

שלג) היכי תמצא אשה שקיבלה קידושין מראובן בלי שום תנאי או זמן ואח"כ קיבלה קידושין משמעון ותהא מקודשת לשמעון ולא לראובן, ומותרת לקרובי ראובן.

שלד) היכי תמצא שיקדש אשה כדת משה וישרא' בלי שום תנאי ובלי נתינת זמן ו היה וודאי שוה פרוטה ו היה וודאי עדים כשרים ואח"כ קידש איש אחר את האשה הזאת וצריכה גט גם מהשני.

שלה) היכי תמצא קטנה שנתקדשה בפני עדים ויכולה לצאת בלי גט ובלי מיאון.

שלו) היכי תמצא איש שקידש אשה טהורה בעדים ולא היה שום פקפוק בהקידושין, ואעפ"כ י"א דיש לחזור ולקדשה.

שלז) היכי תמצא שאשה תהא מקודשת לשני אנשים.

שלח) היכי תמצא שיקדש אדם אשה כשרה כדת וכדין, ואח"כ כשבא לכנסה לחופה [הגם שלא קידש שום אשה בינתיים, והאשה לא נבעלה ולא נתייחדה בינתים] אומרים לו שאסור לו לכנסה.

שלט) היכי תמצא אדם שרוצה למכור מנכסיו, ואשתו יכולה לעכב אותו הגם שיש לו הרבה קרקעות שתוכל לגבות הכתובה.

שמ) היכי תמצא שיקבל אשה נכסים ולא התנה הנותן שלא יהנה מהן הבעל וגם הבעל לא סילק א"ע מנכסיה ואעפ"כ לא יאכל הבעל הפירות וגם מותרת ליתן מה שקיבלה לאחרים.

שמא) היכי תמצא שיגבו האשה והבנות מנכסים משועבדים.

שמב) היכי תמצא שיתן גט לאשה ובנתינת הגט יהא נפטר מליתן מאתים לכתובה הגם שלא מחלה הכתובה ולא עשה שום תנאי.

שמג) היכי תמצא בעל שנותן בעצמו הגט לאשתו ואעפ"כ יצטרך לומר בפני נכתב ובפני נחתם.

שמד) היכי תמצא אחד נתן גט בלי תנאי ואמר הרי הרי זה גיטך וכו' ולא יהא כשר, ואח"כ ע"י איזה אמירה של הבעל נעשה הגט כשר.

שמה) היכי תמצא ראובן רוצה לגרש את אשתו ויש כבר שני עדים והבי"ד אומרים שצריך להמתין עד שיבוא עוד איש.

שמו) היכי תמצא שיהא שליח לקבלת גט האשה בלי שאמרה לו כלום.

שמז) היכי תמצא שיחתום על גט לאחר שכבר נתן הבעל הגט ויהא כשר, ואם לא יחתום יהא הגט בטל.

שמח) היכי תמצא שצריך לגרש את אשתו הגם שלא עשתה שום עבירה ויש לו בנים ממנה.

שמט) היכי תמצא שני עדים מעידים על אשה שנתגרשה בגט כשר בלי שום פקפוק ואין שום אחד מכחיש, ואעפ"כ אסורה להנשא לכתחילה.

שנ) היכי תמצא שיהא מותר בזמן הזה לגרש את אשתו בעל כרחה, אפילו שהיא בריאה בלי שום חולי וגם אינה מורדות, ויש לה בנים ממנה והיא יראה ושלמה.

שנא) היכי תמצא איש שצריך ליתן חליצה לאמו.

שנב) היכי תמצא ראובן השאיר שני נשים לאה ורחל שאינן קרובין זל"ז וגם אינם קרובין לאחיו, ואעפ"כ לאה צריכה חליצה ורחל מותרת לשוק בלי חליצה.

שנג) היכי תמצא אשה שנפלה לפני יבם ויהא נפקע הזיקה ע"י דיבור בלי חליצה ויבום.

שנד) היכי תמצא שיתן חליצה לאמו או לאחותו או לבתו.

חושן משפט

שנה) היכי תמצא שאיש אחד יכול להכחיש שני עדים.

שנו) היכי תמצא שראובן יכול להעיד על שמעון בדבר שעשה שמעון לו.

שנז) היכי תמצא שני אנשים ראו מעשה ורוצים להעיד ואותו שראה יותר מהמעשה אינו נאמן ואותו שרואה רק חלק מהמעשה הוא נאמן.

שנח) היכי תמצא מחלל שבת ואינו תינוק שנשבה, ואעפ"כ דינו כישראל.

שנט) היכי תמצא קרוב שצריך להעיד עדות.

שס) היכי תמצא אחים תאומים שיכולים להעיד זה על זה.

שסא) היכי תמצא שבן יכול להעיד על אביו.

שסב) היכי תמצא שיכולין לגבות מערב סתם יותר מערב קבלן.

שסג) היכי תמצא ראובן לוה משמעון מעות והביא עדים שפרע המעות לשמעון, ואעפ"כ חייב ראובן לשלם.

שסד) היכי תמצא שמלוה יכול ליטול נכסים שמכר הלוה קודם ההלוואה.

שסה) היכי תמצא מודה במקצת שאינו חייב שבועה מן התורה.

שסו) היכי תמצא שערב [לא קבלן] חייב יותר ממי שחייב את עצמו, דהיינו כשאפילו יש לו מעות אינו יכול לתבוע רק מהערב.

שסז) היכי תמצא שאין הקרקע חוזרת ביובל.

שסח) היכי תמצא ראובן נשבע לשמעון ליתן לו מעות ו היה בדעתו השלם, ולא אמר שום תנאי ואעפ"כ אי"צ לקיימו.

שסט) היכי תמצא ראובן חייב מעות לשמעון ויש עדים לזה ואעפ"כ יכול לפטור א"ע מלשלם.

שע) היכי תמצא ראובן חייב לשמעון ושמעון ללוי ואין לוי יכול להוציא המעות מראובן [הגם שיש כל התנאים שנאמרו בשיעבודא דר"נ].

שעא) היכי תמצא דבר שאסור לכתבו בלילה ואפילו בדיעבד פסול.

שעב) היכי תמצא שטר שחתמו שני עדים כשרים ואעפ"כ הוא פסול הגם שנעשה ככל הלכות שטרות.

שעג) היכי תמצא שאחד יש לו שטר ואם יראהו להבי"ד יפסיד זכותו ואנו נותנין לו עצה שלא יראה להבי"ד שטר זה.

שעד) היכי תמצא אחד מכר קרקע בשטר כשר ואעפ"כ לא קנה הלוקח.

שעה) היכי תמצא אחד מכר בית או שדה ע"י חזקה ואעפ"כ לא קנה.

שעו) היכי תמצא שיקנה מטלטלין אגב קרקע ואמר קני אגב קרקע ואעפ"כ לא קנה.

שעז) היכי תמצא במטלטלין שיהיה שייך בו שלש שנים לחזקה.

שעח) היכי תמצא שנתן ראובן מעות בשביל פירות, ועדיין לא לקח הפירות, ואעפ"כ אינו יכול לחזור [לא רק מי שפרע].

שעט) היכי תמצא באחד שזכה בחפץ, ואעפ"כ צריך להוציאו מידו.

שפ) היכי תמצא מודה במקצת ולא אמר הילך ואעפ"כ פטור משבועה.

שפא) היכי תמצא ראובן נתן מתנה לחבירו, ואם עשה קנין לא קנה חבירו ואם לא עשה קנין קנה.

שפב) היכי תמצא שחזקת קרקע לא סגי בשלש שנים וצריך ששה שנים.

שפג) היכי תמצא שיש לו מעות של אחרים שלא בהלוואה ושלא בגניבה ולא שלח בו יד ואעפ"כ חייב באונסין.

שפד) היכי תמצא שמכר חפץ לחבירו ואמר לו שהוא זהב ונמצא שהיה עץ ואעפ"כ נתקיים המקח.

שפה) היכי תמצא שאדם מכר לחבירו חפץ והיה טעות בהמקח, ורק אחד מהן יכול לחזור מהמקח.

שפו) היכי תמצא שיהא מותר לכתוב דבר שקר בשטר ואעפ"כ אנו מקבלין אותו כאילו היה אמת.

שפז) היכי תמצא שמכר חפץ לחבירו ואמר לו בפירוש שהחפץ יש לו מום פלוני, והסכים הקונה ואעפ"כ יכול לחזור ולומר שהוא מקח טעות הגם שלא מצאו מום אחרת.

שפח) היכי תמצא שראובן ימכור חפץ לשמעון בלי שום תנאי ועשה קנין משיכה, ולא היה בזה שום אונאה, ואעפ"כ יכול לחזור בו.

שפט) היכי תמצא שני אנשים היו להם דו"ד במחיר של מכירת חפץ, ולא באו לידי השוואה ואח"כ קנה את החפץ ולא אמרו שום סכום, ואעפ"כ נתחייב הקונה ליתן כהמחיר שאמר המוכר.

שצ) היכי תמצא בשטר שהוא כשר, ואם הוסיף עוד שורה הוא פסול [הגם שכתב בסוף והכל שריר וקיים].

שצא) היכי תמצא מעות שלקח ראובן משמעון שלא כהלכה ואעפ"כ אינו צריך להחזירו רק כשיתבענו.

שצב) היכי תמצא שטר שחתם בו עד קרוב והוא כשר.

שצג) היכי תמצא שיהא מותר לאבד דבר של חבירו ולא יצטרך לשלם.

שצד) היכי תמצא שראובן חייב מעות לשמעון, ואין שום ספק בדבר והבי"ד יפסקו שראובן יתן המעות לצדקה.

שצה) היכי תמצא שחייב להחזיר אבידה הגם שאינו שוה פרוטה.

שצו) היכי תמצא שיתן אחד שהוא איש נאמן סימן מובהק על אבידה ואעפ"כ אין צריך להחזירה לו, הגם שהיה עדיין לפני יאוש.

שצז) היכי תמצא שמצא אבידה ואסור להשתמש בה, ואחר שבאה ישרא' ונתן בה סימן מותר להשתמש בה לעצמו.

שצח) היכי תמצא שאחד יש לו תביעת ירושה, ואם מכרו אותו הנתבע קודם שידע התובע מזה, שוב אין לו תביעה, ואם ידע מזה יש לו תביעה.

שצט) היכי תמצא שני אנשים יש להם שותפות בדבר ושניהם מוכרים אותו, והמכירה לא חל.

ת) היכי תמצא כשאחד מכר חפץ לחבירו ונתן כסף ולא משך, והמוכר יכול לחזור ואין לו מי שפרע.

תא) היכי תמצא שאשה יורשת את בעלה מדין ירושה.

תב) היכי תמצא שע"י שנפטר ראובן מעולמו, נחסר חלק מנכסי שמעון.

תג) היכי תמצא בן שני שנולד לו והראשון היה בן קיימא ואעפ"כ הוא נוטל פי שנים.

תד) היכי תמצא שומר חנם לא יוכל לפטור א"ע בשבועה שלא פשע, וכן שומר שכר לא יוכל לפטור א"ע בשבועה שנאנס, אפילו לא התנו מתחילה ע"ז.

תה) היכי תמצא שומר חינם או שומר שכר שנגנב הפקדון מהם באונס גמור, ולא היה שום פשיעה לא בתחילה ולא בסוף ואעפ"כ צריכין לשלם.

תו) היכי תמצא אחד שוכר את חבירו לעשות איזה דבר בכך וכך, ועשה את הדבר כהוגן, ונתן לו את שכרו, וכשביקש ממנו עוד הפעם לעשות הרי הוא מחיוב לעשותו בלי שום תשלום שכר הגם שאין לו שום טענה על פעולתו הראשונה.

תז) היכי תמצא שיגנב ראובן משמעון, וצריך לשלם הכפל לאדם אחר.

תח) היכי תמצא גזל חפץ [אפי' אינו בעל חי] והחזירו לאותו מקום שהיה ולא נשתנה השמירה, ואעפ"כ צריך לשלם אם נשבר או נאבד.

תט) היכי תמצא גנב דבר מחבירו ואי"צ לשלם כלום.

תי) היכי תמצא אדם שגזל מעות מחבירו והחזיר מעות טובות היוצאים בהוצאה ואעפ"כ לא יצא י"ח וצריך ליתן מעות עוד הפעם.

תיא) היכי תמצא שראובן לקח משמעון אבן או צרור שאינו שוה כלום ואעפ"כ חייב לשלם לו.

תיב) היכי תמצא בהשבת גזילה שצריך להשיב דוקא ביום ואם השיב בלילה לא יצא.

תיג) היכי תמצא גזלן [שאינו משלם כפל] שיצטרך לשלם יותר מהקרן [לא חומש].

תיד) היכי תמצא אדם שלח מעות ע"י שליח למי שהיה חייב לו ונאבד המעות מן השליח, והמשלח אומר שהשליח נאמן לי ואני מוכן לשלם שנית, ואעפ"כ יצטרך השליח שבועה שהאמת היה כן שנאבד ממנו המעות.

תטו) היכי תמצא גזל מאה שקלים וצריך לשלם מאה וחמשים.

תטז) היכי תמצא שיגנוב נפש מישרא' ויתעמר בו ואעפ"כ יהא פטור ממיתה.

תיז) היכי תמצא אדם גונב דבר ששווה מאה דולער ולא נשתנה שום דבר במחיר ולא במציאות ועם כל זאת אינו צריך לשלם רק תשעים וחמש.

תיח) היכי תמצא שע"י שטבל את עצמו במקוה נתחייב לחבירו עשרת אלפים זהובים.

תיט) היכי תמצא שראובן עשה הפסד לכלי של שמעון והבי"ד אומרים לשמעון שישלם שכר לראובן.

תכ) היכי תמצא מודה בקנס שהודה בבי"ד ואח"כ באו עדים שחייב, אפילו לפי מה דקיי"ל דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור.

תכא) היכי תמצא שראובן שלח שליחות עם שמעון, ואין אומרים שליח של אדם כמותו.

תכב) היכי תמצא אדם לווה כסף מחבירו ואינו חייב לשלם הגם שיש עדים ולא עבר שמיטה.

תכג) היכא תמצא איך יכול להיות אחד שגונב ומסתדר עמו ועדיין זה נוגע להלכה שזה דבר גנוב.

תכד) היכי תמצא אחד נטל כיסוי מבור ואח"כ נפל שמה שור ומת, ואעפ"כ הוא פטור.

תכה) היכי תמצא שבהמה של ראובן הזיק את שמעון, ושמעון צריך לשלם.

תכו) היכי תמצא שצריך לשלם חצי נזק מעלי'.

תכז) היכי תמצא שישלם נזק שלם רק מגופו.

תכח) היכי תמצא שור תם שהזיק ואי"צ לשלם כל החצי נזק.

תכט) היכי תמצא ראובן היה לו חפץ של שמעון והחזירו מידיו ליד שמעון ואח"כ נאבד או נגנב, ואעפ"כ חייב ראובן.

תל) היכי תמצא בשור תם של ישרא' שהזיק וצריך לשלם נזק שלם.

תלא) היכי תמצא שור שהוא מועד שנגח כבר שלשה פעמים והועד בבי"ד ואח"כ חזר ונגח ואינו משלם רק כמו תם.

תלב) היכי תמצא שור שנעשה מועד בימי החול ליגח שורים ואח"כ נגח עוד שור באותו בעל הבית ואינו צריך לשלם רק חצי נזק.

תלג) היכי תמצא שור מועד המית אדם וחייב בסקילה ואעפ"כ בעליו פטור מכופר.

תלד) היכי תמצא שור שנגח את אשה וגם שפחה, והיה הנזק שוה, ואעפ"כ צריך לשלם בעד השפחה יותר ממה שצריך לשלם בעד האשה.

תלה) היכי תמצא ראובן יש לו איזה קלקול בכותל המפסיק בין ביתו לבית שמעון אכן הקלקול אינו רק בצד ראובן, ואעפ"כ מחייבין את שמעון להשתתף בתיקון הכותל [הגם שאין בזה חיוב מטעם שותפות או מטעם מנהג המדינה].

תלו) היכי תמצא אדם בר דעת ששבר כלי של חבירו שלא ברשות, במזיד, ואעפ"כ אין צריך לשלם [הגם שלא עשה דבר שעי"ז יהיה קם לי' בדרבה מיני'].

תלז) היכי תמצא שאחד הזיק דבר שאינו שוה כלום ואעפ"כ צריך לשלם [לפי כמה שיטות].

תלח) היכי תמצא שישבור כלי של יהודי ויפטור מלשלם.

תלט) היכי תמצא שיהא אחד חייב לשלם מאה זהובים ונתן הרבה יותר ואעפ"כ לא יצא וצריך ליתן עוד מאה.

תמ) היכי תמצא שאדם המזיק ישלם רק חצי נזק.

תמא) היכי תמצא שאם אחד רוצה לעשות איסור הורגין אותו, ואם כבר עשה האיסור אין עונשין אותו [חוץ מעדים זוממין].

תמב) היכי תמצא אדם חבל בחבירו בשוה פרוטה ואעפ"כ לוקה ואינו משלם.

תמג) היכי תמצא שיהא שואל שכל הנאתו שלו ואעפ"כ יהא פטור מאונסין.

תמד) היכי תמצא שיתחייב מלקות כשאכל מאכל האסור הגם שלא אכל כזית וגם לא היה דבר שלם.

תמה) היכי תמצא שאם יאכל איזה מאכל חייב מלקות אחת, ואם לא יאכלנה יתחייב שתים.

תמו) היכי תמצא שיאכל אדם כזית איסור וישהה באמצע כדי אכילת פרס ואעפ"כ יתחייב.

תמז) היכי תמצא שאדם שחייבוהו הבי"ד מלקות ע"י עדים והתראה והוא אדם בריא, וע"י חרטה נפטר מהמלקות.

תמח) היכי תמצא שיתחייב מלקות על דבר שעשה בשוגג.

תמט) היכי תמצא שיעשה אדם מעשה אחת ויחייב ע"ז כמה פעמים מלקות משם אחת, דהיינו מכח לאו אחת.

תנ) היכי תמצא שני אנשים אוכלין מאכל אחת במקום אחת [ולא עשו שום נדר ושבועה, והותרו בהן כהלכה] ואחד מהן חייב מיתה בידי"ש ואחד מהן חייב מלקות.

תנא) היכי תמצא רוצח שעדיין לא הגיע לעיר מקלט, ואעפ"כ אסור להגואל להרגו.

תנב) היכי תמצא שקטן לוקה מלקות בבי"ד.

תנג) היכי תמצא שיש מלקות על עבירה שעשה בשוגג.

תנד) היכי תמצא מצות עשה שאינו צריך להוציא שום ממון על זה, ואדרבה מותר לבקש ממון.

עניני קדשים

תנה) היכי תמצא שישחוט ויזרוק כהן קרבן לשמה, על מנת לאוכלה ולהקריבה בזמנו, ואעפ"כ הוא פיגול.

תנו) היכי תמצא שיש שני דברים האחד הוא מקודש יותר מחבירו, ואעפ"כ מותר לעשות איזה זלזול בהדבר שהוא יותר מקודש, ובהדבר שאינו מקודש כ"כ אסור לעשותו.

תנז) היכי תמצא באדם שיודע בודאי שאכל חלב גמור ומביא אשם תלוי.

תנח) היכי תמצא שיזרק דם של קרבן במחשבת שלא בזמנו ויהא הקרבן כשר.

תנט) היכי תמצא חטאת [כשרה בלי שום פסול] שניתז דמה על בגד, ואינו טעון כיבוס.

תס) היכי תמצא דבר שיש בזה קדושה [ולא רק איסור הנאה כמו פטר חמור] ולאחר שנתנו לכהן נעשה חולין.

תסא) היכי תמצא שיהא אסור לכהן לאכול ק"ק וכן לישראלים קדשים קלים אפילו לא היה שום פסול, ולא שום חשש טומאה לא על הקרבן ולא על האדם.

תסב) היכי תמצא שעשה העבודה בביהמ"ק מחוסר בגדים, ואעפ"כ הקרבן כשר.

תסג) היכי תמצא עולת בהמה שיהא מותר לזרוק הדם למעלה מחוט הסיקרא.

תסד) היכי תמצא שיהא מותר לזרוק דם שלא לשמה.

תסה) היכי תמצא שיהא מותר לזרוק דם של קרבן שמתו בעליה.

תסו) היכי תמצא שהכהן מקבל הדם מן הבהמה בידיו ולא בכלי.

תסז) היכי תמצא קדשים שלא נטמא ולא חשב עליו מחשבת פסול ולא היה נותר, ואעפ"כ צריכין לשורפו.

תסח) היכי תמצא שאמר על בהמה כשרה שיהא תמורת בהמה קדושה, ולא יהא חל.

תסט) היכי תמצא שיתחייב אדם בקרבן הגם שלא חטא כלל וגם לא היה זב או זבה ולא מצורע ולא יולדת, וגם לא אירע לו נס ומחיוב להביא קרבן [חוץ מקרבן פסח].

תע) היכי תמצא שאכל ספק חלב [חתיכה אחת משתי חתיכות] ואעפ"כ הוא פטור מאשם תלוי.

תעא) היכי תמצא היו שתי חתיכות אחת חלב ואחת שומן, ואכל אחת מהן ואינו צריך להביא אשם תלוי.

תעב) היכי תמצא קטן שעשה עבירה וחייב עליו קרבן.

תעג) היכי תמצא שיהא מותר להעלות פיגול על המזבח לכתחילה אפילו עדיין לא היה על המזבח.

תעד) היכי תמצא שני אנשים אכלו חלב בשוגג דהיינו שחשבו שמותר לאכלו, והאחד מהן שידע שזהו חלב פטור והשני שלא ידע חייב.

תעה) היכי תמצא בהמה של קדשים קדשי מזבח שיהא מותר לפדותו כשהוא חי בלי שום מום.

תעו) היכי תמצא שישחט קדשי קדשים במזבח עולמים כגון עולה או חטאת בצד דרום ויהא כשר.

תעז) היכי תמצא במנחה שהכהן עשה הקמיצה והניחה בכלי וגם עשה ההולכה והקטרה, ואעפ"כ יפסל המנחה ע"י איזה עשיה שעשה זר.

תעח) היכי תמצא שיהא מותר לגזוז קדשים.

תעט) היכי תמצא שאדם יעשה עבירה ואינו חייב להביא קרבן רק אם עשה עבירה כזו גם בשנה העברה.

תפ) היכי תמצא שיהא קרבן נשרפת בלי שום פסול.

תפא) היכי תמצא קרבן שחשב עליה כהן כשר מחשבת פסול ולא נפסל הקרבן.

תפב) היכי תמצא שיחשוב הכהן בקרבן מחשבת פיגול ואעפ"כ לא יהא חל הפיגול.

תפג) היכי תמצא בהמה שאין בו שום פסול ולא שום מום ואעפ"כ לא יהא כשר לקרבן.

תפד) היכי תמצא דבר שאינו קרבן ויהא נפסל במחשבה.

תפה) היכי תמצא שיהא מותר לגרום שיהא חולין בעזרה.

תפו) היכי תמצא קרבן שנשחט לשם קרבן אחת ויהא מותר לזרוק הדם לשם קרבן אחרת.

תפז) היכי תמצא שכהן הנכנס אצל המזבח יהא צריך לקדש ידים ורגלים ויהא אסור להיות בעלי מום ושתוי יין ופרוע ראש, ואעפ"כ מותר להיות בלי בגדי כהונה.

תפח) היכי תמצא קרבן עולה, נקבה.

תפט) היכי תמצא כהן כשר ואין לו שום מום ואעפ"כ הוא פסול לעבודה.

תצ) היכי תמצא שיביאו מנחה בשותפות.

תצא) היכי תמצא שצריך להביא חטאת הגם שלא חטא כלום.

תצב) היכי תמצא כה"ג שהקריב עשירית האפה ולא מת ולא נפסל המנחה ואעפ"כ צריך להביא עוד הפעם.

תצג) היכי תמצא שהכה"ג יקריב שלשה פעמים כל המנחת חביתין ביום אחד.

תצד) היכי תמצא סמיכה בקרבן לאחר השחיטה.

תצה) היכי תמצא בכללות סמיכה (דהיינו דאם יקחו הדבר שסומך עליו, יפול) הוי כישיבה, והיכי תמצא דאפילו סומך והוי כעמידה.

תצו) היכי תמצא בקרבן שאם נטמאו הבעלים קודם הקרבת הקרבן הוא יותר כשר מאם נטמאו לאחר הקרבה.

תצז) היכי תמצא שאכל קרבן פסח מבושל במים רותחין על האש ואינו עובר.

תצח) היכי תמצא אתנן זונה שיהא מותר ליקרב למזבח.

תצט) היכי תמצא מצורע שנכנס לבית המקדש ולא יהא חייב כרת.

תק) היכי תמצא שיפריש אדם קרבן ולא עשה שום תנאי ואעפ"כ נפקע הקדושה מעצמו.

תקא) היכי תמצא שיפריש מעשר בהמה, ויכול לעשות תנאי שיהא מותר ליהנות ממנו.

תקב) היכי תמצא תבואה שאחר שכבר נשרש עבר עלי' הקרבת העומר ושתי הלחם ואעפ"כ עדיין לא הותר להקריב ממנה קרבן.

תקג) היכי תמצא אשה שילדה והביאה חטאת העוף ונמלקה לשמה כהלכה וגם בהזאת הדם נעשה הכל כהלכה ואעפ"כ אסור לאכלה.

תקד) היכי תמצא דיהא כשר להזות אפר פרה שני פעמים ביום אחד, ואין צריך להמתין להזות שלישי ושביעי.

תקה) היכי תמצא אחד שוחט בהמה בתוך העזרה וחייב משום שחוטי חוץ.

תקו) היכי תמצא שקדשי נכרים יהא חמור מקדשי ישראל.

עניני טהרות

תקז) היכי תמצא דבר שמטמא, ואם נתערב דבר אחר בו אפי' כ"ש שוב אינו מטמא.

תקח) היכי תמצא זב שראה שלש ראיות בהפסק ואין לו על מה לתלות, ואעפ"כ אי"צ להביא קרבן.

תקט) היכי תמצא זב שמטמא במשכב ומושב ואינו מטמא כלי חרס בהיסט.

תקי) היכי תמצא כלי שנשבר ועי"ז נטהר ואינו יכול לקבל טומאה ואח"כ כשנשבר יותר שוב חזר להיות עליו שם כלי.

תקיא) היכי תמצא כלי נעשה טמא מעצמו בלי שום נגיעה או אהל של טומאה.

תקיב) היכי תמצא שהדיח פירות במים בכוונה ואעפ"כ לא הוכשרו לקבלת טומאה.

תקיג) היכי תמצא שטבול יום מותר ליכנס למחנה לוי'.

תקיד) היכי תמצא דבר אחד כשאוחז בצד ימין אינו טמא וכשאוחז בצד שמאל נטמא.

תקטו) היכי תמצא שעץ ואבן שאינו כלי יקבל טומאה.

תקטז) היכי תמצא כלי חרס [שאינו מקבל טומאה מגבו] המונח על שרץ, ואעפ"כ יטמא הדבר המונח בתוך הכלי.

תקיז) היכי תמצא כלי חרס שמכוסה בצמיד פתיל כהלכה, ואעפ"כ נטמא האוכל שבתוכו.

תקיח) היכי תמצא כלי חרס שהיה עליו כיסוי צמיד פתיל ועליו היה שרץ וכדומה ואעפ"כ נטמא הכלי.

תקיט) היכי תמצא שיהא רוב מנין עצמות המת שלמים, ואעפ"כ לא יטמא באהל.

תקכ) היכי תמצא כלי המונח באהל המת ויש לו פותח טפח ואעפ"כ לא נטמא האוכל המונח בכלי.

תקכא) היכי תמצא שיש אוהל שמאהיל על פחות מכזית שלמה, ואעפ"כ יהא מביא את הטומאה על כל הבית.

תקכב) היכי תמצא חיה שמטמאה באהל.

תקכג) היכי תמצא שיהא כזית מן המת מונח תחת מפה וכדומה ואין ביניהם חלל טפח ואעפ"כ יתפשט הטומאה תחת כל המפה.

תקכד) היכי תמצא שיהא כזית מן המת בחדר אחד והחדר פתוח לחדר אחר, וכהן מותר ליכנס להחדר שיש בו הכזית, ואסור ליכנס לחדר השני.

תקכה) היכי תמצא אבר שלם של אדם המת יותר מכזית, ואינו מטמא באהל.

תקכו) היכי תמצא בענין הזיות אפר הפרה, שיהא מזין שני הזיות ביום אחת.

תקכז) היכי תמצא פרה אדומה שיש לה שני שערות שחרות ותהא כשרה.

תקכח) היכי תמצא דבר שהיה ראשון לטומאה, ומעצמו נעשה שני לטומאה.

תקכט) היכי תמצא ספר שנכתב כהלכה ואעפ"כ לא יטמא את הידיים ואת התרומה [אפילו לאחר גזירת י"ח דבר].

תקל) היכי תמצא בגד שהוא טהור וע"י שכיבסו (אפילו אדם טהור במים טהורים) נעשה הבגד טמא וצריך טבילה.

תקלא) היכי תמצא שזב הכה על איזה דבר והיה עליו מאכל וע"י הכאה של הזב נפל המאכל ואעפ"כ לא נטמא המאכל.

תקלב) היכי תמצא אוכל שהוא פחות מכביצה שיטמא אחרים.

תקלג) היכי תמצא ספק טומאה ברשות היחיד ויש בו דעת לישאל ואעפ"כ ספיקו טהור.

תקלד) היכי תמצא אדם שהיה טמא וטבל במעין ונטהר גופו וידיו לא נטהרו.

תקלה) היכי תמצא אדם טמא שטבל שיהא מותר לאכול תרומה קודם הערב שמש.

תקלו) היכי תמצא אחד עלה מן הטבילה והיה טהור ואח"כ אכל אוכלין טמאין פחות מכשיעור שיטמא לו [דהיינו פחות מחצי פרס] ואעפ"כ נעשה טמא.

תקלז) היכי תמצא שרץ מטמא כשהוא חי.

תקלח) היכי תמצא מאכל שהוא טמא והאדם אסור לאכלו [בין שהאדם הוא טהור ובין שהוא טהור] ולאחר שעשה איזה מעשה [הגם שהוא בעצמו לא נשתנה] שוב מותר לאכלו.

תקלט) היכי תמצא בשר שנטמא ויצא מטומאתו אפילו כשהוא עדיין ראוי לאכילה.

תקמ) היכי תמצא שיגע בכזית נבלה שעדיין ראוי לאכילה, ואעפ"כ לא נטמא בזה.

תקמא) היכי תמצא בהמה שמתה שלא בדרך שחיטה ואינה מטמאה.

תקמב) היכי תמצא שבהמה יכולה לטמאות כשעדיין חי.

תקמג) היכי תמצא שיהא הידים ראשון לטומאה, הגם שכל הגוף הוא טהור.

תקמד) היכי תמצא כלי שנטמא ואח"כ נטהר וע"י שעשו איזה מעשה אחרת [שאינו נוגע כלל להכלי] נטהר הכלי.

תקמה) היכי תמצא דבר שהיה כבר טמא ואעפ"כ יהא שייך עוד לקבל טומאה אפילו באופן שהטומאה השני' אינו חמורה מהראשון.

תקמו) היכי תמצא שיהא אדם שהוא טמא ואדם שהוא טהור סמוכין זה לזה, ואם נגע הטמא בהטהור נטמא הטהור, ואם נגע הטהור בהטמא בזה האופן עצמו לא נטמא הטהור.

תקמז) היכי תמצא שאדם עושה פעולה בעצמו ואינו נוגע כלל לחבירו, וע"י פעולתו נטמא חבירו.

תקמח) היכי תמצא שני כלים זה למעלה מזה ויש טומאה תחתיהם והכלי הראשון הסמוך להטומאה הוא טהור, והשני המונח למעלה טמא.

תקמט) היכי תמצא שכלי שהוא טמא, וכשנשבר חלק מהכלי לא נטהר הכלי וכשנשבר דבר שאינו מחובר כלל להכלי נטהר הכלי הגם שהכלי נשאר שלם לגמרי.

תקנ) היכי תמצא כלי שמחזיק ארבעים סאה ואעפ"כ מקבל טומאה.

תקנא) היכי תמצא כלי לאחר שנשברה חל עליו דין קבלת טומאה שלא היתה עליו מקודם.

תקנב) היכי תמצא שני כלים הדומין זה לזה ואחד מהן נטמא והשני לא, הגם שהטומאה לא נגעה באחד יותר מהשני.

תקנג) היכי תמצא שאם ימצא נגע בבגד אחת ויצטרך לשרוף בגד אחרת, וכן כה"ג כשימצא נגע בבית אחת ומפני זה צריכין לסתור בית אחרת.

תקנד) היכי תמצא שהיה לו נגע והסגירו הכהן ואחר שבוע פשה ואעפ"כ הוא טהור.

תקנה) היכי תמצא שיאכל אדם מאכל בלי נגיעה ואעפ"כ יהא טמא [חוץ מנבלת עוף טהור].

תקנו) היכי תמצא שאדם עומד אצל דבר ולא נגע כלל, ואעפ"כ נטמא, הגם שלא היה טומאת אהל.

תקנז) היכי תמצא נדה שטבלה ונעשית טהור, ואעפ"כ עדיין טמאה לטהרות.

תקנח) היכי תמצא אדם שרוצה לטבול [בחול] ומורים לו שאסור לו לטבול.

תקנט) היכי תמצא טומאה בבית והוא בתוך כלי, והכלי אינו נטמא והבית נטמא.

תקס) היכי תמצא בנגעים, דיש הלכה שאם חולטים האבנים וחוזר, צריך לנתוץ כל הבית, היכי תמצא לאחר שחלטו האבנים והנגע חזר, ולא צריך לנתוץ הבית.

ענינים שונים

תקסא) היכי תמצא שאיש שעדיין אינו עשרים שנה, ואעפ"כ יהא נחשב כאילו הוא כבר עשרים שנה.

תקסב) היכי תמצא שע"י שחטפתו שינה, שוב אינו יכול לברך איזה ברכה.

תקסג) היכי תמצא שצריך לצפות את קרן של איזה בהמה בזהב.

תקסד) היכי תמצא שיהא מותר ליתן מאכל לבהמה טמאה, ולא לבהמה טהורה.

תקסה) היכי תמצא שיעור של חפנים שנוגע להלכה.

תקסו) היכי תמצא שעל מעשה אחד יקבל אלף פעמים מלקות.

תקסז) היכי תמצא שידור עבד עברי עם שפחה כנענית שלא נשתחררה יותר מחמשים שנה.

תקסח) היכי תמצא דבר שצריך ביטול, ובשיעור אחד קטן יכול לבטל אותו הדבר, ואין חילוק כמה הוא הדבר שצריך להתבטל.

תקסט) היכי תמצא שתוקעין תקיעות ביו"ט חוץ מראש השנה, חוץ ממה שהיו תוקעין בבית המקדש במקום הקרבן.

תקע) היכי תמצא שיין חדש הוא יותר חשוב מיין ישן.

תקעא) היכי תמצא חילוק בין יין שהוא רך ליין שהוא קשה.

תקעב) היכי תמצא שימכור איש את אביו.

תקעג) היכי תמצא דבר שניתן לכהן רק מישראל, ולא מגר שמת בלא יורשים [היפך מגזל הגר שהוא דווקא מגר שאין לו יורשים].

תקעד) היכי תמצא שיהא מקבל טובה אסור לומר ישר כח, הגם שלא היה שום לוה ומלוה.

תקעה) היכי תמצא לאו שהאב מוזהר בו ובנו אינו מוזהר בו.

תקעו) היכי תמצא אדם עבר על לאו, ומכח עבירה זו נמצא שהותר גם לבנו לעשות כמותו.

תקעז) היכי תמצא שיהא לפנינו נכד מעמלק ויהא אסור עלינו להרגו.

תקעח) היכי תמצא ברכה אשר קדשנו ב"ו על שטיפת ידים.

תקעט) היכי תמצא הלכה בפתח שיש נפק"מ אי יש לו דלת או לא, חוץ מהלכות מזוזה.

תקפ) היכי תמצא שיהא שייך כהיום השאלה של המחלוקת של ר' יונתן ור' יאשי' דכשאמר הכתוב שני דברים כגון אביו ואמו אם הפשט הוא שניהם כאחד או עד שיאמר הכתוב יחדו אז הפירש הוא גם כל אחד בפני עצמו.

תקפא) היכי תמצא ש'מים' יהיו נחשבים ככלים.

תקפב) היכי תמצא אחד שמשלח את חבירו לעשות עבירה והמשלח חייב הגם שהשליח הוא בר חיובא [חוץ מענינים שנזכר בגמרא קידושין (מג.)].

תקפג) היכי תמצא אדם שיש לו בגד קרוע [לא בגד של ציצית] ויש מחלוקת אי הוא צריך לתקנו, וההלכה הוא שצריך לתקנו.

תקפד) היכי תמצא שיהא מותר לחסום פרה בשעת הדישה [הגם שבהמה הוא רעב ויש שם מאכל טוב].

תקפה) היכי תמצא שיאכל אדם חצי שיעור ולאחר ששהה יותר מכדי אכילת פרס אכל עוד חצי שיעור ואעפ"כ יצטרף לחיוב.

תקפו) היכי תמצא שיהא אסור לאדם לחזור על משנתו.

תקפז) היכי תמצא שיהא מותר לשרוף תבואה של חבירו.

תקפח) היכי תמצא שע"י שמברך ברכה אחת יצטרך לברך י"ט ברכות.

תקפט) היכי תמצא שע"י שבירך ברכה אחת נפטר מלברך י"ט ברכות.

תקצ) היכי תמצא דבר מאכל שתלה אותו בתוך כלי ולא נגע כלל ואעפ"כ יהא נאסר [לא לענין טומאה וטהרה].

תקצא) היכי תמצא יש איזה דבר שיכול עכשיו לקיים בזה מצוה דאורייתא ואמרינן לו שימתין עד למחר ויקיים בזה מצוה דרבנן.

תקצב) היכי תמצא שיש אדם שומר שבת כהלכתו ואעפ"כ אסור לקנות ממנו אפילו מים.

תקצג) היכי תמצא מצינו בדבר שבאה להאדם מדרבנן יכול לומר שאינו לקבל כמו שאשה אומרת איני ניזונת ואיני עושה, והיכן מצינו דבר כזה אפילו בדבר הבאה לאדם מדאורייתא.

תקצד) היכי תמצא שיאכל אדם איזה מאכל ויחייב עליו, ואם אוכל מאכל הזה ביום תענית אז לא יחייב עליו.

תקצה) היכי תמצא אדם שעשה איזה עבירה [לא הריגה] ועי"ז נתחייב לעשות איזה דבר וע"י שגלה למקום אחר נפטר מלעשותה.

תקצו) היכי תמצא ראובן ושמעון אוכלים איזה אבר וראובן חייב משום איסור אבר מן החי ושמעון שאכל ממש אבר כזה והוא פטור.

תקצז) היכי תמצא שאם אכל אבר מן החי חייב, ואם אכל יותר מזה אינו חייב.

תקצח) היכי תמצא דבר שצורך עמידה ואעפ"כ יהא מותר לכתחילה לסמוך על עמוד וכדומה.

תקצט) היכי תמצא עבד כנעני שאינו יוצא בשן ועין.

תר) היכי תמצא שאם מקבל שכר בהבלעה אסור כל השכר ואם מקבל שלא בהבלעה מותר.

תרא) היכי תמצא אחד שלא חטא כלל וסוגרים אותו בבית על כמה שנים.

תרב) היכי תמצא ספק ספיקא שיש לו כל דיני ספק ספיקא ואעפ"כ הוא אסור מן התורה.

תרג) היכי תמצא אדם עשה איסור, ורוצה להפסיק מלעשות האיסור ואומרים לו שאסור לו להפסיק.

תרד) היכי תמצא יהודי שקנה עבד ונפטר האדון תוך שש שנים ואעפ"כ אינו עובד להבן.

תרה) היכי תמצא שיהא אדם אוסר איזה מאכל בלי שום ומעשה ובלי שום דיבור.

תרו) היכי תמצא אחד שעבר על איסור באופן שנקרא עבריין, ולא עשה כלום לתקן הענין ומאיליו שוב לא נקרא עבריין.

תרז) היכי תמצא שימסור זרעו למוליך ויעברהו באש ואעפ"כ יהא פטור ממיתה.

תרח) היכי תמצא ראובן שמכר לשמעון בית בערי חומה ולאחר שלשה חדשים נחלטה הבית לשמעון.

תרט) היכי תמצא מכר בית בעיר המוקף חומה ואינו נחלט בסוף השנה.

תרי) היכי תמצא שאשה ת היה מחיובת להניק בן חברתה יותר מלהניק את בנה.

תריא) היכי תמצא אשת כהן שזינתה ואין דינה בשריפה רק בסקילה.

תריב) היכי תמצא שיהא מקבל טובה אסור לומר ישר כח, הגם שלא היה שום לוה ומלוה.

תריג) היכי תמצא שיעור כזית להלכה לא לענין אכילה ולא לענין טומאה ולא לענין הוצאת בשבת.

תריד) היכי תמצא היה בידו איזה משקה כשר ואחד שאל לו שאלה בהלכות שבת והשיב לו ועי"ז נעשה המשקה אינו כשר.

תרטו) היכי תמצא מצוה שנעשה באופן שיש בו איזה חסרון ואם נעשה כן בתחילת עשייתו לא יצא, ואם נעשה החסרון אח"כ יכול לצאת בו י"ח.

תרטז) היכי תמצא ראובן נתחייב עונש וכיון ששמעון הוא חולה אין נותנין העונש לראובן.

תריז) היכי תמצא [הידועה] שני דברים שכל אחד בפנ"ע אסור לעשותן ואם נזדמנו שני האיסורים כאחד מותר לעשותן.

תריח) היכי תמצא שיעשה עכו"ם איזה מעשה, ואם העכו"ם הוא עובד ע"ז אז המעשה שעשה מותרת בהנאה, ואם העכו"ם שעשה המעשה אינו עובד ע"ז כגון שהוא גר תושב אז המעשה שעשה אסור בהנאה.

תריט) היכי תמצא כשמספר שערות שיהא צריך להניח חלק מהשערות [שלא במקום נגע] לא פאות הראש והזקן.

תרכ) היכי תמצא ישרא' שהרג את חבירו בשוגג גמור ו היה דרך נפילה, וכבר פסקו הבי"ד שחייב גלות ואעפ"כ הוא פטור.

תרכא) היכי תמצא שגלה לערי מקלט ומת הכהן גדול ואעפ"כ אינו יוצא משם לעולם.

תרכב) היכי תמצא אבות בלא תולדות.

תרכג) היכי תמצא ששחיטה מועלת לבהמה טמאה.

תרכד) היכי תמצא לאו שהאב מוזהר בו ובניו אינו מוזהר בו.

תרכה) היכי תמצא שיהא נ"מ להלכה באשה בין אם היא בת י"ג שנים לבת י"ג וחצי ומעלה.

תרכו) היכי תמצא ששבט מנשה ואפרים נחשבין להלכה לשבט אחד.

תרכז) היכי תמצא אחד שגלה לערי מקלט עפ"י פסק בית דין, והכהן גדול עדיין קיים והוא יכול לחזור.

תרכח) היכי תמצא שאדם יורש את עצמו.

תרכט) היכי תמצא כהן שמותר להתחתן עם שפחה.

תרל) היכי תמצא שעד זמן הביעור יש לו כל הלכות, וכשמגיע זמן הביעור פקעה מזה קדושת שביעית.

תרלא) היכי תמצא עבירה בשוגג ומקבל מלקות.

תרלב) היכי תמצא איזה הלכה שלכתחילה אסור לעשות ובדיעבד יצא, אבל רק אם עשה כן פעם אחת בחודש, ואם עשה כן עוד פעם לא יצא.

איפה תמצא

תנ"ך

תרלג) איפה תמצא ששה שמות הקודש בפסוק אחד זאח"ז.

תרלד) איפה תמצא פסוק שיש שמונה תיבות וכל תיבה מסיים ב'ם' סתומה.

תרלה) איפה תמצא פסוק בתנ"ך שיש לו כל הא"ב וגם מנצפ"ך.

תרלו) איפה תמצא בתנ"ך פסוק אחד ד' פעמים בקאפיטל אחת.

תרלז) איפה תמצא בתנ"ך בקאפיטל אחת כל סדר הא' ב' כסדר פסוק אחר פסוק.

תרלח) איפה תמצא פסוק בתורה שיש לו ארבעה עשר תיבות, ואין בה אתנחתא.

תרלט) איפה תמצא פסוק שיש לו מ"ג תיבות.

תרמ) איפה תמצא בפסוק בתנ"ך שהפסוק ציין שדבר זה נמצא במדרש.

תרמא) איפה תמצא שני פסוקים שלמים שיש ספק אם נכתבו כהוגן או נכתבו בטעות.

תרמב) איפה תמצא בתנ"ך תיבה אחת שלשה פעמים זאח"ז.

תרמג) איפה תמצא בתורה קאפיטל משמונה פסוקים.

תרמד) איפה תמצא כ"ו פעמים סיום פסוק בשוה זה אחר זה.

תרמה) איפה תמצא פסוק וידבר ה' אל משה לאמר, בלי פרשה פתוחה או סתומה.

משנה

תרמו) איפה תמצא במשנה שר' יוסי מביא מימרא בשם אביו.

תרמז) איפה תמצא משנה שמתחיל בתיבת שנאמר.

תרמח) איפה תמצא שהמשנה מביא ראיה להלכה מהמנהג.

תרמט) איפה תמצא משנה של ארבע תיבות.

תרנ) איפה תמצא שלשה פרקים סמוכין זאח"ז שמתחילין בשוה.

תרנא) איפה תמצא שני מסכתות שי"ב תיבות הראשונות בהמסכת הם שוין.

תרנב) איפה תמצא שני מסכתות שכל המשנה הראשונה הם שוין.

תרנג) איפה תמצא חנוכה במשנה חוץ מבבא קמא (פרק ו משנה ו) רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור.

תרנד) איפה תמצא שני משניות ביחד.

תרנה) איפה תמצא במשנה שנכתב כמו פזמון, שיש שלשה פעמים החרוז.

גמרא

תרנו) איפה תמצא מסכתא שיש לו ארבע מאות פרקים.

תרנז) איפה תמצא שהיה שבע מאות סדרי משנה.

תרנח) איפה תמצא בגמרא שאחד אמר חידוש לפני גדול אחד, ומפני זה לקח אותו לחתן.

תרנט) איפה תמצא בגמרא קאפיטל שלם בתהילים.

תרס) איפה תמצא פסוק אחד בגמרא שלשה פעמים בעמוד אחד.

תרסא) איפה תמצא שצריך להשתדל להיות כבן עזאי שאמר (בכורות נח.) כל חכמי ישראל דומין עלי כקליפת השום.

תרסב) איפה תמצא בגמרא שרבנן עברו על מה שאמרו חז"ל בידיעתן.

תרסג) איפה תמצא שתלמידי בית הלל היו מחמירין כשיטת בית שמאי.

תרסד) איפה תמצא בגמרא שהיה תינוק בוכה, ושאלו אביו למה אתה בוכה, והשיב שרבו שלו הכה אותו.

תרסה) איפה תמצא בן שמונים, שלא נקרא זקן.

תרסו) איפה תמצא בש"ס שלא ימנע מלשאול מרבו אפילו באופן שישחקו על השאלה.

תרסז) איפה תמצא בש"ס שלא ימנע מלשאול אפי' רבו יכעוס עליו.

תרסח) איפה תמצא שאמרו חז"ל שא"א לדייק כ"כ בשעת הלימוד.

תרסט) איפה תמצא בש"ס דבדרך כלל כשאדם מגביה ספר הוא מעיין בה.

עתר) איפה תמצא שדרשו חז"ל בגמרא סמיכת מסוף הפרשה לתחילת פרשה הסמוכה.

תרעא) איפה תמצא עמוד בגמרא רק תוס' בלי שום גמרא.

תערב) איפה תמצא פרק גדול בש"ס שאין בו אפי' תוס' אחת.

תרעג) איפה תמצא מימרא בש"ס שני פעמים אחד בעמוד א' ואחד בעמוד ב' ושניהם אמר ר' יוחנן.

תרעד) איפה תמצא בש"ס שנכתב הא"ב כסדר, זו אחר זו כזה, א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט'.

תרעה) איפה תמצא בגמרא אימא סיפא על פסוק.

תרעו) איפה תמצא שהגמרא מקשה בלשון ורמינהו מברייתא על פסוק בתורה.

תרעז) איפה תמצא שהגמרא מביא ראיה מדברי האמורא לדברי הברייתא.

תרעח) איפה תמצא בגמרא בעמוד אחת חמשה מבני רב פפא.

תרעט) איפה תמצא בגמרא הלשון לכאורה.

תרפ) איפה תמצא בגמרא ר' שמעון החסיד.

תרפא) איפה תמצא בגמרא מהדורא קמא, מהדורא בתרא.

תרפב) איפא תמצא בגמרא תנא שקרא איזה נכרי בשמו, הגם שמעולם לא הכיר בו.

תרפג) איפה תמצא איתביה בגמרא שאינו קשיא.

מדרש

תרפד) איפה תמצא במדרש צדיק שהיה נראה ואינו נראה.

רש"י

תרפה) איפה תמצא שרש"י כתב שהייתי נוהג היתר עד הנה וטועה הייתי בכך.

תרפו) איפה תמצא שרש"י מביא את הערוך.

תרפז) איפה תמצא ברש"י שמביא פירוש, מפי עוקר הרים.

תרפח) איפה תמצא שרש"י כתב ששכח לפרש.

תרפט) איפה תמצא שרש"י מביא את דודו.

ראשונים

תרצ) איפה תמצא שהרשב"ם מביא מאביו.

תרצא) איפה תמצא שחסר הלכה אחד מהרמב"ם.

תרצב) איפה תמצא שהראב"ד כתב שמסורת בידי דבר זה מאבינו שבשמים.

תרצג) איפה תמצא שהרע"ב פושט בעצמו בעיא של הגמרא.

תרצד) איפה תמצא שאמר ר"ת לאיש אחד שקר אתה דובר.

תרצה) איפה תמצא שמהרש"א מביא את הכלי יקר.

שו"ע ופוסקים

תרצו) איפה תמצא שהב"י מביא את אביו.

תרצז) איפה תמצא שהב"י מביא את חמיו.

תרחצ) איפה תמצא שהב"י מביא את דודו.

תרצט) איפה תמצא שכתב הרמ"א בשו"ע (לא בדרכ"מ) שהמחבר כתב חיבורו לפי שיטת הרמב"ם, והסומך על הרא"ש לא הפסיד.

תש) איפה תמצא בשו"ע מנהג מבטל הלכה.

תשא) איפה תמצא שהרמ"א כתב שהמחבר לא כיון יפה.

תשב) איפה תמצא בשו"ע שכתב דמי שאינו אומר כך לא ידע בין ימינו לשמאלו.

תשג) איפה תמצא בשו"ע שמציין להברטנורא.

תשד) איפה תמצא במחבר בשו"ע שמביא ר' יצחק אבוהב.

תשה) איפה תמצא שהרמ"א בשו"ע מביא ממאור עינים.

תשו) איפה תמצא בשו"ע חמשה סימנים זאח"ז שאין להם רק סעיף אחד.

תשז) איפה תמצא בשו"ע סימן שאין לו הקדמה לומר באיזה ענין מדבר.

תשח) איפה תמצא שני שיטות במחבר בשו"ע נחלק לשני סעיפים דהיינו בס"א כתב שיטה אחת ואח"כ בסעיף שאח"ז כתב וי"א.

תשט) איפה תמצא שכתב המחבר בשו"ע ענין של קבלה.

תשי) איפה תמצא סימן בשו"ע שיש לו קמ"ו סעיפים.

תשיא) איפה תמצא סימן בשו"ע של חמש תיבות.

תשיב) איפה תמצא סעיף בשו"ע שאין שם רק רמ"א.

תשיג) איפה תמצא שהרמ"א כתב על השו"ע "בעל המחבר".

תשיד) איפה תמצא בשולחן ערוך "עובדי השם".

תשטו) איפה תמצא שכתב המחבר בשו"ע ר' יודא החסיד.

תשטז) איפה תמצא בשו"ע שליט"א - נר"ו.

תשיז) איפה תמצא שם יוחנן בשו"ע [לא בשמות גיטין].

תשיח) איפה תמצא השיעור כגריס להלכה [חוץ בענין טהרת אשה וטהרת נגעים].

תשיט) איפה תמצא שכתב הרמ"א שהמחמיר לא הפסיד.

תשכ) איפה תמצא באמצע סימן שמתחיל הלכה חדשה.

תשכא) איפה תמצא סעיף בשו"ע שהמחבר מתחיל בתיבת "ונ"ל".

תשכב) איפה תמצא שכתב המחבר בשו"ע שיש שתמהו על איזה הלכה, והרא"ש יישב קושיתם.

תשכג) איפה תמצא שהב"ח כתב על איזה ענין להחמיר, והטו"ז העיד שלמעשה היה הב"ח תמיד מקיל בזה.

תשכד) איפה תמצא שהב"ח מביא את חתנו הטורי זהב.

תשכה) איפה תמצא שהטו"ז מביא את אחיו ז"ל.

תשכו) איפה תמצא שהמג"א מביא את אחיו ז"ל.

תשכז) איפה תמצא שהמג"א מביא הגהות הש"ך על או"ח.

תשכח) איפה תמצא שהמ"ב מביא הבני יששכר.

תשכט) איפה תמצא שהמ"ב מביא את הרה"ג ר' מאיר שמחה בעל האור שמח.

תשל) איפה תמצא שני הלכות במדרש ביחד.

תשלא) איפה תמצא ברמב"ם שני סעיפי הלכות ביחד.

תשלב) איפה תמצא שני סימנים בשו"ע ביחד.

תשלג) איפה תמצא שני סימנים בשו"ע זא"ז במספר אחד.

אורח חיים

תשלד) איפה תמצא שהביאו חז"ל חידוש שנתחדש בבית הכסא.

תשלה) איפה תמצא שבברכת חונן הדעת יש להתפלל שיזכור הלימוד.

תשלו) איפה תמצא שקריאת התורה בשבת יש לו שייכות לפורים.

תשלז) איפה תמצא מקור למה שאומרים אחר התפלה "זאלסט האבן גע'פועל'ט", ואומרים כן אפי' לרבו.

תשלח) איפה תמצא שאומרים קדוש קדוש קדוש ואין אומרים ברוך.

תשלט) איפה תמצא שמפסיקין באמצע אמירת שלש עשרה מדות.

תשמ) איפה תמצא ברכה שאי אפשר לברכו רק ביום ד'.

תשמא) איפה תמצא ברכה שאי אפשר לברכו רק ביום ד' או ביום ה'.

תשמב) איפה תמצא שכתב בשו"ע יה"ר שיבנה ביהמ"ק.

תשמג) איפה תמצא בגמרא שמביא תפלת עננו שאנו אומרים בסוף הסליחות.

תשמד) איפה תמצא ברש"י שהיו נוהגין איזה מנהג כעין מנהג כפרת שלנו.

תשמה) איפא תמצא שע"י שמונע א"ע מלהתפלל, הוא נענה שלא יבוא עליו צרה ל"ע.

תשמו) איפה תמצא יום שנקרא מקרא קודש, ומותר לעשות בו כל מלאכות.

יורה דעה

תשמז) איפה תמצא חילוק בין סכין ארוך לסכין קצר [חוץ מהלכות שחיטה].

תשמח) איפה תמצא שאחד שחט סימן אחד בעוף והיה כשר, ואעפ"כ אמר רבי יהודה שצריך להעבירו מלהיות שוחט.

תשמט) איפה תמצא ענין שמשערים בשישים, חוץ מענין איסור והיתר.

אבן העזר

תשנ) איפה תמצא שני אחים בשם אחד, רק אחד יש לו ה' בסוף ואחד י' בסוף.

חושן משפט

תשנא) איפה תמצא הלכות קידוש בחושן משפט.

תשנב) איפה תמצא שבדרך כלל אין אדם מוכר בהמה קודם שיתן הלוקח מעות.

ענינים שונים

תשנג) איפה תמצא שמבקשים מהשי"ת שירגוז עלינו.

תשנד) איפה תמצא מקור וטעם למה בעת צרה שלא תבוא, צועקים אוי הוי ויי.

תשנה) איפה תמצא שהיו עושין בפורים גומא בקרקע, והיו משימין שם אש, והילדים היו קופצין מעל הגומא משפתו לשפתו.

תשנו) איפה תמצא שלמדו הפוסקים איזה הלכה ממעשה דטיטוס הרשע.

תשנז) איפה תמצא ענין של עקירה והנחה שאינו חייב רק אם עושה עקירה והנחה [חוץ מענין שבת].

תשנח) איפה תמצא תקיעת שופר לא בר"ה ולא בתענית ולא בער"ש.

תשנט) איפה תמצא מנורה הגבוה חמישים אמה.

תשס) איפה תמצא בתקיעת שופר שהיו תוקעין תקיעה תקיעה תרועה.

תשסא) איפה תמצא שגזרו חז"ל שמא יעבירנו ד' אמות, חוץ משופר ולולב ומגילה.

תשסב) איפה תמצא ענין של גלגול הנוגע להלכה.

תשסג) איפה תמצא שיש מצוה מן התורה לרחוץ את הידים.

תשסד) איפה תמצא שעסק גדול אחד בהל' עופות והי' מסתפק בסימניו ובא העוף להישיבה ובדקוהו.

תשסה) איפה תמצא ילד שינק חלב מאביו.

תשסו) איפה תמצא עופות הגדלים באילן.

תשסז) איפה תמצא אפרים הגיבור.

תשסח) איפה תמצא שיש לחזור על כל ד' חלקי שו"ע בכל חודש.

תשסט) איפה תמצא סדר חזרה על לימוד הלכה.

תשע) איפה תמצא שמת האם ואעפ"כ הוולד לא נקרא יתום.

תשעא) איפה תמצא שיורה חכם שצריך לצבע איזה דבר בצבע אדום.

תשעב) איפה תמצא בבהמה הענין של יתום.

תשעג) איפה תמצא אדם שחי יותר מאלף שנה בעוה"ז.

תשעד) איפה תמצא בני אדם שהיו להם חריץ בראשם מהוולדם.

תשעה) איפה תמצא אחד שאמר שהוא זוכר את המוהל שמל אותו.

תשעו) איפה תמצא שאחד אמר בגן עדן דבר שאינו נכון.

תשעז) איפה תמצא שבני לוי קבלו חלק בבזה, הגם שבפ' שופטים עה"פ (יח, א) לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל - חלק בבזה ונחלה בארץ.

תשעח) איפה תמצא מה שאומרים העולם שמסכת כתובות הוא ש"ס קטן.

תשעט) איפה תמצא לשון זכר צדיק לברכה על השי"ת.

תשפ) איפה תמצא עיר ירושלים, חוץ מירושלים הידועה.

תשפא) איפה תמצא אדם שהלבינו כל שערות ראשו וזקנו בפעם אחת.

תשפב) איפה תמצא שאחד אחז הזקן של איש אחר, ולא הי' יכול להשתמט ממנו, והי' צריכין לגזוז הזקן.

תשפג) איפה תמצא שאחז אש בזקנו של אחד והוצרך לגוז כל הזקן.

תשפד) איפה תמצא שדבר שבא מחיה טמאה יכולין להקריבו בביהמ"ק.

תשפה) איפה תמצא שהבי"ד חתכו את החוטם של אדם.

תשפו) איפה תמצא שמטמאים אדם לכתחילה [חוץ מעשיית פרה אדומה].

תשפז) איפה תמצא אבות ותולדות חוץ ממלאכת שבת, ואבות הטומאות, ואבות נזיקין.

דרך צחות

תשפח) איפה תמצא שהבינה שיש באדם נותן בו טעם [שהוא נקרא א בא'טעם'ער איד].

תשפט) איפה תמצא חופה שנעשה לחתן בלי הכלה.

תשצ) איפה תמצא מקור למה שאומרים בני אדם "האקט דיך קאפ אין וואנט".

תשצא) איפה תמצא בגמרא ובשו"ע ענין של אג"ה וב"ד להלכה.

תשצב) איפה תמצא חב"ד בש"ס.

תשצג) איפה תמצא שכתב רש"י שקאנטר"י (מחנה קיץ) היא אצל שפת נהר.

תשצד) איפה תמצא בגמרא שב שמעתתא.

תשצה) איפה תמצא שיהיו מבדילין [בין קודש לחול] לא ביין רק בעצים.

תשצו) איפה תמצא כרכים שאין להם חומה וגם לא היו להם חומה מעולם ואעפ"כ הן נקראין מוקפין.

תשצז) איפה תמצא אותן הנזהרין בענין אג"ה וב"ד, באיזה אופן מתירין לכתחילה ומורים לעשות אג"ה ב"ד.

תשצח) איפה תמצא אחד נתן שני קללות לצדיק ולא עשה בזה שום עבירה.

תשצט) איפה תמצא דבר שיהא בטל בשלושים.

תת) איפה תמצא קטן שנולד ולא נקרא נולד.

תתא) איפה תמצא טופח שהוא יבש ממש.

תתב) איפה תמצא פסיק רישיה שיהא מותר.

תתג) איפה תמצא חופה שנעשה לחתן בלי הכלה.

תתד) איפה תמצא מנהל, בלי עסק ובלי ת"ת וישיבה.

תתה) איפה תמצא שאין אומרים בני בנים הרי הם כבנים.

תתו) איפה תמצא שכתוב בשו"ע שיתענה חמשה ימים.

תתז) איפה תמצא שירד חיטים מן השמים כמו מטר.

תתח) איפה תמצא שירד בשר מן השמים.

תתט) איפה תמצא שירד זהב מן השמים.

תתי) איפה תמצא שגדל זהב על אילנות כמו פירות.

תשובות היכי תמצא

אורח חיים חלק א

א) בשו"ע (רמ"א סימן ד' ס"א) י"א שבבוקר יאמר אשר יצר אעפ"י שלא עשה צרכיו.

ב) כשנפסק חוט שלם או ג' חצאי חוטין, ונשאר כדי עניבה (שו"ע או"ח סי י"ב ס"א, בטו"ז סק"ג ובמג"א סי' ט"ו סק"א).

ג) אם נפסקו הציצית ונשאר חיטים כשרים, הוי משוי, אבל אם נפסקו כל חוטי הארבע ציצית ולא נשאר בהם כדי עניבה, אז בטלים הם להבגד, ע"כ אם נודע לו דבר זה בשבת כשהוא הולך בר"ה אין צריך לפשוט טליתו (מ"ב סי' י"ג סק"ג).

ד) פועל - פועלים שעושים מלאכה אצל בעה"ב אין יורדים לפני התיבה ואין נושאים כפיים. (ברכות טז.).

ה) כשמתיירא שלא יפיח (או"ח סי' כ"ח ס"ב, באשל אברהם להגה"ק מבוטשאטש ומובא בספר אורחת חיים החדש שם אות ב').

ו) אם חוטרא דחי"ת למעלה אין נוגעין זה לזה, אך אין ניכר להדיא פרידתן אף על פי שהתינוק קורא שני זיניי"ן מותר להדביקם. (שו"ע או"ח סי' ל"ב סכ"ה).

ז) לפי מה שהעלו האחרונים אם היה כן מתחילת הכתיבה הוא פסול (עי' שו"ע הרב סי' ל"ב סעיף ט"ז, ובמ"ב שם ס"ק ל"ב בשם הלבושי שרד).

ח) כשאמר ברכו וקודם שהתחיל ברכת יוצר באו עוד אנשים (מג"א סי' ס"ט סק"ז, שו"ע הרב שם ס"ל מ"ב שם סקי"ד).

ט) אם התפלל מעריב באמצע שלוש סעודות שוב אסור לו לאכול עד שיבדיל (מג"א סי' רצ"ט סק"ב ובשו"ע הרב שם ס"ה).
עוד יכול להימצא למי שצריך לאכול שבת בבוקר קודם התפלה לפי הסוברים שאין צריך לקדש עי' שו"ת קרן לדוד (סי' צ"ג), ועי' ביה"ל (סי' רפ"ט ד"ה חובת).

י) כשלא התפלל מעריב וצריך להשלימו (או"ח סי' ק"ח מג"א סק"ג).

יא) כשהתפלל תפלת נדבה וטעה בדבר שבתפלת חובה מחזירין אותו, צריך לחזור ולהתפלל כיון שכבר קיבל עליו להתפלל תפלת נדבה (כן מחדש בספר תהלה לדוד או"ח סי' קי"ד אות ו') ומובא בספר אישי ישראל (פ"ל ס"ק כ"ט) אכן למעשה עיי"ש בתהלה לדוד שהקשה מדברי הפרמ"ג (מ"ז סקי"ג) וכתב דאפשר דכיון דנקרא נדבה הרי הוא דומה להרי זו דאינו חייב באחריותה.

יב) באופן שהזיד ולא התפלל יכול להשלים תפלתו בתורת נדבה בתפלה הסמוכה בלי חידוש (שו"ע סי' ק"ח ס"ח ובשו"ע הרב שם סי"ז, אמנם במ"ב סקכ"ב כתב דהב"ח והגר"א פסקו דצריך חידוש).

יג) באופן שלא התפלל שחרית ונזכר סמוך לערב ואין זמן רק להתפלל תפלה אחת יש לו להתפלל תפלות תשלומי שחרית ואח"כ מעריב ותשלומי מנחה (צל"ח ברכות כו: ועי' בספר אישי ישראל פ"ל ס"ק ל"ג מש"כ בזה).

יד) כשאמר כן במזיד (שו"ע או"ח סי' קי"ד ס"ז).

טו) אם הוא עדיין תוכ"ד לסיום אמירת יהיו לרצון (גליוני הש"ס לר"י ענגל ז"ל ברכות כט: מובא במ"ב דרשו סי' קי"ז מ"ב סקי"ח), ולהלכה עדיין צ"ע.
ונראה פשוט דאם הוא רגיל לומר עוד תחנונים אחר יהיו לרצון השני, אפילו בלשון אידיש, ג"כ נקרא שלא גמר עדיין, ומותר לחזור לרצה.

טז) כששכח אתה חוננתנו ואח"כ אכל קודם הבדלה (או"ח סי' רצ"ד סעיף א').

יז) כשהיו נוהגין להוסיף בתענית ציבור, והיה השמו"ע כ"ד ברכות אז היו מסיימים באחד מהברכות בא"י שומע תפלה (תענית טו. טור או"ח סי' תקע"ט).

יח) כשבא כנגדו עכו"ם שיש לו שתי וערב (שו"ע או"ח סי' קי"ג ס"ח).

יט) אם זה העומד תחתיו היה מכוין מתחילת חזרת הש"ץ ולא שח בינתיים, אז אי"צ לחזור רק למקום שפסק הראשון, ואולי צריך עכ"פ לחזור לתחילת הברכה (ביאור הלכה סי' קכ"ו ד"ה ואם בשם רעק"א עיי"ש).

כ) כן היה המנהג לעשות (רמ"א סי' קכ"א ס"ג) וכתב המגן אברהם (סק"ג) דאין למחות ביד האומרים אותו.

כא) ר"ח חנוכה והוציאו שני ס"ת, וטעו וקראו ד' בר"ח (שו"ע או"ח סי' תרפ"ד ס"ג).

כב) ר"ח מנחם אב, פרשת מטות מסעי, קוראין מטות, מסעי, פנחס, ובמנחה קוראים דברים.

כג) כשחל סוכות ביום ג' אז קוראים מיום ב' עד בשבוע הבא יום חמישי.

כד) כשחל ראש השנה ביום חמישי, קוראים שני ימים של ראש השנה, ואח"כ שבת, ואח"כ צום גדליה, ואח"כ יום ב'.

כה) לפי המנהג הראשון שהיה ראשון מברך לפניה והאחרון לאחריה, היה צריך לישב בכל פעם ופעם להכיר שהן ז' (טור או"ח סי' קמ"ג).

כו) בסופר שצריך לקרות קודם שכותב (קסת הסופר סי' ד' ס"ז, ועיי"ש בלשכת הסופר סק"ו).

כז) באוכל פת למתק השתיה (לשיטת השל"ה המובא במג"א סי' רי"ב סק"ג).

כח) כשהוא טפל, יש סוברים שפוטר מנט"י (עי' משנ"ב סי' קנ"ח סק"י) ולמעשה יש ליטול בלא ברכה.

כט) כשאוכל פחות מכביצה (שו"ע או"ח סי' קנ"ח ס"ב).

ל) כשיש פת שלימה וחצי פת דבוק אצלה (או"ח סי' קס"ח ס"ג).

לא) אומר היה ר"ש בן יוחאי אויר יש בין כבש למזבח, אמר לו וכו', מה דם בזריקה, אף בשר בזריקה (זבחים סב:, רמב"ם הלכות בית הבחירה פ"ב הי"ג).

לב) כשבירך על היין באמצע הסעודה אינו פוטר יין שלאחר הסעודה שזה לשתות וזה לשרות (ברכות מב:, מג"א או"ח סי' קע"ד ס"ק ג' - ועיי"ש שאינו מצוי אצלנו).

לג) בברכת הריח (שו"ע או"ח סי' רי"ז ס"א, ועיי"ש במג"א).

לד) כשבירך במקום אחר, לשיטת הרא"ש (רמ"א או"ח סי' קפ"ד סעיף א' ועי' באחרונים שם).

לה) קטן יכול להוציא את הגדול בברכהמ"ז כשאכל הגדול פחות מכדי שביעה, וקטן אינו יכול להוציא גדול בקריאת מגילה והלל (שו"ע או"ח סי' קפ"ו סעי' ג').

לו) כשישבו לאכול ועדיין לא אכלו כזית (שו"ע סי' קצ"ג ס"ד).

לז) כשלשה מודרים זה מזה, ומהרביעי יכולין כולם לאכול (או"ח סי' קצ"ו סעיף ג').

לח) כשיש מיני בשמים ויש לו ספק אם הוא ממין עץ או ממין האדמה יש סוברים שמברך שהכל נהיה בדברו עי' בתוס' ברכות (מג.) ד"ה ועל ההדס וגם לדידן שקי"ל להלכה שמברך בורא מיני בשמים יש סוברים שבדיעבד אם בירך שהכל יצא עי' בשו"ע (או"ח סי' רט"ז ס"ב ואחרונים שם).

לט) אם הוא הולך במדבר או בספינה, ולא שוה העוף כהפסד הבגד שישרוף לאפר או הזהב שישחוק, תקינו ליה רבנן לשחוט ולמצה הדם בבגד או בסנדל, ומברך, וכשיגיע למקום עפר יכבס הבגד או הסנדל שיצא הדם, ומכסהו בלא ברכה (יו"ד סי' כ"ח סי' כ"א בהג"ה).

מ) באיסורי נזיר, לפי משנה "הראשונה" (נזיר פ"ו מ"א) כפי פירוש הרע"ב, ובגמרא (שם לח:) בלשון רש"י המובא בהגה, ובתוס' (ד"ה ואינו) נמצא דכמו שתיה הוא ברביעית כן אכילה ברביעית, אמנם לפי משנה "אחרונה" הוא להיפך דכמו שאכילה בכזית כמו כן שתיה בכזית.

מא) באופן שלא היה לפניו ולא היה דעתו עליו ואין רגיל בכך (שו"ע הרב סי' רי"ב ס"י).

מב) באכילת הקרבנות כגון חטאת ואשם ושלמים וכדומה, כל הקודם בהקרבה קודם באכילה. (משנה זבחים צ: - רמב"ם פ"ט מהלכות תמידין ומוספין הי"ב).

מג) בתפלת ר"ה אם הוא אונס (שו"ע סי' תקצ"א).

מד) כשצריך להתפלל מוסף ואין זמן לשניהן (לפי שיטת המג"א סי' רפ"ו - אכן יש חולקים ע"ז, עי' מ"ב סקי"ג).

מה) אם היה בטעות שסבר שהוא כבר לילה (שו"ע סי' רס"ג סי"ד).

מו) במוצאי יוה"כ לפי שיטת רב כיון שהתפלל נעילה (יומא פז:).

אורח חיים הלכות שבת

מז) כשכתב ביד שמאל, ואין להציבור ס"ת אחרת (שו"ע או"ח סי' ל"ב ס"ה, ובשו"ע הרב שם ס"ז).

מח) אסור ליתן כלי עם מים תחת הנר מע"ש (שו"ע סי' רס"ה ס"ד).

מט) ברטיה שנפלה מעל גופו (או"ח סי' שכ"ח סכ"ה).
עוד כזה בענין פלפל ומלח בפיו. (סי' ש"ג סט"ו), עיי"ש במג"א (סקי"א).

נ) כשטעה בקיץ ואמר עד ברכת השנים ואמר ותן טל ומטר (בשו"ת הלכות קטנות ח"ב סי צ"א ומובא בבאר היטב או"ח סי' קי"ז סק"ז), אמנם להלכה כתבו האחרונים שלא יאמר שנית ברכת השנים עיי"ש בכף החיים (שם אות כ"ז) ובחכמת שלמה (שם).

נא) באופן שלא התפלל מנחה ערב שבת והתפלל ערבית שתים ובתפלה השני' לא הזכיר שבת, (לפי שיטת המ"ב סי' ק"ח סקכ"ה, בשם כמה אחרונים, אמנם הטו"ז שם סק"ח פסק דלא יצא, ובמג"א שם סקי"ב הניח בצ"ע, ובשועה"ר שם סי"א פסק כהטו"ז).

נב) באופן שקנה שביתה בספינה, ויפליג בשבת (רמ"א או"ח סי' רמ"ח ס"ג).

נג) כשאכל סעודה מקודם (מג"א סי' רע"א סקי"ז ובשו"ע הרב שם סט"ו).

נד) פסח בליל הסדר (שו"ע הרב סי תע"א סי' י"ד, לפי מנהגינו עיי"ש).

נה) כשנמצא טעות בהס"ת והוציאו ס"ת אחרת, אם אפשר לקרות ז' קרואים ממקום שפסקו עד סוף הסדרא ודאי ראוי ונכון לעשות כן לכתחלה (אחרונים בשו"ע או"ח סי' קמ"ג ס"ד ומובא במ"ב שם סקט"ז).

נו) בפורים משולש בא"י (מג"א סי' תרפ"ח סק"ז).

נז) ביום שהיה מעמד (תענית פ"ד מ"ד לפי פירוש הרמב"ם ועיי"ש ברע"ב ותיו"ט).

נח) באופן ששכח אתה חוננתנו ואין לו כוס להבדלה (שו"ע או"ח סי' רצ"ד ס"ב מג"א סק"ג).

נט) בשו"ע (או"ח סימן רח"צ) בהלכות הבדלה דאינו יכול לברך בורא מאורי האש רק על נר ששבת, אם הדליק הגוי לעצמו כיון שאם הדליקו ישראל הוי הדליק בעבירה אפי' הגוי הדליקו אסור לברך עליה.

ס) כשחל יו"ט פסח במוצאי שבת ושכח לומר יקנה"ז, וצריך להמתין להבדיל עד גאל ישראל, אעפ"כ מותר לו לאכול הכרפס (שו"ע הרב סי' תע"ג ס"ז במוסגר).

סא) כשהיה מתענה שני ימים ובליל ג' היה ר"ה (או"ח סי' רצ"ט סעיף ו' מג"א סק"ט ובשו"ע הרב שם סי"א, ועי' שם בביה"ל).

סב) כשרוצה לצאת בבגדי חול, כדי שלא ישכח שהוא שבת (רמ"א או"ח סי' ש"א סט"ו).

סג) כשכתב אות אחת גדולה ומוחקו ויש במקומו לכתוב שתי אותיות (שבת עה:).

סד) בעצמות קדשים לענין נותר ופיגול, דעצמות שיש בהן מוח של פיגול או הנותר, אף על פי שהיא סתומה הנוגע בה בידיו נטמאו ידיו שהעצמות של קדשים ששמשו נותר או פיגול מטמאין את הידים הואיל ונעשו בסיס לדבר האסור (פסחים פג., רמב"ם הלכות אבות הטומאות פ"ח ה"ד).

סה) במתיך שעוה (פרמ"ג שי"ח ס"ק א"א ס"ק ל"ז).

סו) בשמן לשיטת רבה ורב יוסף אליבא דת"ק (שבת מ:).

סז) באופן שעשה הנכרי לעצמו, ואסרו חז"ל משום שמא ירבה בשבילו (או"ח סי' שכ"ה מג"א סקכ"ח ובשו"ע הרב שם סי"ז).

סח) עכו"ם שעשה מלאכה צריך שימתין במוצ"ש בכדי שיעשו, ובישראל לא גזרו חז"ל (שו"ע או"ח סי' שי"ח ס"א).

סט) בחולה שאין לו רק טבל (יומא פג. - רמב"ם הל' מאכלות אסורות פי"ד והי"ז).

ע) כשהולך בדרך ואינו יודע מתי יום שבת מותר לעשות איסורי דרבנן ביום חול שלו (שו"ע הרב סי' שד"מ ס"א).

עא) כשעושה דבר שהוא גמר עשיית הכלי ותיקונו הרי זה נחשב למלאכה והוא תולדות מכה בפטיש שהיה במשכן כגון הצר צורה בכלי העומד לציירו אפילו לא צייר אלא מקצת הצורה (שו"ע הרב סי' ש"ב ס"ה).

עב) שמן שנושא אותה ביד מיקרי שלא כדרך כיון שהדרך שיהא השמן בכלי (שבת קכח: משנה ברורה סימן ש"ל סק"ז).

עג) כוורת כשהוא רחבה ששה, דהוי רשות לעצמה, ואנן ממשכן גמרינן, שהיו זורקין מחטיהן במלאכתן זה לזה, ולא היו זורקין רשויות (שבת ח.).

עד) כששבת בבקעה והקיפוה נכרים בשבת מחיצות לדירה, אינו הולך בה אלא אלפים אמה שאינה כולה כד' אמות כיון שלא שבת באויר המחיצות, ומטלטל בכולה על ידי זריקה שיכול לזרוק אפילו חוץ לאלפים שהרי רשות היחיד גמור הוא כיון שהוקף לדירה (שו"ע או"ח סי' ת"ג).

עה) המצניע לזרע ולדוגמא ולרפואה והוציאו בשבת, חייב בכל שהוא, וכשחזר והכניסו, אינו חייב אלא כשיעורו (משנה שבת צ:).

עו) אם יש קורה התקוע מבית לבית, למעלה מעשרה (שו"ע סי' שמ"ה, שער הציון סקמ"ח), ובענין איסור עירוב עדיין צ"ע אי יכולין לערב זה בזה, ועכ"פ אם שני הבתים הם של אדם אחד או שמטלטל רק בחוץ מתחילת הקורה עד סוף הקורה מותר.

עז) בדבילה שמינה שנדבק בכותל (שבת צ"ט: לפי פירוש רש"י ד"ה ואמאי, ועיי"ש בתוס').

עח) כשיש תל ברה"ר גבוה חמשה ורחב ארבעה ועל גביו עשו מחיצה חמשה שהזורק מרה"ר לתוכו חייב ומתוכו לרה"ר פטור (תו' עירובין צג: ד"ה גידוד, ועיי"ש בתו' שכתבו בזה וצ"ע. ולכאור' פשוט דהספק הוא רק לשיטת רב חסדא).

עט) באופן שדרים שני יהודים וגוי ואחד מהיהודים הוא הבעה"ב ויש לו תפיסת יד בבית השוכר (שו"ע או"ח סי' שפ"ב ס"א ברמ"א).

פ) כשעשו שתופי מבואות עם יין, (שו"ע או"ח סי' שפ"ז בהג"ה, ואפילו לשיטת המחבר יש אופן להתיר ע"פ מש"כ הרמב"ם פ"ה מהלכות עירובין הי"ד, ומובא בבה"ל שם סד"ה צריכין).

פא) במבוי שנפרץ מן הצד פחות מד' טפחים לצד הראש (עירובין ה., שו"ע סי' שס"ה ס"א ועיי"ש בדברי האחרונים).

פב) כשעושה פרצה בכותל שיהיו יכולין לערב ביחד (עירובין ע"ח: לפי פירוש הרמב"ם פ"ג מהלכות עירובין הי"א).

פג) במי שהוליך את השעיר המשתלח (יומא סז. וברש"י שם ד"ה בא ויושב, רמב"ם הל' יום הכיפורים פ"ג ה"ז).

פד) אחד הניח באופן שעיר מובלע בתוך התחום, והשני שהניח קצת רחוק נמצא שלא היה העיר מובלע (או"ח סי' ת"ח סעיף א').

פה) דאם משני הצדדים זה שווה לארץ אפילו מהצד אחר הוא גבוה מג' טפחים מותר. (מג"א סימן של"ו ס"ק ד').

פו) חכמים אמרו דיחיד שהלך לבקעה שהמחיצה הוא רק שתי או ערב והיא מחיצה ע"י לבוד, באם הוא גדול יותר משתי סאה אסור לטלטל. (עירובין טז:, שו"ע סי' ש"ס סעי' א').

פז) מבוי שנפרץ בו פירצה מצידו כלפי ראשו אם נשאר עומד בראשו פס רחב ארבעה טפחים מותר והוא שלא תהא הפרצה יתר על י' ואם לא נשאר פס ד' אסור אלא אם כן היתה הפרצה פחות מג' טפחים (שו"ע סי' שס"ה סעי' א').

פח) כשהחצר הוא בתוך עיר שעירבו יחד, ובאמצע שבת נקרע העירוב, אבל החצר הוא מוקף מחיצות, מותרים לטלטל כיון שהותרה הותרה. (שו"ע סי' שס"ב סעי' ג', סי' שע"ד סעי' ב').
עוד אופן במחנה כשיוצאים למלחמה שהתירו חז"ל לטלטל בלי עירוב, וכמו שמבואר בעירובין (יז.) וברמב"ם (הלכות מלכים פ"ו הי"ג).

פט) אם המחיצות אינו גבוה עשרה טפחים וממילא יש לו דין כרמלית. (מג"א או"ח סי' שס"ו ס"ק ה', שוה"ר סי' שנ"ה סעי' ו').
עוד אופן, שלא הוקף לדירה שאסור להיות ארכו יותר מכפליים מרחבו ועוד אמה, אסור לטלטל. (סי' שנח סעי' א').
עוד יש דבר פלא בשיטת אבן העוזר לענין בית מדרש של רבים, עי' באשל אברהם מהגה"ק מבוטשאטש (סי' שס"ו סעי' ג').

צ) זה שיצא באונס חוץ לתחום, אם נכנס לעיר שיש לו חומה כל העיר כד' אמות, משא"כ מי שיצא חוץ לעירו וסוף התחום הוא באמצע העיר אסור ללכת יותר. (הלכות עירובין, סי' ת"ג ת"ד ת"ה).

צא) אם היה בתחום והוציאו מהתחום והחזירו מותר לאכלו. (שו"ע או"ח סי' ת"ה סעי' ט' ובמג"א סעי' י"ד) ובשו"ע הרב (שם סעי' ט').

אורח חיים חלק ג

צב) כשנכרי מביא החמץ ביו"ט האחרון סמוך לחשיכה (שו"ע הרב סי' תמ"ח ס"ד ובמ"ב שם סק"ו).

צג) באופן שנפל מים על חיטים שאינו ניכר החמץ, ויש בזה הפסד מרובה, ויש חשש שהגוי ימכור החיטים לישראל, טוב יותר שלא ימכור לגמרי, אלא ימכור באופן שיוכל לקבל חזרה לאחר הפסח. (חק יעקב, שו"ע הרב סי' תס"ז סעי' ד').

צד) באופן שמונח ברשות חבירו בלי נטילת רשות מחבירו (שו"ע הרב סי' ת"מ ס"א).

צה) באופן שנכרי לקח מתבואה של ישרא' ואפה פת אפילו לטובת הישרא', משום דבשעה שנעשה חמץ כבר לא היה של ישראל (שו"ע הרב סי' תמ"ח סעי' כ"ח בשם הח"י עי"ש).

צו) שקלוי הקמח לפני שעשו התבשיל, הגם שאסור לאכלו, אבל אינו צריך לשורפו, (חק יעקב, שלחן ערוך הרב סי' תס"ג ס"ב).

צז) כלי שנתבשל בו קדשים [חוץ מחטאת] לשיטת הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות פ"ח הי"ד).

צח) אם ידע שזהו מצה ועכשיו פסח יצא כיון שנהנה גרונו (שם בשו"ע ס"ד, אכן יש חולקין ע"ז עיי"ש באחרונים).

צט) גנב, והיה יאוש בעלים, ונתן המצות לאיש אחר ואז קנה אותו אחר ביאוש בעלים ושינוי רשות, והאחר החזירו לגנב, נמצא דבא לידו בהיתר, [וודאי שצריך לשלם מה שגנב], מגן אברהם (סוס"י תנ"ד), ובשו"ע הרב (שם סי"א) וכתב שאפשר גם לעשות ברכה.

ק) באופן שלא ידע שהוא פסח או שלא ידע שזהו מצה (ביאור הלכה סי' תע"ה ס"ג ד"ה אבל).

קא) לשיטת האבני נזר (או"ח ת"ג אות ב') אסור לבשל אם אינו צריך רק לפחות מכזית עיי"ש, אכן הרבה אחרונים כתבו להתיר ורק במסוכנת אסור לשחוט כשאינו יכול לאכול כזית, ועי' מש"כ בזה במשנ"ב (דרשו, סי' תצ"ח סקל"ה).

קב) עופות שממלאים אותם (שו"ע או"ח סי' תק"ט ס"ג).

קג) בוידוי מעשר ביו"ט האחרון של פסח של שנה רביעית ושביעית (שו"ע יו"ד סי' של"א סעיף קמ"א).

קד) כשעדיין לא הגיע לתחום עיר של חוץ לארץ (שו"ע או"ח סי' תצ"ו ס"ג מג"א סק"א ובשו"ע הרב ס"ב).

קה) כשעשה מלאכה ביו"ט שני אפילו רק מלאכה דרבנן, מנדין אותו, משום שבזה עוקר כל היו"ט, משא"כ ביו"ט ראשון (שו"ע או"ח סי' תצ"ו) ועיי"ש במג"א ובשו"ע הרב.

קו) בשו"ע (או"ח סי' ת"ק ס"א), אסור לקנות ביו"ט בשר אם מזכירים דמים אבל ללא פיסוק דמים מותר כי אינו נראה כמקח וממכר, וכתב הרמ"א שזה רק ביהודי ליהודי אבל אם גוי אסור כי אם גוי אין שותפות ונראה כממכר.

קז) באופן ששכח להפריש חלה מן העיסה שלש מעיו"ט, יש מתירין לאפות כל העיסה (רמ"א סי' תק"ו ס"ג), אמנם כתבו האחרונים שם דלכתחילה יש להחמיר בזה עי' בשו"ע הרב (שם ס"ו).

קח) בכלי שנתעקם ולא היה לו זמן לתקנו קודם יו"ט (או"ח סי' תק"ט ס"א ובמג"א שם סק"ב).
עוד אופן כשחל יו"ט ביום חמישי וששי, ולא עשה עירוב תבשילין קודם יו"ט, מותר לערב ביו"ט ראשון ע"י תנאי ולא ביו"ט שני (תקכ"ז סכ"ב).

קט) בהזמנת גרוגרות וצמוקים שאינם ראוים שלא מהני הזמנה לבטל ממנו שם מוקצה (שו"ע או"ח סי' ש"י ס"ה).

קי) באופן ששחט ביו"ט ונמצאה טריפה (שו"ע סי' תצ"ז סי"ז).

קיא) כשמוהל בן חו"ל הוא ביו"ט שני בא"י יש סוברים שצריך ליקח מוהל בן א"י (שערי תשובה סו"ס תצ"ו).

קיב) באופן שיצאה רובה מעי"ט וחזרה ואח"כ נולדה ביו"ט (ביצה ז. שו"ע או"ח תקי"ג ס"ו, ועיי"ש כמה חילוקי הלכות בזה).

קיג) עגל שנולד ביו"ט באופן שהאם היה עומדת לאכילה (שו"ע סי' תצ"ה ס"ה) ועיי"ש בזה כמה פרטי הלכות.

קיד) בן א"י שהוא בחוץ לארץ הגם שאסור לעשות מלאכה אי"צ לערב (שו"ע או"ח סי' תצ"ו מג"א סק"ז ובשו"ע הרב ס"ח).

קטו) כשהיו רגילים להתענות על הגשמים אם כבר התחילו וגזרו על שני וחמישי אין מפסיקין ומתענין אפי' בר"ח (תענית ט"ו, שו"ע או"ח סי' תי"ח ס"ב).

קטז) מי שמתענה גם עשירי באב כתב במג"א (סי' תקנ"ז) שיאמר נחם בכל התפלות.

קיז) בט"ב בשחרית (לפי שיטת הט"ז סי' תקנ"ז סק"ב מובא בדרך החיים בשמו"ע), אכן למעשה נוהגין כשיטת הסוברים לומר עננו בשחרית.

קיח) מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא אפילו את עצמו, וצריך שיתקע לו בן חורין להוציאו (ר"ה כ"ט. - שו"ע או"ח סי' תקפ"ט ס"ה).

קיט) אם אחד נדר שלא יהנה מהשופר, צריך אחר לתקוע בשבילו, ואם לו מי שיתקע לו, יתקע בעצמו, אבל רק עשר קולות. (מטה אפרים, ומובא במ"ב סי' תקפ"ו סקכ"ב).

קכ) שלחו מתם יום הכפורים דהאידנא שבתא הוא, ופירש"י עשו יום הכפורים בשבת אף על פי שאינו חל להיות בו כדי שלא תשתכח תורת יוה"כ (חולין קא:).

קכא) שאכל אכילה גסה כגון מיד אחר האכילה שאכל ערב יום הכיפורים באופן שהיה קץ במזונו (שו"ע או"ח סי' תרי"ב ס"ו).

קכב) באופן שיש סכך כשר, ולמעלה מעשרים אמה מונח עוד סכך, ואין יכולין להשתמש על הסכך הכשר בכרים וכסתות (שו"ע או"ח סי' תרכ"ח ס"א), עיי"ש במג"א (סק"ב).

קכג) בשו"ע הרב (סי' תרל"א סעי' ז') במה דברים אמורים כשאין בגובה שבין העולה להיורד ג' טפחים, שכל פחות מג' טפחים הרי הוא כלבוד, ומצטרפין זה עם זה להיות נקראים סכך אחד, אבל אם יש ביניהם שלשה טפחים אין מצטרפין זה עם זה ואין זה חשוב סכך כלל. ואם הוא רחב טפח יש הלכה של חבוט רמי, דהיינו רק כשיש אויר וזה יכול להכנס שם אבל אם ישימו סכך שם יהא נפסל.

קכד) מבואר בשו"ע (סי' תרל"ז סעי' ג') דאם תקף על חבירו והוציאו מסוכתו וגזלה וישב בה יצא שאין הקרקע נגזלת, אבל אם גזל סכה העשויה והכניסו ברשותו לא יצא, וכתב הרמ"א שם דכן אם ראובן בנה סוכה בקרקע של שמעון, ושמעון תקף את ראובן וגזל סוכתו הבנויה בקרקע שלו לא יצא.

קכה) כשהיה אוחזו בידו (שבת כב: - שו"ע או"ח סי' תרע"ה סוף ס"א).

קכו) כשהיה בתחילת יום י"ד בבני ברק ואח"כ חזר לירושלים (שו"ע או"ח סי' תרפ"ח ס"ה).

קכז) כשהיה ביום י"ד והתחלת יום ט"ו בירושלים ואח"כ חזר לבני ברק (שם).

קכח) כשיודע לעז ויודע אשורית, אינו יכול להוציא בלשון לעז, הגם שהשומע אינו יודע רק לעז (שו"ע או"ח סי' תר"צ ס"י, לפי שיטה א').

יורה דעה חלק א

קכט) בפרה אדומה זר שוחט ואלעזר רואה (יומא מב.).

קל) בן פקועה, שבא על בהמה דעלמא והוליד, אותו הולד אין לו תקנה בשחיטה, (חולין עה: שו"ע יו"ד סימן י"ג ס"ד).

עוד אופן כששחט עכו"ם, שהוא נבלה מה"ת (יו"ד סי' ב' ס"א, ובש"ך שם סק"ב).

עוד אופן כשאינו יודע הלכות שחיטה (חולין ט. יו"ד סי' א' ס"ג).
עוד אופן אם נפלה הסכין מעצמה ושחט, דבעינן כח גברא. וכן אם היה הסכין מונח בחיקו או בידו, ונפלה מידו או מחיקו שלא בכוונה, כנפלה מעצמה דמי (חולין ל"א. - יו"ד סי' ג' ס"א).
עוד אופן אם שחט עובר במעי אמו, לא מקרי שחיטה (יו"ד סי' י"ד ס"ו בהג"ה).

קלא) בחולין שנשחטה בעזרה (רמב"ם הלכות שחיטה פ"ב ה"ב).

קלב) בנפלה או נדרס שצריך להמתין מעת לעת (שו"ע יו"ד סי' נ"ח ס"ג [וע"ע שם סי' י"ג לענין שמונה ימים]).

קלג) אם עבר ושחט אותו ואת בנו ביום א', לפי שיטה השניה אסור לאכול האחרון בו ביום, (יו"ד סימן טז ס"ג).

קלד) בכור בעל מום שצריך לשחטו תוך שנתו (בכורות כו:, שו"ע יו"ד סי' ש"ו ס"ז, ועיי"ש ברעק"א שנחלקו הראשונים אי הוי מדאורייתא, וכל הלכה זו אינו רק לכתחילה (עיי"ש ס"ב) וגם לכתחילה מבואר בגמרא דרק השחיטה צריך להיות תוך השנה אבל לאכול מותר גם לאח"כ וכמו שדרשו חז"ל מהפסוק שנה בשנה שנאכל לשני ימים ולילה אחד, וא"כ בבעל מום מותר לשהותו ולאוכלו גם על לאחר זמן).

קלה) המודר הנאה מחבירו, מותר לשחוט לו בהמה בריאה, אבל לא מסוכנת (יו"ד סי' רכ"א סי"ב ברמ"א).

קלו) בבהמת עיר הנידחת (סנהדרין קי"ב., לפי סברת האיבעיא).

קלז) אם חרש או שוטה וקטן שחטו את הראשון בינם לבין עצמם (יו"ד סי' ט"ז ס"ט).

קלח) בשעיר המשתלח משום שדחיתו לצוק זו היא שחיטתו (יומא סד.).

קלט) כששוחט לחולה בשבת, לא יכסה, אפילו אם יש לו דקר נעוץ (יו"ד סי' כ"ח סעיף ט"ז). ועי"ש שבלילה אם רשומו ניכר יכסנו.

קמ) השוחט את הבהמה ונמצאת כשרה, ומצא בה עובר אין הטרפות אוסר אותו (יו"ד הלכות שחיטה סימן יג ס"ב).

קמא) בבן פקוע שלא נשחט (לפי שיטת הגהת אשר"י המובא ברמ"א יו"ד סי' י"ג ס"ב, ועיי"ש בפתחי תשובה סק"ה ובסי' ט"ז ס"ק ה').

קמב) באופן שיש גומא תחת היתרת, וכשנופחין הריאה נופלת כל היתרת לתוך הגומא, דאז אינה רק פיצול ויש להכשירו, אכן זהו רק כשהוא מגבה (רמ"א יו"ד סי' ל"ה ס"ה).

קמג) כשיצא הדקין ונתהפכו הגם שחזרו למקומן (יו"ד סי' מ"ו ס"ב).

קמד) באבר מן עובר שיצא קודם הלידה (חולין ס"ח, יו"ד סי' י"ד ס"ב).
עוד אופן כשנשבר עצם שאינו מטריף הבהמה, והאבר אסור משום אבר מן החי (יו"ד סי' נ"ה ס"ה).

קמה) כשהכף הוא עגול ויש חשש של גיד הנשה (חולין צ"ב:, שו"ע יו"ד סי' ס"ה ס"ה), ועי' מש"כ בזה בחיי הלוי (ח"ג סי' נ"ג ג').

קמו) כשאין בהאבר כזית (חולין קב. רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ה ה"ג).
עוד אופן לשיטת ר' מאיר אין הלאו רק בבהמה וחי' ולא בעוף (חולין שם).

קמז) בבהמת קדשים (בכורות לט. רמב"ם הל' איסורי מזבח פ"ב הי"א).

קמח) כגון שהיה נקב בחצר הכבד ואח"כ נסתם בסירכא באופן שנעשה כשר עי' בש"ך סי' מ"א ס"ק י"ד ובאחרונים שם, ונמצא שהחלב שנחלב קודם שנסתם אסור (פ"ת סי' פ"א סק"ו בשם הלבושי שרד). עוד אופן כשיש דם בהחלב לפי סברות האוסרין (עי' פ"ת יו"ד סי' פ"א סק"י).

קמט) כשנעקר ונשמט הסימנים ואפילו רק סימן אחד, הגם שהלכה למשה מסיני ששחיטתו פסולה, אעפ"כ לא נטרף הבהמה והעוף בזה, ומותר לשתות החלב ולאכול הביצים (יו"ד סי' כ"ד סט"ו).

קנ) חלב האלי' (חולין קיז. רמב"ם מאכלות אסורות פ"ז ה"ה).

קנא) לענין טומאת נבלות, שחלב בהמה טהורה אינה מטמא, וחלב נבלה טמאה. (רמב"ם הלכות שאר אבות הטומאות פ"א ה"ה).

קנב) באופן שלא שחט הווריד ולא נקבו לאחר השחיטה, אסור לאכלו חי רק אם נקר הבשר מחוטי הדם (יו"ד סי' ע"ו ס"ג).

קנג) ציר דגים לשיטה אחת אם יש שם דג טמא הנקרא כולכית שיכול להוציא הדג ולאכול הציר, כי הכולכית עושה ציר. (יו"ד סי' פ"ג ס"ו).

קנד) בריה וחתיכה הראויה להתכבד אם נחתכו או נתרסקו עד שנאבדה צורתן בטלי, דתו לא חשיבי, ואפילו אם נתרסקו לאחר שנתערבו עם ההיתר, ואפילו לאחר שנודע התערובת, והוא שנתרסקו שלא במתכוין לבטל האיסור (יו"ד סי' ק"א ס"ו).

קנה) כשנפל תרומה לתוך מאה, הגם שבטל והכל מותר לזרים, צריך להרים כשיעור התרומה שנפלה ליתנו לכהן (ערלה פ"ב מ"א, רמב"ם הל' מאכלות אסורות פט"ו הי"ג).

קנו) בנולד מן הטהור (בכורות ז. לשיטת ר' יהושע, ועיי"ש בתו' ד"ה זה דלאו דוקא בסימני כשרות רק שתהא דומה במקצת להאם, אכן ברש"י ב"ק עח: ד"ה דאיעבר נראה לכאור' דצריך מסימני הכשרות).
עוד אופן שנוגע להלכה בהמה שיש לו רק סימן אחד, לשיטת רבי שמעון הגמל והארנבת והשפן והחזיר אינן צריכין לא מחשבה ולא הכשר לקבלת טומאה, הואיל ויש בהן סימני טהרה (שם י.).

קנז) כשנולד מאם שלא היה לה כל סימני כשרות רק שנולד מכשרה (לשיטת ר' יהושע, עיי"ש בבכורות ברש"י).

קנח) ולד המעושרת לא ינוק מן המעושרת, לפי שהיא קדושה דכתיב (ויקרא כז) העשירי יהיה קודש ובנה חולין הוא ונמצא נהנה מחלב המוקדשין. (מעילה יג. וברש"י שם).

קנט) כשנולד אדם במעי בהמה (נדה כ"ג: לפי האיבעיא לשיטת ר"מ).

קס) כשהניח דגים אצל בשר מלוח, כתב הרמ"א דיש לו תקנה ע"י מליחה (שו"ע יו"ד סי' ע' ס"ב ברמ"א), אכן להלכה כתבו האחרונים שם דאין לסמוך ע"ז להתיר הדגים.

קסא) בשומן שעל הדקין והחלחולת (שו"ע יו"ד סי' ע"ה ס"א), ועיי"ש בש"ך וט"ז.

קסב) בגבינה שיש בו תולעים (יו"ד סי' פ"ד סט"ז, ומבואר בסי' פ"ט בטו"ז (ס"ק ד') דבהכ"ג צריך להמתין שש שעות עיי"ש).

קסג) כשנתערבה תרנגולת טריפה בכשרות, ונמצא ביצה ביניהם, דהביצה מותרת אף על גב דהתרנגולים חשובים ולא מתבטלין, לגבי ביצה אזלינן בתר רובא (יו"ד סי' ק"י ס"ו).

קסד) במבשל חֵלב בחלב ואוכלו כיון שאין איסור חל על איסור (רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ט ה"ו).

קסה) בצלים או ירקות שבלועים מבשר ובשלם בקדרה חולבת, אם ידוע כמה בשר בלוע בבצלים ובירקות, והיה ס' כנגד הבשר לשיטת מהר"ם מלובלין המובא בש"ך (יו"ד סי' צ"ד ס"ק כ"ג) מותר לאכול גם הבצלים והירקות, אבל אם רק נכבש בקדרה חולבת לא הותרו הבצלים והירקות. (פרמ"ג יו"ד סי' צ"ו שפ"ד סק"ח).

קסו) ביצה שעדיין מעורה בעוף (יו"ד סי' פ"ז ס"ה ובש"ך ס"ק י"ב).

קסז) בסכין שנאסר ע"י דוחקא דסכינא (יו"ד סי' צ"ד ש"ך סקכ"ה).

קסח) באופן שהיה מתכת רותח במקצתו ובקצה האחר היה קר, אעפ"כ אמרינן דלהלכה נקרא גם קצה האחר חם, וע"כ כשנגע שם איסור קר נאסר המתכת (כן מבואר בש"ך יו"ד סי' קכ"א ס"ק י"ז ומובא בפתחי תשובה סי' צ"ד סק ג').

עוד אופן כשנפל בשר צלי או מבושל שיש בו בקעים או שהוא מתובל בתבלין לתוך חלב, לשיטת י"א המובא ברמ"א (יו"ד סי' צ"א ס"ז).

קסט) כשנתן פת של שעורים חמה על חבית של יין נסך (שו"ע יו"ד סי' ק"ח ס"ד).

קע) כשנפל איסור לתוך היתר ופוגם את המאכל, עדיין הקדרה אסור, שיכול להיות שהאיסור עם המאכל השני יהא לשבח (רמ"א יו"ד סי' ק"ג ס"ב).

עוד אופן, קדירה שבשלו בה ירקות או מים ותחבו בה כף בן יומו והקדירה אינה בת יומא או להפך, או שיש במאכל ששים, הכל שרי, ונוהגין להחמיר לאכול המאכל כמין הכלי שהוא בן יומו, ולאסור הכלי שאינו בן יומו, ואינו אלא חומרא בעלמא (רמ"א יו"ד סי' צ"ד ס"ה) עיי"ש.

קעא) אבר מן החי שאינו אסור רק מדרבנן משום מצות פרישה, יש סוברים דלנכרי מותר, ואעפ"כ אין לישראל ליתנו משום גזירה אטו אבר מן החי גמור. (פרמ"ג על הש"ך יו"ד סי' נ"ה סקי"א).

קעב) לענין קבלת טומאה לשיטת ר"ע, נסתפק בגמרא אי כשנעשה טריפה, כבר הוא מקבל טומאת אוכלין (חולין עה.).

קעג) כשביטל איסור בשוגג הרי היא מותר, ובמזיד אסור למי שנתבטל בשבילו (יו"ד סי' צ"ט ס"ה).

קעד) אם לא היה שלו וגם לא נתכוין לבטל בשביל עצמו, מותר לו לאכלו, דכיון שאינו אנו מתירים למי שנתכוין לבטל בשבילו, וגם לא היה שלו, א"כ לא נעשה מחשבתו, וע"כ מותר לו לאכלו. (ש"ך סי' צ"ט סק"י בשם הבית יוסף).

קעה) בחלב אשה שנפל לתוך תבשיל של בשר הרי בטל ואי"צ ששים (יו"ד סי' פ"ז ס"ב וכתב שם בחידושי רעק"א דאם עירב החלב במזיד אסור).

קעו) חלב הנמצא בקיבה ונשאר שם יום שלם או נמלחה ביחד לשיטת המחבר מותר לבשלו בבשר ולא בחלב. (שו"ע יו"ד סי' פ"ז סעי' ט' י', ובש"ך שם).

קעז) אם אין כוונתו רק לדבר אחר כגון לתקן הדבש, ודווקא כשאי אפשר בענין אחר. (ט"ז יו"ד סי' צ"ט סק"ז).

וכן משנה (תרומות פ"ה מ"ט) דאם נפל תרומה בפחות ממאה חיטין הרי הכל נאסר ואם היה פחות ממאה אבל טחנו ונהיה מאה, מותר וכתב הרע"ב שאפילו לכתחילה מותר וגם התוס' יו"ט כותב דהטעם כיון שכבר היה מקודם רק נתגלה עכשיו ולכן מותר. אמנם למעשה רעק"א כותב דאינו פשוט דדבש הוא רק לרבי יוסי דאין כוונתו לבטל עיי"ש.

קעח) בציר של דגים (לשיטת ר' יוסי - תרומות פ"י מ"ח, ועיי"ש בתיו"ט).

קעט) כשהיו שתי קדרות של היתר, ונפל איסור לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזו נפל, ואין באחת כדי לבטל האיסור, ויש בשתיהן כדי לבטלו, שתיהן מצטרפות לבטלו. (יו"ד סי' ק"א ס"ז לשיטת המחבר, ועיי"ש ברמ"א).

עוד אופן בפת עכו"ם (יו"ד סי' ק"ב ס"ד).

עוד אופן בגיד הנשה (יו"ד סי' ק' ט"ז ס"ק ה' בשם הרשב"א ועיי"ש בפרי חדש).

עוד אופן בכבד שבשלה עם איסור לשיטת ר' יוחנן בן נורי, אינה נאסרת מפני שפולטות ואינו בולעת (תרומת פ"י מי"א).

קפ) בפת עכו"ם (יו"ד סי' ק"ב בש"ך ס"ק כ"ג).

קפא) בגדולי תרומה בדבר שזרעו כלה (תרומות פ"ט מ"ה).

קפב) אם חימם מים תוך המעל"ע (יו"ד סי' צ"ד ש"ך סק"ב).

קפג) בשר שבישלו קודם מליחה, וקיי"ל שדם שבישלו הוא דרבנן, אבל בכלי שני קיי"ל שאינו מבשל (יו"ד סי' ס"ח סי"א).

קפד) בישול עכו"ם בקדרה יש סוברים שמותר הקדרה (שיטה השניה בשו"ע יו"ד סי' ק"ג סט"ז).

קפה) חתיכה הראויה להתכבד שנתערב, ואח"כ נחתך או נתרסק עד שנאבדה צורתו (יו"ד סי' ק"א ס"ו).

קפו) תולעים בתוך מים שבכלי (יו"ד סי פ"ד ס"א').

קפז) בחלב שחלבו עכו"ם ע"ד לעשות ממנו גבינה, וראה הישראל עשיית הגבינה (לפי שיטת הרמ"א יו"ד סי' קט"ו ס"ב, ועיי"ש באחרונים).

קפח) במקום שאין פלטר ישראל מצוי, לדעת המתירין פת פלטר עובד כוכבים, אם הגיע שם פלטר ישראל שוב נאסר, עד שימכור פלטר ישראל פתו, ואח"כ חוזר להכשירו (יו"ד סי' ק"ב ס"ד).

קפט) כשיש שני צבורים אחד של חמץ ואחד של מצה ושני בתים אחד בדוק ואחד שאינו בדוק ובאו שני עכברים זה נטל חמץ וזה נטל מצה וכל אחד נכנס לבית אחד ואין ידוע לאיזה בית נכנס זה שנטל חמץ אם כבר ביטלו או שיכולים עדיין לבטל, אין צריך לחזור ולבדוק, ואם היה כמה צבורים של חמץ ואחד של מצה כיון שהחמירה בו תורה שלא לילך בו אחר הרוב שאף שהרוב הוא מצה אף על פי כן נידון כמחצה על מחצה החמירו בו חכמים גם כן ואמרו שספק זה מגרע חזקת בדיקת הבית. (שו"ע או"ח סי' תל"ט ס"א וס"ב, ובשו"ע הרב שם ס"ד).

קצ) בגד שיש בו נגע קודם שנחלט בטומאה (נגעים פי"א, מי"ב עיי"ש במפרשים, וע"ע כזה לענין אדם, שם פ"ה מ"ד).

קצא) חתיכה הראוי' להתכבד שנתערב ונתרסק חלק מהחתיכות (יו"ד סי' ק"א ס"ז).

קצב) פת עכו"ם (יו"ד סי קי"ב סט"ו ברמ"א).

קצג) אם שנים אומרים על חתיכה שהיא חלב, והוא אומר שיודע בוודאי שהוא שומן, לפי הספק של הבכור שור המובא בפרי מגדים (פתיחה להלכות שחיטה סוף שורש ד' ד"ה משכחת).

קצד) האשה שהיתה אוכלת בתרומה באו ואמרו לה מת בעליך או גרשך, וכן כהן שהיה אוכל בתרומה ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה, והיתה תרומה בתוך פיהם מותר לו לבלוע (תרומות פ"ח מ"ב לשיטת ר' אליעזר).

קצה) כשנפל יין של עכו"ם על עדשים ושעורים וכיוצא בהם (יו"ד סי' קל"ד ס"י עיי"ש בטו"ז).

קצו) בפירות שנגמרה מלאכתן ונעשה שבת קודש שאז נקבעו למעשר (שו"ע יו"ד סי' של"א סעיף קל"א), [ויש עוד מציאות בשביעית כשנעשה זמן ביעור לפי שיטות הסוברים שאסור לאכול אחר זמן ביעור].

קצז) חרסים שבלעו יין של עובדי כוכבים הרבה. (יו"ד סי' קכ"ג סי"ג ובש"ך שם ס"ק כ"ה).

קצח) בבכור בעל מום שנשחט ע"פ מומחה ונמצא שהיא טרפה שהבשר אסור בהנאה וצריך קבורה ואעפ"כ מותר ליהנות מעורו (עדיות פ"ב מ"ב - רמב"ם הלכות בכורות פ"ג ה"י).

קצט) באופן שהתחיל למנותן, ואח"כ מת אחד מהן, אז אותן שכבר נמנו פטורין, שקיי"ל מנין הראוי פוטר (בכורות נט: רמב"ם הל' בכורות פ"ח ה"י).

ר) אותן שדינן להיות נקברים, אם נשרפו עפרן אסור (תמורה ל"ד. - רמב"ם הל' פסולי המוקדשין פי"ט הי"ג - וע"ע מג"א או"ח סי' תמ"ה סק"א).

רא) כשנגע העכו"ם רק לצער את ישראל (ביו"ד סי' קכ"ד סעיף כ"ז ושם בנקודת הכסף).

רב) באופן שישרא' זקף החפץ להעכו"ם (ע"ז מו. שו"ע יו"ד סי' קל"ט ס"א ברמ"א).

רג) אם היה אונס הגם שקיי"ל יהרג ואל יעבור, אם עבר ולא נהרג, אף על פי שחלל השם, מכל מקום נקרא אנוס ופטור (סנהדרין סא: - רמב"ם הל' ע"ז פ"ה ה"ה - שו"ע יו"ד סי' קנ"ז ברמ"א סוף ס"א).

רד) דכשמוצא ע"ז אמרינן שלא עבד להאילן (ע"ז מח. לשיטת ר' שמעון).

יורה דעה חלק ב

רה) בגר שנתגייר לאחר שלוה מישרא' ברבית וכבר נתחייב בהם, אמנם יש סוברים דדוקא אם זקפן עליו במלוה שלא יהא נראה כרבית (ב"מ עב., שו"ע יו"ד סי' קע"א ס"א, וכתב הש"ך שם סק"ג דטוב להחמיר).

רו) במקשה בימי זיבתה (נדה ל: לשיטת רב).

רז) לענין לחשוב ג' ימי זיבה, דאם ראה כתם ובתוך מעל"ע ראתה דם לא נחשב הכתם לראיה בפנ"ע ואם ראתה כתם אחר כתם הרי הם נחשבין לשנים לצרף לספק זיבות (רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ט הט"ו).

רח) יולדות שטבלה תוך שבוע לזכר ושבועיים לנקבה (יו"ד סי' קצ"ד ס"א וג').

רט) בגל שנתלש ועדיין עומד באויר (משנה מקוואות פ"ה מ"ו חגיגה יט. רמב"ם הל' מקוואות פ"ט ה' י"ז).

ריי) כשלא נפלו בבת אחת רק מארבעה כלים זה אחר זה, או אפי' משני כלים כשפסק הראשון קודם שהתחיל השני (מקוואות פ"ג מ"ד - שו"ע יו"ד סי' ר"א סט"ו) ועיי"ש דהיינו דווקא כשלא היה בדעתו מתחילה ליתן כל הג' לוגין.

עוד אופן בספוג שבלועין בו ג' לוגין וכשנפל למקוה נתערבו המים הבלועין עם מי המקוה, וכן דלי שפיו צר ובו ג' לוגין מים שאובין ונפל למקוה ולא יצאו כל המים שבתוכו אלא נתערבו עם מי המקוה, לא פסלוהו, שלא אמרו אלא שלשה לוגין שנפלו ונתערבו כולם עם מי המקוה. (מקוואות פ"ו מ"ד, שו"ע סי' ר"א סט"ז).

עוד אופן שנשתנה מראה המים ע"י יין וכדומה, דאז דינו כיין שאינו נפסל, וע"כ כשישלים המקוה במים כשרים, ויחזור למראה מים הרי הוא מקוה כשרה (רמ"א יו"ד סי' ר"א סכ"ט).

ריא) אמר רב חבית מליאה מים שנפלה לים הגדול, הטובל שם לא עלתה לו טבילה, חיישינן לשלשה לוגין שלא יהו במקום אחד, (מכות ד. עי"ש ברש"י).

ריב) אם אינו יכול לשתות מחמת שנתערב טיט ונעשה עב אז אינו כשר, ואם אינו יכול לשתות מחמת שהוא מר או מליח אז הוא כשר למקוה, (שו"ע או"ח סי' ק"ס ס"ט, וע"ע יו"ד סי' ר"א סל"ב).

ריג) כשעמד על כלי (יו"ד סי' קצ"ח סל"א).

ריד) מעין המיטלטל, טהור, וזהו בארה של מרים. (שבת ל"ה.).

יורה דעה חלק ג

רטו) באחד שנדר שלא לאכול היום, הגם שמותר לו לאכול בלילה, אעפ"כ צריך התרת נדרים, כדי שלא יטעה באופן שאומר יום אחד דאז אסור מעת לעת, ויש סוברים דבנדר של מצוה כהאי גוונא אי"צ התרה. (שו"ע יו"ד הלכות נדרים סימן ר"כ ס"א, ר"ן נדרים ס:).

רטז) כשאחד נודר שיתן כמה שראובן שוה, יש ערך ויש דמים, הוא אומר דמי עליי, בית דין צריך לשים כמה שווה, והוא נדר בתשרי ומגיע לבית דין בניסן צריך ליתן כפי מה שהוא שווה בניסן הגם שהוא שוה כעת יותר. (ערכין יח).

ריז) כשאומר ערכו עלי צריך ליתן לפי מה שכתב התורה. אבל אומר דמי עלי צריך ליתן כמה הוא שווה מתי שמעריכין אותם. ואם אמר בתשרי, ואז היה שוה אלף דולר, וכשבא לערוך אותה למשל בניסן והוא שווה רק חמש מאות צריך ליתן חמש מאות. (ערכין יח.).

ריח) מי שנשבע או נדר שאם לא יפרענו חמיו קודם הפסח שלא יהיה בחג העצרת בעיר, והגיע פסח ולא פרעו, ונתחרט, אין מתירין לו נדרו עד העצרת, כתב בשו"ע שטוב שיתירו לו פעמים, אחת אחר הפסח ואחת אחר העצרת (שו"ע יו"ד סי' רכ"ח סי' י"ח).

ריט) כשאמר שבועה שאוכל ככר זו, ואח"כ אמר שבועה שלא אוכלנה, (שבועות כט. שו"ע יו"ד סי' רל"ח סט"ז).

רכ) מי שאמר הריני נזיר, ושמע חבירו ואמר ואני ואני, כולם נזירים, הותר הראשון, הותרו כולן, (נזיר כ: שו"ע יו"ד סי' רכ"ט ס"כ).

רכא) כנדרי רשעים, נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה, כנדרי כשרים, לא אמר כלום (נדרים ט. עי"ש במפרשים).

רכב) אם הוא דבר קטן וקל ואין בו עינוי נפש, אומרים להם שיעמדו בנדרם ושבועתם, כדי שלא ירגילו עצמם (יו"ד סי' רל"ג ברמ"א ס"א).

רכג) כל זמן שלא גילח תגלחת הטהרה נשאר עליו כל הלכות נזירות (נזיר ט"ו, רמב"ם פ"ד מהל' נזירות הי"ב).

רכד) באופן שהיא מאורסה ושמע הארוס והיפר לה והאב לא שמע הנדר עד אחר אותו היום (לשיטת הרמב"ם נדרים פי"ב הי"ז).

רכה) נדרים וחרמים שמטילין הקהל, יכולין להתירם בעצמם בלי פתח וחרטה (יו"ד סי' רכ"ח סעיף כ"ה, וכתב שם ברמ"א אפי' הזכירו שבועה עם החרם).

רכו) נדרי צבור שהטילו הקהל על הציבור, אין ניתרים אלא מכאן ולהבא, אבל לא על מה שעבר (יו"ד שם סכ"ו).

רכז) כשגרשה וחזר ונשאה בו ביום (נדרים ע"ב פ"ט - רמב"ם הלכות נדרים פי"א הי"ב).

רכח) כשאמר הריני נזיר ואת, ואמרה אמן (שו"ע יו"ד סי' רל"ד סנ"ד, ועיי"ש סכ"ח שבדרך כלל אינו יכול לקיים קודם הנדר).

רכט) כשאמר הריני נזיר כשמשון (רמב"ם הלכות נזירות פ"ג הי"ד, ש"ך יו"ד סי' רל"ט סקכ"ח).

רל) בהילני המלכה, מעשה בהילני המלכה שהלך בנה למלחמה ואמרה אם יבא בני מן המלחמה בשלום אהא נזירה שבע שנים ובא בנה מן המלחמה והיתה נזירה שבע שנים ובסוף שבע שנים עלתה לארץ והורוה בית הלל שתהא נזירה עוד שבע שנים אחרות ובסוף שבע שנים נטמאת ונמצאת נזירה עשרים ואחת שנה (נזיר פ"ג מ"ו).

רלא) באופן שיש חשש שיתיר דבר התמוה (סנהדרין ה: - שו"ע יו"ד סי' רמ"ב ס"י).

רלב) בכבד שקרעוהו כהלכה ונמלחה ונתבשל (יו"ד סי' ע"ג בש"ך ס"ק ט').
עוד כזה יש גם בש"ך (שם סי' ע' ס"ק כ"ט) לפי מה שכתב מהר"י כהן מקראקא ז"ל, בענין בשר שנמלח ביחד עם בשר שכבר פלט דמו עיי"ש.
עוד כעי"ז ברע"ב לענין חיוב שבועה (שבועות פ"ז מ"ז) ומקורו מגמרא (שם מח:) וברמב"ם (הלכות מלוה ולווה פי"ז ה"ג).

רלג) כשנותן דינר לעני להשלים לו מאתים זוז (סוטה כא:).

רלד) ישראל שקנה עבד ושפחה והם היו להם בן [ולא קנה אותו], ואח"כ כתב כל נכסיו (והעבד בכלל) לאותו הבן, נמצא שהבן יכול למכור את אביו (כעי"ז בגמרא יבמות צט.).

רלה) שזה רק אם הוא מקצת יהודי שמל עצמו וטבל עצמו. (רמב"ם הלכות עבדים פ"ה ה"ה).

רלו) במילת גרים, אשר קדשנו במצותיו וצונו למול את הגרים, ואחר הברית אומרים ג"כ אשר קדשנו במצותיו וצונו למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית. (שו"ע יו"ד סי' רס"ח ס"ה).
וכן לעבדים לפני הברית אומרים, אשר קדשנו במצותיו וצונו למול עבדים, ואחר הברית אומרים, אשר קדשנו במצותיו וצונו למול עבדים ולהטיף מהם דם ברית וכו'. (שו"ע יו"ד סי' רס"ז סי"ב).

רלז) כשהיה לו אצבע יתירה וחתכה (קידושין כה. רמב"ם הל' עבדים פ"ה ה"ו, יו"ד סי' רס"ז סכ"ט).

רלח) גר שמת ואין לו יורשים, והיו לו עבדים גדולים זכו בעצמם, והרי הם בני חורין, קטנים אין להם יד לזכות בעצמם וכל הקודם בהם זכה, וכתב הרמ"א דאם לא זכה בהם אדם עד שיגדלו אין להם תקנה (יו"ד סי' רס"ז סעי' ס"ה).

רלט) אם עשה נקודות בספר תורה, הספר תורה פסול ולא מהני להסיר הנקודות (שו"ע יו"ד סי' רע"ד ס"ז ועיי"ש בטו"ז (סק"ו).

רמ) באופן שעדיין לא נגמר הגידול [אפילו כבר הביאה שליש] וחזר ושתלה (שו"ע יו"ד סי' רצ"ג ס"ה).

רמא) כשנטע פרי של ערלה, הפירות שיוצאים ממנו, מותרים, דזה וזה גורם, מותר (יו"ד סי' רצ"ד סי"ב, וע"ע שני אופנים בסעי' י"ג ובסעי' ט"ו).

רמב) באופן שנזרע קודם ראש השנה תוך מ"ד יום, ו היה אח"כ ג' שנים שלמים (שו"ע יו"ד סי' רצ"ד ס"ה לפי שיטה הראשונה).

רמג) כשנוטעו שלא לצורך אכילה, אלא להיות גדר לשדה או בשביל העצים לשרפן או לבנין, פטור (מסכת ערלה פ"א מ"א - יו"ד סי רצ"ד סכ"ג).

רמד) אם צדו האחד בין פנימי בין חיצון בין תחתון בין עליון לצורך גדר, וצדו השני לאכול, את שלצורך אכילה חייב, והשאר פטור. (שם במשנה לשיטת ר' יוסי ובשו"ע שם).

רמה) אילן קטן שאינה גבוה טפח, חייב בערלה לעולם, משום מראית העין, שנראה כאילו היא בת שנתה (סוטה מ"ג: ובשו"ע יו"ד סי' רצ"ד סעיף כ"א).

רמו) באנס שגזל הקרקע ונשקע שם הבעלים (כלאים פרק ז משנה ו).

רמז) לשיטת ר' יוסי ור' שמעון ור' עקיבא בזורע שדה של חבירו (כלאים פ"ז משנה ד' ה').

רמח) לענין כלאי הגפן שיהא מותר לזרוע תחת המותר, לשיטת ר' מאיר ור' יוסי (כלאים פ"ו מ"ה).

רמט) כרם קטן, פחות מטפח, אינה מקדשת את הזרעים, חוץ אם כל הכרם היה כן (סוטה מג: - ובשו"ע יו"ד סי' רצ"ו סכ"ב).

רנ) בלפת וצנון כיון שהם דומין זה לזה ממש (יו"ד סי' רצ"ז סט"ו).

רנא) כשמרביע שור פסולי המוקדשים על פרה כיון שעשאן הכתוב כשני מינים (מכות כב. רמב"ם כלאים פ"ט הי"א).

רנב) כשמנהיג שור פסולי המוקדשים. (גמרא שם רמב"ם שם).

רנג) כשנשאה לעכו"ם, וכהנת מתחללת ושוב אינה כהנת, משא"כ בלויה. (בכורות מז., שו"ע יו"ד סי' ש"ה סי"ח).

רנד) כשהיתה עכו"ם כשילדה ואח"כ נתגיירה וילדה עוד (בכורות מו. לשיטת ר' יוסי הגלילי).

רנה) כשהראה את המום לחכם ביו"ט, אסור לשוחטו ביו"ט (ביצה כו. שו"ע או"ח סי' תצ"ח ס"ט).

רנו) אם נתן בין העיסות עיסה שהיה פטור מעולם כגון עיסת אורז או עיסת עכו"ם אז לא נצטרף לחיוב חלה, ואם נתן עיסה שנתחייב בחלה וכבר הפרישו החלה אז נצטרפו העיסות לחיוב חלה (משנה חלה פ"ד מ"ג שו"ע יו"ד סי' שכ"ד ס"ו).

רנז) כשהפריש קמח ונתנו לכהן ובאמת לא חל עליו שם חלה, והכהן עשה עיסה והפריש אח"כ חלה לשיטת ר' יושע אסור כל העיסה לזרים (חלה פ"ב מ"ה).

רנח) כשיצא החיטין מא"י לחו"ל (חלה פ"ב מ"א לשיטת ר"ע).

רנט) כשנילושה במי פירות בלי מים כלל (ש"ך יו"ד סי' שכ"ט סק"ט).

רס) לשיטת החק יעקב (סי' תנ"ז) דאם לא היה עיסה אחת מתחילה הגם שנצטרפו אח"כ ע"י סל לא מהני להיות כצירוף להפריש רק מחלה אחת. ובשו"ע הרב (שם סעי' י"א) כתב לחוש לשיטה זו.

רסא) אשה שפדאה מעשר שני שלה לעצמה (קידושין כד., רמב"ם הלכות מעשר שני פ"ה ה"ב).

רסב) בפצוע דכא (רמב"ם הל' תרומה פ"ז הי"ד).
עוד יש בכהן בן תשע שנים יכול לקנות יבמה קנין גמור, וגט אינו יכול ליתן עד שיהיה גדול, אבל לא יכול להאכיל תרומה, (נדה מה.).

רסג) פצוע דכא וכרות שפכה אם לא ידע את אשתו משנעשה פצוע דכא וכרות שפכה (יבמות ע. - רמב"ם הלכות תרומה פ"ז הי"ג).

רסד) ערל וכל הטמאין אעפ"י שהן אסורין לאכול בתרומה, נשיהן ועבדיהן אוכלין, (רמב"ם שם הי"ב).

רסה) כשהיא שומרת יבם שהוא ישראל (יבמות פ"ז. - רמב"ם פ"ח מהלכות תרומות ה"ה).

רסו) בת כהן שניסת לישראל ו היה לה בת, והבת ניסת לכהן ו היה לו בן שנעשה כהן גדול, הגם שנפטר הישראל בעלה של הבת כהן, וגם הבת אמה של הכהן גדול נפטרה, אעפ"כ אסור להבת כהן לאכול בתרומה מפני הכהן גדול שהוא נכד מישראל (יבמות סט: רמב"ם הלכות תרומות פ"ו הט"ו).

רסז) כשהגיע לעונת נדרים (רמב"ם הלכות תרומות פ"ד ה"ה).

רסח) בהפרשת חלה לשיטת המחבר (יו"ד סי' שכ"ח ס"א).

רסט) בת כהן שנישאה לישראל, הגם שאסור לה לאכול אבל מ"מ משום שהוא בת כהן אינו צריכה לשלם חומש (תרומות פ"ז מ"ב, רמב"ם תרומות פ"י הי"ב).

ער) המאכיל את פועליו (משנה תרומות פ"ו מ"ג, לשיטת ר' מאיר האוכל משלם רק החומש).

רעא) אם קנה פירות מישרא' אחר שנגמרה מלאכתן (שו"ע יו"ד סי' של"א סעי' קכ"ד).

ערב) כשתרם משלו על חבירו (רמב"ם הלכות תרומות פ"ד ה"ב, והוא בעיא בגמרא נדרים לו:).

רעג) בזמן הזה שהולך לאיבוד (שו"ע יו"ד סי' של"א סנ"ב).

עדר) כשאכל תרומה בשוגג, ומשלם קרן וחומש, הרי התשלומין כתרומה לכל דבר (תרומות פ"ו מ"א - רמב"ם הל' תרומות פ"י הט"ו).

ערה) תרומה שנולד בו ספק טומאה (תרומת פ"ח מ"ח לשיטת ר' יושע).

רעו) כשכבר הפריש ממנו חלק מהתרומה והמעשר (משנה תרומות פ"ד מ"א, שו"ע יו"ד סי' של"א סעי' ע"ז).

רעז) בשנת השמיטה שבארץ מצרים ובעמון ומואב מפרישין מעשר עני ובארץ שנער מפרישין מעשר שני (שו"ע יו"ד סי' של"א סי"ט).

רעח) יש שיטה בירושלמי (מעשר שני לב:) ועשיתי ככל אשר צויתנו הוא על כל המצות. ועי' מש"כ בזה בספר מגן גיבורים (או"ח סי' כ"ה), בענין שהניח תפילין שלא על הסדר.

רעט) בחוצה לארץ שאין בה שמיטת קרקע, מפרישין בשנת השמיטה בארץ מצרים ובעמון ומואב מעשר ראשון ומעשר עני. (יו"ד סי' של"א סי"ט).

רפ) אשה שנתגרשה ובאו האיש והאשה לבי"ד. (אבן העזר קי"ט ס"ט).

רפא) באופן שקרע על אביו ל"ע ואח"כ נפטר קרוב ל"ע אין צריך לקרוע בצד האחר. (שו"ע יו"ד סי' ש"מ סעי' כ"ב).

רפב) כשיש שם גוסס. (גמרא נזיר מ"ג לשיטת ר"ל - שו"ע יו"ד סי' ש"ע ס"א).

רפג) לגבי להתרפאות מעכו"ם וממינים. (ע"ז כז:), ועיי"ש בתוס' (ד"ה לחיי שעה), וע"ע באור החיים הק' פרשת כי תשא (בפסוק ושמרו), ובספה"ק אוהב ישראל. (שם).

רפד) אשה נדה כשמתה. (נדה סט:), ועי' בשו"ת ח"ס (יו"ד סי' של"ח) ומובא בפתחי תשובה (יו"ד סי' שנז ס"ק א').

רפה) לשיטת ריש לקיש (נזיר מג.) צריך להזהר משעה שהוא גוסס עיי"ש.

רפו) כשיש ספק אם ראובן הוא אביו או שמעון אסור לטמא לשניהם (שו"ע אבן העזר סי' ג' ס"ט).

רפז) כששמע שמועה קרובה ביום שבת, כגון ששמע בשבת שכבר נקבר קודם שבת (שו"ע יו"ד ת"ב ס"ז).

רפח) כשנפטר עריו"ט ומסרו לעכו"ם וישב שעה אחת קודם הרגל (שו"ע יו"ד סי' שצ"ט סי"ד עיי"ש).

רפט) כשתכפוהו אבילות ל"ע זאח"ז מותר ליטול קצת מהשערות ע"י שינוי בתער ולא במספרים (מו"ק יז: שו"ע יו"ד סי' ש"צ ס"ג).

רצ) השומע שמועה בשבת או ברגל, ולמוצאי שבת ורגל נעשית רחוקה, אינו נוהג אלא יום אחד. (מו"ק כ: - שו"ע יו"ד סי ת"ב ס"ה).

אבן העזר

רצא) בשבויה שנשאת לישראל ונמצא דהיתה בתולה, יש סברא דמותרת אחר מיתתו לינשא לכהן (אבהע"ז סי' ז' בית שמואל סק"א), וכתב שם דבט"ז אוסר משום דיש לחוש שמא הערה בה עיי"ש.

רצב) באופן שהורתה היתה בקדושה, דהיינו שנתגרשה כשהיתה מעוברת ואח"כ חזר ולקחה עיי"ש. (אבהע"ז סי' ז' סי"ח).

רצג) האומר לאשה: הרי את מקודשת לי בפרוטה זו לאחר ל' יום, ובא שני וקדשה בתוך ל' יום, הרי זו מקודשת לשני ואם גירשה השני תוך ל', חזרו קידושי ראשון. (אבן העזר סימן מ' סא-ב).

רצד) נער קודם בר מצוה שנשא בתולה ולא כתב לה כתובה כשהוא קטן, כשיגדיל אינו כותב לה רק מנה, דהא ההיא שעתא לאו בתולה היא. (הרמ"א בשו"ע אבן העזר סימן מ"ג ס"א).

רצה) כשקידש מהאירוסין לאלמנה כשהיה כהן הדיוט ונהיה לכהן גדול מותר להנישא לו, כמבואר במשנה (יבמות סא.) וברמב"ם (פרק יז מהלכות איסורי ביאה הלכה יב).

רצו) באמת הוא מחלוקת בגמרא (יבמות ס.), ונפסק בשו"ע (יו"ד הלכת טומאת כהנים סי' שע"ג סעי' ד') שארוסה אסור להטמאות, ומה שרש"י אומר לרבות הארוסה זה רק ארוסה שהיא גרושה.

רצז) כהנת מותרת לינשא לחלל אע"פ שנעשית עי"ז זונה, (רמב"ם פי"ח איסורי ביאה הלכה ג').

רחצ) אם אחיו מת, שכהיום אינם מייבמים רק נותן חליצה, הגם שמעיקר הלכה יכול להתחתן קודם ולתת אח"כ חליצה, אכן יש אומרים דבזמן הזה דיש חרם רבנו גרשם שלא לשאת שתי נשים, אסור להתחתן עד שיתן חליצה, (רמ"א אבעה"ז סי' קנ"ט סעי' ה').

רצט) כשיבם את אשת אחיו וגירשה מותר להחזירה (יבמות ח: אבן העזר קס"ח ס"א).

ש) כשערוה לא נשאה לאחיו יבמות (יג.) ובשו"ע אהע"ז (סי' קע"ג ס"ב).

שא) המגרש את אשתו והחזירה ואח"כ מת מותרת ליבם (יבמות ק"ח: רמב"ם הלכות יבום וחליצה פ"ז ה"ב שו"ע אבן העזר סי' קע"ג סט"ז).

שב) קטנה יתומה שנישאת וגירשה, והחזירה, ומיאנה בו, ונשאת לאחר אחר שמיאנה בו, וגירשה האחר, מותרת לחזור לראשון, שכל היוצאת במיאון, אף על פי שקדמו גט, הרי זו כמי שלא נתגרשה ממנו בגט מעולם, ומותרת לחזור לו. (יבמות קח: - שו"ע אבן העזר סי' קנ"ה ס"י).

שג) אם חבלה בבעלה והנזק הוא כנגד דמי הכתובה. (ב"ק פט: חו"מ סי' תכ"ד ס"י ברמ"א).

דש) בבת הניזונת מן האחים (שו"ע אבן העזר סי' נ"ה ס"ד, עי"ש).

שה) לפי שיטת הרמב"ם אסור לכהן גדול לישא שתי נשים כל השנה (רמב"ם איסורי ביאה פי"ז הי"ג).

שו) לשיטת ריש לקיש מותרת לאחר עשרה דורות (יבמות עח:).

שז) בגוי שנתגייר אח"כ (לפי שיטת י"א במחבר אבן העזר סי' קע"ח סי"ט).

שח) כשבירך ברכת ארוסין בשעת קידושין, יש סוברים שבשעת הנישואין חוזרים ומקדשים. ויש סוברים דגם חוזרים ומברכים תחת החופה בלא הזכרת שם, משום הרואים (אבן העזר סי' ל"ד ס"ג) ובחלקת מחוקק כתב שם שמלכות צריך להזכיר ועי"ש בבאר היטב (סק"ט).

שט) בקטנה שהשיאה אביה (שו"ע אבהע"ז סי' קע"ח ס"ג לפי שיטה הב').

שי) שתי יבמות שבאו ממדינת הים, ושתיהן אומרות מת בעלי, ולאחת מהן היה עד שמת בעלה, זו שיש לה עד אסורה מפני יבמה, וזו שאין לה עד מותרת, שהרי העיד העד שמת יבמה, והיא נאמנת לומר שמת בעלה, אבל אין אשה נאמנת לומר שמת היבם (יבמות קי"ט: - שו"ע אבן העזר סי' קנ"ח ס"ה).

שיא) כשאמרה מת בעלי תנו לי כתובתי, אין מתירין אותה לינשא, שעל עסקי הכתובה באה, והרי זו בחזקת שלא מת, (יבמות קיז. שו"ע אבן העזר סי' י"ז סעיף מ"ג).

שיב) בשוחט בהמה טמאה (חולין קכא. רמב"ם הלכות איסורי ביאה פ"א הי"ב).

שיג) בקטנה יתומה שיצאה ע"י מיאון (אבן העזר סי' קנ"ה ס"י).

שיד) אם גירש את אשתו ע"מ שתנשאי לפלוני, ונשאת לאיש אחר וילדה בן הולד ממזר, ואם הלכה אח"כ ונשאה לאותו פלוני חל הגט למפרע והבן כשר (אבן העזר סי' קמ"ג ברמ"א סט"ו).

שטו) באופן שהיה לו בן מן שפחה ושחרר את השפחה וגם את הבן, ואח"כ חזר ונשא את האשה המשוחררת (רמב"ם פ"א מהלכות יבום וחליצה ה"ד).

שטז) ביבם בן תשע שנים ויום אחד הבא על יבמתו (קידושין י"ט. וברש"י שם - רמב"ם הלכות איסורי ביאה פ"ג ה"א).

שיז) מצרי שבא על בת ישראל שו"ע אבה"ז (סי' ד', סעי' ג' - ה').

שיח) אחר עשרה דורות, כיון שכבר נשתקע ממנו שם גירות ויבואו לומר ישראל נושא ממזרת (קידושין עה. שו"ע אבהע"ז סי' ד' סכ"ב עי"ש).

שיט) אם אבי אבי אביו - וכן אם אם אבי אביו (שו"ע אבן העזר סי' ט"ו ס"ה וב"ש שם סק"ה).

שכ) גר מצרי שנשא עמונית קודם שנתגיירה, והיינו שההיתר של עמונית לישראל אינו רק כשנתגיירה (אבן העזר סי' ד' ס"ז ברמ"א).

שכא) בגר מואבי (קידושין עד:).

שכב) בעי דר' ירמי לשיטת ר' מאיר שסובר בהמה במעי אשה ולד מעליא הוא (נדה כג. וע"ע ברמ"א אבן העזר סי' ל"ז ס"א ובב"ש שם ס"ק ב').

שכג) מי שיש לו שתי נשים, ובאה אחת מהן ואמרה מת בעלי, הרי זו תנשא ע"פ עצמה וצרתה אסורה, שאין צרה נאמנת להעיד לחברתה (משנה יבמות קי"ז: - קי"ח - שו"ע אבן העזר סי' י"ז סעיף מ"ה).

שכד) כשאירס אלמנה ואח"כ נתמנה להיות כ"ג (משנה יבמות סא. רמב"ם הלכות איסורי ביאה פי"ז - הי"ב).

שכה) אם הוא חלל (שו"ע אבן העזר סי' ז' סוף ס"כ).

שכו) בקטנה שהיא בת מיאון (רמב"ם הלכות איסורי ביאה פ"ג ה"ב).

שכז) כהן שבא על אחת מהעריות ונתעברה, אין הולד חלל, כיון שאינה מאיסורי כהונה, אכן כיון שעשאה זונה, אם חזר ובא עליה, הולד חלל (קידושין ע"ח. - שו"ע אבן העזר סי' ז' סי"ד).

שכח) בפצוע דכא (יבמות עז. שו"ע אבן העזר סי' ה' ס"א).

שכט) אם בירך כבר ברכת ארוסין בשעת קידושין הראשונים, י"א דחוזרים ומברכים תחת החופה בלא הזכרת שם, משום הרואים, (אבן העזר סי' ל"ד ס"ג ועיי"ש בבאר היטב שם סק"ט).

של) אם נתנה לאיש מתנה ע"מ להחזיר, והאיש נתן לה בחזרה, וקידשה בזה (רמ"א אבן העזר סי' כ"ט ס"א).
עוד כזה הנותן לחברו מתנה על מנת להחזיר והלך המקבל וקידש בה אשה הרי זו מקודשת (שו"ע שם סי' כ"ח ס"כ).

שלא) באשת איש שקיבלה קידושין בפני בעלה (אבן העזר סי' י"ז ס"ב, ועיי"ש בב"ש ס"ק ה').

שלב) האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה, ומת השליח, ואינו יודע אם קידש לו אשה או לא קידש, הרי זה בחזקת שקידש, שחזקה שליח עושה שליחותו. והואיל ואין יודע איזו אשה קידש לו, הרי זה אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עמה (נזיר יב. שו"ע אבן העזר סי' ל"ה סי"א).

שלג) בקטנה יתומה משום שקדושיה הם הם מיאוניה (אבן העזר סי קנ"ה ס"ג).

שלד) בחציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה ונשתחררה ואח"כ קידשה שני (גיטין מג:, שו"ע אבן העזר סי' מ"ד סי' י"ב).
עוד אופן באשה שהלך בעלה למדינת הים ושמעה שמת ונשאה ואח"כ בא בעלה (יבמות פז: אבן העזר סי' י"ז סק"ו).

שלה) כשאביה קיים ונתקדשה בלי דעת אביה (קידושין מד: - שו"ע אבן העזר סי' ל"ז סי"א, וע"ע שם סי"ד כמה חילוקים בזה).

שלו) כשקידש קודם הכנסתה לחופה (רמ"א אבהע"ז סי' ל"ד ס"ג עיי"ש).

שלז) כשראובן קידשה חוץ משמעון, ובא שמעון וקידשה סתם (גיטין פב: ר' אבא לשיטת ר' אליעזר).

שלח) כה"ג שאירס את הקטנה ובגרה תחתיו קודם נישואין (יבמות נט. ורמב"ם הלכות איסורי ביאה פי"ז הי"ז).

שלט) ביבם שירש נכסי אחיו (כתובות פ: שו"ע אבן העזר סי' קס"ח ס"ג).

שמ) כשהבעל חבל בה (אבן העזר סי' פ"ג ס"א, וע"ע שם סי' פ"ה ס"ז).

שמא) אם נתן במתנת שכיב מרע ואין נכסים בני חורין, עוד מציאות כשקנו מידו ע"ז (אבן העזר סי' צ"ג ס"כ עיי"ש ברמ"א סכ"א בענין מזון האשה וכה"ג בסי' ק"ב ס"ח לענין מזון הבנות).

שמב) כשחקק הגט על טס של זהב ואמר לה הרי זה גיטך וכתובתך (גיטין כ:, שו"ע אבן העזר קכ"ד ס"ח).

שמג) כשמביא הגט ממקום למקום (אבן העזר סי' קמ"ב ברמ"א סי"ד ועיי"ש בבי"ש (סקכ"ז)).

שדמ) כשמסר מודעה קודם נתינת הגט ואח"כ ביטלו (שו"ע אבן העזר סי' קל"ד ס"י עיי"ש ועי' ברמ"א שם ס"ד).

שמה) כשיש שנים ששמותן ושמות נשותיהן שווין (אבן העזר סי' ק"כ ס"ג וסי' קל"ו ס"ו).

שמו) בשכיב מרע (לפי שיטה אחת ברמ"א אבן העזר סי' א' ס"י, ובסי' ק"מ ס"ה, וע"ע במחבר סי' קמ"ה ס"י שיש בזה ספק ובטו"ז שם רצה לחדש דבזה"ז וודאי כן היא הלכה, ועיי"ש בשי למורה).

שמז) באופן שאמר לעשרה כולכם חתומו סגי שיחתמו רק שנים קודם הנתינה שאינו רק כמו תנאי (אבן העזר סי' ק"כ ס"ט, ועיי"ש בס"י שיש חולקים).

שמח) חרש נשא אשה ואחיו נשא אחותה ונפטר אחיו בלא בנים (יבמות קי"ב: רמב"ם הלכות יבום וחליצה פ"ז הי"ז).

שמט) כשהיו עוד שני אנשים שרוים בחצר ואומרים שלא ראו כלום (כתובות כג. ושו"ע אבן העזר סי' קנ"ד ס"ד).

שנ) כשגירשה מדעתה, ונמצא פסול בגט, יכול אחר כך לגרשה בעל כרחה (אבן העזר סי' ק"ט סעיף ו' ברמ"א).

שנא) באופן שנתערב עם איש אחר (יבמות צט.).

שנב) כשאחיו יבם את לאה ואמרה לאה לא נבעלתי צריכה חליצה - אבל לגבי צרתה לא נאמנת ומותרת לשוק (יבמות קיב. שו"ע אבן העזר סי' קטז ס"ו).

שנג) בקטנה יתומה (אבן העזר סי קנ"ה ס"ה).

שנד) אמו ואשה אחרת ולהן שני זכרים, וחזרו וילדו שני זכרים במחבא, ובא בנה של זו ונשא אמו של זה ובנה של זו נשא אמו של זה, ומתו בלא בנים, זה חולץ לשתיהן וזה חולץ לשתיהן, נמצא כל אחד ואחד חולץ לאמו מספק. (יבמות צ"ט. וע"ע שם הציור לגבי אחותו או בתו).

חושן משפט

שנה) כששני עדים אומרים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי, אינו מביא קרבן (כריתות יא: רמב"ם הלכות שגגות פ"ג ה"א).

שנו) כשהעיד שפלוני רבעו (סנהדרין ט: שו"ע חו"מ סי' ל"ד סכ"ו, ועיי"ש ברמ"א דה"ה בכל כזה אם אין להן הנאה מעדותן).

שנז) בהיתר עגונות מי שראה שנפל הבעל במים אינו נאמן לומר שמכירו, ומי שלא ראה כשנפל נאמן (אבן העזר סי' י"ז סכ"ח ברמ"א, ועיי"ש בבית שמואל).

שנח) האנוסים שנשארו בארצותם אם הם מתנהגים בכשרות בינם לבין עצמם ואין בידם להמלט למקום שיוכלו לעבוד את ה' סומכי' על שחיטתן ואין אוסרין יין במגען. (שו"ע יו"ד סי' קי"ט סי"ב).

שנט) כשבית דין נותן חרם שמי שיודע להעיד צריך לבוא להעיד, אפילו שלא מקבלים העדות, צריך לבוא להעיד כדי שבי"ד יוכל לברר אח"כ. (חו"מ סי' כ"ח ס"ב).

שס) בגרים (שו"ע חו"מ סי' ל"ג סי"א).

שסא) עידי הקיום יכולים להיות קרובים לעידי השטר (חושן משפט סי' מ"ו סי"ז).

שסב) כשרוצה ליכנס לביתו למשכנו, שערב קבלן הוי כלוה ואסור (חו"מ סי' צ"ז סי"ד).

שסג) כשהתנה מתחילה שהמלוה יהא נאמן אפילו כנגד עדים (חו"מ סי' ע"א ס"א עיי"ש).

שסד) באופן שמכר הנכסים רק להבריח מן הלוה. (חו"מ סי' קי"א ס"ב).

שסה) כשהאמין המלוה להלוה שיהא נאמן. (שו"ע חו"מ סי' ע"א סכ"א).

שסו) כשראובן שאל חפץ משמעון ואמר אם לא אחזרנו עד זמן פלוני אתן לך כך וכך, ולוי נעשה ערב לזה, השואל אין צריך לשלם כיון שהוא אסמכתא, אבל הערב צריך לשלם. (חו"מ סי' קכ"ט ס"ח) וע"ע בשו"ע (שם סי' ל"א ס"ט וס"י וסי"ב).

שסז) כשמוכר קרקע לששים שנה (ב"מ עט. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פי"א ה"ב).

שסח) כשעבר עליו שמיטה (רמ"א חו"מ סי' ס"ז ס"ו).

שסט) לשיטת רב אם נשבע מקודם (ב"ק קו.).

שע) עבד עברי שיצא וקיבל הענקה אין בעל חוב יכול לגבות מזה. (קידושין טו. רמב"ם הל' עבדים פ"ג הט"ו).

שעא) פרשת סוטה (סוטה י"ז:, רמב"ם סוטה פ"ד ה"ז).

שעב) בגט ושטר מקושר שצריך לחתום בשלשה עדים (בבא בתרא קס.).

שעג) בענין שני שטרות על שדה אחת (שו"ע חו"מ סי' ר"מ ס"א בהגה, ועי' שם בנתיבות אות א').

שעד) סתם מוכר קרקע לא מפני רעתה לא קנה בשטר חוץ אם זקף המעות במלוה (קידושין כו. חו"מ קצ"א ס"ב, עיי"ש בנתיבות).

שעה) כשמכר כמה שדות או כמה בתים ועשה חזקה באחד מהם לא קנה רק לפי המעות שנתן (קידושין כז: שו"ע חו"מ סי' קצ"ב סעי' י"ב).

שעו) אם לא נתן מעות, לפי שיטת רש"י (קידושין כז. ד"ה לא שנו, ועיי"ש בר"ן).

שעז) בבהמה וחיה לשיטת הרמ"א (חו"מ סי' קל"ה ס"א, ובש"ך שם ס"ק ג').

שעח) המלוה מעות לכהן או ללוי להיות מפריש תרומות ומעשרות על חשבון המעות (גיטין ל. רמב"ם הל' מעשר פ"ז ה"ז).

שעט) כשגזל את אביו ואח"כ מת אביו ורק הוא היה היורש, צריך להוציא הגזילה מידו (שו"ע חו"מ סי' שס"ז ס"ה), וע"ע כזה (שם סעי' ו') בגזל הגר.

שפ) באופן שכפר הכל [ונתחייב שבועת היסת] ואח"כ הודה במקצת מחמת תשובה [דהוי כמשיב אבידה] (חו"מ סי' פ"ז סכ"ח).

שפא) מתנת שכיב מרע כשנתן כל נכסיו שתקנו חז"ל שאי"צ קנין, ואם עשה קנין אמרינן אין קנין לאחר מיתה, חוץ כשכתב שלא עשה הקנין רק להוספה (שוע חו"מ סי' ר"נ ס"ז עי"ש).

שפב) בחנות שאין דרים שם רק ביום (חו"מ סי' ק"מ ברמ"א סעיף י"ד).

שפג) באופן שקיבל מעות על מקח ואח"כ חזר בו המוכר (חו"מ סי' קצ"ח סט"ו).

שפד) כשראה הלוקח החפץ (שו"ע חו"מ סי' רל"ב ס"ז ברמ"א).

שפה) כשאינה את חבירו (לשיטת המחבר בשו"ע חו"מ סי' רכ"ז ס"ד).

שפו) כשצוה לכתוב שקנו בבי"ד חשוב מותר לכתוב כן הגם שאינו אמת (שו"ע חו"מ סי' ר"ז סט"ו ברמ"א - שו"ע הרב הלכות עדות סי"ב).

שפז) באופן שאמר לו המוכר שיש להחפץ מום זה וזה וזה שבדרך כלל הם ניכרים ובתוכן הזכיר גם המום שהיה באמת ולא היה ניכר, שיכול לטעון שכיון שראה שאין בו מומים הניכרים הרי זה סימן שלא היה כוונתו רק שלא יטעון עליו, אבל לא שבאמת יודע שיש בו המום הפלוני (ב"מ פ. שו"ע חו"מ סי' רל"ב ס"ח).

שפח) שנשבע שלא למכור חפץ פלוני, ועבר ומכרו, אין במכירתו כלום, הואיל ועבר על שבועתו (יו"ד סי' ר"ל ברמ"א - וע"ע בחו"מ סי' ר"ח ובסמ"ע שם ס"ק ג' ובש"ך ס"ק ב').

שפט) אם תבע הלוקח את החפץ (חו"מ סי' רכ"א, עי"ש וכזה מבואר באבן העזר סי' כ"ט ס"ח לענין קידושין).

שצ) בשטר שאין בו רק שורה אחד, והעדים חתמו בשורה השנית הוא פסול (ב"ב קס"ג:, שו"ע חו"מ סי' מ"ה סי"ח וי"ט).

שצא) בדיין שלקח שוחד (חושן משפט סי' ט' ס"א).

שצב) כשהיו העדים הכשרים מרוחקים מהכתב יתר על שני שיטין, והיה הריוח שבין הכתב והעדים מלא בעדים פסולים או קרובים, הרי זה כשר, שהרי אינו יכול להזדייף (שו"ע חו"מ סי' מ"ה סי"ד) ועי"ש כמה חילוקים בזה.

שצג) ישראל שהיה בידו חמצו של ישראל אחר בפקדון, ולא מכרו עד זמן איסורו (שו"ע או"ח סי' תמ"ג ס"ב, - לשיטת ח"י ושו"ע הרב שם ס"ח).

שצד) כשראובן ושמעון מודרין בהנאה זה מזה, וראובן מצא מציאה של שמעון, והוא במקום שנוטלין שכר על החזרת אבידה, צריך ליתן השכר להקדש (נדרים לג. שו"ע יו"ד סי' רכ"א סוף סעיף ג').

שצה) כשהיה שוה פרוטה בשעת המציאה (ב"מ נה. - שו"ע חו"מ סי' רס"ב ס"א).

שצו) באופן שגם איש אחר נתן סימנים או שהביא עדים (ב"מ כח. שו"ע חו"מ רס"ז ס"ח).

שצז) כשמצא יין אסור להשתמש דשמא יין נסך הוא, וכשבא ישרא' ונתן סימן אכן כיון שהיה במקום שהיה רוב עכו"ם כבר התייאש וממילא מותר להשתמש בו (ב"מ כד: - שו"ע חו"מ רנ"ט ס"ד).

שצח) באשה שמכרה מנכסי מלוג והבעל יש לו תביעת ירושה ואם לא ידע מהנכסים מכרה קיים (כתובות עח. שו"ע אבן העזר סי' צ' סי"א).

שצט) לשיטת רבי אליעזר איש ואשה שמכרו נכסי מלוג שהנכסים שלה והפירות שלו, לא עשו ולא כלום. (בבא קמא צא.).

ת) בקטן משש שנים שיודע בטיב משא ומתן שתיקנו חז"ל שמקחו מקח וממכרו ממכר, יכול לחזור כל זמן שלא משך. (חו"מ סימן רל"ה סעי' ד').

תא) באופן שראובן נשא בת שמעון אחיו ולא היו בנים לא לראובן ולא לשמעון, ומת שמעון ואח"כ מת ראובן, נפל הירושה לבנות שמעון שהיא אשת ראובן (חו"מ סי' רפ"ז סמ"ע סק"ד).

תב) באמה העברי' כשמת האב, היא יוצא מהאדון. (לשיטת ריש לקיש, קידושין טז.).

תג) בישראל שהיה לו בן מהשפחה או מהעובדת כוכבים, הואיל ואינו קרוי בנו, הבא לו אחריו מהישראלית בכור לנחלה ונוטל פי שנים (חו"מ סי' רע"ז ס"ט).

תד) באופן שהיו עדים מצויים שם ויכול להביא ראי' לדבריו (ב"מ פג. - שו"ע חו"מ קפ"ז ס"ב - רצ"ד ס"ב).

תה) באופן שהוכר הגנב (ב"ק קח: וברש"י שם ד"ה ואם שומר שכר שו"ע חו"מ סי' רצ"ד ס"ו, ועיי"ש בסמ"ע מחלוקת בין רש"י להרמב"ם).

תו) ברואה בכורות אי יש לו מום שמותר לשחוט עליו (בכורות כח. שו"ע יו"ד סי' שי"ב ס"א).

תז) כשגנב ולד בהמת מלוג הגם שהולד שייך להבעל, אעפ"כ הכפל שייך לאשה (כתובות עט: רמב"ם הל' אישית פכ"ב הכ"ח).

תח) אם היה החפץ ביד בנו הקטן של הבעלים וגזלו ממנו וחזר ונתנו להבן (בבא בתרא פז: שו"ע חו"מ סי' שס"ו ס"ג).

תט) אם גזל קרקע ונטלוהו מציקין או שטפה נהר (ב"ק קטז: קיז: חו"מ סי' שע"א ס"ג ס"ב וג').

תי) בגזל הגר שמת ונתן המעות להכהן בלילה (ב"ק ק"י, רמב"ם פ"ח מהלכות גזלה ה"ו).

תיא) כשבורר צרור מתוך תבואה של חבירו (ב"ב צ"ד. - שו"ע חו"מ סי' רכ"ט ס"ב).

תיב) בגזל הגר שדינו כמו אשם (ב"ק קי. - רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פ"ח ה"ו).

תיג) תשובה בגזל הגר למדו חז"ל שצריך שיהא שוה פרוטה לכל כהן וכהן שבאנשי המשמר (ב"ק שם, וברמב"ם שם ה"ז), ועיי"ש ברש"י שצריך להשלים ליתן משלו עד שיהיה לכל כהן שוה פרוטה.

תיד) בני העיר ששלחו את שקליהן ביד שליח ונגנבו או אבדו, אם שומר חנם הוא הרי זה נשבע להם ונפטר כדין כל שומרי חנם והן חוזרין ונותנין שקליהן פעם שניה, ואם אמרו אנשי העיר הואיל ואנו משלמין שקלינו אין רצוננו שישבע השליח שהוא נאמן לנו אין שומעין להן, לפי שתקנת חכמים היא שאין הקדש יוצא בלא שבועה (שקלים ה: רמב"ם הלכות שקלים פ"ג ה"ח).

תטו) בגזל הגר שאין בו שוה פרוטה לכל כהן וכהן מאנשי משמר דלא יצא ידי השבה עד שתהיה שוה פרוטה לכל כהן, וע"כ צריך להוסיף משלו להשלים. (ב"ק ק"י. וברש"י שם, וברמב"ם פ"ח מהלכות גזילה ה"ז).

תטז) כשגנב את בנו או את אחיו הקטן, או בעל הבית שגנב אחד מבני ביתו הסמוכין על שלחנו או מלמד תינוקות שגנב אחד מן הקטנים הלומדים אצלו (סנהדרין פו. - רמב"ם פ"ט מהלכות גניבה ה"ה).

תיז) הגונב טבלו של חבירו לשיטת רבי יוסי בר יהודה (קידושין נח:) אינו צריך לשלם רק דמי חולין שבו.

תיח) הלוקח עבד מן העובד כוכבים אין הגוף קנוי לו עד שיטבילנו לשם עבדות, הילכך אם קדם וטבל לשם בן חורין הרי הוא בן חורין, וכתב הרמ"א דמכל מקום צריך לשלם לרבו דמיו שנתן בעדו (יו"ד סי' רס"ז ס"ט), וכן עוד כה"ג כתב הרמ"א (שם סי"א).

תיט) המעביר חבית ממקום למקום בשכר ונשברה בפשיעתו כגון שרץ יותר מדאי או שהלך במקום רעוע ונתקל וכל כיוצא בזה בענין שחייב לשלם מן הדין מצוה על בעל הבית להכנס עמו לפנים משורת הדין ולמחול לו שנאמר למען תלך בדרך טובים ואם עני הוא ואין לו מה יאכל מצוה ליתן לו שכרו שנאמר וארחות צדיקים תשמור וזו היא אורח צדיקים לשמור דרך ה' לעשות צדקה ומשפט לפנים משורת הדין (ב"מ פג. שו"ע הרב הלכות שאלה ושכירות סי"ט).

תכ) כשאמר לא גנבתי ובאו עדים שגנב ואח"כ אמר טבחתי או מכרתי ואח"כ באו עדים שטבח או מכר חייב לשלם ארבעה וחמש. (ב"ק עה: רמב"ם הלכות גניבה פרק ג' הלכה ט').

תכא) כשאחד גנב ונשבע על הגניבה ואח"כ הודה, אז חייב להחזיר בעצמו ולא יכול לעשות שליח. (ב"ק דף ק, חו"מ סי' שס"ז סעי' א') שהוא גזירת הכתוב שצריך להחזיר בעצמו.

תכב) לשיטת רב, אם אחד אמר לחבירו מנה לי בידך ונשבע שאינו חייב, אפילו באו עדים אח"כ והעידו שהוא חייב, פטור לשלם, שנאמר ולקח בעליו ולא ישלם. (ב"ק קו).

תכג) בגמרא (סוטה מג) מי שגונב בית אינו חוזר מערכי המלחמה, ומקשה הגמרא לפי רבי יוסי הגלילי ממילא חוזר כיון שעשה עבירה וזה הירא ורך לבב, ומתרץ הגמרא שמדובר שעשה תשובה וכבר שילם, שואל הגמרא אם עשה תשובה למה חוזר, הרי הוא לוקח, ומתרץ הגמרא דכיון שהגיע מתורת גזילה אין זה חשוב כל כך שיחזור מערכי המלחמה, וזה הוא לפי רבי אליעזר בן יעקב ואינו נפסק ברמב"ם כך להלכה.

תכד) כשראובן כיסה את הבור עם כלי של שמעון, ואח"כ בא שמעון ונטל את כלי שלו (ב"ק ל. חו"מ סי' ת"י סכ"ט).

תכה) כששמעון חפר בור ובהמה של ראובן נפל לתוך הבור והזיק את שמעון והבהמה מתה (ערכין ז. חו"מ סי' ת"י סל"ח).

תכו) בחצי נזק צרורות (ב"ק ג:).

תכז) שור תם שהזיק אדם לשיטת ר' עקיבא (ב"ק לג.).

תכח) כשהשביחה הנבילה (חו"מ סי' ת"ג ס"ב).

תכט) במלוה על המשכון וחזר והפקידו ביד הלוה (שו"ע חו"מ סי' ע"ב ס"ג).

תל) כששאל שור מחבירו ושור תם שלו הזיק לשורו של המשאיל (ב"ק יג:, שו"ע חו"מ סי' שמ"ז ס"א).

תלא) כשנשתנה לרשות בעלים אחרים (ב"ק לט. לשיטת ר"מ).

תלב) מועד לקרן ימין אינו מועד לקרן שמאל (ב"ק מה:).

תלג) כשנכנס לחצר חבירו ונגח שור של חבירו (ב"ק כג: רמב"ם הל' נזקי ממון פ"ו ה"ז).

תלד) כשיצאו ולדיה מהנגיחה, ולאשה א"צ לשלם דמי וולדות, ולשפחה שדומה לבהמה צריך לשלם דמי וולדת (ב"ק מט. שו"ע חו"מ סי' ת"ה ס"ג).

תלה) כשיש נגע בכותלו (נגעים פי"ב מו. רמב"ם פט"ו מהל' טומאת הצרעת ה"ד).

תלו) כשאיש אחר זרק הכלי מהגג והיה עומד להישבר, ובא חבירו ושברו (בבא קמא כו: חו"מ סי' שפ"ו ס"ד).

תלז) בגזל חמץ ועבר עליו הפסח ויכול להחזירו לבעליו (כמו שמבואר בחו"מ שס"ג ס"א, ואם בא אחד ושורפו שיטת הרמב"ן דצריך לשלם, ועי' ש"ך סי' שפ"ו סקי"א שכתב שכיון דדיני דגרמי אינו רק קנס, ע"כ במילתא דלא שכיחי לא קנסו רבנן).

תלח) האשה ששברה כלים בתוך ביתה (שו"ע אבן העזר סי' פ' סי"ז, ועיי"ש בח"מ ובי"ש).

תלט) לפי שיטת ר' יעקב כשחייב כפל וחומש, לפי פירוש רש"י נמצא דאם היה הכפל יותר מהחומש לא נקרא חומש ולא יצא ידי חובתו (ב"ק סה.).

תמ) בנושא משא (באופן המבואר בשו"ע חו"מ סי' ד"ש ס"ב).

תמא) ברודף (סנהדרין עג. חו"מ סי' תכ"ה ס"ג).

תמב) כשחבל בשבת, דכיון דבמזיד קם ליה בדרבה מיניה, ע"כ אפילו בשוגג לענין השבת אם התרו בו משום לאו דחובל והיה מזיד לענין הכאה, חייב מלקות כיון שאינו משלם (עי' במנ"ח מצוה מ"ט אות ב').

תמג) כששאל אדם חפץ מחבירו ואח"כ נפטר השואל ל"ע, מותר להבן להשתמש בו כל זמן השאלה, ואעפ"כ אינו חייב באונסין (ב"ק קי"ב, חו"מ סי' שמ"א ס"ג).

תמד) כשאכל הנזיר שני חרצנים וזגן (לשיטת ר"א בן עזרי' נזיר פ"ו מ"ב).

תמה) אם נשבע שאוכל ככר זו ואח"כ נשבע שלא יאכלנה (שבועות כ"ט, רמב"ם הלכות שבועות הי"ג), וכן יכול להיות להיפך שאם לא יאכל איזה מאכל יתחייב אחת ואם יאכלנה יתחייב שתים, כשנשבע שלא יאכל ככר זו ואח"כ נשבע שיאכלנה (שם הי"ד).

תמו) אם שהה רק כדי שלא יתחייב (לשיטת הגרש"ק בספר שנות חיים סי' קמ"ג ומובא בכף החיים סי' תרי"ב אות ט"ז), ועי' במ"ב (סי' תרי"ח ס"ק י"ט מהדורת דרשו) שזהו דווקא לגבי שאר איסורים, אבל באכילת יוה"כ כיון שהוא של יתובי דעתיה בכל אופן אינו מצטרף.

תמז) כשנשבע שלא לאכול פת זו ועבר על השבועה ונתחייב מלקות ואח"כ נשאל על השבועה והתירו לו הרי זה נפטר (שבועות כ"ח רמב"ם הלכות שבועות פ"ו הי"ח).

תמח) כשנשא שפחה חרופה, אז האשה לוקה (משנה כריתות יא., לפי מה שפירש הרמב"ם בריש מסכת שבת, אבל ביד החזקה פ"ג מהלכות איסורי ביאה ופ"ט מהלכות שגגות חזר בו הרמב"ם, ועי' מה שכתב בתיו"ט כריתות פ"ב מ"ד).

תמט) בשורט שריטה אחת על עשרה מתים ל"ע (מכות כ. רמב"ם ע"ז פי"ב, שו"ע יו"ד סי' ק"פ ס"ה).

תנ) כהן וזר שאכלו ביכורים חוץ לירושלים (רמב"ם הלכות ביכורים פ"ג ה"א-ג).

תנא) כשהגיע לתחום העיר (מכות יא: רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פ"ח הי"א).

תנב) קטן מופלא סמוך לאיש שהקדיש איזה מאכל ואח"כ אכלו (נדה מו. לשיטת רב הונא).

תנג) כשהמיר בהמת קדשים לשיטת ר' יוסי בר יודא (תמורה יז. לפי פירוש רש"י עי"ש), וע"ע בתוי"ט (כריתות פ"ב מ"ב) בענין שפחה חרופה לשיטת רמב"ם.

תנד) מצות טעינה, שמותר לבקש שכר. כמבואר בחו"מ (סי' ער"ב ס"ו) ועי' מש"כ בזה בחיי הלוי (ח"א סי' קי"ד).

עניני קדשים

תנה) באופן ששחט על מנת שיזרוק הדם למחר (זבחים כז: ורמב"ם פסולי המקדשים פי"ג ה"א).

תנו) כל פסולי המוקדשין הנאתן להקדש נמכרין באיטליז ונשחטין באיטליז ונשקלין בליטרא, והגם שהוא חמור יותר שהנייתן להקדש, אעפ"כ התירו למכור באיטליז כדי שיהיה ריווח יותר להקדש, חוץ מן הבכור והמעשר דכיון שהנייתן לבעלים הגם ששוב אין בהם קדושה, אעפ"כ כיון שבאו מהקדש יש חומרא שאינו נמכר במקולין ואינו נשקל בליטרא כיון שאין ההקדש מרויח בזה (בכורות לא. ושו"ע יו"ד סי' ש"ו ס"ו).

תנז) כשהורו בי"ד ואח"כ נודעה להן הטעות, כל העושה אח"כ כשהוא באותו העיר מביא אשם תלוי, הואיל והיה לו לשאול בכל עת על דברים שנתחדשו בבית דין ולא שאל הרי זה כמי שנסתפק לו אם חטא או לא חטא (הוריות ג: רמב"ם הלכות שגגות פי"ד ה"ה).

תנח) אם זרק זריקה הראשונה כהלכה, שוב אינו נפסל הקרבן חוץ באותן קרבנות שנותנים הדם על המזבח הפנימי (זבחים לו: רמב"ם הלכות פסולי המוקדשים פי"ז ה"א).

תנט) בחטאת העוף (זבחים צב).

תס) בחרמי כהנים (ערכין כט. רמב"ם הלכות ערכין פ"ו ה"ה).

תסא) כשנפגם המזבח (רמב"ם הלכות פסולי המקודשין פ"ג ה"כ).

תסב) בכהן שעבד מחוסר בגדים, ואח"כ נודע לו שהוא חלל (מנ"ח מצוה צ"ט סוף אות ט"ז).

תסג) לשיטת רמי בר חמא אם הקדישן לשם במה קטנה אז מותר לזרוק הדם למעלה אפילו בבמה גדולה (זבחים קיג. ועי"ש קי"ט:).

תסד) בכבשי עצרת ששחטן שלא לשמן או ששחטן לפני זמנן או לאחר זמנן, הדם יזרק שלא לשמן (מנחות מח. וברש"י שם - רמב"ם פ"ח מהל' תמידין ומוספין הי"ג, ועוד ברמב"ם - פט"ו מהל' פסולי המקדושין הי"ט).

תסה) בקרבן חטאת שכבר זרק זריקה אחת מותר לזרוק השאר (זבחים לח: - רמב"ם פסולי המקדשים פ"ב ה"ד).

תסו) באשם מצורע מקבל כהן אחד ביד כדי ליתן על בהן יד ורגל ואוזן של המצורע (יומא ס"א: רמב"ם פ"ד מהל' מחוסרי כפרה ה"ה).

תסז) כשנטמאה אחת מן החלות או מן הסדרים שניהם נשרפין שאין קרבן צבור חלוק (לשיטת רבי יודא מנחות יד:).

תסח) כשכבר הומר בהמה אחת על בהמה זו (לשיטת ר' יוחנן תמורה ט.).

תסט) גר שנתגייר צריך להביא קרבן (כריתות ט. רמב"ם הלכות איסורי ביאה פי"ג ה"ד).
עוד אופן, כשעשו רוב השבטים עבירה ע"פ הוראת בי"ד אע"פ שהן מיעוט כל ישראל, וכן כשעשה שבט אחד באופן שהיו רוב הקהל, צריכין גם שאר השבטים להביא קרבן (רמב"ם פי"ב הל' שגגות ה"א).

תע) כשעבר עליו יוה"כ (שבועות יב: רמב"ם הלכות שגגות פי"א ה"ט).
עוד אופן בכהן המשיח (הוריות ז.).

תעא) באופן שהשומן היה נותר (כריתות יט: רמב"ם הלכות שגגות פ"ב ה"ג ופ"ח ה"ה).

תעב) כשבא על שפחה חרופה, חייב קרבן כשיגדל (רמב"ם הלכות איסורי ביאה פ"ג הי"ז, עי' רמב"ם הל' שגגות פ"ט ה"ג).

תעג) בקומץ שנתפגל ומקצתו משלה בו האור מותר להעלות כולו (זבחים מג: - רמב"ם הלכות פסולי המוקדשים פ"ג ה"י).

תעד) כשהורו בי"ד שחלב זה מותר ועשה ע"פ בי"ד, הרי הוא פטור, ואם נתחלף לו חלב בשומן לאוכלו חייב (הוריות ב. לשיטת ר' יוחנן וכן פסק הרמב"ם הלכות שגגות פי"ג ה"ה).

תעה) בעלת מום קבוע, אם ילדה והיא קדש, יפדה הולד ויצא לחולין, אף על פי שהוא תמים כדי שלא יהיה טפל חמור מן העיקר (בכורות יד: - רמב"ם פ"א מהלכות איסורי מזבח הי"א).

תעו) כששחטן בראש המזבח (זבחים נח. רמב"ם פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין ה"א).

תעז) אם לקט זר את הלבונה (מנחות יג: - רמב"ם פי"א מהלכות פסולי המקדושים ה"א).

תעח) בפרה אדומה כשהיו בה שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר עיקרן משחיר וראשן מאדים הכל הולך אחר העיקר, וגוזז במספרים את ראשן המשחיר ואינו חושש משום גיזה בקדשים שאין כוונתו לגוז. (רמב"ם הלכות פרה אדומה פ"א ה"ג).

תעט) באיסור מעילה בקדשים מצטרפין לשיעור אפי' משנה לשנה (מעילה יח:).

תפ) מנחה של אשה שנשאה לכהן (סוטה כ"ג.).

תפא) כשנפגם המזבח (מנחות ה: רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פרק יד ה"ד).

תפב) בפרים הנשרפים לשיטת ר' שמעון (זבחים מג.), וע"ע שם (מה.) דלשיטת ר' שמעון בקרבן עכו"ם אינו חל איסור פיגול.

תפג) לשיטת אור החיים הק' אם אמרו הרופאים שצריכין לחתוך אבר הגם שעדיין לא חתכו הרי זה פסולה (אור החיים הק' דברים י"ז, א').

תפד) כשחושב על מי חטאת לשתות (פרה פ"ט מ"ד לשיטת ר"א).

תפה) כששחט שני כבשים על ארבע חלות מושך שתים מהן ומניפן והשאר נאכלות בפדיון, והגם שסובר רבי שחיטה מקדשא, אעפ"כ מותר לפדאן בפנים, ויהיו נעשין מעצמן חולין בעזרה (מנחות מח.).

תפו) כששחט תודה ואח"כ נפרס לחמה, הדם יזרק לשם שלמים (מנחות מו. ורש"י שם ד"ה הדם יזרק, וכן בדף מז: ברש"י ד"ה והרי תודה ובתו' ד"ה והרי).

תפז) כשנכנס להיכל בלא עבודה (תוספת יו"ט כלים פ"א מ"ט ד"ה שאין נכנס לשם).

תפח) בבמת יחיד. (ע"ז כד:).

תפט) כהן שאין ידו מחזקת שני כזיתים לעשות קמיצה (לפי מש"כ המשנה למלך על הרמב"ם מעשה הקרבנות פי"ג הי"ד, בשיטת הירושלמי רפ"ב דיומא).

תצ) כשהתנדב מנחה ונפטר והניח המנחה לשני בניו (זבחים ה: וברמב"ם מעשה הקרבנות פי"ד ה"ג).

תצא) כשהורו בי"ד ועשו רוב הקהל על פיהם, צריכין גם שאר השבטים להביא קרבן (הוריות ה. רמב"ם הלכות שגגות פי"ב ה"א).

תצב) ביום חינוכו (מנחות עח.).

תצג) כשעדיין לא הקריב אפילו פעם אחת שום קרבן (מנחות עח. - רמב"ם הלכות כלי המקדש פ"ה הי"ז).

תצד) כה"ג מפני כבודו הוא סומך על האברים קודם שזורקו על המזבח (תמיד ל"ג: - רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה הי"ד).

תצה) בהלכה שהעדות צריכים לעמוד בשעת אמירת עדות, ובזה הוי סמיכה כעמידה (רמ"א חו"מ סי' י"ז ס"א, וע"ע בסמ"ע שם).

תצו) בקרבן פסח שרוב הציבור היו טמאין, ואם נטמאו הבעלים מקודם הוי פסח הבאה בטומאה, ומותרין לאוכלו, אבל נטמאו אח"כ אסורין לאכלו (פסחים עח:).

תצז) כשאכלו מבעוד יום (פסחים מא. רמב"ם פ"ה מהל' קרבן פסח ה"ד).

תצח) כשנתן לה בהמה שכבר הוקדשה (משנה תמורה ל: רמב"ם הלכות איסורי המזבח פ"ד הט"ו).

תצט) בפסח הבא בטומאה (לשיטת ר' אליעזר פסחים צה:).

תק) בבני יונה שעבר זמנן (מעילה יא: יב.).

תקא) אם עושה תנאי שהולד יהא מותר לינק חלב מהאם (מעילה יג. לפי פירוש רש"י עיי"ש).

תקב) באופן שנשרש אחר העומר ועבר עליו שתי הלחם ואח"כ העומר (בעי' בגמרא מנחות סח: והולכין לחומרא - רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פ"ז הי"ט).

תקג) באופן שבשעת הבאת הקרבן היה ספק אי ילדה והגם שאח"כ נודע שילדה (לשיטת ר' יוחנן כריתות כו:).

תקד) לשיטת ר' אליעזר בכלי שנשבר ותיקנו, (כלים פי"ד מ"ז).

תקה) שהצוואר בפנים ושאר הבהמה בחוץ. (זבחים קז: רמב"ם פי"ח הלכות מעשה הקרבנות הלכה טו).

תקו) בקדשי ישראל אם שחט או זרק מבעל מום אם נשאל אח"כ על הקדישו אינו חייב, משא"כ בקדשי גוים דבהם לא שייך דיני התרת נדרים. (מנ"ח מצוה רצ"ב אות ג').

עניני טהרות

תקז) רקב של מת שמטמא במשא ובאהל (נזיר נא. רמב"ם הלכות טומאת מת פ"ג ה"ד).

תקח) באופן שראה שתי ראיות והתחיל למנות שבעה נקיים, ובאמצע הז"נ ראה אפילו שלש ראיות אינן רק סותר הז"נ אבל אינו מחייבו קרבן (ספ"ק דכריתות, רמב"ם הלכות מחוסרי כפרה פ"ג ה"ד).

תקט) כשטבל ביום השביעי ואח"כ חזר וראה, אינו מטמא למפרע כלי חרס בהיסט. (מגילה ח:) [וכה"ג איתא שם לענין מצורע שאינו מטמא באוהל למפרע עיי"ש].

תקי) בשלחן שניטלה רגליו (כלים פכ"ד מ"ב).

תקיא) בכלי מתכות שהיה טמא ונשבר וממילא נטהר ואח"כ חזר ועשה מהן כלי חזר לטומאתו (כלים פי"א מ"א שבת טז. רמב"ם הלכות כלים פ"א ה"ט).

תקיב) כשהיו המים מחוברים בקרקע, כגון במקוה (מכשירין פ"ד מ"ו).

תקיג) במי שאירע לו וכו' בפנים וטבל, ואח"כ מותר לו לישב בבית המוקד עד שהשערים נפתחים, ואע"ג שטבול יום אסור ליכנס לעזרת נשים דהיינו מחנה לוי, לזה הקלו, לפי שנטמא בפנים (רע"ב מדות פ"א מ"ט).

תקיד) עכבר שחציו בשר וחציו אדמה, הנוגע בבשר טמא, באדמה טהור (חולין קכו: רמב"ם הל' אבות הטומאה פ"ד הי"א).

תקטו) בבית המנוגע, שנאמר (ויקרא י"ד - ט"ו) ופנו את הבית וגו' כל אשר בבית (מו"ק ח. ועי' נגעים פי"ב - מ"ה ועיי"ש במשנה אחרונה, וברמב"ם הל' טומאת הצרעת פי"ד - ה"ד, ובמשנה למלך שם).

תקטז) באפר פרה (פרה פ"י מ"ג).

תקיז) אוכלין ומשקין של קודש. (חגיגה כה.) רמב"ם (הלכות פרה אדומה פי"ד ה"ד).

תקיח) כשהיה בית אצבע שוקע בתוכה (כלים פ"י מ"ג).

תקיט) באופן שלא היה לו להאדם רמ"ח אברים, דבכל אופן צריכין קכ"ה אברים (בכורות מה. רמב"ם הלכות טומאת מת פ"ב ה"ח).

תקכ) כלי חרס המוקף צמיד פתיל הגם שיש לו נקב לא נכנס הטומאה רק אם נפחת רובו, לשיטת רש"י (שבת צה: ועיי"ש בתו' צו. ד"ה ולענין).

תקכא) כשיש ארובה וחצי זית מונח תחת הגג וחצי תחת הארובה הפתוחה (אהלות פ"י מ"א). עוד אופן כשתוחב עצם שיש בראשו כזית בשר, אפי' כל הבשר מונח חוץ להאהל נטמא הבית מטעם יד (חולין קיח.).

תקכב) אדני השדה (כלאים פ"ח מ"ה לפי שיטת ר' יוסי).

תקכג) באופן שבא המפה בשיפוע מאהל עד שכלה כאצבע (אהלות פ"ז מ"ב רמב"ם פי"ח מהלכות טומאת מת ה"ז).

תקכד) באופן שיש ארובה בין בית לעליה ואין בה פותח טפח וכזית מן המת מונח כנגד הארובה (שו"ע יו"ד ס' שע"א ס"ב, וע"ע כעי"ז שם ס"ג).

תקכה) אמר רב [ויש גורסין רבא] אברים שיש לאשה יותר מן האיש אין מטמאין באהל שנאמר זאת התורה וגו' דבר השוה לכל אדם (בכורות מ"ה).

תקכו) בכלי מתכת שנשבר וחזר והתיכן (כלים פי"ד מ"ז לשיטת ר' אליעזר).

תקכז) כשהיו רחוקין זה מזה לפי שיטת ת"ק (פרה פ"ב מ"ה רמב"ם הלכות פרה אדומה פ"א ה"ג).

תקכח) ברוטב וגריסין שקרשו (טהרות פ"ג, מ"א, רמב"ם פ"ט מהלכות טומאת אוכלין ה"ב).

תקכט) בספר תורה שהיה מונח בעזרה (כלים פט"ו מ"ו) [ואיני יודע למה לא כתבו הרמב"ם בהלכות אבות הטומאות פ"ט ה"ה].

תקל) באופן שהיה עליו כתם והעביר עליו שבעה סמנים ולא עבר, ונמצא שהבגד טהור, ואח"כ העביר שנית השבעה סמנים ועבר הכתם (נדה סב. רמב"ם הלכות מטמאי משכב ומושב פ"ד הי"ד עיי"ש).

תקלא) באופן שהיה דבר כבד שאינו מתטלטל (זבים פ"ד מ"א ומ"ב עיי"ש).

תקלב) במחמץ או מתבל (לשיטת בית שמאי ערלה פ"ב מ"ד).

תקלג) כשאין לטומאה מקום לנוח כגון שרץ בפי חולדה (טהרות פ"ד מ"ב).

תקלד) במעין שבתוך התנור שהיה טומאה בתוכו (מקוואות פ"ו מ"ו).

תקלה) האוכל אוכלים טמאין והשותה משקין טמאין (רש"י שבת יג: ד"ה האוכל, בשם תורת כהנים), וכן פסק הרמב"ם (הלכות אבות הטומאה פ"ח ה"י - ופ"ט ה"א).

תקלו) באופן שאכל חצי השיעור קודם הטבילה וחציו לאחר הטבילה (כריתות יג. רמב"ם הל' אבות הטומאה פ"ח הי"א).

תקלז) רימה מבשר המת (אהלות פ"ב מ"ב לשיטת ר' אליעזר).

תקלח) במעשר שני שנטמא ואח"כ פדה אותו (מכות יט:).

תקלט) כשהעלן על המזבח ומשלה האור ברובן (זבחים מג: רמב"ם הלכות פסולי המוקדשים פי"ח הכ"א).

תקמ) באופן שנחלק הכזית (עדיות פ"ג מ"א ואהלות פ"ג מ"א לשיטת ר' דוסא בן הרכינס).

תקמא) עגלה ערופה שנערפת כהלכתה טהורה (זבחים ע: - רמב"ם הלכות שאר אבות הטומאה פ"ג הי"ג).

תקמב) שעיר המשתלח מטמא אוכלין ומשקין (זבחים קה. לשיטת ר' מאיר).

תקמג) המכניס ידיו לבית המנוגע ידיו תחלות (ידים פ"ג מ"א לשיטת ר"ע).

תקמד) בספק חי ספק מת והיה ברה"י, ואח"כ הוציאוהו לרה"ר נטהר גם הכלים שנטמאו כשהיה ברה"י (טהרות פ"ו מ"א לשיטת ר' שמעון).

תקמה) באוכל קודש שנטמא, והניחו בכלי, ובתוך הכלי אוכל קדש אחר, ואין נוגעין זה בזה, ובא טבול יום ונגע באוכל הטמא, יש ספק אם נפסל הטהור מחמת מגע טבול יום מפני צירוף הכלי או לא נפסל, שלא נגע טבול יום אלא באוכל ששבע מן הטומאה ולא הוסיף לו כלום (בעיא בגמרא מנחות כד. - רמב"ם הל' אבות הטומאות פי"ב ה"י).

תקמו) טהור שהיה מכה את הזב הרי זה טהור, וזב שהכה את הטהור טמאהו, שאם ימשך הטהור והרי הטמא נופל ונמצא כאילו נשען עליו ולפיכך אף בגדי הטהור טמאין. (משנה זבים פ"ג מ"ג - רמב"ם פ"ח מהלכות מטמאי מו"מ ה"י).

תקמז) כשיש ספק על כמה נשים ובדק אחת מהן ומצאה טהורה, הרי היא טהורה, ואם אח"כ בדקו כולן ונמצאו טהורות אז כולן טמאות (נדה ס"א. - יו"ד סי' ק"צ סנ"א), וכן יכול להיות להיפך שע"י שיעשה פעולה בעצמו נטהר חבירו, כשכל הנשים היו בספק ואח"כ בדק אחת ונמצא טמאה אז חבירתה טהורה (משנה שם ס: - שו"ע שם).

תקמח) בכוורת שהיא בתוך הפתח והטומאה תחתי' (אהלות פ"ט מ"א ומ"ב).

תקמט) במטה שניטלו שתי ארוכות שלה אחר שנטמאת ועשה לה ארוכות חדשות, ונשברו החדשות עדיין היא בטומאתה, ואם נשתברו הישנות טהורה, (משנה כלים פי"ט מ"ו, ורמב"ם הלכות כלים פכ"ו ה"ט).

תקנ) דרדור עגלה וקוסטות המלכים ועריבת העבדנין ובור ספינה קטנה והארון, אף על פי שמקבלין, טמאין, שאינן עשויין ליטלטל אלא במה שבתוכן (משנה כלים פט"ו מ"א).

תקנא) בעריבה שאחר שנסדקה טמאה מדרס (כלים פ"כ מ"ב), עוד אופן בשלחן שנטלה הרגלים (שם פכ"ב מ"ב).

תקנב) כשנכנס לבית המנוגע ויש לו בגד בידו וגם הוא לבוש בבגדיו, (נגעים פי"ג מ"ט) ומובא בגמרא (ברכות מ"א.).

תקנג) כשהיה נגע וקרע אותו מן הבגד ונתן מטלית ואח"כ לקח חתיכה מתוך הבגד הזה ונתנו בתוך בגד אחר וחזר הנגע לאותו המטלית (נגעים פ"א מ"ו, וכן כה"ג לענין בית פי"ג מ"ה, רמב"ם הל' טומאת הצרעת פי"ב ה"ז, ופט"ו ה"ז).

תקנד) באופן שהיה לו שני נגעים ואחד מהן פשה ואינו יודע איזה מהן (משנה נגעים פ"ה מ"ד, רמב"ם הלכות טומאת צרעת פ"ו ה"ה).

תקנה) כשאכל מאכל טמא. (טהרות פ"ב מ"ב, שבת יד.).

תקנו) המשמר את הפרה אדומה משחיטתה עד כינוס אפרה (ב"מ צ"ג, רמב"ם הלכות פרה אדומה פ"ה ה"א).

תקנז) שהיה לה מטבע בפה בשעת טבלה, שהטבילה עלתה לה ורוק שבפיה מטמאה בחזרה לטהרות. (מקוואות פ"ח מ"ה).

תקנח) אם אדם אוכל דבר טמא שאמרו חז"ל שאם אכל כחצי פרס נעשה גופו טמא, ואם אכל פחות מהשיעור לא התירו לו ללכת לטבול, שאם יטבול יחשוב שהוא טהור ויאכל החצי השני תוך אכילת פרס יהיה טמא, ולא ידע מזה. (כריתות דף יג. רמב"ם פ"ח מהלכות אבות הטומאה הלכה יא).

תקנט) אם יש שני חצאי זית טומאה בשני כלים מוקף צמיד פתיל, והצמיד פתיל רק מציל שלא יכנס הטומאה אבל אינו מציל שהבית לא יטמא, כי יש בתוך הבית שני חצאי זיתים. (משנה אהלות פ"ח משנה ו).

תקס) כפי מה שמבואר ברש"י (ויקרא י"ד, מ"ג בשם תורת כהנים) שזה רק כשחוזר בסוף השבוע אבל אם חוזר באותו יום אינו טמא וצריך לחכות אולי ילך מעצמו, ואינו צריך לנתוץ.

ענינים שונים

תקסא) לענין מנין התורה שהיו מונין את האדם מעשרים שנה, לפי מש"כ ברש"י ששנות האנשים מונין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי (רש"י שמות ל, טז, ומקורו במדבר רבה א', י), ועיי"ש ברמב"ן מה שהקשה ע"ז, ועי' במזרחי מה שמתרץ שיטת רש"י, וע"ע בדברי דוד (להטו"ז).

תקסב) מי שלא בירך ברכת השחר כתבו האחרונים דבדיעבד יכול לברך כל היום, ואפילו בלילה יכול לברך עד שעת השינה, אמנם אם חוטפתו שינה י"ל דלכו"ע לא יכול תו לברך ברכת המעביר שינה [דוגמת בהמ"ז בסימן קפ"ד ס"ה עי"ש] (משנ"ב סי' נ"ב סק"י).

תקסג) בהבאת ביכורים, היו גם מביאין שור וקרניו היו מצופות זהב (ביכורים פ"ג מ"ג).

תקסד) כל שאסור לאכלו ביום טוב מפני שהוא מוקצה בין בהמה בין חיה ועוף בין דגים אין משקין אותן ביום טוב ואין נותנים לפניהם מזונות שמא ישכח ויקחם לאכול, אבל כל דבר שאין ראוי לאכילה כגון בהמות טמאים ועופות טמאים כיון שאין לחוש שמא ישכח ויקחם לאכול לכן מותר ליתן מזונות לפניהם ממש ולהשקותן אם מזונותן עליו שו"ע (סי' תצ"ז ס"ב) ובשו"ע הרב (שם סעי' ה'-ו').

תקסה) רקב של מת מטמא בשיעור של חפנים (נזיר נ:, רמב"ם הלכות טומאת מת פ"ב הי"א).

תקסו) כששרט שריטה אחת על אלף מתים, וכמו שאמרו חז"ל שרט שריטה אחת על חמשה מתים, או חמש שריטות על מת אחד, חייב על כל אחת ואחת (מכות כ., ושו"ע יו"ד סי' ק"פ ס"ח).

תקסז) עבד עברי שנרצע בזמן הבית, וחרב הבית קודם שיצא, ובטל היובל ה"ה עובד לעולם ומותר בשפחה (רמב"ן גיטין לו.).

תקסח) מי רגלים אסור להתפלל כנגדן, ויכולין לבטלן ברביעית מים, ואין חילוק אם הם הרבה או מעט, כל שהשתין בפעם אחת (שו"ע או"ח סי' ע"ז ס"ב).

תקסט) כשהיו נוהגין לתקוע בערב שבת להבדיל העם ממלאכה, היו תוקעין גם ביו"ט שחל בערב שבת כמו שמבואר במשנה (סוף פ"א דחולין, ומובא בגמרא שבת קיד:).

תקע) לשיטת רבי שלכתחילה אין להביא יין ישן יותר מי"ב חודש לנסכים (מנחות פז.).

תקעא) לענין מקח וממכר, שהתירו לערב יין קשה ברך בין הגיתות בלבד, מפני שמשביחהו, וכתב הרמ"א דכ"ש רך בקשה, ואם היה טעמו ניכר מותר לערב בכל מקום שכל דבר הניכר טעמו מרגיש הלוקח (ב"מ ס., שו"ע חו"מ סי' רכ"ח סי"א).

תקעב) באופן שהיה לראובן עבד, והעבד היה לו בן, ושחרר את הבן, וכתב כל נכסיו להבן נמצא שהבן ירש את אביו עבד, כעי"ז מבואר בגמרא (יבמות צ"ט.).

תקעג) עור של קרבן הגר לשיטת ר' יוסי ב"ר יהודה שדורש עור עולת איש ולא עולת גרים (זבחים קג.).

תקעד) בפירות שביעית לשיטת ב"ה לפי גירסת הברטנורא (עדיות פ"ה מ"א).

תקעה) מצרי ואדומי שני, ובנו שלישי (שו"ע אבהע"ז סי' ד' ס"ג).

תקעו) כהן שנשא גרושה, ונעשה בנו חלל וממילא מותר בגרושה (אבהע"ז סי' ז' ס"כ).

תקעז) בני בניו של המן שלמדו תורה בבני ברק (גיטין נז:).

תקעח) במטביל ידיו לאכילה לשיטת מהרי"ל, ועי' בשו"ע הרב (סי' קנ"ט ססכ"ד) שכתב במוסגר שבזה יוצא לדברי הכל עיי"ש.

תקעט) בגרגרת ששיעור הנקב לעשותו טריפה הוא כשיעור איסר, ואם יש להנקב דלת שתלוי שם אז השיעור קצת יותר (חולין מה.), נפחתה כמין דלת ומפרש רש"י דהיינו שלא נטל הפחת אלא תלוי ועומד זקוף שם כעין דלת במזוזתו עיי"ש, דאז צריך שיהא הפחת גדול כדי שיכנס ויצא בו איסר, דהיינו יותר מכאיסר, וכן מבואר בשו"ע (יו"ד סי' ל"ד ס"ה).

תקפ) מי שהשביע את בנו או חבירו שלא ילוה מעותיו לאחרים אם לא ברשות ראובן ושמעון ומת אחד מהם מותר להלוות ברשות האחד דכל מקום שנאמר פלוני ופלוני משמע אפילו אחד מהם עד שיפרוט לך שניהם ביחד (ב"י סי' רכ"ח בשם הרשב"א) ועיי"ש בט"ז (סקי"א).

תקפא) לענין חיוב בור, דדרשינן חמור ולא כלים והמים חשובים ככלים. (ב"ק מח: שו"ע חו"מ סי' שצ"ח ס"ד).

תקפב) מי ששלח שליח למסור את חבירו לעכו"ם, אם השליח הוחזק לעשות, חייב המשלחו, הואיל והוחזק בכך, (רמ"א חו"מ סי' שפ"ח, ועיי"ש בש"ך).

תקפג) בבגד שהיה בו נגע וקרע את הנגע (נגעים פי"א מ"ו, רמב"ם הלכות טומאת צרעת פי"ב ה"א).

תקפד) בדיש של הקדש (מעילה יג.).

תקפה) לענין מעילה בקדשים אם היה בהעלם אחת (מעילה כ. רמב"ם פ"ו מהלכות מעילה פ"ה ה"ג).

תקפו) כשלומד בספר שמצא (ב"מ כט: - שו"ע חו"מ סי' רס"ז ס"כ).

תקפז) כשקורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו (לפי שיטת רב צדוק גאון בתוס' קידושין עא. ד"ה אדם).

תקפח) אם לא אמר אתה חוננתנו ואכל קודם הבדלה צריך להתפלל שנית (שו"ע או"ח סי' רצ"ו).

תקפט) באופן הנ"ל אם לא עשה כן ועשה הבדלה בדיעבד א"צ להתפלל שנית.

תקצ) בעיא בגמרא לענין חיוב שבירת כלי חרס, כשתלה בתוך התנור ולא נבלע כלום (זבחים צה:, רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פ"ח הי"ד).

תקצא) כשאין לו רק כוס אחד של יין יש להניחו להבדלה (שו"ע או"ח סי' רע"א סי"א).

תקצב) החשוד למכור תרומה לשם חולין (לשיטת ר' יודא בכורות כט:).

תקצג) בבכור שיכול לומר איני מקבל חלק הבכורה ואיני משלם פי שנים מחובות (ב"ב קכב. שו"ע חו"מ רע"ח ס"י).

תקצד) בבן סורר ומורה שאינו חייב כשאכל איסור (סנהדרין ע. רמב"ם הלכות ממרים פ"ז ה"ב).

תקצה) בעבר ונשא מינקת חבירו שחייב להוציאה בגט ואם ברח עד לאחר כ"ד חודש אי"צ ליתן גט (יבמות לז. שו"ע אבן העזר סי"ג סי"ב ועיי"ש בב"ש (סקל"ב) דצריך להרחיק נדוד עד שא"י לחזור תוך כ"ד חודש).

תקצו) בציפור שלם שאין בו כזית ותלוי לפי מחשבתו אי חישב לאוכלו אבר אבר (חולין קב:).

תקצז) לשיטת רבי, אם אכל ציפור קטן בשלימתו, [ובכל הציפור לא היה כזית בשר], דהתורה גילה שאבר מן החי הוי רק אבר אבל דבר שלם לא נקרא אבר. (חולין קב:).

תקצח) בעמידת עדים (חו"מ סי' י"ז ס"א ברמ"א).

תקצט) בעבד של שני שותפין (ב"ק צ. שו"ע יו"ד סי' רס"ז סל"ז).

תר) לענין כשהעביר חבית של יין נסך עם שאר חבית (ע"ז סה. ובשו"ע יו"ד סי' קל"ד ס"ג).

תרא) בילדים שנתגדלו לטהר את מי חטאת, בחצרות שנבנה על סלע (פרה פ"ג מ"ב).

תרב) בספק טומאה ברשות היחיד (טהרות פ"ו מ"ד).

תרג) כשעלה בשבת על אילן במזיד צריך להשאר שם עד מוצש"ק (שו"ע או"ח סי' של"ו ס"א).

תרד) בגר שקנה עבד עברי (ב"מ ע"א).

תרה) במקיים כלאים בכרם (יו"ד סי' רצ"ו ס"ד).

תרו) אם גירש אשתו בע"כ, ואח"כ נשאה לאחר (אבן העזר סי' קי"ט ס"ו ברמ"א).

תרז) כשמסר כל זרעו שנאמר מזרעך (סנהדרין סד: רמב"ם הלכות עכו"ם פ"ו ה"ד).

תרח) אם ראובן קנה את הבית מלוי ואח"כ מכרה לשמעון מונין שנה מהמכירה הא' (ערכין לא: - רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פי"ב ה"ד).

תרט) בעיר שאין לו שני חצרים של שני בתים (ערכין לג: רמב"ם פי"ב מהלכות שמיטה ויובל הלכה י"ד).

תרי) באופן שנתגרשה, וכבר התחילה להניק בן של אחרים ואותו הולד מכירה (אבן העזר סי' פ"ב ס"ה ברמ"א, ועיי"ש בבי"ש).

תריא) בנערה מאורסה (רמב"ם פ"ג מהל' איסורי ביאה ה"ח).

תריב) בפירות שביעית לפי שיטת ב"ש (משנה שביעית פ"ד מ"ב).

תריג) זבוב הנמצא בין העמרים אם הוא קטנה פחות מכזית פוסלות אם שתת ממי חטאת מפני שמקיאים מפיהם לתוכן, ואם הוא מכזית ולמעלה לא פסלה (גיטין פ"ו:).

תריד) כשהיה מי חטאת על כתפו והורה הוראה נפסל המים (משנה פרה פ"ז מ"ט).

תרטו) במצות ציצית כשהיה החוטין מתחלה פחות מי"ב גודלין אינו כשר ואם נפסק קצת מהחוטין אח"כ כשר (או"ח סי' י"ב ס"א) וכן כה"ג (סי' י"א ס"י) לענין שצריך להיות רחוק מהכנף מלא קשר אגודל.

תרטז) כשראובן היה עבד עברי שלא רצה לצאת, ורבו היה חולה אינו נרצע שנאמר כי טוב לו עמך עד שיהיו שניהם בטובה (קידושין כ"ב. - רמב"ם הלכות עבדים פ"ג הי"א).

תריז) אסור להסתפר ע"י עכו"ם וגם אסור להסתכל במראה, ושניהם ביחד מותר (יו"ד סי' קנ"ו ס"א וס"ב).

תריח) לבטל עבודה זרה (ע"ז סד: שו"ע יו"ד סי' קמ"ו ס"ה).

תריט) ישראל המספר את העובד כוכבים, כיון שהגיע סמוך לבלוריתו ג' אצבעות מכל רוח, שומט ידו. (ע"ז כ"ט: יו"ד סי' קנ"ו ס"ג).

תרכ) כשנגמר דינו לגלות ואחר כך מת הכהן הגדול קודם שיגלה הרוצח הרי זה פטור מן הגלות, (מכות יא: - רמב"ם הל' רוצח פ"ז הי"א).

תרכא) כשנגמר דינו כשלא היה כהן גדול (מכות יא: רמב"ם הלכות רוצח פ"ז ה"י).

תרכב) תני רב אושעיא, שלשה עשר אבות נזיקין, תני ר' חייא, עשרים וארבעה אבות נזיקין, ואמרו בגמרא שאין בהן תולדות (ב"ק ה.).

תרכג) בגמרא (חולין קיז:) אם אחד שוחט בהמה טמאה לגוי אפילו הוא עדיין מפרכס, כבר מטמא טומאת אוכלין, הגם שהגוי עדיין לא יכול לאכול כי בשבילו זה הרי אבר מן החי, אבל היות שליהודי יש שחיטה והוא שחט בשבילו, כבר נקרא אוכלים ומקבל טומאה. (רמב"ם הלכות טמאת אוכלים פ"ב ה"ז).

תרכד) מצרי ואדומי שני שמצרי השני אסור בישראלית ובנו השלישי מותר (אבהע"ז סי' ד ס"ג).

תרכה) כשאירס אשה, כשהיא נערה, נותנים לה י"ב חדש מיום התביעה, תבעה אחר שבגרה, נותנים לה שנים עשר חדש מיום הבגר, קדשה אחר שבגרה, אם עברו עליה שנים עשר חדש בבגרותה ואח"כ נתקדשה, אין נותנין לה אלא שלשים מיום התביעה (כתובות נז: - שו"ע אבן העזר סי' נ"ו ס"א).

תרכו) לענין פר העלם דבר של ציבור שהלכה הוא אם חטאו רוב הציבור ע"פ הוראות בי"ד צריכין הבי"ד להביא הפר, והיינו בין שעשו רוב אנשי ארץ ישראל על פיהם אע"פ שאלו העושים שבט אחד, ובין אם עשו רוב השבטים אע"פ שהן מיעוט הקהל בית דין חייבים והעושין פטורין וכתב שם הרמב"ם דהיינו שבעה שבטים, ושבט מנשה ואפרים אינן חשובין כשני שבטים לענין הזה אלא שניהם שבט אחד, עיי"ש (רמב"ם הלכות שגגות פי"ג ה"ב).

תרכז) בכהן גדול שנטמא ומינו את סגנו תחתיו, ואח"כ חזר הכהן גדול, כשנפטר הסגן חוזר, אפילו כשהכהן גדול עדיין חי. (מכות יא. רמב"ם פ"ז הלכות רוצח ה"ט).

תרכח) חציו עבד וחציו בן חורין שנגח אותו שור ועשה אותו טריפה, לפי ההו"א של הגמרא (גיטין מ"ג.).

תרכט) כהן עבד עברי רבו מותר ליתן לו שפחה כנענית (קידושין כא:) מחלוקת רב ושמואל והלכה כשמואל. (רמב"ם הלכות עבדים פרק ג' הלכה ד').

תרל) תבן וקש, לאחר שתרד רביעה שניה פקעה ממנו קדושת שביעית (משנה שביעית פרק ט' משנה ז', וברמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ה' הלכה כ"ג), והטעם עיין בראב"ד ובתוי"ט.

תרלא) בתמורה יהיה קודש לגרסא אחת שמקבלים מלקות. (תמורה יז. ועי' בתוס' שם, ובתוס' שם ב. שמאריך בזה).

תרלב) אם קרא קריאת שמע תיכף כשעלה עמוד השחר, (מ"ב סי' נ"ח ס"ק י"ט) בשם האחרונים.

איפה תמצא

תנ"ך

תרלג) יהושע (כב, כב), א' אלקים ה' א' אלקים ה' ופירש"י שהכפל היינו בעוה"ז ובעוה"ב.

תרלד) בראשית (לב, טו), עזים מאתים וגו', ועיי"ש בבעל הטורים מש"כ בזה.
ויש עוד כזה בפסוק של שבעה תיבות במדבר (כט, לג), ומנחתם ונסכהם וגו'.

תרלה) צפניה (ג, ח) לכן חכו לי נאם ה' ליום קומי לעד כי משפטי לאסף גוים לקבצי ממלכות לשפך עליהם זעמי כל חרון אפי כי באש קנאתי תאכל כל הארץ.

תרלו) תהלים (קז), יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם.

תרלז) משלי (ל'), אשת חיל.

תרלח) במדבר (ט, א), וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון לאמר.

תרלט) מגילת אסתר (ח - ט) ויקראו ספרי המלך בעת ההיא בחדש השלישי הוא חדש סיון בשלושה ועשרים בו ויכתב ככל אשר צוה מרדכי אל היהודים ואל האחשדרפנים והפחות ושרי המדינות אשר מהדו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשנו ואל היהודים ככתבם וכלשונם, וכתב הרוקח (שם) שזהו פסוק הגדול שבכל כ"ד ספרים, שהוא לטובתן של ישרא', וע"כ יש לו הכבוד שהוא פסוק הגדול, ובספר פרסומי ניסא כתוב ע"ז סימנא מילתא ג"ם זו לטובה.

תרמ) דברי הימים (ב, כד כז), ויסוד בית האלקים הנם כתובים על מדרש ספר המלכים וימלך אמציהו בנו תחתיו.

תרמא) יהושע (כא לו, לז), ונכתב שם שני פעמים פסוק ל"ו - ל"ז, כתב שם הרד"ק, ויש ספרים מוגה בהם, וממטה ראובן את בצר ואת מגרשיה את יהצה ואת מגרשיה את קדמות ואת מגרשיה ואת מופעת ואת מגרשיה ערים ארבע, ולא ראיתי שני פסוקים אלו בשום ספר ישן מדוייק אלא מוגה במקצתם, וראיתי כי נשאל רבינו האר"י ז"ל בזאת השאלה, והשיב אף על פי דהכא לא חשיב להו, בדברי הימים חשיב להו, נראה מתשובתו כי אינן כתובים בספריהם.

תרמב) ירמיהו (פכ"ב פסוק כ'), ארץ ארץ ארץ, ומובא בגמרא (חולין קכז.).

תרמג) ויקרא (יב), תחילת פרשת תזריע.

תרמד) תהלים (קלו), כ"ו פעמים כי לעולם חסדו.

תרמה) ויקרא (ז, כב), וידבר וגו' דבר וגו' כל חלב.

משנה

תרמו) כלים (פכ"ו מ"ו), רבי יוסי מטהר משום אביו.

תרמז) סנהדרין (פ"י מ"ו), לפי גירסא אחת, שנאמר (דברים י"ג) ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחבה וגו'.

תרמח) מכשירין (פ"ו מ"ג), בענין נאמנות של עם הארץ, ועל כולם עם הארץ נאמן לומר טהורים הן, חוץ משל דגה מפני שהן מפקידין אותה אצל עם הארץ, וכתב הרע"ב וז"ל ואי לאו דנאמן היאך מפקידים, אבל דגה אין מפקידים בידו לפיכך אינו נאמן.

תרמט) נזיר (ה.), סתם נזירות ל' יום.

תרנ) ב"ב (פרק ד' ה' ו'), "המוכר", בכורות (פ"א ב' ג'), "הלוקח".

תרנא) מס' תמיד, ומס' מדות, "בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש בבית אבטינס ובבית הניצוץ ובבית המוקד".

תרנב) מס' עדיות, ומס' נדה, שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן וכו'.

תרנג) נמצא עוד ששה פעמים, [א] משנה מסכת ביכורים פרק א משנה ו [ב] משנה מסכת ראש השנה פרק א משנה ג [ג]. משנה מסכת תענית פרק ב משנה י [ד]. משנה מסכת מגילה פרק ג משנה ד [ה]. משנה מסכת מגילה פרק ג משנה ו [ו]. משנה מסכת מועד קטן פרק ג משנה ט.

תרנד) כלאים (פ"ז, משנה ד-ה).

תרנה) משנה האחרונה במסכת סוטה - יש לנו להשען על אבינו שבשמים.

גמרא

תרנו) עבודה זרה (יד:) גמירי דעבודת כוכבים דאברהם אבינו ד' מאה פירקי הויין.

תרנז) חגיגה (יד.) משענה אלו בעלי משנה כגון ר"י בן תימא וחבירו פליגו בה רב פפא ורבנן חד אמר שש מאות סדרי משנה וחד אמר שבע מאות סדרי משנה.

תרנח) הוריות (יב:) א"ל הונא בריה דרב נחמן לרב פפא תנינא אין לי אלא שעבר מחמת קריו עבר מחמת מומין מנין ת"ל והוא, קם נשקיה ברישיה ויהיב ליה ברתיה.

תרנט) מכות (כד.) מזמור לדוד ה' מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה וחרפה לא נשא על קרובו נבזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד נשבע להרע ולא ימיר כספו לא נתן בנשך ושוחד על נקי לא לקח עושה אלה לא ימוט לעולם. (תהלים טו, א).
ויש עוד קאפיטל קי"ז המובא בגמרא (פסחים קי"ח), אבל שם הוא בסירוגין, דכתיב הללו את ה' כל גוים אמר חנניה שבחוהו כל האמים אמר מישאל כי גבר עלינו חסדו אמר עזריה ואמת ה' לעולם הללויה אמרו כולן, עיי"ש.

תרס) ברכות (יג:) פסוק "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד".

תרסא) רש"י זבחים (יג) ד"ה לחדד בה תלמידיו.

תרסב) עירובין (נד:), אם עושה אדם תורתו חבילות חבילות, מתמעט, ואם לאו, קובע על יד ירבה, וע"ז אמר בגמרא ידעי רבנן להא מילתא ועברי עלה.

תרסג) דמאי (פ"ו מ"ו), ב"ש אומרים לא ימכור אדם את זיתיו אלא לחבר ב"ה אומרים אף למעשר וצנועי בית הלל היו נוהגין כדברי בית שמאי, ומצינו עוד שכתבו הפוסקים שראו לעשות כדברי בית שמאי, בב"ח וטו"ז או"ח סוף סי' רמ"ב, לענין לזכור כבוד שבת מריש השבוע.

תרסד) חולין (קז:) אבוה דשמואל אשכחיה לשמואל דקא בכי, אמר ליה אמאי קא בכית, דמחיין רבאי.

תרסה) חולין (כד:) ר' יוסי אומר בחולה ובזקן טמא, בילד ובבריא טהור, ילד עד כמה, אמר רבי אלעא אמר רבי חנינא כל שעומד על רגלו אחת וחולץ מנעלו ונועל מנעלו, אמרו עליו על רבי חנינא שהיה בן שמונים שנה והיה עומד על רגלו אחת וחולץ מנעלו ונועל מנעלו עיי"ש.

תרסו) נדה (כז.) אמר רב פפא אפילו כי הא מילתא לימא איניש ולא נשתוק קמיה רביה.

תרסז) ברכות (סג:) כל תלמיד שכועס עליו רבו וכו' ושותק, זוכה להבחין וכו'.

תרסח) עירובין (מח.) כי אתא לקמיה דרב פפא, אמר ליה, אי דייקינן כולא האי לא הוי תנינן, וכתב רש"י וז"ל אי הוה דייקינן כולי האי, בכולי הש"ס, לא הוי מצינו לתרוצי כל דיוקי, ולא הוה תנינן.

תרסט) עירובין (צח.) סתם כתבי הקדש עיוני מעיין בהו.

עתר) ב"ב (קכ: - קכא.), לשיטת בית שמאי לומדין הפרת נדרים בשלשה הדיוטות מסמיכת של וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל, להתחלת פרשת מטות.

תרעא) נזיר (לג:).

תערב) פרק חלק בסנהדרין.

תרעג) ברכות (ז.:), מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו, דכתיב פני ילכו והנחתי לך, פעם אחת אמרו ר' יוחנן בשם ר' יוסי בן זמרא ופעם אחת בשם רשב"י.

תרעד) בכורות (נח:) כונסן לדיר ועושה להם פתח קטן כדי שלא יהו שנים יכולין לצאת כאחת, ומונין א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט'.

תרעה) תמורה (ח.) אימא סיפא, ואת דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר.

תרעו) ב"מ (עא.), כתיב וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיך עמך, ורמינהי, לוין מהן ומלוין אותן ברבית, וכן בגר תושב.

תרעז) שבת (ג.) לפי תירץ השני של תוס' (ד"ה איתמר נמי), איתמר נמי, אמר רבי חייא בר גמדא, נזרקה מפי חבורה ואמרו בעשתה, יחיד שעשאה חייב, שנים שעשאוה פטורין.

תרעח) ב"ק (פ:) רבי אחא בר פפא, רבי אבא בר פפא, רבי אדא בר פפא, רבי חייא בר פפא, רבי חנינא בר פפא [ור' חייא בר פפא לא נזכר בסיום המסכתא].

תרעט) כתובות (נד.) אמר ליה לכאורה כשמואל דהיטא כי מעיינת בה הלכתא כוותיה דרב.

תרפ) חגיגה (יג:) סוטה (י.) חולין (קכז.).

תרפא) ב"ב (קנז:) אמר רבינא מהדורא קמא דרב אשי אמר לן ראשון קנה מהדורא בתרא דרב אשי אמר לן יחלוקו. [ופי' הרשב"ם שם כשחזר לימודו פעם שניה נמצא בתשובת רב האי ובפר"ח רב אשי חיה ששים שנה ובכל שנה מחזר לימודו בשני חדשי הכלה ניסן ותשרי ולכשהגיעו שלשים שנה סיים כל לימודו וכן עשה בשלשים שנים אחרונים ומהדורא קמא היינו שלשים שנים ראשונים ומהדורא בתרא הן שלשים שנים אחרונים].

תרפב) עירובין (סד:) רבן גמליאל.

תרפג) עירובין (כו.) רש"י ד"ה איתיביה, לסיועיה דשפיר עבד.

מדרש

תרפד) במדרש רבה פרשת שלח (טז, א) בפנחס בשעה שהיה שליח של יהושע.

רש"י

תרפה) חולין (קטז:) ד"ה הרי זו, בענין חלב שבקיבה.

תרפו) שבת (יג: ד"ה האוכל), ומצאתי בספר ערוך וכו', ועוד ברשב"ם ב"ב (נב. ד"ה אבא) וכן מצאתי בספר ערוך המובא מרומא.

תרפז) ב"ק (קט: ד"ה דבר שיש לו) ל"א מה דבר וכו' מפי עוקר הרים.

תרפח) שבועות (מב.) כתב רש"י, שכחת"י מלפר"ש המשנ"ה והנג"י מפר"ש כא"ן.

תרפט) עירובין (מב: ד"ה נוטלתו) וזהו לשון דודי רבי שמעון.

ראשונים

תרצ) ב"ב (עג. ד"ה הורמן) כך שמעתי מאבא מרי.

תרצא) הל' תלמוד תורה (פ"ז) אחר הלכה ז' כתב הלכה ט' והלכה ח' חסר.

תרצב) טו"ז יו"ד (סי' קכ"ו סק"ה), לענין נכרי שנגע ביין כשהי' אחד מערה היין לאשפה עיי"ש.

תרצג) זבחים (פ"י מ"ו), בענין תדיר ומקודש דבגמרא מיבעיא ולא אפשיטא, וכתב הרע"ב ונראה דתדיר קודם.

תרצד) תוס' כתובות (סט. ד"ה ואישתיק) - מכאן רגיל ר"ת כשהיה יושב בדין ואחד מבעלי דינין מגזם לחברו ואומר כך וכך תתחייב לי בדין רגיל היה ר"ת לומר שקר אתה דובר עיי"ש.

תרצה) סנהדרין (קז: ד"ה גיחזי) בענין גיחזי ושלושה בניו.

שו"ע ופוסקים

תרצו) יו"ד סי' ס"ד (ד"ה ומ"ש רבינו) וראיתי לאבא מארי ז"ל שהיה נזהר שלא יפסק שום חוט מהם.

תרצז) או"ח הלכות ר"ח (סי' תכ"ה), ומורי חמי הר"ר יצחק סבע ז"ל.

תרחצ) או"ח (סי' שפ"ב), וכ"כ מורי דודי מוהר"ר יצחק קארו ז"ל בתשובה, ועוד (שם סי' שצ"א) וכן הורה מורי דודי מהר"ר יצחק קארו ז"ל לבני שיטיליא"ש.

תרצט) יו"ד סי' ש"ט (ס"ב), בענין מומי בכור.

תש) ברמ"א חו"מ סי' מ"ו (ס"ד), בענין שהרב תופס ישיבה מקיים שטרות, וחו"מ סי' רל"ב (סי"ט), בענין מכירת ביצים.

תשא) חו"מ סו"ס ת"ב, וע"ע שם סי' רי"ב (ס"ט) שכתב ודברי המחבר שסתם לעיל כדברי הרמב"ם, וכאן כדברי הרא"ש, אינו נכון, וע"ע באבן העזר סי' פ"ה (סט"ו), שכתב הרמ"א על דברי המחבר "זה אינו", ואח"כ כתב ואפשר דטעות נפל בספרים.

תשב) שו"ע חו"מ סי' מ"ו (ס"י) והוא מלשון הרמב"ם פ"ח מהלכות עדות ה"ד.

תשג) חו"מ סי' ש"צ (ס"א) פי' הברטנורא בראשון מקמא.

תשד) או"ח סי' קמ"א (ס"ח) מעשה באחד שקרא כמו שהיא כתובה, בפני גדולי הדור, ה"ר יצחק אבוהב, והר"ר אברהם ואלאנסי, והר"ר שמואל ואלאנסי בנו ז"ל, והתרו בו שיקרא כפי המסורה.

תשה) אבן העזר סי' קכ"ה (סי' ט"ז) מביא מהר"ם מאור עינים, ולכאור' הפירוש שהיה סגי נהור ובד"מ שם כתב מרעגינשפורג.

תשו) בהלכות פסח מסי' תפ"ב עד סי' תפ"ו.

תשז) חו"מ סי' ש"נ, וסי' שנ"ב.

תשח) אבן העזר סי' קי"א (סעי' ו-ז), ועיי"ש בחלקת מחוקק ס"ק ז', וגם באבן העזר סי' קל"ט (סעי' ד-ה).

תשט) או"ח סי' כ"ד (ס"ה), כשמסתכל בציצית מסתכל בשני ציציות שלפניו שיש בהם עשרה קשרים רמז להויות, וגם יש בהם ט"ז חוטים ועשרה קשרים, עולה כ"ו כשם הוי"ה, ובאו"ח סימן ס"א (ס"ג) ואם הוא קורא ביחיד יכוין בט"ו ווי"ן שבאמת ויציב שעולים צ' והם כנגד ג' שמות ההוי"ה שכל שם עולה כ"ו וד' אותיותיו הם ל'.

תשי) יו"ד סי' של"א.

תשיא) או"ח סימן תי"ט, מצוה להרבות בסעודת ראש חודש.

תשיב) חו"מ סי' רפ"ד (סעי' א).

תשיג) חו"מ סי' ע"ב (סעי' י"ח), כתב והסכמת בעל המחבר.

תשיד) או"ח סי' רכ"ב (סעי' ג') לעובדי השם היא שמחתם וטובתם.

תשטו) או"ח סי' רפ"ח ס"ג.

תשטז) חו"מ סי' מ"ט ס"ז ברמ"א, וכתב בשטר יוסף בן שמעון שליט"א או נר"ו.

תשיז) אבן העזר (סי' ג' ס"ב), מעשה באחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר וכו', והיו קורין אותי יוחנן אוכל חלות, וביו"ד סימן ת"ד ס"ח, דברי רבי יוחנן בן נורי, וע"ע ברמ"א (יו"ד סי' קפ"ז ס"י) שמביא תשובת רבי יוחנן.

תשיח) מכות (כ:), ש"ע יו"ד סי' ק"פ (ס"ט), בהלאו של ולא תשימו קרחה, שיעורו כדי שיראה מראשו כגריס פנוי בלא שיער.

תשיט) בשו"ע (או"ח סי' רע"ט ס"ב) ובאמת אחרונים שם כתבו דהוא טעות סופר אבל הבאר היטב שם הביא מאליה רבה דקיים הגירסא עיי"ש.

תשכ) שו"ע (חו"מ סי' קע"ה) שבסעיף ה' מתחיל הלכות מצרנות.

תשכא) חו""מ סי' קכ"ג (סעי' ח'). וכעין זה שם סעי' י"א שמתחיל המחבר ומטעם זה נ"ל.

תשכב) בשו"ע (או"ח סי' תקס"ו ס"ב), ויש שתמהו עליהם והקשו עליהם והרא"ש יישב קושיתם.

תשכג) טו"ז או"ח סי' תס"א (סק"ו) בענין מצה נפוחה, וז"ל ובאמת לא ראיתי למו"ח ז"ל כל הימים אשר הייתי אצלו לאסור בנחלק המצה ויש שם חלל אלא תמיד היה אומר זה בא מחמת שלא נערך כראוי, ועיי"ש במג"א (ס"ק י"ג) שכתב והט"ז האריך למעניתו שלא לאסור מצה נפוחה וסיים וז"ל מעיד אני עלי שמים וארץ כי לא ראיתי פעם א' מן חותני שאסר.

תשכד) יו"ד סי' קמ"ז והעירני לזה חתני הרב הגאון כמהר"ר דוד הלוי נר"ו בהיותו אצלי בעסקי בהלכה זו (ועיי"ש בטו"ז סוף סק"ב, שכתב וכבר הצעתי כן בפני מו"ח ז"ל וקבע כן להלכה בשמי, וע"ע בטו"ז או"ח סי' ת"ל ובב"ח שם).

תשכה) ט"ז או"ח סימן כ"ה (סק"ו), העתק מתשובת אחי הגאון מהר"ר יצחק הלוי ז"ל.

תשכו) או"ח סי' י"ג (ס"ק ח') הקשה אחי המונח מהר"ר יודא סג"ל זצ"ל.

תשכז) סימן מ"ג (ס"ק ט), סימן נ"ו (ס"ק ב'), סימן ר"ב (סק"ג), סימן רע"ו (ס"ק יא), סימן של"ד (ס"ק כב), סימן תמ"ז (ס"ק יג), סימן תצ"ח (ס"ק ז), וסימן תקנ"א (ס"ק לד).

תשכח) בסי' רי"ד מביא המ"ב את ספר דרך פקודיך (מ"ע ל'), בענין אם אמר ברכה בלי שם, ואמר מלכות, דאף דלענין ברכה אינו יוצא בשתיהם, מ"מ יש חילוק ביניהם לענין לא תשא, דברכה בשם בלא מלכות יש בה משום לא תשא [פמ"ג בפתיחה בשם ב"י וב"ח] אבל במלכות בלבד בלא שם אינו עובר.

תשכט) הלכות ר"ה סי' תקפ"ה (ס"ב בבה"ל) בענין שיש לתקוע בצד ימין, עוד שמעתי בשם הגאון מהר"ר מאיר שמחה הכהן טעם נכון כי בש"ס (ר"ה לד) ילפי לה לתקיעת שופר מחצוצרות המלחמה ובקרא (שופטים ז) אצל מלחמה בגדעון כתיב ויחזיקו ביד שמאלם בלפידים וביד ימינם השופרות לתקוע וכו'.

תשל) פרשת נשא פרשה יג, טו, טז.

תשלא) בהלכות איסורי ביאה פי"ז ה"ט והלכה י'.

תשלב) יו"ד (סי' קס"ח וקס"ט), ולפי כמה דפוסים יש גם באבן העזר סי' נ"ב נ"ג.

תשלג) שו"ע יורה דעה יש שני פעמים סימן רצ"ז.

אורח חיים

תשלד) זבחים (קב:) והעלה בגמרא לאונסו שאני עיי"ש. וע"ע כעין זה קידושין ל"ג.

תשלה) עבודה זרה (ח.) על מה שאמרו חז"ל שיכול להוסיף בברכת שמו"ע מעין כל ברכה וברכה, כתב רש"י אם היה משכח תלמודו מאריך בחונן הדעת.

תשלו) מגילה (כג.) שאמרו חז"ל שתקנו שבעה קרואים בשבת, כנגד שבעה רואי פני המלך.

תשלז) ירושלמי ברכות (לג:) א"ר מנא, רמז לת"ח, שאדם צריך לומר לרבו, תשמע תפילתך, וכתב בפני משה (שם) שלפי שאחר י"ח כתוב יענך לשון נוכח, וזהו רמז שצריך לומר לרבו אחר שהתפלל י"ח תקובל ותשמע תפלתך ולפיכך כתוב לנוכח ולא כתיב עניי ה' וגו', ומדרך ארץ להתלמיד שיאמר לרבו כך.

תשלח) ישעי' ו' (הפטרת יתרו), נאמר בפסוק רק קדוש ולא ברוך.

תשלט) פרשת כי תשא (ל"ד, ו'-ז'), כשמעבירין הסדרה מפסיקין באמצע באמירת התרגום.

תשמ) ברכת החמה. אורח חיים רכ"ט סעיף ב'.

תשמא) עירובי תבשילין. אורח חיים תקכ"ז סעיף א'.

תשמב) רמ"א (או"ח סי' קכג ס"א) ונהגו לומר אח"כ יה"ר שיבנה בית המקדש כו' כי התפלה במקום העבודה ולכן מבקשים על המקדש שנוכל לעשות עבודה ממש.
ובחו"מ (סי' ס"ז ס"א) יהי רצון שיבנה בית המקדש ויחזרו אז למנות שמיטין ויובלות כי יבא (של"ה בראשית מט, יא) לפרט.

תשמג) תענית (יד.) ברש"י ד"ה רב יודא, רב יהודה אמר מתריעין עננו בקול רם היו צועקים עננו אבינו עננו עננו אלקי אברהם עננו עננו אלקי יצחק עננו עננו אלקי יעקב עננו הכל כפי שאומרים בסוף הסליחות.

תשמד) רש"י שבת (פא: ד"ה האי פורפיסא), בשם תשובת הגאונים שעושין חותלות מכפות תמרים, וממלאין אותם עפר וזבל בהמה, ועשרים ושנים או חמישה עשר יום לפני ראש השנה עושין כל אחד ואחד לשם כל קטן וקטנה שבבית, וזורעים לתוכן פול המצרי או קיטנית, וקורין לו פורפיסא, וצומח, ובערב ראש השנה נוטל כל אחד שלו, ומחזירו סביבות ראשו שבעה פעמים, ואומר, זה תחת זה, וזה חליפתי וזה תמורתי, ומשליכו לנהר.

תשמה) עירובין (סה). כשמונע א"ע מלהתפלל בשעה שהיא שתוי יין.
וע"ע כעין זה במסכת ברכות (כד:) דכשפוסק מללמוד כשהולך במבואות המטונפות, הוא סגולה לאריכות ימים.

תשמו) חגיגה (יז:) רש"י ד"ה (וקראתם) תשלומי יום עצרת.

יורה דעה

תשמז) שו"ע (או"ח סי' קנ"א ס"ו) ויש אוסרים ליכנס בבית הכנסת בסכין ארוך, ועיי"ש בט"ז (סק"ב).

תשמח) זהר חדש (טו:) **אָמַר רִבִּי יוֹסֵי, אֲנָא חָמִית לְרַבִּי יְהוּדָה דְּזַמִּין לְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי חַנִּי, וַהֲוָה טָבָחָא, וְרַבִּי אַבָּא קָרֵין לֵיהּ. וְנָכְסִים הַהוּא תַּרְנְגוֹלְתָּא, וְנִתְכַּוִּין לְתֹרֵי סִימָנֵי, וּבָדְקוּ וְאַשְׁכָּחוּ דְּנָכְסִים חַד סִימָנָא, וְחַד לָא נָכְסִים. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה, עַל מָה אִתְכַּוִּונְתְּ. אֲמַר, עַל תְּרֵין סִימָנִין. אֲמַר, וְהָא אֲנָא אַשְׁכַּחְנָא חַד נָכְסִים. אֶלָּא בִּשְׂרָא הוּא דְּכִשֵּׁרָה, וְאַתְּ לָא תְּהֵא טָבָחָא מִכָּאן וּלְהָלְאָה. וְאַף עַל גַּב דְּלָא בָּעֵינָא כַּוָּונָה בִּשְׁחִיטָה. אָמַר לֵיהּ ר' יוֹסֵי, הַכַּוָּונָה לָאו לְהַאי אִיתְמַר, אֶלָּא כַּוָּונָה דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּנָכְסִים לַשָּׁמַיִם, וְלָא לְשׁוּם פִּתְגָּם אָחֳרָן. אֲבָל נִתְכַּוִּון לְתֹרֵי סִימָנֵי, וְשָׁחִיט חַד, מוּתָּר הוּא בְּדִיעֲבַד. דְּתָנַן, הַשּׁוֹחֵט אֶחָד בָּעוֹף, דִּיעֲבַד אֵין, לְכַתְּחִלָּה לֹא.**

תשמט) ב"ק (נח:) חו"מ (סי' שצ"ד ס"ו), בענין בהמה שהזיקה פירות מחוברין, הרי שאכלה פירות דקל אחד, וכן הקוצץ פירות דקל חבירו ואכל, אם היה דקל רומי וכיוצא בו, שאין התמרים שלו יפות משערים אותו בששים על גבי הקרקע.

אבן העזר

תשנ) בראשית (מו, יז) ובני אשר וגו' וישוה וישוי.

חושן משפט

תשנא) בהלכות מקח וממכר (סי' קצ"ט ס"ג), שיין לקידוש נקנה בכסף בלי משיכה, ועיי"ש בקצות דה"ה בחלות לשבת.

תשנב) כתובות (עו:) סתמא דמילתא כמה דלא יהיב איניש זוזי, לא יהיב איניש חיותא.

ענינים שונים

תשנג) ר"ה (לב.) על הפסוק (יחזקאל כ) חי אני נאם ה' [אלקים] אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם, אמר רב נחמן, כל כי האי ריתחא לירתח קודשא בריך הוא עלן, וליפרוקינן.

תשנד) בתיקוני זוה"ק (מב.) אמר ליה אבא מאי או"י הו"י אמר ליה ברי האי איהו כד אסתלק א מן אקי"ק עם י"ו מן יקו"ק אתעביד או"י וכו' אמר ליה ברי עם כל דא הוה ה' קיימא קמיה דאדם בתר דאתו ערב רב ועבדו ית עגלא גרמו דאסתלק ה' לגבי ו"י ואתעביד הו"י עיי"ש.

תשנה) גמרא (סנהדרין סד: רש"י ד"ה רבא).

תשנו) שו"ע (יו"ד סי' ל"ו) בענין תולעת בהמוח, דיש שהביאו ראיה מטיטוס שמבואר בגמרא (גיטין נו:) שלאחר שעלה היתוש במוחו היה חי שבע שנים.

תשנז) פסחים (פה:), בענין הוצאת קרבן פסח חוץ מחבורה, ובענין הוצאת פרים הנשרפים.

תשנח) סנהדרין (מא:) ובשיפורא ידע, ופירש"י שופר היו תוקעין בקידוש החדש, ביום שהוא מתחיל.

תשנט) סוכה (נב:) בשמחת בית השואבה, תנא, גובהה של מנורה חמשים אמה.

תשס) שבת (לה:) שבבל היה המנהג לתקוע בערב שבת תקיעה תקיעה ותרועה.

תשסא) פסחים (סט.) בהזאת מי חטאת.

תשסב) מג"א (ריש סי' ר"ט), שהביא בשם רמ"מ (סי"ד) לענין קטן יכול לברך הגומל, דהגם שאינו בר עונשין, היה שייך לכאורה לומר דחייבים קאי עליו דמצד הגלגול באין עליו יסורין, אכן כתב דלמעשה הלא אינו יודע אם בא העונש מצד הגלגול עיי"ש.

תשסג) דברים (כ"א, ו), וכל זקני העיר ההוא הקרבים אל החלל ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל.

תשסד) הג"מ (הל' מאכלות אסורות פ"א אות מ'), כשהיה עוסק ר"י בעופות, בא קוו"ץ אחד על ישיבתו ומצאוהו קרקבנו נקלף.

תשסה) שבת (נג:), מעשה באחד וכו', ונעשה לו נס ונפתחו לו דדין והניק את בנו.

תשסו) שו"ע (יו"ד סי' פ"ד סט"ו), וכעי"ז במשנה כלאים פ"ח מ"ה חי' המחובר לקרקע.

תשסז) תוס' (פסחים לו. ד"ה במקום) ורבינו אפרים בר אפרים הגבור מפרש.

תשסח) שו"ע (חו"מ סוף סי' מ"ג), עד כאן יום כ"א, ועיי"ש בסמ"ע (סקנ"ג) שכתב פשוט הוא דאין זה ענין למה שכתב לפני זה, אלא שהמחבר חילק כל הד' טורים מהשו"ע על ל' חלקים, וכונתו היתה שילמדו ויחזרו חלק אחד בכל יום, באופן שבכל יום ילמד ויחזור, ויהיה בקי בכל הד' טורים, וכמו שכתב בהקדמתו לשו"ע, וזהו שכתב כאן, עד כאן יום כ"א עיי"ש.

תשסט) דרכי משה (יורה דעה סימן א), ומובא בבאר הגולה שם, דקבלה בידו מרבינו יונה שיש לכל שוחט כשמתחיל לשחוט לחזור השחיטות בכל יום פעם אחת, וכה יעשה שלשים יום, ואח"כ כל חודש פעם אחת וכה יעשה שנה תמימה ואחר אותה שנה יחזור כל תקופה פעם אחת וכן יעשה כל ימיו עיי"ש.

תשע) בכורות (נז.) שדרשו חז"ל שיתום פסול לקרבן דכתיב תחת אמו, פרט ליתום, ולשיטת ר' יהושע (שם) אפי' נשחטה אמה והעור קיים אין זה יתום וכשר לקרבן עיי"ש.

תשעא) או"ח (סי' ט' ס"ה), לשיטת המחבר כשיש לו בגד אדום צריך לעשות הציצית אדומים, ועיי"ש בשו"ע הרב ס"ט.

תשעב) משנה בכורות (נז.) הכל נכנסין לדיר להתעשר חוץ מן כלאים וטרפה ויוצא דופן ומחוסר זמן והיתום ואיזהו יתום כל שמתה אמה [או] שנשחטה ואח"כ ילדה.

תשעג) חירה העדולמי, לשיטה אחת במדרש, חי קרוב לאלף ומאתיים שנה, (ילקוט פ' וישב סוף אות קמ"ד).

תשעד) משפחת בני דוד. (רש"י סנהדרין כ"א:) שבכתר מלכות היה שרביט של זהב בתוך חללה מדופן לדופן ואינה מתיישבת בראשו אלא למי שיש לו חריץ בראשו והיא עדות לבית דוד שכל הראוי למלכות הולמתו.

תשעה) בירושלמי (כתובות לו:) ועיין שם עוד אמוראים שאמרו כעין זה.

תשעו) כתובות (ע"ז:) ברבי יהושע בן לוי, דאשכחיה לר' שמעון בן יוחאי דהוה יתיב על תלת עשר תכטקי פיזא אמר ליה את הוא בר ליואי אמר ליה הן נראתה קשת בימיך אמר ליה הן אם כן אי אתה בר ליואי ולא היא דלא הואי מידי אלא סבר לא אחזיק טיבותא לנפשאי.

תשעז) פ' מטות (לא, כט-ל) ממחציתם תקחו ונתתה לאלעזר הכהן תרומת ה'. וממחצת בני ישראל תקח אחד אחז מן החמשים מן האדם מן הבקר מן החמרים ומן הצאן מכל הבהמה ונתתה אתם ללוים שמרי משמרת משכן ה'.

תשעח) ברכי יוסף (יו"ד סי' רמ"ו) מביא מהר"ש בצוואה (הנדפס בסוף ספר יש נוחלין) שכתב שמסכת כתובות כולל כל התלמוד.

תשעט) יומא (לז.), חנניה בן אחי רבי יהושע אומר, זכר צדיק לברכה, אמר להם נביא לישראל, בשעה שאני מזכיר צדיק עולמים, אתם תנו ברכה.

תשפ) ערכין (לב:), רב אשי אמר, לאו אמר רב יוסף תרי קדש הוו, ה"נ תרי ירושלים הוו.

תשפא) מדרש תנחומא חיי שרה אות א', באברהם אבינו.

תשפב) בבא בתרא (נח.) בההוא אמגושא דהוה חטיט שכבי במערתא דרב טובי בר מתנה.

תשפג) סנהדרין (צו.) בסנחרב, זיל אייתי נורא אזל ואייתי נורא בהדי דקא נפח ליה אתלי ביה נורא בדיקניה אזל גזייה לרישיה ודיקניה.

תשפד) שיטת הרמב"ם (פ"א מהל' כלי המקדש ה"ג) דמור הקטורת בא מדם של חיה טמאה, ועי' מש"כ ברמב"ן על התורה (פרשת כי תשא).

תשפה) רמ"א אבן העזר (סי' קע"ז ס"ה) מעשה באחת שזנתה עם העובד כוכבים וחתכו את חוטמה כדי לנוולה.

תשפו) פסחים (פ.) לשיטת רב באופן שהיו מחצה ישראל טהורים ומחצה טמאים, וע"ע כזה ברש"י (שם צה.) ד"ה אין שוחטין.

תשפז) מכשירין (פ"ו מ"ה), בענין שבעה משקין שמכשירין, תולדות המים היוצאין מן העין מן האוזן מן החוטם מן הפה וכו'.

דרך צחות

תשפח) מנחות (כא.) יכול יתן בו טעם כבינה.

וע"ע באבות דרבי נתן (פ"ד ה"ו) ששינה הקדוש ברוך הוא נעימות בני אדם זה מזה, ושם בבנין יהושע מפרש שכוונתו ג"כ כמו דאיתא בסנהדרין (לח.) בקול ובמראה ובדעת, וקרו להכר הדעת בשם נעימה, כי באמת דבר נעימה ומתוקה. ומבלעדי הדעת לא ירים איש את ידו ורגלו. משו"ה נקבע ג"כ בברכה ראשונה של אמצעיות בשמו"ע אתה חונן לאדם דעת עיי"ש.

תשפט) סוטה (יב:) שעשתה אמו למשה חופת נעורים.

תשצ) חולין (לח:) ואי לא, מצי א"ל, רישך והר, פירש רש"י (שם ד"ה ואי לא) הרי ראשך והרי הר הכה זה על זה.

תשצא) יבמות (צו.) מותר בראשונה ובשלישית וחמישית וכו' ואסור בשני' וברביעית, וגם בחו"מ סי' קמ"ד ס"א, וסי' קמ"ה ס"ב, לענין חזקת ג' שנים.

תשצב) בבא קמא (פ:) חב"ד בי"ח בח"ן: סימן.

תשצג) ב"מ (עג:) ד"ה לבני אקרא, לבני אקרא דשנוותא, שנוותא שם הנהר, אקרא, קונטריא"ה בלעז, יושבים על שפת אותו נהר.

תשצד) עירובין (מג.), חולין (מב.: נד.).

תשצה) ארבע לשכות היו בבית המוקד כקיטונות פתוחות לטרקלין שתים בקדש ושתים בחול וראשי פיספסין מבדילין בין קדש לחול (מידות פ"א מ"ו).

תשצו) לענין תרומת שקלים (שקלים פ"ג מ"ד).

תשצז) נטילת צפרנים של יד ימין (עטרת זקנים הנדפס בסוף או"ח ח"א).

תשצח) שני קללות, דהיינו כלי של חרס וכמו שתרגום אונקלוס (בראשית כ"ד - ט"ו), וכדה על שכמה, וקולתה על כתפה (מסכת פרה פ"י מ"ד).

תשצט) בהלכה של פורע חובו של חבירו שלא מדעתו, שלושים פוסקים סבירא להו דהמוציא מחבירו עליו הראי' ע"כ החולק בטל בשלושים. (ש"ך חו"מ סי' קכ"ח סק"ה).

תת) כשעשה נדר ורוצה להתיר ע"י פתח וחרטה, ואין פותחין בנולד, מה שקטן נולד אחר הנדר, לא נקרא נולד לענין התרת הנדר (יו"ד סי' רכ"ח סי"ב ברמ"א).

תתא) טופח מין קטניות (פאה פ"ה מ"ג).

תתב) לענין המטהר יינו של עכו"ם, אם יש שם דקל מתיירא העכו"ם שהישראל יעלה ויראה אותו, וע"ז אמרו בגמרא פסיק רישיה, דהיינו שנפסק הראש של הדקל, יש סוברים דגם בזה מתיירא העכו"ם שהישראל יעלה שם (ע"ז סא.).

תתג) במשה רבינו שעשתה אמו חופת נעורים (סוטה יב:).

תתד) כברת גרנות, עשויה להוציא החטים ולקלוט המוץ, ומניחים הכברה על שני עצים "ומנהלין" (רע"ב כלים פט"ו מ"ד ד"ה כברת).

תתה) באותו ואת בנו, שאסור לשחוט האם והבן, אבל בן הבן מותר. (שו"ע יו"ד סי' ט"ז).

תתו) מי ששתה יין נסך בשוגג י"א שיתענה ה' ימים נגד ה' פעמים גפן שבחומש, ויתכפר לו. (רמ"א יו"ד סי' קכ"ג סכ"ו).

תתז) מנחות (סט:) שירד חיטים על אורך ג' פרסא.

תתח) סנהדרין (נט:) שירד תרתי אטמתא מן השמים.

תתט) תענית (כה.) שיצתה כמין פיסת יד והביא כרעא דפתורא דדהבא.

תתי) יומא (סט:) שבנה שלמה בית המקדש נטע בו כל מיני מגדים של זהב והיו מוציאין פירות בזמניהן. וע"ע שם בהגהות יעב"ץ שכתב דבר פלא שבטאקאי היה גדל ענבים שהיה עליהם חוטים של זהב.

מפתח העניינים

על פי סדר השו"ע

אורח חיים

הלכות ציצית

סימן ח' - כ"ד

שקודם שיברך יעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים כדי שלא יברך לבטלה סימן כו אות ו

הלכות ברכת השחר

דיני ברכת השחר - וברכת התורה סימן מ"ו- מ"ז
אי צריך ליטול ידיו בזמן עלות השחר, וזמן קרי"ש של שחרית, ואי מותר לישן קודם התפילה.
סימן יג אות מב

בענין ברכות השחר, ועל נט"י, כשהיה ניעור כל הלילה. סימן יג אות מג

בהנ"ל, זמן ברכת ענט"י בחג השבועות.
סימן יג אות מד

דין ברכת התורה למי שלא ישן בלילה.
סימן יג אות מה

באופן שהולך לישן קודם התפילה, מתי יברך ברכת התורה. סימן יג אות מו

אי מותר לקרות קרי"ש של שחרית בלי ברכה"ת.
סימן יג אות מו

בהנ"ל, בענין המתפללים בשבועות קודם השינה.
סימן יג אות מז

דין ברכת התורה קודם סליחות, ודין נטילת ידים כשהגיע עלות השחר. סימן טו אות טז

הלכות תפילין

לענין תפילין מבואר בשו"ע דשינת עראי הוא כשיעור הילוך מאה אמה. סימן לז אות יד

צריך שיהיה לו כוונה בתפלתו

סימן צ"ח

בענין כוונה בתפילה. סימן יז אות א

מדריגת התפשטות הגשמיות בחסידים הראשונים.
סימן יז אות א

זהירות הכוונה בברכת אבות. סימן יז אות א

עיקר התאמצות הכוונה במה שתקנו חז"ל.
סימן יז אות ב

בענין תפילה על צער השכינה. סימן יז אות ב

גודל ענין תפילה בציבור. סימן יז אות ג

הלכות ברכת הפירות והריח

ברכת הריח והבשמים והמוגמר

סימן רט"ז - ריז"

דין ברכת בשמים. סימן יג אות נז

נוסח ברכת בשמים, ובאיזה אופן מברך בורא 'מיני' בשמים. סימן יג אות נח

באופן שמעורבים כמה מיני בשמים, או באגודה אחת, אי מברך על כל מין בפ"ע. סימן יג אות נט

דין ריח שאין לו עיקר. סימן יג אות ס

הלכות שבת

סימן רמ"ב - שמ"ה

סימן רנ"ב - דין מלאכות המותרים והאסורים להתחיל בערב שבת כדי שיהיו נגמרים בשבת
אי מותר לחמם מים ביו"ט בקומקום המשמיע קול.
סימן א אות מד

בענין איסור נתינת חיטים לריחים, משום זילותא דיו"ט. סימן א אות מד

סימן רס"ג - דיני הדלקת נרות

בענין מנהג הבהוב הנרות בער"ש, וטעם למנהג משום יו"ט שחל במוצ"ש. סימן א אות נח

אי צריך להבהב נרות חלב שלנו. סימן א אות נט

סימן רע"א- דיני קידוש בשבת

מצות קידוש בשבת. סימן יד אות ד

בענין כוונה בתפילה על קידוש היום.
סימן כ אות נח

סימן רפ"ו - דיני תפלת מוסף בשבת

דין טעימה קודם תפילת מוסף. **סימן יז אות לב**

סימן ש"א - באיזה כלים מותר לצאת בשבת ואיזה מהם אסורים

אי מותר לצאת במקל הליכה בשבת.
סימן א אות עה

סימן ש"ו - באיזה חפצים מותר לדבר בשבת

בענין מכירת המצוות בשבת ויו"ט, ואי יכולים להקל גם כשיש כהן. **סימן יז אות כה**

סימן שט"ו - דברים האסורים משום אוהל בשבת

מותר לפתוח ולסגור הגג בשבת כשיש להם צירים, אפילו באופן שיש טפח בין הגג להסכך.
סימן לב אות ט

אם יש חלל טפח והשלא"ק אין לו צירים צריך להיות פרוס טפח קודם שבת ויו"ט.
סימן לב אות ט

סימן שכ"ב - דין נולד בשבת

בענין אוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי.
סימן א אות ע

אי מותר לעשות גורל מי שיזכה לעלות לתורה.
סימן ג אות כא

סימן של"ו - אם מותר ליקח על גבי העשבים וכן באילן

דין פרחים העומדים ליפתח. **סימן יג אות סא**

דין טלטול עציץ. **סימן יג אות סא**

סימן שמ"ב - בין השמשות מותר לעשות דברים שאסרו חז"ל משום גזירה

היתר עשיית מלאכה דרבנן בבין השמשות.
סימן ה אות ח

היתר עשיית מלאכה דאורייתא ע"י עכו"ם בבין השמשות. **סימן ה אות ח**

אי מותר לעשות מלאכה דרבנן בבין השמשות של מוצ"ש. **סימן ה אות ח**

סימן שמ"ג - דין קטן בשבת

בענין תשובה גם על מה שעשה בקטנותו.
סימן כ אות מז

הלכות תחומין

תחום שבת - סימן שצ"ו - ת"ח

סימן ת"א - מי שישן בדרך וחשכה לו, קונה אלפים אמה לכל רוח

בענין חפצי הפקר אינם קונים שביתה.
סימן ג אות לח

בענין אדם ישן שקונה שביתה במקומו.
סימן ג אות לח

בענין הזוכה בחפץ הפקר, שנעשה כרגלי הזוכה.
סימן ג אות לח

בענין חפץ של שותפין. **סימן ג אות לח**

שנים שזכו בהפקר, אי נעשה כתחום שניהם לחומרא, ושיטת הט"ז בזה. **סימן ג אות לח**

בענין חפצי עכו"ם, אי קונים שביתה במקומם, או הולכים אחר הבעלים. **סימן ג אות לט**

הלכות פסח

סימן תכ"ט-תצ"ד

אם אכל חצי שיעור חמץ בסוף חג הפסח קודם הלילה, אין אומרים בזה חצי שיעור אסור מן התורה.
סימן ט אות טז

אכל חמץ במוצאי פסח קודם בהמ"ז, אי יכול לומר אח"כ יעלה ויבא. **סימן י אות מח**

סימן תפ"ח - סדר תפילת שחרית של פסח

בענין אם טעה בקריאה ביו"ט פסח.
סימן א אות פא

בענין אם טעה בקריאת הס"ת השני בחוה"מ פסח.
סימן א אות פב

נוהגים לומר בתפילת מוסף של כל יו"ט פסוקי מוסף היום. **סימן ח אות ב**

בענין אם טעה בתפילת המוספין בקרבנות המוסף.
סימן א אות פד

אם לא אמר פסוקי היום במוסף, אי יצא.
סימן ח אות ב

טעה בחוה"מ סוכות ואמר פסוקי יום אחר, מה הדין.
סימן ח אות ב

סימן תפ"ט - סדר תפלת ליל שני של פסח וספירת העומר

מצות ספירת העומר. **סימן י אות א**

בענין אי מצות ספירת העומר בזמה"ז מדאורייתא, או מדרבנן. **סימן י אות ב**

לכתחילה מחמירים כדאורייתא, ובשעה״ד מקילים כדרבנן. סימן י אות ג

הכוונה במצות הספירה. סימן י אות ג

באופן שיבנה בהמ״ק באמצע ימי הספירה, אי יהא מדאורייתא לכו״ע. סימן י אות ג

בענין שיש ב׳ מצוות, ספירת הימים, וספירת השבועות. סימן י אות ד

טעם שאין מברכים ב׳ ברכות. סימן י אות ד

שיטה שבזמה״ז הוי ספירת הימים מה״ת, וספירת השבועות מדרבנן. סימן י אות ד

ספר ימים ולא שבועות, מה הדין. סימן י אות ה

ספר שבועות ולא ימים, מה הדין. סימן י אות ה

אם לא אמר תיבת ׳לעומר׳, אי יצא. סימן י אות ו

אם לא אמר תיבת ׳היום׳, אי יצא. סימן י אות ו

אם אמר היום אחד לעומר, וחיסר תיבת ׳יום׳, אי יצא. סימן י אות ו

נחלקו הפוסקים אי כל יום ויום הוא מצוה בפנ״ע, או הכל מצוה אחת. סימן י אות ז

שכח ולא ספר יום אחד, אי יכול להמשיך לספור בברכה. סימן י אות ז

ספר בבין השמשות, אי יכול להמשיך לספור בברכה. סימן י אות ז

שיטת רב האי גאון, שבאופן ששכח יום אחד מלספור, יספור ביום המחרת שתי הספירות. סימן י אות ח

ספר בבין השמשות, אי צריך לחזור ולספור בלילה. סימן י אות ט

באיזה אופן יכולים לכתחילה לספור בבין השמשות. סימן י אות ט

באופן שספר ביום א׳ בבין השמשות שבתחילת היום, וביום ב׳ לא ספר עד בהשמ״ש שבסוף היום, אי יכול להמשיך לספור בברכה. סימן י אות י

שכח לספור, וביום שלאחריו התפלל מעריב מוקדם, וספר כבר של מחר, אי יכול אח״כ לחזור ולספור של אתמול. סימן י אות יא

מי שלא יוכל לספור כל הספירה, כגון שצריך לעבור ניתוח ל״ע באמצע ימי הספירה, אי יברך. סימן י אות יב

באופן שחיסר לספור יום אחד, אי נחשב כל הברכות הקודמות לבטלה. סימן י אות יג

אמרו רז״ל שתהא ספירה לכל אחד ואחד, אי הפירוש שאין יכולים לצאת ע״י שומע כעונה. סימן י אות יד

בענין שיש להקדים לספור בתחילת הלילה. סימן י אות טו

אי מותר לאכול וללמוד קודם ספירה. סימן י אות טז

עיקר ההלכה שלומדים מ״תמימות״ הוא שצריך לספור בלילה. סימן י אות יז

באופן שלא ספר בלילה עד הבוקר, מה הדין. סימן י אות יז

הבא לבהמ״ד בשעה שהציבור סופרים, אי יספור עמהם קודם שיתפלל מעריב. סימן י אות יח

סיים שמו״ע של מעריב, והציבור סופרים, אי יספור עמהם קודם עלינו לשבח. סימן י אות יח

בענין נשים בספירת העומר. סימן י אות יט

מעשה רב מהקהילות יעקב ז״ל שהזכיר לבנותיו לספור ספירת העומר. סימן י אות יט

יש להבין מה שסופרים, ואם סיפר בלשון הקודש ולא הבין, אי יצא בדיעבד. סימן י אות כ

צריך לידע קודם הברכה ספירת היום. סימן י אות כא

בירך ולא ידע ספירת היום, או כוון ליום אחר, ואח״כ שמע מחבירו יום הנכון, אי יצא בדיעבד. סימן י אות כא

צריך לברך ולספור מעומד. סימן י אות כב

בירך וספר מיושב, אי יצא בדיעבד. סימן י אות כב

אי חולה יכול לברך ולספור מיושב. סימן י אות כב

אומרים מנין המועט קודם, כגון אחד ועשרים יום, ואם אמר מנין המרובה קודם, אי יצא בדיעבד. סימן י אות כג

אם חבירו שואלו מהו ספירת היום, מה ישיב. סימן י אות כד

באופן שהשיב רק מספר הימים ולא השבועות, אי יכול עוד לספור בברכה. סימן י אות כד

באופן שהשיב לחבירו אתמול היה כך, ובאמת היום הוא כן, אי יכול עוד לספור בברכה. סימן י אות כה

שאל מחבירו אם היום היא ספירה פלונית, והיא באמת כך, אי יכול עוד לספור בברכה. סימן י אות כו

אמר ביום ארבעה ׳היום חמשה חסר אחת׳, אי יצא. **סימן י אות כז**

ספר בר״ת, אי יצא. **סימן י אות כח**

אמר היום ל״ג בעומר, אי יכול עוד לספור בברכה. **סימן י אות כח**

שאל מחבירו בליל א׳ דר״ח אייר, היכי תמצא שיחול חמשה עשר בראש חודש, וחבירו השיב, היום, אי יכולים לספור בברכה. **סימן י אות כט**

ספר במחשבה, אי יצא הברכה והספירה בדיעבד. **סימן י אות ל**

השומע ברכת חבירו בין הברכה להספירה שלו, אי יענה אמן. **סימן י אות לא**

בענין הזכרת הספירה במכתבים, ולספור כמה פעמים ביום. **סימן י אות לב**

בענין לימוד מס׳ שבועות וסוטה בימי הספירה. **סימן י אות לב**

שכח מלספור, ובו ביום כתב אגרת, וכתב ׳היום יום כך למספב״י׳, אי יצא בזה. **סימן י אות לג**

אירע אנינות רח״ל, מתי יספור. **סימן י אות לד**

בענין ספירת העומר לילדים קטנים, ואי יש להקל להם קודם הלילה. **סימן י אות לה**

אי יוצאים בלשון הקודש אע״פ שאין מבינים. **סימן י אות לו**

באופן שהקטן חיסר יום אחד מלספור, אי יכול להמשיך לספור בברכה. **סימן י אות לז**

בענין אי מצות חינוך היא דוקא בכל פרטי המצוה. **סימן י אות לז**

קטן שהגדיל תוך ימי הספירה, אי יכול להמשיך לספור בברכה. **סימן י אות לח**

בחור בן י״ג, אי יכול להוציא אחרים בספירה. **סימן י אות לח**

גר שנתגייר תוך ימי הספירה, אי יכול לספור בברכה. **סימן י אות לח**

טעה בספירה, ותיקן תוך כדי דיבור, אי יצא. **סימן י אות לט**

באופן שהוא מסופק אם הוא עדיין תוכ״ד, אי יכול לתקנו. **סימן י אות לט**

ספר כהוגן, ותוכ״ד חזר וספר שלא כהוגן, אי יצא. **סימן י אות לט**

כשמתקן דיבורו, אי צריך לומר תיבת ׳היום׳. **סימן י אות מ**

באיזה אופן צריך גם לחזור ולברך על הספירה. **סימן י אות מ**

מעשה רב שהיה אצל הגה״ק ממונקאטש זצוק״ל שאמר הש״ץ ׳היום שלשה ושלשים יום שהם׳, וחזר ואמר ׳שלשה וארבעים׳, אי יצא הש״ץ, ואי יצאו האנשים שצעקו לתקן הטעות. **סימן י אות מא**

בענין כוונת הש״ץ להוציא השומעים בספירה. **סימן י אות מב**

בענין תנאי בתחילת הספירה שאינו רוצה לצאת רק כשסופר בשעה שמברך. **סימן י אות מג**

אם שכח מלספור יום אחד, אי יכול להיות ש״ץ בספירה, ויבקש מאחר שלא יברך, והוא יוציאנו בברכתו. **סימן י אות מד**

הנוסע מא״י לאמעריק״א ושכח לספור, ונזכר כשכבר היה בא״י לילה, אי יכול להמשיך לספור בברכה. **סימן י אות מו**

הנוסע מאמעריק״א לא״י ושכח לספור, ונזכר כשכבר הוא לילה בא״י, אי יכול להמשיך לספור בברכה. **סימן י אות מו**

הבא מאמעריק״א לא״י, אי צריך להמתין מלספור עד שיעברו כ״ד שעות מספירת אתמול. **סימן י אות מו**

הנוסע למקום שעוברים הקו התאריך, כגון למדינת אוסטראלי״א ויאפא״ן, באיזה אופן יספור ספיה״ע. **סימן י אות מז**

ספר במוצ״ש קודם בהמ״ז, אי יכול לומר אח״כ רצה. **סימן י אות מח**

מצות ל״ת שלא לאכול מתבואה חדשה קודם כלות ששה עשר בניסן. **סימן ט אות א**

מצות ל״ת שלא לאכול קלי מתבואה חדשה עד ששה עשר בניסן. **סימן ט אות ב**

מצות ל״ת שלא לאכול כרמל מתבואה חדשה עד ששה עשר בניסן. **סימן ט אות ג**

אסור לאכול חדש גם בזמה״ז עד תחילת ליל י״ח ניסן, ובארץ ישראל עד תחלת ליל י״ז בניסן. **סימן ט אות ד**

בזמן שבית המקדש קיים משקרב העומר ביום ט״ז הותר החדש מיד. **סימן ט אות ד**

היתר החדש תלוי רק בעומר ולא בכבש הבאה עם העומר. **סימן ט אות ד**

בזמה״ז עצם היום מתיר. **סימן ט אות ה**

לימוד זכות על מי שאינו נזהר בחדש בזמה״ז. **סימן ט אות ו**

המחמירים על עצמם ונזהרים מסתם תבואה אין צריך ליזהר מפליטת הכלים שנתבשל בהם ממין שרוצה לבשל עכשיו ישן. סימן ט אות ז

לימוד זכות שחדש בחוץ לארץ אינה אלא מדברי סופרים שגזרו משום ארץ ישראל ולא גזרו אלא במקומות הסמוכים לארץ ישראל. סימן ט אות ח

לימוד זכות שחדש אינו נוהג אלא בתבואה שהוא של ישראל בשעת קצירה אבל לא בשל נכרים. סימן ט אות ט

בשם הבעש"ט זי"ע שהיה מקיל בתבואה של נכרים. סימן ט אות י

אפילו להסוברים דחדש בחו"ל מותר מ"מ למצות מצה אינו ראוי. סימן ט אות י

סימן תצ"ג - דינים הנוהגים בימי העומר

בענין ימי הספירה הם כחוה"מ, והכנה לקבלת התורה. סימן יא אות א

גודל קדושת ימי הספירה. סימן יא אות ב

עבודת טהרת המדות בימי הספירה. סימן יא אות ג

בענין שאין עושים נישואין בימי הספירה, ושיטת הפוסקים שיש להקל לאחר ל"ג בעומר. סימן יא אות ד

אירוסין וקידושין מותר בימי העומר, ואי מותר לעשות סעודת תנאים. סימן יא אות ה

טעם אבילות על מיתת תלמידי ר"ע, והשמחה בל"ג בעומר, כדי לעורר אהבה ואחדות בין החברים. סימן יא אות ו

מדברי השם משמואל בענין תלמידי רבי עקיבא. סימן יא אות ז

מדברי המכתב של הרה"ק רבי זכריה מנדל ז"ל תלמיד של הרה"ק הנועם אלימלך זי"ע. סימן יא אות ח

בענין המנהג לירות חיצים בל"ג בעומר. סימן יא אות ט

יריית החצים בל"ג בעומר, רומז להתווכחות בתורה, שצריך להיות מתוך ענוה ואחדות. סימן יא אות ט

מיום ל"ג בעומר יש טו"ב ימים עד יום נתינת התורה. סימן יא אות י

יום ל"ג בעומר מתחיל להתנוצץ אור התורה. סימן יא אות י

ל"ג בעומר הוא זמן הראוי להתעורר במדת האחדות, שהיא מעיקרי הכנה לקבלת התורה. סימן יא אות י

בענין שאין מסתפרים בימי הספירה. סימן יא אות יא

מחלוקת הפוסקים באיזה ל"ג ימים מתו תלמידי ר"ע. סימן יא אות יא

בענין שאין לעשות כקולי ב' שיטות, ויכול לעשות כחומרי ב' שיטות. סימן יא אות יא

דעת האריז"ל שאין להסתפר כלל בכל ימי הספירה. סימן יא אות יא

המסתפר בל"ג בעומר, אי יש להמתין עד הבוקר. סימן יא אות יא

זמן הסתפרות לכבוד חג השבועות. סימן יא אות יב

מנהג סקווירא לגלח ביום מ"ח לעומר, וכן נהג הרה"ק המגיד מטשערנאביל זי"ע. סימן יא אות יב

זמן הסתפרות לאבל ל"ע בתוך שלשים. סימן יא אות יג

אי מותר להסתפר לצורך שמחה של מצוה. סימן יא אות יד

אי מותר להסתפר לצורך רפואה. סימן יא אות טו

אי מותר להסתפר לצורך מצוה וצניעות. סימן יא אות טו

אי מותר למרוט שער הגבות וריסי העינים. סימן יא אות טז

אי מותר לגלח שער שעל הפה המעכב האכילה. סימן יא אות טז

קטן שהשערות באים לו בין העינים, אי מותר לגלחן. סימן יא אות טז

אי מותר לגלח שערות שעל היד והרגל, בימי הספירה ובחוה"מ. סימן יא אות יז

אי מותר לקצר פאות הראש בימי הספירה. סימן יא אות יז

בענין קנס למסתפר בימי הספירה. סימן יא אות יח

אי קונסין בעשה נישואין בימי הספירה. סימן יא אות יח

כתבו הפוסקים להקל בהסתפרות, בקבלת פני שר וגדול, ולאנשים הקרובים למלכות. סימן יא אות יט

הנוהג כמנהג האריז"ל שלא להסתפר כלל, ורוצה לחזור ממנהגו, אי צריך התרת נדרים. סימן יא אות כ

חתן הנושא אשה בל"ג בעומר, אי יש לו להתענות. סימן יא אות כא

אי מותר בכלי זמר, בחתונה ובשבע ברכות. סימן יא אות כא

אי מותר לעשות נישואין ביום ל״ב בעומר אחר חצות. סימן יא אות כא

איסור ריקודין ומחולות בימי הספירה. סימן יא אות כב

איסור שמיעת קול זמר בימי הספירה. סימן יא אות כב

אי מותר לשמוע טעי״פ של נגינה, בלא כלי זמר. סימן יא אות כג

אי מותר לשמוע טעי״פ שמנגן בשעת דרשה וסיפורי מעשיות. סימן יא אות כג

אי מותר לערוך כלי זמר על מיטת התינוקות שיוכלו לישן. סימן יא אות כג

אי מותר לשמוע זמר בשעת התעמלות (עקסערסיי״ז). סימן יא אות כג

אי מותר לנגן בפה בשעת הלימוד. סימן יא אות כד

אי מותר לנגן בסעודת מלוה מלכה ור״ח. סימן יא אות כד

אי מותר לרקוד אחר הסעודה, כמנהג החסידים. סימן יא אות כד

אי מותר לעשות הכנסת ס״ת בתופים ומחולות בימי הספירה. סימן יא אות כה

אי יש להקל בשמיעת כלי זמר בסעודת מצוה. סימן יא אות כו

אי יש להקל בחוה״מ, ול״ג בעומר, ואחר ר״ח סיון. סימן יא אות כו

אי מותר לבן חו״ל בערב ל״ג בעומר לשמוע על הטלפון השירה של ההדלקה במירון. סימן יא אות כו

אי מותר לעשות סעודת מצוה בשירה בלי כלי זמר, ומעשה רב בזה ממרן מסקווירא זי״ע. סימן יא אות כז

בענין לבישת בגדים חדשים בימי הספירה, אי יש להקל בבגדים שאינם חשובים, כגון אנפלאות וכדו׳. סימן יא אות כ

בענין כניסה לדירה חדשה, וליבון הבית (פעינט״ן), בימי הספירה. סימן יא אות כט

בענין קניית כלים חדשים, ובית חדש, בימי הספירה. סימן יא אות ל

אי יש למנוע מנסיעה בימי הספירה. סימן יא אות לא

בענין מנהג הנשים שלא לעשות מלאכה בזמן הספירה, ואי כהיום המנהג כן. סימן יא אות לב

מנהג סקוירא לאכול מצה בכל סעודה בין פסח לשבועות. סימן יא אות לג

מנהג נקיבת החלה במפתח בשבת אחר פסח. סימן יא אות לג

בענין המנהג שלא לאכול חמץ גמור שנמכר בפסח, והטעם שמקילים בזה אחר חג השבועות. סימן יא אות לד

זהירות מאכילת חמץ שלא נמכר בפסח לגוי, גם אחר חג השבועות. סימן יא אות לה

בענין קריאת הפרשיות שאינם שוים בחו״ל ובא״י, כשחל אחרון של פסח ביום שב״ק. סימן יא אות לו

בענין מנהג סקווירא שאין אומרים תחנון ואין מתענים בשבוע של ספירת הוד. סימן יא אות לח

בענין אמירת אב הרחמים בימי הספירה, אפילו כשיש ברית מילה, ואפילו בשבת מברכים. סימן יא אות מב

בענין משפט הרשעים בגיהנם מהפסח ועד העצרת. סימן יא אות מב

אי אומרים אב הרחמים בערב שבועות שחל בשבת. סימן יא אות מב

הלכות ומנהגי חג השבועות

סימן תצ״ד - סדר תפילת חג השבועות

מצות שביתה ממלאכה בחג השבועות. סימן יג אות א

מצות קידוש היום במאכל ומשתה וכסות. סימן יג אות א

חודש סיון

בענין ׳נעשה ונשמע׳. סימן יג אות ו

בענין קדושת השמיעה בחדשי אייר וסיון, וקדושת העינים בחדשי תמוז ואב. סימן יג אות ו

רמז במזל סיון תאומים. סימן יג אות ז

שליל ר״ח סיון ובליל שבועות רואים עמוד אש על קבר התנא ר׳ יהודה בן בתירא. סימן יג אות ז

בענין לימוד הלכות החג מן ר״ח. סימן יג אות ח

בענין קולא בדיני אבילות שבספירה מר״ח ואילך. סימן יג אות ח

בענין אמירת למנצח, אב הרחמים, וצדקתך, בחודש סיון, ומנהג סקווירא בזה. סימן יג אות ט

שלשת ימי הגבלה

בענין הכנה לקבלת התורה. סימן יג אות י

זמן עיקר ההכנה בשלשת ימי הגבלה.
סימן יג אות יא

אין אומרים תחנון מר״ח סיון ואילך.
סימן יג אות יא

בענין יום המיוחס ב׳ סיון. סימן יג אות יא

דברי העבודת ישראל שההכנה מתחיל מראש חודש.
סימן יג אות יב

אי חתן ביום חופתו מתענה בג׳ ימי הגבלה.
סימן יג אות יג

קבלת התורה

דברי הקדושת לוי שיכולים לזכות לשמוע עשרת הדברות בשבועות, וצריך הכנות רבות לזה.
סימן יג אות יד

דברי האוהחה״ק, ג׳ עיקרי הכנות לקבלת התורה.
סימן יג אות טו

גודל הכנה במדת ענוה ושפלות. סימן יג אות טז

בענין תרעין פתוחין בספירת הוד. סימן יג אות טז

בענין ויגבה לבו בדרכי ה׳, וזהירות בזה שלא להתגאה ביותר. סימן יג אות יז

ג׳ טעמים למה נקרא חג השבועות ׳עצרת׳.
סימן יג אות יח

בענין כשיש התעוררות מלמעלה צריך לעשות כלי לדבר.

בענין יתרון האדם על הבהמה שיש לו כח המעצור.
סימן יג אות יח

בענין שהתורה צריכה להיות בכוונה כולה לשמה.
סימן יג אות יח

חג השבועות

קושיית המג״א היאך אומרים ׳זמן מתן תורתינו׳ ביום ו׳ סיון. סימן יג אות יט

תירוץ הקדושת לוי שמתעורר מחשבתו של הקב״ה שרצה ליתן התורה ביום זה. סימן יג אות יט

תירוץ המהרש״א שבו ביום נגמרה הכנתם של ישראל ביראת חטא. סימן יג אות יט

ביאור בדברי רב יוסף: אי לאו האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא. סימן יג אות כ

טעם אמירת ׳זמן מתן תורתינו׳, כדי להוציא מלבן של צדוקים. סימן יג אות כא

איסור תענית חלום בשבועות. סימן יג אות כא

הטעם שיו״ט של שבועות נקרא ״חג הביכורים״.
סימן יב אות יא

מצות ביכורים אינו יכול להביא קודם חג השבועות.
סימן יב אות יב

עם הביכורים היו מביאים קרבן. סימן יב אות יב

יש להסתפק אי היו יכולים להביא הביכורים ביו״ט של שבועות. סימן יב אות יב

ערב שבועות

בענין מצוה לגלח לכבוד יו״ט. סימן יג אות כב

מנהג סקוירא לגלח ביום מ״ח לספירה.
סימן יג אות כב

זהירות שלא להסתפר קודם התפילה.
סימן יג אות כב

זהירות בשיעור הפיאות, וכוונה בשעת הגילוח לקיים המצוה. סימן יג אות כג

בענין רחיצה בחמין בערב יו״ט. סימן יג אות כד

בענין כיבוס בגדים לכבוד יו״ט. סימן יג אות כד

בענין נטילת צפרנים בערב יו״ט. סימן יג אות כה

בענין המנהג ליטול צפרני ידים ורגלים, בערב שבועות, ובערב יוכ״פ. סימן יג אות כה

דין נטילת צפרנים בערב יו״ט, באופן שהרגל מבטל דין שלשים. סימן יג אות כו

בענין איסור הקזת דם בערב יו״ט. סימן יג אות כז

אי יש ליזהר גם בבדיקת דם. סימן יג אות כח

אי מותר לרופא להוציא השן, שיוצא גם דם.
סימן יג אות כח

כשחל שבועות ביום ראשון, אי אסור להקיז דם בערב שבת. סימן יג אות כט

חייב אדם לטהר עצמו ברגל, וביותר בחג שבועות.
סימן יג אות ל

זהירות בדין הכנה, כשחל יו״ט במוצ״ש, ואי מותר לטבול במקוה מבעוד יום. סימן יג אות לא

ליל חג שבועות

אין מתפללים ערבית מבעוד יום בליל שבועות משום תמימות. סימן יג אות לב

אי גם בליל שני צריך להמתין עד הלילה.
סימן יג אות לב

אי גם הנשים צריכות להמתין שלא להדליק נרות עד הלילה. סימן יג אות לג

דין שכחה אשה לברך שהחיינו בהדלקת נרות. סימן יג אות לג

דין אמירת 'ותודיענו' במוצ"ש. סימן יג אות לד

דין אמירת 'המבדיל בין קודש לקודש' לנשים. סימן יג אות לד

אשה שהדליקה נרות, ונזכרה שלא אמרה 'המבדיל', מה תעשה. סימן יג אות לד

בענין המנהג להיות נעורים כל הלילה. סימן יג אות לה

לימוד זכות של הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע על עם ישראל שהיו ישנים קודם מתן תורה. סימן יג אות לה

דברי האריז"ל בגודל מעלת מי שאינו ישן כלל, ועוסק בתורה כל הלילה. סימן יג אות לו

בענין פרישה בליל שבועות, ובג' ימי הגבלה. סימן יג אות לו

בענין לימוד משניות בליל שבועות. סימן יג אות לז

בענין כוונה באמירת תיקון ליל שבועות, לקיים מצות לימוד התורה. סימן יג אות לח

בענין שיש לאדם לעסוק בתורה כל מה שיכול אע"פ שאינו מבין, מפני שבעוה"ב יזכה להבין ולהשיג הכל. סימן יג אות לט

דין השותה כמה כוסות קאוו"ע, לענין ברכה ראשונה וברכה אחרונה. סימן יג אות מ

זמן הטבילה אחר תיקון ליל שבועות. סימן יג אות מא

יום חג שבועות

אי צריך ליטול ידיו בזמן עלות השחר, וזמן קרי"ש של שחרית, ואי מותר לישן קודם התפילה. סימן יג אות מב

בענין ברכות השחר, ועל נט"י, כשהיה ניעור כל הלילה. סימן יג אות מג

בהנ"ל, זמן ברכת ענט"י בחג השבועות. סימן יג אות מד

דין ברכת התורה למי שלא ישן בלילה. סימן יג אות מה

באופן שהולך לישן קודם התפילה, מתי יברך ברכת התורה. סימן יג אות מו

אי מותר לקרות קרי"ש של שחרית בלי ברכה"ת. סימן יג אות מו

בהנ"ל, בענין המתפללים בשבועות קודם השינה. סימן יג אות מז

בענין אמירת פיוטים בשבועות, והמנהג בסקווירא. סימן יג אות מח

בענין אמירת אקדמות. סימן יג אות מט

בענין קריאת עשרת הדברות. סימן יג אות נ

בענין הפטרת יחזקאל. סימן יג אות נ

בענין מגילת רות, וטעם קריאתה בשבועות. סימן יג אות נא

אי מברכים על מגילת רות. סימן יג אות נב

מנהג בסקווירא לומר זוהר רות בליל ב' דשבועות. סימן יג אות נב

מנהג בסקווירא לומר ספר תהלים ביום ב' דשבועות. סימן יג אות נב

בענין אמירת יזכור. סימן יג אות נג

כהן מא"י השוהה בחו"ל, אי יש לו לעלות לדוכן ביו"ט שני של גליות. סימן יג אות נד

כשיש מנין של בני חו"ל בא"י ביו"ט שני, אי יעלה להם לדוכן כהן מא"י. סימן יג אות נד

מנהג שטיחת עשבים בבהמ"ד ובבתים, ואי מותר לטלטלם. סימן יג אות נה

טעמים ורמזים בענין שטיחת עשבים ושושנים. סימן יג אות נו

בענין העמדת אילנות בבהמ"ד. סימן יג אות סג

רמז במה שדנים בעצרת על פירות האילן. סימן יג אות סג

אי יש חשש להעמיד פרחים בחלונות בהמ"ד. סימן יג אות סג

זהירות שלא לקצוץ ענף מאילן פירות. סימן יג אות סג

מנהג אכילת מאכלי חלב בשבועות. סימן יג אות סד

בענין פריסת מפה אחרת לאכילת בשר. סימן יג אות סד

טעמים על ענין אכילת חלב בשבועות. סימן יג אות סה

עוד טעמים על אכילת חלב בשבועות. סימן יג אות סו

עוד טעם באכילת חלב בשבועות, ודברי הקדושת לוי בזהירות ממאכלות אסורות. סימן יג אות סז

מנהג אכילת קרעפלי"ך. סימן יג אות סח

זהירות בברכת החלב בסעודת הקידוש. סימן יג אות סט

דין יין פוטר כל מיני משקין. סימן יג אות סט

דין קינוח והדחה בין חלב לבשר. סימן יג אות ע

חילוק בין גבינה קשה לגבינה רכה. סימן יג אות ע

מנהג המתנת שעה או חצי שעה בין חלב לבשר. סימן יג אות עא

אי מותר לברך בהמ"ז על מנת לאכול גבינה. סימן יג אות עב

זהירות באפיית מאכלי חלב בתנור פארוו"ע. סימן יג אות עג

בענין הגעלת כלי מבשר לחלב ולהיפוך. סימן יג אות עג

דין עשיית היכר כשאופים פת ומזונות של חלב. סימן יג אות עד

שכח לעשות סימן, אי מותר לאוכלו. סימן יג אות עד

זהירות בהנחת מאכלי חלב ובשר בפריזע"ר. סימן יג אות עד

זהירות בהנחת עיסה של הפרשת חלה בפריזע"ר. סימן יג אות עד

דין שכח יעלה ויבא בבהמ"ז ביו"ט. סימן יג אות עה

בענין קיום סעודה שלישית ביו"ט. סימן יג אות עה

זהירות בעשיית עירובי חצירות במצה אחר שבועות. סימן יג אות עו

דברי התיקוני זוהר שבחג שבועות יפקון מגלותא. סימן יג אות עז

הלכות יום טוב

סימן תצ"ה - תקכ"ט

סימן תצ"ה - איזה מלאכות אסורים ביו"ט

מצות שביתת מלאכה ביו"ט, בכל המועדים. סימן א אות א

איסור אמירה לעכו"ם ביו"ט. סימן ג אות א

גדר מלאכות האסורות והמותרות ביו"ט. סימן א אות ב

בענין מתוך שהותרה לצורך, הותרה גם שלא לצורך. סימן א אות ב

בענין שצריך להיות קצת צורך יו"ט, והנאת הגוף סימן א אות ב

בענין שלא הותרו מלאכות אוכל נפש אלא מלישה ואילך. סימן א אות ג

אי קצירה וטחינה וכדומה אסור ביו"ט מה"ת, או מדרבנן. סימן א אות ג

אי מותר לעשות ע"י שינוי, ובאופן שלא היה אפשר לעשותו מערב יו"ט. סימן א אות ג

איסור חליבת בהמה ביו"ט. סימן א אות ג

מאכל שאינו מפיג טעמו כשעושהו מקודם יו"ט, כגון לביבות וכדומה, אי מותר לעשותו ביו"ט. סימן א אות ד

כל מיני בישול ואפיה שיכולים להניחם בפריזע"ר קודם יו"ט, אי מותר לאפות ולבשל מחדש ביו"ט. סימן א אות ד

אי מותר לבשל בליל יו"ט הראשון. סימן א אות ד

בענין מכשירי אוכל נפש, שאסור לעשותם ביו"ט. סימן א אות ו

אם נשבר הכלי ביו"ט, אי מותר לתקנו ביו"ט. סימן א אות ו

אם נשבר הכלי קודם יו"ט, ולא היה לו פנאי לתקנו בערב יו"ט, אי מותר לתקנו ביו"ט. סימן א אות ו

איסור הוצאת משא על הבהמה. סימן א אות עז

בענין שביתת בהמה ביו"ט. סימן א אות עח

בענין שביתת עבד ביו"ט. סימן א אות עח

איסור מוקצה ביו"ט. סימן ג אות ה

לכמה פוסקים חמור מוקצה ביו"ט יותר משבת. סימן ג אות ה

בענין מוקצה מחמת מיאוס. סימן ג אות ה

בענין דבר שהוקצה מדעתו מערב יו"ט. סימן ג אות ה

פירות שהעלם לגג כדי לייבשן, באיזה אופן מועיל להזמינם לאכלם ביו"ט. סימן ג אות ה

שיטת המחבר והרמ"א בדין מוקצה ביו"ט. סימן ג אות ו

איסור נולד ביו"ט. סימן ג אות ו

בענין כלי שנשבר ביו"ט, ואינו יכול להשתמש בשבר בשימוש שהיה ראוי בעודו שלם. סימן ג אות ו

בענין טלטול עצמות שנתפרקו מן הבשר. סימן ג אות ו

בענין טלטול קליפות פירות. סימן ג אות ו

בענין טלטול קליפות ביצים. סימן ג אות ו

איסור נולד בדבר שלא היה כלל בעולם. סימן ג אות ו

בענין פירות של נכרי שהקצום לסחורה. סימן ג אות יא

בהנ״ל, בענין בן א״י שהוא בחו״ל, ובן חו״ל שהוא בא״י. סימן ג אות יא

להסוברים שמוקצה חמור ביו״ט מבשבת, אי יוכ״פ דינו בזה כיו״ט. סימן ג אות יב

בענין טלטול מוקצה כדי להגיע לאוכל, או כדי לאפות במקומו. סימן ג אות יג

אי מותר להסיר מוקצה מהשלחן, כדי שיהא המקום פנוי לאכילה. סימן ג אות יג

אי מותר לשבר קרח לעשותו כמים. סימן ג אות יד

אי מותר להמיס שומן ע״י טיגון. סימן ג אות יד

שיטת הסוברים שאיסור נולד הוא רק עשיית דבר חדש ממש. סימן ג אות יד

אי מותר לבשל בבין השמשות של מוצאי יו״ט, כדי לאכלו בבין השמשות. סימן ה אות ז

אי מותר לעשות הכנה בבין השמשות, על דבר שרוצה בבין השמשות. סימן ה אות ז

בענין שבבין השמשות יש ספק בכל רגע אי נעשה לילה. סימן ה אות ז

אי קידוש ביו״ט הוא מדאורייתא. סימן יד אות ד

אי קידוש היום הוא מה״ת, או מדרבנן. סימן יד אות ד

מצות תוספת שבת ויו״ט. סימן יד אות ה

אי הוא מה״ת, או אסמכתא. סימן יד אות ה

מצות כבוד ועונג שבת ויו״ט, ואי הן מדאורייתא, או מדרבנן. סימן יד אות ו

סימן תצ״ו - דיני יום טוב שני של גליות

בענין שאין להקל ביו״ט שני אפילו באיסור דרבנן. סימן א אות ס

אותם המקבלים יו״ט שני מבעוד יום, אי מותר להם להדליק נרות לכבוד יו״ט. סימן א אות סד

בענין מנהג קדום להמתין ביום א׳ של יו״ט בין מנחה לערבית, שלא יבואו לעשות מלאכה קודם הלילה. סימן א אות סה

בענין מה שמותר לעשות במוצאי יו״ט ראשון קודם תפילת ערבית. סימן א אות סה

בענין מה שמותר לעשות במוצ״ש קודם אמירת ברוך המבדיל, או ותודיענו. סימן א אות סה

זהירות שלא להוציא מפתחות ביו״ט בלא שום צורך, וכן אסור מיו״ט ראשון לשני. סימן א אות עג

מחלוקת הפוסקים אי מילה שלא בזמנה דוחה יו״ט שני. סימן א אות עט

סתירה בדברי החת״ס בענין זה, הלכה למעשה בזה. סימן א אות עט

בענין מילת יוצא דופן שחל שמיני שלו ביו״ט שני. סימן א אות פ

מעשה רב אצל הגר״מ נייישלאס ז״ל בתינוק שנולד מ״ז דקות אחר השקיעה, וחל יום שמיני שלו ביום א׳ דשבועות, והורה שלא למולו גם ביום ב׳. סימן א אות פ

איסור הכנה מיו״ט ראשון ליו״ט שני. סימן ג אות כט / סימן ה אות ז

אי גם בב׳ ימים דר״ה יש איסור הכנה מיום א׳ ליום ב׳. סימן ג אות כט

זהירות שלא להביא יין ביו״ט ראשון לקידוש ליל יו״ט שני. סימן ג אות כט

אי מותר ביום ראשון של יו״ט לחפש בס״ת מה שצריך לקרות ביום שני. סימן ג אות ל

אימתי יכולים לטבול ביו״ט ראשון לכבוד ליל יו״ט שני. סימן ג אות לו

מהאדמו״ר מראחמסטריווקא שליט״א סברא להקל לטבול במקוה ביו״ט לכבוד יו״ט שני או שבת. סימן ג אות לו

דין יו״ט שני של גליות. סימן ה אות א

בענין חומר שלא לעשות מלאכה אפילו ע״י עכו״ם. סימן ה אות א

בענין שמנדין למי שעשה מלאכה דרבנן ביו״ט שני. סימן ה אות א

בענין המעשה שהובא בגמ׳ בצורבא מדרבנן שעשה מלאכה ביו״ט שני של עצרת. סימן ה אות ב

מעשה שהיה אצל החת״ס שהמורה רצה להתיר לכתוב גט ביום ב׳ דיו״ט, במקום עיגון. סימן ה אות ג

סברא שיו״ט שני דשבועות חמיר טפי משאר יו״ט שני. סימן ה אות ג

היתר עשיית מלאכה לחולה שאין בו סכנה ביו״ט ראשון ע״י עכו״ם. סימן ה אות ד

היתר עשיית מלאכה לחולה שאין בו סכנה ביו"ט שני ע"י ישראל. סימן ה אות ד

בענין היתר לכחול את העין ביו"ט שני. סימן ה אות ה

היתר ליקח רפואות ביו"ט שני. סימן ה אות ו

היתר ליקח ווייטאמינע"ן ביו"ט שני. סימן ה אות ו

אי מותר להחליף הבעטער"י במכשיר שמיעה. סימן ה אות ו

אי מותר לעשות מלאכה דרבנן בבין השמשות של מוצאי יו"ט ראשון. סימן ה אות ט

אי גם בבין השמשות של יו"ט שני צריך להיות הוא ועירובו במקום אחד. סימן ה אות ט

הלכות יו"ט שני לבני א"י שבאו לחו"ל. סימן ה אות י

בענין הגיעו לישוב צריכים לנהוג כמותם, אי זהו רק בישוב ישראל, או אפילו בישוב עכו"ם . סימן ה אות י

מה הדין באופן שהוא עדיין בספינה. סימן ה אות י

מה הדין באופן שדעתו לחזור. סימן ה אות יא

בענין שבני א"י אסורים לעשות מלאכה בחו"ל אפילו בצינעא. סימן ה אות יא

אי צריכים בני א"י שהן בחו"ל לעשות עירוב תבשילין ביו"ט שני שחל בער"ש. סימן ה אות יא

בני א"י בחו"ל צריכים להתפלל כל התפילות של חול. סימן ה אות יב

בענין הנחת תפילין בצינעא לבני א"י בחו"ל. סימן ה אות יב

בענין עשיית מנין לבני א"י בחו"ל. סימן ה אות יב

בענין עשיית מנין לבני חו"ל בא"י. סימן ה אות יב

במוצאי יו"ט ראשון צריך בן א"י לעשות הבדלה ולא קידוש. סימן ה אות יג

כשחל יו"ט ראשון בשבת, צריך גם לברך על הבשמים ועל האש, ושתדל לעשותו בצנעא. סימן ה אות יג

אי צריך הבן א"י לומר ויהי נועם. סימן ה אות יג

שיטת הרדב"ז שהעוקר דירתו מא"י לחו"ל עם אשתו, אע"פ שדעתו לחזור, דינו כאין דעתו לחזור. סימן ה אות יד

בענין הדר חצי שנה בא"י, וחצי שנה בחו"ל. סימן ה אות טו

בענין מי שבא לא"י לדור שם כמה שנים, ואח"כ יחליט בדעתו מה לעשות. סימן ה אות טז

ומה הדין באופן שנוסע באמצע הזמן לחו"ל על יו"ט. סימן ה אות טז

ומה הדין באופן שבדעתו להשאר בא"י, אם לא יהיה סיבה שישנו דעתם. סימן ה אות יז

פסק גדולי הוראה שאין להתחיל לשנות דין יו"ט שני כשאינו במקום ההוא. סימן ה אות יז

הדר בא"י, ובכל יו"ט נוסע לחו"ל. סימן ה אות יז

בחורים בני חו"ל הלומדים בא"י. סימן ה אות יח

בחור מחו"ל הבא לא"י לעשות שידוך, מעשה רב והוראת הגר"ש וואזנער ז"ל בזה. סימן ה אות יח

הדר בחו"ל, והחליט לגור בא"י, וכן הדר בא"י והחליט לגור בחו"ל. סימן ה אות יח

בענין מי שרוצה לעקור דירתו מא"י לחו"ל, והיה כבר בחו"ל קודם יו"ט ושכר דירה וישן שם, ואח"כ חוזר לא"י על יו"ט. סימן ה אות יט

כהן מא"י השוהה בחו"ל, אי יש לו לעלות לדוכן ביו"ט שני של גליות. סימן יג אות נד

כשיש מנין של בני חו"ל בא"י ביו"ט שני, אי יעלה להם לדוכן כהן מא"י. סימן יג אות נד

סימן תצ"ז - דיני הכנה ביום טוב

איסור צידה ביו"ט. סימן א אות יט

אי מועיל הזמנה מערב יו"ט לחיה ועוף המחוסרים צידה. סימן א אות יט

באופן שניצוד מאליו ביו"ט, אי מותר ליקח אותו. סימן א אות יט

אי הוי כמוקצה שדחאו בידים, שאסור גם לרבי שמעון. סימן א אות יט

בענין חיה ועוף שהן בני תרבות ואינם מחוסרים צידה, או באופן שכבר ניצודו מערב יו"ט, אי מותר ליקח אותם בלי הזמנה מבעוד יום. סימן א אות כ

באופן שדעתו בבירור עליהם לגדל וולדות, או לגדל ביצים, אי צריך הזמנה מבעוד יום. סימן א אות כ

בענין חומרא בדגים שאפילו אינם מחוסרים צידה אסור ליקח מהם. סימן א אות כא

באיזה אופן יכול לעשות שיוכל להשתמש עם כל הדגים ביו"ט. סימן א אות כב

ובאיזה אופן יוכל להשתמש רק במה שיעלה בידו. סימן א אות כג

בענין איסור נתינת מאכל ומשקה לפני בהמה חיה ועוף המוקצים, גזירה שמא יקחם לאכול. סימן א אות כד

באיזה אופן מותר לתת להם אוכל. סימן א אות כד

היתר נתינת מזונות לפני בע״ח טמאים שאינם ראוים לאכילה. סימן א אות כד

סימן תצ״ח - דיני שחיטה ביום טוב

בענין שחיטה ביו״ט. סימן א אות כה

באיזה אופן אסור לשחוט משום איסור מוקצה. סימן א אות כה

בענין איסור לשחוט בהמה העומדת לחלבה, ותרנגולת העומדת לגדל ביצים, ושור העומד לחרישה. סימן א אות כו

איסור טלטול עור שנפשט מהבהמה, משום נולד. סימן א אות כו

היתר ליתן העורות במקום דריסת הרגלים, כדי שלא ימנע משמחת יו״ט. סימן א אות כו

אי מותר לשחוט עוף ובהמה שיש בהם חשש טריפות. סימן א אות כז

בענין המנהג שלא לשחוט כלל בהמה ביו״ט. סימן א אות כז

בענין שלא יתלוש הצמר והנוצה במקום השחיטה. סימן א אות כח

בענין מצות כיסוי הדם ביו״ט, צריך שיהיה עפר תיחוח מוכן מבעוד יום. סימן א אות כח

בענין בהמה מסוכנת שירא שמא תמות, באיזה אופן מותר לשוחטה. סימן א אות לג

סימן ת״ק - דין הנצרך לבשר ביום טוב היאך יתנהג, וסדר שחיטתו

אי מותר ביו״ט למלוח הבשר להוציא הדם. סימן א אות כח

בענין הריגת דגים ביו״ט. סימן א אות כט

אי מותר להסיר הקשקשת והעצמות ביו״ט. סימן א אות כט

אי מותר למלוח הדגים ביו״ט. סימן א אות כט

באופן שלא היו חיים כבר מבעוד יום, אי צריך לעשות שינוי. סימן א אות כט

בענין דגים שבשרם רך ומתקלקלים כששוהים במלחם. סימן א אות כט

בשר שהיה יכול למולחו מערב יו״ט, אי מותר למולחו ביו״ט. סימן א אות כט

מלאכת כתיבה ביו״ט. סימן א אות עב

אי מותר לכתוב אותיות וציורים על אוכלים. סימן א אות עב

אי מותר לכתוב כתיבה שאינה מתקיימת, לצורך אוכל נפש. סימן א אות עב

סימן תק״א - עצים האסורים והמותרים ביום טוב

לפידים שכבו שנשארו מיו״ט ראשון, אי מותר לחזור ולהדליקם ביו״ט שני של ר״ה, או ביו״ט שאחר שבת, ולכתחילה יש להכין פתילות חדשות. סימן א אות נו

בענין יו״ט שני שחל במוצ״ש, שמותר להדליק בצד השני של הפתילה. סימן א אות נז

בענין שכיון שראוי להדלקה, אין בה מוקצה. סימן א אות נז

עצה להדליק הפתילה מער״ש, ולכבותה, ולחזור להדליקה. סימן א אות נז

בענין מנהג הבהוב הנרות בער״ש, וטעם למנהג משום יו״ט שחל במוצ״ש. סימן א אות נח

אי צריך להבהב נרות חלב שלנו. סימן א אות נט

אי יש בהדלקתן בשבת הכנה ליו״ט שלאחריו. סימן א אות נט

אי יש משום הכנה כשמדליק בפתילה של נרות שמן (כגון וואט״ע), או בפתיל צף. סימן א אות נט

אי מותר לתחוב ביו״ט פתיל צף בפקק. סימן א אות נט

בענין מנהג סקווירא שלא להדליק ביו״ט בשמן. סימן א אות נט

אי מותר לומר לעכו״ם להדליק העלעקטע״ר ביו״ט. סימן א אות ס

סימן תק״ב - דיני האש ביום טוב

איסור מוליד אש חדש, ואי הוי מה״ת, או מדרבנן. סימן א אות מה

אי מותר להגדיל מדת האש. סימן א אות מו

אי מותר להקטין האש. סימן א אות מו

מה הדין להגדיל להקטין האש בתנור של גע״ז. סימן א אות מו

אי מותר להגדיל האש בתנור של גע״ז. סימן א אות מז

אי מותר להדליק האש בתחילה בתנור של גע״ז שיש בו אש קטן (פיילע״ט) חומרת האדמו״ר מסקווירא זצ״ל בזה. סימן א אות מז

תנור של גע״ז העובד עם עלעקטרי״ק, אי מותר להדליק האש בתחילה, ולהגביה מדת החום. סימן א אות מז

אי מותר לפתוח המים חמין שבסינ״ק. סימן א אות מח

בענין גרם הבערה ביו״ט. סימן א אות מח

אי מותר להעריך שבת-זייגע״ר מערב יו״ט שידלק אש התנור ביו״ט. סימן א אות מט

זהירות שלא לתקן השבת-זייגע״ר ביו״ט עצמו, גם באופן גרמא. סימן א אות מט

אי מותר להדליק גפרור (שוועב״ל), ע״י שתוחבו לתוך אפר חם. סימן א אות נ

אי מותר לחכך גפרור בברזל חם מלובן. סימן א אות נ

אי מותר ליגע הגפרור בגחלת בוערת, ובגחלת עוממת. סימן א אות נ

אי מותר ליגע הגפרור בתנור של עלעקטרי״ק. סימן א אות נ

חומרת ממרן אדמו״ר מסקווירא זצ״ל, שלא להדליק גפרור אפילו מנר. סימן א אות נ

אגודה של עצים שהודלקה במדורה, באיזה אופן מותר לשמוט עצים ממנה. סימן א אות נא

אי מותר ליקח עץ הדולק בצד אחד של המדורה, ולהניחו בצד האחר, או במדורה אחרת. סימן א אות נא

אי מותר ליקח עץ ממדורה, כדי להאיר לפניו. סימן א אות נא

מנהג העולם להחמיר בכל אופן שאחזה בו האש. סימן א אות נב

אי מותר ליקח קי״ן-האל״ץ ממדורה, כדי להאיר לפניו. סימן א אות נב

אי מותר לחלק מדורה גדולה לשתי מדורות. סימן א אות נג

אי מותר ביו״ט שחל במוצ״ש, שמקרבים ב׳ נרות, ואח״כ מפרידים אותם. סימן א אות נג

בענין אין חותכין הפתילה לשנים, אלא נותן ב׳ ראשיה בפי ב׳ נרות ומדליקה באמצע. סימן א אות נג

זהירות באופן שיש חלב צלול בראש הנר, שלא לערות אותה בשעת הטיה. סימן א אות נד

סברא להתיר גם באופן שאי אפשר ליזהר בהנ״ל. סימן א אות נד

סברא להתיר כיבוי ביו״ט מה״ת, גם לשיטת הרמב״ם שסובר מלשאצ״ג חייב. סימן א אות נד

סימן תק״ג - שלא להכין מיום טוב לחבירו

איסור לבשל ביו״ט לצורך מחר. סימן א אות מ

באופן שאפה ובישל ביו״ט לצורך מחר, אי לוקה. סימן א אות מ

בגדר דין הואיל. סימן א אות מ

אופני ההיתר לבשל לצורך מחר. סימן א אות מא

זהירות בהוספת מים לפירקלעיטע״ר, שלא יכבה הנר הדולק. סימן א אות מב

איסור הכנה מיו״ט לחול. סימן ג אות כט

איסור הכנה מיו״ט ראשון ליו״ט שני. סימן ג אות כט

אי גם בב׳ ימים דר״ה יש איסור הכנה מיום א׳ ליום ב׳. סימן ג אות כט

זהירות שלא להביא יין ביו״ט ראשון לקידוש ליל יו״ט שני. סימן ג אות כט

נחלקו האחרונים אי העירוב תבשילין מועיל גם לדברים שאינם צורך אכילה. סימן ג אות ל

אי מותר ביום ראשון של יו״ט לחפש בס״ת מה שצריך לקרות ביום שני. סימן ג אות ל

כשבא לבהמ״ד ביו״ט הסמוך לשבת, אי מותר להביא עמו סידור וחומש. סימן ג אות ל

עשה מלאכה בדיעבד לצורך חול, אי מותר ליהנות מזה. סימן ג אות לא

המבשל במזיד ביו״ט לצורך חול, אי מותר לאכלו. סימן ג אות לא

חילוק בין מעשה שבת למעשה יו״ט. סימון ג אות לא

סימן תק״ד - דין התבלין ביום טוב

בעינן טחינת ושחיקת תמכא (חריי״ן), אי מותר לעשותו ביו״ט בלי שינוי. סימן א אות יד

בענין דברים המפיגים טעמן כשדכין אותם מערב יו״ט, אי צריך לעשות שינוי ביו״ט. סימן א אות יד

איסור שחיקת פלפלין וחרדל בריחיים שלהם, משום עובדא דחול, ואי גם בריחים קטנים אסור. סימן א אות טו

אי מותר לגרור תמכא במורג חרוץ (רי״ב-אייז״ן), ובאיזה אופן מקרי שינוי. סימן א אות טז

בענין לגרור התמכא לסדר ליל פסח. סימן א אות יז

אי מותר לחתוך ירקות דק דק בלי שינוי.
סימן א אות יח

סימן תק"ה - דין החולב בהמה ביום טוב

איסור חליבת בהמה ביו"ט. סימן א אות ג

בענין חלב שנחלב ביו"ט. סימן ג אות ז

בענין בהמה שהקצוה לחלבה. סימן ג אות ז

באיזה אופן מותר לחלוב בהמה העומדת לאכילה.
סימן ג אות ח

אי מותר לחלוב בהמת נכרי שהקצה לחלבה.
סימן ג אות ט

בענין אין מוקצה לנכרי. סימן ג אות ט

באופן שחולב בהמת נכרי לתוך כלי ריקן, אי מותר בדיעבד. סימן ג אות י

סימן תק"ו - דיני לישה ביום טוב

אי מותר להפריש חלה ביו"ט. סימן ג אות ג

דין חלת חו"ל אוכל ומשייר ואח"כ מפריש.
סימן ג אות ג

באופן שיש לו עיסה מערב יו"ט, אי מותר לאפות ביו"ט כל העיסה קודם הפרשת חלה.
סימן ג אות ד

סימן תק"ז - דין אפייה ביום טוב

היתר אפיית פת הרבה יותר ממה שצריך.
סימן א אות מג

חילוק בין תנורים קטנים לתנורים שלנו.
סימן א אות מג

סימן תק"ט - כמה דינים פרטיים להלכות יום טוב

בענין דברים האסורים משום תיקון כלי, ועובדין דחול. סימן ג אות מ

בענין פתיחת קופסאות ביו"ט. סימן ג אות מ

בענין עשיית סאד"ע ביו"ט. סימן ג אות מ

סימן תק"י - כמה דברים האסורים לעשות ביום טוב, ואיזו מהם מותרים על ידי שינוי

בענין מלאכת בורר ביו"ט, באיזה אופן מותר לברור פסולת מתוך האוכל. סימן א אות ז

בדין בורר ביו"ט, באופן שהיה יכול לברור מערב יו"ט. סימן א אות ח

אי מותר להניח קטניות במים, כדי שיצוף הפסולת למעלה, או שירד העפרורית למטה. סימן א אות ט

אי מותר לנפות קטניות בנפה וכברה.
סימן א אות ט

קמח שנרקד קודם יו"ט, ונפל לתוכו צרור או קיסם ביו"ט, אי מותר ליטלו בידיו. סימן א אות י

בענין הבורר פסולת מתוך אוכל בידו בשבת ויו"ט.
סימן א אות י

זבוב שנפל לתוך הרוטב ביו"ט, באיזה אופן מותר להוציאה. סימן א אות יא

אי מותר לקלוף פירות בכלי המיוחד לכך.
סימן א אות יב

איסור סחיטת פירות ביו"ט. סימן א אות יג

אי מותר לטבול פרוסת המוציא בדבש שאינו מרוסק, ביו"ט של ר"ה. סימן א אות יג

סימן תקי"א - הבערה ולהחם מים מותר ביום טוב

בענין שבישול אינו מותר רק כשהוא שוה לכל נפש.
סימן א אות ל

מה הוא הגדר מאכל השוה לכל נפש.
סימן א אות ל

באופן שאין אוכלים המאכל מפני עניות, או שרק אנשים שאוכלים רק מאכל טבעי אוכלין אותו, אי מקרי שוה לכל נפש. סימן א אות לא

אי מותר לבשל ולעשות מלאכה לצורך רפואה.
סימן א אות לב

אי מותר לבשל מאכל פחות מכזית.
סימן א אות לג

בענין שלא התירה תורה מלאכה ביו"ט אלא דבר השוה לכל נפש. סימן א אות סא

איסור עשיית מוגמר להריח, או לגמר הבית והכלים.
סימן א אות סא

אי מותר לעשן ציגארעט"ן ביו"ט. סימן א אות סב

זהירות להמקילים לעשן, ויש מחמירים ביו"ט ראשון, ומקילים ביו"ט שני. סימן א אות סב

גם המקילים לעשן, לא התירו אלא במקומות שרגילים בזה. סימן א אות סג

בזמנינו שנתגלה שהעישון אינו טוב לבריאות, לא מקרי עוד שוה לכל נפש. סימן א אות סג

בענין רחיצה ביו"ט, ובאיזה אופן מותר לחמם מים בשביל רחיצה. סימן ג אות לב

אי מותר לחמם מים כדי להדיח הקערות.
סימן ג אות לג

אי מותר לחמם מים כדי ליתנם לתוך הוועפערייזע״ר.
סימן ג אות לג

באיזה אופן מותר לרחוץ במים שהוחמו מערב יו״ט.
סימן ג אות לד

בענין המנהג שלא לרחוץ בשבת בצונן.
סימן ג אות לד

אי מותר לרחוץ ע״י מקלחת (שויע״ר) ביו״ט.
סימן ג אות לד

בענין טבילה ביו״ט. סימן ג אות לה

אי מותר לטבול בחמין. סימן ג אות לה

זהירות בטבילה, שלא יכוון לרחיצה, ושלא ישהה במים. סימן ג אות לה

אימתי יכולים לטבול ביו״ט ראשון לכבוד ליל יו״ט שני. סימן ג אות לו

בענין שביו״ט שחל בער״ש יש להקל יותר.
סימן ג אות לו

מהאדמו״ר מראחמסטריווקא שליט״א סברא להקל לטבול במקוה ביו״ט לכבוד יו״ט שני או שבת.
סימן ג אות לו

סימן תקי״ב - שלא לבשל לצורך כותים ביום טוב

איסור לבשל לצורך כותים. סימן א אות לד

איסור להזמין כותי, גזירה שמא ירבה בשבילו.
סימן א אות לד

אי מותר להרבות באותה קדירה שמבשל בה לעצמו.
סימן א אות לד

אי מותר לבשל לצורך קראים. סימן א אות לה

אי מותר לבשל למומר לע״ז, או למחלל שבת בפרהסיא. סימן א אות לה

המקרב נדחי ישראל, אי מותר לו להזמינם לסעודת יו״ט. סימן א אות לה

אי מותר להזמין לסעודת יו״ט עכו״ם הרוצה להתגייר. סימן א אות לו

אי מותר להזמין לסעודת יו״ט מי שיצא מדת ישראל ל״ע, כשכוונתו לקרבו לקדושה. סימן א אות לו

אי מותר להזמין סמוך לסעודה, כשכבר תיקן כל צרכי הסעודה. סימן א אות לז

באופן שבא מאליו, אי מותר להאכילו, ואי מותר להפציר בו שיאכל אצלו. סימן א אות לז

אי מותר לשלוח מאכלים לבית העכו״ם.
סימן א אות לח

אי מותר לישראל עצמו להביאו לביתו.
סימן א אות לח

איסור לבשל ביו״ט לבהמות וחיות, גם כשמזונותיהם עליו. סימן א אות לט

סימן תקי״ד - שלא לכבות ביום טוב

אי מותר לחתוך מנר חלב הדולק. סימן א אות נה

אי מותר להוציא חתיכות חלב שיש בנר הדולק.
סימן א אות נה

איסור הדלקת נר של בטלה. סימן א אות סד

היתר הדלקת נר של בהכ״נ, ואי מותר להדליקו ביום שני אחר מנחה. סימן א אות סד

אי מותר לתקן הפתילות והעששיות ביו״ט אחר מנחה. סימן א אות סד

אותם המקבלים יו״ט שני מבעוד יום, אי מותר להם להדליק נרות לכבוד יו״ט. סימן א אות סד

בענין מנהג קדום להמתין ביום א׳ של יו״ט בין מנחה לערבית, שלא יבואו לעשות מלאכה קודם הלילה. סימן א אות סה

בענין מה שמותר לעשות במוצאי יו״ט ראשון קודם תפילת ערבית. סימן א אות סה

בענין מה שמותר לעשות במוצ״ש קודם אמירת ברוך המבדיל, או ותודיענו. סימן א אות סה

בענין הדלקת נרות ביו״ט בסעודה ביום.
סימן א אות סו

מותר להדליק נרות בבית הכנסת ביו״ט אפילו ביום.
סימן א אות סו

אי מותר להדליק נר של יארצייט ביו״ט.
סימן א אות סז

זהירות בחג הסוכות בהדלקת הנרות בבית.
סימן א אות סח

בענין אין פוחתין נר של חרס. סימן א אות סט

נר שנסתם בחלב, אי מותר לנקותו ע״י סכין.
סימן א אות סט

אי מותר לחמם הנר ולדבקו. סימן א אות סט

אי מותר לחטט בתפוחי אדמה לעשות בית קיבול לנר. סימן א אות ע

בענין אוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי.
סימן א אות ע

איסור העמדת נר במקום שהרוח מנשב.
סימן א אות עא

באיזה אופן מותר להביא נר מבהכ״נ לביתו.
סימן א אות עא

סימן תקט״ו - דין דברים הבאים ביום טוב חוץ לתחום

איסור תחומין ביו״ט. סימן ג אות לז

אי צריך לעשות עירובי חצירות ליו״ט.
סימן ג אות לז

בענין שאסור להוציא כלים ואוכלים מתחום שהיו בבין השמשות. סימן ג אות לח

בענין חפצי הפקר אינם קונים שביתה.
סימן ג אות לח

בענין אדם ישן שקונה שביתה במקומו.
סימן ג אות לח

בענין הזוכה בחפץ הפקר, שנעשה כרגלי הזוכה.
סימן ג אות לח

בענין חפץ של שותפין. סימן ג אות לח

שנים שזכו בהפקר, אי נעשה כתחום שניהם לחומרא, ושיטת הט״ז בזה. סימן ג אות לח

בענין חפצי עכו״ם, אי קונים שביתה במקומם, או הולכים אחר הבעלים. סימן ג אות לט

סימן תקי״ז - באיזה אופן מותר ליקח ביום טוב מן החנוני מיני מאכל

איסור ממצוא חפצך. סימן ג אות יז

איסור ודבר דבר, שלא יהא דיבורך ביו״ט כבחול.
סימן ג אות יז

איסור קריאת שטרי הדיוטות. סימן ג אות יח

איסור שכר יו״ט בלא הבלעה. סימן ג אות יח

איסור התרת נדרים. סימן ג אות יח

איסור מקח וממכר. סימן ג אות יט

תנאי ההיתר בלקיחת מאכל לצורך יו״ט.
סימן ג אות יט

זהירות כשלוקח מאכל מנכרי, ואי מותר להניח הנכרי לכותבו בפנקסו. סימן ג אות יט

בענין לומר לחבירו מלא לי כלי זה יין, באיזה אופן מותר. סימן ג אות כ

איסור הטלת גורלות, וטעם האיסור.
סימן ג אות כא

אי מותר לעשות גורל בחברת תהלים לילדים.
סימן ג אות כב

עצה טובה לעשיית גורל בשבת ויו״ט.
סימן ג אות כב

באופן ששומתו ידוע, אי מותר להראות המעות לנכרי שיקחנו ביו״ט. סימן ג אות כג

אי מותר לשלם לנכרי ביו״ט ע״י נכרי אחר.
סימן ג אות כג

אי מותר לומר לנכרי בערב יו״ט שיקנה לו למחר מיני מאכל הצריך לו ביו״ט. סימן ג אות כד

אי מותר לומר לנכרי שיקנה לו במעות שלו, ואחר יו״ט יחזיר לו המעות. סימן ג אות כד

בדיעבד כשכבר קנה הנכרי בשליחותו, אי מותר ליהנות מזה ביו״ט. סימן ג אות כד

בענין מסחר על האינטערנע״ט בשבת ויו״ט.
סימן ג אות כה

בענין איסור ליקח מחנוני נכרי דבר שיש במינו במחובר, או מחוסר צידה. סימן ג אות כו

איסור לקיחת ביצים מנכרי ביו״ט. סימן ג אות כו

היתר לקיחת פירות יבשים, אווזים ותרנגולים מנכרי ביו״ט. סימן ג אות כו

היתר לקיחת קמח מנכרי, אפילו נטחן ביו״ט, וטעם שאין בו איסור נולד. סימן ג אות כז

היתר לקיחת פת שנאפה ביו״ט מנכרי.
סימן ג אות כח

בענין פת פלטר, ובאיזה אופן צריך שיהיה רוב לוקחים נכרים. סימן ג אות כח

סימן תקי״ח - דיני הוצאה מרשות לרשות ביום טוב

בענין מלאכת הוצאה ביו״ט, שמתוך שהותרה לצורך הותרה ג״כ שלא לצורך, ובלבד שיש בו צורך קצת.
סימן א אות עג

זהירות שלא להוציא מפתחות ביו״ט בלא שום צורך, וכן אסור מיו״ט ראשון לשני. סימן א אות עג

אי מותר להוציא, באופן שמתיירא שלא יגנובו, או משום שאר פסידא. סימן א אות עד

אי מותר להחזיר המחזורים מבהמ״ד לביתו.
סימן א אות עד

איסור טלטול סולם של עליה. סימן ג אות טו

היתר טלטול סולם של שובך. סימן ג אות טו

אופן היתר טלטול סולם של בית. סימן ג אות טו

באופן שאינו מטלטל הסולם, אי מותר לעלות עליו.
סימן ג אות טז

בענין איסור טלטול סולם, שגזרו גם לצורך יו״ט, ואפילו בחדרי חדרים. סימן ג אות טז

סימן תקי"ט - צירי דלתות מותר להסיר ולהחזיר לצורך יום טוב
בענין להתיר ולהפקיע חותמות שבכלים ושבקרקע, ושבירת פותחת. סימן ג אות מא

בענין קטימת קש ותבן וקיסם ועצי בשמים. סימן ג אות מא

בענין דברים שהקילו ביו"ט יותר מבשבת. סימן נ אות מב

אי מותר להעמיד ביו"ט מנורה של חוליות, וכסא ושלחן שעשוי חתיכות חתיכות. סימו נ אות מב

סימן תקכ"א - דין שלשול פירות ביום טוב ממקום למקום
בענין משלשלין פירות דרך ארובה שבגג, שביו"ט מותר אפילו הרבה קופות בבת אחת, ואין חוששים שמא יכבד הגג וישוה גומות. סימן ג אות מג

סימן תקכ"ב - קצת דברים האסורים לטלטל ביום טוב
אי מותר לסומא לצאת במקל ביו"ט. סימן א אות עה

אי מותר לחיגר לצאת במקל. סימן א אות עה

אי יש להקל בזה ביו"ט יותר משבת. סימן א אות עה

אי מותר להוציא בשביל חבירו ביו"ט. סימן א אות עו

אי מותר להוציא בשביל עכו"ם ביו"ט. סימן א אות עו

בענין מקום שיש עירוב, שאין שום איסור הוצאה, וצריך לעשות עירובי חצירות. סימן א אות עו

זהירות באופן הנ"ל להמערבים בכל שבוע, שיהי' העירוב קיים ביו"ט. סימן א אות עו

סימן תקכ"ד - כמה דברים האסורים ביום טוב
איסור השתמשות בבע"ח ובמחובר לקרקע ביו"ט. סימן ג אות ב

איסור לשוט על פני המים ביו"ט. סימן ג אות ב

איסור סיפוק טיפוח וריקוד ביו"ט. סימן ג אות ב

איסור לדון דין ביו"ט. סימן ג אות ב

איסור אירוסין ונישואין, יבום, גירושין, וחליצה ביו"ט. סימן ג אות ב

איסור להקדיש ולהחרים ביו"ט. סימן ג אות ב

איסור הפרשת תרומות ומעשרות ביו"ט. סימן ג אות ב

איסור פדיון הבן ביו"ט. סימן ג אות ב

סימן תקכ"ו - דין מת ביום טוב
דיני מת ביו"ט ראשון, עשיית הקבר והארון ותכריכין, ואופן הטהרה. סימן ד אות א

דיני מת ביו"ט שני, עשיית הקבר והארון ותכריכין, והטהרה. סימן ד אות ב

באופן שאפשר בעכו"ם, אי יתעסקו בו ישראל. סימן ד אות ב

באופן שאין קברות ישראל באותה עיר, אי מותר להוליכו לעיר אחרת. סימן ד אות ג

באופן שצריכים להוציא המת חוץ לתחום, אי מותר להוליכו בכל מקום שציוה שיקברוהו שם. סימן ד אות ג

דיני הלויית המת ביו"ט. סימן ד אות ד

אי מותר ללוות המת חוץ לתחום. סימן ד אות ד

אי מותר להחזיר כלי הקבורה שהוליכו חוץ לתחום. סימן ד אות ד

אי מותר לרכוב ע"ג הבהמה. סימן ד אות ד

מעשה רב בלוויית הגה"ק אב"ד שאפראן ז"ל, שהתיר הגה"ק מפאפא זצ"ל ליסע עם קא"ר ביו"ט שני. סימן ד אות ד

דיני קבורת תינוק שמת בתוך שלשים, ביו"ט. סימן ד אות ה

דיני קבורת נפל ביו"ט. סימן ד אות ו

אי מותר לקבור ביו"ט תינוק שנפטר קודם המילה. סימן ד אות ו

בענין הסרת הערלה מתינוקות שמתו ל"ע. סימן ד אות ו

הלכות קריעה ביו"ט. סימן ד אות ז

הלכות קריעה בחוה"מ. סימן ד אות ז

ביאור בענין כל המקיים את המועדות, מעלין עליו כאילו קיים את השבתות. סימן ד אות ח

סימן תקכ"ז - דיני עירוב תבשילין
מצות עירוב תבשילין. סימן ו אות א

כשחל יו"ט ביום ה' ויום ו', אי מותר לבשל ביום ה' לצורך שבת. סימן ו אות א

אופן עשיית העירוב, ושיעור הפת והתבשיל, והידור ליקח מאכל שאין אוכלים בכל יום. סימן ו אות ב

עשה העירוב ע"י תבשיל בלא פת, אי מועיל בדיעבד. סימן ו אות ג

באופן שאינו רוצה לאפות, אי יכול ליקח תבשיל לחוד. סימן ו אות ג

עשה העירוב ע״י פת בלא תבשיל, אי מועיל בדיעבד. סימן ו אות ג

מאכל שבישלו באופן אפיה, אי מקרי תבשיל. סימן ו אות ג

זהירות ליקח פת ותבשיל הראוי לכל הזוכים בעירוב. סימן ו אות ד

אי מותר לערב בדייסא. סימן ו אות ה

אי מותר לערב בפירות מבושלים (קאמפא״ט). סימן ו אות ה

זהירות לייחד פת ותבשיל לעירוב, ולא יקח כל הקדירה המיוחדת ליו״ט ושבת. סימן ו אות ו

אי צריך להחזיק הפת והתבשיל בידו בשעת עשיית העירוב. סימן ו אות ז

אי יכולים לסמוך בזה על דין ברירה, ולומר אותו תבשיל שאקח בידי כשאבוא לביתי יהא במקום עירוב. סימן ו אות ז

דין ברכת העירוב. סימן ו אות ח

אמירת בהדין עירובא, ואי יכול לאומרו בכל לשון. סימן ו אות ח

אי הברכה ואמירת בהדין עירובא מעכבים בדיעבד. סימן ו אות ט

אי הדברים שחושבים אצל בהדין עירובא, לבשולי ולאפויי וכו׳, מעכב כל אחת מהן בדיעבד. סימן ו אות י

סברא שלענין הדלקת הנר אין צריך עירוב. סימן ו אות י

בענין אם נאכל או נאבד העירוב. סימן ו אות יא

אימתי מותר לאכול העירוב. סימן ו אות יא

בענין המנהג להניח הפת ללחם משנה של סעודות שבת, ולבצוע עליו בשל״ס. סימן ו אות יא

אכילת העירוב מסוגלת ליראת שמים. סימן ו אות יא

זהירות שלא יתקלקל ויאכל התבשיל עד שבת. סימן ו אות יב

נתערב חתיכת העירוב בשאר חתיכות, ומסתפק אם אכלו חתיכת העירוב, אי יש להקל. סימן ו אות יב

אם התחיל בעיסה או בתבשיל, ונאכל העירוב, גומר העיסה והתבשיל. סימן ו אות יג

באופן שהתחיל רק ההכנות לבשל, כגון שחתך הלפתות וכיו״ב, ונאבד העירוב, אי מותר לבשל. סימן ו אות יג

הנוסע מביתו בערב יו״ט, אי יכול לעשות עירוב תבשילין בבוקר. סימן ו אות יד

באיזה אופן יכול לעשות עירוב תבשילין יום או יומיים לפני יו״ט. סימן ו אות יד

הנוסע לעיר אחרת על יו״ט, אי יכול לסמוך על העירוב שעשה בביתו. סימן ו אות טו

אי יכול לסמוך על העירוב מיו״ט ליו״ט, כגון מר״ה לסוכות. סימן ו אות טז

לכתחילה צריך לעשות העירוב בערב יו״ט. סימן ו אות יז

אי זה תלוי בב׳ טעמים של עירוב תבשילין. סימן ו אות יז

זהירות שיגמר בישול התבשילין בעוד היום גדול. סימן ו אות יח

אי צריך ליזהר בזה גם בהעמדת המאכלים על הכירה. סימן ו אות יח

כשחל אחרון של פסח ביום שב״ק, אי מותר לבשל הקניידלע״ך ביום שביעי של פסח שהוא ער״ש. סימן ו אות יט

אי מותר לעשות עירוב תבשילין בבין השמשות. סימן ו אות כ

אי יכול לעשות עירוב תבשילין כשכבר קיבל יו״ט באמירת ברכו. סימן ו אות כ

באופן שהאשה כבר הדליקה נרות, אי יכולים לערב בשבילה. סימן ו אות כ

מעשה רב במנהג המנחת יצחק ז״ל לערב קודם פלג המנחה. סימן ו אות כ

אופן עשיית העירוב בשביל אחרים. סימן ו אות כא

אי יכול לזכות העירוב ע״י בנו ובתו הקטנים. סימן ו אות כא

אי יכול לזכות העירוב ע״י בנו ובתו הגדולים הסמוכים על שלחנו. סימן ו אות כא

אי יכול לזכות העירוב ע״י בנו הנשוי שסמוך על שלחנו. סימן ו אות כא

אי יכול לזכות העירוב ע״י איש אחר הסמוך על שלחנו. סימן ו אות כא

אופן הזכיה בהגבהת טפח. סימן ו אות כב

אי יש לעשות הזיכוי קודם הברכה, או לאחריה. סימן ו אות כג

בענין מי שרגיל לערב בשביל אחרים. סימן ו אות כד

בענין שבני ביתו של אדם שנגררים אחריו, ואין צריך לזכות בשבילם. סימן ו אות כה

אברך הסמוך על שלחן הוריו, ומדליק נרות בביתו, אי צריך לעשות עירוב תבשילין. סימן ו אות כו

אי מותר ליקח תבשיל של חבירו שכבר עירב עליו, ולערב בו. סימן ו אות כז

מי שהיה בדעתו לאכול אצל אביו, ולא עשה עירוב תבשילין, ואח"כ נמלך לבשל בביתו, אי יכול לסמוך על גדול העיר. סימן ו אות כח

אי מותר לעשות גם שאר הכנות מיו"ט לשבת על סמך עירוב תבשילין. סימן ו אות כט

אי מותר להחם חמין להדיח גופו על סמך עירוב תבשילין. סימן ו אות כט

אי מותר להדליק נר-יארצייט מיו"ט לשבת, ומנהג רביה"ק מסקווירא. סימן ו אות ל

בענין שכח לערב קודם יו"ט, שיכול לערב ע"י תנאי ביום א' דיו"ט. סימן ו אות לא

בענין בן א"י שהוא בחו"ל ביו"ט שחל ביום ה' ויום ו', אי יכול לערב בשביל חבירו הבן חו"ל. סימן ו אות לב

בענין מצוה על כל אחד לערב לעצמו, ומצוה על גדול העיר לערב לכל בני עירו. סימן ו אות לג

אם שכח לערב, אימתי מועיל לסמוך על גדול העיר. סימן ו אות לד

באופן שגדול העיר כבר עירב, אי יכול עוד לערב בשביל אחרים, ואי יכול לברך. סימן ו אות לד

עצה למי ששכח לעשות עירוב תבשילין. סימן ו אות לה

נוסח הברכה באופן שנזדמן לעשות ב' עירובין, כגון עירובי תבשילין ועירובי חצירות - מנהג רבוה"ק מסקווירא בזה. סימן ו אות לו

סימן תקכ"ח - דיני עירובי חצירות ביום טוב

נוסח הברכה באופן שנזדמן לעשות ב' עירובין, כגון עירובי תבשילין ועירובי חצירות - מנהג רבוה"ק מסקווירא בזה. סימן ו אות לו

סימן תקכ"ט - דיני שמחת יום טוב

מצות עשה לשמוח ברגלים. סימן ב אות א

מצות עשה לעלות ברגל שלש פעמים בשנה. סימן ב אות ב

מצות עשה להקריב קרבן שלמי חגיגה. סימן ב אות ג

מצוה לזכור את היו"ט בקידוש ובתפלה. סימן ב אות ד

מצוה להוסיף מחול על הקודש. סימן ב אות ה

מצות כבוד ועונג. סימן ב אות ו

מצות שמחה יו"ט שאסור בהספד. סימן ב אות ז

מצות יום טוב לחלקו, חציו לבית המדרש, וחציו לאכילה ושתייה. סימן ב אות ח

בענין שלא יצמצם בהוצאות יום טוב, ושצריך לכבדו ולענגו כמו בשבת. סימן ב אות ח / סימן ג אות יז

אסור לאכול ממנחה ולמעלה בערב יום טוב, כמו בשבת. סימן ב אות ט

אם חל ערב יום טוב בשבת, יכול לקיים סעודה שלישית. סימן ב אות ט

מצווה ללוש פת בערב יום טוב. סימן ב אות ט

חייב לבצוע על שתי כיכרות. סימן ב אות י

צריך לקבוע כל סעודה על היין. סימן ב אות י

בגדי יום טוב יהיו יותר טובים משל שבת. סימן ב אות י

לא נהגו לעשות ביו"ט סעודה שלישית. סימן ב אות י

ביום טוב מאחרין לבוא לבית הכנסת וממהרין לצאת, משום שמחת יום טוב. סימן ב אות י

מדליקין נרות לכבוד יו"ט, ומברכים להדליק נר של יו"ט. סימן ב אות יא

בכל יו"ט מברכים גם שהחיינו, חוץ משביעי ואחרון של פסח. סימן ב אות יא

מי שמברכת שהחיינו בשעת הדלקה אינה יכולה לעשות תנאי שלא לקבל היו"ט. סימן ב אות יא

שכח לברך שהחיינו בתחילת היו"ט, יברך כשנזכר אפילו בחול המועד. סימן ב אות יא

אי בפסח יש לו להמתין לברך שהחיינו על הכוס ביום שביעי של פסח. סימן ב אות יא

בענין אם שכח והתחיל לברך שהחיינו בקידוש של שביעי של פסח. סימן ב אות יב

חייב אדם להיות שמח וטוב לב במועד, הוא ואשתו ובניו וכל הנלווים אליו. סימן ב אות יג

משמח את הקטנים, עם קליות ואגוזים, והנשים, כשקונה להם בגדים ותכשיטין כפי ממונו.
סימן ב אות יג

חייב להאכיל ביו"ט לגר ליתום ולאלמנה עם שאר עניים. סימן ב אות יג

אדם אוכל ושותה ושמח ברגל. סימן ב אות יד

יזהר שלא יגיע לידי שחוק וקלות ראש ביו"ט.
סימן ב אות יד

לא נצטווינו על ההוללות והסכלות, אלא על שמחה שיש בה עבודת היוצר. סימן ב אות יד

חייבים בית דין להעמיד שוטרים ברגלים, שלא יתקבצו לאכול ולשתות אנשים ונשים ויבואו לידי עבירה. סימן ב אות טו

יזהירו שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיהם בשמחת יו"ט, ולא יבואו לידי עבירה, אלא יהיו כולם קדושים. סימן ב אות טו

דין שכח יעלה ויבא בבהמ"ז ביו"ט.
סימן יג אות עה

הלכות חול המועד

סימן תק"ל - תקמ"ח

חיוב כיבוד המועד במאכל ומשתה וכסות.
סימן ז אות מט

בענין מצות 'ושמחת בחגך' שנוהג גם בחוה"מ.
סימן ז אות מט

אי חייב לאכול פת בחוה"מ. סימן ז אות מט

דין שכח יעלה ויבא בבהמ"ז בחוה"מ.
סימן ז אות מט

בענין שיש לאכול ב' סעודות בחוה"מ, א' ביום וא' בלילה. סימן ז אות מט

בענין מלבושי חוה"מ, אי צריך להיות כיו"ט ממש, מנהג המהרי"ל בזה, ומנהג רבוה"ק מסקווירא בזה.
סימן ז אות נ

בענין מאמר הירושלמי שלא ניתנה חוה"מ לשחוק, אלא לעסוק בתורה התמימה. סימן ז אות נא

בענין כתיבת תפילין ומזוזות בחוה"מ.
סימן לא אות ז

סימן תק"א -

רחיצה, הרי הם כמו אוכל נפש, שמותר אפילו במלאכת אומן, ואפילו כוון מלאכתו במועד
סימן ז אות כג

סימן תק"ב - דין נטילת צפרנים בחול המועד

כל צורכי רפואה מותר בחול המועד.
סימן ז אות כד

אי מותר לקוץ הצפרנים בחוה"מ. סימן ז אות מ

מה הדין באופן שקצץ צפרניו בערב יו"ט, אי מותר לקוץ בער"ש חוה"מ. סימן ז אות מ

באופן שחל יו"ט ביום ב', וקצץ צפרניו בער"ש הקודם, אי מותר לקוץ בער"ש חוה"מ.
סימן ז אות מ

סימן תק"ד - דיני כיבום בחול המועד

איסור גילוח. סימן ז אות לד

איסור כיבוס. סימן ז אות לד

היתר כיבוס בגדי קטנים. סימן ז אות לד

אי מותר לכבס בגדי הגדולים ביחד עם בגדי הקטנים. סימן ז אות לד

אי יש להקל לכבס בגדי זיעה. סימן ז אות לה

בענין היתר כיבוס בגדי פשתן ע"י עכו"ם.
סימן ז אות לה

בענין שעדיף לקנות בגדים חדשים מלכבס הישנים.
סימן ז אות לו

אי גם בקטנים עדיף לקנות חדשים. סימן ז אות לו

אי מותר לכבס לכלוך שעל הבגד, באופן שאם ימתין עד אחר המועד יתקלקל הבגד. סימן ז אות לז

אי מותר להרטיב בגד לצורך דבר, כגון להניחו על הארבע מינים. סימן ז אות לח

אי מותר לשטוף הריצפה והרכב. סימן ז אות לט

סימן תק"ה - שלא לפנות מחצר לחצר בחול המועד

אי מותר להסיע חפציו בחוה"מ ממקום למקום.
סימן ז אות ד

סימן תק"ז סימן תק"ח - בדין דבר האבד

בענין מלאכת חוה"מ, אי אסורה מה"ת או מדרבנן.
סימן ז אות א

אופנים שהתירו חז"ל לעשות מלאכה בחוה"מ.
סימן ז אות א

עשה מלאכה בחוה"מ, אי מותר ליהנות מזה.
סימן ז אות א

עשה מלאכה לאחרים בחוה"מ, אי מותר ליקח הממון. סימן ז אות א

עשה מלאכה בחוה״מ ע״י נכרי, אי מותר בדיעבד. סימן ז אות א

בענין אי מלאכת חוה״מ הוי כמלאכת שבת, או שלא נאסר רק מלאכה שיש בו טירחא. סימן ז אות ב

אי מותר להדליק בחוה״מ נר שלא לצורך. סימן ז אות ב

באופן שאינו מכוון למלאכה, והוי פסיק רישא, אי אסור. סימן ז אות ב

בענין מלאכת אומן, אי נחשב כפי הפעולה, או כפי התוצאה. סימן ז אות ג

אי מותר לכתוב בחוה״מ ע״י מחשב (קומפיוטע״ר). סימן ז אות ג

בענין איסורי דרבנן שאסרו חז״ל במועד, כגון אמירה לעכו״ם, ומקח וממכר, וטירחא. סימן ז אות ד

אי מותר להסיע חפציו בחוה״מ ממקום למקום. סימן ז אות ד

בענין שלא אסרו מוקצה, מעשה רב אצל היד סופר אב״ד ערלוי ז״ל שלא רצה ליגע במעות בחוה״מ. סימן ז אות ה

בענין שלא אסרו טבילת כלים, והפרשת חלה ותרו״מ. סימן ז אות ו

אי יש איסור תחומין. סימן ז אות ו

בענין שלא אסרו ׳ממצוא חפצך׳ בחוה״מ. סימן ז אות ז

אי מותר לדבר על הטעלעפא״ן לצורך מסחר בחוה״מ. סימן ז אות ז

אי מותר ליסע במכונית (קא״ר) לצורך מסחר בחוה״מ. סימן ז אות ז

אי מותר לילך לראות מלאכת חידוד יהלומים - מעשה רב בזה. סימן ז אות ח

היתר מלאכת דבר האבד. סימן ז אות ט

היתר באופן שיש חשש סכנה. סימן ז אות ט

אי מניעת ריוח גדול מקרי דבר האבד. סימן ז אות ט

דין כוון מלאכתו לעשותו במועד. סימן ז אות י

אי אומר מותר הוי כשוגג לענין זה. סימן ז אות י

באופן שיש טירחא גדולה, אי מותר בדבר האבד. סימן ז אות יא

באופן שאם לא ימכור במועד יאבד הקונה הזה, אי הוי כדבר האבד. סימן ז אות יא

באופן שיש ספק אי הוי דבר האבד, אי מותר. סימן ז אות יא

היתר צרכי אוכל נפש, ואי מותר גם ע״י מעשה אומן, וכוון מלאכתו במועד. סימן ז אות יב

בענין שאסור לבשל כדי להניח לאחר המועד, ואי מותר להוסיף בקדירה שישאר גם על אחר יו״ט. סימן ז אות יב

מי שיש לו שמחה תיכף אחר יו״ט, אי מותר לו לאפות ולבשל בחוה״מ. סימן ז אות יג

בענין שאר צרכי המועד שאינו מותר לעשות רק במעשה הדיוט. סימן ז אות יד

אי מותר לתקן כלי במעשה הדיוט שלא לצורך יו״ט. סימן ז אות יד

בענין מה שנהוג בחצרות הצדיקים לבנות מדריגות (פארענטשע״ס) בחוה״מ לצורך שמחת תורה. סימן ז אות טו

סימן תקל״ט - דיני הספורה בחול המועד

בדין דבר האבד אם לא ילך בחול המועד למקומם ויתבעם. סימן ז אות לא

מה הדין אם נזדמן לו ריוח מרובה במועד. סימן ז אות לב

מי שצריך לקנות איזה דבר לצורך יו״ט, לא יקנה יותר ממה שצריך, אם אינו בחבילה אחת. סימן ז אות לג

סימן תק״מ - דיני בנין וסתירה בחול המועד

אי מותר לעשות מעשה אומן לצורך מצוה. סימן ז אות יט

אי מותר לבנות מעקה במעשה אומן. סימן ז אות יט

אי מותר לבנות סוכה במעשה אומן. סימן ז אות יט

אי מותר לעשות שלא״ק של סוכה במעשה אומן. סימן ז אות כ

אי מותר לסתור הסוכה בחוה״מ. סימן ז אות כא

דין מכשירי אוכל נפש. סימן ז אות כב

סימן תקמ״א - דיני אריגה בחול המועד

איסור תפירת ותיקון מלבושים, ואופן ההיתר של מעשה הדיוט. סימן ז אות טז

אופן היתר תפירת כפתור. סימן ז אות יז

מה הדין במי שאינו בקי בתפירה. סימן ז אות יז

אי מותר לעשות קיישעלע"ך בחוה"מ.
סימן ז אות יח

היתר עשיית מלאכת אומן ע"י שינוי.
סימן ז אות יח

סימן תקמ"ב - שלא לעשות מלאכה לאחרים בחול המועד אלא בחנם

היתר פועל שאין לו מה יאכל. סימן ז אות כה

איסור אמירה לעכו"ם. סימן ז אות כו

אי מותר לקנות חפץ שלא לצורך המועד ע"י עכו"ם.
סימן ז אות כו

מלאכות המותרות אינם רק כשעושה לעצמו, או לאחרים בחנם. סימן ז אות מו

באופן שהתירו לבעה"ב מלאכה בדבר האבד, אי מותר הפועל ליקח שכר. סימן ז אות מו

היתר מכירת צרכי אכילה. סימן ז אות מז

המנהיג מכונית (קא"ר), ולוקח חבירו עמו, אי מותר ליקח שכר. סימן ז אות מז

לכתחילה יעשה ע"י עכו"ם גם מלאכות הצריכות במועד, ואפילו דבר האבד. סימן ז אות מז

באופן שעשה ישראל מלאכה וקיבל שכר, יש לקנות דברים שיהיה לו ע"ז יותר בהרווחה לצורך יו"ט.
סימן ז אות מז

אמרו חז"ל שאין לדמות הלכות חוה"מ זה לזה.
סימן ז אות מח

טעם תענית בה"ב הוא משום מלאכת חוה"מ.
סימן ז אות מח

סימן תקמ"ד - דין צרכי רבים בחול המועד

אי מותר לתקן בנין המרחץ ליחיד. סימן ז אות כג

היתר צרכי רבים בחוה"מ. סימן ז אות כז

גדר צרכי רבים בחוה"מ. סימן ז אות כח

אי מותר לבנות ביהכ"נ בחוה"מ. סימן ז אות כח

מעשה רב אצל הגר"מ ניישלאס אב"ד סקווירא ז"ל באיסור בנין. סימן ז אות כט

מעשה רב אצל הרב אב"ד דעברעצין ז"ל באיסור בנין. סימן ז אות ל

סימן תקמ"ה - דיני כתיבה בחול המועד

איסור כתיבה בחוה"מ. סימן ז אות מא

אי מותר לכתוב בחוה"מ לצורך רבים.
סימן ז אות מא

אי מותר לכתוב בחוה"מ לצורך מצוה.
סימן ז אות מא

אי מותר לכתוב בחוה"מ אגרת שלום.
סימן ז אות מב

בענין היתר כתיבה באלכסון. סימן ז אות מב

מנהג רבוה"ק מסקווירא בכתיבת פתקא בחוה"מ.
סימן ז אות מב

היתר כתיבת דבר חידוש ששמע. סימן ז אות מג

מעשה רב אצל החתם סופר זצוק"ל שכתב תשובה בחוה"מ. סימן ז אות מג

כהיום שאפשר להשמיע בטעי"פ-רעקארדע"ר, אי נשתנה הדין. סימן ז אות מג

אי מותר לעשות תמונה. סימן ז אות מד

אי מותר להוציא תמונה מהמכונה (דעוועלאפ"ן).
סימן ז אות מד

אי מותר לכתוב מודעות בשביל שיעורי הלכה.
סימן ז אות מה

סימן תקמ"ז - דין מי שמת לו מת בחול המועד

הלכות קריעה בחוה"מ. סימן ד אות ז

איסור הספד ל' יום לפני החג. סימן טו אות יב

סימן תקמ"ח - דין אבילות בחול המועד

דין נטילת צפרנים בערב יו"ט, באופן שהרגל מבטל דין שלשים. סימן יג אות כו

הלכות תענית

סימן תקס"ב - תק"פ

סימן תקס"ח - דיני נדרי תענית

בענין תענית בה"ב, ועשיית מי שברך בשבת שלפניה. סימן יא אות לז

ענה אמן אחר המי שברך, אי צריך להתענות של בה"ב. סימן יא אות לט

ענה אמן בכוונה לקבלת תענית, אי צריך עוד לקבל תענית. סימן יא אות לט

אירע ברית מילה ביום תענית בה"ב, אי צריך להתענות. סימן יא אות מ

בהנ"ל, באופן שענה אמן על תענית בה"ב, ואח"כ נזכר ששני תניינא הוא בספירת הוד, אי צריך להתענות. סימן יא אות מא

הלכות ראש השנה

סימן תקפ"א - תר"ג

סימן תקפ"א - ימי תחנונים וערב ראש השנה

גודל מעלת מ' יום ותתק"ס שעות שמר"ח אלול עד יוכ"פ. סימן טו אות א

רמז המשנה בא׳ באלול ר״ה למעשר בהמה וכו׳. סימן טו אות ב

חודש אלול מיוחד לתשובה ותיקון המעשים, והיא עת רצון לקבלת התשובה. סימן טו אות ג

בענין מצות ׳והלכת בדרכיו׳, שהיא כלל כל התורה, ולימוד ספרי מוסר וחסידות בחודש אלול. סימן טו אות ד

ענין ריבוי צדקה בחודש אלול. סימן טו אות ה

ענין אמירת תהילים בחודש אלול וימים נוראים. סימן טו אות ו

רמז מזמורי תהלים לבטל צ״ח קללות. סימן טו אות ו

אמירת כל ספר תהלים מבטל כל הדינים. סימן טו אות ו

ענין אמירת תיקוני זוהר בחודש אלול. סימן טו אות ו

גודל ענין ברכת ׳כתיבה וחתימה טובה׳ איש לרעהו. סימן טו אות ז

בענין המנהג שלא לנגן ניגוני ימים נוראים באמצע השנה. סימן טו אות ח

אמירת מזמור ׳לדוד ה׳ אורי וישעי׳. סימן טו אות ט

ענין תקיעת שופר בחודש אלול, טעם התקיעות, ומנין התקיעות. סימן טו אות י

אי צריך לעמוד בהתקיעות בחודש אלול. סימן טו אות יא

אי יכול קטן לתקוע התקיעות בחודש אלול. סימן טו אות יא

אי מותר להפסיק באמצע שמו״ע לשמוע התקיעות בחודש אלול. סימן טו אות יא

אם לא היה לציבור שופר בשחרית יש לתקוע במנחה. סימן טו אות יא

בענין הספד בחודש אלול. סימן טו אות יב

בענין ברכת החודש תשרי. סימן טו אות יג

זמן ימי אמירת סליחות. סימן טו אות יד

טעמים לד׳ ימי סליחות. סימן טו אות יד

טעם התחלת סליחות במוצ״ש. סימן טו אות טו

סדר ומנהגי יום א׳ של סליחות. סימן טו אות טו

נוהגים בסקווירא לומר ביום א׳ דסליחות כל ספר תהלים. סימן טו אות טו

דין ברכת התורה קודם סליחות, ודין נטילת ידים כשהגיע עלות השחר. סימן טו אות טז

בענין שלא לימנע מלומר סליחות עם הציבור עבור חשקו והתמדתו בתורה. סימן טו אות יז

זהירות שלא לאחר קרי״ש ותפילה בשביל אמירת סליחות. סימן טו אות יז

יש נוהגים שהש״ץ לסליחות מתפלל גם כל היום. סימן טו אות יח

נוהגים שהש״ץ לובש טלית לאמירת סליחות. סימן טו אות יט

זהירות ללבוש טלית שאולה. סימן טו אות יט

זהירות לומר הפסוקים קודם כל סליחה. סימן טו אות כ

אמירת ׳א-ל ארך אפים׳ בסליחות. סימן טו אות כ

בענין עמידה בשעת הסליחות. סימן טו אות כא

אמירת וידוי בסליחות. סימן טו אות כב

אי יש לומר ׳מחי ומסי׳ בעמידה, או בישיבה והמנהג בסקווירא. סימן טו אות כב

באופן שיש חתן בבהמ״ד, אי יש לומר תחנון בסליחות. סימן טו אות כג

אי אומרים תחנון בסליחות בבית האבל ל״ע. סימן טו אות כד

אי מותר לאבל לילך לבהמ״ד לסליחות. סימן טו אות כד

באופן שיש ברית מילה, אי יש לומר תחנון בסליחות. סימן טו אות כה

בענין אם לא היו י׳ אנשים בתחילת הסליחות, או בסופו. סימן טו אות כו

אי מותר ליחיד להזכיר בסליחות מענין י״ג מדות. סימן טו אות כז

יש ליחיד לומר י״ג מדות עם הציבור. סימן טו אות כח

בענין אמירת התחינות בלשון תרגום ליחיד. סימן טו אות כט

בענין תענית ערב ר״ה, עד מתי מתענים, והמנהג בסקווירא בזה. סימן טו אות ל

בענין אכילה קודם עלות השחר בערב ר״ה. סימן טו אות לא

מי שרוצה לשנות שלא להתענות, אי צריך התרת נדר. סימן טו אות לב

ומה הדין באופן שיש ברית מילה, ובמקום חולי, ומי שאין לו כח להתענות. סימן טו אות לב

דין נפילת אפים בער״ה. סימן טו אות לג

אמירת למנצח בער״ה נחלקו האחרונים, והמנהג בסקווירא כשיטת הסוברים שאין אומרים למנצח. סימן טו אות לג

אי מותר לתקוע כדי להתלמד. סימן טו אות לג

מנהג התרת נדרים בער״ה, והמנהג בסקווירא לעשותו אחר חצות, בבגדי יו״ט. סימן טו אות לד

בענין מסירת מודעה ופירוט הנדר. סימן טו אות לה

אי נשים וקטנים צריכים לעשות התרת נדרים. סימן טו אות לו

בענין שאין מתירים הנדר עד שיחול הנדר. סימן טו אות לז

בענין פרישה ג׳ ימים קודם ר״ה. סימן טו אות לח

בענין הליכה על הקברים בער״ה. סימן טו אות לט

בענין שהאבות הקדושים עוזרים לנו בר״ה. סימן טו אות לט

בענין שמכבסים ומסתפרים בער״ה. סימן טו אות מ

כוונה בזהירות מצות הקפת הראש, והשחתת פאת זקן. סימן טו אות מ

בענין לבישת בגדים חדשים לר״ה. סימן טו אות מ

דין עירוב תבשילין, כשחל ר״ה ביום ה׳. סימן טו אות מא

דין עשיית פרוזבול קודם שנת השמיטה, ובסופו. סימן טו אות מב

אי מותר ליתן נדרים ונדבות, ולקנות מצוות, ומקום בבהמ״ד, ממעות מעשר. סימן טו אות מג

תפילת מנחה ער״ה, גודל מעלת תפילה האחרונה של השנה. סימן יז אות יט

מצות שביתה ממלאכה בר״ה. סימן יד אות א

בענין איחול ׳לשנה טובה׳ וכו׳. סימן יח אות ג

סימן תקפ״ב - סדר תפילת עשרת ימי תשובה וראש השנה

בענין כוונה בתפילה. סימן יז אות א

מדריגת התפשטות הגשמיות בחסידים הראשונים. סימן יז אות א

זהירות הכוונה בברכת אבות. סימן יז אות א

עיקר התאמצות הכוונה במה שתקנו חז״ל. סימן יז אות ב

בענין תפילה על צער השכינה. סימן יז אות ב

גודל ענין תפילה בציבור. סימן יז אות ג

בענין תפילה בקול בכי. סימן יז אות ג

בענין הנוהגים להתפלל בר״ה ויוכ״פ תפילת שמו״ע בקול. סימן יז אות ד

אי מותר לענות אמן על המתפלל בקול. סימן יז אות ד

בענין הנוהגים להתפלל בר״ה ויוכ״פ בכריעה. סימן יז אות ה

טעה ואמר הא-ל הקדוש, ותוכ״ד חזר ואמר המלך הקדוש, אי יצא. סימן יז אות ו

נסתפק אם היה החזרה תוכ״ד, אי צריך לחזור. סימן יז אות ו

שיעור ׳תוך כדי דיבור׳. סימן יז אות ו

אמר הא-ל, ולא אמר עדיין הקדוש, אי יכול לומר המלך הקדוש. סימן יז אות ו

התחיל ברכה שלאחריה, ונזכר תוכ״ד, אי צריך לחזור לראש. סימן יז אות ז

נזכר לאחר שהתחיל ברכה שלאחריה, וחזר והתחיל מאתה קדוש, וסיים השמו״ע, אי צריך לחזור לראש. סימן יז אות ז

טעה ואמר ׳הא-ל הקדוש, אתה קדוש, המלך הקדוש׳, אי צריך לחזור לראש. סימן יז אות ח

נזכר אחר שגמר המלך הקדוש שלא אמר ובכן תן פחדך, אי חוזר. סימן יז אות ט

אמר נוסח ובכן תן פחדך וכו׳, ונסתפק אם סיים המלך הקדוש, אי חוזר. סימן יז אות ט

בעשי״ת, אמר זכרינו ומי כמוך, ונסתפק אם אמר המלך הקדוש, אי חוזר. סימן יז אות ט

טעם שאינו מועיל להרגיל עצמו באמירת המלך הקדוש צ׳ פעמים. סימן יז אות י

בענין טעה ולא אמר המלך הקדוש בליל ר״ה. סימן יז אות יא

דין טעה ולא הזכיר יעלה ויבא בליל ר״ח. סימן יז אות יא

דין שכח זכרינו, מי כמוך, וכתוב, בספר. סימן יז אות יב

אמר ׳בספר׳ במקום ׳וכתוב׳, או ׳מי כמוך׳ במקום ׳זכרינו׳, מה הדין. סימן יז אות יג

אמר 'וחתמינו' במקום 'וכתבינו', וכן בנעילה 'וכתבינו' במקום 'וחתמינו', אי יצא. סימן יז אות יג

טעם שנהגו בסקוירא שהציבור אומרים עם הש"ץ וכתוב ובספר, ולא זכרינו ומי כמוך. סימן יז אות יד

דין העומד באמצע שמו"ע, ושומע הש"ץ אומר קדושה. סימן יז אות טו

העומד באמצע אמירת ובכן תן פחדך, אי מותר לענות קדושה. סימן יז אות טו

סיים מקדש ישראל ויום הזכרון, ולא אמר מלך על כל הארץ, אי יצא. סימן יז אות טז

סיים מקדש ישראל והזמנים, להיכן צריך לחזור. סימן יז אות טז

בענין אמירת עושה השלום. סימן יז אות יז

זהירות שלא לשנות נוסחאות וניגונים, וכן הקפיד מרן מסקוירא זצ"ל. סימן יז אות יח

בענין שהניגונים הם לפי הכוונות. סימן יז אות יח

גודל ענין אמירת פיוטים. סימן יז אות יח

בענין שהש"ץ מנגן בתיבת 'המלך'. סימן יז אות כ

העומד באמצע פסוקי דזמרה, אי מותר להפסיק לומר 'המלך'. סימן יז אות כ

אי מותר לומר שיר המעלות ממעמקים באמצע פסוקי דזמרה. סימן יז אות כ

בענין אמירת אבינו מלכינו. סימן יז אות כא

טעם שאין אומרים הלל בר"ה. סימן יז אות כב

מש"כ החת"ס שהנפטרים מעולם העליון באים להצטרף בתפילותינו. סימן יז אות כב

לא אמר 'המלך המשפט', מה הדין. סימן כ אות ז

בענין 'המלך הקדוש' בברכת מעין שבע. סימן כ אות ח

סימן תקפ"ג - דברים שנוהגים לאכול בליל ראש השנה

ענין אכילת סימנים בליל ר"ה. סימן יח אות ו

באופן שאין יכול לאכלם, או שיש חשש תולעים. סימן יח אות ו

ענין טיבול המוציא בדבש. סימן יח אות ז

בענין לטבל בדבש המונח בכוורת. סימן יח אות ז

סגולה לקנות סכין חדש לראש השנה. סימן יח אות ז

ענין אכילת תפוח בדבש, ומתי לאוכלו, והמנהג בסקווירא. סימן יח אות ח

בענין אכילת פירות חדשים בליל ב' דר"ה. סימן יח אות ח

זהירות שלא להפסיק בין הברכה להאכילה עם אמירת יהי רצון. סימן יח אות ח

נוסח יהי רצון באכילת התפוח בדבש, ובאכילת הגזר (מייער"ן). סימן יח אות ט

מנהג סקווירא באכילת כרת-פיש. סימן יח אות ט

אי נוהגים בסימנים גם בליל שני. סימן יח אות ט

בענין שאין אוכלים אגוזים בר"ה. סימן יח אות י

בענין מאכלים חמוצים וחריפים. סימן יח אות י

אי נמנעים מזה גם בעשרת ימי תשובה. סימן יח אות י

בענין שמשכימים לתפילה, ומונעים מדיבור בשעת התפילה בר"ה, סימן לכל השנה. סימן יח אות יא

דין שכח יעלה ויבא בבהמ"ז בר"ה. סימן יח אות יב

שכח יעלה ויבא בבהמ"ז בליל ר"ה, אי חוזר. סימן יח אות יג

נוסח אמירת 'מלך' ביעלה ויבא. סימן יח אות יד

בענין המנהג שלא לישן ביום ר"ה. סימן יח אות טו

נרדם בישיבה על הכסא, אי הוי בכלל זה. סימן יח אות טו

מה דאיתא בירושלמי מאן דדמיך בריש שתא וכו'. סימן יח אות טו

אי צריכים לקום קודם עלות השחר, וזמן המסוגל של אור בוקר. סימן יח אות טז

טעם שהעולם מקילים בזה, ואופנים שיש להקל. סימן יח אות יז

סימן תקפ"ד - סדר קריאת התורה בראש השנה

זמנים המסוגלים לקבלת התפילה. סימן יז אות כג

מנהג אמירת י"ג מדות ורבש"ע בפתיחת הארון. סימן יז אות כג

בענין אם צריכים לעמוד בשעה שהארון הקודש פתוח. סימן יז אות כד

בענין מכירת המצוות בשבת ויו"ט, ואי יכולים להקל גם כשיש כהן. סימן יז אות כה

טעה ביום א׳ דר״ה וקרא לרביעי עד פרשת העקידה, מה יעשה. סימן יז אות כו

בשעת הפסקה כשהס״ת על הבימה, מה צריך לעשות משום כבוד התורה, והמנהג בסקווירא. סימן יז אות כז

סימן תקפ״ה תק״צ - הלכות שופר

מצות תקיעת שופר בר״ה. סימן יד אות ג

טעמי מצות תקיעת שופר. סימן טז אות א

דרשת חז״ל לתקיעות תר״ת ג״פ. סימן טז אות ב

בענין לימוד גזירה שוה מעורר מדת רחום. סימן טז אות ב

טעם שתיקנו לתקוע תרועה בכל האופנים. סימן טז אות ג

בענין מצוות צריכות כוונה, אי צריך לכוון גם בתקיעת דמעומד. סימן טז אות ד

מנין התקיעות. סימן טז אות ד

רמז בכתוב על תקיעת מאה קולות. סימן טז אות ה

בענין עמידה בשעת תקיעת שופר. סימן טז אות ו

אי מותר לסמוך עצמו בשעת התקיעות. סימן טז אות ו

חולה, אי מותר לישב בתקיעות. סימן טז אות ו

ישב התוקע, אי יצאו. סימן טז אות ו

אי מותר לישב בשמו״ע כשממתין על התקיעות. סימן טז אות ו

נוסח ברכת שופר. סימן טז אות ז

אי עיקר המצוה היא התקיעה, או השמיעה. סימן טז אות ז

בענין ברכת שהחיינו על התקיעות. סימן טז אות ח

מנהג לבישת בגד חדש ביום ב׳. סימן טז אות ח

התוקע לאחרים, אי יברך להם, או יברכו בעצמם. סימן טז אות ח

בענין עניית ברוך הוא וב״ש בברכת תקיעת שופר. סימן טז אות ט

מנהג בית מדרשו של החת״ס. סימן טז אות ט

המנהג בסקווירא שכל אחד מברך ג״כ ברכות השופר בלחש. סימן טז אות ט

טעם המנהג שתוקעים על הבימה. סימן טז אות י

בענין תקיעה בצד ימין. סימן טז אות יא

איטר, באיזה צד יאחז השופר. סימן טז אות יא

ת״ח שאינו יכול לתקוע רק בצד שמאל, ואיש פשוט שיכול לתקוע בצד ימין, מי עדיף. סימן טז אות יא

בענין כוונת התקיעות, מעשה רב מהרה״ק רבי דוד מסקווירא זי״ע. סימן טז אות יב

בענין המנהג להקרות התקיעות לבעל התוקע. סימן טז אות יג

זהירות לשמוע כל התקיעה מתחילתה ועד סופה. סימן טז אות יד

זהירות שלא להביא לבהמ״ד ילדים המבלבלים לשמוע התקיעות. סימן טז אות טו

תינוק הבוכה, אי מותר להוציאו באמצע התפילה. סימן טז אות טו

זהירות שלא להפסיק בדיבור עד סוף כל התקיעות. סימן טז אות טז

אי מותר לברך אשר יצר וברכת רעמים בין התקיעות. סימן טז אות טז

אי מותר לומר תהלים בין התקיעות. סימן טז אות טז

כשממתין על התקיעות באמצע שמו״ע, אי מותר לעיין בספר. סימן טז אות טז / אות לח

נשים המתפללות בבהמ״ד, אי מותרות להפסיק לצורך. סימן טז אות טז

בענין אמירת יהי רצון ולהתוודות בין התקיעות. סימן טז אות יז

אופן עשיית התקיעה, והמנהג בסקווירא בזה. סימן טז אות יח

בענין כל הקולות כשרים בשופר. סימן טז אות יט

אופן שהשופר פסול מפני שנשתנה הקול. סימן טז אות יט

זהירות שלא יהא הפסק אויר בין הפה להשופר. סימן טז אות כ

אי מותר לתקוע תרועה באופן שהשופר הולך וחוזר מפיו. סימן טז אות כא

אי מותר לתקוע תרועה באופן שנותן ידו בצד הרחב של השופר, ומסלקו הולך וחוזר. סימן טז אות כא

זהירות להפסיק כדי נשימה בתקיעות תש״ת ותר״ת. סימן טז אות כב

בענין תקיעות תשר״ת, אי יש לעשות שברים-תרועה בנשימה אחת, או בב׳ נשימות. סימן טז אות כג

בהנ״ל, אי יש לעשות חילוק בזה בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד. סימן טז אות כד

אי יש להקרות שברים-תרועה ביחד, והמנהג בסקווירא בזה. סימן טז אות כה

שיעור התקיעה, והשברים, והתרועה. סימן טז אות כו

אי מותר להאריך בהן יותר מהשיעור. סימן טז אות כז

הבא לבהמ״ד שתוקעים שם שלא כמנהגו, אי יצא. סימן טז אות כח

זהירות שלא להפסיק בין התקיעות בתקיעה שלא על הסדר. סימן טז אות כט

באופן שתקע שברים או תרועה שלא במקומו, להיכן צריך לחזור. סימן טז אות כט

הקדים התרועה לשברים בתקיעות תשר״ת, אי צריך לחזור. סימן טז אות ל

הפסיק בתקיעה באמצע השיעור, אי יצא. סימן טז אות לא

הפסיק בשברים ותרועה יותר מכדי נשימה, אי יצא. סימן טז אות לא

התחיל לתקוע ולא עלתה בידו, אי הוי הפסק. סימן טז אות לב

רצה לעשות תקיעה, ויצא שברים או תרועה מפיו, אי הוי הפסק. סימן טז אות לב

בענין להפסיק בנשימה קודם שחוזר ותוקע. סימן טז אות לג

בענין שבאופן שמחמירים לתקוע שנית, נוהג זה גם בתקיעות דמעומד, וגם ביום ב׳ דר״ה. סימן טז אות לג

בענין קול הברה. סימן טז אות לד

זהירות באופן שהבהמ״ד הוא במרתף. סימן טז אות לד

זהירות לאנשים העומדים בריחוק מהתוקע. סימן טז אות לד

בהנ״ל, באופן שיש מחיצה בין התוקע לשומע, אי יש חשש. סימן טז אות לה

נשים השומעים מתוך מחיצה שיש לה חורין, אי יש חשש. סימן טז אות לה

בענין קול הנקרא ווידע״ר-קול, אי הוי קול הברה. סימן טז אות לה

חרש השומע קול שופר, אי יצא. סימן טז אות לו

מי שאינו שומע רק ע״י מכשיר ל״ע, אי יצא. סימן טז אות לו

בענין פלוגתת הגרי״ז והחזו״א אי צריך לשמוע התקיעות על סדר הברכות דוקא. סימן טז אות לז

במקום שתוקעים בשמו״ע בלחש, אי צריך להקפיד לסיים הברכה קודם שתוקעים. סימן טז אות לז

בענין הפסק כשממתין על התקיעות באמצע תפילת הלחש, זהירות שלא יפסיק שיעור כדי לגמור את כל השמו״ע. סימן טז אות לח / אות טז

אי ראוי לתקוע ליחיד באמצע תפילת שמו״ע שלו. סימן טז אות לט

מי שבא לבהמ״ד באיחור, מתי יברך ברכת השופר. סימן טז אות מ

בהנ״ל, עצה להמתין שלא להתפלל שמוע בלח״ש עד אחר שתוקעים. סימן טז אות מא

שיטת בעל המאור שתפילת שמו״ע דמוסף הוא ברכת מצות השופר. סימן טז אות מא

זמן תקיעת שופר, לכתחילה ובשעת הדחק. סימן טז אות מב

התוקע בבין השמשות, אי יכול לברך. סימן טז אות מב

בענין שלא לתקוע ליחיד בג׳ שעות ראשונות. סימן טז אות מג

התוקע לאחרים, אי שפיר דמי לתקוע קודם שיצא בעצמו. סימן טז אות מג

בענין נשים פטורות מתקיעת שופר, אי רשאות הנשים לברך, ומספר התקיעות לנשים. סימן טז אות מד

אי מותר לתקוע לקטנים ולקטנות. סימן טז אות מד

אי מותר להוציא שופר ולולב לרה״ר לצורך אשה. סימן טז אות מה

אי מותר להוציא שופר ולולב לצורך איש שיש ספק אם יצא כבר. סימן טז אות מה

אי מותר להוציא שופר ולולב לצורך קטן. סימן טז אות מה

אי מותר להוציא שופר לצורך תקיעות דמעומד. סימן טז אות מה

אי מותר להוציא לולב לצורך נענועים. סימן טז אות מה

בענין אי סומא חייב בתקיעת שופר. סימן טז אות מו

דין תקיעת שופר בר״ה שחל בשבת. סימן טז אות מז

התוקע בשבת, אי יצא המצוה. סימן טז אות מז

בענין שכל הכוונות והסגולת נעשים בשבת מאליו. סימן טז אות מז

בענין מליצת יושר של הקדושת לוי זי״ע על ר״ה שחל בשבת. סימן טז אות מח

בענין למה תוקעים בר״ה, כדי לערבב השטן. סימן טז אות מט

בענין צפיה לגאולה בימינו, אע״פ שלא בא בזמן אבותינו. סימן טז אות מט

בענין שופר של ר״ה מצותו בשל איל, אי שופר של כבש נכלל בזה. סימן טז אות נ

שיטת הרמב״ם שצריך שופר כבש כפוף. סימן טז אות נא

איזה שופרות כשרים לתקיעה . סימן טז אות נא

יש לו שופר נאה, ושופר שקולו ערב, איזה עדיף. סימן טז אות נא

הידור שלא לשנות השופר מתבניתו. סימן טז אות נב

זהירות ליקח שופר עם הכשר. סימן טז אות נב

דין ניקב השופר ולא סתמו. סימן טז אות נג

טעם שנהגו להחמיר בכל נקב קטן. סימן טז אות נג

דין ניקב השופר וסתמו. סימן טז אות נד

דין נסדק השופר לארכו, דין נסדק כל שהוא. סימן טז אות נה

דין נסדק השופר לרחבו. סימן טז אות נו

באופן שיש ספק סדק, אי מועיל לבוחנו ע״י נתינת מים. סימן טז אות נו

שיעור השופר, ואי זהו מה״ת, או מדרבנן. סימן טז אות נז

דין ציפה השופר בזהב. סימן טז אות נח

זהירות להסיר פתק הכשר, ולהדיח המשחה מהשופר. סימן טז אות נח

אי מותר לחקוק בשופר צורות כדי לנאותו. סימן טז אות נט

התוקע שיש לו רטיה על ידו, אי הוי חציצה לשופר. סימן טז אות נט

בענין אי מותר לכסות פי השופר, באופן שיש חשש סכנה בזה. סימן טז אות ס

אי מותר להדיח השופר ביו״ט במים ויין. סימן טז אות סא

הגוזל שופר ותקע בו, אי יצא. סימן טז אות סב

זהירות שלא ליטול שופר חבירו בלי רשותו. סימן טז אות סב

מנהג טבילה במקוה קודם תקיעת שופר, והמנהג בסקווירא. סימן יז אות כח

אי צריך לברך שנית על הטלית כשחוזר ולובשו אחר ההפסקה. סימן יז אות כח

בענין אכילה ושתיה קודם תקיעת שופר. סימן יז אות כט

השותה קאוו״ע קודם תקיעת שופר, אי צריך לעשות קידוש. סימן יז אות ל

בהנ״ל, אי יש להקל גם כשחל ר״ה בשבת. סימן יז אות לא

סברא להחמיר גם בר״ה שחל בשבת שלא לקדש קודם מוסף. סימן יז אות לב

דין טעימה קודם תפילת מוסף. סימן יז אות לב

טעם שאין תוקעים בשחרית, רק במוסף. סימן יז אות לג

בענין אמירת 'אשרי העם יודעי תרועה', אחר התקיעות. סימן יז אות לג

סימן תקצ״א - תקצ״ב - סדר תפילת מוסף בראש השנה

טעם אמירת פסוקי מלכיות, זכרונות, שופרות. סימן יז אות לה

ענין קבלת מלכות שמים בכל המ״ח שעות של ר״ה. סימן יז אות לה

דין שכח לומר פסוקי מלכיות. סימן יז אות לו

בענין אמירת היום הרת עולם. סימן יז אות לז

בענין כריעה ונפילת אפים במוסף של ר״ה. סימן יז אות לח

באיזה אופן הש״ץ כורע ונופל. סימן יז אות לח

אי כורעים בר״ה ויוכ״פ שחל בשבת. סימן יז אות לח

בענין ברכות של מוסף ר״ה מעכבות זו את זו. סימן יז אות לט

יחיד שאינו יכול להתפלל מוסף של ר״ה, אי חבירו יכול להוציאו, ועצה לומר עמו מלה במלה. סימן יז אות לט

אי יכולים בכל השנה להתפלל רק חלק מברכות שמו״ע. סימן יז אות מ

בענין שאין להתפלל מוסף בר״ה ביחיד קודם ג׳ שעות ראשונות. סימן יז אות מא

טעם החילוק בין תפילת שחרית ומוסף, ובין ר״ה ושאר ימות השנה. סימן יז אות מא

סימן תקצ״ז - אם מותר להתענות בראש השנה

אי ראש השנה מחויב בשמחה. סימן ו אות יז / סימן יד אות ז

בענין ברכת שהחיינו בהדלקת נרות ובקידוש בראש השנה. סימן יח אות א

אי יש להסמיך הדלקת נרות לסעודה. סימן יח אות א

בענין שאין לקדש בר״ה מבעוד יום. סימן יח אות א

אי יש לברך ביו״ט על הנרות קודם ההדלקה, או לאחריה. סימן יח אות ב

דין אכילה ושתיה בר״ה. סימן יח אות ד

בענין שהמהרש״ל לא אכל דגים בר״ה. סימן יח אות ד

אי מותר להתענות בר״ה. סימן יח אות ה

הרגיל להתענות בר״ה, אי צריך להתענות כל ימיו. סימן יח אות ה

הרגיל שלא לשתות קודם התפילה בר״ה, ורוצה לשנות רגילותו, אי צריך התרה. סימן יח אות ה

אי מותר להתענות בליל ר״ה, ואי יש חיוב סעודה. סימן יח אות יג

סימן תר״ב - סדר עשרת ימי תשובה

אי יש לקדש הלבנה קודם יוכ״פ, או אחר יוכ״פ, והמנהג בסקווירא. סימן כ אות ט

סימן תר״ג - להיזהר מפת עכו״ם בעשי״ת

זהירות בעשרת ימי תשובה אפילו במה שאין מחמירים כל השנה. סימן כ אות ו

בענין חיפוש במעשים לשוב בתשובה, וביותר בספק עבירה. סימן כ אות ו

הלכות יום הכיפורים

סימן תר״ד - תרכ״ד

מצות ל״ת שביתה ממלאכה ביוכ״פ. סימן כ אות א

גדר עונש מלאכה ביוכ״פ, בשוגג ובמזיד. סימן כ אות ב

החילוק בזה בין שבת ליום הכיפורים. סימן כ אות ג

סימן תר״ד - סדר ערב יום הכיפורים

מנהגי התפילה בערב יוכ״פ. סימן כ אות כז

מנהג בסקווירא שלובשים בגדי שבת. סימן כ אות כז

אין האבל מתפלל לפני העמוד בערב יוהכ״פ. סימן כ אות כז

מצות אכילה בערב יוכ״פ, אי הוא מדאורייתא, ואי גם בלילה שלפניו יש מצות אכילה. סימן כ אות כח

טעם למצות אכילה בעריו״כ, שיהא לנו כח לסבול התענית. סימן כ אות כט

טעם ב׳, שתהיה מצות התשובה בשמחה. סימן כ אות ל

טעם ג׳, ששמחים ע״י שמאמינים שיסלח השי״ת ביוכ״פ. סימן כ אות ל

אי נשים חייבים במצות אכילה בעריו״כ. סימן כ אות לא

שיעור חיוב האכילה, ואי צריך פת. סימן כ אות לא

אי גם מי שפטור מלהתענות ביוכ״פ, חייב בזה. סימן כ אות לא

דברי המאור עינים שערב יוכ״פ הוא בחינת ממוצע בין הגוף והנשמה. סימן כ אות לב

בענין שצריך לאכול כשיעור אכילת ב׳ ימים. סימן כ אות לב

בענין שאכילת ערב יוכ״פ הוא תיקון לאכילות החיצוניות של כל השנה. סימן כ אות לב

אמרו חז״ל שהאוכל בעריו״כ נחשב כאילו התענה ב׳ ימים, וכאילו אכל ב׳ ימים. סימן כ אות לג

סימן תר״ה - מנהג כפרות בערב יום הכיפורים

בענין מנהג כפרות. סימן כ אות י

באופן שלקח תרנגולת נקבה לזכר, או להיפוך, אי צריך לחזור וליקח כפרה חדשה. סימן כ אות י

מי שאין לו תרנגול, באיזה אופן יכול לעשות כפרות. סימן כ אות יא

כמה כפרות צריך ליקח, להזכרים והנקבות, ולמעוברת. סימן כ אות יב

אי מותר לקנות כפרות ממעות מעשר. סימן כ אות יג

בענין הנהוג בכמה מקומות שמשלמים עבור הכפרה, ואין קונים אותה. סימן כ אות יד

בענין עשיית כפרות לעצמו קודם שיעשה לאחרים. סימן כ אות טו

זהירות מתערובות אנשים ונשים בעת הכפרות. סימן כ אות טז

זהירות להמחזיק עוף בביתו, להאכילנו קודם שיאכל בעצמו. סימן כ אות יז

אופן עשיית הכפרות, אמירת בני אדם, וזה חליפתי, והמנהג בסקווירא. סימן כ אות יח

ענין עשיית ד׳ מיתות בי״ד בהכפרה, וזהירות בזה. סימן כ אות יט

זמן שחיטת הכפרות בערב יוכ״פ, והמנהג בסקווירא סימן כ אות כ

ענין סמיכת השחיטה לכפרה, וסמיכות ידים עליו, וזהירות בזה. סימן כ אות כא

ענין עמידה אצל השחיטה ולכוון על כפרתו. סימן כ אות כא

זהירות שלא יראה העוף שחיטת עופות אחרים. סימן כ אות כב

מנהג נתינת הכפרות או פדיונם לעניים. סימן כ אות כג

ענין זריקת הבני מעים שיאכלום העופות. סימן כ אות כג

זהירות בקיום מצות כיסוי הדם. סימן כ אות כד

באופן שנמצא העוף טריפה, או נתנבלה בשחיטה, אי צריך כפרה אחרת. סימן כ אות כה

מנהג רבוה״ק מסקווירא לאכול מהכפרות בסעודה המפסקת. סימן כ אות כו

סימן תר״ו - שיפיים אדם חבירו בערב יום הכיפורים

בענין טבילת ערב יוכ״פ. סימן כ אות לה

אי מברכים על הטבילה. סימן כ אות לה

זהירות מחציצה. סימן כ אות לה

טעם הטבילה. סימן כ אות לה

מנין הטבילות. סימן כ אות לה

אי יש לומר וידוי במקוה. סימן כ אות לה

אפילו מי שטבל בערב ר״ה, צריך לחזור ולטבול בערב יוכ״פ משום תשובה. סימן כ אות לה

זמן הטבילה בעיוה״כ. סימן כ אות לו

אי אבל ל״ע מותר לרחוץ ולטבול בעריו״כ. סימן כ אות לו

בענין שפיכת ט׳ קבין למי שאינו יכול לטבול. סימן כ אות לז

אופן נטילת ידים בכוונת טבילה. סימן כ אות לז

סימן תר״ז - סדר הוידוי במנחה בערב יום הכיפורים

חיוב וידוי בתפילת מנחה עריו״כ. סימן כ אות לח

ענין אמירת וידוי בבין השמשות. סימן כ אות לח

דין עניית קדושה וקדיש באמצע אמירת וידוי. סימן כ אות לט

שכח לומר וידוי, אי צריך לחזור ולהתפלל. סימן כ אות לט

שכח המלך הקדוש ביוכ״פ, שצריך לחזור ולהתפלל, אי צריך לחזור הוידוי. סימן כ אות לט

לא התפלל שחרית בעריו״כ, שצריך להתפלל מנחה שתים, אי צריך לחזור הוידוי. סימן כ אות מ

אופן אמירת וידוי, בעמידה ובשחיה. סימן כ אות מא

חזרת הוידוי עם הש״ץ. סימן כ אות מא

לא אמר רק ׳חטאתי׳, אי יצא חובת וידוי. סימן כ אות מב

בענין פירוט חטאים. סימן כ אות מב

בענין להתוודות גם על עבירות שהתוודה עליהם כבר. סימן כ אות מג

בענין להתוודות גם על עבירות שלא חטא בהם. סימן כ אות מג

ענין אמירת י׳ פעמים וידוי ביוכ״פ. סימן כ אות מד

בענין עבירות שבין אדם לחבירו אין יוכ״פ מכפר עד שירצה חבירו. סימן כ אות מה

בענין חומר עון חילול השם. סימן כ אות מו

בענין תשובה גם על מה שעשה בקטנותו. סימן כ אות מז

סימן תר״ח - סדר סעודת המפסקת

בענין תוספת יוכ״פ, בכניסתו וביציאתו. סימן כ אות ד / אות נד

בענין מניעת אכילת דברים גסים והמחממים. סימן כ אות לד

בענין מניעת שתיית חלב, וכן המנהג בסקווירא. סימן כ אות לד

מנהג רבוה"ק מסקווירא לאכול מהכפרות בסעודה המפסקת. סימן כ אות כו

בענין מצות תוכחה. סימן כ אות מח

עד מתי חייב להוכיח, ליחיד ולרבים. סימן כ אות מח

בענין נתינת מלקות ארבעים. סימן כ אות מט

בענין תנאי אחר סעודה המפסקת. סימן כ אות נג

זהירות בנקיון הפה והשינים. סימן כ אות נג

זהירות למשמש בכיס. סימן כ אות נג

סימן תר"ט - הטמנת חמין בערב יום כיפור

אי מותר להטמין חמין מעריו"כ למוציו"כ. סימן כ אות נב

סימן תר"י - הדלקת נרות ביום כיפור

בענין הדלקת נר החיים, ונר נשמה. סימן כ אות נ

באופן שכבו הנרות ביוכ"פ, אי מותר לומר לעכו"ם לחזור ולהדליקם. סימן כ אות נא

אי מברכים על הדלקת נרות יוכ"פ. סימן כ אות נה

בירך להדליק נר של יו"ט, אי יצא. סימן כ אות נה

בענין להדליק נר בחדר השינה. סימן כ אות נה

בענין ברכת שהחיינו בהדלקת נרות. סימן כ אות נו

זהירות לנשים שלא יברכו שנית בבהמ"ד. סימן כ אות נו

נהגו הנשים שלא ללבוש תכשיטין ביוכ"פ. סימן כ אות נו

סימן תרי"א - שלילת יום הכפורים דינו כיומו

להסוברים שמוקצה חמור ביו"ט מבשבת, אי יוכ"פ דינו בזה כיו"ט. סימן ג אות יב

סימן תרי"ב - איסור אכילה ביו"כ ושיעור כמותה

מצות תענית יום כפורים, ואי שאר עינויים אסורים מה"ת. סימן יט אות א

טעם למצות עינוי. סימן יט אות ב

שיעור חיוב אכילה. סימן יט אות ג

שיעור חיוב שתיה. סימן יט אות ד

דין שתה חומץ. סימן יט אות ד

אופן חשבון שיעור ככותבת ומלא לוגמיו. סימן יט אות ה

בענין שאין חיוב אכילה רק בכדי אכילת פרס. סימן יט אות ו

בענין אוכלין מצטרפין זע"ז. סימן יט אות ו

בענין שתיות מצטרפין זע"ז. סימן יט אות ז

בענין פיקוח נפש דוחה יוכ"פ. סימן יט אות ח

שיעור כדי אכילת פרס. סימן יט אות ט

דיני ברכה ראשונה ואחרונה לאוכל בהפסק שיעורים. סימן יט אות י

דין נטילת ידים לאוכל פת. סימן יט אות י

דין הזכרת יעלה ויבא בבהמ"ז. סימן יט אות י

אי צריך לקדש קודם האכילה. סימן יט אות י

אי יש לחולה לאכול ע"י זריקה דרך המעים, או לקבל זריקה קודם יוכ"פ כדי שיוכל להתענות. סימן יט אות יא

חולה שיכול לאכול שלא כדרך הנאתו, אי חייב לעשות כן. סימן יט אות יא

אי מותר להזריק לאדם ע"י עכו"ם תמצית מזון, בסתם בן אדם, ובחולה שאב"ס. סימן יט אות יב

בהנ"ל, אי צריך להמתין בין זריקה לזריקה כדי אכילת פרס. סימן יט אות יב

דין אכל אוכלין שאינם ראוים לאכילה, ושתה משקין שאינם ראוים לשתיה. סימן יט אות יג

אי מותר לחולה שאב"ס לבלוע כדורים. סימן יט אות יג

אי מותר לחולה לאכול פאודע"ר לרפואה. סימן יט אות יג

אופן בליעת כדורים לרפואה, שלא כדרך אכילתן. סימן יט אות יד

אי מותר להכניס ספאזעטאר"י לתוך הגוף ביוכ"פ, להשקיט כאב הראש. סימן יט אות טו

אי מותר ליקח כדורים או ספאזעטאר"י בערב יוכ"פ, שיהא נוח לו התענית. סימן יט אות טו

אי מותר ליקח כדורים למניעת הריון. סימן יט אות טז

אי מותר לבלוע הרוק, בליל וביום יוכ"פ. סימן יט אות יז

בענין שאסור ללעוס בערב יוכ״פ שורש לקרי״ץ, שנשאר המתיקות בפיו ביוכ״פ. סימן יט אות יז

אי יש למנוע מלהריח בשמים ביוכ״פ משום תענוג. סימן יט אות יח

ענין השלמת מאה ברכות. סימן יט אות יח

זהירות שלא לברך שנית על הריח כל זמן שלא הסיח דעתו. סימן יט אות יח

בענין כל האוכלים מצטרפים לשיעור, אפילו מלח שעל הבשר וציר שעל הירק. סימן יט אות יט

בענין אכילה ושתיה אינם מצטרפים. סימן יט אות יט

השורה פת במשקה, אי מצטרפת המשקה להאוכל. סימן יט אות יט

רוטב עם בשר או ירקות, אי מצטרפים זע״ז. סימן יט אות יט

אי יש ליזהר שלא ליקח מאכל ומשקה כאחד בפיו. סימן יט אות יט

מי שצריך לאכול פת, אי יטול כל הידים, ואי יברך על לחם משנה, ואי צריך לקדש. סימן יט אות כ

בענין שיש לכוון מצות קידוש בתפילה. סימן יט אות כ

מי שאכל כזית, שצריך לברך בהמ״ז, אי צ״ל יעלה ויבא. סימן יט אות כא

באיזה אופן מברך ברכה אחרונה על אכילה ושתיה. סימן יט אות כא

מי שאוכל ושותה פחות מכשיעור, אי צריך לברך ברכה אחרונה. סימן יט אות כב

אי צריך החולה לשער שלא לאכול יותר ממה שצריך אפילו פחות מכשיעור. סימן יט אות כג

באופן שאם יאכל מיד בבוקר יספיק לו בחצי שיעור, ואם יאכל מאוחר יצטרך לאכול שיעור שלם, אי צריך לאכול בבוקר דוקא. סימן יט אות כד

באופן שאם ישאר החולה סגור בביתו יוכל להתענות, אי צריך לעשות כן. סימן יט אות כד

חולה שהרופא ציוהו לשתות, אי צריך לשתות מים דוקא. סימן יט אות כה

בענין שאין החולה צריך לפרוע תעניתו אח״כ. סימן יט אות כו

סימן תרי״ג - איסור רחיצה ביום כפור

איסור רחיצה בחמין ובצונן. סימן כ אות עט

אי מותר לרחוץ מפני הטינוף. סימן כ אות עט

אופן נטילת ידים שחרית. סימן כ אות פ

באיזה אופן רוחץ ידיו, כשנגע במקום זיעה. סימן כ אות פא

וכשנגע בטיט ורפש. סימן כ אות פא

זהירות למטפל במאכל הילדים. סימן כ אות פא

מי שצריך לאכול פת, אי נוטל ידים כרגיל. סימן כ אות פא

בענין הרואה וכו׳, אי מותר לטבול. סימן כ אות פב

אי כהנים ולוים נוטלים ידיהם כרגיל קודם נשיאת כפים. סימן כ אות פג

אי יש לנגב הידים תיכף אחר הרחיצה. סימן כ אות פד

הטובל בערב יוכ״פ סמוך לערב, אי צריך לנגב עצמו קודם הלילה. סימן כ אות פד

איסור סיכה. סימן כ אות פה

זהירות שלא להתיז על הגוף שום ספרע״י. סימן כ אות פה

היתר סיכה לחולה, ולמי שיש לו חטטין בראשו. סימן כ אות פה

סימן תרי״ד - דיני סיכה ונעילת הסנדל

איסור נעילת סנדל ומנעל של עור. סימן כ אות עב

באופן שנעשה העור רק לנוי, אי אסור. סימן כ אות עב

אי מותר לעמוד על כרים וכסתות של עור. סימן כ אות עג

אי מותר להכניס ארטשע״ס של עור לתוך המנעלים. סימן כ אות עג

אי יש להחמיר שלא לילך במנעלים של שאר מינים העשוים כמדת רגלו. סימן כ אות עד

אי מותר לכתחילה לילך עם קאלאטשע״ן. סימן כ אות עד

בענין הליכה עם קאלאטשע״ן במקום האסור בהוצאה. סימן כ אות עה

בענין לצאת במנעל גדול. סימן כ אות עה

בענין לצאת בפנטני״ש. סימן כ אות עה

בענין חינוך הקטנים באיסור נעילת מנעלים, ומאיזה גיל יש לחנך כבר בזה. סימן כ אות עו

סימן תרט״ו - יום הכיפורים אסור בתשמיש המטה
בענין איסור נגיעה והרחקה. סימן כ אות עז
אי יכולים להיות קוואטע״ר בברית מילה ביוכ״פ. סימן כ אות עז

סימן תרט״ז - הקטנים מתי יתחילו להתענות
בענין תענית שעות לקטנים בני ט׳ וי׳. סימן יט אות כז
בענין חינוך תענית לבני י״א וי״ב. סימן יט אות כז
ענין סגולה בתענית אחת קודם הבר ובת מצוה. סימן יט אות כז
אי מותר להאכיל להקטנים בידים. סימן יט אות כח
אי מותר ליגע באוכלין ומשקין שלא לצורך. סימן יט אות כח

סימן תרי״ז - דין עוברה ומניקה וילדת ביום הכיפורים
בענין תענית ליולדת ומפלת ל״ע. סימן יט אות כט
בענין תענית ליושבת על המשבר, ולמעוברת. סימן יט אות ל
בענין שהיולדת עד ג׳ ימים אסורה להתענות, אי יש לה לאכול פחות מכשיעור. סימן יט אות לא
דין יולדת מג׳ ימים עד ז׳ ימים. סימן יט אות לב
דין יולדת אחר ז׳ ימים, באופן שאומרת צריכה אני. סימן יט אות לג
אי חושבים הג׳ ימים מעת לעת. סימן יט אות לד
באופן שנשלמו המעל״ע באמצע היום, אי יש לה לאכול קודם לכן דוקא. סימן יט אות לה

סימן תרי״ח - הלכות תענית יוכ״פ לחולים
חולה לב. סימן יט אות לו
סכרת (צוקע״ר). סימן יט אות לז
צהבת (געלזוכ״ט). סימן יט אות לח
סרטן ל״ע. סימן יט אות לט
הריון. סימן יט אות מ
הנקה. סימן יט אות מא
אבני כליות. סימן יט אות מב
חולי נופל. סימן יט אות מג
חולה נפש. סימן יט אות מד
ניתוח. סימן יט אות מה
אנגינה. סימן יט אות מו
שלשול. סימן יט אות מז
תרופות. סימן יט אות מח
מייגרעי״ן. סימן יט אות מט
לחץ-דם גבוה. סימן יט אות נ
אסמה. סימן יט אות נא
פארקענסא״ן. סימן יט אות נב
אלסע״ר. סימן יט אות נג
חולי הקאבע״ד (קרונה). סימן יט אות נד

והשי״ת ישלח רפואה שלימה לכל חולי אחינו בני ישראל

סימן תר״כ - תרכ״א - תרכ״ב - תרכ״ג - סדר תפילות והקריאה ביום הכיפורים
בענין המנהג בסקווירא לומר תפילת הרה״ק רבי אלימלך זי״ע, ושאר תפילות, בכניסת יוכ״פ. סימן כ אות נז
בענין שמתירים להתפלל עם העבריינים, ע״פ מה שצירף הקב״ה החלבנה בסממני הקטורת. סימן כ אות נז
בענין כוונה בתפילה על קידוש היום. סימן כ אות נח
בענין שאין מברכים ׳שעשה לי כל צרכי׳ ביוכ״פ. סימן כ אות נט
זהירות בשמיעת ברכות הש״ץ וברכות הקריאה והפטרה, כדי להשלים מאה ברכות. סימן כ אות ס
בענין אמירת י״ג מדות ביוכ״פ שחל בשבת, והמנהג בסקווירא. סימן כ אות סא
בענין למהר בתפילת שחרית שיתפללו מוסף קודם שבע שעות, או קודם ו׳ שעות ומחצה. סימן כ אות סב
התחיל להתפלל מוסף קודם הזמן, ונמשך אחר שבע שעות, אי יצא. סימן כ אות סג
לימוד זכות על האיחור בתפילת מוסף ביוכ״פ. סימן כ אות סג
זמן מילה ביוכ״פ, ואי מברכים אשר קידש ידיד על הכוס. סימן כ אות סד
אמירת סדר העבודה במוסף. סימן כ אות סה
אופן נפילת כורעים, להציבור ולהש״ץ. סימן כ אות סה

נוהגים בסקווירא שאין נושאים כפים כשחל יוכ״פ בשבת. סימן כ אות סה

סדר התפילה וקריה״ת במנחה, ואי אומרים קדיש אחר הקריאה. סימן כ אות סו

נוהגים בסקווירא לומר פרשת העקידה ותפילת החיד״א לפני מנחה ביוהכ״פ. סימן כ אות סו

באופן שקורין במקום אחר, אי אומרים קדיש תיכף אחר הקריאה, או אחר ההפטרה, וחילוק בין יוכ״פ לת״ב. סימן כ אות סז

נוסח תפילת נעילה. סימן כ אות סח

אמר כתבינו במקום חתמינו, אי יצא. סימן כ אות סח

אמר בשאר התפילות חתמינו במקום כתבינו, אי יצא. סימן כ אות סח

אמירת שמע ישראל, ואופן הכוונה בזה. סימן כ אות סט

תקיעת שופר בסוף נעילה. סימן כ אות ע

כתבו האחרונים שמותר לתקוע בבין השמשות, ובסקווירא נוהגים להמתין עד זמן ר״ת. סימן כ אות ע

סימן תרכ״ד - דיני מוצאי יום הכיפורים

מצות תוספת יוכ״פ. סימן יד אות ה

זהירות בתפילת מעריב מוציו״כ, לימוד זכות על הממהרים. סימן כ אות עא

אי מותר לנעול ולרחוץ ידים במוצאי יוכ״פ קודם אמירת המבדיל. סימן כ אות פו

בענין מנהג סקווירא שאין טובלים במוצאי יו״כ, דלא כמוצאי ת״ב. סימן כ אות פו

בענין אי יש לרחוץ הידים בסירוגין במוציו״כ קודם האכילה. סימן כ אות פז

בענין שאין מברכין במוציו״כ בורא מאורי האש רק על אור ששבת. סימן כ אות פח

אי מותר לברך על נר שנדלק מנר שהודלק במוצאי יוכ״פ. סימן כ אות פט

ענין זמר המבדיל, והמנהג בסקוורא. סימן כ אות צ

לא הבדיל במוצאי יו״כ, או במוצאי ר״ה, אי יכול להבדיל למחרתו. סימן כ אות צא

בענין הבדלה לנשים במוצאי יו״כ. סימן כ אות צב

מוצאי יוכ״פ שחל במוצ״ש, אי מברכים על הבשמים. סימן כ אות צג

נסע במוציו״כ והגיע למקום שהוא עדיין יום, אי צריך להתענות. סימן כ אות צד

בענין שמברכים זה לזה במוציו״כ כמו ביו״ט. סימן כ אות צה

יש שכתבו יותר מזה שנהגו למנוע מלעשות מלאכת רשות בלילה זו. סימן כ אות צה

יש לעסוק במצות סוכה וארבע מינים. סימן כ אות צה

החתם סופר היה עוסק בהימים שבין יוכ״פ לסוכות בדביקות בשירות ותשבחות להשי״ת. סימן כ אות צה

הלכות חנוכה

סימן תר״ע - תרפ״ה

אי מותר לחטט בתפוחי אדמה לעשות בית קיבול לנר חנוכה. סימן א אות ע

אי מותר להדליק נרות שב״ק, ונר חנוכה, בשמן שביעית. סימן מא אות יז

הלכות סוכה

סימן תרכ״ה-תרמ״ד

סימן תרכ״ה - בסוכות תשבו שבעת ימים

סוכות הם נגד ענני הכבוד. סימן כח אות א

לפי כמה פוסקים יש גם מצוה בעשיית הסוכה. סימן כח אות א

בברכת שהחיינו בקידוש יש לכוין על היו״ט ועל מצות ישיבת סוכה, ועל עשיית הסוכה. סימן כח אות א

אפילו להסוברים דעשיית סוכה הוא מצוה יכולין לעשות שליח, ועכ״פמצוה בו יותר מבשלוחו. סימן כח אות ב

גם מי שנתמנה פרנס על הציבור מותר בעשיית סוכה. סימן כח אות ב

קודם שעושה הסוכה יאמר הריני בא לקיים מצות עשיית סוכה. סימן כח אות ג

לא יחשוב בענין הסוכה במקומות שאינם נקיים. סימן כח אות ג

מחלוקת בגמרא אי הכוונה בסוכה הוא ענני כבוד, או סוכות ממש. סימן כח אות ד

כשמקיים מצות סוכה יש לכוון ב׳ הכוונות. סימן כח אות ד

לכתחילה צריך כוונה ובדיעבד בלי כוונה ג״כ יצא. סימן כח אות ד

מצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור, דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה. סימן כח אות ה

יש שכתבו דכשיש שבת בין יוה"כ לסוכות יש לעשות הסוכה קודם שבת. סימן כח אות ה

מעשה רב ממרן מסקווירא זי"ע שנתן את הסכך בערב סוכות. סימן כח אות ה

טוב שיהיו הגגות פתוחים בתחילת כניסת יום טוב. סימן כח אות ו

בכל ימי החג שאין חשש גשם טוב שיהיה פתוח הגג. סימן כח אות ו

סימן תרכ"ו - העושה סוכה תחת האילן או תחת הגג

צריך שיהיה הסכך לשם צל ולא לשם דירה. סימן כט אות ז

אין לעשות סוכה תחת בית או אילן. סימן לב אות א

לכתחילה לא יהא אילן כלל. סימן לב אות א

אם ענף האילן הוא רק מצד הסוכה יש להזהר דכמה פעמים יכול להיות הענפים נעים ונדים ובאים על הסכך. סימן לב אות א

באופן שאילן מיצל על הסוכה נחלקו הפוסקים באיזה אופן הסוכה כשרה. סימן לב אות ב

אם מקום האילן הוא גדול ד"ט בסוכה גדולה, וג"ט בסוכה קטנה אז פוסל הסוכה, ואפילו בסוכה גדולה אם הוא ג"ט יש להחמיר לכתחילה שלא לאכול ולישן תחתיו. סימן לב אות ב

אין נפקא מינה אם האילן היה קודם הסכך או שבא אח"כ. סימן לב אות ג

אם עירב הענפים של אילן תוך הסכך יש אופנים שיכולין להכשירו. סימן לב אות ג

כשאין שם סכך כשר מרובה, והשפיל הענפים לשם סכך ואח"כ קצצן לא מהני עד שינענע כל אחד לבדו. סימן לב אות ד

אופני ההגבהה לשם סכך. סימן לב אות ד

הקורות שעל הסוכה מחוברים שרוצה לתקנם שיהיה לשם סכך, צריך לנתקן שלא יהיו מחוברים ואח"כ יגביה כל עץ ולחזור להניחו לשם סכך. סימן לב אות ה

יש כמה אופנים שיכולין להכשיר את הקורות אפילו כשהם מחוברים ואין להתיר בלי שאלת חכם. סימן לב אות ה

באופן שלא הסיר הקורות, והניח סכך בין קורה לקורה אפילו אין ביניהם ג"ט אין אומרים לבוד. סימן לב אות ו

באופן שהסכך אינו מונח בין הקורות, לכתחילה יש להחמיר שיהיה ג"ט בין קורה לקורה. סימן לב אות ו

יש להזהר בהברזלים שמעמיד את השאל"ק. סימן לב אות ו

מותר לעשות הסוכה תחת הגגות העשויות לפתוח ולסגור. סימן לב אות ז

מותר לסגרן מפני הגשמים ולחזור ולפתחן, ואפילו ביום טוב שרי לסגרן ולפתחן אם יש להם צירים שסוגר ופותח בהן. סימן לב אות ז

צריך להזהר שלא ישב תחתיהן כשהן סגורין. סימן לב אות ז

צריך לפתוח הגג קודם שמניח הסכך, ואח"כ שוב אין חשש לסגרו ולחזור ולפתחו. סימן לב אות ח

אם שכח והניח הסכך כשהיה הגג סגור, צריך לנענע כל הסכך לשם צל. סימן לב אות ח

יש שהתירו בדיעבד אפילו בלי להגביה הסכך. סימן לב אות ח

מותר לפתוח ולסגור הגג בשבת כשיש להם צירים, אפילו באופן שיש טפח בין הגג להסכך. סימן לב אות ט

אם יש חלל טפח והשלא"ק אין לו צירים צריך להיות פרוס טפח קודם שבת ויו"ט. סימן לב אות ט

באופן שיש טפח יוצא מן הגג, והוא גבוה הרבה מהסוכה, יש שכתבו שלא יהיה רחוק ג"ט למעלה מן השלא"ק. סימן לב אות ט

כשפותחין השלא"ק, צריך להזהר שיעמוד בשוה. סימן לב אות י

לא יאכל וישן תחת השיפוע של השלא"ק. סימן לב אות י

סימן תרכ"ז - דיני הישן בסוכה

הישן תחת המטה בסוכה, אם היא גבוהה י' טפחים, לא יצא. סימן לב אות יא

במיטות ובשולחנות שלנו אין חשש בזה, כי בדרך כלל אין בחלל שלהם י"ט. סימן לב אות יא

עצים הקבועים מאוד אסור לפרוס עליהן סדין ולישן תחתיו, אפילו אם אינם גבוהים עשרה. סימן לב אות יב

יש להסתפק במיטה ע"ג מיטה (באנ"ק בע"ט) אי מותר לישן על המיטה התחתונה. סימן לב אות יב

בענין אי מותר ליקח שירע"ם ולישב תחתיו כשיורד גשמים, ואי יכול לברך לישב בסוכה.
סימן לב אות יג

פירס סדין תחת הסכך לנוי לדעת המחבר תלוי אם הוא בתוך ד"ט או לא. סימן לו אות א

לדעת הרמ"א אין לפרוס סדין אפילו לנוי.
סימן לו אות ג

לכתחילה צריך להזהר שלא יהיה הנוי סוכה יותר מד"ט. סימן לו אות ד

ונוי סוכה שהוא בתוך ד"ט מותר לישב תחתיו לכו"ע, וכן תחת הלעקטי"ר. סימן לו אות ה

רביה"ק מסקווירא נהגו להחמיר גם בזה שלא יהא הפסק וחציצה להסכך המסוככת עלינו.
סימן לו אות ה

נוי סוכה שמוכרים העכו"ם ונכתב עליו שנעשה לשם ע"ז, אין בזה חשש. סימן לו אות ו

סימן תרכ"ט - ממה צריך להיות הסכך

מסככין רק בדבר שיהיה צומח מן הארץ, ותלוש, ואינו מקבל טומאה. סימן לד אות א

אין מסככין בדבר שאינו צומח מן הארץ, עורות של בהמה שלא נעבדו, מיני מתכות, עפר.
סימן לד אות א

אין מסככין בדבר שמקבל טומאה כגון שפודין וארוכות המטה וכל הכלים בזמן שהיה עליו כבר שם כלי. סימן לד אות ב

אם עדיין לא נקרא עליו שם כלי מותר לסכך.
סימן לד אות ב

אין להשתמש לסכך בכלי ששברו בכוונה לטהרו מידי טומאה. סימן לד אות ג

גם אם מקבל טומאת נגעים אין מסככין בהם.
סימן לד אות ד

מה הדין אם קבע קנים (בעמבא"ס) על כותל מרתפו לנוי, ועכשיו רוצה לסלקו ולסכך בו סוכתו.
סימן לד אות ד

בפסול מחובר, כשבא לעשות מעשה להסיר המסמרים ולנענע לשם סוכה, סגי. סימן לד אות ה

אי מותר לצבוע הסכך. סימן לד אות ו

לסכך במחצלת בין ראוי לשכיבה בין לא, אם הוא קטנה אין מסככין בו אלא א"כ עשאה לסכוך, ואם היא גדולה, סתמא עומדת לסיכוך ומסככין בה.
סימן לד אות ז

אם נהגו לקבוע מחצלאות בגגין כעין תקרה, אין מסככין בהם. סימן לד אות ז

המחצלות של ימינו דודאי נעשה לסיכוך מותר לסכך. סימן לד אות ח

יזהר שלא יהא ארוג בחוטי פשתן וכדומה שמקבלים טומאה. סימן לד אות ח

יזהר שלא יהיה ארוג בדבר שאינו גדולי קרקע.
סימן לד אות ח

יזהר שלא יעשה באופן שלא ירד הגשמים.
סימן לד אות ח

שיטת הרשב"א שגם נסרים שאין ברחבן ד' אם הם מחוברים אחד לשני שביחד הם ד' יש בזה גזירת תקרה. סימן לד אות ט

היינו דוקא בנסרים עבים אבל במחצלת שלנו שהם רכים ומתקפלים אין בזה משום גזירת תקרה.
סימן לד אות ט

כל מיני אוכלין מקבלים טומאה ואין מסככין בהם.
סימן לד אות י

המסככין עם הקנים שגדלים בו קוקרי"ץ, וכמה פעמים נשאר בהם קוקרי"ץ, אם הפסולת מרובה על האוכל מסככין בהם, ואם לאו אין מסככין בהם, ותלוי אם קצרם לאוכל או לסיכוך. סימן לד אות י

צריך להזהר בסכך דכמה פעמים מצוי שיש תולעים, ויש להזהיר שלא יפלו על השלחן שאוכלים שם.
סימן לד אות יא

המסכך בדבר שממהר להתייבש אי דינם כסכך פסול או כאויר. סימן לד אות יב

צריך להזהר שלא לסכך אם דבר שריחן רע או שעליהן נושרים. סימן לד אות יג

יש להדר שיהא להסכך ריח טוב. סימן לד אות יג

אסור לסכך בחבילה. סימן לד אות יד

בסכך שלנו (הנקרא שא"ש או הנקרא עוורגרי"ן) שמוכרים אותו בחבילה אין חשש. סימן לד אות יד

בסכך בחבילה תלוי אם העלה לייבש ונמלך עליה לסיכוך, או העלה לכתחילה לסכך.
סימן לד אות טו

אסרו חז"ל לסכך בנסרים שרחבן ארבעה, אפילו הפכן על צדן שאין בהם ארבעה, ואם אין ברחבן ארבעה, כשרים. סימן לד אות טז

נהגו שלא לסכך בהם כלל - נסר עד טפח יש להקל.
סימן לד אות טז

אי מותר להעמיד הסכך על דבר המקבל טומאה.
סימן לה אות א

מותר להעמיד הסכך על כותל אבנים.
סימן לה אות ב

יש נוהגים גם בזה להעמיד קנים תחת הסכך, ומדת חסידות הוא. סימן לה אות ב

מותר לכתחילה לסכך על מעמיד דמעמיד על גבי דבר הפסול לסיכוך. סימן לה אות ג

החזו״א כתב להחמיר בזה, ודוקא באופן שהעץ המעמיד אינו נסמך על הכותל רק מחובר [מצידו] ע״י מסמר, אבל באופן שהעץ נסמך על הכותל, ורק תחבו מסמר משום שלא ישמט בשעת הנחת הסכך, מותר. סימן לה אות ד

כתבו האחרונים דגם להחזו״א מותר להעמיד הסכך על נסרים שהם רחבים ד״ט. סימן לה אות ה

עץ שמחובר לסוכה בנויה, לכאורה אין להעמיד עליו הסכך. סימן לה אות ו

אי מותר להעמיד בדבר מחובר שבעצם הוא סכך כשר. סימן לה אות ו

ממדת חסידות יש להעמיד קנים תחת הסכך. סימן לה אות ו

אין לפרוס סדין כשאינו לנוי, רק כשניכר לכל שמכוין כדי להגין או שהוא שרוי במים, שאז ניכר לכל שאינו שוטחו שם אלא לייבש. סימן לו אות ב

סימן תר״ך - דיני דפנות הסוכה

אם היה שתי דפנות סוכה זו אצל זו, עושה דופן שיש ברחבו יותר על טפח ומעמידו בפחות מג׳ לאחד מהדפנות, וגם צריך לעשות צורת הפתח עד סוף הכותל. סימן ל אות א

הצורת הפתח יש שכתבו שצריך להיות על ד״ט. סימן ל אות א

צורת הפתח כשרה אף על פי שהקנה שעל גביהן אינו נוגע בהן. סימן ל אות ב

אם הטפח והדופן מגיע לסכך, אין צריך קנה על גביהן. סימן ל אות ב

מה שנהגו בצורת הפתח עגולה הוא לנוי בעלמא. סימן ל אות ב

באופן ששתי דפנות הם זו כנגד זו, יעשה דופן שיש ברחבו ארבעה טפחים ומשהו, ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחד משתי הדפנות, וצריך לעשות צורת פתח. סימן ל אות ב

נעץ ד׳ קונדסין, בין באמצע הגג בין על שפת הגג, וסיכך על גבן, פסולה. סימן ל אות ג

באופן הנ״ל לא מהני ד׳ מחיצות של צורת הפתח. סימן ל אות ד

אין לעשות מחיצות של לבוד, רק אם יש ד׳ מחיצות, אבל אם אין רק שלש דפנות צריך שתי מחיצות שלימות. סימן ל אות ה

מצוה מן המובחר לעשות ארבעה דפנות, רמז בזה מהחיד״א ז״ל. סימן ל אות ו

באופן שיש בסוכה הבנויה מצד אחד יותר מד׳ אמות, אי יוצאין בזה הענין של ד׳ מחיצות. סימן ל אות ז

אם משני צדדים רחוק הכותל יותר מד׳ אמות, צריך לעשות מחיצה תוך הבית. סימן ל אות ח

יכול לעשות המחיצה מסדינין ולקושרן היטב. סימן ל אות ח

אין נכון לעשות כל המחיצות מיריעות של פשתן בלא קנים. סימן ל אות ט

הרוצה לעשות בסדינים, טוב שיארוג במחיצות קנים בפחות משלשה. סימן ל אות ט

נחלקו אחרונים אי יכולים לעשות מחיצה מסדינין או רק המחיצה הרביעית. סימן ל אות י

ביאור בדברי השו״ע שהמחיצה צריך להיות באופן שלא תניד אותן ברוח מצויה. סימן ל אות יא

סוכה שאין לה פתח רק ד׳ דפנות שלמים וצריך להיכנס דרך ארובה, כשרה. סימן ל אות יב

יש לעשות ריצפה זכר לענני הכבוד, וגם משום כיבוד בשבת ויו״ט כדי שלא יבא לאשווי גומות. סימן ל אות יג

אם לא עשה רצפה על הקרקע, אסור לכבד המקום. סימן ל אות יג

יש שהחמירו מלכבד הרצפה אפילו במרוצף, ויש שהחמירו בזה רק מחוץ לסוכה. סימן ל אות יג

כל הדברים כשרים לדפנות. סימן ל אות יד

א״צ להעמידם דרך גדילתן. סימן ל אות יד

אפילו חמתה מרובה מצלתה מחמת הדפנות, כשרה. סימן ל אות יד

לא יעשה הדפנות מדבר שריחו רע, או דבר שמתייבש תוך ז׳ ולא יהא בו שיעור מחיצה. סימן ל אות יד

נחלקו הפוסקים אי צריך להחמיר גם בדפנות שלא יהיה מדבר שפסול מדאורייתא לעשות ממנו סוכה. סימן ל אות טו

יש להדר שלא יעמיד הסכך בדבר האסור לסכך. סימן ל אות טו

הרה"ק מאליק זי"ע היה לו סוכה עם כל הצירופים של דופן עקומה וכדומה, כדי להעלות כל הסוכות של עם בני ישראל. סימן ל אות טו

סימן תרל"א - סוכה שחמתה מרובה מצלתה, ויתר דיני הסכך

צריך שיהא הסכך באופן שהמטר יכול לירד בתוכה. סימן כט אות ח

לכתחילה צריך לעשות את הסיכוך קל וקלוש בענין שיהיו הכוכבים הגדולים נראים מתוכו בלילה. סימן כט אות ח

להוסיף עוד סכך כדי שלא ירד הגשמים תיכף כשמתחיל הגשם, נראה דאין חשש. סימן כט אות ט

סכך המעובה הרבה מאוד עד שאין הגשם יכול לירד בתוכה לפי הסוברים דפסולה, צריך גם שלא יהיה במקום אחד ד"ט שמסוכך כזה. סימן כט אות י

יש מקילין בזה שאם יש בסוכה ז"ט על ז"ט שיכול הגשמים לירד שם מותר לישב בכל הסוכה. סימן כט אות י

אין לסכך בנסרים דקים אם נעשו באופן שלא יוכל הגשמים לירד כלל. סימן כט אות יא

סימן תרל"ב - דברים הפוסלים בסכך

סכך פסול, פוסל באמצע בד' טפחים. סימן לג אות א

בפחות מד', כשרה, ונחלקו האחרונים אי מותר לישן תחתיו. סימן לג אות א

הפסק אויר פסול אם הוא ג' טפחים ובפחות מג"ט כשרה, ומצטרף להשלים הסוכה ואין ישנים תחתיו. סימן לג אות ב

אין ישנים תחתיו רק כשהולך האויר על פני כל הסוכה, או שיש בו כדי לעמוד בו ראשו ורובו, אבל בלא"ה מותר. סימן לג אות ג

סכך פסול בד', ואויר בג', הוא רק באופן שנחלק הסוכה לשתים, ולא נשאר שיעור הכשר סוכה עם דפנות במקום אחד, אבל אם נשאר שיעור סוכה במקום אחד, הוא כשר. סימן לג אות ד

סכך פסול מן הצד אינו פוסל אלא בד' אמות. סימן לג אות ה

בפחות מד' אמות הגם שאסור לישן תחתיו אינו פוסל הסוכה. סימן לג אות ה

מה שאין ישנים תחתיו כל זמן שיש בו ארבעה טפחים, הוא רק בסוכה גדולה שיש בה יותר על הסכך פסול ז' טפחים על ז' טפחים, אבל בסוכה קטנה, שאין בה אלא ז' על ז', בין באמצע בין מן הצד, בג"ט פסולה, בפחות מג' כשרה וישנים תחתיו ומצטרף להשלים הסוכה לכשיעור. סימן לג אות ו

בסוכה גדולה שיש סכך פסול פחות מארבעה, ואויר אצלו פחות משלשה, אין מצטרפים לפסול. סימן לג אות ז

בסוכה קטנה שאין בה אלא ז' על ז', אם יש בין שניהם ג"ט מצטרפים לפסול. סימן לג אות ז

העושה סוכה על מרפסת ואין בו שיעור ז' טפחים גם ברוחב, יכולין לצרף מהתקרה היוצא מן הבית אם הוא פחות מג"ט. סימן לג אות ח

אם התקרה עד הסכך הוא יותר מג"ט, צריך לעשות מחיצה בפחות מג"ט להסכך, ויכול לצרפו לשיעור ז"ט על ז"ט. סימן לג אות ח

לכתחילה יש לעשות באופן שהמחיצה יגיע עד הסכך. סימן לג אות ח

סימן תרל"ג - דין גובה הסוכה

סוכה שאינה גבוהה עשרה טפחים פסולה. סימן לא אות ד

אם היתה גבוהה מעשרה, והוצין יורדין לתוך עשרה, אפילו אם חמתן מרובה מצלתן פסולה. סימן לא אות ד

אם הנוי סוכה יורדין לתוך עשרה אינם פוסלים. סימן לא אות ד

אם היתה נמוכה מעשרה וחקק בה להשלימה לעשרה, ויש בחקק שיעור הכשר סוכה אם אין בין חקק לכותל שלשה טפחים כשרה. סימן לא אות ד

בענין סוכה בתוך הרכב (קא"ר) כשפותחין הגג. סימן לא אות ה

אי המושב מגרע מי' טפחים. סימן לא אות ה

צריך להזהר שמקום הפתיחה בהגג יהיה כשיעור. סימן לא אות ה

יש עוד אופן לעשות הסוכה על ידי שפותח שני דלתות של הקא"ר, באופן שיש ז"ט על ז"ט ביניהם ומניח סכך על הדלתות. סימן לא אות ו

צריך לדקדק שלא יהיו הדלתות ג"ט למעלה מן הקרקע לכתחילה יתן קנים על הדלתות, ועל הקנים יפרוס הסכך שלא יהיה מעמיד ע"י דבר שמקבל טומאה. סימן לא אות ו

סימן תרל"ד - שלא תהיה פחות מן שבעה על שבעה

סוכה שאין בה שבעה על שבעה, פסולה. סימן לא אות א

לענין גודל, אין לה שיעור למעלה. סימן לא אות א

אם היא עגולה, צריך שיהא בה כדי לרבע שבעה על שבעה. סימן לא אות א

לא מהני לצרף מאורך על הרוחב, דצריך להיות בין באורך ובין ברוחב ז״ט על ז״ט. סימן לא אות ב

העושים סוכה על המרפסת, אם יש שבעה ועשרים אינטש׳ס על שבעה ועשרים אינטש׳ס יש כבר שיעור הגדול של ז״ט על ז״ט, ויכולים לצרף קצת מהגג הבולט. סימן לא אות ב

אפילו סוכה גדולה אם יש במקום אחד קרן המשוך לפנים שאין בו שבעה על שבעה אסור לישב שם. סימן לא אות ג

ויש אחרונים שהקילו בזה, ועכ״פ יכולין להקל להניח השלחן באותו הקרן. סימן לא אות ג

מי שהיה ראשו ורובו בסוכה, ושלחנו חוץ לסוכה ואכל, כאילו לא אכל בסוכה, אפילו אם היא סוכה גדולה, גזירה שמא ימשך אחר שלחנו. סימן לה אות ז

אם השלחן עומד תחת סכך הפסול מדרבנן אין חשש דהוי גזרה לגזרה, ובוודאי לכתחילה אין לעשות כן. סימן לה אות ז

אם מקצת שלחנו בסוכה מותר, נחלקו האחרונים כמה הוא השיעור שצריך להיות בסוכה. סימן לה אות ח

לענין ראשו ורובו נראה מלשון רוב הפוסקים שראשו נכנס בכלל החשבון של רובו. סימן לה אות ט

יש סוברים שצריך להיות רוב הגוף בלי הראש. סימן לה אות ט

יש מקילים שהרגלים אינו נכנס בחשבון, וסגי ברוב גופו בלי הרגלים. סימן לה אות ט

בשינה בסוכה סגי כשראשו ורבו הוא בסוכה. סימן לה אות י

אין צריך לחשוש שמא באמצע השינה יתהפך לחוץ. סימן לה אות י

לכתחילה יש ענין שכל גופו יהיה בסוכה הן באכילה והן בשינה. סימן לה אות יא

סימן תרל״ה - תרל״ו - דין סוכת גנב״ך ורקב״ש וסוכה ישנה

אין לעשות הסכך קודם שיעשה הדפנות, משום דהוי תעשה ולא מן העשוי. סימן כח אות יא

אם אין טפח דופן למעלה וצריך לעשות המחיצה לא יניח הסכך קודם שעושה המחיצה. סימן כח אות יא

צריך להזהר שלא לסכך בשעה שהשלא״ק סגור. סימן כח אות יא

להסוברים דאם נתן הסכך קודם הדפנות אפילו בדיעבד פסול, אם עשה כן צריך לנענע כל הסכך. סימן כח אות יב

לכתחילה יזהר שיעמדו שלש מחיצות קודם שמניח הסכך. סימן כח אות יב

סוכה, אף על פי שלא נעשית לשם מצוה, כשרה, והוא שתהיה עשויה לצל. סימן כט אות א

לכתחילה אין לסכך ע״י קטן ולא ע״י אשה ולא ע״י נכרי. סימן כט אות א

סוכה ישנה, שעשאה קודם שיכנסו שלשים יום שלפני החג, כשרה, ובלבד שיחדש בה דבר. סימן כט אות ב

אם עשאה לשם החג, אפילו מתחילת השנה, כשרה בלא חידוש. סימן כט אות ב

כל סוכה שעשו אותו לשם צל כשרה אפילו לא נעשה לשם מצוה, ומצוה לחדש בה דבר. סימן כט אות ג

אשה שסיככה את הסוכה, יש להגביה טפח על טפח במקום אחד או כלשהו על פני כולה. סימן כט אות ג

יש שהחמירו שצריך סכך חדש, ואינו נראה כן להלכה. סימן כט אות ג

עשה סוכה לשם החג, והניחה לשנה הבאה אם לא השתמש בו כל השנה יש שהקילו שאינו צריך לחדש הסכך. סימן כט אות ד

אם יש לו קנים ארוכים שהולך על כל הסוכה, יש לומר שסגי כשמגביה הקנים מצד אחד, שבזה מגביה כל הסכך. סימן כט אות ד

באופן שלא השתמש בהסכך לגג, מפני שהיה גג תחת הסכך רק שהסכך היה מונח במקומו, יש ספק אי גם בזה צריך לנענע כל הסכך, ולכתחילה ודאי יש להחמיר לחזור ולנענע הסכך. סימן כט אות ה

כשמסכך עם מחצלת וכדומה, ויש רוח חזקה שכמה פעמים הרוח מגביה את המחצלת, אין חשש בזה. סימן כט אות ו

סימן תרל״ז - דין סוכה שאולה וגזולה

יש להזהר לעשות הסוכה בקרקע שלו דהיינו שיש לו רשות לעשותו שם. סימן כח אות ח

יש שכתבו שלא יעשה הסוכה בקרקע שהוא של רבים, אמנם כמה אחרונים כתבו להקל בזה. סימן כח אות ח

בשם הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע, סוכה מלשון שררה ונסיכות, דכל האומות נקראים לנו עבדים מדוגמת ביאת המשיח. סימן כח אות ח

הנכנס לסוכתו של חבירו באופן שהוא מקפיד על זה, הגם שיצא ידי חובתו, לא יברך ע"ז . סימן כח אות ט

יש להזהר שלא ליטול סכך של חבירו בלי רשותו. סימן כח אות ט

אם גזל סכך ואחר שהניחו שילם בעדו יש לעיין אי נקרא תעשה ולא מן העשוי, ולכן יש לנענע הסכך. סימן כח אות ט

יש להזהר שלא ליקח הסכך ממקומות שלא נודע מי הבעלים, דהוי יאוש שלא מדעת ולא קנה הסכך. סימן כח אות י

באופן עשיית סוכה בחולו של מועד. סימן לא אות ז

בענין כתיבת תפילין ומזוזות בחוה"מ. סימן לא אות ז

בענין עשיית שלא"ק בחוה"מ. סימן לא אות ח

בענין לסתור סוכה בחוה"מ. סימן לא אות ח

סימן תרל"ח - סוכה ונויה אסורין כל שבעה

עצי הדפנות ועצי הסכך אסור ליהנות מהם כל שמונת ימי החג דהיינו לקחת קיסם מהם וכדומה. סימן לו אות ז

אי מותר להריח בהם אם הם עצי בשמים. סימן לו אות ז

בסוכה עצמה לא מהני תנאי ואם נפלה אסור בהנאה. סימן לו אות ח

בנוי סוכה מהני תנאי. סימן לו אות ח

צריך לעשות התנאי קודם בין השמשות. סימן לו אות ח

הזמנה לבד לאו מילתא היא. סימן לו אות ח

עצים הסמוכים לסוכה מותרים. סימן לו אות ט

אם אחר שעשה השיעור הצריך מן הדפנות, ונשלם הכשר סוכה הוסיף דופן, מותר. סימן לו אות ט

אם עשה ארבעתן סתם, כולן מוקצה. סימן לו אות ט

נוי סוכה שאסור להסתפק מהם, אסור לטלטלם בשבת ויו"ט דמוקצים הם. סימן לו אות י

בחוה"מ הגם שאסור להסתפק מהם, אין בחוה"מ איסור מוקצה ומותר לטלטלן. סימן לו אות י

אי מותר לתלות פירות שביעית לנוי סוכה. סימן מא אות יג

סימן תרל"ט - דיני ישיבת סוכה

זהירות בחג הסוכות בהדלקת הנרות בבית. סימן א אות סח

בערב סוכות לא יאכל מחצות ואילך, כדי שיאכל בסוכה לתאבון. סימן לז אות א

למעשה הסכימו האחרונים דאין אסור רק מתחילת שעה רביעית אחר חצות. סימן לז אות א

מבואר בשו"ע דהאיסור הוא דוקא לאכול הרבה. סימן לז אות א

דבר פלא שבעל התרומת הדשן לא היה ישן בערב סוכות בצהרים כמו באכילה, כדי שיוכל לישן בסוכה לתיאבון. סימן לז אות ב

כתב בספה"ק דבערב סוכות יש להרבות בצדקה. סימן לז אות ב

מהרח"ו ז"ל היה מחלק הקופה לעניים ערב סוכות. סימן לז אות ב

מצות ישיבת סוכה, שיהיה אוכל ושותה וישן ומטייל ודר בסוכה כל שבעת הימים, בין ביום בין בלילה, כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה. סימן לז אות ג

נחלקו הפוסקים אם יש חיוב לישב בסוכה כל היום, או שהוא רשות כמו מצות ציצית. סימן לז אות ד

כתב בשלה"ק דכיון שחל שם שמים על הסוכה צריכין להזהר מדברים בטלים. סימן לז אות ד

לכתחילה יש לברך ברכת לישב בסוכה אלא בשעת אכילה. סימן לז אות ט

אין ישנים חוץ לסוכה אפילו שינת עראי, אבל מותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה. סימן לז אות י

אכילת עראי, כביצה מפת. סימן לז אות י

מותר לשתות מים ויין ולאכול פירות חוץ לסוכה מי שמחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים, הרי זה משובח. סימן לז אות י

תבשיל העשוי מחמשת מינים, אם קובע עליו חשיב קבע וצריך סוכה. סימן לז אות י

נוהגין שלא לברך לישב בסוכה רק על קביעת סעודה, או כשאוכל שיעור גדול מזונות. סימן לז אות י

הבדלה עושין בסוכה, ומנהג רבוה"ק בסקווירא שלא לברך לישב בסוכה. סימן לז אות יא

כשעושין ברית מילה כיון ששותין הכוס היה ראוי לעשותו בסוכה, וכן נהגו רבוה״ק בסקווירא. סימן לז אות יא

יש מקילין בזה, כיון דמעיקר הלכה סגי לשתות פחות ממלוא לוגמיו. סימן לז אות יא

נסתפקו הראשונים אי יש מצוה בסוכות לאכול פת כל שבעה ולברך לישב בסוכה. סימן לז אות יב

גם בחוה״מ יש מצוה לכתחילה לקבוע סעודה על הפת. סימן לז אות יב

הרמ״א כתב ללמד זכות על מה שיש נוהגין להקל בשינה בסוכה. סימן לז אות יג

למעשה יש להשתדל בכל היכולות לישן בסוכה, מעשה רב ממרן מסקווירא זי״ע. סימן לז אות יג

ילדים הגם שמחנכים אותם בענין אכילה יכולין להקל לענין שינה יש לפוטרם. סימן לז אות יג

הטעם דאפילו שינת עראי צריך להיות בסוכה, דסגי ליה לאיניש בהכי. סימן לז אות יד

לענין תפילין מבואר בשו״ע דשינת עראי הוא כשיעור הילוך מאה אמה. סימן לז אות יד

כשיורד גשמים נכנס לתוך הבית, שיעור ירידת הגשמים לענין זה. סימן לז אות טו

אם במקום שיושב אין יורד גשם, יש סברא שמותר לברך לישב בסוכה. סימן לז אות טז

אם בירך לישב בסוכה בשעת ירידת גשמים, אי צריך לברך שנית כשנפסק הגשמים. סימן לז אות טז

לילה הראשונה צריך לאכול כזית בסוכה אף אם גשמים יורדין, ויקדש בסוכה ויאמר זמן על הסוכה, ולכתחילה יש להמתין עד שפסקו הגשמים. סימן לז אות יז

מי שהוא ישן בסוכה וירדו גשמים אפילו מועטים, מותר לצאת. סימן לז אות יח

כשיוצא מן הסוכה מכח הגשמים, אל יבעט ויצא, אלא יצא כנכנע כעבד שמוזג כוס לרבו ושפכו על פניו. סימן לז אות יח

אם ירד גשמים ונכנס לביתו, ושכב לישון, אינו צריך לחזור מיד כשנפסק הגשם. סימן לז אות יט

מי שיש לו שלא״ק וישן בסוכה תחת השלא״ק, ואין בזה טירחא לפתוח השלא״ק וודאי יש לפתחו אפילו באמצע הלילה כשפסקו הגשמים. סימן לז אות יט

מי שנאנס וישן חוץ לסוכה כשישן על כסאו, כשיקיץ משנתו צריך לילך לסוכה. סימן לז אות כ

מי שנרדם בבית המדרש נראה דאין צריך להקיצו, שכן הוא הדרך בכל השנה. סימן לז אות כ

אין להשאיר כלים לאחר אכילה וקדרות בסוכה. סימן לז אות כא

לא יעשה שום תשמיש בזוי בסוכה. סימן לז אות כא

דנו האחרונים אי מותר להניח קדרות וכדומה תחת הדופן עקומה. סימן לז אות כא

נעג״ל וואסע״ר יכול להכין ליד מיטתו בסוכה, וראוי לכסותו תיכף אחר נטילתו, ולהוציאו במוקדם האפשר. סימן לז אות כא

ישתדל לשהות בסוכה ככל האפשר. סימן לז אות כב

אם יכול ללמוד בסוכה הרי טוב, וכשיש בלימוד בביהמ״ד חיזוק לרבים וודאי יש מצוה ללמוד בביהמ״ד. סימן לז אות כב

סימן תר״מ - מי הם הפטורים מישיבת סוכה

יש לעשות הסוכה במקום ואופן שיכלו לקיים בו אכילה ושינה. סימן כח אות ז

יש להזהר שלא יעשה הסוכה אצל אשפה או ביה״כ שמגיע ריח רע משם להסוכה. סימן כח אות ז

קטן שאינו צריך לאמו, שהוא כבן חמש, כבן שש, חייב בסוכה מדברי סופרים, כדי לחנכו במצות. סימן לח אות א

נחלקו הפוסקים אי גם אמו חייב לחנכו. סימן לח אות א

אסור להאכיל בידים, לקטן שאינו צריך לאמו חוץ לסוכה. סימן לח אות א

מי שיש לו סוכה בנויה בתוך ביתו בכל אופן יש להם לאכול בסוכה. סימן לח אות א

באופן שיש צער מותר ליתן לאכול גם לתינוק שאין צריך לאמו חוץ לסוכה. סימן לח אות א

הולכי דרכים פטורים מן הסוכה. סימן לח אות ב

כתבו האחרונים דאם יכול לילך לסוכה בלי טורח, אין לאכול חוץ לסוכה. סימן לח אות ב

לכתחילה יש למנוע מלנסוע בחוה״מ באופן שלא יהיה לו סוכה, רק אם הולך לדבר מצוה. סימן לח אות ב

גם בזה אם יכול, יש לכתחילה להחמיר שלא לאכול רק דברים שאין חייבים בסוכה. סימן לח אות ב

סימן תרמ״ג - סדר הקידוש

סדר הקידוש יין, קידוש וסוכה ואח״כ זמן. סימן לז אות ה

אם שכח לומר שהחיינו בקידוש, יכול לכוין בברכת שהחיינו כשמברך בבוקר על הלולב בהסוכה.
סימן לז אות ה

יכול להמתין לברך שהחיינו כשיברך לישב בסוכה בהסעודה. סימן לז אות ה

סימן תרמ"ד - סדר הלל כל ימי החג

כל הנוטל לולב באגודו והדס בעבותו, מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן.
סימן כו אות א

יש שכתבו דקודם נטילת הלולב יברך ברכת התורה.
סימן כו אות ב

יש שכתבו כל המצוות יכולין לקיים בלי ברכת התורה. סימן כו אות ב

יש שכתבו דברכה"ת מדאורייתא הוא ברכה על כל המצוות, ואם עושה מצוה קודם ברכה"ת הוי הברכה על המצוה דאורייתא. סימן כו אות ב

מצוה שאין מברכים עליו, ראוי להמתין לעשותו עד אחר ברכה"ת. סימן כו אות ב

הלכות לולב

סימן תרמ"ה - תרס"ט

סימן תרמ"ה - דיני לולב

כל הארבעה מינים צריכים להיות נאים ומהודרים.
סימן כא אות א

לכתחילה יש ליקח לולב שעליו שוכבין זה על זה ולא יהיו נוטין לצדדין. סימן כא אות ב

נפרצו עליו, דהיינו שאינן עולים עם השדרה אלא תלויין למטה, פסול. סימן כא אות ג

אם נפרצו ונעקרו למטה מן השדרה, פסול אפילו אגדן. סימן כא אות ג

אם נפרדו עליו באופן שהוא פסול לא מהני שידבקם זה לזה. סימן כא אות ד

אם עדיין לא נפסל שנחלק רק קצת, נראה דיכול לדבקו בדבק שלא יסדק יותר. סימן כא אות ד

נוהגין ליטול לולב שלא נחלק העלה העליון כלל.
סימן כא אות ה

אם נחלק העלה העליון האמצעי שעל השדרה עד השדרה, מקרי נחלקה התיומת ופסול.
סימן כא אות ה

לולב שיש לו מוך הנקרא קאר"ע, יש שכתבו להדר בזה. סימן כא אות ו

לולב שמסתיים עם שני עלין, יש לשניהם דין תיומת.
סימן כא אות ז

לכתחילה יש להדר ליקח לולב שיש לו תיומת אחת.
סימן כא אות ז

יש להדר שכל העלים יהיו כפולים.
סימן כא אות ח

אם רוב העלים היו כפולים הוא כשר.
סימן כא אות ח

העלה העליונה דהיינו התיומת צריך להיות כפול.
סימן כא אות ח

אם עלה אחד מהתיומת גבוה מחבירו, יש שכתבו שכשר לכתחילה. סימן כא אות ט

לכתחילה יהדר ששני הצדדים יהיו מסתיימים בשוה. סימן כא אות ט

לולב היבש פסול. סימן כא אות י

נחלקו אחרוני זמננו מה הדין כשראש העלה העליונה נשרף. סימן כא אות י

לולב שנקטם ראשו פסול. סימן כא אות יא

נקטם רק קוץ היוצא מן העלה העליון כשר.
סימן כא אות יא

לולב עם שתי תיומות ונקטם אחד, נחלקו האחרונים בזה. סימן כא אות יא

נתרחבו העלין עד שנראה כשנים פסול.
סימן כא אות יב

השדרה צריך להיות מכוסה בעלים.
סימן כא אות יג

נחלקו האחרונים כמה השיעור שצריך להיות מכוסה.
סימן כא אות יג

סימן תרמ"ו - דיני הדס

ענף עץ עבות האמור בתורה, הוא ההדס שעליו חופין את עצו. סימן כב אות א

הדס שוטה הוא שהעלה השלישי אינו בשוה זה כנגד זה. סימן כב אות א

צריך שההדס יהיה משולש באופן ששלשת העלים שבכל קן יצאו בשוה, ולא זו למעלה מזו.
סימן כב אות ב

למצוה בעינן כל שיעור אורך ההדס שיהא עבות, ולעיכובא ברובו ואפילו אינו בראשו.
סימן כב אות ג

עכ"פ לא יהא מקום החסר יותר ממקום המחופה משני צדדין. סימן כב אות ג

יש שכתבו לפסול באופן שאין כל העץ מכוסה, וראש העלה של הקנה התחתון אינו מגיע לעוקץ של העלים של הקנה שלמעלה מזה. סימן כב אות ד

סגי כשרוב שיעור ג״ט משולש, אפילו כשההדס ארוך, הגם שרוב ההדס אינו משולש.
סימן כב אות ה

נסתפקו האחרונים אי מהני אפילו אם המשולש מפוזר באורך ההדס או שצריך להיות במקום אחד.
סימן כב אות ה

יצאו הרבה בקן אחד ונשרו מהם עד שלא נשארו אלא שלשה בקן אחד, כשר, אפילו נשרו רובם.
סימן כב אות ו

נקטם ראשו, כשר, אפילו לא עלתה בו תמרה, וה״ה ליבש ראשו, ויש פוסלין בנקטם ראשו.
סימן כב אות ז

שיעור הקטימה מסתבר דשיעורו בכל שהוא.
סימן כב אות ז

שיעור גודל העלה הוא לכתחילה שלא יהא קטן משעורה. **סימן כב אות ח**

לכתחילה לא יהיה גדול הרבה יותר מציפורן אגודל, ועכ״פ לא יהיה כשני ציפורני אגודל.
סימן כב אות ח

היו ענביו מרובות מעליו אם ירוקות כשר, ואם אדומות או שחורות פסול, ואם מיעטן כשר, ואין ממעטים אותם ביו״ט. **סימן כב אות טו**

מה הדין אם היו ענבים בשאר גוונים.
סימן כב אות טז

אם היה ענבים ירוקות ואדומות שביחד הם יותר מעליו, אם האדומות אינם יותר, הרי הוא כשר.
סימן כב אות טז

הדס שיש לו ענפים, יש לקוטמם. **סימן כב אות יז**

יש שכתבו להדר שלא ליקח הדס שיש לו ענפים, ויש לקוטמם קודם יו״ט. **סימן כב אות יז**

אם עבר ומיעטן ביום טוב, כשר. **סימן כב אות יז**

יבשו עלי ההדס פסול, כמשו, כשר.
סימן כב אות יח

שיעור היבשות אפילו אם נפרך בציפורן אם עדיין הם ירוקים כשר. **סימן כב אות יח**

אם יבשו רוב עליו ונשארו בראש כל בד משלשת הבדין קן אחד ובו שלשה עלים לחים כשר.
סימן כב אות יח

כתבו הפוסקים דההדס המורכב הוא פסול, ודוקא אם הוא יודע שהם מורכבים הם פסולים, אבל בסתמא אין לחוש. **סימן כב אות כ**

סימן תרמ״ז - דיני ערבה

מה הוא ערבי נחל. **סימן כג אות א**

מה שאינו לבן לגמרי ה״ה בגדר אדום.
סימן כג אות א

אי צריך לחזר אחר ברבה הגדל על הנחל דייקא.
סימן כג אות ב

צפצפה פסול. **סימן כג אות ג**

אם יש בו תלמים קטנים כמו מגל קטן, כשר
סימן כג אות ג

שיעורו תלוי לפי גודל העלה. **סימן כג אות ג**

לכתחילה יש להדר אשיטת רש״י דאפילו בפגמים קטנים אינו כשר רק כשכל הפגמים נוטים לצד אחד.
סימן כג אות ד

ערבה שיבשה או שנשרו רוב עליה או שנקטם ראשה, פסולה. **סימן כג אות ה**

שיעור נקטם אפילו בכל שהוא. **סימן כג אות ה**

בענין המדקדקים בערבה שיהיה לו לבלוב למעלה.
סימן כג אות ו

בדין אם היה לה לבלוב ונפל. **סימן כג אות ז**

ערבה כמושה או שנשרו מקצת עליה, כשרה, אכן לכתחילה לא יקח אותה. **סימן כג אות ח**

אי ערבה שעליה נעשו שחורים כשר.
סימן כג אות ט

יש נוהגין ליקח כל יום ערבה חדשה.
סימן כג אות ט

אם הערבה הלבין ברוב עליה, לכתחילה יש להחמיר.
סימן כג אות י

בשעת הדחק כשאין רק ערבה שהלבין פניה מרוב יובש, נוטל בלי ברכה. **סימן כג אות י**

בגדר מה נקרא יבש בערבה. **סימן כג אות יא**

מה השיעור ברוב העלין. **סימן כג אות יא**

יש מדקדקין שהעלין יהיה דרך גידולן.
סימן כג אות יא

יזהר שלא יתחוב הערבה בדוחק בתוך האגד שבלולב. **סימן כג אות יב**

יש לדקדק שלא יהיה נושר העלין ע״י נענוע.
סימן כג אות יג

בפרט באתרוג ולולב של הקהל שיד הכל ממשמשין בהן. **סימן כג אות יג**

בענין ערבה שיש לו ענפים קטנים בין עלי הערבה.
סימן כג אות יד

סימן תרמ"ח - דברים הפוסלים באתרוג

לכתחילה יש להדר שיהא האתרוג נקי ממש, דהיינו שלא יהיה שום חזזית ובלעטי"ל אפילו באופן שהוא כשר. **סימן כד אות א**

יש גם להדר ביופי הגודל. **סימן כד אות א**

יש מהדרים לברך על אתרוג מארץ ישראל, ורמז על זה. **סימן כד אות ב**

נהגו רביה"ק מסקווירא לברך על אתרוג מא"י, ולנענועים בהלל מהדרין ליקח אתרוג היופי. **סימן כד אות ב**

אתרוג היבש, פסול. **סימן כד אות ג**

שיעור היבשות, כשאינו מוציא שום ליחה. **סימן כד אות ג**

אי מותר להשתמש באתרוג שהיה מונח בפריזע"ר. **סימן כד אות ג**

בענין פסול אתרוג הנקוב. **סימן כד אות ד**

לכתחילה וודאי יש להחמיר שלא יהיה חסר אפילו כל שהוא. **סימן כד אות ה**

מוהל היוצא ע"י לחיצה, אין זה בכלל חסר. **סימן כד אות ה**

מהו גדר "מפולש". **סימן כד אות ו**

בדין נקלף הקליפה החיצונה של האתרוג. **סימן כד אות ז**

בדין פסול מנומר. **סימן כד אות ח**

יש להזהר בזה כשרוצה לקלוף חזזית או בלא"ט פלע"ק, להביט לאחר כ"ד שעות אי לא נשתנה המראה, והעצה לזה. **סימן כד אות ח**

יש סוברים דאם נשתנה מראה האתרוג למראה כשר לא נפסל. **סימן כד אות ט**

יש סוברים שגם בלא נקלף אם הוא מנומר במראות כשרות, לא נקרא הדר. **סימן כד אות י**

אתרוג שמתחיל להיות ירוק בכמה מקומות, אינו בכלל מנומר. **סימן כד אות י**

מה שנעשה מנומר מכח משמש היד אינו פוסל. **סימן כד אות יא**

בדין פסול שניטלה דדו ובניטלה השושנתא. **סימן כד אות יב**

אם נחסר קצת מן העץ, הגם שמעיקר הלכה כשר, כל זמן שהוא בולט קצת, כתבו האחרונים שיש להדר ליקח אתרוג אחר. **סימן כד אות יג**

כשנחסר הפיטם מתחילת בריאתו כשר, והסימן לזה. **סימן כד אות יד**

בדין ניטל העוקץ. **סימן כד אות טו**

כשנותנים תפוח אצל האתרוג ירוק שיעשה גע"ל, יש להזהר שלא יתבשל ביותר שלא יפול העוקץ. **סימן כד אות טו**

עלתה חזזית על חוטמו אפילו כל שהוא פסול, נחלקו הפוסקים מה נקרא חוטמו. **סימן כד אות טז**

למטה מהחוטם, נחלקו הפוסקים אי שנים ושלשה מקומות פוסל אפילו במיעוט של צד אחד, או רק כשנתפשט גם לצד השני. **סימן כד אות יז**

מה הדין אם יש נקודות שחורות בדד שלמעלה, או שינוי מראה אחר, ומה הדין בזה כשהוא על העוקץ. **סימן כד אות יח**

אם הוא שחור או לבן במקום אחד פוסל ברובו, ומה הדין באדום. **סימן כד אות יט**

מה הדין במראה ברוי"ן, גרע"י, פינ"ק. **סימן כד אות כ**

נקודות שחורות הבאות מחמת שמרססים על הפירות למנוע תולעים וכדומה, אינו פוסל, ויכולים להורידו ע"י שעוה או ע"י חודו של מחט, ויש לו להזהר שלא לחסר מהאתרוג. **סימן כד אות כא**

בלאט פלעק הרגילים ואינם גבוהים כשרים, ויש להחמיר של בשעת הדחק. **סימן כד אות כב**

אם אין החזזית והמראה פסול ניכר להדיא, כשר. **סימן כד אות כג**

באיזה אופן נקרא שאין ניכר להדיא. **סימן כד אות כג**

אם לאחר שנסתכל הרבה ראה שיש נקודה שחורה, הגם שאח"כ שוב רואהו בהבטה ראשונה זה אינו כלום. **סימן כד אות כד**

אם נראה המראה מטעם שיש כמה נקודות סמוכות זה לזה ג"כ נקרא נראה. **סימן כד אות כד**

לענין חסר אם אינו נראה רק ע"י זכוכות אם פוסל. **סימן כד אות כה**

ומה הדין לענין תולעים. **סימן כד אות כה**

ומה הדין לענין נגיעה בס"ת. **סימן כד אות כה**

אתרוג הירוק שדומה לעשבי השדה פסול. **סימן כד אות כו**

באופן שמתחיל להתבאר אין בזה פסול מנומר. **סימן כד אות כו**

שיעור אתרוג, קטן פחות מכביצה, פסול. **סימן כד אות כז**

אם כביצה, אפילו אם הוא בוסר שעדיין לא נגמר פריו, כשר. סימן כד אות כז

שני טעמים למה אתרוג פחות מכביצה פסול. סימן כד אות כח

מהו שיעור האתרוג בזמננו. סימן כד אות כט

למעשה יש ליקח אתרוג הגדול יותר מהשיעור, משום שכמה אתרוגים הנקראו אתרוגי מים עלולים להצטמק מהשיעור. סימן כד אות ל

יש להסתפק אם אין ברחבו כשיעור ויש לצרף הרוחב להאורך, ועכ"פ לא יהא האתרוג דק מאוד. סימן כד אות לא

אתרוג גדול כשר, אפילו הוא גדול מאוד. סימן כד אות לב

באופן שאינו יכול לאחוז כל הארבע מינים ביחד, אינו מעכב שיכול ליטול הלולב ואחר כך האתרוג. סימן כד אות לב

אתרוג שאין בהם גרעינין, יש שפקפקו דאינו אתרוג כלל, ורוב גדולים הסכימו להקל בזה. סימן כד אות לז

אתרוג הגדל בעציץ שאינו נקוב נחלקו הפוסקים אי נקרא גידולי קרקע, וכן הוא בגידולי מים. סימן כד אות לח

סימן תרמ"ט - דברים הפוסלים בארבעה מינים

מצות לולב נוהגת מן התורה רק ביום הראשון בלבד. סימן כה אות א

בבית המקדש נוהג בו מצות לולב כל שבעת ימי החג. סימן כה אות א

ביו"ט שני יש להחמיר בכל ההלכות כביום הראשון. סימן כה אות א

ביום הראשון צריך להיות לכם. סימן כה אות ב

אין יכול לצאת עד שיהיה שלו. סימן כה אות ב

אינו יכול לצאת בגזול או בשאול. סימן כה אות ב

בשאר ימים יכול לצאת בשאולה. סימן כה אות ב

אי מותר בגזול בשאר הימים. סימן כה אות ב

אתרוג שחסר, או נסדק, או ניקב, או שניטל עוקצו, פסול משום חסר. סימן כה אות ג

לולב שנסדק, או נחלקה בו התיומת, פסול משום לקיחה תמה. סימן כה אות ג

כל הפסול משום חסר אינו פסול אלא ביום הראשון בלבד. סימן כה אות ג

בשאר הימים כשר, ולכתחילה נכון להדר שגם בשאר הימים לא יהא חסר. סימן כה אות ג

אם חסר כל שהוא דכתבו הפוסקים להכשירו גם ביום ראשון בשעת הדחק. סימן כה אות ד

חסר היינו שעיקר האתרוג קיים, רק שחסר. סימן כה אות ה

אתרוג שנחתך לשניים או שלשה חתיכות אינו אתרוג כלל ופסול כל שבעה. סימן כה אות ה

שיעור שצריך להישאר באתרוג החסר. סימן כה אות ה

פסול הדר פסול כל שבעה, בשעת הדחק יכולים לסמוך על המקילין, ונחלקו האחרונים אי יכולים לברך. סימן כה אות ו

ניטל הפיטמא מהאתרוג יש פוסלים משום חסר וכשר בשאר הימים, ויש פוסלים משום הדר ופסול בשאר הימים. סימן כה אות ז

מה הדין אם נשבר הפיטם ונשאר מחובר במקצת באופן שלא ניכר כמעט שנשבר. סימן כה אות ז

מה הדין בחזזית שעלתה באתרוג. סימן כה אות ח

היה יבש או מנומר פסול כל שבעה. סימן כה אות ט

מה הדין אם קלף הפסול אי חזר להכשירו. סימן כה אות ט

מה שהתירו בשעת הדחק כשאין נמצא כשר ליטול בלי ברכה, היינו דוקא כשהפסול הוא מחמת מום, אבל באינו מינו לא. סימן כה אות י

אי מותר בשעת הדחק ליטול גזול. סימן כה אות יא

אתרוג פחות מכביצה פסול גם בשאר הימים, והטעם. סימן כה אות יב

כל שאסור בהנאה ועומד לשריפה, פסול משום שאין בו כשיעור. סימן כה אות יג

הדס צריך שיהיה "עבות". סימן כה אות יד

כל הפסול משום שאינו עבות בהדס, פסול כל שבעה. סימן כה אות יד

כל הפסול בערבה, פסול כל שבעה לפי המחמירים בהדר כל שבעה. סימן כה אות יד

כל הפסול בלולב פסול כל שבעה, חוץ מנסדק, ונחלקה התיומת, שהן פסולים ביום הראשון בלבד, ויש שכתבו להחמיר בזה אף בשאר ימים. סימן כה אות טו

בשעת הדחק שאין נמצא כשר, כל הפסולים נוטלים ואין מברכים. סימן כה אות טז

אם אין לו כל הארבע מינים יטול מה שנמצא ולא יברך, אבל לא יקח מין אחר. סימן כה אות טז

כל הפסולים שכתבו הפוסקים שמותר ליטלו בשעת הדחק בלי ברכה, אם אח"כ מצא ארבע מינים הכשרים מותר לברך עליו. סימן כה אות יז

אם זה היה רק דבר שהוא ספק, הגם שלא בירך עליו, שוב לא יכול לברך על הכשרים. סימן כה אות יז

אם יודע שיגיע לו אח"כ כשרים לא יקח להלל רק וודאי פסולים. סימן כה אות יח

אם נתערב אחד מהד' מינים הפסול ברוב כשרים, אינו בטל. סימן כה אות יט

סימן תר"נ - שיעור הדס וערבה

שיעור לולב לכתחילה הוא ארבעים צענט"י שהוא קרוב לט"ז אינט"ש. סימן כא אות יד / סימן כב אות ט

הלולב יהא למעלה מן הדסים וערבות בשיעור טפח, דהיינו קרוב לד' איטנשעס. סימן כא אות יד /סימן כב אות ט

שעת הדחק סגי כל הלולב ל"ב צענט"י, דהיינו פחות מי"ג אינט"ש. סימן כא אות יד

כפות תמרים האמור בתורה, זה הלולב היוצא מן הדקל של תמרים. סימן כא אות טו

גם לולבים שאינו עושה פירות, כשרים לברכה, ויוצאים בהם ידי חובת נטילת לולב. סימן כא אות טו

יש להדר ליקח מאילן שעושה פירות. סימן כא אות טו

מורכב פסול גם בלולב, אמנם יש מקילין בספק. סימן כא אות טו

לולב שנעקם לאחד מצדדיו, פסול, אבל אם נעקם לאחוריו, כשר. סימן כא אות טז

לכתחילה יש ליקח לולב ישר לגמרי. סימן כא אות טז

כשהעלה העליון כפוף קצת נחלקו האחרונים בזה. סימן כא אות יז

לולב בגימטריא חיים, לכך יבש פסול. סימן כא אות יח

לולב בגימטריא חיים שמביא חיים לעולם. סימן כא אות יח

יש שלוקחים ס"ח עלים כמנין לולב. סימן כא אות יח

שיעור הדס וערבה שלשה טפחים. סימן כב אות ט

לכתחילה נוהגים ששיעור הדס וערבה י"ב גודלים ושדרו של לולב ט"ז גודלים, ואין להם שיעור למעלה. סימן כב אות ט

לכתחילה יהא שיעור ההדס וערבה י"ב אינט"ש, ובשעת הדחק בין תשע לעשר אינט"ש. סימן כב אות י

לשיטת המקילים בטפחים קטנים לפי שיעור הגדול הוא עשר אינט"ש. סימן כב אות י

לכתחילה יהיה בהדס כל השיעור הזה משולש, ולהלכה יכולין לברך גם לכתחילה על רובו משולש. סימן כב אות י

שיעור הגובה הוא העץ עצמו בלא עלין, ולכאורה גם חלק שמלמטה שהוא בלי העלין מצטרף לשיעור. סימן כב אות יא

יש שכתבו דאין לחשוב שיעור ההדס מלמטה רק ממקום שמתחיל העלין מתחילת ברייתו. סימן כב אות יא

יש שכתבו דראש העץ אם הוא עדיין ירוק נחשב כירק ולא כעץ. סימן כב אות יא

סימן תרנ"א - נטילת הלולב וברכתו

מצות ארבעה מינים שיטול כל אחד לולב אחד ושתי ערבות ושלשה הדסים. סימן כב אות יב

במקום הדחק דליכא הדס כשר סגי בחד דלא קטום. סימן כב אות יב

ונחלקו האחרונים באופן זה אי יברך. סימן כב אות יב

יש שכתבו דאפילו בחד וקטום יוצא בדיעבד, אמנם לא יברך. סימן כב אות יב

אם לאחר שיצא המצוה הרגיש שנפל הדס אחד מהאגודה יטול שנית הד' מינים, אבל לא יברך שנית. סימן כב אות יב

לא יוסיף מין אחר על ארבעת המינים, משום בל תוסיף. סימן כב אות יג

לא יטול יותר מלולב אחד ואתרוג אחד, אבל בערבה והדס מוסיף בה כל מה שירצה. סימן כב אות יג

יש מי שפוסל להניח הדס שוטה בלולב, נוסף על השלשה בדין עבות, ויש מתירין. סימן כב אות יג

המדקדקים אינם מוסיפים על שתי ערבות ושלשה הדסים עבות. סימן כב אות יג

כתבו כמה אחרונים, דבהדס לכו״ע מותר להוסיף. סימן כב אות יד

יש שכתבו לקחת ס״ח בדי הדס כמנין לולב. סימן כב אות יד

יש לוקחים ס״ט כמנין הדס. סימן כב אות יד

עפ״י קבלה יש ליקח ט׳ בדי הדס שלש של שלש שלש, וכן נוהגין בסקווירא ליטול ט׳ ונותנים ג׳ בימין, ג׳ משמאל, וג׳ באמצע נוטה לצד ימין. סימן כב אות יד

אם ראה ביו״ט שההדס וכן הערבה ארוך יותר, מותר לחותכו ע״י שינוי כגון בשיניו, אכן אם יכול טוב רק לכפלו. סימן כב אות יט

צריך לחבר האתרוג ללולב בשעת נענועו ולנענע בשניהם יחד, ויש לראות שלא יהא פירוד, מעשה רב בזה חלום מהאר״י הקדוש ז״ל. סימן כו אות ח

נחלקו הפוסקים אי צריך נענוע ממש בכסכוס העלין, או סגי בהולכה והובאה. סימן כו אות ט

למעשה נוהגין לעשות נענוע ממש. סימן כו אות ט

בלולב עם קארע יש לכתחילה להפריד קצת מהצדדים. סימן כו אות ט

מי שאין בו כח לנענע הלולב ל״ע, אלא להחזיק בידו לבד, חייב בלולב ויכול לברך. סימן כו אות י

נוהגים לנענע בהודו הראשון ובאחרון. סימן כו אות יא

סדר הנענענים נוהגים ע״פ האר״י ז״ל, דרום, צפון, מזרח, מעלה, מטה, מערב, ומוליך ומביא כלפי החזה ג״פ. סימן כו אות יב

יש מנענעים ומכסכיסים שלש פעמים בכל פעם. סימן כו אות יא

מצוה לאגדם בקשר גמור, דהיינו ב׳ קשרים זע״ז. סימן כו אות יג

נוהגין לעשות הקשר באופן שכורכין סביבות ג׳ מינין, ותוחבין ראש הכרך תוך העגול הכרוך, ויכולים לאוגדו גם ביו״ט, וכן המנהג בסקווירא. סימן כו אות יג

אסור לעשות הרינגעל ביו״ט. סימן כו אות יד

אם עשה הרינגעל רק לא תחב הקצה בהרינגעל מקודם יו״ט, נראה דמותר. סימן כו אות יד

אין לתלוש עלים מהלולב ביו״ט, כדי לעשות האגודה. סימן כו אות טו

יש לקשור ההדס גבוה יותר מהערבה, וישפיל ההדס והערבה בתוך אגד הלולב כדי שיטול כל הג׳ מינים בידו בשעת הברכה. סימן כו אות טז

יש שכתבו לאגוד הג׳ הדסים אחד בימין הלולב, ואחד בשמאל, ואחד באמצע, וב׳ הערבות אחד בימין ואחד בשמאל. סימן כו אות טז

יש שכתבו דההדס בימין והערבה בשמאל והלולב באמצע. סימן כו אות טז

יש שכתבו לעשות בלולב ג׳ קשרים, וכן נוהגים. סימן כו אות יז

הג׳ קשרים כנגד ג׳ אבות. סימן כו אות יז

בסקווירא נוהגים לעשות ג׳ קשרים על האגד, ושני קשרים על הלולב עצמו. סימן כו אות יז

יטול האגודה בידו הימנית ראשיהם למעלה ועיקריהם למטה והאתרוג בשמאלית. סימן כו אות יח

מה הדין באיטר. סימן כו אות יח

מי שאינו איטר ולקח הלולב בשמאל, נחלקו הפוסקים אי יצא. סימן כו אות יט

מי שהוא שולט בשתי ידיו, יש ליטול הלולב בימין של כל אדם. סימן כו אות יט

סימן תרנ״ב - זמן נטילת לולב

אחר חזרת תפילת שחרית נוטלין הלולב ומברכין על נטילת לולב ושהחיינו ואומרים הלל. סימן כו אות ג

מ״מ זריזים מקדימים למצות ונוטלים אותו בבוקר. סימן כו אות ג

זמן נטילת לולב מהנץ החמה, ובדיעבד ובשעת הדחק יוצאים משעלה עמוד השחר. סימן כו אות ג

עיקר מצותו בשעת ההלל, והטעם כדי לנענע הלולב בהודו והושיעה נא כמו שתיקנו חז״ל. סימן כו אות ד

יש להדר לברך בבוקר על הלולב בתוך הסוכה, ולעשות כל הנענועים. סימן כו אות ד

אסור לאכול קודם נטילת לולב. סימן כו אות ה

אי טעימה בעלמא מותר. סימן כו אות ה

אנשי מעשה נוהגין להחמיר שלא לשתות כלום מקודם. סימן כו אות ה

יש שכתבו לחלק בין יום הראשון לשאר הימים. סימן כו אות ה

לכתחילה יש לבדוק כשרות הד׳ מינים קודם הברכה - חילוק בין בדיקה החוטי ציצית לד׳ מינים. סימן כו אות ו

יש לדקדק שהערבה לא ינשרו רוב עליהן, שלפעמים נופלים ע״י תחיבתן לתוך הלולב, וגם ע״י נענוע, ונראה דצריך להשגיח על זה גם בשאר הימים
סימן כו אות ז

סימן תרנ״ד - שיכול להחזיר הלולב במים ביום טוב

דין הוספת מים לפרחים ביו״ט. סימן יג אות סב

יש להחמיר שהלולב והדס וערבה לא יהיו כבושים כ״ד שעות. סימן כג אות טו

כשנותנם במים יזהר שלא ליתן מים רק קצה התחתון, וצדיקים לא דקדקו בזה בשבת.
סימן כג אות טו

בשבת אסור להוציא הלולב מהמים מפני שהוא מוקצה. סימן כו אות כא

ביו״ט מחזירים למים, ומוסיפים מים אם צריך, אבל אסור להחליף המים. סימן כו אות כא

בחול המועד מצוה להחליפם כדי שישאר לח והדור.
סימן כו אות כא

בשבת אם כבר מחזיק בידו אי מותר להניחו באיזה מקום שירצה. סימן כו אות כא

סימן תרנ״ו - שצריך לחזור אחרי הידור מצוה בקניית האתרוג

אם יש לו אתרוג שראוי לצאת בו, ומצא טוב יותר, אי צריך לקנותו ובכמה. סימן כד אות לג

זה שצריך להוסיף לקנות אתרוג טוב יותר, לא הטריחו עליו אלא בפעם ראשונה בלבד.
סימן כד אות לד

אם קנה אתרוג או לולב שיש בו חשש פסול, אף שהלכה דכשר, יש לומר דבזה לכו״ע צריך לקיים הידור מצוה עד שליש לקנות אחר.
סימן כד אות לה

מי שיש לו שני אתרוגים, אחד מהודר, והשני שאינו מהודר אבל מוחזק יותר בכשרות, איזה מהן יטול קודם. סימן כד אות לו

סימן תרנ״ז - דין קטן היודע לנענע ללולב

קטן היודע לנענע כדינו, אביו חייב לקנות לו לולב כדי לחנכו במצות. סימן כו אות יב

טעם לאלה שנוהגים שאפילו בחורים אינם מנענעים בהלל. סימן כו אות יב

סימן תרנ״ח - דיני לולב ביום טוב ראשון

ביום שבת אינו נוטל אפילו אם הוא יום ראשון.
סימן כו אות כ

אסור לטלטל הלולב בשבת והטעם. סימן כו אות כ

ביום ראשון צריך להיות שלו. סימן כז אות א

אין אדם יוצא ידי חובתו ביום ראשון בלולב של חבירו שהשאילו. סימן כז אות א

אם נותנו לו במתנה על מנת להחזיר, חייב להחזירו דוקא ולא יכול ליתן לו מעות. סימן כז אות ב

אם נותנו סתם הוי כמו שנותנו לו במתנה ע״מ להחזיר. סימן כז אות ב

נחלקו האחרונים בענין מתנה ע״מ להחזיר אי צריך הבעל הבית לחזור ולקנותו. סימן כז אות ג

יש להזהר כשנוטל אתרוג ולולב במתנה שלא יהא נפסל אפילו באונס. סימן כז אות ד

אתרוג של הקהל ונפסל אצל האחרון יש שכתבו שכולם לא יצאו. סימן כז אות ד

יש להזהר לשלם הדמים עבור הד׳ מינים לפני החג, ויש ללמד זכות על העולם שאין נזהרין בזה.
סימן כז אות ה

יש עצה לקנות בכסף קצת, ולזקוף השאר במלוה.
סימן כז אות ו

אי יכולים לקנות ד׳ מינים בטשע״ק.
סימן כז אות ז

להזהר שלא לרמות את המוכר לומר שקונה בשביל אחר ולוקח בשביל עצמו. סימן כז אות ח

אי מותר ליתן לקטן ד׳ מינים ביום הראשון.
סימן כז אות ט

מה הדין בהגוזל מחבירו אתרוג מהודר שקנה למצוותו ואבדו או שפסל אתרוג של חבירו.
סימן כז אות י

וה״ה בגוזל או פוסל ספר תורה או תפילין של חבירו. סימן כז אות יא

אם הנגנב לא תבע את הגנב קודם סוכות רק קנה אתרוג אחר מהודר, אי יכול לתבעו.
סימן כז אות יב

אי מותר לקנות ד׳ מינים מכסף מעשר.
סימן כז אות יג

אי יכולים לצאת באתרוג שנתלה לנוי סוכה.
סימן כז אות יד

מה הדין באתרוג שהיה תחת המיטה.
סימן כז אות טו

סימן תרנ״ט - סדר קריאת התורה בסוכות

בענין אם טעה בקריאה של סוכות. סימן א אות פג

בענין אם טעה בתפילת המוספין בקרבנות המוסף.
סימן א אות פד

סימן תרס"א - בליל יום טוב שני אומר שהחיינו לפני ברכת לישב בסוכה

בליל יום טוב שני אומר קידוש, וזמן אחריו מיד, ואח"כ ברכת סוכה. סימן לז אות ו

למעשה נוהגין בכמה מקומות כשיטת הסוברים דבשני הלילות אומרים שהחיינו אחר לישב בסוכה, וכן נוהגין בסקווירא. סימן לז אות ו

בדיעבד כתבו הפוסקים דאם אמר שהחיינו קודם אפילו בליל א' יצא. סימן לז אות ו

אם קידש בבית, ואח"כ חוזר לסוכה יברך שנית שהחיינו על הסוכה. סימן לז אות ז

מי שעושה קידוש בסוכה והולך אח"כ לבית ליטול ידיו לסעודה, יש להקל במקום דוחק לצאת לצורך סעודה כשאינו מסיח דעתו, וחוזר תיכף למקום שקידש. סימן לז אות ח

סימן תרס"ו - דיני סוכה ביום השביעי

אין לו לסתור סוכתו עד לאחר שמיני עצרת.
סימן לח אות ג

אם רוצה לאכול בסוכה בשמיני עצרת, צריך לעשות היכר שהוא יושב בה לא לשם סוכה.
סימן לח אות ג

לאחר סוכות מותר לו להשתמש בסוכה גם בלי היכר. סימן לח אות ג

בחו"ל שצריך לישב בסוכה בשמיני ורוצה להשתמש בו בתשיעי. סימן לח אות ד

אינו יכול לפחות מהסוכה אלא יעשה היכר כגון להכניס קדירות וכדומה. סימן לח אות ד

בן ארץ ישראל המתארח אצל בן חו"ל, מותר לו לאכול בשמיני בסוכה ביחד עם הבן חו"ל.
סימן לח אות ה

סימן תרס"ח - סדר תפלת ליל שמיני ויומו

נחלקו האחרונים בענין האכילה בסוכה בשמיני עצרת. סימן לח אות ו

בסקווירא נוהגים לאכול סעודת הלילה בסוכה, וביום עושין קידוש בסוכה, והסעודה אוכלין בבית.
סימן לח אות ו

נחלקו האחרונים בענין שינה בסוכה בשמיני עצרת, ונוהגין שאין ישנים בסוכה. סימן לח אות ז

כתבו הפוסקים דאכילת פירות וכל דבר שאין מברכין עליו לישב בסוכה, נוהגין לאכול בשמיני עצרת חוץ לסוכה. סימן לח אות ז

מותר לילך לסוכה לישון בערב שמיני עצרת הגם שיישן גם תוך היו"ט שמיני עצרת. סימן לח אות ח

אפילו אם הקיץ משינתו מסתבר דכיון שתחלת שינתו היה צריך להיות בסוכה. סימן לח אות ח

צריך להיות באופן שמותר לו לישן קודם ק"ש ותפלה של ערבית, כגון שמוסר שינתו לאחרים.
סימן לח אות ח

נוהגים אחר הקידוש שעושים בסוכה ביום שמיני עצרת, נפטרים מן הסוכה ואומר התפלה המיוחדת לכך, ואח"כ אומרים לשנה הבאה בירושלים.
סימן לח אות ט

הלכות מגילה ופורים

סימן תרפ"ו - תרצ"ז

סימן תר"צ - דיני קריאת המגילה

אי בן עיר יכול להוציא בן כרך בקריאת המגילה.
סימן י אות מד

סימן תרצ"ה - דין סעודת פורים

בסעודת פורים גם בסעודת היום יש להדליק נרות
סימן א אות סו

יורה דעה

הלכות

סימן כ"ח - הלכות כיסוי הדם

זהירות בקיום מצות כיסוי הדם. סימן כ אות כד

הלכות טריפות

סימן ל"ו - דיני טריפות בריאה

זהירות שלא יראה העוף שחיטת עופות אחרים.
סימן כ אות כב

סימן פ"א - הלכות דברים היוצאים מן החי

בענין שתיית חלב מבהמה, שאין חוששים לטריפה.
סימן א אות כז

הלכות בשר בחלב

סימן פ"ז - צ"ז

דין קינוח והדחה בין חלב לבשר. סימן יג אות ע

חילוק בין גבינה קשה לגבינה רכה. סימן יג אות ע

מנהג המתנת שעה או חצי שעה בין חלב לבשר.
סימן יג אות עא

אי מותר לברך בהמ"ז על מנת לאכול גבינה.
סימן יג אות עב

זהירות באפיית מאכלי חלב בתנור פארוו״ע.
סימן יג אות עג

בענין הגעלת כלי מבשר לחלב ולהיפוך.
סימן יג אות עג

דין עשיית היכר כשאופים פת ומזונות של חלב.
סימן יג אות עד

שכח לעשות סימן, אי מותר לאוכלו.
סימן יג אות עד

זהירות בהנחת מאכלי חלב ובשר בפריזע״ר.
סימן יג אות עד

זהירות בהנחת עיסה של הפרשת חלה בפריזע״ר.
סימן יג אות עד

סימן קטז - דברים האסורים משום גלוי

בענין המנהג שלא לאכול שום ובצל ותמכא שעבר עליהם הלילה בלי קליפה. סימן א אות יז

הלכות מילה

סימן ר״ס - רס״ז

סימן רסו - איזה מילה דוחה שבת ויו״ט

בענין מילה שלא בזמנה אינה דוחה יו״ט.
סימן א אות עט

מחלוקת הפוסקים אי מילה שלא בזמנה דוחה יו״ט שני. סימן א אות עט

סתירה בדברי החת״ס בענין זה, הלכה למעשה בזה.
סימן א אות עט

בענין מילת יוצא דופן שחל שמיני שלו ביו״ט שני.
סימן א אות פ

מעשה רב אצל הגר״מ ניישלאס ז״ל בתינוק שנולד מ״ז דקות אחר השקיעה, וחל יום שמיני שלו ביום א׳ דשבועות, והורה שלא למולו גם ביום ב׳.
סימן א אות פ

הלכות צדקה

סימן רמ״ז - רנ״ט

אי מותר ליתן נדרים ונדבות, ולקנות מצוות, ומקום בבהמ״ד, ממעות מעשר. סימן טו אות מג

אי מותר לקנות כפרות ממעות מעשר.
סימן כ אות יג

אי מותר לקנות ד׳ מינים מכסף מעשר.
סימן כז אות יג

הלכות חדש

סימן רצ״ג - דיני חדש ומתי נוהג

תבואה שלא השרישה קודם לט״ז בניסן אסורה עד שיבא העומר הבא. סימן ט אות יא

אם נשרשה קודם העומר אף על פי שלא נקצרה עד אחר העומר, העומר מתירה. סימן ט אות יא

עד כמה ימים נקרא נשרש מקודם. סימן ט אות יב

לכתחילה יש לראות שיהיו נזרע שתי שבועות קודם העומר. סימן ט אות יג

נחלקו האחרונים מה הדין בתבואה שהובא מחו״ל לא״י ועשו העיסה ונאפה בא״י. סימן ט אות יד

יש להסתפק במי שאכל כזית חדש קודם הקרבת העומר וכן בזה״ז קודם צאה״כ של שיבסר, והקיאו וחזר ואכלו. סימן ט אות טו

יש להסתפק כשאחד אכל חצי זית קודם הקרבת העומר וחצי אח״כ אי מצטרף. סימן ט אות טז

תבואה שנזרעה אחר העומר וקצרה וזרעה ובשעת העומר היתה תחת הקרקע ולא התחילה עדיין לשרש, אסור. סימן ט אות יז

שבולת שהביאה שליש קודם העומר, ועקרה אחר העומר וחזר ושתלה, והוסיפה, התוספת אוסר העיקר.
סימן ט אות יח

הלכות שמחות

סימן שמ״א - ת״ג

סימן שצ״ט - דיני אבלות ברגל בראש השנה ויום טוב שני של גליות

זמן הסתפרות לאבל ל״ע בתוך שלשים.
סימן יא אות יג

דין נטילת צפרנים בערב יו״ט, באופן שהרגל מבטל דין שלשים. סימן יג אות כו

אין האבל מתפלל לפני העמוד בערב יוהכ״פ.
סימן כ אות כז

אי אבל ל״ע מותר לרחוץ ולטבול בעריו״כ.
סימן כ אות לו

אבן העזר

הלכות ========

סימן ---------

_____. סימן __ אות _____

חושן משפט

הלכות ==========

סימן =====

סימן קצ״ח - דין קניית מטלטלין איזה במשיכה ואיזה במסירה ומה דינו במעות שביד

אופן הזכיה בהגבהת טפח. סימן ו אות כב

?

ענינים שונים

אחדות

טעם אבילות על מיתת תלמידי ר״ע, והשמחה בל״ג בעומר, כדי לעורר אהבה ואחדות בין החברים.
סימן יא אות ו

יריית החצים בל״ג בעומר, רומז להתווכחות בתורה, שצריך להיות מתוך ענוה ואחדות. סימן יא אות ט

ל״ג בעומר הוא זמן הראוי להתעורר במדת האחדות, שהיא מעיקרי הכנה לקבלת התורה. סימן יא אות י

גודל מדת האחדות, ותפילה בעד חבירו.
סימן טז אות ג

ביכורים

מצות הבאת ביכורים. סימן יג אות ג

מצות קריאת פרשת ביכורים. סימן יג אות ד

איסור אכילת ביכורים חוץ לירושלים.
סימן יג אות ה

הטעם שיו״ט של שבועות נקרא ״חג הביכורים״.
סימן יב אות יא

מצות ביכורים אינו יכול להביא קודם חג השבועות.
סימן יב אות יב

עם הביכורים היו מביאים קרבן. סימן יב אות יב

יש להסתפק אי היו יכולים להביא הביכורים ביו״ט של שבועות. סימן יב אות יב

גאולה

בענין צפיה לגאולה בימינו, אע״פ שלא בא בזמן אבותינו. סימן טז אות מט

וידוי

אמירת וידוי בסליחות. סימן טו אות כב

אי יש לומר וידוי במקוה ערב יוכ״פ.
סימן כ אות לה

חיוב וידוי בתפילת מנחה עריו״כ. סימן כ אות לח

ענין אמירת וידוי בבין השמשות. סימן כ אות לח

דין עניית קדושה וקדיש באמצע אמירת וידוי.
סימן כ אות לט

שכח לומר וידוי, אי צריך לחזור ולהתפלל.
סימן כ אות לט

שכח המלך הקדוש ביוכ״פ, שצריך לחזור ולהתפלל, אי צריך לחזור הוידוי. סימן כ אות לט

לא התפלל שחרית בעריו״כ, שצריך להתפלל מנחה שתים, אי צריך לחזור הוידוי. סימן כ אות מ

אופן אמירת וידוי, בעמידה ובשחיה.
סימן כ אות מא

חזרת הוידוי עם הש״ץ. סימן כ אות מא

לא אמר רק ׳חטאתי׳, אי יצא חובת וידוי.
סימן כ אות מב

ענין אמירת י׳ פעמים וידוי ביוכ״פ.
סימן כ אות מד

חתן

חתן הנושא אשה בל״ג בעומר, אי יש לו להתענות.
סימן יא אות כא

אי חתן ביום חופתו מתענה בג׳ ימי הגבלה.
סימן יג אות יג

יראת שמים

אכילת העירוב מסוגלת ליראת שמים.
סימן ו אות יא

ל״ג בעומר

בענין שאין עושים נישואין בימי הספירה, ושיטת הפוסקים שיש להקל לאחר ל״ג בעומר.
סימן יא אות ד

טעם אבילות על מיתת תלמידי ר״ע, והשמחה בל״ג בעומר, כדי לעורר אהבה ואחדות בין החברים.
סימן יא אות ו

בענין המנהג לירות חיצים בל״ג בעומר.
סימן יא אות ט

יריית החצים בל״ג בעומר, רומז להתווכחות בתורה, שצריך להיות מתוך ענוה ואחדות. סימן יא אות ט

מיום ל״ג בעומר יש טו״ב ימים עד יום נתינת התורה. סימן יא אות י

יום ל״ג בעומר מתחיל להתנוצץ אור התורה.
סימן יא אות י

ל״ג בעומר הוא זמן הראוי להתעורר במדת האחדות, שהיא מעיקרי הכנה לקבלת התורה. סימן יא אות י

המסתפר בל״ג בעומר, אי יש להמתין עד הבוקר. סימן יא אות יא

מנהגי סקווירא

בענין מנהג סקווירא שלא להדליק ביו״ט בשמן. סימן א אות נט

נוסח הברכה באופן שנזדמן לעשות ב׳ עירובין, כגון עירובי תבשילין ועירובי חצירות - מנהג רבוה״ק מסקווירא בזה. סימן ו אות לו

אי מותר להדליק נר-יארצייט מיו״ט לשבת, ומנהג רביה״ק מסקווירא. סימן ו אות ל

בענין מלבושי חוה״מ, אי צריך להיות כיו״ט ממש, מנהג המהרי״ל בזה, ומנהג רבוה״ק מסקווירא בזה. סימן ז אות נ

מנהג סקווירא לגלח ביום מ״ח לעומר, וכן נהג הרה״ק המגיד מטשערנאביל זי״ע. סימן יא אות יב / סימן יג אות כב

מנהג סקוירא לאכול מצה בכל סעודה בין פסח לשבועות. סימן יא אות לג

בענין מנהג סקווירא שאין אומרים תחנון ואין מתענים בשבוע של ספירת הוד. סימן יא אות לח

בענין אמירת למנצח, אב הרחמים, וצדקתך, בחודש סיון, ומנהג סקווירא בזה. סימן יג אות ט

בענין אמירת פיוטים בשבועות, והמנהג בסקווירא. סימן יג אות מח

מנהג בסקווירא לומר זוהר רות בליל ב׳ דשבועות. סימן יג אות נב

מנהג בסקווירא לומר ספר תהלים ביום ב׳ דשבועות. סימן יג אות נב

נוהגים בסקווירא לומר ביום א׳ דסליחות כל ספר תהלים. סימן טו אות טו

אי יש לומר ׳מחי ומסי׳ בעמידה, או בישיבה והמנהג בסקווירא. סימן טו אות כב

בענין תענית ערב ר״ה, עד מתי מתענים, והמנהג בסקווירא בזה. סימן טו אות ל

אמירת למנצח בער״ה נחלקו האחרונים, והמנהג בסקווירא כשיטת הסוברים שאין אומרים למנצח. סימן טו אות לג

מנהג התרת נדרים בער״ה, והמנהג בסקווירא לעשותו אחר חצות, בבגדי יו״ט. סימן טו אות לד

המנהג בסקווירא שכל אחד מברך ג״כ ברכות השופר בלחש. סימן טז אות ט

אופן עשיית התקיעה, והמנהג בסקווירא בזה. סימן טז אות יח

אי יש להקרות שברים-תרועה ביחד, והמנהג בסקווירא בזה. סימן טז אות כה

טעם שנהגו בסקוירא שהציבור אומרים עם הש״ץ וכתוב ובספר, ולא זכרינו ומי כמוך. סימן יז אות יד

בשעת הפסקה כשהס״ת על הבימה, מה צריך לעשות משום כבוד התורה, והמנהג בסקווירא. סימן יז אות כז

מנהג טבילה במקוה קודם תקיעת שופר, והמנהג בסקווירא. סימן יז אות כח

המנהג בסקווירא בכריעות כשחל ר״ה בשבת. סימן יז אות לח

ענין אכילת תפוח בדבש, ומתי לאוכלו, והמנהג בסקווירא. סימן יח אות ח

מנהג סקווירא באכילת כרת-פיש. סימן יח אות ט

אי יש לקדש הלבנה קודם יוכ״פ, או אחר יוכ״פ, והמנהג בסקווירא. סימן כ אות ט

אופן עשיית הכפרות, אמירת בני אדם, וזה חליפתי, והמנהג בסקווירא. סימן כ אות יח

זמן שחיטת הכפרות בערב יוכ״פ, והמנהג בסקווירא סימן כ אות כ

מנהג בסקווירא שלובשים בגדי שבת בערב יו״כ. סימן כ אות כז

בענין מניעת שתיית חלב, וכן המנהג בסקווירא. סימן כ אות לד

בענין המנהג בסקווירא לומר תפילת הרה״ק רבי אלימלך זי״ע, ושאר תפילות, בכניסת יוכ״פ. סימן כ אות נז

בענין אמירת י״ג מדות ביוכ״פ שחל בשבת, והמנהג בסקווירא. סימן כ אות סא

נוהגים בסקווירא שאין נושאים כפים כשחל יוכ״פ בשבת. סימן כ אות סה

סדר התפילה וקריה״ת במנחה, ואי אומרים קדיש אחר הקריאה. סימן כ אות סו

נוהגים בסקווירא לומר פרשת העקידה ותפילת החיד״א לפני מנחה ביוהכ״פ. סימן כ אות סו

כתבו האחרונים שמותר לתקוע בבין השמשות, ובסקווירא נוהגים להמתין עד זמן ר״ת. **סימן כ אות ע**

בענין מנהג סקווירא שאין טובלים במוצאי יו״כ, דלא כמוצאי ת״ב. **סימן כ אות פו**

ענין זמר המבדיל, והמנהג בסקוורא. **סימן כ אות צ**

עפ״י קבלה יש ליקח ט׳ בדי הדס שלש של שלש שלש, וכן נוהגין בסקווירא ליטול ט׳ ונותנים ג׳ בימין, ג׳ משמאל, וג׳ באמצע נוטה לצד ימין. **סימן כב אות יד**

נוהגין לעשות הקשר באופן שכורכין סביבות ג׳ מינין, ותוחבין ראש הכרך תוך העגול הכרוך, ויכולים לאוגדו גם ביו״ט, וכן המנהג בסקווירא. **סימן כו אות יג**

בסקווירא נוהגים לעשות ג׳ קשרים על האגד, ושני קשרים על הלולב עצמו. **סימן כו אות יז**

למעשה נוהגין בכמה מקומות כשיטת הסוברים דבשני הלילות אומרים שהחיינו אחר לישב בסוכה, וכן נוהגין בסקווירא. **סימן לז אות ו**

מעשה רב

אי מותר להדליק האש בתחילה בתנור של גע״ז שיש בו אש קטן (פיילע״ט) חומרת האדמו״ר מסקווירא זצ״ל בזה. **סימן א אות מז**

חומרת מרן אדמו״ר מסקווירא זצ״ל, שלא להדליק גפרור אפילו מנר. **סימן א אות נ**

מעשה רב אצל הגר״מ ניישלאס ז״ל בתינוק שנולד מ״ז דקות אחר השקיעה, וחל יום שמיני שלו ביום א׳ דשבועות, והורה שלא למולו גם ביום ב׳. **סימן א אות פ**

מהאדמו״ר מראחמסטריווקא שליט״א סברא להקל לטבול במקוה ביו״ט לכבוד יו״ט שני או שבת. **סימן ג אות לו**

מעשה רב בלוויית הגה״ק אב״ד שאפראן ז״ל, שהתיר הגה״ק מפאפא זצ״ל ליסע עם קא״ר ביו״ט שני. **סימן ד אות ד**

בחור מחו״ל הבא לא״י לעשות שידוך, מעשה רב והוראת הגר״ש וואזנער ז״ל בזה. **סימן ה אות יח**

מעשה רב במנהג המנחת יצחק ז״ל לערב קודם פלג המנחה. **סימן ו אות כ**

בענין שלא אסרו מוקצה, מעשה רב אצל היד סופר אב״ד ערלוי ז״ל שלא רצה ליגע במעות בחוה״מ. **סימן ז אות ה**

אי מותר לילך לראות מלאכת חידוד יהלומים - מעשה רב בזה. **סימן ז אות ח**

מעשה רב אצל הגר״מ ניישלאס אב״ד סקווירא ז״ל באיסור בנין. **סימן ז אות כט**

מעשה רב אצל הרב אב״ד דעברעצין ז״ל באיסור בנין. **סימן ז אות ל**

מעשה רב אצל החתם סופר זצוק״ל שכתב תשובה בחוה״מ. **סימן ז אות מג**

מנהג רבוה״ק מסקווירא בכתיבת פתקא בחוה״מ. **סימן ז אות מב**

מעשה רב מהקהילות יעקב ז״ל שהזכיר לבנותיו לספור ספירת העומר. **סימן י אות יט**

מעשה רב שהיה אצל הגה״ק ממונקאטש זצוק״ל שאמר הש״ץ ׳היום שלשה ושלשים יום שהם׳, וחזר ואמר ׳שלשה וארבעים׳, אי יצא הש״ץ, ואי יצאו האנשים שצעקו לתקן הטעות. **סימן י אות מא**

מנהג סקווירא לגלח ביום מ״ח לעומר, וכן נהג הרה״ק המגיד מטשערנאביל זי״ע. **סימן יא אות יב**

אי מותר לעשות סעודת מצוה בשירה בלי כלי זמר, ומעשה רב בזה ממרן מסקווירא זי״ע. **סימן יא אות כז**

בענין כוונת התקיעות, מעשה רב מהרה״ק רבי דוד מסקווירא זי״ע. **סימן טז אות יב**

זהירות שלא לשנות נוסחאות וניגונים, וכן הקפיד מרן מסקווירא זצ״ל. **סימן יז אות יח**

מנהג רבוה״ק מסקווירא לאכול מכפרות בסעודה המפסקת. **סימן כ אות כו**

נהגו רביה״ק מסקווירא לברך על אתרוג מא״י, ולנענועים בהלל מהדרין ליקח אתרוג היופי. **סימן כד אות ב**

צריך לחבר האתרוג ללולב בשעת נענועו ולנענע בשניהם יחד, ויש לראות שלא יהא פירוד, מעשה רב בזה חלום מהאר״י הקדוש ז״ל. **סימן כו אות ח**

מעשה רב ממרן מסקווירא זי״ע שנתן את הסכך בערב סוכות. **סימן כח אות ה**

הרה״ק מאליק זי״ע היה לו סוכה עם כל הצירופים של דופן עקומה וכדומה, כדי להעלות כל הסוכות של עם בני ישראל. **סימן ל אות טו**

רביה״ק מסקווירא נהגו להחמיר גם בזה שלא יהא הפסק וחציצה להסכך המסוככת עלינו. **סימן לו אות ה**

הבדלה עושין בסוכה, ומנהג רבוה״ק בסקווירא שלא לברך לישב בסוכה. **סימן לז אות יא**

כשעושין ברית מילה כיון ששותין הכוס היה ראוי לעשותו בסוכה, וכן נהגו רבוה״ק בסקווירא.
סימן לז אות יא

למעשה יש להשתדל בכל היכולות לישן בסוכה, מעשה רב ממרן מסקווירא זי״ע. סימן לז אות יג

מנהג רבוה״ק מסקווירא באתרוגי שמיטה.
סימן מג אות ה

מקוה

זהירות בדין הכנה, כשחל יו״ט במוצ״ש, ואי מותר לטבול במקוה מבעוד יום. סימן יג אות לא

מהאדמו״ר מראחמסטריווקא שליט״א סברא להקל לטבול במקוה ביו״ט לכבוד יו״ט שני או שבת.
סימן ג אות לו

מנהג טבילה במקוה קודם תקיעת שופר, והמנהג בסקווירא. סימן יז אות כח

בענין טבילה במקוה ערב יוכ״פ. סימן כ אות לה

אי מברכים על הטבילה במקוה. סימן כ אות לה

זהירות מחציצה בטבילה במקוה. סימן כ אות לה

טעם הטבילה במקוה. סימן כ אות לה

מנין הטבילות במקוה בערב יוכ״פ.
סימן כ אות לה

אי יש לומר וידוי במקוה. סימן כ אות לה

אפילו מי שטבל במקוה בערב ר״ה, צריך לחזור ולטבול בערב יוכ״פ משום תשובה.
סימן כ אות לה

זמן הטבילה במקוה בעיוה״כ. סימן כ אות לו

אי אבל ל״ע מותר לרחוץ ולטבול במקוה בעריו״כ.
סימן כ אות לו

בענין שפיכת ט׳ קבין למי שאינו יכול לטבול במקוה. סימן כ אות לז

אופן נטילת ידים בכוונת טבילה במקום טבילה במקוה. סימן כ אות לז

סגולה

סגולה לקנות סכין חדש לראש השנה.
סימן יח אות ז

ענין סגולה בתענית אחת קודם הבר ובת מצוה.
סימן יט אות כז

ענוה

יריית החצים בל״ג בעומר, רומז להתווכחות בתורה, שצריך להיות מתוך ענוה ואחדות. סימן יא אות ט

גודל הכנה לקבלת התורה במדת ענוה ושפלות.
סימן יג אות טז

בענין ויגבה לבו בדרכי ה׳, וזהירות בזה שלא להתגאה ביותר. סימן יג אות יז

ביאור בדברי רב יוסף: אי לאו האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא. סימן יג אות כ

קרבנות

מצות ל״ת שלא לעלות לרגל בלי קרבן.
סימן ח אות א

בענין קיום המצוה בזמה״ז ע״י תפילת מוסף.
סימן ח אות ב

מצות קרבן חגיגה ברגלים. סימן ח אות ג

פרטי המצוה, ודין תשלומין כל שבעה.
סימן ח אות ד

המנהג שלא לומר תחנון כל ז׳ ימים אחר חג השבועות שהוא התשלומין של חג השבועות.
סימן ח אות ד

מצות ל״ת שלא להניח אימורי הקרבנות לפסול בלינה. סימן ח אות ה

פרטי איסור לינה. סימן ח אות ו

בענין הקטר חלבים ואברים עד חצות, ומחלוקת רש״י ורמב״ם בזה. סימן ח אות ז

מצות קרבן מוסף בחג הפסח. סימן ח אות ח

מצות קרבן מוסף בחג השבועות. סימן ח אות ח

מצות קרבן מוסף ביום ר״ה. סימן ח אות ח

מצות קרבן מוסף ביום כיפור. סימן ח אות ח

מצות קרבן מוסף בחג הסוכות. סימן ח אות ח

מצות קרבן מוסף בשמיני עצרת. סימן ח אות ח

מצות קרבן מוסף בראש חודש. סימן ח אות ח

קרבן עומר

מצות קרבן מנחת עומר. סימן ח אות ט

זמן הקרבת העומר, ואי דוחה שבת וטומאה.
סימן ח אות י

מאיזה מקום מביאים אותה. סימן ח אות יא

זמן הקצירה. סימן ח אות יב

דין תבואת העומר. סימן ח אות יב

סדר הקצירה. סימן ח אות יג

בענין שהיו שואלים ומשיבים על כל דבר ג׳ פעמים.
סימן ח אות יג

בענין שעשו הכל להוציא מדעת הצדוקים שפירשו ׳ממחרת השבת׳ כפשוטו. סימן ח אות יד

סדר דישה ובירירה וקליה באש. סימן ח אות טו

סדר טחינה וניפוי. סימן ח אות טז

סדר תנופה והגשה, קמיצה והקטרה. סימן ח אות יז

קרבן שתי הלחם

מצות קרבן שתי הלחם. סימן יב אות א

שתי הלחם בא מחמץ, רמז לביטול יצה״ר ע״י התורה. סימן יב אות ב

מנין הקרבנות בחג השבועות. סימן יב אות ג

דין שתי הלחם שבאים רק מא״י, ומן החדש. סימן יב אות ד

חטים שירדו בעבים, אי מקרי ׳ממושבותיכם׳. סימן יב אות ד

סדר דישה טחינה וניפוי. סימן יב אות ה

שיעור סאין ועשרונות ומנין הניפוי, בשתי הלחם, ולחם הפנים, והעומר. סימן יב אות ו

סדר לישה ואפית שתי הלחם. סימן יב אות ז

אי אפיית שתי הלחם דוחה שבת ויו״ט. סימן יב אות ז

אופן עשייתן חמץ. סימן יב אות ח

סדר תנופת הכבשים והקטרה. סימן יב אות ט

שתי הלחם וכן שני הכבשים מעכבין זה את זה. סימן יב אות י

שיטת הרמב״ם דהלחם מעכב את הכבשים, ואין הכבשים מעכבים את הלחם, חוץ אם כבר עשה התנופה ביחד. סימן יב אות י

שיטת הראב״ד להיפך. סימן יב אות י

שתי הלחם מתיר להביא במקדש מנחה ונסכים מן החדש. סימן יב אות יא

מחלוקת הרמב״ם והראב״ד אם בדיעבד פסול אם הביא מן הישן. סימן יב אות יג

מש״כ בספר הקנה שכל הלכה יש לו גם פנימיות ושורש למעלה. סימן יב אות יד

מש״כ בעבודת ישראל לתרץ שיטת הרמב״ם עפ״י פנימיות. סימן יב אות טו

מצות קרבן מוסף בחג השבועות. סימן יג אות ב

מצות קרבן מוסף בר״ה. סימן יד אות ב

מצות קרבן מוסף ביוהכ״פ. סימן כ אות ה

קריאת שמע

אי צריך ליטול ידיו בזמן עלות השחר, וזמן קרי״ש של שחרית, ואי מותר לישן קודם התפילה. סימן יג אות מב

אי מותר לקרות קרי״ש של שחרית בלי ברכה״ת. סימן יג אות מו

זהירות שלא לאחר קרי״ש ותפילה בשביל אמירת סליחות. סימן טו אות יז

שבת קודש

ביאור בענין כל המקיים את המועדות, מעלין עליו כאילו קיים את השבתות. סימן ד אות ח

טעם יום שב״ק, להשלים כל השעות שחיסרו מתורה בששת ימי השבוע. סימן לט אות ד

הלכות שמיטה ויובל

מצות הפקר בשנת השמיטה. סימן לט אות א

מצות שביתת הארץ בשנת השמיטה. סימן לט אות א

מצות ל״ת שלא לעבוד האדמה בשנת השמיטה. סימן לט אות א

מצות ל״ת שלא לעשות עבודה באילנות בשנת השמיטה. סימן לט אות א

טעם למצות שמיטה, ולימוד מוסר מזה. סימן לט אות ב

טעם למצות שמיטה, להשלים כל השבתות שלא שבתה הקרקע. סימן לט אות ג

טעם למצות שמיטה, להשלים חדשי ניסן ותשרי שלא היו פנויים לתורה. סימן לט אות ד

חשבון שנת השמיטה. סימן לט אות ה

איזה עבודת קרקע אסורות מה״ת, ואיזה אסורות מדרבנן. סימן לט אות ו

בענין שיש בזריעה וזמירה גם איסור עשה. סימן לט אות ז

שיעור איסור זריעה. סימן לט אות ח

אי מותר להסיר תקרה שעל הזרעים. סימן לט אות ח

זהירות שלא להוציא העציץ מבית לחוץ. סימן לט אות ט

אי מותר לטלטלו ממקום למקום. סימן לט אות ט

אי מותר להשקותו מים. סימן לט אות ט

בענין גידולי מים בשביעית. סימן לט אות י

בענין עציץ גדול אי הוי כקרקע. סימן לט אות י

אי מותר ליטע אילן סרק. סימן לט אות יא

בענין שמיטת קרקעות בזמה"ז, אי הוי מדאורייתא. סימן לט אות יב

מקומות שנוהג שם איסור שביעית מה"ת ומדרבנן. סימן לט אות יג

דין חיוב תרו"מ במקומות שיש ספק אם נוהג שם שביעית. סימן לט אות יד

בענין אי יש איסור עבודת קרקע ע"י נכרי. סימן לט אות טו

אי מותר להשכיר שדהו לנכרי שיעבוד בה בשביעית. סימן לט אות טו

בענין אי נשים מצוות בשביעית קרקע בשביעית. סימן לט אות טז

שיטת החינוך שאם יש מצות ל"ת, מוזהרות הנשים גם על מצות עשה שבה. סימן לט אות יז

שיטת הריטב"א שמצוה שאינה בגוף האדם, הנשים ג"כ מצוות עליה. סימן לט אות יז

עכו"ם שיש לו קרקע בא"י, אי נוהג בו קדושת שביעית. סימן לט אות יח

שיטה שאיסור לא תחנם הוא רק בעכו"ם, ולא בישמעאלים. סימן לט אות יח

בענין היתר מכירה לנכרי בשמיטה. סימן לט אות יט

בענין פירות שגדלו אצל הנכרים, מנהג עיה"ק ירושלים, ומנהג עיר בני ברק בזה. סימן לט אות יט

דין שביעית בקרקע ששכר ישראל מנכרי. סימן לט אות כ

דין שביעית בקרקע שגזל נכרי מישראל. סימן לט אות כ

אי נוהג שביעית בשדה הפקר, ושדה הקדש. סימן לט אות כא

בענין איסור זריעה ונטיעה קודם שנת השמיטה. סימן לט אות כב

אי מותר לזרוע קודם שמיטה, כשההשרשה תהיה בשמיטה. סימן לט אות כג

איסור ספיחים בשמיטה

מצות ל"ת שלא לקצור ספיחים בשביעית. סימן מ אות א

אי יש בזה גם איסור עשה. סימן מ אות א

בענין איסור קצירת ספיחים, אי הוא איסור בפ"ע, או שאסור רק לקצור כדרך בעה"ב. סימן מ אות ב

כשקוצר האדם לאכילה, אי צריך לעשות שינוי. סימן מ אות ג

קצר כדרך הקוצרים, אי לוקה. סימן מ אות ג

גדר איסור ספיחים, מה"ת ומדרבנן. סימן מ אות ד

דין פירות האילן, שאין בהם איסור ספיחים. סימן מ אות ה

אי יש איסור ספיחים בבננו"ת. סימן מ אות ו

אי מותר להניח לבהמות לאכול מספיחי שביעית, או מגידולי שביעית המשומר. סימן מ אות ז

בענין חלב שנחלב מבהמה שאכלה גידולי שביעית, או ספיחים. סימן מ אות ז

איסור אסיפת פירות בשמיטה

מצות ל"ת שלא לאסוף פירות האילנות בשמיטה. סימן מא אות א

גדר האיסור שלא לאסוף כדרך הרגיל. סימן מא אות ב

בצר כדרך הבוצרים, אי לוקה. סימן מא אות ב

בענין מצות עשה שלא לעשות סחורה בפירות שביעית. סימן מא אות ג

גדר איסור סחורה בפירות שביעית. סימן מא אות ד

דין מעות שקיבל המוכר עבור פירות שביעית. סימן מא אות ה

בענין לפרוע חובו בפירות שביעית. סימן מא אות ו

דין אוצר בית דין. סימן מא אות ז

בענין פירות וזרעים הגדלים ע"י הפסק פלעסטי"ק, אי יש בהם קדושת שביעית. סימן מא אות ח

דין פרחים בשביעית. סימן מא אות ט

אי יש בפרחים איסור ספיחים. סימן מא אות י

איסור הפסד פירות שביעית. סימן מא אות יא

בענין שלא לשנות הפירות מברייתן. סימן מא אות יא

אי מותר לבשל יין של שביעית. סימן מא אות יא

אי מותר לרקד קמח כרגיל בשמיטה. סימן מא אות יב

אי מותר לתלות פירות שביעית לנוי סוכה. סימן מא אות יג

אי מותר ליתן פירות שביעית לחולה. סימן מא אות יד

דין איבוד קליפת פירות. סימן מא אות טו

אי מותר ליקח יין שביעית לכוס הבדלה, ולכוס שני בליל פסח. סימן מא אות טז

אי מותר להדליק נרות שב״ק, ונר חנוכה, בשמן שביעית. סימן מא אות יז

בענין מצות אכילת פירות שביעית. סימן מא אות יח

בענין אם יוצאים מצות אכילה שבתורה, כשאכל שלא כדרך הנאתו. סימן מא אות יט

בענין ביעור פירות שביעית

מצות ביעור פירות כשכלה לחיה שבשדה. סימן מב אות א

דין ביעור הפירות. סימן מב אות ב

הגיע זמן הביעור והפקירם, אי יכול לחזור ולזכות בהם. סימן מב אות ב

מחלוקת ראשונים אי בזמן הביעור צריך שריפה ואיבוד, או סגי בהפקר. סימן מב אות ג

בענין פירות שאין ידוע זמן ביעורם בבירור. סימן מב אות ד

אי נשאר על הפירות קדושת שביעית גם לאחר שזכה בהם מן ההפקר. סימן מב אות ה

פירות הנמצאים באוצר בי״ד, אי מותרים אחר זמן הביעור. סימן מב אות ו

חנויות שיש להם פירות ע״י שליחות הבי״ד, אי צריכים ביעור. סימן מב אות ו

זהירות שלא להשאיר פירות שביעית עד אחר זמן הביעור. סימן מב אות ז

הנהגה באתרוגי א״י בשנת השמיטה. סימן מב אות ז

זהירות שלא לקנות פירות א״י בלי השגחה, ובאופן שקנה, יש להפריש מהם תרו״מ. סימן מב אות ח

זהירות יתירה בזה, בשנת השמיטה ובשנה שלאחריה, מחשש שמור ונעבד. סימן מב אות ט

לשיטת המקילים שלא נאסרו באכילה, יש להזהר לאכלם בקדושת שביעית , ולהפריש תרו״מ. סימן מב אות י

זהירות בספיחי ירקות. סימן מב אות יא

בענין חילול המעות שנתן למוכר עבור פירות שביעית, אי יכולים לחלל שוה מנה בשוה פרוטה. סימן מב אות יב

באופן שהיה המוכר נכרי, אי צריך לחלל המעות. סימן מב אות יג

באופן שיש חשש נעבד או ספיחים, אי מהני לחלל המעות. סימן מב אות יד

זהירות לאנשים הבאים מחו״ל לא״י, בקניית פירות וירקות. סימן מב אות טו

פירות וירקות הצריכים זהירות בשביעית, בזמן החורף, ובזמן הקיץ. סימן מב אות טז

דין תבואה וקטנית שגדלו שליש קודם ר״ה של שביעית. סימן מב אות יז

דין ירקות שגדלו בששית, ונלקטו בשביעית. סימן מב אות יז

בענין איסור הוצאת פירות שביעית מא״י לחו״ל

איסור הוצאת פירות שביעית מא״י לחו״ל, ואי מעט לצידה לדרך מותר. סימן מג אות א

טעמי האיסור. סימן מג אות ב

בדיעבד שהוציא פירות א״י לחו״ל, אי מותרים באכילה. סימן מג אות ג

הפקיר פירות א״י לאחר זמן הביעור, וחזר וזכה בהם, אי מותר להוציאם. סימן מג אות ג

טעם שיש מקילים להוציא אתרוגי שמיטה מא״י לחו״ל. סימן מג אות ד

שיטת המחמירים לכתחילה. סימן מג אות ה

שיטת המקילים בדיעבד. סימן מג אות ה

מנהג רבוה״ק מסקווירא באתרוגי שמיטה. סימן מג אות ה

סברא להקל בפירות שנטעום על דעת להוציאם לחו״ל. סימן מג אות ו

דין אתרוג שגדל בששית ונלקט בשביעית. סימן מג אות ז

אי יש בלולבים והדסים קדושת שביעית. סימן מג אות ח

אי מותר ליקח בשמיטה משדות שבא"י בלי רשות הבעלים. **סימן מג אות ט**

בענין מצות ספירת שבע שבתות שנים

מצות ספירת שבע שבתות שנים. **סימן מד אות א**

פרטי מצות ספירה, ואי היו מברכים ע"ז, וא"כ נוסח הברכה והספירה. **סימן מד אות ב**

אי היו סופרים גם הימים. **סימן מד אות ג**

חשבון שנת היובל, זכר לשנים וימים של ז' שמיטות. **סימן מד אות ד**

במצות השי"ת לשנת היובל

מצות תקיעת שופר ביוכ"פ של יובל. **סימן מה אות א**

מצות קידוש שנת היובל. **סימן מה אות א**

מצוה זו מסורה לבית דין תחלה. **סימן מה אות ב**

כל יחיד ויחיד חייב לתקוע. **סימן מה אות ב**

תוקעין בשופר תשע כדרך שתוקעין בר"ה. **סימן מה אות ב**

מעבירין שופר בכל גבול ישראל. **סימן מה אות ב**

חילוק בין שופר של יובל לשופר של ראש השנה. **סימן מה אות ג**

בר"ה שחל להיות בשבת לא היו תוקעין אלא בבית דין שקדשו בו את החדש. **סימן מה אות ד**

אין כל יחיד ויחיד תוקע אלא בפני בית דין. **סימן מה אות ד**

שלשה דברים מעכבין ביובל, תקיעה, ושלוח עבדים, והחזרת שדות לבעליהן. **סימן מה אות ה**

מתי היו העבדים חוזרים לבתיהם. **סימן מה אות ו**

מצות ל"ת שלא לעבוד האדמה בשנת היובל. **סימן מה אות ז**

מצות ל"ת שלא לקצור ספיחים בשנת היובל. **סימן מה אות ז**

מצות ל"ת שלא לאסוף פירות האילנות בשנת היובל. **סימן מה אות ז**

מצות ל"ת שלא למכור שדה בא"י לצמיתות. **סימן מה אות ח**

מצות השבת קרקע לבעליהן ביובל. **סימן מה אות ח**

פרטי דיני גאולת קרקע. **סימן מה אות ט**

דין גאולת קרובים. **סימן מה אות ט**

כשהקרוב גואל הקרקע, אי צריך ליתנו לבעלים הראשונים. **סימן מה אות י**

שלש רגלים

מצות עשה להראות בבהמ"ק בשלש רגלים. **סימן ח אות א**

תהלים

מנהג בסקווירא לומר ספר תהלים ביום ב' דשבועות. **סימן יג אות נב**

ענין אמירת תהילים בחודש אלול וימים נוראים. **סימן טו אות ו**

רמז מזמורי תהלים לבטל צ"ח קללות. **סימן טו אות ו**

אמירת כל ספר תהלים מבטל כל הדינים. **סימן טו אות ו**

נוהגים בסקווירא לומר ביום א' דסליחות כל ספר תהלים. **סימן טו אות טו**

תורה

בענין ימי הספירה הם כחוה"מ, והכנה לקבלת התורה. **סימן יא אות א**

שתי הלחם בא מחמץ, רמז לביטול יצה"ר ע"י התורה. **סימן יב אות ב**

יריית החצים בל"ג בעומר, רומז להתווכחות בתורה, שצריך להיות מתוך ענוה ואחדות. **סימן יא אות ט**

מיום ל"ג בעומר יש טו"ב ימים עד יום נתינת התורה. **סימן יא אות י**

יום ל"ג בעומר מתחיל להתנוצץ אור התורה. **סימן יא אות י**

ל"ג בעומר הוא זמן הראוי להתעורר במדת האחדות, שהיא מעיקרי הכנה לקבלת התורה. **סימן יא אות י**

בענין הכנה לקבלת התורה. **סימן יג אות י**

דברי האוהחה"ק, ג' עיקרי הכנות לקבלת התורה. **סימן יג אות טו**

בענין שהתורה צריכה להיות בכוונה כולה לשמה. **סימן יג אות יח**

תירוץ הקדושת לוי שמתעורר מחשבתו של הקב"ה שרצה ליתן התורה ביום של שבועות. **סימן יג אות יט**

דברי האריז"ל בגודל מעלת מי שאינו ישן כלל, ועוסק בתורה כל הלילה. **סימן יג אות לו**

בענין כוונה באמירת תיקון ליל שבועות, לקיים מצות לימוד התורה. סימן יג אות לח

בענין שיש לאדם לעסוק בתורה כל מה שיכול אע״פ שאינו מבין, מפני שבעוה״ב יזכה להבין ולהשיג הכל. סימן יג אות לט

בענין מצות ׳והלכת בדרכיו׳, שהיא כלל כל התורה, ולימוד ספרי מוסר וחסידות בחודש אלול. סימן טו אות ד

טעם למצות שמיטה, להשלים חדשי ניסן ותשרי שלא היו פנויים לתורה. סימן לט אות ד

תפילה

בענין כוונה בתפילה. סימן יז אות א

בענין תפילה על צער השכינה. סימן יז אות ב

גודל ענין תפילה בציבור. סימן יז אות ג

בענין תפילה בקול בכי. סימן יז אות ג

בענין כוונה בתפילה על קידוש היום. סימן כ אות נח

זהירות שלא להסתפר קודם התפילה. סימן יג אות כב

זהירות שלא לאחר קרי׳׳ש ותפילה בשביל אמירת סליחות. סימן טו אות יז

תפילת מנחה ער״ה, גודל מעלת תפילה האחרונה של השנה. סימן יז אות יט

בענין שמשכימים לתפילה, ומונעים מדיבור בשעת התפילה בר״ה, סימן לכל השנה. סימן יח אות יא

זמנים המסוגלים לקבלת התפילה. סימן יז אות כג

תינוק הבוכה, אי מותר להוציאו באמצע התפילה. סימן טז אות טו

מנהגי התפילה בערב יוכ״פ. סימן כ אות כז

בענין תפילה בעד חבירו. סימן טז אות ג

תשובה

בענין תשובה גם על מה שעשה בקטנותו. סימן כ אות מז

חודש אלול מיוחד לתשובה ותיקון המעשים, והיא עת רצון לקבלת התשובה. סימן טו אות ג

בענין חיפוש במעשים לשוב בתשובה, וביותר בספק עבירה. סימן כ אות ו

טעם ב׳, שתהיה מצות התשובה בשמחה. סימן כ אות ל

אפילו מי שטבל בערב ר״ה, צריך לחזור ולטבול בערב יוכ״פ משום תשובה. סימן כ אות לה

מפתח היכי תמצא ואיפה תמצא

תנ"ך ומפרשים

בראשית לב, טו, בעל הטורים **תרלד**
בראשית מו, יז **תשנא**
כי תשא ל"ד, ו'-ז', **תשלט**
ויקרא ז, כב, **תרמה**
ויקרא יב **תרמג**
במדבר ט, א **תרלח**
פרשת נשא פרשה יג, טו, טז **תשל**
במדבר כט, לג **תרלד**
פ' מטות לא, כט-ל **תשעח**
דברים כ"א, ו **תשסד**
יהושע כא לו, לז **תרמא**
יהושע כב, כב **תרלג**
ישעי' ו' הפטרת יתרו **תשלח**
ירמיהו כב, כ **תרמב**
צפניה ג, ח **תרלה**
תהלים קז **תרלו**
תהלים קלו **תרמד**
משלי ל **תרלז**
מגילת אסתר ח, ט **תרלט**
דברי הימים ב, כד כז **תרמ**
במדבר רבה שמות א', י' **תקסא**
במדרש רבה פרשת שלח טז, א **תרפד**
מדרש תנחומא חיי שרה אות א' **תשפב**
ילקוט פ' וישב סוף אות קמ"ד **תשעד**
רש"י שמות ל, טז **תקסא**
רש"י ויקרא י"ד, מ"ג בשם תורת כהנים **תקס**
רמב"ן שמות ל טז **תקסא**
מזרחי שמות ל טז **תקסא**
דברי דוד שמות להטו"ז **תקסא**
אור החיים הק' פרשת כי תשא בפסוק ושמרו **רפג**
אור החיים הק' דברים י"ז, א' **תפג**
אוהב ישראל פרשת כי תשא **רפג**

משנה ומפרשיו

פאה פ"ה מ"ג. **תתו**
דמאי פ"ו מ"ו, **תרסג**
כלאים פ"ח מ"ה. **תשסז**
כלאים פרק ז משנה ו. **רמו**
כלאים פ"ז משנה ד' ה' **רמז**
כלאים פ"ו מ"ה. **רמח**
כלאים פ"ח מ"ה. **תקכב**
כלאים פ"ז, משנה ד-ה. **תרנד**
שביעית פ"ד מ"ב **תריב**
שביעית פ"טמ"ז **תרל**
תרומות פ"ד מ"א **רעו**
תרומות פ"ה מ"ט רע"ב תוס' יו"ט רעק"א **קעז**
תרומות פ"ו מ"ג, **ער**
תרומות פ"ו מ"א **ערד**
תרומות פ"ז מ"ב, **רסח**
תרומות פ"ח מ"ב. **קצד**
תרומת פ"ח מ"ח. **ערה**
תרומות פ"ט מ"ה. **קפא**
תרומות פ"י מ"ח, תיו"ט. **קעח**
תרומת פ"י מי"א. **קעט**
חלה פ"ב מ"ה. **רנז**
חלה פ"ב מ"א. **רנח**
חלה פ"ד מ"ג **רנו**
ערלה פ"א מ"א **רמג**
ערלה פ"א מ"א **רמד**
ערלה פ"ב מ"א, **קנה**
ערלה פ"ב מ"ד. **תקלב**

ביכורים פ״א מ״ו תרנג

ביכורים פ״ג מ״ג. תקסג

משנה שבת צ: עה

שקלים פ״ג מ״ד. תתא

ראש השנה פ״א מ״ג תרנג

תענית פ״ב מ״י תרנג

תענית פ״ד מ״ד פירוש הרמב״ם רע״ב ותיו״ט. נז

מגילה פ״ג מ״ד תרנג

מגילה פ״ג מ״ו תרנג

מועד קטן פ״ג מ״ט תרנג

נזיר פ״ג מ״ו. רל

נזיר פ״ו מ״א רע״ב, מ

נזיר משנה האחרונה מ

סוטה משנה האחרונה תרנה

ב״ב פרק ד׳ ה׳ ו׳, תרנ

רע״ב שבועות פ״ז מ״ז רלב

מס׳ עדיות, תרנב

עדיות פ״ב מ״ב קצח

עדיות פ״ג מ״א תקמ

עדיות פ״ה מ״א. תקעד

רע״ב זבחים פ״י מ״ו, תרצג

זבחים צ: מב

חולין סוף פ״א תקסט

בכורות פ״א ב׳ ג׳, תרנ

משנה בכורות נז. תשעג

משנה תמורה ל: תצח

כריתות יא. תמז

תיו״ט כריתות פ״ב מ״ד. תמח

תוי״ט כריתות פ״ב מ״ב. תנג

מס׳ תמיד מ״א. תרנא

מס׳ מדות מ״א. תרנא

רע״ב מדות פ״א מ״ט. תקיג

מידות פ״א מ״ו. תת

תוספת יו״ט כלים פ״א מ״ט ד״ה שאין נכנס לשם. תפז

כלים פ״י מ״ג. תקיח

כלים פי״א מ״א תקי

כלים פי״ד מ״ז. תקד

כלים פי״ד מ״ז. תקכו

כלים פט״ו מ״ו תקכט

כלים פט״ו מ״א. תקנ

רע״ב כלים פט״ו מ״ד ד״ה כברת. תתט

כלים פי״ט מ״ו, תקמט

כלים פ״כ מ״ב, תקנא

כלים פכ״ב מ״ב. תקנא

כלים פכ״ד מ״ב. תקי

כלים פכ״ו מ״ו, תרמו

אהלות פ״ב מ״ב. תקלז

אהלות פ״ג מ״א. תקמ

אהלות פ״ז מ״ב תקכג

אהלות פ״ח מ״ו. תקנט

אהלות פ״ט מ״א ומ״ב. תקמח

אהלות פ״י מ״א. תקכא

נגעים פ״א מ״ו, וכן כה״ג לענין בית פי״ג מ״ה, תקנג

משנה נגעים פ״ה מ״ד, תקנד

נגעים פי״א, מי״ב עיי״ש במפרשים שם פ״ה מ״ד. קצ

נגעים פי״א מ״ו, תקפג

נגעים פי״ב מ״ו. תלה

נגעים פי״ב - מ״ה ועיי״ש במשנה אחרונה, תקטו

נגעים פי״ג מ״ט תקנב

פרה פ״ב מ״ה תקכז

פרה פ״ג מ״ב. תרא

פרה פ״ז מ״ט. תריד

פרה פ״ט מ״ד. תפד

פרה פ״י מ״ג תקטז

פרה פ״י מ״ד. תתג

טהרות פ״ב מ״ב תקנה

טהרות פ״ג, מ״א, תקכח

טהרות פ״ד מ״ב. תקלג

טהרות פ״ו מ״א. תקמד

טהרות פ״ו מ״ד. **תרב**

מקוואות פ״ג מ״ד **רי**

מקוואות פ״ה מ״ו **רט**

מקוואות פ״ו מ״ד, **רי**

מקוואות פ״ו מ״ו. **תקלד**

מקוואות פ״ח מ״ה **תקנז**

מסכת נדה **תרנב**

מכשירין פ״ד מ״ו. **תקיב**

מכשירין פ״ו מ״ג, והרע״ב **תרמח**

מכשירין פ״ו מ״ה, **תשפח**

זבים פ״ג מ״ג **תקמו**

זבים פ״ד מ״א ומ״ב. **תקלא**

ידים פ״ג מ״א. **תקמג**

גמרא פירש״י ותוס׳ תוספתא וירושלמי וזוהר הק׳

ברכות ז.: **תרעג**

ברכות יג: **תרס**

ברכות טז **ד**

ברכות כד: **תשמו**

ברכות מא.. **תקנב**

ברכות מב **לב**

תוס׳ ברכות מג. ד״ה ועל ההדס **לח**

ברכות סג: **תרסז**

שבת ג. תוס׳ ד״ה איתמר נמי **תרעז**

שבת ח. **עג**

רש״י שבת יג: ד״ה האוכל, בשם תורת כהנים **תקלה**

רש״י שבת יג: ד״ה האוכל **תרפו**

שבת יד. **תקנה**

שבת טז. **תקיא**

שבת כב: **קכה**

שבת לה. **ריד**

שבת לה: **תשסא**

שבת מ: **סו**

שבת נג: **תשסו**

שבת עה: **סג**

רש״י שבת פא: **תשמה**

שבת צ: **עה**

רש״י שבת צה: ועיי״ש בתו׳ צו. ד״ה ולענין. **תקכ**

רש״י ד״ה ואמאי שבת צט:, ועיי״ש בתוס׳. **עז**

שבת קיד: **תקסט**

שבת קכח: **עב**

עירובין ה. **פא**

עירובין טז: **פו**

עירובין יז. **פח**

עירובין לו. רש״י ד״ה איתיביה **תרפג**

רש״י עירובין מב: ד״ה נוטלתו **תרפט**

עירובין מג. **תשצט**

עירובין מח. רש״י **תרסח**

עירובין נד: **תרסב**

עירובין סד: **תרפב**

עירובין סה. **תשמו**

עירובין עח: **פב**

תו׳ עירובין צג: ד״ה גידוד **עח**

עירובין צח. **תרסט**

תוס׳ פסחים לו. ד״ה במקום **תשסח**

פסחים מא. **תצז**

פסחים סט. **תשסב**

פסחים עח: **תצו**

פסחים פ. רש״י שם צה. ד״ה אין שוחטין. **תשפז**

פסחים פג. **סד**

פסחים פה: **תשנח**

פסחים צה: **תצט**

פסחים קיח **תרנט**

שקלים ה: **תיד**

ר״ה כט. **קיח**

ר״ה לב. **תשנד**

יומא לז. **תשפ**

יומא מב. **קכט**

יומא סא: **תסו**

יומא סד. **קלח**

יומא סז. רש״י שם ד״ה בא וישב **פג**

יומא סט: תשצב
יומא פג. סט
יומא פז: מו
סוכה נב: תשס
ביצה ז. קיב
ביצה כו. רנה
תענית יד. ברש״י ד״ה רב יודא תשדמ
תענית טו יז
תענית טו קטו
תענית כה. תשצא
מגילה ח: תקט
מגילה כג. תשלו
מו״ק ח. תקטו
מו״ק יז: רפט
מו״ק כ: רצ
חגיגה יג: תרפ
חגיגה יד. תרנז
חגיגה יז: רש״י ד״ה וקראתם תשמז
חגיגה יט. רט
חגיגה כה. תקיז
יבמות ח: רצט
יבמות יג. ש
יבמות לז. תקצה
יבמות נט. שלח
יבמות סא. רצה
יבמות סא. שכד
יבמות סט: רסו
יבמות ע. רסג
יבמות עז. שכח
יבמות עח: שו
יבמות פז. רסה
יבמות פז: שלד
יבמות צו. תשצו
יבמות צט. רלד
יבמות צט. שנא
יבמות צט. שנד
יבמות צט. תקעב
יבמות קח: שא
יבמות קח: שב
יבמות קיב: שמח
יבמות קיב. שנב
יבמות קיז. שיא
יבמות קיז:, קיח שכג
יבמות קיט: שי
יבמות ס. רצו
כתובות כג. שמט
כתובות נד. תרעט
כתובות נז: תרכה
תוס׳ כתובות סט. ד״ה ואישתיק תרצד
כתובות עו: תשנג
כתובות דף עז: תשעז
כתובות עח. שצח
כתובות עט: תז
כתובות פ: שלט
נדרים ט. מפרשים. רכא
נדרים לג. שצד
נדרים לו: ערב
ר״ן נדרים ס: רטו
נדרים פט: רכז
נזיר ה. תרמט
נזיר פ״ו מ״ב. תמד
נזיר יב. שלב
נזיר טו רכג
נזיר כ: רכ
נזיר לג: תרעא
נזיר לח: רש״י תוס׳ ד״ה ואינו מ
נזיר מג רפב
נזיר מג. רפה
נזיר נ: תקסה
נזיר נא. תקז
סוטה י. תרפ
סוטה יב: תשצד

סוטה יב: **תתח**

סוטה יז: **שעא**

סוטה כא: **רלד**

סוטה כג. **תפ**

סוטה מג: **רמה**

סוטה מג: **רמט**

סוטה מג **תכג**

גיטין כ: **שמב**

גיטין ל. **שעח**

גיטין מג: **שלד**

גיטין מג. **תרכח**

גיטין נו: **תשנז**

גיטין נז: **תקעז**

גיטין פב: **שלז**

גיטין פו: **תריג**

קידושין טז. **תב**

קידושין טו. **שע**

קידושין יט. רש״י שם **שטז**

קידושין כא: **תרכט**

קידושין כב. **תרטז**

קידושין כד. **רסא**

קידושין כה. **רלז**

קידושין כו. **שעד**

קידושין כז: **שעה**

רש״י קידושין כז. ד״ה לא שנו, ועיי״ש בר״ן. **שעו**

קידושין לג. **תשלד**

קידושין מד: **שלה**

קידושין נח: **תיז**

תוס׳ קידושין עא. ד״ה אדם. **תקפז**

קידושין עד: **שכא**

קידושין עה. **שיח**

קידושין עח. **שכז**

ב״ק ג: **תכו**

ב״ק ה. **תרכב**

ב״ק יג: **תל**

ב״ק כג: **תלג**

ב״ק כו: **תלו**

ב״ק ל. **תכד**

ב״ק לג. **תכז**

ב״ק לט. **תלא**

ב״ק מה: **תלב**

ב״ק מח: **תקפא**

ב״ק מט. **תלד**

ב״ק נח: **תשנ**

רש״י ב״ק סה. **תלט**

ב״ק עה: **תכ**

רש״י ב״ק עח: ד״ה דאיעבר. **קנו**

ב״ק פ: **תרעח**

ב״ק פ: **תשצז**

ב״ק פט: **שג**

ב״ק צ. **תקצט**

ב״ק צא. **שצט**

ב״ק דף ק **תכא**

ב״ק קו. **שסט**

ב״ק קו. **תכב**

ב״ק קח: רש״י שם ד״ה ואם שומר שכר **תה**

רש״י ב״ק קט: ד״ה דבר שיש לו **תרפז**

ב״ק קי **תי**

ב״ק קי. **תיב**

ב״ק קי רש״י **תיג**

ב״ק קי. רש״י **תטו**

ב״ק קיב **תמג**

ב״ק קטז: קיז: **תט**

ב״מ כד: **שצז**

ב״מ כח. **שצו**

ב״מ כט: **תקפו**

ב״מ נה. **שצה**

ב״מ ס. **תקעא**

ב״מ עא. **תרד**

ב״מ עא. **תרעו**

ב״מ עב. **רה**

ב״מ עג: ד״ה לבני אקרא **תשצח**

ב״מ עט. שסז
ב״מ פ. שפז
ב״מ פג. תד
ב״מ פג. תיט
ב״מ צג תקנו
רשב״ם ב״ב נב. ד״ה אבא תרפו
ב״ב נח. תשפג
רשב״ם ב״ב עג. ד״ה הורמן תרצ
ב״ב פז: תח
ב״ב צ״ד. תיא
ב״ב קכ: - קכא. תער
ב״ב קכב. תקצג
ב״ב קנז: תרפא
ב״ב קס. שעב
ב״ב קסג: שצ
סנהדרין ה: רל
סנהדרין ט: שנו
סנהדרין פ״י מ״ו תרמז
רש״י סנהדרין כא: תשעה
סנהדרין מא: תשנט
סנהדרין נט: תשצ
סנהדרין סא: רג
סנהדרין סד: תרז
סנהדרין סד: רש״י ד״ה רבא. תשנו
סנהדרין ע. תקצד
סנהדרין עג. תמא
סנהדרין פו. תטז
סנהדרין פרק חלק תערב
סנהדרין צו. תשפד
תוס׳ סנהדרין קז: ד״ה גיחזי תרצה
סנהדרין קיב. קלו
מכות ד. רש״י. ריא
מכות יא. תנא
מכות יא: תרכ
מכות יא: תרכא
מכות יא: תרכז
מכות יט: תקלח
מכות כ. תמט
מכות כ. תקסו
מכות כ: תשיח
מכות כב. רנא
מכות כב. רנב
מכות כד. תרנט
שבועות יב: תע
שבועות כח תמז
שבועות כט. ריט
שבועות כט תמה
רש״י שבועות מב. רש״י שכחת״י תרפח
שבועות מח: רלב
ע״ז ח. תשלה
ע״ז יד: תרנו
ע״ז כד: תפח
תוס׳ ד״ה לחיי שעה ע״ז כז: רפג
ע״ז כט: תריט
ע״ז מו. רב
ע״ז מח. רד
ע״ז סא. תתז
ע״ז סד: תריח
ע״ז סה. תר
הוריות ב. תעד
הוריות ג: תנז
הוריות ה. תצא
הוריות ז. תע
הוריות יב: תרנח
זבחים ה: תצ
רש״י זבחים יג ד״ה לחדד בה תלמידיו. תרסא
זבחים כז: תנה
זבחים לו: תנח
זבחים לח: תסה
זבחים מג: תעג
זבחים מג. תפב
זבחים מג: תקלט

זבחים מה. **תפב**
זבחים נח. **תעו**
זבחים סב **לא**
זבחים ע: **תקמא**
זבחים צב **תנט**
זבחים צה: **תקצ**
זבחים קב: **תשלד**
זבחים קג. **תקעג**
זבחים קה. **תקמב**
זבחים קז: **תקה**
זבחים קיג. וקיט: **תסג**
מנחות ה: **תפא**
מנחות יג: **תעז**
מנחות יד: **תסז**
מנחות כא. **תשצג**
מנחות כד. **תקמה**
מנחות מו. ורש״י שם ד״ה הדם יזרק **תפו**
מנחות דף מז: ברש״י ד״ה והרי תודה ובתו׳ ד״ה והרי. **תפו**
מנחות מח. רש״י **תסד**
מנחות מח. **תפה**
מנחות סח: **תקב**
מנחות סט: **תשפט**
מנחות עח. **תצב**
מנחות עח. **תצג**
מנחות פז. **תקע**
חולין ט. **קל**
חולין סוף פ״א **תקסט**
חולין כד: **תרסה**
חולין לא. **קל**
חולין לח: רש״י ד״ה ואי לא. **תשצה**
חולין מב.: **תשצט**
חולין מה. רש״י **תקעט**
חולין נד. **תשצט**
חולין ס״ח **קמד**
חולין עה: **קל**
חולין עה. **קעב**
חולין צ״ב: **קמה**
חולין קא: **קכ**
חולין קב. **קמו**
חולין קב. **קמו**
חולין קב: **תקצו**
חולין קב: **תקצז**
חולין קז: **תרסד**
רש״י חולין קטז: ד״ה הרי זו. **תרפה**
חולין קיז. **קנ**
חולין קיז: **תרכג**
חולין קיח. **תקכא**
חולין קכא. **שיב**
חולין קכו: **תקיד**
חולין קכז. **תרמב**
חולין קכז. **תרפא**
בכורות ז. תו׳ ד״ה **קנו**
בכורות ז **קנז**
בכורות י **קנו**
בכורות יד: **תעה**
בכורות כו: **קלד**
בכורות כח. **תו**
בכורות כט: **תקצב**
בכורות לא. **תנו**
בכורות לט. **קמז**
בכורות מה. **תקיט**
בכורות מה. **תקכה**
בכורות מו. **רנד**
בכורות מז. **רנג**
בכורות נז. **תשעא**
בכורות נז. **תשעג**
בכורות נח: **תרדע**
בכורות נט: **קצט**
ערכין ז. **תכה**
ערכין יח **רטז**
ערכין יח. **ריז**

ערכין כט. תס
ערכין לא: תרח
ערכין לב: תשפא
ערכין לג: תרט
תמורה ח. תערה
תמורה ט. תסח
תמורה יז. רש״י תנג
תמורה יז.תוס׳ תרלא
תמורה ל: תצח
תמורה לד. ר
כריתות ט. תסט
ספ״ק דכריתות תקח
כריתות יא: שנה
כריתות יג. תקלו
כריתות יג. תקנח
כריתות יט: תעא
כריתות כו: תקג
תמיד לג: תצד
מעילה יא: יב. תק
מעילה יג. רש״י קנח
מעילה יג. תקא
מעילה יג. תקפד
מעילה יח: תעט
מעילה כ. תקפה
נדה כג: קנט
נדה כג. שכב
נדה כז. תרסו
נדה ל: רו
נדה מה. רסב
נדה מו. תנב
נדה סא. תקמז
נדה סב. תקל
נדה סט: רפד
אבות דרבי נתן פ״ד ה״ו ושם בבנין יהושע תשצג

ירושלמי

ירושלמי ברכות לג: פני משה תשלז
ירושלמי מעשר שני לב: רעח
ירושלמי כתובות לו: תשעו
זוהר
זהר חדש טו: תשמט
תיקוני זוה״ק מב. תשנה

רמב״ם

רמב״ם הל׳ תלמוד תורה פ״ז ה״ז ה״ט תרצא
רמב״ם הל׳ ע״ז פ״ה ה״ה רג
רמב״ם הלכות עכו״ם פ״ו ה״ד תרז
רמב״ם הלכות ע״ז פי״ב תמט
רמב״ם פ״ג מהלכות עירובין הי״א פב
רמב״ם פ״ה מהלכות עירובין הי״ד פ
רמב״ם הל׳ יום הכיפורים פ״ג ה״ז פג
רמב״ם הלכות שקלים פ״ג ה״ח תיד
רמב״ם הל׳ אישית פכ״ב הכ״ח תז
רמב״ם פ״א מהלכות יבום וחליצה ה״ד שטו
רמב״ם הלכות יבום וחליצה פ״ז ה״ב שא
רמב״ם הלכות יבום וחליצה פ״ז הי״ז שמח
רמב״ם הלכות סוטה פ״ד ה״ז שעא
רמב״ם הלכות איסורי ביאה פ״א הי״ב שיב
רמב״ם הלכות איסורי ביאה פ״ג ה״א שטז
רמב״ם הלכות איסורי ביאה פ״ג ה״ב שכו
רמב״ם פ״ג מהל׳ איסורי ביאה ה״ה תריא
רמב״ם הלכות איסורי ביאה פ״ג הי״ז תעב
יד החזקה פ״ג מהלכות איסורי ביאה ופ״ט מהלכות שגגות תמח
רמב״ם הל׳ איסורי ביאה פ״ט הט״ו רז
רמב״ם הלכות איסורי ביאה פי״ג ה״ד תסט
רמב״ם הלכות איסורי ביאה פי״ז ה״ט והלכה י׳ תשלא
רמב״ם פרק יז מהלכות איסורי ביאה הלכה יב רצה
רמב״ם הלכות איסורי ביאה פי״ז הי״ב שכד
רמב״ם איסורי ביאה פי״ז הי״ג שה
רמב״ם הלכות איסורי ביאה פי״ז הי״ז שלח
רמב״ם פי״ח מהלכות איסורי ביאה ה״ג רצז

הג״מ הל׳ מאכלות אסורות פ״א אות מ׳ **תשסה**

רמב״ם הל׳ מאכלות אסורות פ״ה ה״ג **קמו**

רמב״ם הלכות מאכלות אסורות פ״ז ה״ה **קנא**

רמב״ם הלכות מאכלות אסורות פ״ט ה״ו **קסד**

רמב״ם הל׳ מאכלות אסורות פי״ד והי״ז **סט**

רמב״ם הל׳ מאכלות אסורות פט״ו הי״ג **קנה**

רמב״ם הלכות שחיטה פ״ב ה״ב **קלא**

רמב״ם הלכות שבועות פ״ו הי״ח **תמז**

רמב״ם הלכות שבועות הי״ג, הי״ד **תמה**

רמב״ם הלכות נדרים פי״א הי״ב **רכז**

רמב״ם הלכות נדרים פי״ב הי״ז **רכד**

רמב״ם הלכות נזירות פ״ג הי״ד **רכט**

רמב״ם פ״ד מהל׳ נזירות הי״ב **רכג**

רמב״ם הלכות ערכין פ״ו ה״ה **תס**

רמב״ם הלכות כלאים פ״ט הי״א **רנא**

רמב״ם הלכות כלאים פ״ט הי״א **רנב**

רמב״ם הלכות תרומות פ״ד ה״ב **ערב**

רמב״ם הלכות תרומות פ״ד ה״ה **רסז**

רמב״ם הלכות תרומות פ״ו הט״ו **רסו**

רמב״ם הלכות תרומה פ״ז הי״ב **רסד**

רמב״ם הלכות תרומה פ״ז הי״ג **רסג**

רמב״ם הל׳ תרומה פ״ז הי״ד **רסב**

רמב״ם פ״ח מהלכות תרומות ה״ה **רסה**

רמב״ם הלכות תרומות פ״י הי״ב **רסט**

רמב״ם הל׳ תרומות פ״י הט״ו **ערד**

רמב״ם הל׳ מעשר פ״ז ה״ז **שעח**

רמב״ם הלכות מעשר שני פ״ה ה״ב **רסא**

רמב״ם הלכות ביכורים פ״ג ה״א-ג **תנ**

רמב״ם הלכות שמיטה ויובל פרק ה׳ הלכה כ״ג **תרל**

רמב״ם הלכות שמיטה ויובל פי״א ה״ב **שסז**

רמב״ם הלכות שמיטה ויובל פי״ב ה״ד **תרח**

רמב״ם פי״ב מהלכות שמיטה ויובל הלכה י״ד **תרט**

רמב״ם הלכות בית הבחירה פ״ב **לא**

רמב״ם פ״א מהל׳ כלי המקדש ה״ג **תשפה**

רמב״ם הל׳ כלי המקדש פ״ה הי״ד **תצד**

רמב״ם הלכות כלי המקדש פ״ה הי״ז **תצג**

רמב״ם פ״א מהלכות איסורי מזבח הי״א **תעה**

רמב״ם הל׳ איסורי מזבח פ״ב הי״א **קמז**

רמב״ם הלכות איסורי המזבח פ״ד הט״ו **תצח**

רמב״ם הל׳ מעשה הקרבנות פ״ח הי״ד **צז**

רמב״ם הלכות מעשה הקרבנות פ״ח הי״ד **תקצ**

משנה למלך על הרמב״ם מעשה הקרבנות פי״ג הי״ד, בשיטת הירושלמי רפ״ב דיומא **תפט**

רמב״ם מעשה הקרבנות פי״ד ה״ג **תצ**

רמב״ם פי״ח הלכות מעשה הקרבנות הלכה טו **תקה**

רמב״ם הלכות תמידין ומוספין פ״ז הי״ט **תקב**

רמב״ם פ״ח מהל׳ תמידין ומוספין הי״ג **תסד**

רמב״ם פ״ט מהלכות תמידין ומוספין הי״ב **מב**

רמב״ם הלכות פסולי המקדשים פ״ב ה״ד **תסה**

רמב״ם פ״ג מהלכות פסולי המוקדשין ה״א **תעו**

רמב״ם הלכות פסולי המוקדשים פ״ג ה״י **תעג**

רמב״ם הלכות פסולי המקודשין פ״ג ה״כ **תסא**

רמב״ם פי״א מהלכות פסולי המקדושים ה״א **תעז**

רמב״ם הלכות פסולי המקדשים פי״ג ה״א **תנה**

רמב״ם הלכות פסולי המוקדשין פרק יד ה״ד **תפא**

רמב״ם פט״ו מהל׳ פסולי המקדושין הי״ט **תסד**

רמב״ם הלכות פסולי המוקדשים פי״ז ה״א **תנח**

רמב״ם הלכות פסולי המוקדשים פי״ח הכ״א **תקלט**

רמב״ם הל׳ פסולי המוקדשין פי״ט הי״ג **ר**

רמב״ם פ״ו מהלכות מעילה פ״ה ה״ג **תקפה**

רמב״ם פ״ה מהל׳ קרבן פסח ה״ד **תצז**

רמב״ם הלכות בכורות פ״ג ה״י **קצח**

רמב״ם הל׳ בכורות פ״ח ה״י **קצט**

רמב״ם הלכות שגגות פ״ב ה״ג ופ״ח ה״ה **תעא**

רמב״ם הלכות שגגות פ״ג ה״א **שנה**

רמב״ם הל׳ שגגות פ״ט ה״ג **תעב**

רמב״ם הלכות שגגות פי״א ה״ט **תע**

רמב״ם פי״ב הל׳ שגגות ה״א **תסט**

רמב״ם הלכות שגגות פי״ב ה״א **תצא**

רמב״ם הלכות שגגות פי״ג ה״ב **תרכו**
רמב״ם הלכות שגגות פי״ג ה״ה **תעד**
רמב״ם הלכות שגגות פי״ד ה״ה **תנז**
רמב״ם הלכות מחוסרי כפרה פ״ג ה״ד **תקח**
רמב״ם פ״ד מהל׳ מחוסרי כפרה ה״ה **תסו**
רמב״ם הלכות טומאת מת פ״ב ה״ח **תקיט**
רמב״ם הלכות טומאת מת פ״ב הי״א **תקסה**
רמב״ם הלכות טומאת מת פ״ג ה״ד **תקז**
רמב״ם פי״ח מהלכות טומאת מת ה״ז **תקכג**
רמב״ם הלכות פרה אדומה פ״א ה״ג **תעח**
רמב״ם הלכות פרה אדומה פ״א ה״ג **תקכז**
רמב״ם הלכות פרה אדומה פ״ה ה״א **תקנו**
רמב״ם הלכות פרה אדומה פי״ד ה״ד **תקיז**
רמב״ם הלכות טומאת צרעת פ״ו ה״ה **תקנד**
רמב״ם הלכות טומאת צרעת פי״ב ה״א **תקפג**
רמב״ם הל׳ טומאת הצרעת פי״ב ה״ז, ופט״ו ה״ז **תקנג**
רמב״ם הל׳ טומאת הצרעת פי״ד ה״ד, ובמשנה למלך **תקטו**
רמב״ם פט״ו מהל׳ טומאת הצרעת ה״ד **תלה**
רמב״ם הלכות מטמאי משכב ומושב פ״ד הי״ד עיי״ש **תקל**
רמב״ם פ״ח מהלכות מטמאי מו״מ ה״י **תקמו**
רמב״ם הלכות שאר אבות הטומאות פ״א ה״ה **קנא**
רמב״ם הלכות שאר אבות הטומאה פ״ג הי״ג **תקמא**
רמב״ם הל׳ אבות הטומאה פ״ד הי״א **תקיד**
רמב״ם הלכות אבות הטומאות פ״ח ה״ד **סד**
רמב״ם הלכות אבות הטומאה פ״ח ה״י - ופ״ט ה״א **תקלה**
רמב״ם הל׳ אבות הטומאה פ״ח הי״א **תקלו**
רמב״ם פ״ח מהלכות אבות הטומאה הלכה יא **תקנח**
רמב״ם הל׳ אבות הטומאות פי״ב ה״י **תקמה**
רמב״ם הלכות טמאת אוכלים פ״ב ה״ז **תרכג**
רמב״ם פ״ט מהלכות טומאת אוכלין ה״ב **תקכח**
רמב״ם הלכות כלים פ״א ה״ט **תקיא**
רמב״ם הלכות כלים פכ״ו ה״ט **תקמט**
רמב״ם הל׳ מקוואות פ״ט ה׳ י״ז **רט**
רמב״ם הל׳ נזקי ממון פ״ו ה״ז **תלג**
רמב״ם הלכות גניבה פרק ג׳ הלכה ט׳ **תכ**
רמב״ם פ״ט מהלכות גניבה ה״ה **תטז**
רמב״ם פ״ח מהלכות גזלה ה״ו **תי**
רמב״ם הלכות גזלה ואבדה פ״ח ה״ו **תיב**
רמב״ם הלכות גזלה ואבדה פ״ח ה״ז **תיג**
רמב״ם פ״ח מהלכות גזילה ה״ז **תטו**
רמב״ם פ״ז הלכות רוצח ה״ט **תרכז**
רמב״ם הלכות רוצח פ״ז ה״י **תרכא**
רמב״ם הל׳ רוצח פ״ז הי״א **תרכ**
רמב״ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פ״ח הי״א **תנא**
רמב״ם הלכות עבדים פרק ג׳ הלכה ד׳ **תרכט**
רמב״ם הלכות עבדים פ״ג הי״א **תרטז**
רמב״ם הל׳ עבדים פ״ג הט״ו **שע**
רמב״ם הלכות עבדים פ״ה ה״ה **רלה**
רמב״ם הל׳ עבדים פ״ה ה״ו **רלז**
רמב״ם הלכות מלוה ולווה פי״ז ה״ג **רלג**
רמב״ם הלכות ממרים פ״ז ה״ב **תקצד**
רמב״ם הלכות מלכים פ״ו הי״ג **פח**

טשו״ע ונו״כ

אורח חיים

טור או״ח סי׳ קמ״ג **כה**
טור או״ח סי׳ תקע״ט **יז**
ב״י או״ח סי׳ שפ״ב **תרחצ**
ב״י או״ח סי׳ תכ״ה **תרצז**
ב״י סי׳ רכ״ח בשם הרשב״א ועיי״ש בט״ז סקי״א **תקפ**
או״ח סי׳ ד׳ רמ״א **א**
או״ח סי׳ ט׳ ס״ה **תשעב**
או״ח סי׳ י״א ס״י **תרטו**
או״ח סי׳ י״ב טו״ז **ב**
או״ח סי׳ י״ב ס״א **תריטו**

או״ח סי׳ י״ג ס״ק ח׳	**תשכו**	או״ח סי׳ רצ״ו **תקפח**
או״ח סי׳ כ״ד ס״ה	**תשט**	או״ח סי׳ רצ״ו **תקפט**
או״ח סי׳ כ״ח	**ה**	או״ח סי׳ רח״צ **נט**
או״ח סי׳ ל״ב	**ו**	או״ח סי׳ רצ״ט סעיף ו׳ מג״א סק״ט **סא**
או״ח סי׳ ל״ב ס״ה	**מז**	רמ״א או״ח סי׳ ש״א סט״ו **סב**
או״ח סי׳ ס״א ס״ג	**תשט**	או״ח סי׳ ש״ג סט״ו, מג״א סקי״א **מט**
או״ח סי׳ ע״ז ס״ב	**תקסח**	או״ח סי׳ ש״י ס״ה **קט**
או״ח סי׳ ק״ח מג״א	**י**	או״ח סי׳ שי״ח ס״א **סח**
או״ח סי׳ ק״ח	**יב**	או״ח סי׳ שכ״ה מג״א סקכ״ח **סז**
או״ח סי׳ קי״ג	**יח**	או״ח סי׳ שכ״ח סכ״ה **מט**
או״ח סי׳ קי״ד או״ח קי״ז סה	**יד**	או״ח סי׳ של״ו ס״א **תרג**
או״ח סי׳ קי״ז	**טו**	או״ח סי׳ שמ״ה **עו**
או״ח סי׳ קכ״א רמ״א	**כ**	או״ח סי׳ שנח סעי׳ א׳ **פט**
או״ח סי׳ קכג ס״א רמ״א	**תשמב**	או״ח סי׳ ש״ס סעי׳ א׳ **פו**
או״ח סי׳ קמ״א ס״ח	**תשד**	או״ח סי׳ שס״ה סעי׳ א׳ **פז**
או״ח סי׳ קמ״ג ס״ד ואחרונים	**נה**	או״ח סי׳ שס״ב סעי׳ ג׳ **פח**
או״ח סי׳ קנ״א ס״ו ט״ז סק״ב	**תשמח**	או״ח סי׳ שס״ה ס״א אחרונים **פא**
או״ח סי׳ קנ״ח	**כט**	או״ח סי׳ שע״ד סעי׳ ב׳ **פח**
או״ח סי׳ ק״ס ס״ט	**ריב**	או״ח סי׳ שפ״ב ס״א ברמ״א **עט**
או״ח סי׳ קס״ח	**ל**	רמ״א או״ח סי׳ שפ״ז **פ**
או״ח סי׳ קפ״ד סעיף א׳ רמ״א	**לד**	או״ח סי׳ שצ״א רמ״א **תרצט**
או״ח סי׳ קפ״ו סעי׳ ג׳	**לה**	או״ח סי׳ ת״ג **עד**
או״ח סי׳ קצ״ג ס״ד	**לו**	או״ח סי׳ ת״ג ת״ד ת״ה **צ**
או״ח סי׳ קצ״ו סעיף ג׳	**לז**	או״ח סי׳ ת״ה סעי׳ ט׳ מג״א סעי׳ י״ד **צא**
או״ח סי׳ רט״ז ס״ב	**לח**	או״ח סי׳ ת״ח סעיף א׳ **פד**
או״ח סי׳ רי״ז ס״א	**לג**	או״ח סי׳ תי״ח ס״ב **קטו**
או״ח סי׳ רכ״ב סעי׳ ג׳	**תשיד**	או״ח סי׳ תי״ט **תשיא**
או״ח סי׳ רכ״ט סעיף ב׳	**תשמ**	או״ח סי׳ תל״ט ס״א וס״ב **קפט**
או״ח סי׳ רמ״ח ס״ג רמ״א	**נב**	או״ח סי׳ תמ״ג ס״ב **שצג**
או״ח סי׳ רס״ג סי״ד	**מה**	או״ח סי׳ תע״ה ס״ד אחרונים **צח**
או״ח סי׳ רס״ה ס״ד	**מח**	או״ח סי׳ תפ״ב עד סי׳ תפ״ו **תשו**
או״ח סי׳ רע״א סי״א	**תקצא**	או״ח סי׳ תצ״ה ס״ה **קיג**
או״ח סי׳ רע״ט ס״ב	**תשיט**	או״ח סי׳ תצ״ו ס״ג מג״א סק״א **קד**
או״ח סי׳ רפ״ח ס״ג	**תשטו**	או״ח סי׳ תצ״ו ומג״א **קה**
או״ח סי׳ רצ״ד	**טז**	או״ח סי׳ תצ״ו מג״א סק״ז **קיד**
או״ח סי׳ רצ״ד ס״ב מג״א סק״ג	**נח**	או״ח סי׳ תצ״ז סי״ז **קי**

או״ח סי׳ תצ״ז ס״ב תקסד
או״ח סי׳ תצ״ח ס״ט רנה
או״ח סי׳ ת״ק ס״א רמ״א קו
רמ״א או״ח סי׳ תק״ו ס״ג קז
או״ח סי׳ תק״ט ס״ג קכ
או״ח סי׳ תק״ט ס״א מג״א סק״ב קח
או״ח סי׳ תקי״ג ס״ו קיב
או״ח סי׳ תקכ״ז סכ״ב קח
או״ח סי׳ תקכ״ז סעיף א׳ תשמא
או״ח סי׳ תקס״ו ס״ב תשכב
או״ח סי׳ תקפ״ט ס״ה קיח
או״ח סי׳ תקצ״א מג
או״ח סי׳ תרי״ב ס״ו קכא
או״ח סי׳ תרכ״ח ס״א, מג״א סק״ב קכב
או״ח סי׳ תרל״ז סעי׳ ג׳ רמ״א קכד
או״ח סי׳ תרע״ה סוף ס״א קכה
או״ח סי׳ תרפ״ד כא
או״ח סי׳ תרפ״ח ס״ה קכו
או״ח סי׳ תרפ״ח ס״ה קכז
או״ח סי׳ תר״צ ס״י קכח
חק יעקב סי׳ תנ״ז רס
חק יעקב סי׳ תסג צו
חק יעקב סי׳ תסז צג
ט״ז סי׳ תקנ״ז סק״ב קיז
ט״ז או״ח סי׳ כ״ה סק״ו תשכה
טו״ז סק״ח מג״א סקי״ב סי׳ ק״ח נא
בב״ח וטו״ז או״ח סוף סי׳ רמ״ב תרסג
טו״ז או״ח סי׳ ת״ל ב״ח תשכד
טו״ז או״ח סי׳ תס״א סק״ו ב תשכג
מג״א סי׳ ט״ו ב
מג״א סי׳ מ״ג ס״ק ט תשכז
מג״א סי׳ נ״ו ס״ק ב׳ תשכז
מג״א או״ח סי׳ ס״ט ח
מגן אברהם סי׳ קכא כ
מג״א או״ח סי׳ קע״ד ס״ק ג׳ לב
מג״א סי׳ ר״ב סק״ג תשכז
מג״א סי׳ רי״ב כז
מג״א ריש סי׳ רי״ט תשסג
מג״א או״ח סי׳ רע״א סקי״ז נג
מג״א סי׳ רע״ו ס״ק יא תשכז
מג״א או״ח סי׳ רפ״ו מד
מג״א סי׳ רצ״ט ט
מג״א סי׳ של״ד ס״ק כב תשכז
מג״א או״ח סי׳ של״ו ס״ק ד׳ פה
מג״א או״ח סי׳ שס״ו ס״ק ה׳ פט
מג״א או״ח סי׳ תמ״ה סק״א ר
מג״א סי׳ תמ״ז ס״ק יג תשכז
מגן אברהם סו״סי תנ״ד צט
מג״א סי׳ תסא ס״ק י״ג תשכג
מג״א סי׳ תצ״ח ס״ק ז תשכז
מג״א סי׳ תקנ״א ס״ק לד תשכז
מג״א סי׳ תקנ״ז ס״ק קטז
מג״א או״ח סי׳ תרפ״ח סק״ז נו
באר הטיב או״ח סי׳ קי״ז סק״ז נ
פרמ״ג שי״ח ס״ק א״א ס״ק ל״ז סה
שערי תשובה או״ח סו״ס תצ״ו קיא

יורה דעה

פרי מגדים פתיחה להלכות שחיטה סוף שורש ד׳ קצג
ד״ה משכחת בכור שור המובא שם
דרכי משה יורה דעה סי׳ א תשע
יו״ד סי׳ א׳ ס״ג קל
יו״ד סי׳ ב׳ ס״א, ש״ך סק״ב קל
יו״ד סי׳ ג׳ ס״א קל
יו״ד סי׳ י״ג ס״ד קל
יו״ד הלכות שחיטה סי׳ יג ס״ב קמ
רמ״א יו״ד סי׳ י״ג ס״ב קמא
פתחי תשובה יורה דעה סימן יג סק״ה קמא
יו״ד סי׳ י״ד ס״ו בהג״ה קל
יו״ד סי׳ י״ד ס״ב קמד
יו״ד סי׳ טז ס״ג קלג
יו״ד סי׳ ט״ז ס״ט קלז

פתחי תשובה יורה דעה סי׳ ט״ז ס״ק ה׳	**קמא**	פרמ״ג יו״ד סי׳ צ״ו שפ״ד סק״ח	**קסה**
יו״ד סי׳ ט״ז	**תתי**	יו״ד סי׳ צ״ט ס״ה	**קעג**
יו״ד סי׳ כ״ד סט״ו	**קמט**	ש״ך יורה דעה סי׳ צ״ט סק״י	**קעד**
רמ״א יו״ד סי׳ כ״ח סי׳ כ״א	**לט**	ט״ז יו״ד סי׳ צ״ט סק״ז	**קעז**
יו״ד סי׳ כ״ח סעיף ט״ז	**קלט**	יו״ד סי׳ ק׳ ט״ז ס״ק ה׳ פרי חדש	**קעט**
יו״ד סי׳ ל״ד ס״ה	**תקעט**	יו״ד סי׳ ק״א ס״ו	**קנד**
רמ״א יו״ד סי׳ לה ס״ה	**קלב**	יו״ד סי׳ ק״א ס״ו	**קפה**
יו״ד סי׳ ל״ו ב	**תשנז**	יו״ד סי׳ ק״א ס״ז	**קצא**
ש״ך סי׳ מ״א ס״ק י״ד	**קמח**	רמ״א יו״ד סי׳ ק״ג ס״ב	**קע**
יו״ד סי׳ מ״ו ס״ב	**קמג**	יו״ד סי׳ ק״ח ס״ד	**קסט**
יו״ד סי׳ נ״ה ס״ה	**קמד**	יו״ד סי׳ ק״י ס״ו	**קסג**
פרמ״ג על הש״ך יו״ד סי׳ נ״ה סקי״א	**קעא**	יו״ד סי׳ קי״א ס״ז	**קעט**
יו״ד סי׳ נ״ח ס״ג [וע״ע שם סי׳ י״ג]	**קמב**	יו״ד סי׳ קי״ב סי״ד	**קעט**
יו״ד סי׳ ס״ה ס״ה	**קמה**	יו״ד סי׳ קי״ב בש״ך ס״ק כ״ג	**קפ**
יו״ד הל׳ מליחה	**קפג**	יו״ד סי׳ קי״ב ס״ד	**קפח**
רמ״א יו״ד סי׳ ע׳ ס״ב ברמ״א אחרונים	**קס**	יו״ד סי׳ קי״ב סט״ו רמ״א	**קצב**
ש״ך סי׳ ע׳ ס״ק כ״ט	**רלב**	יו״ד סי׳ קי״ג סט״ז	**קפג**
יו״ד סי׳ ע״ג ש״ך ס״ק ט׳	**רלב**	ב״י יו״ד סי׳ ס״ד ד״ה ומ״ש רבינו	**תרצו**
יו״ד סי׳ ע״ה ס״א ש״ך ט״ז	**קסא**	רמ״א יו״ד סי׳ קט״ו ס״ב, ואחרונים	**קפז**
יו״ד סי׳ ע״ו ס״ג	**קנב**	יו״ד סי׳ קי״ט סי״ב	**שנח**
פ״ת יו״ד סי׳ פ״א סק״י	**קמח**	ש״ך יו״ד סי׳ קכ״א ס״ק י״ז	**קסח**
פ״ת סי׳ פ״א סק״ו בשם הלבושי שרד	**קמח**	יו״ד סי׳ קכ״ג סי״ג ש״ך ס״ק כ״ה	**קצז**
יו״ד סי׳ פ״ג ס״ו	**קנג**	יו״ד סי׳ קכ״ד סעיף כ״ז ושם בנקודת הכסף	**תשמג**
יו״ד סי׳ פ״ד סט״ז	**קסב**	יו״ד סי׳ קכ״ו סעי׳ כ״ו ברמ״א	**רא**
יו״ד סי׳ פ״ד סעיף א׳	**קפו**	טו״ז יו״ד סי׳ קכ״ו סק״ה	**תרצב**
יו״ד סי׳ פ״ד סט״ו	**תשסז**	יו״ד סי׳ קל״ד ס״י טו״ז	**קצה**
יו״ד סי׳ פ״ז ס״ה ש״ך ס״ק י״ב	**קסו**	יו״ד סי׳ קל״ד ס״ג	**תר**
יו״ד סי׳ פ״ז ס״ב חידושי רעק״א	**קעה**	יו״ד סי׳ קל״ט ס״א ברמ״א	**רב**
יו״ד סי׳ פ״ז סעי׳ ט׳ י׳, ש״ך	**קעו**	יו״ד סי׳ קמ״ו ס״ה	**תריח**
יורה דעה סי׳ פ״ט טו״ז ס״ק ד׳	**קסב**	יו״ד סי׳ קמ״ז טו״ז סוף סק״ב	**תשכד**
רמ״א יו״ד סי׳ צ״א ס״ז	**קסח**	יו״ד סי׳ קנ״ו ס״א וס״ב	**תריז**
ש״ך יו״ד סי׳ צ״ד ס״ק כ״ג	**קסה**	יו״ד סי׳ קנ״ו ס״ג	**תריט**
יו״ד סי׳ צ״ד ש״ך סקכ״ה	**קסז**	יו״ד סי׳ קנ״ז ברמ״א סוף ס״א	**רג**
פתחי תשובה סי׳ צ״ד סק ג׳	**קסח**	יו״ד סי׳ קס״ח וקס״ט	**תשלב**
רמ״א יו״ד סי׳ צ״ד ס״ה	**קע**	יו״ד סי׳ קע״א ס״א, ש״ך סק״ג	**רה**
יו״ד סי׳ צ״ד ש״ך סק״ב	**קפב**	יו״ד סי׳ ק״פ ס״ה	**תמט**

יו"ד סי' ק"פ ס"ח תקסו
יו"ד סי' ק"פ ס"ט תשיח
יו"ד סי' ק"צ סנ"א תקמז
יו"ד סי' קצ"ד ס"א וג' רח
יו"ד סי' קצ"ח סל"א ריג
יו"ד סי' ר"א סט"ו רי
רמ"א יו"ד סי' ר"א סכ"ט רי
יורה דעה סי' ר"א סט"ז רי
יו"ד סי' ר"א סל"ב ריב
יו"ד סי' ר"כ ס"א רטו
יו"ד סי' רכ"א סי"ב ברמ"א קלה
יו"ד סי' רכ"א סוף סעיף ג' שצד
יו"ד סי' רכ"ח סי' י"ח ריח
יו"ד סי' רכ"ח סעיף כ"ה, רמ"א רכה
יו"ד סי' רכח סכ"ו רכו
יו"ד סי' רכ"ח סי"ב ברמ"א תתה
יו"ד סי' רכ"ט ס"כ רכ
יו"ד סי' ר"ל ברמ"א שפח
יו"ד סי' רל"ג ברמ"א ס"א רכב
יו"ד סי' רל"ד סנ"ד, סכ"ח רכח
יו"ד סי' רל"ח סט"ז ריט
ש"ך יו"ד סי' רל"ט סקכ"ח רכט
יו"ד סי' רמ"ב ס"י רלא
יו"ד רס"ז סי"ב רלו
יו"ד סי' רס"ז סכ"ט רלז
רמ"א יו"ד סי' רס"ז סעי' ס"ה רלח
רמ"א יו"ד סי' רס"ז ס"ט, רמ"א שם סי"א תיח
יו"ד סי' רס"ח ס"ה רלו
יו"ד סי' רע"ד ס"ז טו"ז סק"ו רלט
יו"ד סי' רס"ז סל"ז תר
יו"ד סי' רצ"ג ס"ה רמ
יו"ד סי' רצ"ד סי"ב סעי' י"ג סעי' ט"ו רמא
יו"ד סי' רצ"ד ס"ה רמב
יו"ד סי' רצ"ד סכ"ג רמג
יו"ד סי' רצ"ד סכ"ג רמד
יו"ד סי' רצ"ד סעיף כ"א רמה
יו"ד סי' רצ"ו סכ"ב רמט
יו"ד סי' רצ"ו ס"ד תרה
יו"ד סי' רצ"ז סט"ו רנ
יורה דעה סי' רצ"ז תשלג
יו"ד סי' ש"ה סי"ח רנג
יו"ד סי' ש"ו ס"ז, רעק"א וסי"ב קלד
יו"ד סי' ש"ו ס"ו תנו
רמ"א יו"ד סי' ש"ט ס"ב תש
יו"ד סי' שי"ב ס"א תו
יו"ד סי' שכ"ד ס"ו רנו
יו"ד סי' שכ"ח ס"א רסח
ש"ך יו"ד סי' שכ"ט סק"ט רנט
יו"ד סי' של"א סעיף קמ"א קג
יו"ד סי' של"א סעיף קל"א קצו
יו"ד סי' של"א סעי' קכ"ד רעא
יו"ד סי' של"א סנ"ב רעג
יו"ד סי' של"א סעי' ע"ז רעו
יו"ד סי' של"א סי"ט רעז
יו"ד סי' של"א סי"ט רעט
יו"ד סי' של"א תשי
יו"ד סי' ש"מ סעי' כ"ב רפא
פתחי תשובה יו"ד סי' שנז ס"ק א' רפד
יו"ד סי' ש"ע ס"א רפב
יו"ד ס' שע"א ס"ב, וע"ע כעי"ז שם ס"ג תקכד
יו"ד הלכת טומאת כהנים סי' שע"ג סעי' ד' רצו
יו"ד סי' ש"צ ס"ג רפט
יו"ד סי' שצ"ט סי"ד רפח
יו"ד ת"ב ס"ז רפז
יו"ד סי' ת"ב ס"ה רצ
יור"ד סי' ת"ד ס"ח תשיז

אבן העזר

רמ"א אבהע"ז סי' א' ס"י שמו
אבהע"ז סי' ג' ס"ט רפו
אבהע"ז סי' ג' ס"ב תשיז
אבהע"ז סי' ד' סעי' ג' - ה' שיז

אבהע״ז סי׳ ד׳ סכ״ב עיי״ש **שיח**

אבהע״ז סי׳ ד׳ ס״ז ברמ״א **שכ**

אבהע״ז סי׳ ד׳ ס״ג **תקעה**

אבהע״ז סי׳ ד ס״ג **תרכד**

אבהע״ז סי׳ ה׳ ס״א **שכח**

אבהע״ז סי׳ ז׳ בית שמואל סק״א, בט״ז **רצא**

אבהע״ז סי׳ ז׳ סי״ח **רצב**

אבהע״ז סי׳ ז׳ סוף ס״כ **שכה**

אבהע״ז סי׳ ז׳ סי״ד **שכז**

אבהע״ז סי׳ ז׳ ס״כ **תקעו**

אבהע״ז סי״ג סי״ב ועיי״ש בב״ש סקל״ב **תקצה**

אבהע״ז סי׳ ט״ו ס״ה וביו״ש סק״ה **שיט**

אבהע״ז סי׳ י״ז סעיף מ״ג **שיא**

אבהע״ז סי׳ י״ז סעיף מ״ה **שכג**

אבהע״ז סי׳ י״ז ס״ב, בי״ש ס״ק ה׳ **שלא**

אבהע״ז סי׳ י״ז סק״ו **שלד**

אבהע״ז סי׳ י״ז סכ״ח ברמ״א, ועיי״ש בבית שמוא׳ **שנז**

אבהע״ז סי׳ כ״ח ס״כ **של**

רמ״א אבהע״ז סי׳ כ״ט ס״א **שפט**

אבהע״ז סי׳ כ״ט ס״ח **של**

אבהע״ז סי׳ ל״ד ס״ג חלקת מחוקק באר היטב סק״ט **שח**

אבהע״ז סי׳ ל״ד ס״ג באר היטב סק״ט **שכט**

רמ״א אבהע״ז סי׳ ל״ד ס״ג **שלו**

אבהע״ז סי׳ ל״ה סי״א **שלב**

רמ״א אבהע״ז סי׳ ל״ז ס״א בי״ש ס״ק ב׳ **שכב**

אבהע״ז סי׳ ל״ז סי״א, שם סי״ד **שלה**

אבהע״ז סי׳ מ׳ סא-ב **רצג**

רמ״א אבהע״ז סי׳ מ״ג ס״א **רצד**

אבהע״ז סי׳ מ״ד סי׳ י״ב **שלד**

אבהע״ז סי׳ נ״ב נ״ג **תשלב**

אבהע״ז סי׳ נ״ה ס״ד **דש**

אבהע״ז סי׳ נ״ו ס״א **תרכה**

אבהע״ז סי׳ פ׳ סי״ז, ועיי״ש בח״מ ובי״ש **תלח**

אבהע״ז סי׳ פ״ב ס״ה ברמ״א, ועיי״ש בבי״ש **תרי**

אבהע״ז סי׳ פ״ג ס״א **שמ**

אבהע״ז סי׳ פ״ה ס״ז **שמ**

אבהע״ז סי׳ פ״ה סט״ו **תשג**

אבהע״ז סי׳ צ׳ סי״א **שצח**

אבהע״ז סי׳ צ״ג ס״כ ברמ״א, סכ״א סי׳ קי״ב ס״ח **שמא**

אבהע״ז סי׳ קי״א סעי׳ ו-ז **תשח**

אבהע״ז סי׳ קטז ס״ו **שנב**

אבהע״ז קי״ט ס״ט **רפ**

אבהע״ז סי׳ קי״ט סעיף ו׳ ברמ״א **שנ**

אבהע״ז סי׳ קי״ט ס״ו ברמ״א **תרו**

אבהע״ז סי׳ ק״כ ס״ג וסי׳ קל״ו ס״ו **שמה**

אבהע״ז סי׳ ק״כ ס״ט, ועיי״ש בס״י **שמז**

אבהע״ז קכ״ד ס״ח **שמב**

אבהע״ז סי׳ קכ״ה סי׳ ט״ז **תשה**

אבהע״ז סי׳ קל״ד ס״י רמ״א שם ס״ד **שדמ**

אבהע״ז סי׳ קל״ט סעי׳ ד-ה **תשח**

אבהע״ז סי׳ ק״מ ס״ה **שמו**

אבהע״ז סי׳ קמ״ב ברמ״א סי״ד בי״ש סקכ״ז **שמג**

אבהע״ז סי׳ קמ״ג ברמ״א סט״ו **שיד**

אבהע״ז סי׳ קמ״ה ס״י טו״ז שם שי למורה **שמו**

אבהע״ז סי׳ קנ״ד ס״ד **שמט**

אבהע״ז סי׳ קנ״ה ס״י **שב**

אבהע״ז סי׳ קנ״ה ס״י **שיג**

אבהע״ז סי׳ קנ״ה ס״ג **שלג**

אבהע״ז סי׳ קנ״ה ס״ה **שנג**

אבהע״ז סי׳ קנ״ח ס״ה **שי**

רמ״א אבעה״ז סי׳ קנ״ט סעי׳ ה׳ **רחצ**

אבהע״ז קס״ח ס״א **רצט**

אבהע״ז סי׳ קס״ח ס״ג **שלט**

אהע״ז סי׳ קע״ג ס״ב **ש**

אבהע״ז סי׳ קע״ג סט״ז **שא**

רמ״א אבהע״ז סי׳ קע״ז ס״ה **תשפו**

אבהע״ז סי׳ קע״ח סי״ט **שז**

אבהע״ז סי׳ קע״ח ס״ג **שט**

חושן משפט

חו״מ סי׳ ט׳ ס״א **שצא**

רמ״א חו״מ סי׳ י״ז ס״א, וע״ע בסמ״ע תצה
חו״מ סי׳ י״ז ס״א ברמ״א תקצח
חו״מ סי׳ כ״ח ס״ב שנט
חו״מ סי׳ ל״ג סי״א שס
חו״מ סי׳ ל״ד סכ״ו, רמ״א שנו
חו״מ סוף סי׳ מ״ג, סמ״ע סקנ״ג תשסט
חו״מ סי׳ מ״ה סי״ח וי״ט שצ
חו״מ סי׳ מ״ה סי״ד שצב
חו״מ סי׳ מ״ו סי״ז שסא
רמ״א חו״מ סי׳ מ״ו ס״ד תשא
חו״מ סי׳ מ״ו ס״י תשג
חו״מ סי׳ מ״ט ס״ז ברמ״א תשטז
רמ״א חו״מ סי׳ ס״ז ס״ו שסח
חו״מ סי׳ ס״ז ס״א תשמב
חו״מ סי׳ ע״א ס״א שסג
חו״מ סי׳ ע״א סכ״א שסה
חו״מ סי׳ ע״ב ס״ג תכט
חו״מ סי׳ ע״ב סעי׳ י״ח תשיג
חו״מ סי׳ פ״ז סכ״ח שפ
חו״מ סי׳ צ״ז סי״ד שסב
חו״מ סי׳ ק״א ס״ב שסד
חו״״מ סי׳ קכ״ג סעי׳ ח׳ שם סעי׳ י״א תשכא
ש״ך חו״מ סי׳ קכ״ח סק״ה תתד
חו״מ סי׳ קכ״ט ס״ח שסו
חו״מ קכט סי׳ ל״א ס״ט וס״י וסי״ב שסו
רמ״א חו״מ סי׳ קל״ה ס״א, ש״ך ס״ק ג׳ שעז
חו״מ סי׳ ק״מ ברמ״א סעיף י״ד שפב
חו״מ סי׳ קמ״ד ס״א תשצו
חו״מ סי׳ קמ״ה ס״ב תשצו
חו״מ סי׳ קע״ה סעיף ה׳ תשכ
חו״מ קפ״ז ס״ב תד
חו״מ קצ״א ס״ב, בנתיבות שעד
חו״מ סי׳ קצ״ב סעי׳ י״ב שעה
חו״מ סי׳ קצ״ח סט״ו שפג
חו״מ סי׳ קצ״ט ס״ג תשנב
חו״מ סי׳ ר״ז סט״ו ברמ״א שפו

חו״מ סי׳ ר״ח סמ״ע ס״ק ג׳ ש״ך ס״ק ב׳ שפח
חו״מ סי׳ ריי״ב ס״ט ב תשג
חו״מ סי׳ רכ״א שפט
חו״מ סי׳ רכ״ז ס״ד שפה
חו״מ סי׳ רכ״ח רמ״א סי״א תקעא
חו״מ סי׳ רכ״ט ס״ב תיא
חו״מ סי׳ רל״ב ס״ז ברמ״א שפד
חו״מ סי׳ רל״ב ס״ח שפז
חו״מ סי׳ רל״ב סי״ט תשב
חו״מ סי׳ רל״ה סעי׳ ד׳ ת
חו״מ סי׳ ר״מ ס״א בהגה, בנתיבות אות א׳ שעג
חו״מ סי׳ ר״נ סי״ז שפא
חו״מ רנ״ט ס״ד שצז
חו״מ סי׳ רס״ב ס״א שצו
חו״מ רס״ז ס״ח שצו
חו״מ סי׳ רס״ז ס״כ תקפו
חו״מ סי׳ ער״ב ס״ו תנד
חו״מ סי׳ רע״ז ס״ט תג
חו״מ רע״ח ס״י תקצג
חו״מ סי׳ רפ״ד סעי׳ א תשיב
חו״מ סי׳ רפ״ז סמ״ע סק״ד תא
חו״מ רצ״ד ס״ב תד
חו״מ סי׳ רצ״ד ס״ו, סמ״ע תה
חו״מ סי׳ ד״ש ס״ב תמ
חו״מ סי׳ שמ״א ס״ג תמג
חו״מ סי׳ שמ״ז ס״א תל
חו״מ סי׳ ש״נ תשז
חו״מ סי׳ שנ״ב תשז
חו״מ שס״ג ס״א, ועי׳ ש״ך סי׳ שפ״ו סקי״א תלז
חו״מ סי׳ שס״ו ס״ג תח
חו״מ סי׳ שס״ז ס״ה, שם סעי׳ ו׳ שעט
חו״מ סי׳ שס״ז סעי׳ א׳ תכא
חו״מ סי׳ שע״א ס״ג ס״ב וג׳ תט
חו״מ סי׳ שפ״ו ס״ד תלו
רמ״א חו״מ סי׳ שפ״ח, בש״ך תקפב
חו״מ סי׳ ש״צ ס״א תשג

חו״מ סי׳ שצ״ד ס״ו **תשנ**

חו״מ סי׳ שצ״ח ס״ד **תקפא**

חו״מ סו״ס ת״ב **תשג**

חו״מ סי׳ ת״ג ס״ב **תכח**

חו״מ סי׳ ת״ה ס״ג **תלד**

חו״מ סי׳ ת״י סכ״ט **תכד**

חו״מ סי׳ ת״י סל״ח **תכה**

חו״מ סי׳ תכ״ד ס״י ברמ״א **שג**

חו״מ סי׳ תכ״ה ס״ג **תמא**

שו״ע הרב סי׳ תע״ג ס״ז במוסגר **ס**

שו״ע הרב סי׳ תצו ס״ב **קד**

שו״ע הרב סי׳ תצו **קה**

שו״ע הרב סי׳ תצו ס״ח **קיד**

שו״ע הרב סי׳ תצז סעי׳ ה׳-ו׳ **תקסד**

שו״ע הרב סי׳ תקו ס״ו **קז**

שו״ע הרב סי׳ תרל״א סעי׳ ז׳ **קכג**

שו״ע הרב הלכות עדות סי״ב **שפו**

שו״ע הרב הלכות שאלה ושכירות סי״ט **תיט**

שו״ע הרב

שו״ע הרב סי׳ ל״ב **ו**

שו״ע הרב סי׳ לב ס״ז **מז**

שו״ע הרב סי׳ סט **ח**

שו״ע הרב סי׳ קח **יב**

שועה״ר סי״א סי׳ ק״ח **נא**

שו״ע הרב סי׳ קנ״ט ססכ״ד **תקעח**

שו״ע הרב סי׳ רי״ב ס״י **מא**

שו״ע הרב סי׳ רעא סט״ו **נג**

שו״ע הרב רצט **ט**

שו״ע הרב רצט סי״א **סא**

שו״ע הרב סי׳ ש״ב ס״ה **עא**

שו״ע הרב סי׳ שכה סי״ז **סז**

שו״ע הרב סי׳ שד״מ ס״א **ע**

שוה״ר סי׳ שנ״ה סעי׳ ו׳ **פט**

שו״ע הרב סי׳ תה סעי׳ ט׳ **צא**

שו״ע הרב סי׳ תלט ס״ד **קפט**

שו״ע הרב סי׳ ת״מ ס״א **צד**

שו״ע הרב סי׳ תמג ס״ח **שצג**

שו״ע הרב סי׳ תמ״ח ס״ד **צב**

שו״ע הרב סי׳ תמ״ח סעי׳ כ״ח בשם הח״י **צה**

שו״ע הרב סי׳ תנד סי״א **צט**

שו״ע הרב תנ״ז סעי׳ י״א **רס**

שלחן ערוך הרב סי׳ תס״ג ס״ב **צו**

שו״ע הרב סי׳ תס״ז סעי׳ ד׳ **צג**

שו״ע הרב סי׳ תע״א סי׳ י״ד **נד**

משנה ברורה ועוד

מ״ב סי׳ י״ג **ג**

מ״ב סי׳ ל״ב **ז**

מ״ב סי׳ נ״ב סק״י **תקסב**

מ״ב סי׳ נ״ח ס״ק י״ט **תרלב**

מ״ב סי׳ סט **ח**

מ״ב סי׳ קח **יב**

מ״ב סי׳ ק״ח סקכ״ה **נא**

מ״ב סי׳ קמג סקט״ז **נה**

מ״ב סי׳ קנ״ח **כח**

מ״ב סי׳ רי״ד **תשכח**

מ״ב סי׳ רפו סקי״ג **מד**

מ״ב סי׳ ש״ל סק״ז **עב**

מ״ב סי׳ תמח סק״ו **צב**

מ״ב סי׳ תקפ״ו סקכ״ב **קיט**

ביה״ל סי׳ קכ״ו **יט**

ביה״ל סי׳ רפ״ט **ט**

ביה״ל סי׳ רצט **סא**

בה״ל סי׳ שפז סד״ה צריכין **פ**

ביה״ל סי׳ תע״ה ס״ג ד״ה אבל **ק**

בבה״ל סי׳ תקפ״ה ס״ב **תשכט**

מ״ב דרשו סי׳ קי״ז **טו**

מ״ב דרשו סי׳ תצ״ח סקל״ה **קא**

מ״ב סי׳ תרי״ח ס״ק י״ט מהדורת דרשו **תמו**

שער הציון סי׳ שמה סקמ״ח **עו**

עטרת זקנים הנדפס בסוף או״ח ח״א **תתב**

חכמת שלמה או״ח סי׳ קיז נ

ראשונים ואחרונים

רמב״ן גיטין לו. תקסז
צל״ח ברכות כו: יג
גליוני הש״ס לר״י ענגל ז״ל ברכות כט: יד
אבני נזר או״ח תי״ג אות ב׳ קא
אורחת חיים החדש סי׳ כח ה
ספר אישי ישראל פ״ל יא
אישי ישראל פ״ל יג
אשל אברהם מהגה״ק מבוטשאטש סי׳ שס״ו סעי׳ ג׳ פט
ברכי יוסף יו״ד סי׳ רמ״ו תשעט
דרך החיים בשמו״ע קיז
שו״ת הלכות קטנות ח״ב סי׳ צ״א נ

כף החיים סי׳ קיז אות כ״ז נ
כף החיים סי׳ תרי״ב אות ט״ז תמו
ספר מגן גיבורים או״ח סי׳ כ״ה רעח
מטה אפרים קיט
קסת הסופר סי׳ ד׳, לשכת הסופר כו
ספר שנות חיים הגרש״ק סי׳ קמ״ג תמו
תהלה לדוד או״ח סי׳ קי״ד יא
מנ״ח מצוה מ״ט אות ב׳ תמב
מנ״ח מצוה צ״ט סוף אות ט״ז תסב
מנ״ח מצוה רצ״ב אות ג׳ תקו
שו״ת ח״ס יו״ד סי׳ של״ח רפד
שו״ת קרן לדוד סי׳ צ״ג ט
חיי הלוי ח״א סי׳ קי״ד תנד
חיי הלוי ח״ג סי׳ נ״ג ג׳ קמה
חיי הלוי חלק יא סי׳ מב אות ב׳ קצו

ברכות טוב יעלה על ראש אבי מורי שליט"א

על כל אשר גמלני ועל השתתפותו החשוב בהוצאות הספרים

לעילוי נשמת

אביו מו"ה ר' **יוחנן** בן מו"ה ר' **בנימין זאב** ז"ל
אמו **ממלא** בת מו"ה ר' **שלמה זלמן** ז"ל
אבי אמי מו"ה ר' **משה יחיאל חיים** בן מו"ה ר' **יו"ט ליפמאן** ז"ל
אמה **יטל** בת מו"ה ר' **שמעון** ז"ל
אחיה **אשר יודא** בן מו"ה ר' **משה יחיאל חיים** ז"ל
נהרגו על קידוש השם כ"ז סיון תש"ד הי"ד
אחיה **גבריאל** בן מו"ה ר' **משה יחיאל חיים** ז"ל, נפטר ב' ניסן
אחיה **יצחק אהרן** בן מו"ה ר' **משה יחיאל חיים** ז"ל, נפטר עשרה בטבת
ולז"נ אחיו הגדול מו"ה ר' **שלמה זלמן** ב"ר **יוחנן** ע"ה, נפטר כ"ה תמוז תשנ"ה

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים

לעילוי נשמת

אבי חותני

מו"ה ר' **שלמה זלמן** בן מו"ה ר' **מרדכי** ז"ל
אמו **לאה** בת מו"ה ר' **בנימין** ז"ל
בנם **בנימין - מרדכי** ז"ל
בתם **חיילע - טראלע - רכל - רבקה - חוה** ז"ל
אבי חמותי מו"ה ר' **אברהם צבי** בן מו"ה ר' **יו"ט ליפמאן** ז"ל
אמה **דבורה** בת מו"ה ר' **משה טוביה** ז"ל
אחיה **יצחק אהרן** בן מו"ה ר' **אברהם צבי** ז"ל
אחותה **געניגדל** בת מו"ה ר' **אברהם צבי** ז"ל
נהרגו על קידוש השם כ"ז סיון תש"ד הי"ד

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים

ברכות שמים מעל

יעלה על ראש ידידינו הנכבד הנדיב המרומם
איש החסד וכביר המעש
מפורסם בצדקת פזרונו ידו פתוחה לכל דבר שבקדושה
אוהב תורה ומוקיר לומדיה

הנגיד המפואר

מו"ה אברהם צבי צימערמאן הי"ו

אב"י בעירנו מאנטריאל יצ"ו

שתרם סכום חשוב להדפסת הספר

לע"נ אביו

ר' שרגא ב"ר אברהם צבי הלוי ע"ה

נפטר י"ח אדר א' שנת תשנ"ב לפ"ק

ולע"נ אמו

מרת שרה בת ר' דוד ע"ה

נפטרה ח"י סיון תש"ע לפ"ק

יתברך ממרומים בשפע ברכה והצלחה
ויזכה להמשיך במעשי צדקה וחסד כאות נפשו הטוב
ויזכה לכל הברכות האמורות בתורה
בבריות גופא ונהורא מעליא
לאורך ימים ושנים רבים

לזכר עולם יהי' צדיק

לעילוי נשמת
כ"ק אדונינו מורינו ורבינו עטרת ישראל

מוה"ר יעקב זצוקללה"ה

בן הרה"ח ר' דוד יצחק ע"ה לייזער

אדמו"ר מפשעווארסק - אנטווערפן יע"א

נלב"ע ז"ך מרחשון שנת תשנ"ט לפ"ק

*

לעילוי נשמת הרבינו הנגיד והנכבד

מוה"ר פרץ בן מוה"ר שמואל נטע ע"ה גראס

מטאראנטא יע"א - יליד סאטמאר יע"א

נפטר ביום כ"ב טבת תשנ"ז לפ"ק

ולעילוי נשמת האשה החשובה

מרת יענטא בת מוהר"ר אשר הכהן ע"ה

נפטרה ביום י"א ניסן תשס"ד לפ"ק

*

לעילוי נשמת הרבני הנגיד והנכבד

מוהר"ר משה שמואל בן מוהר"ר יהודה ע"ה פישער

נפטר ביום ט"ז באדר תשס"ד לפ"ק

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים

על הטוב יזכר

האי גברא יקירא מוכתר בכתר שם טוב,
אוצר כל כלי חמדה, ירא ושלם ובר אוריין

ידידינו הרה"ח הנגיד

ר' שלמה שטיינמץ הי"ו

לע"נ בנו יקירו
הבה"ח מו"ה יששכר דוב בעריש ע"ה
בן יבלחט"א הרה"ח ר' שלמה שליט"א

עלה ונתעלה לגנזי מרומים
יחד עם מ"ה נשמות הקדושות והטהורות
בשריפה אשר שרף ה' באסון הנורא
אשר ארע באתרא קדישא מירון
בעידנא קדישא של התנא האלוקי רשב"י זיעוכי"א
ל"ג בעומר ח"י אייר תשפ"א

ת.נ.צ.ב.ה.

יתברך מן השמים בכל מילי דמיטב
ואך טוב וחסד ימצא תמיד באהלו
ונחת מכל יוצ"ח בדרך התורה והיראה
מתוך שמחה והרחבת הדעת

יזכר לטובה ולברכה

האי גברא יקירא ותיק ועושה חסד לאלפים בלב ונפש חפיצה
לב טוב ומטיב לכל, רחים ומוקיר רבנן
שמו נודע בשערים יפה פרי תואר

הרבני הנגיד המפואר

מו"ה ר' נתן פייטיל פאשקעס הי"ו

שנדב לבו להשתתף בסכום חשוב בעד הוצאת הספר

לע"נ אביו
הרה"ח ר' אליעזר ב"ר יודא ע"ה
נלב"ע כ"ב אב תשנ"ב לפ"ק

ולע"נ אמו
מרת טויבא ב"ר נתן ע"ה
נלב"ע ג' טבת תשס"ו לפ"ק

ולע"נ חותנו
מוה"ר שמחה ב"ר צבי ע"ה לעבאוויטש
נפטר ט"ו שבט תשנ"ח לפ"ק

ולע"נ חמותו
מרת יוטא מלכה ב"ר חיים מאיר ע"ה
נפטרה ב' טבת תשנ"ז לפ"ק

יתברך ממקור הברכות ויברכהו ה' בכל מילי דמיטב
מתוך אושר ועושר וכבוד, ואך טוב וחסד ירדפהו כל ימי חייו
ויזכה לראות רב נחת דקדושה אצל כל יו"ח לטובה

יעמוד על הברכה

ידידי מאז, הדגול והנעלה
ראש וראשון לכל דבר שבקדושה
מפורסם בנדבת לבו הטוב
עושה צדקה בכל עת מסור בלב ונפש
למען הכלל והפרט, מוכתר בכתר שם טוב

הרה"ח ר' **אביגדור אסטרייכער** הי"ו

מראשי וטובי קהילתינו הקדושה בשיכון סקווירא

שהשתתף בסכום הגון להוצאת הספר

לע"נ אביו הרה"ח ר' **ישראל דוד** ב"ר **יצחק שמעון** ז"ל
נפ' ניסן תשפ"א לפ"ק

ולע"נ אמו מרת **זיסל** ב"ר **יושע** ע"ה
נפטרה כ"ג טבת תשע"א לפ"ק

ולע"נ חותנו הרה"ח ר' ר' **חיים דוד** ב"ר **פסח** ע"ה גרינבערג
נפ' ה' טבת תשע"ב לפ"ק

ולע"נ חמותו מרת **עלקא** בת **רבי חיים יהושע** פשעמיש ע"ה
נפטרה ניסן תשפ"א

ת. נ. צ. ב. ה.

יבורך משמי מרומא בכל הברכות האמורות בתורה
ויזכה להמשיך בפעליו הכבירים ובמעשיו הברוכים
מתוך רב נחת מכל יוצ"ח לחדות ימים ושנות עולמים

על הטוב יזכר

האי גברא יקירא רודף צדקה וחסד בכל גופו והונו
מוכתר בכתר שם טוב,
אוצר כל כלי חמדה, ירא ושלם ובר אוריין

הרבני הנגיד

הרה"ח ר' מרדכי הכהן קאהן שליט"א

שנדב לבו להשתתף בסכום חשוב להוצאת הספר

לע"נ אביו החשוב ירא ושלם איש חי ורב פעלים
הרה"ח ר' חיים אביגדור ב"ר מרדכי צבי הכהן ע"ה
נפטר י' שבט תשע"א לפ"ק

ולע"נ אמו החשובה
מרת לאה בת ר' יששכר יודא ע"ה
נפטרה כ"ד סיון תשכ"ח לפ"ק

לע"נ חותנו החשוב ירא ושלם איש חי ורב פעלים
הרה"ח ר' משה ב"ר אלימלך ז"ל
נפטר ט' אדר תש"פ לפ"ק

ת. נ. צ. ב. ה.

יתברך ממעון הברכות בשפע רב טוב,
ואך טוב וחסד ירדפוהו לאורך ימים ושנים,
ויזכהו ה' לראות בנין וחתנין רבנן עוסקים בתורה ובמצות
מתוך שמחה ונחת

ברכות שמים מעל

יבואו ויעלו על ראש האי גברא יקירא
מוקיר אורייתא ורבנן, איש חי ורב פעלים לתורה ולתעודה
רודף תמיד לעשות צדקה וחסד
ולא מחזיק טיבותא לנפשיה

מו"ה ר' יודא לייב לעפלער הי"ו

שנדב לבו להשתתף בסכום הגון ונכבד
בעד הוצאת הספר

לע"נ אביו המרומם תלמיד חכם מופלג, עבד את בוראו בתמימות ובהצנע לכת,
אהוב ומכובד בעיני כל מכריו
הרה"ח ר' חיים ב"ר ברוך אברהם ז"ל
נלב"ע ביום א' דפסח תש"פ לפ"ק

ולע"נ זקנו מחשובי תושבי שיכון סקווירא יע"א
הרה"ח ר' ברוך אברהם ב"ר מנחם לאפפלער ע"ה
ולע"נ זקנתו **מרת חי' לאה ב"ר חיים ע"ה**

ולע"נ זקנו **הרה"ח ר' אברהם ליפא ב"ר נתן ציטראנענבוים ע"ה**
ולע"נ זקנתו **מרת יהודית ב"ר יודא ארי' ע"ה**

ולע"נ זקנו **הרה"ח ר' מנחם ב"ר שמעון ליגעטי ע"ה**
ולע"נ זקנתו **מרת מינדל ב"ר אברהם צבי ע"ה**

ולע"נ זקנו **הרה"ח ר' יושע ב"ר יעקב אהרן דייטש ע"ה**
ולע"נ זקנתו **מרת חיי שרה ב"ר חיים אהרן דוד ע"ה**

ויהי נועם ה' עליו ובמעשי ידיו להתברך
במילוי כל משאלות לבו לטובה
ויזכה לראות רב נחת אצל כל יוצאי חלציו
בבריות גופא ונהורא מעליא

וזאת הברכה

לכבוד ידידי ש"ב היקר באנשים
אהוב לשמים ולבריות,
מוקיר אורייתא ובר אוריין
עושה צדקה וחסד בכל לבו ונפשו ומאודו

הרבני הנכבד

מו"ה ר' **מרדכי זלמן פעלדמאן** הי"ו

שהשתתף בסכום הגון בעד הוצאת הספר

לע"נ אביו - דודי היקר

מו"ה ר' זאב ב"ר אברהם ע"ה

ולע"נ אמו החשובה

מרת ריזל ב"ר יוחנן ע"ה

ת. נ. צ. ב. ה.

ישא ברכה מאת ה' ויתברך מן השמים
בשפע ברכה והצלחה
ברוב תענוג ונחת אצל כל יוצ"ח לטובה
מתוך אושר ועושר וכבוד וכל טוב סלה

ברכות שמים מעל

יעלה על ראש ידידי היקר
הנגיד המפואר איש חי ורב פעלים לתורה ולתעודה
עושה צדקה בכל עת ועונה
ראש וראשון לכל דבר שבקדושה
מוקיר רבנן ותלמידיהון

כבוד שמו מפארים

מוה"ר **יחיאל מיכל ראזענבערג** הי"ו

שהשתתף בהוצאת הספר ברוח נדיבה

לע"נ אביו הרה"ח

ר' **אברהם ישי** ב"ר **יחיאל מיכל** ע"ה

נפטר כ"א כסליו תשפ"א

ולע"נ אמו האשה החשובה

מרת **פייגא ראזענבערג** ע"ה בת הרה"ח ר' **יחזקאל שרגא** ז"ל

נפטרה כ"ד שבט תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

יתברכו מן השמים בכל מילי דמיטב
ויזכו לבני חיי ומזוני רויחי
מתוך אושר ועושר וכבוד וכל טוב סלה

ברכות שמים מעל

יעלה על ראש ידידי היקר
הנגיד המפואר איש חי ורב פעלים לתורה ולתעודה
עושה צדקה בכל עת ועונה
ראש וראשון לכל דבר שבקדושה
מוקיר רבנן ותלמידיהון

כבוד שמו מפארים

מוה"ר **שמואל ברוך ראזענבערג** הי"ו

שהשתתף בהוצאת הספר ברוח נדיבה

לע"נ אביו הרה"ח

ר' **אברהם ישי** ב"ר **יחיאל מיכל** ע"ה

נפטר כ"א כסליו תשפ"א

ולע"נ אמו האשה החשובה

מרת **פייגא ראזענבערג** ע"ה בת הרה"ח ר' **יחזקאל שרגא** ז"ל

נפטרה כ"ד שבט תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

יתברכו מן השמים בכל מילי דמיטב
ויזכו לבני חיי ומזוני רויחי
מתוך אושר ועושר וכבוד וכל טוב סלה

ברכות שמים מעל

יעלה על ראש ידידי היקר
הנגיד המפואר איש חי ורב פעלים לתורה ולתעודה
ראש וראשון לכל דבר שבקדושה
מוקיר רבנן ותלמידיהון

ה"ה הרבני הנגיד

הרה"ח ר' שלמה ראטטער הי"ו

לעילוי נשמת אביו

הר"ר יהושע שלום
בן הר"ר יהודה עזריאל ואסתר ז"ל

נלב"ע ב' אייר תשע"ח

ת. נ. צ. ב. ה.

יתברך מן השמים בשפע ברכה והצלחה
ואך טוב וחסד ירדפוהו לאורך ימים ושנים
ויזכה לראות רב נחת דקדושה אצל כל יו"ח לטובה

ברכות שמים מעל

יעלה על ראש ידידי היקר

הנגיד המפואר איש חי ורב פעלים לתורה ולתעודה

ראש וראשון לכל דבר שבקדושה

מוקיר רבנן ותלמידיהון מגזע תרשישים

ה"ה הרבני הנגיד

הרה"ג ר' נחום רוקח הי"ו

חתן ידידי הרה"ח ר' **שמעון צבי געשטעטנער** הי"ו

יתברך מן השמים בשפע ברכה והצלחה

ואך טוב וחסד ירדפוהו לאורך ימים ושנים

ויזכה לראות רב נחת דקדושה אצל כל יו"ח לטובה

על הטוב יזכר

ברכות מאליפות על ראש ידידי החשוב והנכבד,
מוקיר רבנן ותלמידיהן, אהוב לשמים ונחמד לבריות,
עוסק בתורה ועבודה, תורה וגדולה במקום אחד

ה"ה הרבני הנגיד הנדבן שליט"א הרוצה בעילום שמו

שהועיל מטובו להוצאת הספר הנוכחי שיצא לאור בכי טוב

זכות התורה ולומדיה יעמוד לו ולזרעו אחריו שיתברך
בבני חיי ומזוני בגשמיות וברוחניות ונחת דקדושה מכל
יוצ"ח, תמיד מתוך שמחה והרחבת הדעת ויהי' משכורתו
כפולה מאת ה' להתברך בשלום וברכה וכט"ס.

לע"נ הרב הגאון

ר' **משה** ב"ר **יוסף אריה**ז"ל

נפטר כ"ה תמוז תשנ"ז

ולע"נ האשה החשובה

מרת **בריינדל** ב"ר **ישכר דוד ווינבערגער** ע"ה

נפטרה ב' תמוז תשע"ט

לע"נ הרה"ח

ר' **אברהם** ב"ר **אהרן משה יודא שלאגער** ע"ה

נפטר כ"ד אדר תש"ס

ולע"נ האשה החשובה

מרת **שרה לאה** ב"ר **מרדכי צבי הכהן קאהן** ע"ה

נפטר ל' שבט תשע"ג

ת. נ. צ. ב. ה.

שלום רב לאוהבי תורתיך

ברכות מאליפות יחולו על ראש ידידי החשוב והנכבד,
רודף צדקה וחסד, מוקיר רבנן ותלמידיהן, אהוב לשמים
ונחמד לבריות, מלא וגדוש באמונת חכמים הטהורה,
עומד לימיננו בכל עת ועונה

ה"ה הרבני הנגיד

מו"ה שלום געשטעטנער הי"ו

שהועיל מטובו להוצאת הספר הנוכחי שיצא לאור בכי טוב
בעין יפה וברוח נדיבה ובמדה גדושה בלבו הטוב והזך

יעזור השי"ת שיוכל להמשיך כהנה וכהנה בפעולותיו
הכבירים ולהיטיב לבריות כרצונו הטוב.

וזכות התורה ולומדיה יעמוד לו ולזרעו אחריו שיתברך
בבני חיי ומזוני בגשמיות וברוחניות ונחת דקדושה מכל
יוצ"ח, תמיד מתוך שמחה והרחבת הדעת ויהי' משכורתו
כפולה מאת ה' להתברך בשלום וברכה וכט"ס.

ישמח משה במתנת חלקו

יבואו ויעלו על ראש האי גברא יקירא
מוקיר אורייתא ורבנן
איש חי ורב פעלים לתורה ולתעודה
רודף תמיד לעשות צדקה וחסד
עוסק בצרכי ציבור באמונה
ולא מחזיק טיבותא לנפשיה

מו"ה ר' משה לעפקאוויטש הי"ו

שנדב לבו להשתתף בסכום הגון ונכבד
בעד הוצאת הספר

לע"נ האברך הרה"ח
ר' שרגא אליהו געשטעטנער ע"ה
בן יבלחט"א הרה"ח ר' חיים אליעזר דוד שליט"א
בן הרה"ח מו"ה ברוך אהרן שליט"א

שנקטף בדמי ימיו ביחד עם מ"ה צדיקים
ביומא דהילולא של התנא אלוקי רבי שמעון בר יוחאי זי"ע
ל"ג בעומר תשפ"א

ת. נ. צ. ב. ה.

יזכה להמשיך במעשי צדקה וחסד כאות נפשו הטוב
ויזכה לכל הברכות האמורות בתורה
ולראות רב נחת אצל כל יוצאי חלציו
בבריות גופא ונהורא מעליא

זכרון להולכים

לעילוי נשמות שנקטפו בדמי ימיהם
ביחד עם מ"ה הצדיקים
ביומא דהילולא של התנא אלוקי **רבי שמעון בר יוחאי** זי"ע
בל"ג בעומר תשפ"א

לע"נ הבחור החשוב ש"ב
מו"ה יוסף עמרם טויבער ע"ה
בן יבלחט"א הרה"ח ר' צבי שליט"א
בן גיסי הגאון רבי יחיאל זצ"ל
חתן יבלחט"א אבי שליט"א

לע"נ הבה"ח
מו"ה יששכר דוב בעריש שטיינמץ ע"ה
בן יבלחט"א הרה"ח ר' שלמה שטיינמץ שליט"א

לע"נ האברך הרה"ח
ר' שרגא אליהו געשטעטנער ע"ה
בן יבלחט"א הרה"ח ר' חיים אליעזר דוד שליט"א
בן הרה"ח מו"ה ברוך אהרן שליט"א

עלו ונתעלו לגנזי מרומים יחד עם מ"ה נשמות הקדושות והטהורות
בשריפה אשר שרף ה' באסון הנורא אשר ארע באתרא קדישא מירון
בעידנא קדישא של התנא האלוקי רשב"י זיעוכי"א ל"ג בעומר ח"י אייר תשפ"א

ת. נ. צ. ב. ה.

יעמוד על הברכה

ברכות מאליפות יחולו על ראש ידידי החשוב והנכבד,
רודף צדקה וחסד, מוקיר רבנן ותלמידיהן, אהוב לשמים
ונחמד לבריות, מלא וגדוש באמונת חכמים הטהורה,
עומד לימיננו בכל עת ועונה

ה"ה הרבני הנגיד

מו"ה אהרן דרייזין הי"ו

שהועיל מטובו להוצאת הספר הנוכחי שיצא לאור בכי טוב
בעין יפה וברוח נדיבה ובמדה גדושה בלבו הטוב והזך.

יעזור השי"ת שיוכל להמשיך כהנה וכהנה בפעולותיו
הכבירים ולהיטיב לבריות כרצונו הטוב.

וזכות התורה ולומדיה יעמוד לו ולזרעו אחריו שיתברך
בבני חיי ומזוני בגשמיות וברוחניות ונחת דקדושה מכל
יוצ"ח, תמיד מתוך שמחה והרחבת הדעת ויהי' משכורתו
כפולה מאת ה' להתברך בשלום וברכה וכט"ס.

יזכר לטובה ולברכה

ידידנו הנכבד הדגול והנעלה
ראש וראשון לכל דבר שבקדושה
מפורסם בנדבת לבו הטוב עושה צדקה בכל עת
רודף צדקה וחסד מוכתר בכתר שם טוב

הנגיד המפואר

מוה"ר יודל גרינבערגער הי"ו

שנדב סכום הגון וחשוב להדפסת הספר

לע"נ אביו

מו"ה ר' אברהם יצחק ב"ר דוד ע"ה

נפטר כ"ג אלול תש"ו

ולע"נ אמו האשה החשובה

מרת פעסיל ב"ר בן ציון הכהן פיליפ ע"ה

נפטרה י"ז טבת

ת. נ. צ. ב. ה.

יתברך מן השמים בשפע ברכה והצלחה
ויזכה לילך מחיל אל חיל

במעשיו הטובים ובפעולותיו הכבירים
לתפארת כל בית ישראל

יזכרו לטובה ולברכה

האחים החשובים, טובים לשמים ולבריות
מוקירי אורייתא ורבנן
עושים צדקה וחסד בכל לבם ונפשם

כבוד שם תפארתם

מו"ה ר' יצחק מאיר קליין הי"ו

ומו"ה ר' גרשון קליין הי"ו

שנדבו סכום הגון להוצאת הספר

לזכר נשמת אביהם החשוב

מו"ה ר' ישעי' ע"ה בן מו"ה ר' גרשון אברהם ע"ה

נפטר י' חשון תשנ"א

ת. נ. צ. ב. ה.

יתברכו מן השמים בכל מילי דמיטב
ואך טוב וחסד ימצא תמיד באהליהם תמיד
מתוך שמחה והרחבת הדעת

על הטוב יזכר

האי גברא יקירא רודף צדקה וחסד בכל גופו והונו
מוכתר בכתר שם טוב,
אוצר כל כלי חמדה, ירא ושלם ובר אוריין

הרבני הנגיד

הרה"ח ר' **אברהם מרדכי פישער** שליט"א

שנדב לבו להשתתף בסכום חשוב להוצאת הספר

לע"נ אביו איש החסד

הרב נחום בן הרב יצחק יעקב ע"ה

נלב"ע ט"ז אייר "חסד שבחסד" תשנ"ה

ת. נ. צ. ב. ה.

יתברך ממעון הברכות בשפע רב טוב,
ואך טוב וחסד ירדפוהו לאורך ימים ושנים,
ויזכה לראות רב נחת דקדושה אצל כל יו"ח לטובה

על הטוב יזכר

האי גברא יקירא מוכתר בכתר שם טוב,
אוצר כל כלי חמדה, ירא ושלם ובר אוריין

הרה"ח
ר' ישראל שמעון שיינברגר שליט"א

שנדב לבו להשתתף בסכום חשוב להוצאת הספר

ויהי נועם ה' עליו ובמעשי ידיו להתברך
במילוי כל משאלות לבו לטובה
ויזכה לראות רב נחת אצל כל יוצאי חלציו
בבריות גופא ונהורא מעליא

לע"נ אמו החשובה

מרת איטא ביילה
בת הרה"ח ר' שאול שפר ע"ה

נפטרה ביום לידתה
ז' אדר תשפ"א

ת. נ. צ. ב. ה.

על הטוב יזכר

האי גברא יקירא רודף צדקה וחסד בכל גופו והונו
מוכתר בכתר שם טוב,
אוצר כל כלי חמדה, ירא ושלם ובר אוריין

הנגיד הגאון

ר' ישראל אליעזר שלמה
פראנקפוטער שליט"א

שנדב לבו להשתתף בסכום חשוב להוצאת הספר

ויהי נועם ה' עליו ובמעשי ידיו להתברך
במילוי כל משאלות לבו לטובה

ויזכה להמשיך במעשי צדקה וחסד כאות נפשו הטוב
ויזכה לכל הברכות האמורות בתורה

ולראות רב נחת אצל כל יוצאי חלציו
בבריות גופא ונהורא מעליא

על הטוב יזכר

האי גברא יקירא רודף צדקה וחסד בכל גופו והונו
מוכתר בכתר שם טוב,
אוצר כל כלי חמדה, ירא ושלם ובר אוריין

ידידי הנגיד המפואר

הרה"ח ר' חיים וואלטער הי"ו

שנדב לבו להשתתף בסכום חשוב להוצאת הספר

לע"נ אביו

הרה"ח ר' משה ב"ר שלמה ז"ל

נפטר בשם טוב כ"ו סיון

ולע"נ אמו האשה החשובה

מרת עלקא פערל בת ר' יעקב ע"ה

נפטרה בשם טוב ד' תשרי

ולע"נ חותנו

הרה"ח ר' ישעי' ב"ר דוד יהודה ברוין ע"ה

נפטר בשם טוב כ' תמוז

ת.נ.צ.ב.ה.

ויהי נועם ה' עליו ובמעשי ידיו להתברך
במילוי כל משאלות לבו לטובה
ויזכה להמשיך במעשי צדקה וחסד כאות נפשו הטוב
ויזכה לכל הברכות האמורות בתורה
ולראות רב נחת אצל כל יוצאי חלציו
בבריות גופא ונהורא מעליא

לזכרון בהיכל ד'

לעילוי נשמת האשה החשובה, הצדקנית

מרת **ליבא** ע"ה הי"ד

בת הרה"צ ר' גדליהו תפילינסקי זצ"ל

נרצחה בחזרה מתפלה בשריד בית מקדשינו

נפטרה כ"ב מנ"א תשס"ג לפ"ק

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י בנה הרב משה אהרן אליהו שוואַרץ הי"ו

יתברך ממעון הברכות בשפע רב טוב, ואך טוב וחסד
ירדפוהו לאורך ימים ושנים, ויזכהו ה' לראות בנין וחתנין
רבנן עוסקים בתורה ובמצות מתוך שמחה ונחת

לעילוי נשמת

הגבאי המסור בלו"נ לבית מדרשינו

הרה"ח רבי ברוך אהרן זילברמאן ז"ל

בן הרה"ח ר' יעקב ז"ל

נלב"ע ו' ניסן תש"פ

ת. נ. צ. ב. ה.

על הטוב יזכר

האי גברא יקירא מוכתר בכתר שם טוב,

אוצר כל כלי חמדה, ירא ושלם ובר אוריין

ש"ב הרה"ח הנגיד

ר' יו"ט ליפמאן דירנפעלד הי"ו

לע"נ אביו (דודי)

מו"ה ר' **יחיאל (מיכל)** בן הרה"ח ר' **יהודה (לייב)** ע"ה

נפטר בשם טוב כ"ט טבת תשנ"ג

ולע"נ אמו (דודתי)

האה"ח מרת **בלומא יוכבד** בת הרה"ח ר' **אברהם צבי** ע"ה

נפטרה בשם טוב י"ז סיון תשע"ד

ולע"נ חמיו (דודי)

הרה"ח ר' **משה טוביה** בן הרה"ח ר' **אברהם צבי פעדערווייס** ע"ה

נפטר א' חשון תש"פ

ולע"נ חמותו

האה"ח מרת **תמר חיה** בת הרה"ח ר' **אריה יהודה רייכמן** ע"ה

יג מנחם אב תשס"ט

ת. נ. צ. ב. ה.

יתברכו מן השמים בכל מילי דמיטב

ואך טוב וחסד ימצא באהליהם תמיד

מתוך שמחה והרחבת הדעת

יוסף ה' עליכם

ברכות מאליפות יחולו על ראש ידידי החשוב והנכבד, רודף צדקה וחסד, מוקיר רבנן ותלמידיהן, אהוב לשמים ונחמד לבריות, מלא וגדוש באמונת חכמים הטהורה, עומד לימיננו בכל עת ועונה

ה"ה הרבני הנגיד

הר"ר יוסף פעלדמאן שליט"א

מעיה"ק ירושלים תובב"א

בן ידידי הרה"ח ר' יעקב פעלדמאן שליט"א

ממאנטריאל

יעזור השי"ת שיוכל להמשיך כהנה וכהנה בפעולותיו הכבירים ולהיטיב לבריות כרצונו הטוב

וזכות התורה ולומדיה יעמוד לו ולזרעו אחריו שיתברך בבני חיי ומזוני בגשמיות וברוחניות ונחת דקדושה מכל יוצ"ח

ובזכות הל' טהרה יופיע עליו ממרום רוח טהרה תמיד מתוך שמחה והרחבת הדעת ויהי' משכורתו כפולה מאת ה' להתברך בשלום וברכה וכט"ס